پښتنې قبيلې وپيژنئ

ډاکټر لطيف ياد

خېبر وېب پاڼه

www.khyber.org

د دې کتاب برخې ړومبي وار د بېنوا وېب پاڼې (benawa.com) کښې ښکاره شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرليکو نبنې

1 ابد اليان 9
2 ابراهيم خيل 13
3 اپريد ي (افريد ي) 14
4 اتمانخيل 16
5 اتمانزي 18
6 اتوال 18
7 احمد زي 19
8 اڅکزي 20
9 اد ريمزي (عبد الرحيمزي) 23
10 اد وزي 23
11 اد ين خيل 23
12 اسماعيل خيل 24
13 اسحٰق زي 24
14 اکاخيل 26
15 الياس خيل 26
16 امر خيل 26
17 اوريا خيل 27
18 الکوزي 28
19 علي زئي 30
20 اند ړ 32
21 اورکزي 34
22 اورمړ 37
23 بابړ 39
24 بابي (بابياني) 42
25 بړ يڅ 48
26 بنګښ 56

(c) ketabton.com: The Digital Library

27 بنوځی 61
28 بېټنی 66
29 بابکر خیل 71
30 بختیار 72
31 څمکني 74
32 فر ملي 77
33 پړ به 80
34 پړ انګیان 81
35 پڼي 82
36 پو پلزي 84
37 تر کا ڼي (تر کلا ڼي) 87
38 تره خیل 89
39 تر کی 92
40 ترین 95
41 تڼي 98
42 توخي 101
43 توري 106
44 جبار خېل 108
45 جد ون 111
46 جلال زي 113
47 جلواڼي 114
48 جمریاڼي 116
49 ځاځي 118
50 ځد ران 121
51 څولیزي 126
52 څینزي 127
53 حسین خېل 127
54 خبښي، بنخي، خوخي، خابښي خېل، بناخي خېل 128
55 خاکواني 130

(c) ketabton.com: The Digital Library

56 خټک 131
57 خد وزي 137
58 خد وزي و خرشین 138
59 خروټي 138
60 خلیل 145
61 خوږیاني 147
62 خوند ي 150
63 خیسوري 151
64 خېشکي 151
65 د اؤد زي 155
66 د اوي 157
67 د رمان 159
68 د رېي کوټي 160
69 د له زاک 160
70 د ستو خېل 163
71 د وتاني 164
72 د وړ 166
73 د ولت خېل 169
74 د ولت زي 172
75 د ینار خېل 174
76 رتن زي 174
77 رځړ 175
78 زاخېل 175
79 زموخت، زمبنت، زویمشت 177
80 زیرک، ځیرک 178
81 زېرماني 179
82 زېړاني 180
83 سافي، ساپي 181
84 سالار زي 187

(c) ketabton.com: The Digital Library

85 **سهاک** 189
86 **ستانکزي** 190
87 **ستانيزي** 193
88 **سبري** 193
89 **ستورياني** 194
90 **سد وزي** 196
91 **سرکاڼي** 198
92 **سرواڼي يا شېرواڼي** 199
93 **سرپپال** 202
94 **سړبني** 204
95 **سلطان خېل (غلځي)** 205
96 **سلطان خېل (نيازي)** 206
97 **سلېمان خېل** 207
98 **سنټيا** 210
99 **سنځر خېل** 211
100 **سوري** 212
101 **ساد ات يا سېد ان** 219
102 **شلماني** 228
103 **شملزي** 232
104 **شيتک** 233
105 **شيراڼي** 234
106 **شينواري** 237
107 **طوطا خېل** 243
108 **علي خېل** 244
109 **عمر خېل** 246
110 **عيسی خېل** 247
111 **غلجي يا غلزي يا غرزي** 251
112 **غرغښت** 254
113 **غرشين** 255

(c) ketabton.com: The Digital Library

114 غوريا خېل 257
115 كاسي 259
116 كاكازي 261
117 كاكړ 263
118 قلند ر خېل 271
119 قوال خېل 273
120 كړو خېل 274
121 كرلاڼي 277
122 كسايي 289
123 كوټي 289
124 كورم خېل 290
125 ګاړي 290
126 ګبري 290
127 ګګياڼي 291
128 ګنډه پور 294
129 ګوربز 300
130 لالي يا ليلي وزير 303
131 لواڼي 304
132 لودي 306
133 لودين 308
134 ما كو 310
135 ماموند 310
136 محمد زي 313
137 متون 315
138 متي زي 316
139 موشياني 318
140 محسود 319
141 مروت 324
142 مشواڼي 326

(c) ketabton.com: The Digital Library

143 **مقبل** 331
144 **ملا خیل** 331
145 **ملکزی** 332
146 **ملاگوري** 332
147 **مندنړ** 335
148 **مندوخیل** 337
149 **مندوزي** 340
150 **منگل** 340
151 **موسی خیل** 343
152 **مومند** 343
153 **مهمن زي (ممن زي- محمدزي)** 349

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرليک

ګرانو اوښاغلو لوستونکو! پوهيږم چې د پښتني قبيلو د نومونو سره به زموږ ډير ګران هيواد وال اشنا وي، په تيره بيا پښتانه چې په ځانګړي توګه هر يو تن يې د پښتنو په بيلا بيلو قبيلو، خيلونو، ښاخونو و ځانګو پوري اړه لري. البته د پښتنو په اړوند ډير شمير ختيځ پيژند ونکو اوپه تيره بيا انګريزي محققينو و څيړونکو ډير پنډ پنډ کتابونه او ډيرې مقالې کښلي دي چې په هغو کې د پټان د کتاب د ليکوال سر اولف کيرو، د بليو bellew د افغانستان توکمونه کتاب، د مونټ ستوارت الفنستن د کابل سلطنت بيان و په کلکته کې د بريتانيا د هغې ډکشنرۍ نومونه اخيستلای شو چې په ۱۹۱۰ ميلادي کال کښې په انګريزي پوځي اډه کې چاپ شوې وه او The Dictionary of Pathan Tribes نوميږي. له بلې خوا په هند کې د انګريزي واکمنۍ د وخت يو شمير مسلمانانو هم د پښتنو په باب غټ غټ کتابونه کښلي دي چې د ډيټي کمشنر محمد حيات خان حيات افغاني، د شير محمد خان ګنډاپور تواريخ خورشيد جهان و زرد ار خان ناغر صولت افغاني چې د پښتنې قبيلو په اړوند په زړه پوري معلومات پکې راټول شوي ياد ولای شو.

همد اراز زموږ د هيواد ګران افغانستان نامتو پوهانولکه اروابناد علامه عبد الحی حبيبي، اروابناد استاد احمد علي کهزاد، اروابناد علامه رشاد بابا، اروابناد استاد عبد الروف بينوا، اروابناد قيام الد ين خاد م، اروابناد استاد صديق الله رښتين، اروابناد حبيب الله تږی، استاد پوهاند کاکړ، ښاغلي استاد محمد ولي ځلمي، ښاغلي و قد رمن محقق قد رت الله حد اد، ښاغلي پوهاند عبد الرسول امين، اروابناد حکيم تنيوال او اروابناد د وست شينواري د پښتنو د نسب او توکم په باب د قد روړ خد متونه کړي د ي چې د ستايني وړ د ي. پر د ې سر بيره په پښتونخوا کې د اروابناد قاضي عطاؤ الله خان، سيد بهاد رشاه ظفر کاکا خيل او د سهيلي پښتونخوا د مشهور ليکوال پروفيسر ولي محمد خان سيال کاکړ نومونه ياد ولای شو چې د پښتنو پوره او بشپړه پيژند ګلوي يې راته کړې د ه.

په ۱۳۶۷ لمريز کال کې چې ما د افغانستان د علومو اکاډمۍ د پښتو څيړنو په نړيوال مرکز کې د علمي غړي په توګه د ند ه ترسره کوله نو د د غه مرکز له خوا د پښتني قبيلو په نامه پروژه راکړل شوه چې ما د غه د ړې کلنه پروژه په ۱۳۷۰ کال کې بشپړه او د چاپ له پاره برابره کړه چې نوموړی کتاب د پښتني قبيلي په نامه په ۱۳۷۰ لمريز کال د کابل په پو هنې مطبعه کې د ٤۰۰۰ ټوکو په تيراژ چاپ شو، خو له بد ه مر غه د ۱۳۷۱ کال کې کله چې ټوپکمار د ځواک پر ګد ۍ کښيناستل نو مې وليد ل چې د کابل د د ه افغانانو په يوه د وکان کې د همد ې چاپ شوي کتاب نه د پوړيو کار اخيستل کيد ه، خد ايږو ډير خواشينی شوم. په هماغه کال مې د ړې نور کتابونه هم د حيات افغاني، خوشال خټک او د اود ي تاريخ په نامه په اريانا مطبعه کې چاپ شوي وو چې د د غو چاپ شوو کتابونو پته رانه ورکه شوه وروسته مې چې پته ولګوله نو ټوپکمارو د خپلو خوړو د پخولو له پاره د همد ې کتابونو د سوځولو نه ګټه اخيسته، خو د وی د د ې نه څه خبر وو چې هره کرښه يې د زړه په وينو ليکل شوې وه او په شپو شپو به د پرښنا د نشتوالی له کبله به تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

سهاره د خاورو د تیلو ځراغ و ډیوې ته ناست وم. په ۱۳۷۱ کال مې چې حالات ناسم ولید ل او کور مې چور، تالا او وران شو نو د هیواد ه مهاجر شوم او د اد ی د هغې مود ې تر اوسه لا هماغسي د خپل ګران هیواد ه لیرې پروت یم. خوله نیکه مرغه مې د غه ټول یاد شوي کتابونه د د انش د خپرند ویه ټولنې په مرسته له سره بیا چاپ کړل چې د لوې خد ای په مرسته مې یو څه روحي ارامتیا تر لاسه کړه.

ګرانو ورونو د پښتنو د غه قبیلې چې انشاء الله د بینوا د ویب پاڼې په راتلونکو پاڼو کې به یې ولولئ د الفبا په ترتیب به د رته وړاند ي شي د وې ګټې لري. له یوې خوا به د پښتنو د قبیلو له نومونو سره اشنا شو و له بلې خوا که چیرې ما د ځینو قبیلو د خیلونو، ښاخونو و ځانګو د نومونو په برخه کې تیر وتنې کړي وي، نو زما نیمګړی کار به بشپړ کړئ چې د ا په خپل ذات کې د پښتنو د نسب د شجرو د بشپړولو په اړوند به ستاسو لوی خد مت وی.

1ابد الیان

ابدالیان چه په درانیانو سره هم شهرت لري د افغانستان په تاریخ کښې یو نامتو ټبر دې چه د نامه ریښه ئې د ۴ میلادي شا او خوا کښې سپین پوستي آریایې قبیلې ته: چه اپتل Aptal یا هپتالي نومېږي، رسېږي. د دغې قبیلې په باختر او تخارستان کښې یو غښتلی دولت جوړ کړ او د برتانوي د ایرتالمعارف Encyclopaedia Britannica په استناد مؤرخانو ئې نوم ابدالوي هم راوړی دې.[1] په تاریخونو کښې ئې نوم په بیلا بیلو بڼو هپتل، اؤدل، ابدل، یفتل، او ابدال ضبط دي.

د ابد ال په هکله زیات افسانوي روایتونه هم شته چې د لته به یې راوړل بیځا یه نه وي.روایتونه ولیي چې د اسلامي د ورې په تا ریخ کې لو مړنی سړی چې د (ابد ال=اود ل)په نامه یاد شوی د ی د پښتني قبیلو مشهور نیکه د ی چې د خپل نا متو کهو ل سره د سلیمان په غره کې او سید ه.د ی د ترین زوی د شر خبون لمسی او د سړبن کړوسی د ی او د د ه نو م په پښتواد بیاتو او پخوانیو او زړو نسخو کې (اود ل) او د جمع منسوب په بڼه (اود لی=ابد الی) ضبط د ی چې د ٤٤. هجري یا ۱.٤٨ میلاد ي کلو نو په شا او خوا کې یې پښتانه قبایل پر ځان راټول کړي وو او د د ه له تو کمه ملک سلیمان د عیسی زوی چې په زیرک سره مشهور و پښتني قبیلي د سلیمان له غره نه کند هارته بوتلې ا وهلته یې مېشته کړې او د خپل ژ وند په پای کې یې خپل زوی ملک بارک پر مشری و ټاکه او تر بارک وروسته د زیرک بل زوی ملک پوپل د خپل نفوذ ساحه د اوسني بلو چستان تر شال او ژوبه وغزوله او د ٦٥ کالو تر مشر تو ب وروسته د ٨٩ کلو نو په عمر ومړ.

1 عبد الرؤف بېنوا، د افغانستان نو میالي، لو مړی ټوک، ۳۱. مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسې فو لکلوري روايتو نه هم شته چې په پيل کې ابد ال بل نوم د ر لود، خو کله چې د خواجه احمد لبد ال چشتي حضور ته چې د خپل وخت مشهور پير او ستانه و ورغی او د هغه خد مت ته يې ملا وتړله هغه ورته د لبد ال نوم او لقب ور کړ چې له هغې راهيسې په د غه نوم مشهور او اولاد ه يې د ابد اليانو په نامه ياد ېږي او پښتا نه په خپلې ورځنۍ محاوره کې ابد ال د اود ل په نامه هم ياد وي [2] خو د ا روايت ا فسانوي ار زښت لري.

د اسې روايت هم شته هغه وخت چې د ابد ال د پلار تر ين د مړينې وخت را نيږد ې شو نو ويې غو ښتل چې د خپلود ريوزامنو يعنې ابد ال، سپين او تور له جملې نه يو تن پر خپل ځای د مشرۍ له پاره و ټاکي چې د تور او سپين د خپگان سره سره يې ابد ال د مشرۍ له پاره مناسب او وړ وباله. پښتانه د تاريخ په رڼاکې اثر ليکلي د ي چې ابد ال يا اود ل د ٤٢. هجري کلو نو په شا او خوا کې ژوند کاوه.

ويل کيږي چې د ابد ال تر مړينې ور سته ر ځړ د خپلې کورنۍ مشر شواو د ه د خپلو نورو زامنو د جملې نه خپل مشر زوی عيسی په خپل ځای وټاکه.د عيسی د زامنو نه سليمان تر ټو لو پوه او هوښيارو نو ځکه د ی په ځيرک يا زيرک مشهور شو چې تر اوسه هم پښتانه هو ښيار سړي ته ځيرک وايي، که څه هم عيسی د ميرک په نامه مشر زوی د رلود، خو سليمان يې د هو ښيارۍ په وجه په خپل ځای وټاکه.د زيرک په څلورو زامنو کې مشر بارک نوميد ه چې پلار يې د ی د کو رنۍ مشر ټا کلی و، خو تر څه مو د ې وروسته مشري د پوپل لا سته ورغله. لوی ابد الي احمد شاه بابا چې د پو پلزيو د سد وزو په څانګې پورې يې اړه د ر لود ه د ۱۷۴۷ ميلاد ي نه تر ۱۷۷۳ ميلاد ي پورې يې يوه لويه امپراتوري جوړه کړه چې به تا ريخ کې د د رانيانو د امپراتورۍ او يا د Durani Empire په نامه سره شهرت لري.

د رانيان چې د پښتنو د سرښني پښتنو په ټولنيزې ډلې يا ګروپ اړه لري په د وو سترو ښاخونو يعنې ځيرک او پنج پای باند ې ويشل شوي د ي چې بارکزی، اڅکزي، پو پلزي، الکوزي، محمد زي او سد وزي د زيرک څانګې د ي او نورزي، سهاکزي، اليزي، اد وزي او ماکو د پنج پای څا نګې د ي.د ابد اليانو کو رنۍ د ۱۷۴۷ميلاد ي نه تر ۱۸۱۸ ميلاد ي پورې پر افغانستان واکمني کړې چې بيا حکومت بارکزيو او د هغو يوې څا نګې محمد زيو په لاس کې وه. [3]

1.1 د ود او د ستور

د د رانيو د هرې قبيلې په سرکې يومشر موجود د ی چې کله کله د د غې مشرۍ مو قف په يوې کو رنۍ کې موروثي پاتي کيږي خوکله کله په د غه برخه کې تغير هم را تلای شي. د د غې قبيلې د ښا خو نو خلک خپلو مشر انو

2 حيات افغاني، د ډپټي محمد حيات خان، پښتو ژباړه ١٤٢مخ، د د انش د خپر ند ويه ټو لنې چاپ، پېښور، ۱۳۸٦ کال

3 پښتانه د تاريخ په رڼاکې، سيد بهاد رشاه ظفر کاکاخيل، ۱۹٦٥ د لاهور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته پوره او بشپړ د رناوی لري او اکثره لانجې د جر ګو او مر کو له لاري چې د ټو لو پښتنو یو منل شــوی د ود د ی اوارويـ.د وی اکثرا په جوماتونواوحجرو کې سره را ټو لیږي او د خپلو ستو نزو د اوارولو په اړوند تصمیمونه پکې نیسي.د رانیان میلمه پال خلک د ي. ښا یسته څیري، د نګ د نګ قد ونه، ګرد مخونه او پراخې ټنډې لري.

د رانیان اکثرا په کند هار، هیلمند، ارزګان، فراه، هرات، باد غیس، فاریاب، بلخ، کند ز او د هیــوادپــه نــورو مختلفو بر خو ا او هم په سهیلي پښتونخوا کې په کو یټه، شال، پشین، لور لایي، زیارت، ژوب او نورو ډیروسیمو کې استوګنه لري.د ایران په ختیځو بر خو کې هم ډیر شمیر د رانیان چې په پخوا وختو نو کې هلته لیږ د ید لي د ي میشته د ي.

1.2 په ملتان کې میشته ابد الیان

هغه ابد الي پښتانه چې د کند هار له شا او خوا نه یې مها جر تو نه کړي او په ملتان کې مېشته شــوي د ي پــه او سني وخت کې د ملتاني پټانانو یا افغا نا نو په نامه یاد ېږي.په د وی کې هم د نو رو افغانانو په څیر زي او خیلو نه شته. په تا ریخ کې ملتان ته د ابد الیانو تګ پوره معلوم نه د ی، خو د ځینو شو اهد و له مخې د اسې اټکل کید ای شي چـــې د وی به ملتان ته د هند د مغولي واکمن عالمګیر اورنګ زیب او شا عالم د وا کمنیو په وختونوکې هلته تللي وي.د اســـي روایت هم په لاس کې لرو چې په ملتان کې د ابد الیانو د ورتلو نه د مخه د ځمند د قبیلې خلک چې هغوی هــم ســړبني پښتانه د ي میشته وو او کله چې د غه پښتانه ابد الیان ملتان ته وکو چید ل نو هلته په رنګپور ګهریان والهـکــې مېشــته شول چې ډیر شمیرو یې د سو د اګرۍ له لارې خپله ګوزاره تر سر ه کوله او د ابد الیانو هر ښاخ چې پــه ملتــان کــې مېشته وو هر یوه یې ځان ته بیل بیل مشران د ر لود ل.کله چې د ابد الیانو شمېر په ملتان کې زیات شو نــو د د وی او ځمند پښتنو تر مینځ د کر نیزو مسالو په سر شخړې رامینځ ته شوې او په پای کې د د وی تر مینځ خونــړۍ جګــړې وشوې چې په نتیجه کې د ځمند پر قبیلې بریالي او هغوی یې له هغې سیمې وشړل.همد راز په د غو جګړو کې د ځمند قبیلې ډیر خلک ووژل شول.کله چې د د غو پېښو خبر د ډیلي مغولي د ربار ته ورسید نو د ملتان نه یې د ابد الیانو د وتلو فر مان ورکړ.هغه وخت چې ابد الیانو ته د د ې خبرې پته ولګید ه نو خپل د رې تنه استازي یې د ډیلي مغولــي د ر بار ته واستول. مغولي د ربار ته د ابد الیانو د پلاوي په رسید و فر مان معطل شو، خو ابد الي مشران تر بــل امــره پورې بند یان شول.

کله چې په د کن کې مر هټه او نورو د مغولي د ربار پر خلاف په بغاوت لاس پورې کړ، نو د ربار له د غو بند یا نو نه غو ښتنه وکړه چې که چیرې د د ې قبیلې خلک د د وی سره د مر هټه وو او نورو با غیانو پر خلاف ورســره مر سته وکړینو د وی به د غه مشران له بند ه خو شې کړي.د غو مشرانو د خپلې قبیلې د جنګیالو سره د کن ته لاړل او ډېرې تو رې یې ووهلې.مغولي واکمن پرته له د ې چې د وی د ملتان نه ونه شړل، بلکې ډېر خلعتونه، منصبونه او جا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګیرونه یې هم د وی ته ورکړل چې تر اوسه پورې ځینې په ملتان کې مېشته او د ډېرو شتو او جا ید اد ونو څښتنان د ي.

د ملتان په ابد الي وا کمنانو کې نواب مظفر خان ډیر مشهور سړی تیر شوی د ی چې نو موړی د رنجیت سنګه له خوا چې د لا هور سکه واکمن و په ۱۸۷۵ بکر ما جیتي کا ل [4] کې ووژل شو.سکهانو په ملتان کې ډېر پښتانه له تېغـــه تېر کړل او هغه پښتانه چې د سکهانو د قتل عام نه خو ند ي پاتې شوي وو نو د وی له ملتان نه ولیږد ید ل او د نـــواب محمد خان بهاد ر خیل سد وزي سېمو یعني منکیرا او بکهر ته لاړل او کله چې منکیرا هم د رنجیت سنګه د پو ځـــونـــو لاس ته ور غله نو هغوی په د ېره جاتو په تېره بیا په د ېره اسما عیل خان کې مېشته شول.

1.3 واکمانان

لاند ې د د رانیو و د د وئي بارکزي څانګې واکمنان نومونه ورکړ شوي د ي:

1. د رانیو د کورنۍ نا متو واکمنان
    1. لوی احمد شاه بابا ۱۷٤۷- ۱۷۷۳
    2. تیمورشاه سد وزی ۱۷۷۳-۱۷۹۳
    3. شاه زمان ۱۷۹۳-۱۸ـ۱
    4. شاه محمود ۱۸ـ۱-۱۸ـ٤
    5. شاه شجاع ۱۸ـ٤-۱۸ـ۹
    6. شاه محمود د وهم ځل لپاره ۱۸ـ۹-۱۸۱۸
2. د رانیانو د بارکزیو د څانګې نا متو واکمنان
    1. امیر د وست محمد خان ۱۸۳٤-۱۸۳۹

4 بکرماجیتي سنه چې د هند په نېمه وچه کې بکر مي هم ورته وایي تر عیسوي سنې اوه پنځوس کا له مشره د ه

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. امیر شیر علیخان ۱۸۶۳ -۱۸۶۶
3. محمد افضل خان ۱۸۶۶- ۱۸۶۷
4. محمد اعظم خان ۱۸۶۷
5. امیر محمد یعقوب خان ۱۸۷۹
6. امیر عبد الر حمن خان (ضیا الملت والد ین) ۱۸۸ـ-۱۹ـ۱
7. امیر حبیب الله خان (سراج الملت والد ین)۱۹ـ۱-۱۹۱۹
8. امیر اما ن الله خان ۱۹۱۹-۱۹۲۹
9. محمد ناد ر شاه ۱۹۲۹- ۱۹۳۳
10. محمد ظا هر شاه (المتوکل علی الله) ۱۹۳۳- ۱۹۷۳
11. محمد د اود خان، د افغانستان د جموریت بنسټ ایښند ونکی ۱۹۷۳- ۱۹۷۸
12. حامد کرزی ۲ـ۱ نه تر اوسه پورې

2 ابراهیم خیل

زموږ توکم پو هان(نسب پېژند ونکي) ابرا هیم خیل د غلجیو پښتنو د ټولنیز ګروپ او په هغې پورې اړوند ه قبیلې سلیمان خیلو پورې تړي.د ابراهیم خېلو قبیلې خلک د افغانستان په ډېرو ولا یتو نو او له هغې جملې نه د کابل ولایت د پغمان په ولسوالی، د مید ان او ورد ګو ولایت د مید ان ښار د ابراهیم خیلو په سېمه، د پکتیا ولایت د مرکز د ګرد یز ښار په سهیلي برخه، د لوګر ولایت په ښېلا ښېلو ولسوالیو، د لغمان ولایت د قر غیو په ولسوالۍاو یو شمیر هم د افغانستان د بلخ، کند ز غزني، زابل او بکتیکا په ولایتونو کې مېشته د ي.د لغمان ولایت د ابراهیم خېلو شمېر د ۱۳۶ـ کا د سر شمېرنې له مخې د ۲ـــتنو په شا اوخواکې ښو د ل شوی وو چې ښایې اوس به یې په شمېر کې ډېروالی راغلی وي.د د غې قبیلې یو شمېر د کرنې او ما لد ارۍ په چا رو بوخت د ي او ځینې خلک یې د سود لګری او رلکړې ور

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړې کا رونه ترسره کوي.د د غې قبیلې یو شمیر په د ولتي چارو بوخت د ي. ابراهیم خیل مېلمه پال پښـــتانه د ي، د د وی حجرې هر وخت د مېلمنو پر مخ پرانېستلې وي.د وی د علم او ښوونې او روزنې سره ډېره مېنه لري.

3 اپرید ي (افرید ي)

اپرید ي د کر لاڼې پښتنو یوه ډېره نا متو، لرغونې او غښتلې قبېله د ه چې د عیسی مسیح علیـــه الســـلامـتـــر زېږید و ٥ـ کلونه وړاند ې یو نا نې مشهور مؤ رخ هروډوتس چې د پښتنو د څلوروقبېلو کومه یاد ونه کړې د ه پـــه هغو کې د یوې قبېلې نوم اپې ریتي یاد شوی د ی چې توکم پو هان یې همد ا اوسني اپرید ي بولي چې د اپـــي ریـــتي کلمه د اپرید ي سره د فقه اللغت پر بنسټ هم مطا بقت مو ند لی شي.(۱)

د پښتني شجره الا نسابو له مخې اپرید ی د برهان زوی د ککي لمسی او د کرلاڼ کړوسی د ی.د اسې ویل کیږي چې په پیل کې د ا پرید ي نوم عثمان و چې د یوې پیښې او واقعې په سبب په اپرېد ي مشهور شو.

اپرید ي په خیبر د رې، کوهاټ او تیراه کې مېشته د ي. د د وی ختېزه پوله د خټکو سره نښتې د ه. سهیل تـــه یې اورکزي او بنګښ او سپین غر، لوید یز ته یې شینواري او شمال ته یې د مومند و سېمه پر ته د ه. په عمومي توګه د اپرېد یو سېمه په څلورو جغرافیایې برخو ویشلې شوې د ه چې د خیبر د ره، د بازار د ره، د اخور د ره او د پېښور او د خیبر د غرونو د لړۍ ترمینځ مید ان نه عبارت د ي. اپرید ي په یوه غرنۍ سېمه کې ژوند کوي چـېـپـــه د وو اد اري واحد ونو کې تنظیمه شوې د ه یعنې د خیبر ایجنســـي چــې لکـــثریتـیـــې پښـــتانه د ي او د ۱۹٦۱ میلاد يکـــال د سرشمېرنې له مخې د د وی شمېر (۲۷۵۳۱۲) تنه ښود ل شوی د ی بله د کو هاټ ضلعه چې هلته اد م خیل اپرید ي مېشته د ي او د د وی تخمیني شمېرد ٦ــــ تنو په شا او خوا کې ښود ل شوی د ی. د اد م خیلو پورې بله اړوند ه ځانګه حســـن خیل د ي چې د وی د پېښور په شا او خوا سېمو کې او سیږي چې د ۱۹٦۱ میلاد ي کال د سرشمېرنې له مخې یې شمېر د ٢٤ــــ تنو په شاو خوا کې ښود ل شوی د ی.

اپرید ي ډېر زړور او تو ریالي خلک د ي.د وی هر وخت د ښکیلاکګرو په وړاند ې پراخې مبارزې کړي د ي. د لوی سکند ر نه راواخله، تر مغو لو او انګرېزانو پورې په تا ریخ کې د د وی د مبارزو او کا رنا مو یا د ونه شـــوې د ه.اپرید ي غیرتي، میلمه پال او په پښتني رواجونونو او د ود ونو ته پابند خلک د ي.د د وی تر مینـــځ د وه قـــبیلوي فراکسیو نونه (ګوند ونه)موجود د ي چې د سمل اوګاړي په نامه یاد ېږي.

په اوسني وخت کې د اپرېد و قبېله په اتو مشهورو ښاخو نو باند ې وېشلې شوې د ه چې هر ښاخـیـــې ډېـــرې ځانګې لري، چې د د غو ښا خونونومونه او د د وی د استو ګنې سېمې په لاند ې ډول د ي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

1. ملک د ین خیل:په مید ان، شلوبر، تند، چوره، کجوری، خیبرد ره او شډلي کې استوګنه لري.

2. قنبرخیل:په کا هو د ره، شلوبر، ناوه، برشلوبر، باړه اوکجوری کې مېشته د ي.

3. کوکي خیل:په د وه توري، تورڅپری، راجګل، مخرنې، لاله چينه او د جمرود نه تر علـــي مســـجد هـپـــورې او سیمږي.

4. زخه خیل:په خیبرد ره، څبري کډو، بازار، الچه، کرمنه، پراګ، بنکو، شنه کمر، توره ویاله، بوکاړ، سنډه پل او شډلي کې استوګنه لري.

5. سه پای:په باړه، ترخو کڅ، سنډه پل، لګړي او کجوری کې او سیږي.

6. کمرخیل:په ګړي، څاوخ، تخته کلي، غلام علي، بغري، وچ پال، چهل ګزي، میرود ره او کمـــزوي‌کـــې اســـتوګنه لري.

7. اکاخیل:په باړه، ګلي خیل، وړان، کجوری او د اکا خیلو په میره کې اوسیږي.

8. اد م خیل:په اخورد ره او مید ان کې اوسیږي.

د اپرېد ود یوشمېر نو رو څانګو نو مو نه د اد ي:ګلي، زرغون خیل، محمد خیل، تورسپر، فېروز خیل، شېر خان خیل، کمال خیل، باسي خیل، میټاخان خیل، کټیا خیل، زونه خیل، شیخ مل خیل، عبد ل خیل، وند، لنډي خیل، برګټ خیل، د لد ارخیل، ظفري، عبد الرحمن خیل، احمد خیل، نیکي خیل، اورموزخیل، فتح خیل، بهرام ګور، بکهیا، بود یــــا، کمل خیل، سلطان خیل، سکند رخیل، شان خیل، د ولت خیل، عمر خیل، مد ر خیل، میري خیل، ژراکي، شلو بار خیـــــل، زونه خیل، اد یلي خیل، احمد خیل، نصرالد ین، بابکریاونور...

د لنډي کوتل، باړه، جمرود اواخورد رې سود اګرېز مرکزونه د اپرېد و په سېمه کې مو قعیت لري اود د ې له پاره چې په تنګود رو او غر نیو سېمو کې استوګنه لري، نو د وی د کر کېلې ځمکې لږې د ي، نو ځکه یې زیات شمېر خلک د کا بل او پېښور تر مینځ د سو د ا ګری په چارو بو خت د ي.

د پښتونخوا سر ببره یو شمېر اپرید ي د ا ففا نستان په جلال اباد، کابل ا وکند ز کې هم مېشته د ي.په د ې ســـر ببره زیات شمېر اپرید ي د هند و ستان په جنوب د کن، د هریا نا د ایالت په پاني پت، کشمیر، بیهاراود اترا پراد یش په قا یم جنګ کې مېشته د ي.د هند وستان یو پخوانی جمهور رئیس ډاکټر ذاکر حسین هم د هند د اتر اپراد یش دقـــایـــم

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنګ اپریدی پښتون و. همد اراز په هندوستان کې یو بل ستر شاعر قاسم علیخان اپر بدي د پښتو ژبې مشهور شاعر تیر شوی دی چې شعري دیوان یې موجود دی.همد اراز د پښتونخوا د اپر ید یو لاند ینې کسان مشهورتاریخي کسان تیر شوي دي:نواب عظمت خان کوکي خیل شیرخان خیل او د هغه زوی عجب خان اپرید ي چې په کو هاټ کې د انګر یزي ښکېلاکګرو پر خلاف یوه مبارزه ځېره وه.نو موړی د انګریزانو له لاسه افغانستان ته هجرت وکړ او بیا وروسته په کندوز کې وفات او هورې ښخ شو، چې د ده د غوکارنامو په ویاړ په پښتونخوا کې یو پښتو فلم هم جوړ شوی دی.همد اراز په اپرید و کې بل مشهورتن خاطر اپربدی وچې د ٤ بیتو په شاوو خواکې شعرونه لري او د ۳۲ کلو نو په عمر یې له دې فاني نړۍ نه سترګې پټې کړید ي.په او سني وخت کې د اپربد یو مشهور شخصیتونه دا دي:

1. سلمان حامد اپربدی
2. ډاکټر منور خان
3. مشهور قانونپوه او وکیل لطیف اپربدی
4. رحمت شاه اپرید ی
5. او د کرکټ مشهور لوبغاری شاهد اپربدی

4 اتمانخیل

اتمانخیل د پښتونخوا یوه مشهوره قبیله ده چې د پښتنو په کر لاني ټولنیز ګروپ کې شامل دي او دوی ته د دوی د پلار اتمان باباد نوم په وجه اتمانخیل وایي.اتمانخیل په یوه واحده سېمه کې استوګنه لري، خو په درې اداري واحدونو یعنې باجوړ ایجنسی، مو مند و ایجنسی‌اوملکنډ ایجنسی پورې اړه لري.

اتمانخیل د ځوارلسمې عیسوي پېړۍ په پیل کې د یوسفزیو قبیلې په ګډون د ټاک او ګو مل د غرونو نه د کابل او ننګر هار له لارې پېښور ته لاړل او له هغه ځایه په د وابه او اشنغر کې د یوسفزیویو سره یو ځای په غم او ښادۍ کې شریک شول.کله چې د دلازاکو، یوسفزیو او نورو قبیلو تر مینځ د لنګر کوټ په میره یا ګړي کپوره‌کې جګړه پېښه شوه، نو په د غه وخت کې د غه قبیله سره له دې چې د لازاک د دوی سره د قبیلوي خپلوۍ له کبله نږدې و د یوسفزیو پر خوا ودرید ل او په دې توګه یې د لازاکو ته ماتې ورکړه، خو یوسفزیو د دوی سره کومه ښېګڼه و نکړه.وروسته اتمانخیل له هغه ځایه تېراه ته ولېږد بد ل او کله یې چې له هغه ځایه هم لاسونه لنډ شول نو بیا د اړنګ

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېرنگ سيمې ته لاړل چې لا تر او سه هم په همدې سيمې کې مېشته د ي.

د اتمانخيلو سيمه په عمومي ډول غرنۍ د ه چې د لويو او کو چنيو د رو نه جوړه شوې د ه چې واړه(کوچني) سيند ونه يې د سوات په سيند کې چې په د غه سيمه کې د ابزو په سيند مشهور د ی توئيږي.د د وی د سيمې شمال ته د باجوړ سيند بهيږي چې تر کلاڼي او اتمانخيل سره جلاکوي. د اتمانخيلو هغه سيمه چې په ملکنډ ايجنسۍ پورې اړه لري د سوات د سيند له خوا خړوبيږي.

د باجوړ او مو مند و ايجنسۍ پورې اړوند اتمانخيل په عمو مي توگه د کرنې او مالد ارۍ په چاروبوخت د ي چې د شمو زيو، عليزيو، ماند ل او اصيل ښا خونه يې په با جوړ ايجنسي او د ميا، ملا او بوټ کور ښاخونه يې په مومند و ايجنسۍ پورې اړه لري.

اتمانخيل د نورو پښتنو په څېر ډېر غيرتمن او تو ريالي خلک د ي او اولسي تړي، نرخونه او ځلي يې د باجوړ خلکو ته ورته د ي.اتمانخيل په عمومي تو گه بزگران او ځينې يې په انفراد ي توگه په سو د اگرۍ بوخت د ي. همد اراز د اتمانخيلو لاسي صنايع په د غه سيمه کې ډېر شهرت لري.لکه چې د مخه وويل شول اتمانخيل په يو ه غرنۍ سيمه کې ژوند کوي چې غرونه يې په ځنگلونو پټ د ي.د د وی د مشهورو غر ونو نه يو هم د کيمور غر د ی چې مرکزي برخه يې د اصيلو، عليزو او ماند لو د سيمو تر منځ پرته د ه.د د وی په غرونو کې څېړۍ، گورگورې، ښون او ځنگلي انځر ډېر پيد ا کيږي.

د اتمانخيلو په جنو بي خو اکې د د ېر له لوري د پنج کوړې په نامه يو سيند بهيږي چې د اتمانخيلو سيمې ته د غر شموزو په برخه کې رانوزي او د د وی ډېرې سيمې خړوبوي.همد اراز د غر شموزو د لر غاو نه هم يو سيند را بهيږي چې د پنجکوړې د سيند سره يو ځای کيږي.همد اراز د يو رتنيو ياد و شو سيند ونو سر بيره په اتمانخيلو کې ډېر شمېر رڼې چينې شته چې خلک يې د څښلو د اوبو نه گټه اخلي.د اتمانخيلو په تند وبي (ابي) ځمکو کې جوار، غنم او اوربشې کرل کيږي او په وچوبو (للمي) ځمکو کې غنم، اوربشې، شړشم، نسک او مشنگ کرل کيږي.د د وی د سيمې صاد رات نسک، شړشم، غوړي او د ود انيو لرگي د ي.همد اراز د انگورو، مالټو، الو چو او شفتالو ډېر باغونه هم لري.

د اتمانخيلو مشهور خيلون د اد ي: شموزي، ماند ل، بوټ خيل، اصيل، عليزي، با ئيزي، اسماعيل خيل، سه صد ه، ميامل، کيد وخيل، کمپل خيل، سر ني خيل، عمر خيل، خمار خيل، بلو خيل، مامد خيل، عمر خيل او نور. شموزي د اتما نخيلو په شمال ختيز کې کې او سيږي او د باجوړ، سوات او د ېر سر ه پو له لري.

1. ماند ل: د اتمانخيلو په شمال لويد يز کې مو قعيت لري او د اسې ويل کيږي چې ماند ل په اصل کې د اتمان با با مشر زوی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. بوټ خيل: چې د اتمان خېلو لويد ېز ته موقعيت لري.

3. اصيل:د ا ښاخ هم د اتمانخيلو لويد يځ ته پروت د ی.

4. عليزي:د اتمانخيلو په شمالي برخه کې پروت د ی.

مياګان او ملايان هم د اتمان بابا اولاد ه د ه چې په اتمانخيلو کې په خوره واره ډول سره ا ستو ګنه لري.

د اتمان خيلو مشهورکلي خرکی، مياخان، سنګاو او کوه بر مول د ي.

په هغه سر شميرنه کې چې په ۱۳۶۱المريز کال په د ې سېمه کې شوې وه د اتمان خېلو ټول شمېر ۱۸۵۶۔ تنه ښود ل شوی و چې له هغې نه ۱۲۹۷۔ تنه په با جوړ، ٤٨۔تنه په مو مند و او ٦٨٦۔ تنه په ملکنډ کې استوګنه لري.کېد ای شي چې اوس په د ې شمېر کې زياتوالی راغلی وي.

5 اتمانزي

که چېرې د اتمانزيو د قبېلې د نسب شجره په غور سره وکورو نو د ا به راته ثر ګند ه شي چې د وی سرېښي پښتا نه د ي او د مند ړ يو ښا خ ګڼل کيږي.اتمانزي د يوسفزيو د سېمې په ختېزه برخه کې د ابا سين پرغاړه او د مهابڼ د غره په سهيلي لمنو کې پر اته د ي.ټوپي، ميني، کوټه او مر غز د د وی د سېمې مشهورکلي د ي.د اتمانزيو نور خېلونه په لاند ې ډول د ي: ا کازي، کنا زي او عليزي.د سد و اولاد ه که څه هم په اتمانزيو ور ګډ يږي، خو ځان ته يې بل نو م غوره کړی د ی.د اتمانزيو د قبېلې د رې واړه ښاخونه د شيخ ملي د ويش له مخې برابرې پلرنۍ برخې لري چې د غه د رې واړه ښا خو نه په برابر ډول خپلې پلرنۍ ځمکې کري او ورنه ګټه اخلي.همد اراز د علي زيو د طاهر خيلي ثا نګه ډېره مشهوره او په ګند ګهر نو مي سېمه کې مېشته د ي.د تاريخ حيات ا فغا ني په استناد د وی په هغه وخت کې ۱۲۔ وسله وال کسان د رلود ل.

6 اتوال

که چېرې د اتوال د قبېلې د نسب شجره په غور سره و ګورو نو د وی په اصل کې غلجي پښتانه د ي او په لندړو پورې يو تړلی ښاخ د ی چې زيات شمير يې د زابل ولايت په اړوند و ولسواليو په تېره بيا د د ای چوپان په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولسوالۍ کې استوګنه لري او شمېر يې د ۱۳٦کال د مرکزي ا حصائيې د سرشمېرنې له مخې د ۱۸۵ـ تنو په شا او خـــوا کې ښود ل شوی د ی چې ښايې اوس يې شمېر د وه برابره وي.ويل کيږي چې ا ټوالو په پخو اوختونو کې کو چيـانی ژوند د رلود.د وی به د مو سی خېلو اند ړو سره يو ځای د مني په مو سم کې د ناور او ما لستان له غرونو نه شلګر او قره باغ ته رابښکته کېد ل او له د ې ځا يه به ګند هار ته لېږد ېد ل، خو اوس د وی زياتره کليوالي ژ وند غــوره کــړی. اټوال مېلمه پال، د ښد اره او زړور خلک د ي.

7 احمد زي

احمد زي په ا صل کې غلجي پښتا نه د ي او په سليمان خېلو ور ګډ ېږي، خو نن د سليمان خېلو نه د لېري والي او هم د شمېر ر ډېروالي په و جه د پښتنو ډېره پياوړې او غښتلې قبيله شمېرل کيږي.د غې قبيلې خلک د افغانســتان په ډېرو ولايتونو او په تېره بيابه پکتيا، لوګر، ننګرهار، لغمان، مزارشريف، بغلان، هرات، کند ز او فارياب کــې هــم استوګنه لري.د احمد زيو قبيله د پکتيا د مهمو قبيلو په ډله کې شمېرل کيږي چې زيات شمېر يې د ګرد يز پـــه شـــما ل ختيز او جنوب کې د رود احمد زي او ميلن په سېمو کې استوګنه لري.د پکتيا و لايت احمد زي د منګلو، تو تا خېلو، خد راڼو، زرمت او لو ګر د ولايت سره پوله لري او د ۱۳۵٤ کال د يوې سروې له مخې د د وی شمېر په پکتيا کې د يو سلو زرو تنو په شا او خو اکې ښود ل شوی و.د لوګرولايت احمد زي د د غه ولايت پـــه ځېنـــو ســـېمولکه ازره، التمـــور، سرخاب، ، د اوبازک په د ښته او محمد اغه کې ژوند کوي.

د ننګرهار ولايت احمد زي د د غه ولايت په مر کز جلال اباد، د سره رود ولسوالۍ د احمد زيــو پـــه کلـــي، د چپرهار د ولسوالۍ د د ولت زيو په کلي، د حصارک غلزايي په اولسوالۍ او د کامې په او لسوالۍ کې استوګنه لـــري.د لغمان ولايت احمد زي د د غه ولايت په مرکزاو هم يو شمېر يې د کابل او لغمان تر مينځ د کابل سيند پر د واړو غـــارو مېشته د ي.

د احمد زيويوه پياوړې ښاڅه د موسی خيلو په نامه سره شهرت لري چې اکثره خلک يې کو چيـــان د ي.زه د د ې مقالې ليکوال په ۱۳۵٤ لمرېزکال کې د ميد ان او ورد ګو ولايت د بهسود و د ويمې حصې ولسوالۍ ته تللی وم او هلته مې د احمد زيو کو چيانو په زر ګو نو کيږد ۍ ليد لې وې.، ځکه همد ا احمد زي او نورکو چيان د د وبي په موسم کـــې ايلبند ونو ته تلل او د د وی د څارويو له پاره د غه سېمه ډېر ښه څړ ځای شمېرل کېد ه.

په پښتنو قبيلو کې تر بلې هرې قبيلې د احمد زيو د قبيلي خلک په جر ګو کې ښه مهارت لري او د د وی جـــر ګې د رنې ګڼل کيږي او په پښتنو کې د وی څلي او نر خونه ډېر اهميت لري. په پخوا وختو نو کې بـــه کـــه چېـــرې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورو پښتنو تر مينځ کو مه شخړه او لانجه پيښه شوه نو خلکو به د احمد زيو د قبيلې جر ګه ما رانو ته ورتلـــل او د د وی په مر سته او منځګړتوب به يې شخړې او لانجې اوارولې چې بيا به وروسته د واړو خواووته د منلـــو وړ وي او عمل به پرې کېد ه.

احمد زي زړور او په هېواد مين خلک د ي.د انګر يزي ښکيلاکګرو پر خلاف د د وی د غيرت او ميړانې نمونې په تاريخ کې ثبتې د ي. د روسي ير غلګرو سره د مبارزې په ترڅ کې هم د وی د مبارزې سنګرونه تاود ه ســـاتلي وو چې زموږ هېواد او تاريخ پرې وياړي.

د افغانستان پخوانی جمهور رئيس او د وطن ګوند مشر نجيب الله هم د احمد زيو د قبيلې پورې اړه د رلود ه او په اصل کې د پکتيا ولايت د رود احمد زي د ميلن د کلي او سيد ونکی احمد زی پښتون و. همد اراز په احمد زيـــوکې د جنرال شا هپور ا حمد زي او د ماليي د پخواني وزيرد کتور اشرف غني احمد زي نو مو نه هم ياد ولای شو.

د احمد زيو ځينې څانګې او خېلو نه په لاند ې ډول د ي ;اله د ين خيل، عيسی خيل، يحيی خيل، ځنډي خيل، مو سی خيل، ابرا هيم خيل، معروف خيل، جبار خيل، ستانکزي، عبد الر حيمزي (اد ريمزي)چې د غه څا نګې بيا په لاند نيو کو چنيو ښا خو نو ويشل شوي د ي چې الله د ين خيل په با د ين خيلواو کو چي خيلو، عيسی خيل په سا د و خيلو، با زو خيلو، محمد علي خيلو، پا د شاه خيلو، خواجه خيلو، توره خيلو ا و ما ني خيلو با ند ې ويشل شوي د ي

1. همد اراز يحيې خيل: په فتح الله خيلو، سلام خيلو، کامران خيلو، خا نه خيلو، ازک خيلو او فيروزخيلو.
2. ځنډي خيل: په شاه خيلو او خورم خيلو،
3. موسی خيل:په کړو خيلو، پا يند ه خيلو او منصور خيلو.
4. معروف خيل:په با د ين خيلو، شکر خيلو، محمد خيلو، عبد الرحمن خيلو او سر کي خيلو با ند ې ويشل شوي د ي.

8 اڅکزي

اڅکزي د پښتنو يوه خورا نامتو، غيرتي، مېلمه پاله او په خپلواکۍ مينه قبيله د ه چې د ګران افغانستان پـــه تـــا ريخ کې و ياړلی نوم لري.زموږپښت پوهان اڅکزي د پښتنو د سړ بن د ګروپ نه شميري چې په اصـــلـکــې د رلنـــي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتانه او د ځیرک د څانګې پورې تړلي د ي. که چیرې د اڅکزیو پښتنو د نسب شجره په غور سره تر ستر ګو تېره کړو په لو مړي سرکې په د و لو یو ښاخو نو ویشل شوي د ي چه ګو جین او با د ین نو میږي.د ګو جین څانګې په لاند ې ډول د ي :حمید زي، ملي زي، اشیزي، عثمان زي، الیزي، نصرت زي، غني زي، خد رچي زي، صالح زي، متـــک زي، اد وزي، ملایزي، سلطانزي، شکرزي، اسحق زي اوګبرزي.همد اراز د با د ین ښاخ هم په لا ند نیو څا نګو ویشل شوی د ی:کاکوزي، غیبي زي، شمشو زي، پیر علي زي او پا نیزي.

8.1 د اڅکز یو د استو ګنې سیمې

اڅکزي هم په ا فغا نستان کې مېشته د ي او هم په سهیلي پښتونخو ا کې.هغه ا څکزي چې په ا فغا نستا ن کې ژوند کوي نو د وی د سپین بو لد ک په ولسوالی، ریګ، د کند ها ر د ښار په مرکز او د ډنډ په ولسوالی، د هلمند په ولایـــت، ارزګان، هرات، باد غیس او کا بل کې استوګنه لري، خو هغه ا څکزي چې په سهیلي پښتونخواکې اوسي نو زیات شـــمېر یې په کو یټه، چمن، کلای عبد الله، ګلستان، کوړک، خواجه عمران افغاني، پښین، توبه، جلګه او زیارت کې استوګنه لري. په کند هار پورې اړوند ا څکزي د سپین بو لد ک په ولسوالی، د ریګ په ولسوالی، د د امان په ولســـوالی او د ډنـــډ او پنجوایي په ولسوالیو کې استوګنه لري چې شمیر یې د ریو سوو زرو تنو ته رسیږي.

د هلمند په ولایت کې مېشته ا څکزي د هلمند ولایت په مرکز لشکر ګاه، د ناد علي په ولسوالی، د ګرمســـیر پـــه ولسوالی او د ناوه بارکزا یي په ولسوالیو کې مېشته د ي چې په نو موړي ولایت کې یې شمېر د د یرش زر و تنوپـــه شا او خواکې اټکل شوی د ی.

د هرات ولایت اڅکزي د هغه ولایت په مرکز او همد اراز د انجیل، پښتون زر غون، ګلران او د غو ریانـــوپـــه ولسوالیو کې مېشته د ي چې شمېر یې په نو موړي ولایت کې د شلو زرو تنو په شا او خواکې ښو د ل شوی د ی.

د ارزګان ولایت ا څکزي د هغه ولایت په مرکز تیرین کوټ، د چوره په و لسوالی، د خاص ارزګان په ولسوالی، د ګیزاب په ولسوالی، د کجران په ولسوالی، د د هراود په ولسوالی، د شهید حساس په ولســـوالی (ښـــایي اوس د د ې ولسوالی نو م بل څه وي)او د نیش په ولسوالی کې استوګنه لري او د اڅکز یو ټول شمېر په د غه ولایت کې تقریبا د د وه سوه زرو په شا او خو اکې ښو د ل شوی د ی.

د باد غیس ولایت ا څکزي د هغه و لایت د بالا مر غاب د ولسوا لی په بیلا بیلو کلیو کې مېشته د ي چې د د وی د سر شمېرنې په برخه کې راسره مؤ ثق معلو مات نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشهور ا نگرېز مؤرخ مو نټ ستوارټ الفنستن په خپل نامتو اثر (د کابل سلطنت بیان)کې لیکلي د ي :" اڅکزي اکثره کروند ګر او پوونده ه د ي که څه هم یوه اند از ه ځمکې لري، خو د خپل ژ وند له پاره په ځمکو اتکا نه لـــري.د د وی څاروي د خو اجه عمران په غرونو او د توبې په هسکه سېمه کې سا تل کیږي، په د اسې حال کې چې او ښان یـــې د شوراوک په شګلنه سېمه کې پوول کیږي.اڅکزي په د اسې ځمکه پراته د ي چې یا خو لغړ غرونـــه د ي او یـــا ســـپېره ډاګونه او یا هم خا لصې شګې، د د وی د کر نې ځمکې خورا لږې د ي."د کند هار اڅکزي د کر نې پر ته د سو د اګرۍ په چا رو هم بو خت د ي.د د وی یو شمیر خلک کو چیا نې ژوند هم لري.

8.2 ښاغلی خلک

اڅکزي د تاریخ په او ږد و کې د ښکېلاکګرو په و ړاند ې ډېرې مېړانې او سر ښند نې هم کړي د ي چې د د وی د غه مبارزې زمو ږ د ویاړلي هېواد ګران افغانستان په تا ریخ کې په زرینو کر ښو ثبتې د ي.

د اڅکزیو په نا متو مبارزینو کې یو هم غازي عبد الله خان ا څکزی و چې د ۱۸۴۱زېږد ېز کال په ملي پا څون کې یې انګریزي ښکېلاکګرو ته مر ګوني ګو زارونه ورکړي د ي چې د د ه په ویا ړلي نو م هر افغان ویاړي.

د اڅکزیو بل نا متو او غیرتي شخصیت غازي مېد اد خان ا څکزی د ی چې د افغان -انګرېز په د ویمه جګړه کې یې د میو ند د فاتح غازي محمد ایوب خان تر څنګ یې د انګرېزانو غو ړونه ښه ورتاو کړید ي او هغوی ته یـــې ښـــه ماتې ورکړېد ه.د غازي مد د خان پلار بد ین خان او نېکه یې ګل محمد خان هم میړنـي خلک تېر شـــوید ي.همـــد اراز د اروخان ا څکزی هم د اڅکزیو یو ډېر معزز او د د رناوي وړ مشر تیر شوید ی.

په سهیلي پښتونخواکې د اڅکزیو په ملي مبارزینو کې د خان شهید عبد الصمد خان و یاړلې مبارزې د پښتنو د مبارزو په تا ریخ کې یو ویاړلی باب د ی چې د پښتنو او بلو څو د حقه حقو قو له پاره یې مبا رزې کړي او په پای کې د پاکستاني جرنیلانو له خواپه شهاد ت ورسید چې اوس د د ه زوی محمود خان اڅکزی د پښتونخوا ملي عوامي پارټۍ مشر د پښتنو د حقو قو د تر لاسه کو لو له پاره چې په پاکستان کې تر پنجا بیانو وروروسته د وهم ستره اتنیکه ډله د ه، خوله بد ه مرغه له هره پلوه د خپلو حقو قو نه بې برخه او محرومه ساتل شوي د ي د مبارزې بیرغ ر پا ند ه سا تلی او د خپل شهید پلار و یاړلې لاره تعقیبوي.همد ا را ز په ا څکزیو کې د خان محمد ایوب خان اڅکزي مبارزې، د اڅکزیـــو د مشهور و علمي شخصیتونو هر یوه شاعر اولیکو ال ملا عبد الر حیم اشیزی او هم د اروابناد محمد علم بڅرکي نو مو نه نه یو ازې د اڅکزیو ویاړونه د ي، بلکې د د ې هیواد هر افغان پر ي ویا ړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

9 اد ريمزي (عبد الرحيمزي)

که چيرې د اد ريمزيو د نسب شجره په غور سره تر څېړنې لاند ې ونيسو نو جو ته به شي چې د وی غلجـــي پښتا نه د ي يعني د د غې قبيلې خلک د غلجيو پښتنو يو ښاخ د ی چې زيات شمېر خلک يې د لو گر ولايت په ښلا بيلو ولسواليو کې استوګنه لري.يو شمېر اد ريمزي د لغمان ولايت د قرغيو په اولسوالي اود عزيزخان کڅ پـــه ســـيمه کـــې مېشته د ي.

اد ريمزي خورا زړور، توريالي او ميړني خلک د ي.د روسي ير غلګرو او تيري کوونکو پـــر خلاف يـــې د مبارزې سنګرونه تاود ه سا تلي وو. د اد ريمزيو قبيلي يو شمېر خلک کو چيانی ژوند هم لري.د د غې قبيلې يو شمير خلک د سو د اګرۍ او راکړې ورکړې کارونه هم سر ته رسوي. د اد ريمزيو د قبيلې په نا متو مشرانو کې يو هم عبـــد الملک خان عبد الرحيمزی و چې د افغانستان د ټولواک اعليحضرت محمد ظاهرشاه د واکمنۍ په وخت کې د افغانســـتان د ما ليې وزير تير شوی د ی.

10 اد وزي

اد وزي د پښتنو د سړبني په ټولنيزې ډلې پورې يوه اړوند ه قبيله د ه چې د پنج پای څانګې پورې اره لري.د د غې قبيلې شمېر پنځه زره کو رنۍ ښود ل شوي د ي، خو د شوروي مشهور اتنو ګرافر ستا نيشفسکي د اتنـــو ګـــر افيکو معلو ما تو له مخې د شلمې پېړۍ په نيمايي کې د د وی شمېر ۱۳ زره تنه ښود ل شوی د ی چې زياتره يې د کند هار د معروف په اولسوالۍ، د اوروزګان ولايت د د هراود په اولسوالۍ او همد اراز د هلمند ولايت د ګر مســـير پـــه او لسوالۍ کې مېشته د ي.

11 اد ين خيل

اد ين خيل په اصل کې غلجي پښتانه د ي او په سليمان خيلو پښتنو چې يوه خورا غښتلي قبيله د ه ور ګډ ېږي. د د غې قبيلې اکثره خلک د پکتيکا په مرکز شرنه او د پکتيا ولايت د زرملې په اولسوالۍ کې چې په زرمت ســـره هـــم مشهوره د ه استوګنه لري.د د غې قبيلې يو شمېر خلک د غزني ولايت د ګېرو په او لسوالۍ کې هم استوګنه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

12 اسماعیل خیل

اسماعیل خیل په اصل کې د کر لاڼې پښتنو په ټولنیزې ډلې پورې یوه اړوند ه قبېله د ه چې د خوست په ولایت کې د شمل سیند په جنوبي کنډو مند وزیو ته نږد ې مېشته د ي.د مند وزیو د قبېلې لوید ېز ته ځد راڼ او جنوب تــــه یې د تنیو قبېله پر ته د ه.د مند وزیو د قبېلې په ختېز او د شمل سیند په شمالي څنډو کې هم اسما عیل خیل اســـــتوګنه لري.د ۱۳٦. کال د مرکزي احصائیې د سر شمېرنې له مخې د د وی شمېر ۱٦___ تنه ښود ل شوید ي، چې ښا یې اوس بــــه یې شمېر د وه برابره وي.

اسماعیل خیل اکثره د کرنې په چارو بو خت د ي، یوشمیر خلک یې د ولتي د ند ې هم سر ته رسوي.د د وی یو شمېر په عربي هیواد ونولکه سعود ي عر بستان او کویټ او یو شمیر یې هم د خلیج په هېواد ونو لکه متحد ه

عربي امارات، قطر، د وبی، شارجه، ابو ظبي او د خلیج په نورو ښارونو کې په مزد ورۍ او غربېی بوخت د ي.

13 اسحٰق زي

اسحق زي چې د ساکزیو په نامه سره هم شهرت لري د پښتنو د سړ بن په ټو لنېز ګروپ کې یوه ډېره مشهوره قبېله د ه چې خلک یې هم په کلیوالي تو ګه ژوند کوي او هم یې یو شمېر کو چیاني ژوند لري.د تاریخ حیـــات افغـــاني لیکوال ډپټي محمد حیات خان په خپل د غه نا متو اثر کې چې د افغانستان د بیلا بېلو قو مونو او په عمد ه تو ګه یــــې د پښتنو قو مونو او قبېلوپه اړوند یې کښلی د ی د اسحق زیو یا سا کز یو پښتنو په باب د اسې وایې:" ساکزي د کند هار لو ید یز خواته په شګلنه سیمه کې د ارغند اب د سیند پر غاړه د بست تر کلا پورې او همد اراز څو سیمې یې د چکه علا قې په ښکتنۍ برخه کې د هیلمند سین په ختېزه غا ړه کې پر تې د ي. ځینې څمکه وال خلک یې په ګر مسیر، فراه، شین ډنډ، لاش وجوین، د هرات جنوب لو ېد یز، د سیستان په شمال او ځینې یې هم په هرات کې مېشته د ي.همد ا راز د ســـا کزیو د قبیلې پورې اړوند ه د وې معتبرې کورنۍ د یاد ولو وړد ي چې یوه یې د سر د ار سالو خان کو رنۍ چــــې د لاش و جو ین په سیمه د د رناوي او واک خاوند ه د ه او بله یې د ګر مسېر د کلای خا نشین په سېمه کې د رئیس ســـرد ار مد د خان کو رنۍ د ه چې په د غې کو رنۍ کې موسی ډونګی یو مشهور سړی تېر شوید ی.[5,6]

5 تاریخ حیات افغاني، ډپټي محمد حیات خان، پښتو ژباړه، ۱۵۹ مخ، د د انش خپر ند ویې ټولنې چاپ، پېښور ۲_۷ کال

6 پښتني قبیلې، د کتور لطیف یاد، د رېم چاپ، د انش خپرند ویه ټولنه، ۱٦-۱۷ مخونه، ۲_۷کال، پېښور

(c) ketabton.com: The Digital Library

13.1 اسحٰق زو ولايتونه

په اوسني وخت کې اسحق زي يا سا کزي پښتانه د افغانستان په لاند نيو ولايتونو کې مېشته د ي:

1. د کند هار په ولايت کې: اسحق زي د کند هار ولايت په مرکز، د ميوند په ولسو الی، د پنجوايي په ولسوالی، د ارغند اب په ولسوالی او د معروف په ولسوالی کې مېشته د ي چې په د غه ولايت کې د د وی تخميني شمېر د سلو زرو تنو په شا او خواکې ښود ل شوی د ی.

2. د هلمند په ولايت کې: د هلمند په ولايت کې هم يو زيات شمېر ساکزي اوسيږي.په د غه ولايت کې د وی د هلمند په مرکز لشکر گاه، د کجکي په ولسوالی، د ريگستان په ولسوالی، د خانشين په ولسوالی، د نوزاد په ولسوالی او د نهر سراج په ولسوالی کې استوگنه لري چې په نو موړي ولايت کې د د وی ټول شمېر څه د پاسه سل زره تنه ښو د ل شويد ي

3. د فراه په ولايت کې: د فراه ولايت په مرکز او د لاش و جوين په ولسوالی کې هم زيات شمېر اسحق زي يا سا کزي مېشته د ي چې په نو موړي ولايت کې د د وی شمېر پنځوس زره تنه ښود ل شويد ي

4. د هرات په ولايت کې: په هرات کې د ساکزيو شمېر د هېواد د ټو لو ولايتو نو په پر تله ډېر د ی.په د غه ولايت کې ساکزي د انجيل، شين ډنډ، پښتون زر غون، گلران، کشک، غوريان او کهسان په او لسو اليو کې مېشته د ي چې د هرات په ولايت کې د سا کزيو مجمو عي شمېر تر يو سلو پنځوس زرو تنو زيات ښود ل شوی د ي

5. د باد غيس په ولايت کې: په د غه ولايت کې ساکزي د مر غاب او غورماچ په ولسواليو کې مېشته د ي

6. په فارياب ولايت کې: د فارياب په ولا يت کې او په تېره بيا د پښتون کوټ په اولسوالی کې ساکزي پښتانه اوسي. زه د د ې مقالې ليکوال کله چې په ۱۳۵۷ کال ميمني ته تللی وم نو ما د ميمني د لويد يځ په پنځه کيلو متری کې يو شمېر کو چيان ولېد ل چې په کېږ د يو کې او سيد ل او ځانونه يې اسحق زي بلل

7. د جو زجان په ولايت کې: په د غه ولايت کې هم د اسحق زيو يو شمير کو رنۍ مېشته د ي

8. د بلخ په ولايت کې: د بلخ په ولايت کې هم يو زيا ت شمېر سا کزي استوگنه لري چې د حيات افغاني مؤلف د د وی شمېر په ۱۸٦٥ عيسوي کال کې چې له نن نه ۱٤۳ کلونه پخوا کيږي د د وی شمېر د بلخ په ولايت کې تر زرو کو رنيو زيات او په ټول افغانستان کې تر يولس زره کو رنيو نه زيات ښود لی د ی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

14 اکاخیل

اکاخیل په اصل کې غلجي پښتانه دي چې د سلیمان خیلو یو ښاخ ګڼل کیږي چې زیاتره یې په پووندۀ ډول ژوند کوي او ځانته کو مه ځانګړې سېمه نه لري. د وی اکثره په کېږد یو کې ژوند کوي او د ټغرو، کیږ د یو او جو الو نو په او بد لو کې ښه مهارت لري. د تا ر یخ حیات ا فغا ني د لیکوال ډپټي محمد حیا ت خان په قول د اکا خیلو یو شمیر د غزني و لایت په مقر کې هم ا ستو ګنه لري [7]. یو شمیر اکا خیل په ا فغا نستان باند ې د شوروي تر یر غل وروسته له هیواد ه ولیږ د ید ل او پاکستان ته کډ وال شول چې د هغه هېواد په مختلفو ښارو نو لکه پېښور او کر اچۍ کې استوګنه لري. اکا خپل زیارکښه خلک د ي، ځیني خلک یې د سو د اګر یو په کا رونو بو خت د ي. د ا کا خیلو ځو انان په ا تڼ کې ډېر تکړه د ي او د خو ښیو او خو شالیو او ود ونو کې د د وی ځو انان چې ښا یسته او ړ د ې څنګې لري په خپلو ماهرانه اتڼو نو سره محفلونه تاود ه ساتي.

د روسي نامتو اتنو ګرافر د اتنو ګر افیکو څېړ نو له مخې د اکا خیلو شمېر د شلمې زېږ دېزې پېړۍ په نیمايې کې د ۳۵ زره کو رنیو په شا او خوا کې ښود ل شوی د ی.

15 الیاس خیل

الیاس خیل په ا صل کې غلجي پښتا نه د ي. د د وی یو شمېر کو چیان او هم یو شمېر خلک یې د ځمکو خا وندان د ي چې اکثره یې د کابل او ننګر هار تر مینځ واد ي کې د کابل سین په د واړو غا ړو کې ژ وند کوي، خو د د وی د شمېر په اړوند ز ما سره بشپړ معلو ما ت نشته.

16 امر خیل

امر خیل په ا صل کې غلجي پښتانه د ي او په سلیمان خیلو ور ګډ یږي. د ا سي ر وایتو نه مو جود د ي چې د امر خیلو د قبیلې مشر نېکه امر بابا نو مېد ه چې زیار ت یې د ننګرهار په سېمه کې د ی. امر خیل د ننګر هار، میدان، لغمان، پکتیکا او جوزجان په و لا یتو نو کې مېشته د ي. د مید ا ن و لایت ا مر خیل د د غه و لایت د نرخ د اولسوالۍ او چا ر یکه په سېمو کې استوګنه لري او په د غه ولایت کې د وی په لا ند نیو خیلو نو ویشل شوي د ي: یار خان خیل، الله

7 حیات ا فغاني، محمد حیات خان

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وش خیل، یو سفزي، ممي خیل، غو نډا خیل او بو ړ خیل. همد اراز یو شمېر امر خیل د ننګر هار و لایــت د ســر ه رود د ولسو الۍ د پېټاوي امر خیل په کلي کې چې د ننګر هار و لایت د د رونتهی بند ته نږد ې مو قعیت لر ي او ســیږ ي.همد ا راز د ننګر هار ولایت د چپر هار د او لسو الۍ د سپین جو مات او سنګینه په سیمه کې هم د ا مر خیلو قبیلې یو شمېر کو رنۍ مېشته د ي.یو شمېر امر خیل د با میانو په ولایت کې هم او سیږي, خو هغو ی کو چیا نې ژ وندلــر ي. د جوز جان په و لایت کې د وی د اقچې په او لسو ا لۍ کې مېشته د ي. د ۱۳۶ـ کال د مرکزي احصا ئیې د سر شــمېرنې لــه مخې د مید ان په و لا یت کې د امر خیلو شمېر ۱۲ــ تنه، د ننګر هار ولایت د امر خیلو شمېر ٤٨٤٢ تنه او د لغمان و لایت د امر خیلو شمېر ۲۱۸۸ تنه ښو د ل شوي وو، چې ښا یې د ا شمېر اوس د وه ګونې وې.

امر خیل مېلمه پا لونکي، غیرتي او د علم سره ډېره مېنه لري.په د وی کې یو زیات شمېر ښوونکي، اســتاد ان، اکاد میک او پو هان او نظامي منصبد اران شته. د مید ان ولایت په امر خیلو کې د اعلیحضرت محمد ظــاهــر شــاه د وا کمنۍ په و خت کې په ولسي جرګې کې د مید ا ن ولا یت د خلکو استازی ار وابناد حفیظ الله خان امر خیل مشهور]قو مي مشر تیر شوی د ی. همد اراز د هغه زوی خد ای بخښلی سر محقق عزیزالله امر خیل د ا فغا نستان د علو مو د اکا ډیمۍ د ژ بو او اد بیا تو د مرکز علمي غړی و چې په پښتو فولکلور کې یې د ستاینې وړ علمي خد متو نه سر ته رسولي د ي.

17 اوریا خیل

اور یا خیل هم په اصل کې غلجي پښتا نه د ي چې د د غې قبیلې زیات شمېر خلک د کابل و لایت د پغمان پــه او لسوالۍ کې استوګنه لري او په نو موړې ولسوالۍ کې د د وی مشهور کلی او سېمه د خالد ار یو په نامه سره یاد ېــږي. یو شمېر اوریا خیل د کابل د لوید یځ په للند ر او یو شمېر هم د مید ان په و لایت کې استوګنه لري.

یو شمېر اور یا خیل د پکتیا ولایت د زرمت(زرملې) په اولسوالۍ کې هم مېشته د ي. د لغمان ولایت اوریا خیــل د لغمان ولایت په مرکز مهترلام او د غه ولایت د قر غیو په او لسوالۍ کې استوګنه لري چې د ۱۳۶ـ لمریز کال د هغې سر شمېرنې له مخې چې د مرکزي ا حصا ئیې له خوا تر سره شوې وه د لغمان په ولایت کې د د وی شمېر ۱۲۱۸۸ تنه ښود ل شوی د ی چې ښایې په د غه و لایت کې او س د د وی شمیر د وه چند ه وي.همد اراز یو شمېر اوریا خیل د کابل و لایت د قره باغ په اولسوالۍ کې هم مېشته د ي.

اوریا خیل میلمه پالو نکي، زړور، غیرتي او په خپلواکۍ مین خلک د ي. د روسي تیري کوونکو په وړلنــد ې یې د غیرت او مېړنتوب کارنامې ز موږ د وياړلي هېواد ګران افغانستان د تاریخ ځلاند ه بابو نه د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

18 الکوزي

الکوزي د پښتنو یوه تا ریخي او لر غونې قبیله د ه چې په زړو او پخو انیو تاریخي یو ناني متو نو کــې د د وی سېمه د اراکو زیا په نامه سره یاد یږي چي د الکوزي د نامه سره یې ور ته والی د امکان نه لیرې خبره نـه د ه په پښتو ، فارسي، اردو او انګر یزي تا ریخي کتا بو نولکه: تا ریخ حیات ا فغاني، تواریخ خو رشید جهان، پښتانه د تا ریـخ په رڼاکې، د پښتنو تاریخ، صولت ا فغاني، د سر او لف کیرو د پټان او د بلیو د پټان په ډکشنرۍ او په تیره بیا د پښتنو په شجرو کې الکوزي سړبني پښتانه ګڼل شوي د ي چې د زیرک زوی او د ابد ال لمسی د ی او پوپل، بارک، اڅـک او مو سی یې ورونه د ي چې بیا الکوزي په ډېرو نورو ښا خو نو او ځا نګو ویشل شوي د ي چې مشهور ښا خو نه یې په لا ند ې ډول د ي :

صفوزي، شکر زي، اپل یا اپو زي، سر کا ڼي، زکوزي، میلازي، یعقوب زي، د ولتزي، ابراهیمزي، مـو سـی زي، عمر زي، خانخیل، اکا خیل، سید خیل، پروټ، زنګي، بو ستان زي، نسوزي،پـانیزي،کـو ټـي زي، خـالوزي، باروزي، نکروزي، بیان زي، فیرو زي، جیلاني زي، خد اید د خیل، راموزي، اولالګي خیل.

18.1 الکوزو ولایتونه

الکوزي د افغانستان په لا ند نیو ولایتو نو کې مېشته د ي:

1. د کند هار په ولایت کې: د الکو زیو د قبیلي خلک د کند هار ولایت په مرکز، د ار غند اب، خاکریز، ار غســتان، معروف، میوند او پنجو ایي په او لسو الیو کې مېشته د ي چې د ۱۳۶ـ کال د مرکزي اد ارې د سر شـمېرنې لـه مخې په کند هار کې د د وی مجمو عي شمېر د ۸ــ زرو تنو په شا او خو اکې ښو د ل شوی وو چې ښا یي اوس یې شمېر د وه چند ه وي.

2. د اروزګان په ولایت کې: د ارز ګان د و لایت الکوزي د اوروزګان په مرکز تیرین کوټ، د د هراود په ولسوالۍ او د هغه و لایت په ځینو نورو ولسو الیو کې مېشته د ي چې مجمو عي شمېر یې په د غه ولایت کــې د پنځـه زرو تنو په شا او خواکې ښود ل شوید ي.

3. د زابل په ولایت کې: د زابل ولایت الکوزه ولایت د میزان، ترنک او جلد ک په اولسوالیو کې استوګنه لري چې شمېر یې په نو موړي ولایت کې د شلو زرو تنو په شا او خوا کې ښود ل شوید ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. د هلمند په ولايت کې: د هلمند ولايت الکو زي د د غه ولايت په مرکز لشکر گاه او د ناد علي، بغران، زمينـــد اور او گر شک او نو زاد په او لسواليو کې مېشته د ي چې مجمو عي شمېر يې په نو مو ړي ولايت کې د ٤ــــ تنو په شا او خو اکې ښو د ل شوی د ی.

5. د فراه په ولايت کې: د فراه ولايت په بيلا بيلو ولسواليوکې هم الکوزي شته چې شمېر يې د ٧ــ تنو پـــه شـا او خو ا کې ښو د ل شوی د ی.

6. د هرات په ولايت کې: د هرات ولا يت الکوزي د د غه ولايت د انجيل، گذرې، پښتون زر غون، اوبې، کرخ، زند ه جان، اد رسکن، کهسان او يو شمېر نو رو ولسواليو کې مېشته د ي. په د غه و لايت کې د الکو زيو ټول شمېر د سلو زرو تنو په شا اوخواکې ښود ل شويد ي.

7. د باد غيس په ولايت کې: يو شمېر الکوزي د با د غيس ولايت په بيلا بيلو ولسواليو په تېره بيـــا د مرغـــاب او غور ماچ په ولسواليو کې هم ميشته د ي. د کو نړ په ولايت کې:

په پور تنيو ولايتونو سر بېره يو شمېر الکوزي په فارياب، جو زجان، سرپل، کند ز او کا بل کې هم مېشـــته د ي.

8. د کو نړ په ولايت کې د الکو زيو يو ه ځانگه چې د سر کا ڼيو په نامه سره ياد ېږي د د غه ولايت د سر کـــا ڼيو په اولسوالۍ کې مېشته د ي چې د وی په اصل کې د ځينو عو املو له کبله ډېر پخوا له کنـــدهـــا ره د ې سيمې ته را لېږد يد لي او د لته مېشته شوي د ي چې شمېر يې د شلو زرو تنو په شـــا او خـــواکې ښـــود ل شويد ي چې زياتره خلک يې د کرنې او سو د اگرۍ په چارو بو خت د ي او د چارتراشو سود لگـــري هـــم کوي.

9. په سهيلي پښتونخواکې: د سهيلي پښتونخوا په تېره بيا په کوېټه، چمن او د بلو چستان پـــه ځينـــو نـــورو سېمو کې هم الکوزي استوگنه لري.

10. په پښتونخو ا کې: پرد ې سر بېره د پښتونخوا د د و ابې په سېمه کې او د پيښور په شاوخوا کې هـــم يـــو شمير الکوزي استوگنه لري.

11. په پاکستان کې: د پاکستان د راولپنډۍ د چهچه نومي سېمه کې هم ډېر شمېر الکوزي مېشته د ي چې د سر کا ڼيو په نامه يوه سېمه کې د الکو زيو د نسوزي ښاخ خلک مېشته د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

12. په جنو بي هند وستان کې: د الکوزيو يو شمېر د جنوبي هند وستان د د کن او حيد ر اباد په سېمه کې هـــم مېشته د ي، خو له بد ه مر غه ځېنو يې خپله خو ږه ژبه پښتو له لاسه ور کړي او په هند ي ژبه ګړيږي.

18.2 بناغلی خلک

الکوزي زړور، غير تي او ميلمه پاله خلک د ي.په علـــم اوپـــوهـــي ميـــن د ي.د وی د روس د اســـتعماري او ښکيلاکګرو ځوا کو نو پر خلاف د خپل هېواد د خپلواکۍ له پا ره ښې توري وهلي د ي.

د الکوزيو په تا ريخي کسانو کې د د غو لاند نيو کسا نو نو مو نه ا خيستلی شو چې ز مو ږ د هيواد په تاريـــخ کې مشهورد ي:

1. عبد الغني خان چې د الکو زيو د زيرازي له څانګې و او د مير ا فغا ن په نامه ياد يد ه
2. د هرات والي يار محمد خان زين الد وله چې د الکوزيو د نسوزي څا نګې نه و او يو ډير با تد بيره شخصـــيت تير شوی د ی
3. د افغانستان د ستر ټولو اک اعليحضر ت احمد شاه بابا مور زر غونه انا چې د الکو ز يو د نسو زي ښاخ‌پـــورې يې اړه د رلود ه
4. مولوي محمد سرور خان و اصف د لو مړني مشر وطه غو ښتو نکو د ټو لنې مشر چې په اصل کې د کند هار د ارغستان د ولسوالۍو او بياور وسته زند اني شو او د کا بل په شير پور کې د خپل ورور سعد اللّٰـــه خـــان او د خپل پلار د اکا د زوی عبد القيوم خان سره يو ځای اعد ا م شو
5. بابا عبد العزېز خان الکوزی د مشروطيت د د ويم غو رځنګ غړی و.

19 علي زئي

که چيري د اليز يو پښتنو د نسب شجره په غور سره و څيړو نو د وی سړ بني پښتانه او د د رانيو د پنجپای په ښا خ پورې اړه لري چې نورزي، ساکزي، اد وزي او ماکو يې ورونه قبيلي د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېټي محمد حيات خان د تاريخ حيات ا فغا ني په کتاب کې چې ۱۴۳ کلو نه د مخه يې کښلی د ی د اليزيو پښتنو په اړوند د اسي ليکلي د ي:" اليزي د کند هار په ز ميند اور کې اوسيږي.د د وی د ود او د ستور د الکوزيو په څير د ی.د اليزيو او الکوزو تر مينځ پو له د هلمند سين د ی.د د وی سيمه هم د الکو ز يو سېمې ته ورته والی لري، خــو د الکــو زيو زيا تره سېمه د رود ونو په اوبو او د اليزيو سېمه په کا ريزو نو خړ و بيږي."

اليزي(عليزي) زياتره د کر ني او ما لد ارۍ په چا رو بو خت د ي او خورا غښتلي، غير تي، ميلمه پا لو نکي او د هيواد په خپلواکۍ مين خلک د ي.د افغان-انګريز سره د خپلواکۍ په جګړه کې يې د ميړانې او غيرت کار نامې ښـــو د لي او د روسي و حشي ير غلګرو سره په مېړ انه جنګيد لي د ي.

په او سني وخت کې اليزي په لا ند نيو سيمو کې مېشته د ي:

1. د هلمند په و لايت کې: د هلمند ولايت اليزي د د غه و لايت د ناد علـــي، کجکـــي، بغــران، موســـی کلا، ګرمسير او نو زاد په ولسواليو کې مېشته د ي.
2. د کند هار په ولايت کې: د کند هار ولايت اليزي د کند هار ولايت په مرکزاو د د امان، ميوند، ار غند اب، معروف او ژيړي په ولسواليو کې مېشته د ي.
3. د ارزګان په ولايت کې: د ارزګان ولايت اليزي د د غه ولايت په مرکز ترين کوټ او د هراود، ګزاب او شهر ستان په ولسواليو کې استوګنه لري.
4. د فراه په ولايت کې: د فر اه و لايت اليزي د نو موړي و لايت په مرکز او د با لا بلوک په او لسوالۍ کې مېشته د ي.
5. د هرات په ولايت کې: د هرات د ولايت اليزي د انجيل، ګذرې، کشک، غوريان، زنــد ه جــان، کهســان، پښتون زر غون، اد رسکن او شين ډنډ په ولسواليو کې مېشته د ي.
6. د با غيس په ولايت کې: د باد غيس و لايت البزي د نو موړي ولايت د مر غاب او غور ما چ ولســواليو په بېلا بېلو کليو او با نډو کې مېشته د ي.

پر پورتنيو ولايتونو سر بيره يو شمير اليزي په فارياب، جوزجان، سرپل، بلخ او کند ز په و لايتو نوکې هــم استوګنه لري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

7. په پښتونخواکې: یوشمیر الیزي د پښتونخوا د ټانک او د یر ه اسما عیل خان په سیمه کې استوګنه لري

8. په پاکستان کې: په پاکستان کې الیزي د پنجاب ایالت د راولپنډۍ په اسلامګړ کې چې د حسن ابد ال ختیز لوري ته پرته د ه او همد اراز په ملتان کې استوګنه لري.

د تاریخ حیات افغاني په قول د اسلام ګړ د سیمي د الیزیو د قبیلي مشر محمد شر یف خان و چې د رئیس بر هان په نامه سره هم یا د ید ه چې په نو موړي سیمه کې څو کلي یې د جا ګیر په تو ګه تر لاسه کړي وواو د د ه په زامنو کې شیر د ل خان، پر د ل خان، سرورخان او حسین خان مشهور کسان تیر شوید ي.همد اراز د راولپنډۍ د چهچه په سیمه کې هم ګڼ شمیر الیزي استوګنه لري.

په ملتان کې د الیزیو د قبیلي نه نواب فو جد ار خان یو مشهور نواب تیر شوی د ی. همد اراز د د ه نیکه خد ایار خان او یو شمیر نور الیزي مشران لکه عاشق محمد خان، محمد خان او غلام حسن خان الیزی نامتو خلک تیر شوید ي.

9. په ایران کې: یوشمیرالیزي د ایران په ختیزه برخه کې د قاین په سیمه کې چې د افغانستان پولې ته نږد ې د ی هم استوګنه لري.

10. د هند وستان په د کن کې: د هند وستان په جنوب په تیره بیا په اند را پراد یش کې هم یو شمیر الیزي استوګنه لري.

د روسیي د نامتو اتنو ګرافر ستا نیشفسکي په حواله په ټول افغانستان کې د شلمې عیسوي پیړۍ په نیمایي کې د د وی مجمو عي شمیر ۳۔ زره تنه ښود ل شوی د ی.

20 اند ړ

که چیرې د اند ړو د نسب شجره په غور سره و څیړو نو څر ګند ه به شي چې د وی په اصل کې غلجي پښتانه د ي.اند ړ د موسی زوی، د ابراهیم لمسی او د غلجي کړ وسی د ی. د شجرو له مخې یې تر ه کی او سهاک ورونه ګڼل کیږي [8,9].

8 تاریخ حیات ا فغاني، پښتو ژ باړه، ۱۳۸٦-۲-۷کال چاپ، د انش خپر ند و یه ټو لنه، پېښور

9 پښتني قبیلې، لطیف یاد، ۱۳۸۵، د د انش خپر ند ویه ټو لنه، پیښور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اند ړو شمال ته د غزني مرکز، جنوب ته يې د تر ه کو او سليمان خيلو قبيله، ختيز ته يي زرمت چې زرملــه يې هم بولي، لو يد يز ته يې د هزاره وو قوم او په ضمن کې د کره باغ سيمې سره پو له لري.

د اند ړو د قبيلې ښا خو نه په لاند ې ډول د ي: بازيد خيل، جلال زي اولکڼ خيل چې با زيد خيل بيا په خو اجــه خيلو، مر جا ن خيلو، پير خيلو، مو سى خيلو او ابر ا هيم زيو، جلال زي په خا ني خيلو، الله يار خيلو او مصري خيلــو او لکڼ خيل د پو مي خيلو او بشال خيلو په څا نگو ويشل شوي د ي.

د ا ند ړو د قبيلې خلک زياتره په غزني، پکتيا، زابل، پکتيکا، بغلان ميد ان او کا بل کې مېشته د ي چې په لانـــد ې تو گه د ر پيژ ند ل کيږي:

1. د غزني په و لايت کې: اند ړ د غزني ولايت د اند ړو، جغتو، شلگر، جامراد، د ه يک او زنه خــان پــه ولسواليو او سيموکې مېشته د ي چې په نو موړي و لايت کې د د وی مجمو عي شمير ۲ـ زرو تنو ته ر سيږي.

2. د پکتيا په ولا يت کې: اند ړ د پکتيا ولايت په مرکز گر د يز، زرمت او څمکنيو په ولسو اليو کې ميشته د ي چې په نو موړي ولايت کې يې ټول شمير د ۵ـ زرو تنو په شا او خوا کې ښود ل شوی د ی.

3. د پکتيکا په ولايت کې: د پکتيکا ولايت اند ړ په شرنه او ميټا خان کې استوگنه لري چې مجمو عي شمېر يې په د غه ولايت کې د ۲ـ زرو تنو په شا او خو اکې ښود ل شوی د ی.

4. د زابل په ولا يت کې: د زابل ولايت اند ړ د د غه ولايت د شا ه جوی په ولسوالۍ کې استوگنه لري چــې مشهور کلي يي عبد الرؤف کلا، د اند ړو کو ټي، د اند ړو کلی او سرور کلا نو ميږي.د اسي ويل کيږي چې د وی د غزني ولايت د شلگر ولسوالۍ نه د ې سيمې ته ليږ د يد لي او د لته ميشته شوي د ي. همــد اراز د زابل ولا يت د د ای چو پان په ولسوالۍ کې هم د اټوالو په نامه د اند ړو يو ښاخ اســتوگنه لــري چې شمير يې د ۲ـ زرو تنو په شا او وا کې ښود ل شو ي د ي

5. د بغلان په ولايت کې: د بغلان ولايت اند ړ د د غه ولايت د نهرين په ولسوالۍ کې ميشته د ي او د انـــد ړو د لکڼ خيلو د ښا خ پوړې اړه لري.

6. د کابل په ولايت کې: د کابل ولايت اند ړ د چهارد هي ولسوالۍ د کلاى بها د ر خان په کلي کې اســـتوگنه لري چې شمېر يې ۵ـ تنو ته رسيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اند ړ ډير ميلمه پال، غيرتي او د هيواد سره مينه د د وی په پښتني خټه کې اخښل شوې د ه. د ا نګرېز انو سره د افغانستان د خلکو په د ري ګو نو جګړو کې د د وی ونډه د رنه د ه.د بيلګې په توګه د ۱۸۷۹ ميلاد ي کال د د سـامبر د مياشتې په عمو مي پا څون کې اند ړ د ملا د ين محمد اند ړ په مشرۍ چې په ملا مشک عا لم سره يې شهرت د رلـود او همد اراز د ګل محمد خان اند ړ په مشرۍ چې يوملي شخصيت و په غزني کې يې په انګرېزانو ځمکه تنګه او ګر ځوله او د يو ملي ځواک په تو ګه يې د انګر يزانو په وړاند ې سره يو مو ټی او د ښمن ته يې خوله ما توونکي ګـو زارونـه ورکړل.

د روسي ښکيلاکګرو په و ړاند ې هم اند ړو ډېرې سر ښند نې کړي د ي او د افغاني غيرت او تورې پـه زور يې روسي غليمانو ته هم غابښ ما توونکي ځو ابو نه ور کړي د ي.

21 اورکزي

اورکزي د پښتنو يوه نا متو قبيله د ه چې ز مو ږ پښت پو ها ن (نسب پيژ ند و نکي) يې د کر لاڼي پښـتنو د ټولنيز ګروپ نه شميري.

د او رکزيو د قبيلي زيا تره خلک د اورکزيو په ايجنسۍ او يو شمير يې په کو رمه ايجنسۍ کې استوګنه لري. چې مرکز يې د هنګو ښارد ی. او رکزي د کو هاټ په شمال لويد يځ، د سپين غره په ختيز او د تيراه په جنوب کې پراته د ی. شمال ته يې د اپريد و قبيله، شمال لويد يز ته يې پړه ځمکني، لويد يځ ته يې توري، جنوب ته يې بنګښ او ختيز خو ا ته هم د اپر يد و اوبنګښو سره پوله لري.

د او رکز يو د ايجنسۍ مجمو عي نفوس ٤٥ــ تنه د ی چې په او رکزيو سر بيره نور پښتا نه هم يکې اوسـي لکه: علي خيل، ميشتي خيل، ملا خيل او شيخان خيل.

اور کزي په لا ند نيو مشهورو ښا خو نو با ند ې ويشل شوي د ي چې بيا هر يو ښاخ يې په نورو څا نګو بانـد ې ويشل شويد ي. د د غو مشهورو ښا خو نو او څا نګو نو مو نه په لاند ې ډول راوړل کيږي:

1. اسماعيل زي: چې د ا ښاخ په ر ابيا خيلو، ابا خيلو، ماما زي، بهريم خيلو، خاد ي زي، عيسي خيلو او ساد ا خيلو با ند ې ويشل شوي د ي.

2. موسي زي: چې په لنډي زي، علي زي او خواجه خيلو با ند ې ويشل شوي د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. لشکر زي: چې په علي شير زيو او ما مو زيو باندې ويشل شوي دي.

4. د و لت زي: چې په فيروز خيلو، اتمان خيلو او بيزو تي با ندې ويشل شويد ي.

5. محمد خيل: چې په بر محمد خيلو، عبد العزيز خيلو، ما ني خيلو او سه پای با ند ې ويشل شويد ي.

6. ستوري خيل يا علي زي: چې په باړه ستوري خيلو او تيراه ستوري خيلو با ند ې ويشل شوي د ي.

په د وی کې ځيني ښا خو نه شيعه مذ هبه او ځيني يې هم سني مذ هبه د ي. د د ې نه پر ته د د وی تر مينځ يو بل ډول قبيلوي ويش هم مو جود د ی چې سمل گو ند او گا ړي گو ند يې بو لي چې د د غې قبيلې ځيني خلک په سمل او ځيني په گاړه پورې اړه لري.

تا ريخ حيات ا فغاني د او ر کز يو په باب ليکي: " د اسي ويل کيږي چې د بنگښو نه د مخه په کو ها ټ با ند ې اور کز يو واک د رلود او تقر يبا پنځه سوه کلونه د مخه بنگښو د اورکز يو نه د کو هاټ سيمه ونيوله چې د د غې سيمې د نيولو له پا ره د د وی تر مينځ خو نړۍ جگړې وشوې او د يوه افسا نوي روايت له مخې د د وی تر مينځ د غه شخړه او لا نجه د (د ای) په نامه يوه تن اواره کړه، په د ې تو گه چې يو ځل د بنگښو او اورکزيو ملکان د سيمو د ويش له پاره په د رسمند کې سره را غو نډ شوي وو او هرې يوې غاړې غو ښتل چې زر خيزې سيمې تر لاسه کړي، له همد ې کبله د د وی تر مينځ سو له ونه شوه او نږد ې و چې د د وی تر مينځ بيا جگړه ونښلي، په د غه وخت کې د ای نو مې چې پر اس سپور و له ليرې را ښکاره شو. د ې له پاره چې بنگښ او اورکزي د واړه له جنگ جگړو نه په تنگ راغلي وو نو د وی په د ې خبرې با ند ې سره اتفاق و کړ چې د غه د ای نو مې سپور کله چې د وی ته نږد ې راشي نو د وی به ورته د بنگښو او اور کز يو تر مينځ د سيمو د ويش سؤال مطرح کړي او هر څه پرېکړه چې د ه وکړه نو د واړو غاړو ته به د منلو وړ وي. په د غه وخت کې نو موړی سپور راورسيد او د واړو خواوو د د غې شخړ ې د اوارولو له پا ره له د ه سره خبرې وکړې، هغه په د اسي حال کې چې هما غسي پر اس سپور و په پښتو ژبه يي د غه بيت ووايه:

د ای خو د اسي وايي.....چې سمه د بنگښ، غر د اورکزی

ويل کيږي چې له هماغه ورځې وروسته د د ای ويش عملي شو او تر اوسه هم د چلند وړ د ی". [10]

اورکزي په غر نۍ سيمه کې ژوند کوي چې د وبې يي معتد ل او ژمی يې خورا سوړ د ی، په تيره بيا د

10 تاريخ حيات افغاني، د ډيپټي محمد حيات خان

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرغومي، سلواغې او کب په ميا شتوکې چې د جنوري، فبروري او مارچ د ميا شتو سره سمون خوري. د د وی زيا تره خلک د کرنې په چارو او لږ شمير خلک يې په پووند ه ډول ژوند کوي. د ځمکو لره برخــه يــي پــه رولنــو اوبــو خړوبيږي، خو د ځمکو ډيره برخه يې وچوبه (للمي) د ي، مگر ډيرې زرخيزې د ي، ان چې د وه فصله حا صـــلات ور کوي.د وی په خپلو ځمکو کې وريجي، غنم، جوار، اوربشي، لو بيا، کد و ان، ټيپر او د ار چيني کــري چـــې د د وی د سيمې خوراکي پيد اوار د د وی اړتياوې پوره کو لای شي.

د اورکزيو ايجنسي د سمند ر نه تر ۷ـــ فو ټو پورې لوړوالی لري او ټوله ر قبه يې ۱۸ـــ کيلو متره بنـــو د ل شوې د ه.

مشهور سيند ونه يې تاجلي، خرماني، د ماموزو رود، گند او، انگوري، تبي، کړمان، ابی د ری، مســـتوره او د خانکي توی سيند ونه د ي.

د اورکزيو د ايجنسۍ هيڅ کوارټر هنگود ی او اصلي بنا ر يې د ره اد م خيل د ی.اورکزي خپل با زارونه د ميله په نامه ياد وي چې د هغو نه يې لاند ينې ميلې مشهورې د ي: ډبوري ميله، ميشتي ميله، فيروزخيل ميله، کا لايـــا ميلـــه، غلجو ميله، ساما مموزي ميله، انجاني بازار، کد ه بازار او کوريز ميله. د اورکزيو ايجنسۍ د ليد و وړ ځا يونه، کلا يـــا، فيروز خيل سا ما نه، ډوبرۍ، کول او بد ن د ي.

د او رکز يو د ايجنسۍ سر بيره يو شمير او رکزي او د هغو جملي نه مسوزي او نيمايي لبنکرزي د کورمې په ايجنسۍ کې هم استوگنه لري.د پاکستان په نورو ښارونو لکه کراچۍ، راولپنډۍ، اسلام اباد او لاهور کې هم يو شمير او رکزي ميشته د ي. په بيښور کې هم زيات شمير اورکزي استوگنه لري.

اورکزي غير تمن، جنگيالي، ميلمه پالو نکي او په پښتنولۍ ټينگ خلک د ي. د وی د انگريزانو سره پـــه هغـــه وخت کې چې د هند نيمه وچه د د وی تر استعماري واک لاند ې وه په ډيره ميړانه جنگيد لي د ي او د اسي ويل کيـــږي چې د وی په هغه وخت کې ۲۸ـــ زره تنه وسله وال ځو انان د رلود ل.

د اورکزيو په ټو لو څانگو کې د ولتزي او مسوزي په شمير کې زيات د ي.د اورکزيو مجمو عي شـــمير د ۳ـ زرو تنو په شا او خواکې ښود ل شوی د ی چې له هغې جملې نه ٦ـ زره تنه يې د کورمې په ايجنسۍ اوپـــاتـــې يـــې د اورکز يو په ايجنسۍ کې مېشته د ي

(c) ketabton.com: The Digital Library

21.1 اورکزي په هند وستان کې

اورکزيو په هند وستان کې د اتلسمې پيړۍ په لو مړۍ نيمايي کې د د غه هيواد په مد هيا پرادیـش کـې چـې مرکز يې د بهو پال ښارد ی يو لوی پښتني رياست جوړ کړ چې بنسټ ايښود ونکی اورکزی پښتون نـــواب د وســت محمد خان د ی.نو موړي د د غه پښتني رياست بنسټ په ۱۷۲۳ زيږرد يز کال کې په بهو پال کې کيښود.نـــومړی د هنـــد وستان د مغو لي واکمن عالمگير اورنګ زيب د زوی سلطان بهاد رشاه په زمانه کې له تيراه نه چې په هغه و خت کـــې د افغانستان د خاورې برخه وه هند وستان ته راغلی و.په بهو پال کې تر د وست محمد خان نه وروسته د اورکزيو پښتنو د پاتو نوابانو نو مو نه په لاند ې ډول د ي:

نواب سلطان محمد خان، نواب يار محمد خان، نواب فيض محمد خان، نواب حيات محمد خان، نواب غوث محمـــد خان، نواب جها نګير محمد خان، نواب نظير محمد خان، نواب شاه جهان بيګماو نواب سلطان جهان بيګم.

د بهوپال پښتني نوابانو د بهو پال د ښار په ود انولوکې ډيرې هلې ځلې کړي د ي چې د ســـتا ينـــي وړ د ي.د د وی د نو ابيو په وخت کې ډير جو ماتونه، مد رسې، کتابتو نو نه، پلونه، رو غتونونه او نور ډېر عام المنفعه کـارونه تر سر ه شوي د ي.

22 اورمړ

د پښتني شجرو پر بنسټ اورمړ سړ بني پښتانه د ي چې د جنو بي و زير ستان په کانېګروم، د پېښور په شـــا اوخوا او د افغانستان د لو ګر په و لايت کې مېشته د ي.د اورمړ اصلي نوم عمر د ين و چې وروسته د اورمړ پـــه نـــامه مشهور شوی د ی.(۱)پښتني توکم پو هانواورمړ د شر خبون زوی او د سړبن لمسی ګڼلی د ی.

د تاريخ حيات ا فغا ني مؤ لف ډېټي محمد حيات خان د اورمړو په اړوند د اسي ليکلي د ي:" جوته د ه چې د اور مړ پلار امر د ين د شر خبون له پنځو زامنو په جمله کې تر ټو لو کو چنی و.د ه يو زوی د رلود چې اورمړ نو ميد ه او قبيله يې هم د د ه په نامه نو مول شوې د ه او تر اوسه هم په همد ې نامه سره ياد يږي.د اسي ويل کيږي چې اورمـــړ شل زامن د ر لود ل او هر ځوی يې چې چيرته پيد ا شوی د ی د هما غه ځا ی نوم يې پرې ايښی د ی او يوه منظو مـــه چې حضرت ميا عمر څمکني(رح) ويلي نو په هغې کې هم اورمړ ته شل زامن منسوب شوي د ي، په د ې ډول: سنګتوی، منتوی، مشکور، شکتوی، زيق، مشوی، جلو يان، کانيګروم، حوان، کو نيخ، خصيران، رنګ، د لجا، ملانې، ســيد لنــي

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان، د و توي، سين، خليل و بورکي." [11]

نوموړی مؤرخ د د وی د استوګني سيمي موږ ته د اسي معر في کوي:" د اورمړو د استو ګني سېمه د سليمان د غره هغه برخه د ه چې اوس پکې د وزير واو مسيد و قبيلي استوګنه لري. د کا نيګروم ښار چې د وزيرو او مسيد و د بد ر په سيمه کې پروت د ی د اورمړو له خوا جوړ شوی د ی چې اوس هم د اورمړو پنځه ښا خونه په کا نيګروم کـــې په د ې ډول او سيږي: خيکني شپيته کوره، خرم چاني څلويښت کوره، ملا تا ښي شپيته کوره، بيکسي د وه سوه کـــوره او جراڼي شل کوره چې ټول د ۳۸. يا ٤.ـ کو رنيو تر مينځ په خپل پخوا ني ټاټوبي کې استوګنه لري. "[12]

د کانيګروم اورمړ په خپلو مينځو کې په اورمړي ژبې ږغيږي چې بر ګستا، بورکي او بر کي يې هم بولي چې د پښتو ، هند ي او پارسي ژبي لغوي جوړښتونه پکې شته، خو هغو اورمړو چې خپله ژبه يې ساتلي د ه د د وی په ژبه کې له څيړنو د اسي معلوميږي چې په مشکله کيد ای شي هغه د پښتو ژبې يو د ايليکټ(لهجه) وګڼل شي ځکه چې د د غې ژبې فو نو لو جي، مور فو لوجي، سين تا کسيس، ليکسيالوجي او نور ې ژ بنۍ ځا نګړ تياوې د ا جو توي چې د د وی ژبه لرغوني او د ختيزو اريايي لهجو څيني شميرله کيږي او د اريايي ژبو په کو رنۍ کې شا مله د ه.[13]

په اوسني وخت کې د اورمړو د استو ګني ځايونه د اد ي:

1. د جنوبي وزيرستان په کا نيګروم کې چې د ۱۹۹۲ زيږد يز کال د سر شميرنې له مخې يې شمير ۳ـــ تنه ښود ل شوی د ی.

2. د پيښور د جنوب ختيز په لس کيلو متری کې د اورمړو د رې کلي شته چې د برو اورمړو، ښکتني اور مړو او منځني اور مړو په امه ياد يږي.

3. په جنوبي وزير ستان او پيښور سر بيره يو شمير اورمړ د پښتونخوا په کورمې ايجنسۍ، کهرک، اورکزيـــو ايجنسۍ او سوات کې هم ميشته د ي، خو په د غو ياد و شوو سيمو کې د وی شمير خورا لږ د ی.

4. د افغانستان د لو ګر په ولايت کې: د تاريخ حيات افغاني د مؤ لف ډيپټي محمد حيات خان پــه حـــواله د د وی يـــو شمير ٦ـ کلونه د مخه د وزيرو قبيلي د غلبي په وجه او هم د کاختۍ(قحطۍ) په سبب د جنو بي وزير ستان نه د لو ګر د برکي برک سيمي ته وليږد يد ل. د افغانستان د علو مو اکيډيمۍ د ژبو او اد بيا تو د انستيوت د غړي

---

11 حيات افغاني، پښتو ژباړه، ۱۸. مخ

12 پښتانه د تاريخ په رڼا کې، د سيد بهاد رشاه ظفر کاکا خيل ليکنه، ۱۲۸۳ مخ

13 د افغانستان ژبې او تو کمو نه، سر محقق د وست شينواري، ۱٦۸-۱٦۹ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلي د کتو ر خليل الله اورمړ په قول چې خپله هم يو ژبپوه د ی ماته يې په په ۱۳۶۹المريز کال کې د لو ګــــر د اورمړو په اړوند وويل چې د لوګر اورمړ د عبد الصمد خان، نورالله او تقي په کليو کې استوګنه لري او په هغه وخت کې يې ما ته په نو موړي ولايت کې د اور مړو مجمو عي شمير د ٤ـ او ٥ـ تنو تر مينځ و ښـــود، چـــې ښايي اوس به د د وی په شمير کې ډيروالی راغلی وي.

5. د هند وستان د پنجاب ايا لت د جلند رهر په ښار کې هم ډير لږ شمير اورمړ شته.

اورمړ غيرتي، ميلمه پالونکي او په ملګرتيا کې تکړه خلک د ي.

د روښاني غورځنګ ښنسټ ايښود ونکی او د خيرالبيان او حالنا مې مؤ لف حضرت بايزيد انصاري چې په پير رو ښان عليه الر حمته ۱۵۲۵-۱۵۸۵زيږد يز مشهورو او د مغو لو پر خلاف يې د وياړه ډکې مبا رزې کړي د ي اورمــــړ پښتون و.

د وزير ستان په اور مړو کې د غه لاند يني اورمړ نا متو کسان د ي: جنرال وحيد علي بورکی، سکند ر افضـــل خان د البورکي قو مي مو منټ مشر، ملک عبد الرؤف بورکی په کاڼيګروم کې د بورکي قوم مشر، ملک محمـــد قريـــب خان بو رکی او ستر جنرال فاروق احمد خان.

همد اراز د افغانستان د لو ګر د اورمړو له جملې نه ښا غلی د کتورخليل الله اورمړ نه يا د ونه کوم چـــې د افغــا نستا ن د علو مو اکډمی علمي غړی او محقق د ی چې په پښتو او اورمړي ژبو کې څيړ نې کوي.

23 بابړ

که چيري د بابړو د قبيلي د نسب شجره په غور سره وڅيړو، نو جو ته به شي چې د وی په اصل کې سړ ښني پښتا نه او د شير ا ڼيو د قبيلي يوه څا نګه د ه. د وی وروسته د شيړ انيو نه بيل شوي او او لا د ې يې ځا نته بيل نـــوم غوره کړی د ی او نن ورځ د يوې جلا قبيلې په تو ګه ژوند کوي.

د تاريخ حيات افغاني د شجرې پر ښنسټ بابړ د ود م ځوی، د شيرانې لمسی، د شر خبون کړوسی او د ســـړبن کود ی د ي. همد اراز بابړ د انجر او سنجر په نامه د وه زامن د رلود ل چې سنجر بيا د مسعود خيلو، اسما عيل خيلـــو، ابراهيم خيلو، يعقوب خيلو او غو ريا خيلو په څا نګو با ند ې ويشل شوي د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بابړو د استو ګنې اصلي ځای د سلیمان غر ګڼل شوی د ی چې وروسته د شمیر د ډیر والي او یا هم بنایــې د نورو عو املو له کبله له خپل اصلي ټا ټو بې نه خواره و اره شوي او په نورو ځا یو نو کې مېشته شوي وي.

ویل کیږي چې د بابړو د قبیلې خلک د پخوانی زمانو ر اهیسي د تجارت او سو د اګری د کارونو سره ډیــره لیوالتیا د رلود ه او د د ې قبیلې خلکو د هند وستان او د منځنی اسیا (بخارا او سمر قند)تــر مینــځ د بیلا بیلوســود اګریزو مالونو لکه پو ستینونونو، اینجې او قیمتي وریښمینو ټو کرانو سو د اګري کوله او د وی‌پــه خپلــو ســو د ا ګرېزو د ند و کې، ریښتوني، ایماند اره، حلیم او د ښه چلند خا وند ان وو، ان تر د ې چې انګریزي نا متو مــؤرخ او د کابل د سلطنت بیان مؤلف مونټ ستیوارټ الفنسټن هم د د ې خبرې سره موافق د ی چې د وی د سو د اګری په چـــارو کې ډېر ماهر وو. همد اراز د وی په اقتصاد ي پلان جوړونې او حسابي چارو کې د ومره مهـارت د رلــود او پــه د ې کارونو کې د ومره بر یالي وو چې د افغانستان د بنسټ ایښود ونکي لوی احمد شاه بابا په وخت کې نور محمد خان بابړ مستو في المما لک او ګل محمد خان بابړ ته د امین الملک(لوی خزانه د ار) مهمې د ند ې سپارل شوې وې.

په او سني وخت کې بابړ په لاند نیو ځا یو نو کې مېشته د ي:

1. په کند هار کې: په کند هار کې بابړ د د غه ښار د بابړو په کوڅې، د پنجوایي په ولسوالی او د کند هار د ارغنــد اب په سوزني نو مي سیمه کې ژوند کوي چې په د غه ولایت کې د بابړو مجمو عي شمیر د ۲. زرو تنو په شـا او خواکې ښود ل شوی د ی.اروابناد سترعلا مه پو هاند رشاد بابا(۱۹۲۱-۲-۵ میلاد ي) چې‌تـول پښـتانه‌پـرې ویاړي او پښتو ژبې، اد ب، تاریخ او فر هنګ ته یې د ستا یني او قد ر وړ خد متو نه کړي د ي اوما د د ې مقالې لیکوال هم د هغوی د ارزښتناکو علمي لارښوونو نه ډیره ډیره ګټه او چته کړې د ه هم بابړ پښتون و چې د کند هار ښار د بابړو په کو څه کې یې د ې نړی ته ستر ګې پرانیستلې وې.

2. په ننګر هار کې: د ننګر هار ولایت د جلال اباد ښار لوید یز خواته د بابړ یانو یوه لو یه محله شته چې د علـــي خیلو سره په ګا وند کې د ه.

3. د جوزجان په ولایت کې: یو شمیر بابړ د جوزجان په بیلا بیلو ولسوالیو او د هغې جملې نه د خواجه د وکــوه، اقچې، فیض اباد او خانقاه په ولسوالیو کې هم مېشته د ي. د شبر غان د ښار بابړ د د غه ښار په مرکــز او همــد اراز د د غه ښار ته څیرمه سیمو لکه شکرک، افغان تپه، شیر خیل، شوبې، خواجه د وکوه افغانیه اوتــابین‌کــې ژوند کوي. په اوسني وخت کې د جوزجان د بابړو نه یو تن ګو هر خان بابړ د جوزجان ولایت د فیض لبــاد د ولسوالی ولسوال د ی.

4. د فاریاب په ولایت کې: یو شمیر بابړ د فا ریاب ولایت د قیصار په ولسوالی کې هم میشته د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. د با د غیس په ولایت کې: بابړ د د غه ولایت د غورماچ او مرغاب په ولسوالیو کې استوګنه لري.

6. د بلخ په ولا یت کې: د بلخ په ولا یت کې مېشته بابړ د د غه ولایت د بلخ په ولسوالۍ کې استوګنه لري.

7. د کند ز په و لایت کې: یو شمیر با بړ د د غه ولایت د د شت ارچي په ولسوالۍ کې هم مېشته د ي.

په پورتنیو ولایتو نو سر بیره یو شمیر بابړ په هیلمند، لوګر او کو نړ کې هم مېشته د ي، خــو د هغــوی د د قیق شمیر په اړوند زما سره کوم معلو مات نشته.

د اسي تاریخي شواهد شته چې د د وی ۵ـ کورنۍ کو چیاني او ۷ـ کورنۍ نیمه کو چیاني ژوندلــري چــې د د وی د لیږد مسیر اولاره د هرات د هریرود نه نیولې د باد غیس، فاریاب، جوزجان، بلخ او کند ز پورې د ي چې دکــال په بیلا بیلو مو سمونو کې په نو موړو ځا یو نو کې خپلې کیږد ۍ د روي او خپل مالونه او رمې په ورشوګــانوکــې څروي.

8. په سهیلي پښتونخواکې: د سهیلي پښتونخوا د مشهور لیکوال، مؤرخ او فولکلور پيژند ونکي پروفیسور سیال کاکړ په حواله یو شمیر بابړ په ژوب، کوټه او پښین کې هم مېشته د ي.

9. په پښتونخواکې: په پښتونخواکې د بابړو سیمه د میا خیلو سهیلي برخې ته پرته د ه چې لو ید یزلــورتهیــې سختې غرنۍ سیمې پر تې د ي. اوس د وی د پښتونخوا د د یره اسماعیل خان په چو دهــوان او د لمــان‌کــې مېشته د ي. اوس د امان د تانک په نامه یاد ېږي چې د د یره اسما عیل خان یو د سټرکټ (ولســوالي) د ه. همــد اراز په سیهره نومي سیمه کې هم چیرې چې شیراني اوسي بابړ مېشته د ي. یو شمیر بابړ په پېښورکــې هــم استوګنه لري چې انګریزي ژبپوه میجر را ورټي په د امان یا اوسني تانک کې د د وی د مجمو عي شـــمیر د ۷ـــ کو رنیو په شا او خواکې ښود لی و چې ۷ـ تنه جنګیالي ځوانان یې د رلو د ل.

10. په سند کې: د پروفیسور سیال کاکړ د اثر پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخواکې پر بنسټ یو شـــمیر بــابړ د پاکستان هیواد د سند ایالت په ګړهي یاسین، سلطان کوټ او شکار پور کې هم مېشته د ي.

11. په هند وستان کې: لکه چې د مخه ورته اشاره وشوه بابړ و د سو د اګرۍ په چارو کې ډیر مهارت د رلـــود او د هند او منځنۍ ایشیا تر مینځ یې د سو د اکرۍ چارې پر مخ بیولې، چې د د غو با بړو د جملې نه یو شمیر پـــه هند وستان کې مېشته شوي د ي چې د هند په مختلفو ایالتو نو لکه مهاراشټرا، اند هراپرد یش، مد هیا پراد یش او ګجرات کې مېشته د ي، خو له بد ه مر غه چې خپله خوره پښتو یې له لاسه ورکړې د ه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاریخ حیات ا فغاني د بابړو د د ود او د ستور په اړوند لیکي:" هغه بابړ چې په افغانستان کې اوسي نو د ود ونه او رواجونه یې د هغو بابړو سره تو پیر لري چې د شیراڼیو په ګا ونډ کې اوسي۔ هغه بابړ چې د شیراڼیو په ګا ونډ کې اوسي نو د هغوی رواجونه کټ مټ د شیراڼیو په څیر د ي." [14, 15, 16, 17]

24 بابي (بابیاني)

زموږ پښت پو هان (نسب پیژند ونکي) د بابي یا با بیانو قبیله د پښتنود غر غښت د ټولنیز ګروپ پورې تړي۔

د پښتني شجرو له مخې بابي څلور زامن د رلود ل چې میرزی، سرو، عزرائیل او کتوزی نو مید ل چې میرزی په شلو خیلو، یحیی زیو او حید رزیو او کتوزي په یاسین زیو، اد ریس زیو او صایب زیو با نـد ې ویشل شوي د ي۔ د تا ریخ حیات افغا ني په قول چې د مخزن افغاني نه یې روایت کړی د ی وایي چې بابي په پیل کې په خپلو څلورو زا منو با ند ې د څلورو سپیڅلو او مقر بو پر ښتو (ملائکو) نومونه ایښي وو، چې نورو پښتنو هغه ملامت کړاو هغه هم د هغوی نو مو نه بد ل کړل، خو یوازې د عزرا ئیل نوم په خپل پخواني حالت تر او سه هم پاتي د ی۔

بابیان په کند هار۔کند ز، کلات نصیر خان او د سهیلي پښتونخوا په بوري، چمن او د کوئیټې په شا بو نو مـي کلي کې مېشته د ي۔د پاکستان د سند ه ایالت په مرکز کر اچۍ کې هم یو شمیر با بیان استوګنه لري۔ همـد اراز د هنـد وستان د ګجرات ایالت په جو ناګړه کې هم بابیان استوګنه لري او د 1747 میلاد ي کال نه تر 1948میلاد ي کا ل پوري بـا بیانو د جو ناګړه په سیمه کې یو پښتني ر یاست د رلود۔

ډیټې حیات خان په خپل مشهور اثر تاریخ حیات افغاني کې چې په اردو ژبه کښل شوی او وروسته په انګریزي او بیا په کابل کې په پښتو تر جمه او چاپ شوی د ی د بابي پښتنو په اړوند د اسي لیکلي د ي:" بابیان په کنـد هـار او کلات نصیر خان کې ډیر با همته سو د اګران د ي او د خپل غوره سلوک اونرم چال چلند په و جه د ښه ژو ند څښتنان او اکثره یې شتمن د ي۔همد اراز د د غې قبیلې خلک په میړانه کې هم ښه شهرت لري".

د بابیانو د ستور کټ مټ نورو ګاونډي پښتني قبیلو ته ورته د ی۔

---

14 مونټ سټوارټ الفنستن، د کابل سلطنت بیان، د وهم ټوک، ٦٢ مخ

15 پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ١٢٧٦ مخ

16 تاریخ حیات افغاني، ٢٥٥ مخ

17 پښتو او پښتا نه په سهیلي پښتونخواکې، د پروفیسور سیال کا کړ تالیف

(c) ketabton.com: The Digital Library

د روسي نا متو اتنو گر افر ستا نیشفسکي د اتنو گرا فیکو معلو ما تو پر بنسټ د شلمې پیړۍ په لو مړۍ نیمـا یي کې د بابیانو شمیر په افغانستان او سهیلي پښتونخواکې ۸۵ زره تنه ښود ل شوې د ی.بابیان ډیر ښه شا عران، لیکو الان او هنر مند ان لري.په او سني وخت کې لطیف جان بابی د پښتو خوږ ژبی سند ر غاړی د ی. د هند وستان د جو نا ګړه د پڅود د سیمي نواب او د هند ي، اردو او ګجراتي ژبو مشهور شاعر عما د الد ین خان بابي چې په رسوا مظلـــوم سره هم متخلص و د روان ۲_۸ میلاد ي کال د اپریل په ۲٤ نیټه یې له د ې فا ني نړۍ نه ستر ګي پټې کړې. همـــد اراز د هند د سینما فلمي اد اکاره پروین بابي ۱۹٤۹-۲_۵ میلاد ي هم بابي پښتنه او د جو نا ګړه د بابي پټانانو (پښتنو) پــه کــو رنۍ پورې یې اړه د ر لود ه.

24.1 د هند وستان د ګجر ات ایالت د جونا ګړه د سیمي بابي نوابان

د جو ناګړه سیمه چې د هند د ګجرات په ایالت کې مو قعیت لري یوه تا ریخـي او پخــوانۍ ســیمه د ه چــې د سنسکرت په پخوانیو او زړو متو نو کې یې ذکر او یا د ونه شوې د ه.په د غه ښار کې ډیرې لر غو ني کلا ګاني او تـــا ریخي ود انۍ شته چې د معمارۍ د هنر له مخې د ډیر اهمیت وړ ګڼل کیږي. پر د غــې ســیمې بلنــد ې مــو ریــانو، سلونکیانو، مغولو، افغا نا نو او انګریزانو واکمني چلولې د ه، خو د لته زموږ د بحث مو ضوع هغه پښتا نه با بیان د ي چې پر د غه سیمه یې تقریبا ۲_ کلونه واک د رلود. د پښتنو بابي نوا بانو د جملې نه لا ند ېني نوابان د ر پیژنو. بلید وویل شي چې د غو بابي نو ابانو ته خانجي هم وایې، ځکه چې هند یان په مجموع کې افغانان او په تیره بیا پښتانه یا پټها نان ته خان صا حب او خا نجي هم وایي.

24.1.1 نواب بهاد رخان بابي

نواب بهاد رخان د صلابت خان زوې، د صفد ر خان لمسی او د جعفر خان کړ وسی د ی.ویل کیږي چــې د د وی کورنۍپه اصل کې له کند هاره د جو نا ګړه سیمې ته تللي او هوري میشته شوي د ي. نواب بهاد ر خانبـــابـــی د هنـــد وستان د مغو لي واکمنۍ په وخت کې د پو هې او میړ نتوب په وجه د د یوان خطاب تر لا سه کړ او د ګجرات په ایـــالت کې د وې سیمې د ه ته د جا ګیر په تو ګه ور کړل شوې.د ه همد اراز د ه د احمد اباد د حا کمانو سره هم ډیرې ښې اړیکي د ر لود ې، همد ا وجه وه چې د وی ورته د بیرم ګام، بیجا پور او بار ها رچه سیمي د اجارې په تو ګه ور کړې. نـــواب بهاد ر خان بابي د مهارا شترا د پو نې د پیشوا سره هم د و ستانه اړیکې ټینګې کړې وښاو د پیشوا له خوا هــم د هـتــه د سر بلند خان لقب ور کړل شوی و.

د نواب بهاد رخان بابي د نوابۍ په وخت کې یوبل بابي پښتون ته چې کمال الد ین خان بابی نو میــد ـبـالاجي راؤ له خوا په ګجرات کې د پیران پټن، بړنګر، بیس نګر، سمي، مینچور، تهراد، بیجا پور او کمرالو سیمي د جا ګیر په

(c) ketabton.com: The Digital Library

تو ګه ور کړل شوې.

په ۲۰۱۸ میلادي کال هغه وخت چې پیلاجي نومي د جو نا ګړه د نیو لو پریکړه وکړه، نو نواب بها د ر خان بـــا بي د خپلې پو هې او تد بیر په و جه د هغه سره سو له و کړه.نو موړی نواب په ۲۰۱۸ میلادي کال کې له د ې فاني‌نـــړۍ نه ستر ګي پټې کړي.

24.1.2 نواب مها بت خان بابي

نواب مهابت خان د نواب بهاد ر خان زوی د ی او هغه وخت یې چې لا پلار نواب بهاد ر خان بابی ژوند ی و نو د ه ته یې د نوابۍ د ند ه او چارې ور سپارلې وې.د د ه د نوابۍ په وخت کې یو تن چې جګنات جهاله نو مید او یوه اند ازه پو ځي ځواک یې تر لاسه کړی و، د نواب مها بت خان په سیمه کې یې په لاس وهنو لاس پورې کړ، خو نواب مهابت خان نو موړی تنبیه او غو رړو نه یې ور تاو کړل، چې بیا وروسته جګنات نو می د پور بند ر سیمي ته وتبنـــتید او د ا هغه وخت وچې ا نګر یزانو د اوړیسا سیمه د نواب سراج الد وله نه نیولې وه او ابد الي احمد شاه بابا د مر هټه وو د ځو اکو نو سره په جګړې بو خت و.

نواب مهابت خان په ۱۸۱۸ میلادي کال کې د یوه تن له خوا چې ځان یې مسلمان عرب ګا ڼه ونیول شو او د اوپـــر کو ټ په کلاکې بند ي شو، خو کله چې د نواب مهابت خان اکا، نواب کمال الد ین خان بابي له د ې پېښې خبر شو د پیران پټن له سیمې یې لښکرې راټولې کړې او پر مظفر خان باند ې چې د نواب مهابت خان پر ځای ټاکل شوی و برید وکړ او نواب مهابت خان یې له بند ه و ژغوره او د نواب صاحب د خور خا وند شها مت خان بابي چې د شیخ میا یلاول سره بند ي و د د یوان جي په مر سته خو شي کړ.

نواب مهابت خان د خپلې نوابۍ په و خت کې ډیرې سیمې ونیولې چې د هغو د جملې نه د کو تیا نه تلاجـــه او د منګلور د کلاوو نیول د ي. همد اراز نواب مهابت خان هغه کسانو ته هم سزا ورکړه چې د مالیې د ور کو لو نه به یې سر غړ ونه کو له او د ها لار جهالا، اراود او د کچ د سیمو د خلکو شتمنۍ به یې لو ټولې. نواب مها بت خان د د یوان جي په مر سته د بابر پاواړ په نامه هغه لو ټمارې ډلې هم و ځپلي چې د نا ګهر، کا ټهیاوار او لا ونګ پر سیمو یې بر یـــد ونـــه کول.

نواب مهابت خان بابي د منګلور پر سیمې له د ې کبله برید وکړ چې د پټن د پر ګني خلکو د ه ته شکایت وکړ چې د سو ترا پالارا د سیمې جا ګیر د ار چاند پټني له لاسه پوزې ته راغلي د ي، نو هماغه و چې نواب مهابت خان امـــر وکړ چې د سو ترا پالارا کلا د ې فتحه شي او هما غه و چې د یوې میا شتې په تر څ کې یې نو موړې کلا ونیـــوله، خـــو چاند پټني په عذر او زاریو لاس پورې کړ، وروسته یې نو موړې کلا ور خوشې کړه او چاند پټني د ګورکهه مد هـــي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیمې ته و تښتید۔

تر د ې سو بې وروسته نواب مهابت خان بابي د اولکه د وارکان د کلا د نیو لو هوډ وکـــړ۔ د ا د اســي کلکــه، پیاوړې او پخه کلاوه چې تر اوسه پورې یې څوک په نیو لو نه و بر یالي شوي۔نواب مهابت خان‌بـــابي د غـــه کلاپـــه ډیرې میړانې ونیوله او هغه شتمني او لوټ شوي ما لو نه چې د څینو لوټمارانو له خوا د عر بوپـــه ســـمند رګـــې او د مسقط په سواحلو کې د عر بو، سند هیانواو پر نګیانو نه لوټ شوي وو او په د ې کلا کې مو جو د وو د نواب صا حب لاس ته ورغلل۔تر د غې سو بې ورو سته نواب مهابت خان په ۱۸۳۱ میلاد ي کال کې له د ې فاني نړ ۍ نه د تل‌لـــه‌پـــاره ستر ګې پټې کړې۔ لنډه د ا چې د نواب مهابت خان د خپلې سپیڅلتیا او زړورتوب په وجه د ټو لو خلکو په زړونو کې ځای د رلو د۔

24.1.3 نواب حامد خان بابي

نواب حامد خان بابي د نواب مها بت خان څوی و۔کله چې یې پلار وفات شو نو د ی په جو ناګړه کې نه و او کله چې د خپل پلار له مړ ینې خبر شو نو ډیر ژر یې ځان جو نا ګړ ه ته را ورساوه۔د د ه مور سبحان کنور نو میدلـــه او هغه وخت چې نو موړ ی د جو ناګړه د سیمې د نوبې پر ګد ۍ کښیناست نو ا ته کلن و۔ په د غه وخت کې یو شمیر جـــا ګیرد ارانو لکه عبد ل خان بابي او مختارخان با بي د بغا وت جنډې پو رته کړې، خو وروسته نواب حامد خان بابي‌پـــر هغوی پر ید وکړ او د بفتهلي پر کلا یې چې قبضه کړې وه هغه یې بیر ته څینې ونیو له۔ په د غه وخت کې د پو نـــې د پیشوا یو تن صوبد ار چې امرت راؤ نو مید د مالیې د راټو لولو په پلمه د د وی پر سیمې یر غل وکړ، خو وروسته د د وی تر مینځ سوله وشوه او امرت راؤ احمد اباد ته لاړ څو په هما غه ځای کې د یوه عرب له لاسه ووژل شو۔

تر هغه وروسته نواب حامد خان بابي د واګهر پر سیمې برید وکړ او د نسوه کلا یې ونیو له او د ډیرو سو غـــا تونو او غنیمتو نو سره جو نا ګړه ته ور ستون شو۔همد اراز نو مو ړ ی د امریلي کلا هم ونیوله او جیو راجي سالم ته یې ما تې ور کړه او شیخ میا قا ضي نو مي چې د منګلور په سیمه کې یې د فساد اورونه بل کړي وو تـــنـــبیه‌کـــړ، خـــو وروسته نواب د هغه ټو لې ګناوې وبخښلې۔ همد اراز د نواب حا مد خان بابي د نوابۍ په وخت کې د یوړه، خا ګیسري، د لواړهاو د اد نه پیاوړې کلا ګانې هم فتحه شوې۔

نواب حامد خان بابی یو پراخ نظره انسان و۔ د ه د ټولو مذ هبو نو پیروانو او لارویانو ته د رناوی‌کـــا وه او د هند وانو د هو لي او د یوالي په جشنونو کې به یې ګډون کاوه۔

د نواب حامد خان بابي او د د ه د مخا لفینو تر مینځ ډیرې جګړې وشوې چې په د غو جګړو کې نواب حامد خان بابي ډیرې سوبې کړي د ي چې د د غو سو بو په لړ کې د لا ند نیو کلا ګا نو نیول شا مل د ي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سوترا پاراه، کيسوج، ماليه او کو تيانه د کلاوو فتحه.

نواب حامد خان بابي په ۱۸٦۷ ميلادي کال کې وفات شو.ده ۳٦ کاله، د رې ميا شتي او پنځه ورځې نوابي وکړه.دې يو غريب پالونکی او د ښو کړو وړو ښښتن و. د سيمي خلک پرې ډير ګران وو او تل به يې د هغوی مر ستې ته ور د انګل.

24.1.4 نواب بهاد ر خان بابی

نو موړی د نواب حامد خان بابي زوې واو په ۱۸۵۱ کال کې د کنور بائي له بطنه و زيږيد.دې اتلس کلنو چې د جو ناګړه د سيمې د نوابۍ پر ګد ۍ کښيناست او د ا هغه وخت وچې انګر يزان د امر يلې او کو ړې نار سيمې لاند ې کړې وې.په ۱۸٦۹ ميلادي کال کې په ګجرات کې کاختي راغله ځکه چې بارانونه نه وو اوريد لي او ډير خلک د لوږې له لاسه مړه شول.همد اراز په ۱۸۷۵ ميلادي کال کې په ګجرات کې سخته زلزله وشوه چې ډير خلک پکې سټ او تبا ه شول. له بلې خوا انګريزي پو ځونو خپل پر مختک ته اد ا مه ورکوله، ثو په ۱۸۸٦ ميلادي کال يې بيلسن نومی انګريز د جونا ګړه د سيمې نا ظم وټاکه.

نواب بهاد ر خان بابي په ۱۸۹٦ ميلادي کال کې د ٤٥ کلونو په عمر وفات شو.

تر نواب بهاد ر خان بابي وروسته نواب محمد رسول خان بابي ۱۸۹۲- ۱۹۱۱ او ورپسي نواب محمد محبت خان ۱۹۱۱-۱۹۴۸ پورې د جو ناګړه د سيمي پښتنانه نوابان وو، چې د هند تر خپلواکۍ وروسته ۱۹۴۷ م پورې د دغې نوابۍ ټغر هم مخ په ټو ليد و شو.

24.2 با رکزي

با رکزي په اصل کې سړ بني پښتانه او د د رانيو د زيرک په ثا نګې پورې تړ لي د ي.بارکزي، اڅکزي، پو پلزي او الکوزي سره ټولې ورونه قبيلي د ي.بارکزي په نو رو ډيرو ښا خو نو او ثا نګو ويشل شوي د ي چې په د ې ډول پيژ ند ل کيږي : باکل زي، ګورجي زي، خانچه زي، خواجک زي، ملک د ين زي، نسي زي، شير زي، انګيزي، غيبي زي، نورالد ينزي، عبد الله زي، نصرت زي، مد ي زي، جنک زي، عمر خان زي، بيان زي، تاروزي، خونسي زي، اتما نزي، ولي زي، جمال زي، بورزي، خواجي زي، ابازي، اين زي، شيخي زي، بايزي، سنجر زي، سليمانزي، سوند رزي، موسي زي او محمد زي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حیات افغاني لیکوال ډېټي حیات خان د بارکزیو په اړوند د اسي کښلي د ي:"بارکزي د شمیر له مخې تر پــو پلزیو ډېر د ي او د وی د کند هار جنوب ته په ارغستان او د هیلمند د سیند ونو پر غا ړو پر وچ مید ان میشـته د ي. د بار کزیو هغه برخه چې کند هار ته نږد ې د ار غستان او هیلمند د سیند ونو پر غاړو میشته د ي د ښو ځمکو د د رلود لو په وجه په کر نې بو خت د ي، خو ځیني نور بې د وچ بیا بان په مینځ کې په ډېرې سختۍ او زحمت سره د کر کیلې په چارو بو خت د ي. د غه خلک ډېر زړور او جنګیا لي د ي.د وزیر فتح خان با رکزي له وخته د غه خلک ډېر مشهور شول، په تیره بیا کله چې امیر د وست محمد خان د کا بل د واکمنۍ پر ګد ۍ کښینا ست، نو د هغه په سـبب د د وی پــه شهرت کې نور هم ډېر والی تر ستر ګو شو." [18]

امیر د وست محمد خان په ۱۸۳۷ زیږ د یز کال کې په افغانستان کې د بارکزیو د واکمنۍ بنسټ کیښود چې تر هغه وروسته د بارکزیو قبیلي نه لاند یني واکمنان په قد رت کې پا تي شوي د ي: امیر شیر علي خان، امیر محمــد ا فضـل خان، امیر محمد یعقوب خان، امیر عبد الر حمن خان، امیر حبیب اله خان، امیر امان الله خان، محمد ناد رشاه، محمد ظـاهر شاه او د افغانستان د جمهوریت مؤ سس شهید محمد د اؤد خان، چې په مجموع کې بار کزیـو پــر افغانســتان ۱٤۱کلونه واکمني چلو لې د ه.

په او سني وخت کې بارکزي په افغانستان کې په لا ند ې ډول مېشته د ي:

1. د کند هار په ولایت کې: د کند هار بارکزي د کند هار ولایت په مرکز، د د امان، شـاه ولـي کـوټ، ار غنـد اب، پنجوایي، ار غستان او معروف په ولسو الیو کې مېشته د ي او د ۱۳٦ـ کال د سر شمیرنې له مخې په د غه ولایت کې د د وی شمیر تر سلو زرو تنو لوړ د ی
2. د هیلمند په ولایت کې: په د غه ولایت کې با رکزي د هلمند په مرکز لشکر ګـاه، د نـاد علـي، واشـیو ،نـاوه بارکزایي، نو زاد او نهر سراج په ولسو الیو کې او سېږي او د ۱۳٦ـ لمر یز کال د سر شمیرنې لــه مخــې د بــا رکزیو مجمو عي شمیر ۱۸ــــ تنه ښو د ل شوی د ی.
3. د نیمروز په ولایت کې: د د غه ولایت با رکزي د نو موړي ولایت په مرکز زرنج، او د کنګ او چار بر جک په ولسوالیو کې ا و سیږي چې ټول شمیر یې د ۱۲ــــ تنو په شا او خواکې ښود ل شوی د ی
4. د فراه په ولایت کې: با رکزي د د غه ولایت په مرکز او د با لا بلوک او ګلستان په ولسو الیو کې میشـــته د ي. د فراه په و لایت کې د د وی مجمو عي شمیر د ۱۳ــــ تنو په شا او خو اکې ښو د ل شوي د ي.

---

18 حیات افغاني، ۱۵۳ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. د هرات په ولايت کې: بارکزي په هرات کې د د غه ولايت د انجيل، گذرې، پښتون زر غون، گلران، غو ريـــان، زند ه جان او اد سکن په ولسو اليو کې ميشته د ي چې د ۱۳٦ـ لمر يز کا ل د سر شميرنې له مخې د د وی مجمـــو عي شمير ٦٧ـــ تنه ښود ل شوي د ي.

6. د با د غيس په ولايت کې: د د غه ولايت با رکزي د مر غاب او غور ما چ په ولسو اليو کې ميشته د ي چې شمير يې د لسو زرو تنو په شا او خواکې ښو د ل شوي د ي.

24.3 بارکزي کو چيان

يو ډير شمير با رکزي په کو چيا ني ډول ژوند کوي. د وی د ليږد يد و او کو چ له پاره بيلا بيلې لارې لـــري د بيلگي په تو گه يو شمير با رکزي کو چيان د د وبي په مو سم کې له خپلو رمو سره له هراته د غور د جنو بـــي څنـــډو پورې ځي او خپل ما لونه لکه پسو نه او وزې په د غو ورشو گانو کې څر وي.د ويمه ډ له يې له با د غيس نـــه د غـــو رماچ په لاره د فارياب ولايت د قيصار او جلاير له لارې ځا نونه تير بند تر کستان ته رسوي.د د غو بارکز يو کو چيان د ختيز کند ز(نو اباد) نه د بغلان د شت بای سقال، پورتني اند راب، او خوست او فر نگ ته ځا نونه رسوي، په د اسي حال کې چې بله ډله يې ځا نو نه د بد خشان د شت سيوه ته رسوي.بايد ووايو چې د افغانستان په شمالي ولايتونوکـــې د بارکزيو کو چيانو مجمو عي شمير ۴.۲۲ کو رنۍ ښو د ل شوی د ی.

با رکز يان غير تمن، ميړني، ميلمه پالو نکي خلک د ي. د علم او پو هې سره زياته مينه لري.په د وی‌کـــې‌کـــښ شمير عا لمان، ليکوال او شا عران تير شوي د ي او همد ا اوس هم شته. حنان بارکزی د پښتو ژبې مشهواو وتلی شـــاعر تير شوی د ی چې د با رکزيو له قبيلې سره يې تړاو د رلود.[19, 20]

25 بړ يڅ

بړ يڅ د پښتنو يوه مشهوره قبيله د ه چې زموږ پښت پو هان (نسب پيژ ند ونکي) يې د ســـړ بـــن دتـــولنيز گروپ پورې تړي او په سړ بني پښتنو کې د ښر خبون په ښاخ ور گد يږي.

د هند په کيمبريج تا ريخ (Cambridge History of India) کې د لر غو ني ار يا يي کتاب رگ ويد ا په حواله

19 پښتني قبيلې ۳۸-۳۹مخو نه

20 Dictionary of Pathan Tribes-۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسي ليکل شوي د ي:" د لسو ملکا نو (وا کمنا نو) جګړه د ويد ي زمانې مشهوره جګړه وه. په د ې جګړې کې لس اريا يې قبيلې ملګرې وې او د بها رتيه نو مې ار يا يي قبيلې د واکمن سو د اسه پر خلاف وجنګيد ل او په د غو لسو قبيلو کې يوه قبيله پکتهان نو ميد ه چې او سنی پکتون=پختون=پښتون=پټهان ځينې مراد د ی.

د د غه سو د اسه پلار يا نيکه(Devadasa) هم د خپلې قبيلې نا متو واکمن و.د ی د خپلې وا کمنۍ په ز ما نه کې له څو ار يا يي قبيلو سره جنګيد لی چې په هغو کې يوه(Brisaya)د ه."

افغا ني مؤ رخينو لکه اروابناد استاد احمد علي کهزاد او ار وابناد علامه عبد الحی حبيبي د غه په ويد کې راغلې"بر يسيه" قبيله بړيڅ بولي.

25.1 د بړ يڅو د قبيلې خيلونه

بړ يڅ په لو مړي سر کې په د وو پلارو ويشل کيږي چې يو يې "اوتغ " او بل يې" اوسين" د ی. اوتغ په لا نـد نيو خيلو نو ويشل شو ي د ي: د اؤد زي، چو پا ن زي، مليزي، بد ل زي، ثا بت زي، شکرزي او بروکي زي. او سين هم په لا ند نيو خيلو نو ويشل شويد ي : با رکزي، زکو زي، مند و زي، سبازي او راوزي.

حا فظ الملک حافظ رحمت خان بړ يڅی چې په ۱۱۴۸ هجري قمري کال کې يې د هند وستان د اتهرا پـراديش د ايالت په رو هيل کهنډ کې خلا صته الانساب ليکلې د ی هلته د اسې وايي: " اوس بړ يڅي په خپل اصلي وطن ښـو راوک کې يوازې پر د غو خيلو نو ويشل شوي د ي: بد ل زي، زکو زي، مد ي زي. چو پا ن زي او مليزي د يوسفز يو سيمې ته را کو چيد لي او ز يا تره بيا له هغه ځا يه هند وستان ته تللي د ي.د د غو د وو(زيو) خلک چې په ښو راوک کې پا تې د ي ځا نته خاني او د ځمکو ټا کلي جلا برخه لري. د شکر زيو، راوزيو او نورو (بارکزيو، سـبازيو، بروکـي زيـو) شمير لږ وو.د وی هم په هغو د ر يو زيو کې مد غم شوي د ي.

د حا فظ ر حمت خان د غه ليکنه وروسته تر ۲۵. کلو نو هم اوس هم رښتيا کيږي او د ښوراوک د کر نې ځمکې پر نو موړو د ريو زيو (بد ل زيو، زکو زيو.مند و زيو) با ند ې په د ې ډول ويشل شوي د ي:

1. د بد ل زيو برخه: د پښين خو اته له غل د رې نه تر باد وز يو پورې (د ښوراوک ختيځه سيمه).

2. د زکو زيو برخه:له پنج پايه د ريګ تر ولسوالۍ پورې.

3. د مند و زيو برخه: له کا ريزه نيولې د بلو ځانو تر بريد ه پورې (د ښوراوک لو يد يزه سيمه).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لته د ا هم با يد و ويل شي چې د مند و زيو په برخه شير اني هم اوس شر يک شـــوي د ي او د بـــړ يڅــو د ځلورم خيل په تو ګه پيژ ند ل کيږي. په خلا صته الا نساب کې بد ل زي پر د غو لا ند ې پنځو ښاخو نو با ند ې ويشـــل شوي د ي: سا لارزي، بيسين زي، اد وړي زي، ملا خيل او د ولت خيل.

حا فظ رحمت خان د اهم زيا تو ي: او ريد ل کيږي چې ملا خيل او د ولت خيل اوس په ښو راوک کې نه د ي،پـــا تي د يو سفز يو سيمې ته راغلي او زيا تره يې بيا له هغه ځا يه هند وستان ته را ليږ د يد لي د ي. په خلا صته الا نســـاب کې د ا هم راغلي د ي چې مند وزي او زکو زي هم د بد ل زيو په څير پر څو ښو ويشلي د ي، خو د هغوی نو مو نـــه يې نه د ي راوړي.

25.2 د بړ يڅو ټا ټو بی

د بړ يڅو پخوانی ټا ټو بی د بست تا ريخي سيمه وه چې پښتانه يې کلا بس بو لي چې اوس هم هلته بړيڅي يـــا بړ يڅان استوګنه لري، د فتح خان او رابيا د نکل قهرمان (پتي خان) د کلا بس له بړ يڅو نه و. د تاريخ حيات افغاني‌پـــه قول د پتي خان پلار اسلام خان نو ميد ه [21]، پتي خا ن د کو مې خبرې په و جه له خپل پلاراو کو رنۍ نه خپه او خوا بد ی شو شواو د خپلو څو تنو ملګرو او د و ستانو سره چې د پښتنو په نکلو نو کې يې شمير شپيته بړ يڅي راغلي د ي د هند وستان خو اته لاړ.د ا هغه ز مانه وه چې پر هند وستان با ند ې مغولي واکمن نو رالد ين جها نګير واکمني د رلود ه.ويل کيږي چې پتي خان د خپلو زړورو ملګرو سره د سيالکوټ په سيمه کې د د غه مغو لي واکمن د پو ځو نو ســـره په ډيرې زړورتيا مقا بله وکړه چې د خپلو ټو لو ملګرو يا شپيتو بړ يڅوسره ووژل شو. خو څر نګه چې د ی په مســـا پرۍ او پر د يسی کې ووژل شو، نو ځکه په د غه کيسه کې له سوز او ګد ازه ډکې جملې راغلي د ي چې د امنظـــو مـــه کيسه د پښتنو په حجرو، محفلونو او مجلسو نو کې د ساز او سرود سره يو ځای ويله کيږي چې پښتانه‌يـــې‌پـــه ډيـــر شوق او ذوق سره اوري.[22]

په د غه نکل کې د هلمند پر غاړو باند ې د بړ يڅو ګڼه اباد ي ښيي. کله چې په ۱۰۵۸هجري قمري کال پر کند هار با ند ې د ايران صفوي واکمن د ويم شاه عباس ۱۰۵۲-۱۰۷۷هجري.ق بريد وکړ نو پرد ل خان بړ يڅي د خپـــل قـــبيلوي لښکر سره د ايراني پو ځو نو په مقا بل کې پنځه پنځوس ورځې د کلا بس کلا بند ي وسا تله، د غه پيښه هـــم د اســـي ښيي چې تر يوولسمې هجري سد ۍ پورې لا د هلمند پر غاړو په تيره بيا په کلای بس کې ډير بړ يڅي ميشته وو او د کلا بس پر شا او خوا بړ يڅو خپله خا ني د ر لود ه او خان يې او رنګ خان نو ميد ه.

---

21 حيات افغاني، د ډيټي محمد حيات خان تاليف

22 د افغانستان جغر افيوي قا موس، ۱۳۳۸، کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هلمند پر کينه غاړه باندې د ګر مسير او سيستان تر مينځ په لنډي او پلالکه کې اوس د ږې سوه کوره بړيـــځ ميشته د ي او د غه بړيځ د زکو زيو په ايسا زي پښې پورې اړه لري. لنډی او پلالکه د وې ويالې د ي چې بړ يځو پخپله کيند لي د ي. لنډی وياله لو يد يزې او پلالکه وياله ختيزې خو اته پرته د ه چې د د واړو تر مينځ تقر يبا لس کيلو متره وا ټن شته.لنډی او پلالکه له اد اري پلوه د هلمند ولايت د د يشو په ولسوالۍ پو رې اړه لري. د د غې ولسوالۍ خـــتيز لورته د ګر مسير ولسوالي پر ته د ه.

د کند هار په ښار کې هم د بړ يځانو څو کوره شته، مګر د د وی د استو ګنې تر ټولو لو يه سيمه ښوراوک د ی چې د لنډی او پلالکه ويالې يې شما ل لو يد يز ته پر تې د ي.

ډيټې حيات خان په حيات افغاني کې چې ۱۴۳ کلونه د مخه يې کښلی د ی ليکي چې اوس په ښوراوک کې تخمينا د رې زره کوره بړ يځ استوګنه لري. د حيات افغا ني په د غه شمير کې شيراني هم راځي. د ښوراوک د خلکو شـــمير د " اتلس قر يه های افغانستان" په ۱۳۴۹ مخ کې ليکلي د ي تقريبا يوولس زره تنه د ي چې په د غو کې تقر يبا د وه زره تنه بړ يځان د ي او د هغې سر شمير نې له مخې چې په ۱۳۵۳ لمريز کال په کا بل کې خپره شوې د ه د ښوراوک د بړ يځـــو شمير پر ته له شير انيو نهو زرو تنو ته رسيږي.

د (Dictionary of the pathan Tribes) په ۲۱. مخ کې ليکل شوي د ي"څه بړيځي په کوټه، پښين او ځاګي کې او سيږي، د د غه قبيلې زياتره خلک د افغانستان په ښو راوک کې ميشته د ي."

د ولس مجلې د ۱۹۶۸ زيږد يز کال د اکتو بر په ګڼه کې عا بد کښلي د ي:" بړيځي د کو يټې ډويژن په شـــراود نو مي ځای کې له عيسی خيلو سنټيا کا کړو سره ميشته د ي او په کو يټه کې هم بړ يځ او سيږي."

د پټهان کتاب چې د انګريزي مؤ رخ سر او لف کيرو له خوا ليکل شوی د ی په سلم مخ کې د اسي راغلي د ي:" د بړ يځو څو کوره د کويټې د بو لان د حکو مت په ځا ګي کې هم شته او څه بړ يځي په نو شکي کې هم اوسي. څه اکازي، اليک زي او وسمي زي بړيځي (چې له نسبي لحا ظه په مند و زيو ور ګډ يږي) په بو لان کې له سنجر انيو بلو څو سر ه ميشته د ي او اوس يې خپله ژبه له لا سه ور کړې د ه. د د غو بړ يځو شمير سلو مړو ته رسيږي.

ملک صالح محمد لهري د بلو چستان نو مې کتاب په ۵۵ مخ کې ليکلي د ي:" په ۱۹۵۱ ع کال کله چې په بلو چســـتان کې د نفو سو سر شمير نه وشوه د بلو چستان د بړ يځو شمير ۴۹۶۵ تنه و و. "

په صولت افغاني کې چې د زرد ار خان ناغر تا ليف د ی راغلي د ي:" بړ يځ په هند و ستان کې‌هـــم اوســـي او د جهجرو پر ګنه د بړ يځا نو د ه. په ۱۸۵۷ کال کې چې هند وستانيان د انګر يزي ښکيلاکګرو نه د خپلواکۍ د تر لاسه‌کـــو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لو له پاره را پورته شول د جهجر ښه يځی رئيس هم د د غو غا ز يا نو ملګری و، انګرېزانو چې برې ومونده د غه ښـــه يځی رئيس يې هم پر د ار و ځړاوه."

د جهجر پر ګنه د ډهلي او عليګړه تر مينځ پر ته د ه، په اد اري لحاظ د اتهراپرد يش ايا لت د ســـکند ر ابــادپــه ډسترکټ (ولسوالۍ) پورې اړه لري.سکند ر اباد د هند پښتون واکمن سلطان سکند ر لو د ي(۸۹٤-۹۲۳هجري قمري)تـــه منسوب د ی.

همد اراز بړيڅ د هند د اتهراپرد يش د ايالت د رو هيل کهنډ په ښا رونو کې هم شته په تيره بيا د بريلي سيمه د ښه يځو نه ډکه د ه.

د پټهان د کتاب په سلم مخ کې راغلي د ي چې د هند د مهارا شټرا په ايالت کې د بړوچ په نامه ښار هم ښه يځوتـــه منسوب د ی.

25.3 ښوراوک

د ښوراوک سيمه د اوسني کند هار په جنوب لو يد يزه څنډه کې پر ته د ه چې ځا نته جلا ولسوالي د ه، د ريګ په نامه يوه علا قه د اري هم په د غې ولسوالۍ پو رې تړ لې د ه. د ښوراوک د سيمې شمال لويد يز ته ريګ(ريګستان) پروت د ی. د غه ريګستان په شمال کې د سپين بو لد ک تر حد ود و او په لو يد يز افغانستان کې د غر بي پو لې پورې غځيد لی د ی.لمر خاته خو اته يې د خو اجه عمران غر د ی چې له پښينه ښوراوک جلا کوي. د جنوبي ډډې غر ونه يې د بر اهوي بلو څو ټا ټو بی د ی چې په نو شکي پورې اړه لري. د ښوراوک ځمکه ښوی ډاګ د ی اود د غه ډاګ په مينځ کې هيڅ غر نشته، ځمکه يې متينه د ه. د ښوراوک د پر اخوالي په اړوند د صو لت افغاني د تاريخ په ۳٤۷ مخ کې راغلـــي د ي:" ښوراوک نسبتا مربع شکله پروت د ی چې هره ضلعه يې شپيته ميله او برد والی لري." [23]

د صو لت افغا ني د غه ليکنه د حيات افغاني د ۱۵۳ مخ نقل د ی. د اتلس قر يه های افغانستان‌پـــه ۱۳٤۹مـــخ‌کـــې د ښوراوک د ټو لې ولسوالۍ پراخوالی ٤۹٦٤ مر بع کيلو متره راغلی د ی، خو اروابناد قا ضي عطاؤالله خـــان پـــه خپـــل اثرچې د پښتنو تا ريخ نو ميږي د ښوراوک ټو له سيمه شپيته ميله ښو د لې د ه. د اروابناد قا ضي صاحب د غه ليکنه د اسې تو جيه کيد لای شي چې د ه يو ازې د ښوراوک اباد ه ځمکه شپيته مر بع ميله بللې وه چې د ښه يځو کر وند ې او ټا ټو بی د ی او د نوي او زاړه ښو راوک په نامه ياد يږي.

---

23 صو لت افغاني، د زرد ار خان ناغر تاليف

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قاموس جغر افيايي افغانستان کې د ښوراوک کلي ۲۷ ښو د ل شوي د ي. په د غو کليو کې تر ټو لو لوی کلی د باد رزو د ی چې تقرېبا ۱۲ــ پکې اوسي. په زيا تره کليو کې د وه د رې کوره بر اهو يان هم شته چې نا رينه يې د کلي سا روانان او شپا نه د ي او ښځمنې يې کمبلې، جو الونه، خورجينونه او د ستر خو انونه اوبي.

25.4 کلي او کو رونه

د ښوراوک د بې يځو کور په يو ه ساد ه کو ډۍ(کو ډله) کې وي چې په بيضوي بڼه د غزو له پنډو لښـــتو نــــه جوړه شوې د ه چې ځلور پنځه د انې يې يو ځای په ځمکه کې له يوې خوا او بلې خوا د نيمې د ايرې‌پــهــتـــوگه ســـره اينجتې کړي وي چې پر سر يې کيږه ور اچوي.کيږه د غزو له لښتو ياغوړگو او کړ کو نه د ټغر په بڼه جوړ شوي وي چې د خو نو په پو ښښ کې يې پر تير انو اچوي. هغه کو ډۍ چې د ژمي له پاره وي پر کيږه سر بيره يې ا خيــــړوي. خو ني يې ځلور د يوالونه لري او چت يې له يوه او ږد ه تير او د غزه له لښتو نه د اسې جوړ کړی د ی لکه عصــــري ځاد ر پو ښه کو رونه. د غه خونې او کو ډلې يوه د بلې اړخ ته په بيضوي يا مستطيله بڼه يو لړ پر له پسې پر تې وي. پر شا وخوا با ند ې د ښاري ډوله کو رو نو په څير د يو الو نه لري او زياتره کو ډلې بې د روازې وي، د ا ځکه چې په بې يځو کې مخ پټی او غلا نشته.

25.5 کښت او کر

د ښوراوک د وبی ډېر تود او ژمی يې معتد ل د ی. څه شمير تره کي او خروټي کو چيان د ژمي په مو سم کې ځا نو نه ښوراوک ته رسوي. د ښو راوک کښت په باران د ی، يوازې يو کا ريز گی پکې شته چې پر هغه هم د وه د رې کوره اباد د ي او نورې بها ند ې او به نه لري.غنم، اوربشي او با جرې په للمي ډول کرل کيږي.څه للمي پا ليزونه هــــم کري.

د ښو راوک د بې يځو سپين بږيري وايي زموږ نيکه گانو چې په ښو راوک کې واړول کښت يې په با ران و او له لوړې نه يې ځمکې نه خړو بيد لې.لوړه د يوه رود نوم د ی چې د تو بې له غره نه راوځي چې اوږد والی يـــــې ۲۵ــ ميله د ی، لوړه ژوره د ه او غاړو ته يې اوبه نه خيژي.

ستر ستانه حاجي محمد خيشکي د وی و هڅول چې ويالي وکاري او له لوړې نه اوبه خپلـــوکـــر ونــد وتـــه و خيژوي.بې يځو د حا جي نيکه خبره ومنله، ليځې يې را ونغښتلې او لو ړې ته يې او مه بند ونه وا چول.د وی لويې ويا لې ځينې وکښلې.يوه وياله د بد ل زيواو زکو زيو وه او بله وياله د مند وزيو وه چې شير اني هم پکې شر يک شــــول،

(c) ketabton.com: The Digital Library

له د غو ویالو نه یې بیا کو چنۍ ویا لې جلا کړې چې په د غو کې شپږ ویالې یوازې د مند و زیو د ي.

وروسته د اوبو د هغه بند په اغیزه چې د پښین په ملوزو کې لوړې ته واچول شو، د لوړې اوبه ښوراوک تــه ونه رسیدې او ښوراوک یې په یوه بې او بو میره بد له کړه.اوس د ښوراوک د خلکو کښت وکر د باران په او بو د ی. څه اوبه په اوښا نو له څاه ګا نورا کا ږي. څاه ګا نې یې شپیته اویا متره ژورې د ي. د څاه ګانو او به یې تروې د ي،نــو ځکه د وی ناوران(څلیرونه) هم لري. په نا ورانو کې د باران او به زیر مه کوي. د څاه او ناور پــه اوبــو د ښــوراوک خلک خپلې اړتیاوې پوره کوي، ځیني یې اود سو نه تا زه کوي، لو ښي او کا لي پرې مینځي او څـا روي‌پــرې اوبــه کوي. د څاه ګانو او نا ورونو او به د و مره نه د ي چې د کښت او کر له پاره ځیني کار وا خلي. د ښوراوک ځمکه ډیره د ه او اوبه یې لږې د ي، ځکه نو ځینو ځمکو ته د کر هڅې وار پس له څلورو پنځو کلو نو ور رسیږي، له د غه امله یې ځمکه خورا زوروره وي، ډیر حا صل ورکوي او سرې ته یې اړتیا نشته.

د ښوراوک ټول خلک په پښتو خبرې کوي او د خلکو په محا وره کې یې د ډیرو متلو نو د کارولو نه د اســـي څر ګند یږي چې د فو لکلوري اد ب خزانه یې ډیره بډایه د ه.

د بړ یڅو ډیر شمیر وګړي په هند وستان کې استوګنه لري او د ا هغه پښتا نه د ي چې د افغا نې فا تحینو ســـ ره هند ته تللي د ي اوس یې پاتي کسان ځا نونه هغو کسا نو ته منسوب ګڼي چې د هند وستان په تا ریخ کې‌نــوم او نښــان لري.

یو له د غو کو رنیو نه د حا فظ الملک رحمت خان بړیڅ کو رنۍ د ه چې په اصل کې د کند هــار د ښــوراوک و چې د هند وستان په رو هیل کهنډ کې حکمران و. حا فظ رحمت خان په هند کې د ابد الي احمد شاه د فتو حا تو او سو بو ملګری و او د د ه زامن او وریرونه د رو هیل کهنډ ډیر نا متو حکمرانان وو. پخپله حا فظ رحمت خان د افغا نـــي فـــر هنګ په بډاینه کې ډیره لو یه ونډه اخیستې وه او ځینې د اسي تا ریخي متون د د ه په پا ملرنه د ورکید و او هیرېـنــه ژغورل شوي د ي چې هغه نن د سترو علمي اسناد و په جمله کې ډیر هسک ځای لري.

تواریخ حا فظ رحمت خاني چې پیر معظم شاه ته منسوب د ی، اصلي متن یې د حا فظ رحمت خان په سپا رښــت لیکل شوی د ی او د ا یو د اسي غنیمت اثر د ی چې د پښتني اقوامو او قبایلو د لیږ د ید نو او نورو ټولنیزي او ســـیا سي منا سبا تو ډیرې خبرې په کې پر تې د ي.

د ۱۸۵۷ع کال په ډسمبر کې انګریزانو د ډیلي پر ښار یر غل وکړ. مغولي واکمن بها د ر شاه ظفر په ډ ار ســـ ره ځان انګر یز انو ته تسلیماوه، خو پښتون جنرال بخت خان هغه ته ډاډ ورکاوه چې د انګر یزانو مخه به ونیسي.جنـــرال بخت خان د انګریزانو په وړاند ې د و مره خنډونه را مینځ ته کړل چې د کشمیري د روازې او لال کلا تر مینځ واټــن

(c) ketabton.com: The Digital Library

انگر يزان په پنځو ورځو کې وواهه.

د غه جنرال، يا چا د تسليميد و نه ونه شو گرځولای، نو کله چې يا چا تسليم شو، جنرال بخت خان له ډيلي نه لکهنو ته لاړ او له هغه ځا يه د هند وستان غر ونو ته وخوت او پسي ورک شو چې تر ننه يې بيا چا پته ونه مو ند له.

د ښوراوک خلک وايې کله چې د ډيورنډ کر ښه ټا کل کيد له نوا نگر يزانو په خپله نقشه کې ښوراوک د افغانستان نه ايستلی و، خو سمند رخان بړ يځ د خپلو سپرو سره پر کو يټې بر يد وکړ او د و مره لوی خطر ونه يې انگر يز انو ته متو جه کړل چې هغوی په د ې را ضي شول چې ښو راوک د ډيورنډ د کر ښې افغاني خواته وټاکي.

بړيځ قوي او پيا وړي خلک د ي. د وی د کار نه تر فا رغيد و وروسته بيلا بيل سپور ټو نه لري چې عمد ه سپو ر ټو نه يې غيبر د ه. د ميلو په ور ځو او ود ونو کې اتڼونه کوي او د بړ يځو اتڼ ځا نته نوم لري. د وی په اتڼ کې ټو پکونه خو ځوي او کله چې اتڼ تود شي نو په همد ې ټو پکو ډزې کوي. د سپوږمۍ په څو ار لسمه شپه د سپو ږمۍ په رڼا کې ځو انې ښځې او پيغلې اتڼونه کوي او سند رې وايې. د وی د زوی زيږيد نه نيکمر غه بولي او په هغه کورنۍ کې چې زوی وزيږي خير اتو نه کوي او د هلک د نوم د ايښود لو پر وخت سند رې وايې او اتڼو نه کوي.

25.6 د بړيځو نامتو مشاهير

1. شيخ بستان بړيځ مړ ۱۰۲۸ هجري کال چې بستان الا وليا د د ه تاليف د ی.
2. حا فظ الملک حا فظ ر حمت خان چې په ۱۱۴۸ هجري قمري کال يې په رو هيل کهنډ کې خلا صته الانساب ليکلی د ی او په هند وستان کې د پر نگيانو سر سخته د ښمن و.
3. جنرال بخت خان بړيځ چې په هند کې د پر نگيانو پر خلا ف مبارزه کوله.
4. شيخ ثا بت بړيځ
5. ملا فا ضل بړيځ
6. فتح خان بړ يځ
7. پرد ل خان بړ يځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

8. نو رخان بړيڅ

9. محبت خان بړيڅ

10. سمند ر خان بړيڅ

همد اراز پو هاند د کتور نور احمد بړ يڅ چې د افغانستان د عامې رو غتيا وزير وا و يو پوه او تجربه لرونکی متخصص او علمي شخصيت و هم د بړ يڅو له قبيلې نه و۔

ماخوذونه د ه ([24]، [25]، [26]) نه۔

26 بنګبن

که چيرې د بنګبنو پښتنو د نسب شجره په ژوره تو ګه تر څيړ نې لا ند ې ونيسو، نوجو ته به شي چې بنګبن کرلاڼي پښتا نه د ي۔

تاريخ حيات افغاني د بنګبنو د لو مړ ني استو ګنځي په اړوند د اسي ليکي:" د د غې قبيلې لوی نيکه اسمعيل نو ميد ه چې د ګر د يز د سيمې په زرمت(زرمله) کې او سيد ه۔ وروسته بيا د د غې قبيلې د غړو تر مينځ کو رنۍ جګړې پيل شوې چې په نتيجه کې د وی پر د وو ګو ند ونو و ويشل شو ل چې يوه يې سمل او بله يې ګاړه نو ميږي۔ هغـــه و خت چې په زرمت کې د د غې قبيلې د خلکو شمير مخ پر ډير يد و شو او له بلې خو ا يې د غلجي قبيلې زور او ځواک وليد نو تقر يبا ٦٥۔ کلونه د مخه يې د غه سيمه پر يښود له او وتلو ته اړ شول، چې وروسته بيا د وی په کورمې، پيواړ او شلوزان کې چې د سپين غره په سهيل کې مو قعيت لري خپله قبضه ټينګه کړه، خو د اورکزيو او د د وی تر مينـــځ خوا بد ي پيد اشوه په هغه وخت کې خټکو هم د بنګبنو سره مر سته وکړه او تر يوې سختې جګړې ورو سته يـــې د او رکز يو لاس له کو ها ټه لنډ کړ او خپلې واګې يې ور با ند ې ټينګې کړې، څو په پای کې د بنګبنو او و رکزيو تر مينځ سر حد وټا کل شو۔ ميد ان او هغه د ره چې اوس بنګبن پکې استو ګن د ي د بنګبنو او د شمال غر نيزه سيمه او رکـــزو

---

24 د پښتنو تاريخ، د قا ضي عطاؤالله خان تاليف، د کا بل چاپ

25 Cambridge History of India

26 اتلس قريه های افغانستان، د کابل چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته ورسيد ه." [27، 28، 29]

د تا ريخي رو ايتو نو سره سم د اورکزيو سيمې ته د د وی راتګ په کال ۱۳۹۸ ع کال کې تر سره شـــوی د ی، چې بيا ورو سته يې د کو هاټ سيمه يې هم له هغو نه ونيوله. د يوه افسانوي ر وايت له مخې د د وی‌تـــر مينـــځ د غـــه شخړه د د ای په نامه يوه تن اواره کړه. په د ې تو ګه چې يو ځل د بنګښو او اورکزيو ملکان د سيمو د ويش له پاره په د ر سمند نو مي ځای کې سره را غو نډ شوي وو او هرې يوې خوا غو ښتل چې زر خيزې سيمې تر لا سه کړي. له همد ې کبله د د وی تر مينځ سوله ونه شوه او نړ د ې و چې د د وی تر مينځ بيا جګړه ونښلي. په د غه وخت کې د د ای‌پـــه نامه يو سپور سړی له ليرې را ښکاره شو. ځر نګه چې د واړه قبيلې يعني او رکزي او بنګښ له شخړو او لا نجو نه په تنګ شوي وو، نو د وی په د غې خبرې سره اتفاق وکړ که چيرې د غه سپور راشي، نو د وی به ورتـــه د بنګښـــو او اورکزيو د قبيلو تر مينځ د ځمکو او سيمو د ويش سؤ ال مطرح کړي او هر هغه نظر چې د ای ورکړ د واړه خـــو اوې به يې مني. په د غه وخت کې د ای نو می سپور را ور سيد او د واړو غا ړو د د غې شخړې د اوار ولو په ســـرلـــه د ه سره خبرې وکړې، د ای په د اسې حال کې چې پر اس سپور و په پښتو ژبه يې د اسي وويل چې :

د ای خو د اسي وايي

چې سمه د بنګښ، غر د او رکزي

ويل کيږي چې له هما غې ور ځې د د ای ويش عملي شو چې تر او سه پو رې د چلند وړ د ی.[30]

26.1 د بنګښنو خيلونه

بنګښ په ډيرو خيلو نو ويشل شوي د ي چې د غه خيلو نه په لا ند ې ډول د ي:ميران زي، بايزي، ســـمل زي، باد ه خيل(بډه خيل)، حسن زي، عمر خيل، ايلم خيل، حسن خيل، لنډي خيل، مياوي، کا غذي، کمال خيل، مند و خيـــل، د اؤد خيل، شاد ي خيل، د ود ا خيل، او د اخيل، يو سف خيل، خا خيل، مير ا حمد خيل، علي شير زي، عليزي، خد ي زي، ورد ي خيل، ستوري زي، خواجه ا حمد خيل، بر ستوري زي، کوز ستوري زي، موزو خيل، نسيو خيل، تاتا خيل، کله سور خيل، وانک زي، لابي خيل، ازي خيل، شا هو خيل، لو د ي خيل، شني خيل، ګل خان خيل، عزت خيل، د ولت خيل، ګل شاه خيل، متو خيل، فتح خيل بلند خيل، لغماني، جمشيد ي او نور...

27 حيات افغا ني، پښتو ژباړه، ۴۵۷، ۴۵۶، ۴۵۸ او ۷۴۳ مخونه، د پيښور چاپ

28 د پښتنو تا ريخ، لو مړی ټوک، د قا ضی عطاؤالله خان اثر، ۳۹ مخ، د کابل چاپ ۱۳۵۶

29 پښتو نستان، عبد الرؤف بينوا، ۲۷ مخ، ۱۳۳۰ کال، کابل

30 Selection from the poetry of the Afghan from the 16 to 19 century, by Henry George Raverty, 2008

(c) ketabton.com: The Digital Library

26.2 د بګښنو د سيمې مو قعيت

بنګښ په کو هاټ او هم په کو رمې ايجنسۍ کې استوګنه لري.

د بنګښنو سيمه د د رې په بنه د ه چې د ختيز نه لو يد يځ ته د غرو نو تر مينځ پر ته د ه چې لمر ختاته او جنوب ختيز ته يې خټک، جنوب ته يې وزير او لو يد يز ته يې تو رې او سيړي.د د وی ميد انی يا اواره سيمه زر خيزه او ښايسته د ه چې ورته کوز بنګښ وايي او غر نۍ سيمه يې د بر بنګښ په نامه ياد يږي.

26.3 د بنګښنو د استو ګنې سيمې او ځا يو نه

بنګښ په کو هاټ، هنګو، ټل، کو رمې، پيواړ، شلوزان او پا ړه چنار کې استوګنه لري. هغه بنګښ چې په کو رمې ايجنسۍ کې او سيږي، نو د د وی سيمه د پيواړ او پاړه چنار په نامه ياد يږي. همد ا راز بلند خيل، يو سف خيل او خا خيل بنګښ د ټل ښار ته نږد ې د وزيرو په ګا ونډ کې ا ستو ګنه لري. مير احمد خيل او عليشير زي په هنګو او د هغه په شا او خواکې استوګنه لري.

د بنګښنو د مشهورو ځا يو نو او کليو نو مو نه په د ې ډول د ي: نرۍ اوبه، ټل، د رسمند، هنګو، اوسترزي، کسا ئي، تر غه، توره وړۍ، کڅ او مد خوزه.

په پو ر تنيو سيمو بر سيره ډير شمير بنګښ په پيښور، کر ا چۍ او اسلا م اباد کې هم ميشته د ي.

بايد وويل شي چې د د وی پر سيمه تل بهر نيو ير غلګرو لکه مغولي تيمور، بابر، سکهانو او انګر يز انو بر يد ونه کړيد ي، خو د د ې ځای غير تي خلکو ور ته په ميړانې غا ښ ما توونکي ځو ابونه ور کړي د ي.

26.4 په هند وستان کې ميشته بنګښ

26.4.1 نواب غضنفر جنګ محمد خا ن بنګښ

بنګښنو د هند د اتهرا پر اد يش د ايا لت په فرخ اباد کې د پښتنو يو ځا نګړی رياست د رلود، چې بنسټ ا يښو د ونکی يې نواب غضنفر جنګ محمد خا ن بنګښ و. د ه په پيل کې د ډيلي په شا هي پو ځ کې يوه کو چنۍ پو ځي د ند ه د رلود ه، خو د شهزاد ه فرخ سير په ملا تړ يې يو زريز منصب تر لا سه کړ، چې د خپلې پو هې او زړورتيا په وجه

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې په كراره كراره اووه زريز منصب تر لا سه كړ چې په پاى كې د ۵۲ زريز منصب خاوند او د هند و ستان په خلكـــو كې يې په (باون هزاري) سره مشهور شو.

كله چې ايراني نا د ر شاه د هند وستان نه بير ته خپل هيواد ته ستنيد ه، نو يو شمير يو سفزي پښتانه ور سره بند يان وو، خو نواب غضنفر جنګ محمد خان بنګښ د خپلو پښتنو ورو نو د ژغو رنې او خلا صون له پاره ايراني نا د ر شاه ته د رې لكه رو پۍ ور ولېږ لې چې نو موړي يو سفزي خو شي كړي چې همد اسې هم وشول. نواب صا حـــپ ډير با تد بيره، زړور او ښه اد اره چي و چې د د ه تر واكمنۍ لا ند ې خلك ور نه ډير خو شا له وو. د د ه تر مړ ينـــې وروسته يې زوى قا يم الد وله قا يم جنګ نواب قا يم خان د فر خ اباد د سيمې نواب شو. (31)

26.4.2 نواب قا يم خان قا يم الد وله قا يم جنګ

نو موړى د ډيلي د واكمن له خوا د فرخ اباد د سيمې د نو ابۍ پر مسند و ټا كل شـــو، خـــو وروســـته د نـــواب منصور علي خان صفد ر جنګ له خوا ووژل شو. نو موړي نواب د فر خ اباد د سيمې واګې په لاس كـــې و نيـــولې او خپل نا ئب راى نول ته يې د فر خ اباد سيمه وروسپا رله. په د غه و خت كې د نواب قا ئم خان مور خپل بل زوى نـــواب احمد خان چې د خپل ورور نه خپه شوى او په ډ هلي كې او سيد ه ور و غو ښت او نو موړې د مئو او نورو سيمو د ر ئيسا نو په ملا تړ راى نول وواژه او كله چې نواب صفد ر جنګ د ر اى نو ل له و ژلو خبر شو، نو د جګړې له پاره ور د مخه شو، خو نواب قا يم جنګ بنګښ هغه ته ما تې ور كړه. نواب صفد ر جنګ مجبور شو چې د بهر تېـور د واكمن را جا سورج مل نه مر سته و غواړي او هغه هم په د ې شر ط چې نو موړي ته به د ورځې ۳۵ زره رو پۍ وركوي، ځو په فر خ اباد بر يد و كړي، خو په پاى كې مر هټه وو د د وى تر مينځ سو له وكړه.

26.4.3 نواب تفضل حسين خان بنګښ

د نواب ا حمد خان تر مړ يني ورو سته نواب تفضل حسين خان د فر خ اباد د سيمي نواب شـــو، خـــو پـــه ۱۸۵۷ عيسوي كال كې هغه و خت چې د هند وستان ازاد ي غو ښتو نكو د انګريزي ير غلګرو پر خلاف عمو مي پا څون وكړ، نو پر نګيان د نواب تفضل حسين خان نه خپه شول. انګر يزانو د فرخ اباد ريا ست ضبط او نواب تفضل حســين خـــان بنګښ يې د خپل ريا ست او نو ابۍ نه بيو اكه كړ او مكې معظمې ته يې تبعيد كړ چې بيا هوري وفات شو.

31 د ميزان جريد ه، په هند كې افغا ني النسله نو ابان او د هغوې د واكمنۍ سيمې او ريا ستو نه، د ۲ـ۱ كال د جنورى مياشتې ۶۷ ګڼـــه، د هنـــد چاپ. چې په هغې كې په هند و ستان كې د افغا ني قبيلو او د د وى د رياستونو او نو ابيو په اړوند زما له خوا معلو مات چمتو شـــوي وو او په پر له پسي ګڼو كې راغلي د ي

(c) ketabton.com: The Digital Library

علا مه رشا د بابا د حیات افغاني د پیښور چاپ په ۷۴۳ مخ کې د فرخ اباد د نوابانو په اړوند د اسي لیکلي د ي:"په شمالي هند وستان کې تر ټولولوی او مشهور سیند ګنګا د ی. د د غه سیند په لو ید یځه غاړه با ند ې د فرخ اباد نوابي واقع د ه. د فرخ اباد ښار په ۱۱۵۳هجري قمري کال غضنفر جنګ محمد خان بنګښ (مړ ۱۱۵٦)هجري قمري کال ود ان کړ او د وخت پا چا فرخ سیر(۱۱۲٤-۱۱۳۱هجري قمري) په نسبت یې فرخ اباد نوم پرې کیښود . د فرخ اباد د نوابۍ لومړی نواب غضنفر جنګ محمد خا ن بنګښ واو په ۱۱۲٦ هجري قمري کال یې د د غې نوابۍ بنسټ ایښی د ی.د ې نوابۍ تر ۱۲۷٤ هجري قمري کال پورې پا یښت وکړاو وروستی نواب یې تفضل حسین خان وچې د هند و ستان د ازاد ۍ په پا ثون (۱۸۵۷ عیسوي) کې د لاس لر لو په تور پر نګیا نو حجاز ته فرار کړ او هلته په ۱۲۸۸ هجري قمري کال مړ شو. نواب غضنفر جنګ محمد خان، د هغه زامن نواب قا یم خان او نواب احمد خان د د غې کو رنۍ مشهوره نوابان تیر شوي د ي.

نواب احمد خان د پاني پت په مشهوره غزاکې ګډون د رلود او د لوی احمد شاه بابا له ټینګو ملګرو نه وـ نواب احمد خان چې په ۱۱۸۵ هجري قمري کال کې مړ شو پر ځای یې زوی مظفر جنګ د لیر همت خان د فرخ اباد نواب شو، شپږ ویشت کا له یې نو ابي وکړه او ۱۲۱۱ هجري کال مړ شو.

د ۱۸۵۷ ع کال پا ثون چې د هند وستان د ازاد ۍ له پاره نا کام شو، د د غې بنګښې کو رنۍ ځو تنه په د غه پا ثون کې د لاس لر لو په جرم پر نګیا نو په د ار و ځړول."

په فرخ اباد سر بیره په قایم جنګ، شاه جهانپور او په ډهلي کې هم بنګښ او سیږي. په ډهلي کې د بنګښو محله مشهوره د ه.

همد اراز یو شمیر بنګښ د ایران په ما زند ران او خر اسان په ایا لت کې هم میشته د ي.

یو زیا ت شمیر بنګښ په سعود ي عر بستان، کو یټ او د خلیج په عر بي هیواد ونو لکه د وبۍ، قطر، ابو ظبي، عمان، مسقط او شا ر جه کې هم استوګنه لري چې اکثره یې په ټکسي چلولو او نورو خواریو او غر یبیو بو خت د ي.

26.5 د بنګښو نا متو شخصیتونه:

د بنګښو قبیله په خپله غیږ کې ډیر پو هان، سیاسي مشران، نوابان، لیکوالان، شا عران او هنر مند ان روزلي د ي چې د ځینو نومو نه یې د اد ي :نواب غضنفرجنګ محمد خان بنګښ، قایم ا لد وله قا یم جنګ نواب قایم خان بنګښ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

نواب تفضل حسين خان، نواب احمد خان، مظفر جنگ د لیر همت خان او نا صر جنگ امد اد حسین خان چې د هند د اترپراد یش د فرخ اباد د سیمې بنګښ نوا بان وو.

د اورنګزیب عالمګیر د زمانې مشهور پښتو شا عرخواجه محمد هم د بنګښ په قبیلې پورې اړه د رلو د ه.

په سیا سي مشرانو کې د مزد ور کسان پار ټۍ مشر افضل بنګښ چې په پښتونخواکې یې د مزد ورلنو او خواریکښانو د حقو قو له پاره مبارزې کړي د ي هم بنګښ پښتون و.

د هند د مو سیقي ستر استاد ښا غلی امجد علي خان چې د سرود استاد د ی او د هغه زامن ښا غلي امان او عیان هم بنګښ پښتا نه د ي.

په د وبی کې د بنګښ پرا پر ټیز چیر مین ښا غلی عبد النبي بنګښ چې د پښتو ژبې او پښتنو سره ډیره مینه لري او په د وبی کې پښتانه پرې را ټول د ي او په د رنه ستر ګه ور ته ګوري هم پښتون بنګښ د ي.

26.6 د بنګښو مجمو عي شمیر

حیات افغاني ۱٤۱ کلونه و ړاند ې د بنګښو مجمو عي شمیر ۱۸ زره کور ه ښو د لی د ي.

خو هغه ورو ستۍ سر شمیرنې چې په د غه سیمه کې شوي د ي په مجمو عي تو ګه د ټو لو بنګښو شمیر که هغه په کور مه ایجنسۍ کې اوسي او که په کو هاټ کې د ۳. زرو تنو په شا او خواکې ښود ل شوي د ي.

27 بنوڅی

زموږ پښت پو هان (نسب پیژند ونکي) بنو څي د پښتنو د کرلاڼي ټولنیز ې ډلې نه شمیري. د تا ریخي رو ایتو نو له مخې د بنو څیو لوی نیکه شاه فر ید نو مید چې ورو سته په شیتک مشهو ر شو. د شیتک مور ککۍ نو مید ه چې د د ه د زیږ ید و په وخت کې په لنګوال مړه شوه. پلار یې پر د ه با ند ې د شاه فر ید نوم کیښود. د اسې روایتونه هم مو جود د ي چې شیتک د ړې میر منې د ر لود ې، چې د لو مړۍ میر منې نه یې چې با نو نو مید ه د وه زامن چې کیوي او سو راڼي نو مید ل و زیږید ل چې د د وی د مور د نوم له کبله د وی ته با نوزي یا بنو زي ویل کید ل چې د بنو د سیمې پښتانه یې بنو څي بولي او د بنو د سیمې د تسمیې وجه همد ا میر من د ه. د بلې میر منې او لا د ه یې تنې او د وړ د ي. د د ریمې میر من او لاد ه یې جیلم او هوید وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېټپي محمد حيات خان په خپل مشهور اثر تاريخ حيات افغاني کې چې د د ه له خوا ۱٤۱ کلونه وړلنـــد يې پـــه اردو ژبه کښل شوی و او بيا ورو سته په انگر يزي او پښتو ژبو ژبا ړل شوی د ی د د وی د پخو انۍ سيمي او د بنو سيمې ته د بنو څيو د راتلو په اړوند د اسي ليکلي د ي:" د بنو څيو د استو گني اصلي ځای د سليمان د غره يوه لړۍ يعنـــي د شوال غر و او د بنو څيو تر راتگ د مخه په بنو کې د هني او منگلو قبيلي ميشته وې، چې بيا ورو سته د د غو قـــبيلو پير شيخ شاه محمد رو حاني(رح) د د وی نه له د ې کبله خپه شو چې د غلو د انو عشر يا لسمه برخه يې چې هغه ته ور کو له ور باند ې بند ه کړه، چې له هما غه و خته نو موړي پير د شيتک له او لاد ې نه د کيوي او سوراڼي اولاد ه د خپل زوی شاه نيکبين سره يو ځای د شوال د غره نه د ې سيمي ته راو ليږل او اجازه يې ورکړه چې د وی بليـــد د هنـــي او منگلو قبيلي له د ې ځايه وباسي او د غه سيمه چې د بنو څيو تر راتلو د مخه په ډنډ با ند ې مشهوره وه په خپـــل واک کې راولي. څر نگه چې د شيتک اولاد ه د شوال په غره کې د وزيرو قبيلې د زور زياتي په وجه په تنگ شوي وو، نو د نو موړي پير د غه خبره يې غنيمت و گڼله او د غې سيمې ته يې ډله ايزه ليږ د يد نه پيل کړه چې لو مړی د تو چـــي سين سهيل او د گبر غره په شمالي لمنې ورغړ کې ميشته شول. بنو څيو د خپل پير د زوی شاه نيکبين په غو ښـــتنه د ږې کو ترې راوړې. د يوې کو ترې نه يې هيڅ ښکې ونه ايستلي، د د ويمې کو ترې نيما يې ښکې او د د ريمـــې کـــو ترې ټو لې ښې يې وايستلې او د ږې واړه کو ترې يې د خپل يوه استازي په لاس د هني او منگلو قبيلو ته واستولي او د ا پيغام يې ور وليږه که چيرې هر هغه څوک چې خپل مالونه له ځا نه سره واخلي او له د ې ځايه و ليږد ي نو د وی به د هغې کو ترې په شان په امن کې وي چې ښکې يې نه د ي ايستل شوي او د وی ته به هيڅ ډول ځا ني او مالي زيـــان ور ونه رسيږي او هغه خلک چې په د ې کار کې ځنډ وکړي نود د وی سره به د هغې کو ترې په څير چلند وشي چې نيمـــا يي ښې يې ايستل شوي وي يعني د وی ته به ځا ني او ما لي تا وانونه ور ورسيږي او پښيما نه به شي او هغه څوک چې نه ځي مور به هغه د خپل پير په بر کت د هغې ښې ښکو کو ترې په څير لوڅ کړو.کله چې هني او منگلو قـــبيلو د کـــو ترو د غه حال وليد او نو موړي پيغام يې واوريد ه نو په خپلو مينځو کې يې سره سلا او مشوره وکړه چې که چيرې له د وی سره جگړه وکړي نو د بر باليتوب هيله نشته. همد اراز د وی د خپلې ښې اتفا قۍ او د خپل پير د خپگان په وجـــه خو اشيني وو. له بلې خوا بنو څيو د د وی کرنې او زراعت ته تا وانونه رسول، چې په پای کې هني او منگـــل قـــبيلې مجبوره شوې چې خپله سيمه پر يږد ي. د هني يو شمير خلک د هند وستان خو اته وليږ د يد ل او لږ شـــمير د منگلـــو سره د سپن غره په سهيلي برخه کې ميشته شول او په د ې تو گه بنو څيو پر د غې سيمې خپله واک ټينگ کـــړ او پـــه بشپړه تو گه يې د غه سيمه په خپله ولکه کې راوسته. که څه هم د بنو څيو له خوا د د غې سيمې د نيو لو نيټـــه نـــه د ه معلومه، خو د وی د شيخ شا ه محمد روحاني(رح) په وخت کې چې د شاه رکن عالم همعصره او مريـــد و د لتـــه ميشـــته شوي د ي او شا ه رکن عالم د ۸۸ کلو نو په عمر په(۷ــ٥لمريز) کال له د ې نړۍ نه ستر گې پټې کړي د ي."

خو علامه استاد رشاد (رح) د حيات افغا ني د پښتو ژباړې، پيښنور په ٥۱ـ مخ په پاڼليک(پاورقي)کې د شيخ رکن ا لعالم په باب د اسي کښلي د ي:" شيخ رکن العا لم د شيخ صد رالد ين عارف زوی او د شيخ بهاؤ الد ين زکر يا ملتا ني سهر ورد ي لمسی د ی، د د ه د مړ ينې کال په مقا ما ت ار شا د يه (۸٥) مخ کې، د خز ينته الا صفياپه ۲/٥۱ مخ، د او ليا ملتان په

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹۸ مخ او د اولیا هند و پاکستان په ۳۱۳ مخ کې ۷۳۵ هجري قمري لیکل شوي د ي."

27.1 د بنو ځیو تر مینځ په خپلو کې د سیمو ویش

د هني او منګلو تر وتلو وروسته د غو خلکو د خپل پیر پر لار ښوونه د بنو سیمه په خپلو مینځو کې په د ې ډول سره وویشله چې د کیوي د مشر ځوی او لا د ې ته یې سهیلي برخه، چې اوس په میر ي مشهوره د ه د ککي تر ختیزو بر خو پورې چې په هغه وخت کې ز یا ته ابا د ه وه ورکړه. د کیوي د ویم زوی سمي ته یې په مینځ کې تر نا ر پورې ځمکې او د سو رانړې او لاد ې ته د کو رمې د رود شمال ته تهل پورې سیمې ور کړل شوې.

په هغه وخت کې د سو را نړیو برخه ځمکه زیا تره په ځنګلو نو پټه وه، خو اوس ډیره ښه او لو مړۍ د رجه ځمکه د ه.

د میري د اولاد ې برخه (شمال) ته: د با رکزیو د واړه تپې، د نورړ تپه، د مه خیل تپه او د ککي او بهر ته د واړه تپې

د سو را نړي د او لاد ې برخه (شمال او لو ید یز): د مند ا خیلو تپه چې په با زید هم مشهوره د ه. ولاد ین تپه چې په د هر مه خیل هم مشهوره د ه. د کو ټي تپه چې په حسین هم مشهوره د ه. د ولا خیلو تپه چې په خلعت هم مشهوره د ه.

د سمي د او لاد ې برخه (منځنۍ): د تپي د واړه تپې اود عیسکي او فا طمه خیلو تپې. همد اراز د سمي او لا د ې ته د د اؤد شاه، شمن خیلو او امند ي تپې په جهیز کې ورکړل شوي د ي.

27.2 د بنو په سیمه کې د پخو انیو او سید و نکو په اړوند لنډ معلو مات

د تا ریخي معتبرو منا بعو په حواله په پخوا نیو ز ما نو کې د لته د هند وان او یو نا نیا ن او سید ل، چې د پو رتنیو خبرو ثبوت د هغو زړو او لر غو نو سکو او ود انیو نه ښکاري چې د لر غو ن پیژ ند ونکو د ځیړ نو په نتیجه کې لاس ته ر اغلي د ي. د لته د پخو انیو زړو ود انیو کنډ والې، د یو الو نه، زړې کلا ګانې او نور تا ریخي ځا یو نه او اثار شته او هغه سکي چې لر غون پو ها نو تر لا سه کړي د ي هغه ز یا تره د یو نا نیا نو او هند وانو له خوا ضرب شوي د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسي تا ريخي رو ايتو نه هم مو جو د د ي چې په بنو کې د سبکتګين يا د غز نو ي سلطان محمود د واکمنۍ تر پيله د بد ني په نوم يو قوم چې هند وانو ور ته مذ هبي عقيد ه د ر لو د ه او سيد ل، ځر نګه چې سلطان محمود د خپلو ير غلو نو په وختو نو کې چې پر هند وستان به يې کول ځيني و ختو نه له همد ې لارې تير يد ه، نو د مذ هبي تعصب او مخا لفت په وجه د د غه قو م او مشر انو سره چې د ار الر ياست يې د سترام يا او سنی اکرا ښار و وجنګيد ه او هغوی ته يې ما تې ور کړه. د سلطان محمود لښکرو د غې سيمې او خلکو ته د و مره تبا هي و اړوله چې ډير يې ووژل شول او هغه لږ شمير خلک چې بچ پا تې شول نو هغوی د د غې سيمې پر ېښنو د لو ته اړ شول. تر هغې وروسته د غه سيمه ور انه پر ته او په ځنګله بد له شوه. ځو د غوري شهاب الد ين د واکمنۍ په و خت کې د هني او منګلو قبيلې په د غه سيمه کې ميشته شوې.

بايد ووايو چې په هند کې د مغولي امپر اتور عالمګير په وخت کې د هغه زوی بها د ر شاه د غه سيمه ونيوله او سيد حسن نو می يې د د غه ځای حا کم وټاکه. تر او رنګزيب ور وسته د ا سيمه خو د مختاره وه. د ابد الي احمد شاه د واکمنۍ په وخت کې د غه سيمه د د ه په قلمرو کې شا مله او د کال د ولس زره روپۍ ما ليه به يې تر ينه ا خيستله چې قلنګ بلل کيد له. د د ې سر بيره يې شپږ زره رو پۍ د سو رسات په نامه چې د پا چا هي لښکرو خر څ او اذوقه وه را ټو لولې چې مجمو عا اتلس زره رو پۍ کيد ې.

د سد وزي تيمو ر شاه په وخت کې په د غه ما ليه کې کو م بد لو ن رانغي، خو سد وزي زمان شاه د د وړود سيمي ما ليه چې د کا ل د و لس زره رو پۍ کيد ې د ککه پير د غو ښتنې له مخې چې يو رو حا ني شخصيت و وبخښله او هما غه د و لس زره رو پۍ يې د بنو پر سيمه کيښود لې چې په مجمو عي تو ګه يې د بنو له سيمې په يو ه کال کې د يـر ش زره رو پۍ ماليه يا قلنګ را ټو لو لې. د د ې قلنګ نه پر ته د د ې ځای د راني حا کما نو د هند وانو نه يو ډول ما ليه د جز يې په تو ګه تر لا سه کو له.

هغه وخت چې په ۱۸۸ـ بکر مي کا ل يا ۱۸۲۳ عيسوي کال کې ر نجيت سنګه د افغا نستا ن د واکمنۍ د کمزورۍ له کبله د بنو سيمې ته راغی او د غه سيمه يې په خپل واک کې راوستله نو د ه هم پر د غو خلکو با ند ې د کال يو لک رو پۍ ما ليه وټا کله. چې د غه ماليه د سکها نو مختلفو حا کمانو لکه نو نهال سنګه، تا را چند او را جا سو چيت سنګه هم له د غې سيمې را ټو لو لې. هغه وخت چې فتح خان ټو انه د سکهانو له خوا پر د غه سيمې حا کم و ټا کل شو هغه د غه ما ليه يو نيم لکه رو پيو ته لو ړه کړه. د رې کا له ورو سته سکهانو جر نيل ګورد ت سنګه د غې سيمې ته د ما ليې د را ټو لو له پا ره ور وليږه چې هغه د غه ما ليه د وه نيمو لکو رو پيو ته لو ړه کړه او په د غه برخه کې يې د و مره زور زياتی پيل کړ چې زيا تره خلکو خپلې ځمکې پر يښود ې او تيښتي ته اړ شول.

په ۱۹ـ۵ بکر ما جيتي کال چې ۱۸٤۸ عيسوي کال سره سمون خوري انګر يزي سر کار پر يو ه فصل باند ې

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲٤۲۸۲ روپۍ تر لا سه کړې چې بیا په ۱۸۵۲ عیسوي کال په منځني ډول تقر یبا د کال ۸۵... زره رو پۍ ما لیه ر ا ټو لید ه چې ا نگر یزان د غې ته د بنو په سیمه کې د ما لیې لو مړ نی انتظا م وایې. د ما لیې په د ویم انتظا م کې چــې د میجــر جنر ال نکلسن له خوا تر سره شو د غه ما لیه ۹٤٤٤٦ رو پیو ته لوړه شوه. د بنو د سیمې د مالیې په د ریم انتظام کې یې اند ازه لو مړی ۱ـ۷۱ـ۵ رو پیو او تر هغې ور و سته ۱۱۱ـ۵۸ ته لو ړه شوه.

27.3 د بنو د سیمې جغر افیوي مو قعیت

د بنو سیمي لو ید یز ته د وزیرو غر، ختیز ته یې شا ه پور د ضلعې پو له، د مټهه ټو انه ســیمه او د جیلــم د ضلعې د تله کنگ تحصیل یوه برخه، سهیل ته یې د یره اسما عیل خان، شمال ته د لو ید یز نه نیولې د سند ه د ر یاب تر بنۍ غا ړې پورې کو هاټ او د خټکو غر نۍ سیمه پر ته د ه. بنو د کهرک، لکهي مروت او وزیر ستا ن سره هم پو لـــه لري. بنو د پیښور جنوب په ۱۹۲ کیلو متری کې مو قعیت لري.

اوږد وال یې له لو ید یز نه چې هلته د کو رمې سیند د غره نه اوارې سیمې ته راځي، ختیز خو اته د شا ه پور تر ضلعې پورې ۱ـ میله او منځنی پلنو الی له شماله تر جنو به تر څلو یښتو میلو لږ زیا ت د ی.

بنو یو پراخ مید ان د ی چې د کو رمې په سیند سره خړوبیږي.په د وبي کې یې هوا تود ه او په ژمــيکــې د اسي سړه وي چې انسان یې زغملای نه شي.

27.4 حا صلات

شولې، غنم، جوار، گنې، تمباکو، کورکمن او اد رک (زنجبیل) د ي.

27.5 میوې

خټکي، تو تان، نارنج، لیمو، سنتره، چکو تره، کیله، ام، خرما، انگور، انځر، انار او بیري.

27.6 گلان

گلاب، چنبیل، رانبیل، د اود ي، لمر گلی، عباسي، بند رابني، گل خیرو، جعفري، ببري گلی، پیغمبري‌گــل او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسي نور.

27.7 په بنو کې میشته نور قو مونه

په بنو کې پر بنو څيو سر بيره نو رقو مونه لکه ختک، مروت، وزير، اپريد ي، اوان، هند وان، کشميريان او لړ شمير بهاريان هم استوګنه لري، خو خلک يې په سلو کې ۹۹ پښتا نه د ي.د خلکو ژبه يې پښتو د ه، خو اينکو يا هنـــد کو، پنجا بي او اردو هم پکې مروجه د ه.

27.8 د بنو څيو مشهور خيلونه

لکه چې د مخ مو وويل د شيتک لو مړی مير من بانو نو ميد ه چې زامن يې کيوي او سو راڼي نو ميد ل چې د وی د بنوزيو يا بنو څيو په نامه سره شهرت لري.د کيوي د ښاخ مشهورې څا نګې د اد ي: ميري، سمي، بارکزي، ککی، بهر تهه، نورړ، د هر مه خيل، ممه خيل، احمد خيل، بر هيم خيل، عا لم ګل خيل، خد ر خان خيل، بورا خيل، مو سي خيل، سرکي خيل، نقره د ين، وله خيل، قلند ر خيل، برت خيل، ميټا خيل، سکند رخيل، جهند وخيل، منـــد ان، ســـليم خيـــل، بډاخيل، سيناور، اسما عيل خيل، او نور...

د سوراڼي مشهورې څانګې د اد ي:مند اخيل، ولاد ين، کوټي، ولا خيل، خوزک، کڅ زي، هيبک، ملي زي او نور.

28 بېټنی

د د غې قبيلې خلک د خپل لوی نيکه بيټ يا بټن د نامه له کبله په بيټنو سره شهرت لري. د ا سړی په پښتنو کې ډير مشهور نيکه تير شوی د ی او له پخوا زمانې نه تا ريخ ليکو نکو د د ه نوم او حال ليکلی د ی.په پښتني عنعنه کې د ا سړی يو خورا لوی پښتون او مشهور نيکه ګڼل کيږي.

د د ې عنعني تصد يق په بهر نيو مؤ ر خينو کې ابو الفضل علامي (۱_٦ هجري) د هند د مغولي واکمن جلا ل الد ين محمد اکبر د د ربار مؤ رخ په د ې ډول کوي:

"په پښتنو کې د ړې ورونه بيټنی، غر غښت او سړ بن ډير مشهور نيکو نه د ي". [32]

32 ائين اکبري، لو مړی ټوک، ۱۹۱ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بيټ نيکه نوم په تا ريخو نو کې بيټنی او بټن هم راغلی د ی او نعمت الله هروي چې په (۱۰۱۸ هجري) کې مخزن افغا ني تا ليف کړی د ی هم د شيخ بيټني او د د ه د او لا د ې احوال په بشپړه تو گه راوړی او ځينو نورو تا ريخو نو ته حواله ورکوي چې مجمع الا نساب ا، معد ن ا خبار احمد ي او تا ريخ ابرا هيم شا هي له هغو نه د ي او تر د ه د مخه ليکل شوي د ي. [33]

د رو ا يتو نو له مخې بټن د قيس عبد الر شيد زوی د ی. بيټ نيکه [34] د خپلو د وو ورو نو يعني غر غښت او سړ بن نه په عمر کو چنی و، خو د خپل نيک خوی، زهد او تقوی په وجه يې ډير شهرت تر لاسه کړ. په کو چنيوالي کې يې تر عر بستان او عر اق پورې سفر و نه وکړل چې د د ې سفر و نو په تر څ کې يې د ډيرو خلکو سره ليد نې کتنې وکړې او د هغوی له صحبته يې فيض تر لا سه کړ. [35]

اخو ند د رويزه ننگر هاری چې تر (۱۰۴۸ هجري) پورې ژ وند ی و هم د شيخ بيټني او د د ه د او لا د ې يا د ونه کوي او د پښتنو له نو ميا ليو او مشاهيرو نه يې گڼي. خو تر د غو ټو لو پخو انی او زوړ کتاب چې د بيټ نيکه ذکر او د د ه اشعار پکې را غلي د ي د با رک خان د زوی سليمان ما کو تذ کر ت الا وليا د ی چې له(۶۱۲هجري) نه ورو سته ليکل شوی د ی. د د ې کتاب هغه يو څو پا ڼې چې شته د شيخ بيټني ذکر د اسي کوي:" نقل کا ند ي هسي يا رانو چې په روزگار د شيخ بيټني د د ه ورور چې سړ بن نو ميد ه او پر شيخ بيټني هم خورا گران و، سړبن نه د ر لود زامن او هر کله به يې ويل خپل ورور ته، بيټني خپل زوی اسما عيل ورکا او لوی شو د سړ بن په کا له، خد ای مهر بان د اسما عيل په بر کت سړ بن ته نصيب کړل د و مره زامن چې اوس شو گڼون د هغو..."۔[36]

لوی استاد علا مه عبد الحی حبيبي د پښتو اد بيا تو تا ريخ په د وهم ټوک کې د بيټ نيکه په اړوند د ا سي ليکلي د ي:" د بيټ نيکه نور ا حو ال مو ږ ته نه د ی معلوم او نه د د ه ژوند مؤ ر خانو تصر يح کړی د ی، فقط د پټې خز انې د ليکلو څخه ښکاري چې اسما عيل د بيټ نيکه زوی د ښر خبون معا صر او د غه سړ ی په کال(۴۱۱ هجري) کې مړ شوی د ی. نو چې د اسما عيل د ژوند وخت(۴۰۰هجري) حد ود وي ښا يي پلار او اکا يې هم د (۳۵۰ هجري) په حد ود و کې ژ وند ی وي." [37]

د تا ريخ حيا ت افغا ني د ليکوال ډيټي محمد حيات خان په حواله بيټ نيکه د سليمان په غر ه کې ميشته و، خو

---

33 د پښتو اد بيا تو تا ريخ، د ريم ټوک، ۱۰۵ مخ

34 په سا نسکريت کې Bhutt د د انشمند او فا ضل په معنی راځي

35 تو اريخ خورشيد جهان، د شير محمد گنډ اپور تاليف، ۲۰۶ مخ

36 د پښتو اد بيا تو تاريخ، د ويم ټوک، ۱۰۶ مخ

37 نو موړی اثر، ۱۰۷ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته د غزني په شاوخو اکې ښخ شو.[38]

شیخ بیټني یو رو حاني شخصیت و . سلیمان ما کو په خپل کتاب تذ کرت الا ولیا کې د د ه یو منا جا ت راوړی د ی چې په لا ند ې ډول یې وړاند ې کوو"

لـــویه خـــد لیـــه لـــویه خـــد لیـــه ســـتاپـــه مینـــه پـــه هـــر ځـــایه
غـــر ولاړ د ی د رنـــاوي کـــی تـــوله ژوي پـــه زاري کښـــې
د لتـــــه د ي د غـــــرو لمنــــې زموږ کېـــږد ی د ي پکـــې پلنـــی

د ا وګړي ډېـــر کـــړې خـــد لیـــه
لـــویه خـــد لیـــه لـــویه خـــد لیـــه

د لتـــه لـــر زمـــوږ اوربـــل د ی وړ کورګی د ی، وړ بورجـــل د ی
مینه ستاکـــې مـــوږ میشـــته یـــو بل د چـــاپـــه ملـــه تلـــه نـــه یـــو
هسک او مځکـــه نغښـــته ســـتا د ه د مـــــړو وده لـــــه تـــــا د ه

د اپـــا لنـــه ســـتا د ه خـــد لیـــه
لویه خـــد لیـــه لـــویه خـــد لیـــه!

شیخ بیټني د ړې زامن د ر لو د ل چې اسما عیل، وړسبون او کجین نو مید ل او په د غو زامنو سر بیـــره یـــې یوه لور هم د ر لود ه چې بي بي متو نو مید ه او د شا ه حسین غوري میر من وه چې او لاد ه یې متو زي پښتا نه د ي. [39]

د بیټ نیکه په ز امنو کې د وړ سبون او کجین او لاد ې ته بیټني وایي.[40]

په پخوا و ختو نو کې د د غې قبیلې خلک د سلیمان غره په لو ید یزه خو اکې او سید ل، خو په هند و ستان کې د پښتون واکمن د سلطان بهلول لود ي د زوی سکند ر لو د ي د و ا کمنۍ په و خت کې د غلجیو د قبیلي د غلبي په وجه

38 حیات افغاني، د پېښور چاپ، ۲٦٦ مخ
39 نوموړی اثر، ۲٦٦ مخ
40 ښتني قبیلي، زما اثر، د پېښور چاپ، ٦١ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپل اصلي او پخو اني ټا ټو بې نه و کو چيد ل او د سليمان غره په لمر خا ته د ګو مل د سيند پر غاړه او په ټا نک کې ميشته شول. وروسته بيا د د غې قبيلې زيا تره خلک د سو د اګرۍ او نورو د و لتي چارو د تر لا سه کو لو له پاره هند وستان ته ولاړل. د د ې له پاره چې په هغه و خت کې په هند و ستان کې پښتنو واکمنانو ځواک د رلود او ټول قد رت د د وی په لاس کې و، له همد ې کبله د بيټني قبيلې ځيني کسان هم د لو يو ر تبو خا وند ان شول چې يو له هغو نـــه فتـح خان بيټنی د بنګال د ګور د سيمې خود مختاره او مشهور صو بد ار او يا ګورنر و، چې تر هغه وروسته د غـــه مقـام د کرلاڼي قبيلې لاس ته ورغی. [41]

هغه شمير بيټني چې د ګو مل په د ره کې او سيد ل، نو د هغوی په شمير کې زيا تو الی راغی، چې د خپل ملک په لو يولو او نورو سيمو په نيو لو يې پيل وکړ، ان تر د ې چې (د وتو) چې کا نيګرام ته نږ د ې مؤ قعيت لـــري ور سيد ل. د وی د لته د وزيرو او مسيد و سره مخا مخ شول او په هغه جګړه کې چې د د وی تر مينځ پيښه شوه نو بيټنـــو ما تي وخوړه او شا ته تلو ته مجبور شول او د کر نګي له کلا نه هم په شا شول، چې اوس نو موړې کلا د مسيد و قبيلې د بهلو ل زيو د بنا خ د شنګي ځا نګې په لا س کې د ه. کله چې وزير او مسيد د د وی د مقبو ضه ملک د نيو لو پر ته د هغوی پر سيمې باند ې هم تيری پيل کړ، نو په د غه وخت کې ځينې خلک له خپلو کو رو نو نه لاړل او چير ته چـــې د وی ته پناه ور کړل شوه هلته ميشته شول، خو د کچين د او لاد ې زيا تره برخه او د هغـــېنـــه د وړ ســـبون او لا د ه د سليمان د غره په ختيزه کې ميشته د ي.

د اسي ويل کيږي چې په هغه وخت کې د ګبر غر چې د بنو جنوب او د ټانک شمال ته پروت د ی او د ورګا ړا يا او ګاري بناخ د وړ سبون بيټنيو په قبضه کې و، چې ورو سته بيا په نو مو ړي بنا خ با ند ې د ګو ربزو قبيلې ير غـــل وکړ او بې شميره ورګاړي يې ووژل او د د وی سيمه يې و نيو له.

28.1 د بيټني قبيلې د استو ګنې سيمې

1. په پښتونخواکې: بيټني د جنو بي وزير ستان په سهيل او د د يره اسما عيل خان د ضلعې په لو يد يځ کې ا ستو ګنه لري، چې د جغر ا فيوي پلوه په جنو بي و زير ستان، خو په اد اري لحا ظ په د يره اسمعيل خـــان کـــې مـــو قعيت لري.د د وی سيمه له ۱۲ نه تر ۱۵ ميله پورې پلنوالی او تقر يبا ۵. ميله او ږد والی لـــري. د د وی اصـــلي مرکز د جنډ وله په نامه ياد يږي، چې په جنو بي و زير ستان کې د ټا نک پورې اړوند ه سيمه د ه. همد اراز د د غې قبيلې خلک په بنو، لکهي مروت کې هم ميشته د ي. په او سني و خت کې په بنو او د يره اسما عيل خان کې د د وی شمير د ۲۵ـــ زرو په شا او خواکې اټکل شوی د ی.سر بيره يو شمير بيټني په پيښـــور، کراچـــۍ او د پاکستان په نورو بنا رو نو کې هم استوګنه لري

41 ياد شوی اثر، ٦١ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. په ا فغا نستان کې: په افغانستان کې د وی په پکتیکا، غزني او ننګر هار ولا یتو نو کې میشته د ي. د اســـي ویـــل کیږي چې په غزني کې د د وی څلور پنځه کلي شته. یو شمیر بیټني په نیمه کو چي ډول ژوند کوي چې د کابل او ننګر هار تر مینځ لیږد کوي. د ننګر هار ولایت د چپر هار د ولسوالۍ په ځینو کلیو کې هم یو شمیر بیټنـــي میشته د ي. د ا فغا نستان پښتانه بیټنیو ته د بیټ نیکه د رو حاني شخصیت له کبله د رنـــاوی کـــوي. پـــه ټـــول افغانستان کې د د وی شمیر د ٦ـــ تنو په شا او خواکې ښو د ل شوی د ی.

3. په هند وستان کې: لکه چې د مخه وویل شول یو شمیر بیټني په پخوا زمانو کې کله چې لود ي او سوري پښتنو پر هند وستان باند ې واکمني د رلود ه د غه هیواد ته ولیږ د ید ل د د غو واکمنا نو تر حما یې او سیوري لانـــد ې د غټو غټو منصبو نو خا وند ان شول، په تیره بیا په بنګال کې د وی ډیر پو ځي منصبو نه د ر لود ل. چـــې همد ا اوس هم د هند په بنګال، بیهار، اوړیسا او اتهراپراد یش ایا لتو نوکې بیټني پښتا نه میشته د ي، خو ژبـــه یې له لا سه ور کړې د ه.

28.2 د بیټني قبیلې ښا خو نه

لکه چې د مخه مو وویل د بیټ نیکه په زا منو کې د وړ سبون او کجین اولا د ې ته بیټني وایي چې په لا نــــد ې ډول به د د وی ښا خو نه د ر وپیژند ل شي:

1. د وړ سبون ښا خو نه

مزیاني، کزبوڼي، ورګاړي، غړون، فتح خیل، مند ي خیل، اد م خیل، سن خیل، ما ني خیل، رسول خیل، معروف خیل، خواجي خیل، چارګل خیل، رحیمد اد خیل، الفد ین خیل، جاني خیل، حسن خیل، لا لي خیل، سمر زي، د ري خیـــل، ملا خیل، تا جو خیل، یو سف خیل، لښکري، عمر خیل، کلي خیل، سر مست خیل، اورک زي، زکني، غوري زیاو نور...

2. د کجین ښا خو نه

تتا، د نا، کټا، کوټي، رتنزي، بو یا یي، بو یک، توران خیل، کټه ګرام، مند انه، شـــیخلیـــي، متـــر لیـــي، څپلا ي، شهمیر، بالمیر، شنګر لا ني او نور...

بیټني زړور، میلمه پا لونکي، جنګیالي او د ښه مزاج خا وند ان د ي. د وی د ود اد د ستور وزیرو ته ورتـــه د ي. د حیات افغا ني مؤ لف ډیټي حیا ت خان ۱۴۳ کلو نه وړاند ې د د وی د وسله والو جنګیا لیو شمیر ۳ـــ تنه ښو د لی د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

29 بابکر خیل

که چیرې د با بکرخیلو د نسب شجره وګورو نو د ا خبره به جو ته شي چې د وی په اصل کې غلجي پښتانــه د ي۔ د د وی یو شمیر د پکتیا ولایت د ځاځي مید ان او خو ست ولایت تر منځ د باک په ولسوالۍ کې استوګنه لري چې د د غې سیمې د او سید ونکو شمیر (۱ـــ) تنه ښود ل شوي د ي چې ډیره کي یې با بکر خیل د ي۔ د باک د سیمي با بکـــر خیل په یوه شنه او اوره سیمه کې ژوند کوي چې زیاتره یې د کر نې په چارو بو خت د ي۔

د د لغمان ولایت په مرکز پورې تړ لو څو کلیو کې هم چې خان کلا، سه صد ه او هر مل نو میږي یو شمیر بـــا بکر خیل استوګنه لري۔ د لغمان د ولایت با بکر خیل د شمیر له مخې د ۱۵ــ تنو په شاا و خوا کې ښو د ل شوي د ي۔ یـــو شمیر با بکر خیل د کابل او ننګر هار تر مینځ د سرو بي و لسوالۍ په جګد لک او تیز ین کې هم استوګنهلــري۔ د غـــه راز د کابل د خاک جبار د خورد کا بل په سیمه کې هم یو شمیر با بکر خیل میشته د ي چې د غه سیمه د اد اري پلوه د کا بل د بګر امیو په ولسوالۍ پورې اړوند ه سیمه د ه۔ په د ې سر بیره د کا بل د چهار اسیاب په ولسولۍ کې هم یو شمیر بابکر خیل استوګنه لري۔ د لو ګر ولایت په یو شمیر سیمو کې هم با بکر خیل ژوند کوي۔

با بکر خیل زړور، جنګیالي، میلمه پال او په پښتو او پښتو نولۍ با ند ې ټینګ خلک د ي۔ د انګر یزانـــو پـــر خلاف یې ډیرې توري وهلي او ډیرې میړانې یې ښود لي د ي۔ د افغان او انګرېز تر مینځ په لو مړۍ جګړه کې غا زي محمد شا ه خا ن غلجی چې په اصل کې د لغمان د بد یع اباد د با بکر خیلو له مشر انو نه و د ۱۸۴۱ میلا د ي کال د نو لمـــبر په ۲۸ مه نیټه چې د ۱۲۵۷ هجري کال د شوال د میا شتې د د یا رلسمې نیټې سره سمون خوري د غازي میر مسجد ي خان او غا زي سر د ار محمد اکبر خان په ملګر تیا د نورو ملي مبا رزینو په ګډون سره یو ځای شول، څو د انګر یز انو په مقا بل کې د ملي پا څون لیکي نورې هم پیاوړي کړي چې په پای کې د خلکو د پا څون په بر کت د انګر یز انو یر غلګر ځو اکو نه د ې ته اړ شول چې د ۱۸۴۲ کال د جنورۍ په ٦ مه نیټه کا بل خو شي کړي او وتښتي۔

د روسي یر غلګرو ځواکو په وړاند ې هم د با بکر خیلو د شاه ځلمیو مبا رزې زموږ د ویا ړلي هیواد ویـــاړلي افغانستان د تا ریخ زرین بابو نه جو ړوي۔

30 بختیار

د بختیارو پښتنو په اړوند مؤ رخینو او تو کم پو هانو بیلا بیلې نظر یې راوړي د ي، د بیلګې په توګه ډېـــټې

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد حیات خان په خپل مشهور اثر حیات افغا ني کې د نعمت الله هر وي د مخزن افغاني د کتاب پر بنسټ د اسي لیکلي د ي:" اسحق نو می چې په اصل کې د یوه سید زوی و په اوش(*) نو مي ځای کې چې د بغد اد له تو ابعو نه د ی، د ژ وند انه د پیښو او ستو نزو له کبله د ې ته اړ شو چې په سفر لاس پورې کړي، نو هما غه و چې د سلیمان غره‌تــه د شــیر انیو سیمي ته راغی او له یوې نجلۍ سره یې چې شیخۍ نو میده واد ه وکړ، چې د د غې میر منې نه یې یــوازې یــو زوی پید ا شو چې ابو سعید نوم یې ور با ند ې کیښود چې نو موړی ما شوم یې د د ه د ښو طا لعو او نیکمر غــۍ پــه وجه یې په بختور شهرت و مو ند چې د و خت په تیر ید و سره په بختیار مشهور شــو چــې اوس د د ه او لاد ې تــه بختیار وایي. محمد حیات خان د ا هم زیاتوي:" ځیني خلک د وی سید ا ن بولي. د ا خلک په اصل کې له ایرا نه راغلــي د ي چې د د غې قبیلې یو شمیر د ایران د اصفهان په لو ید یز او یو شمیر یې په بخا را کې ژوند کوي ."

د اوش په اړوند کې چې ما د د ې مقالې لیکوال کومه څیړ نه وکړه هغه د بغد اد له تو ابعو نه نه و، بلکــې اوش Osh د ما ورالنهر له ښا رونو نه شمیرل کید ه چې همد اوس د قر غیز ستان د ویم لوی ښارد ی چې د فر غا نې په واد ۍ کې مو قعیت لري. سر بیره پر د ې اوش د اسلامي علو مو لوی مرکز او ډیر شمیر اسلامي عا لمان یې په خپلې غیږ کې روزلي د ي.

شیر محمد خان ګنډا پور په خپل مشهور تا ریخي اثر توا ریخ خو ر شید جهان کې چې په ۱۸٦۷ عیسوي کال‌کــې په لا هور کې چا پ شوی د ی د محمد حیات خان هغه قول رد وي چې د مو نټ سټوارټ الفنستن پر استناد یې بختیــا ر ایرا نیان بللي د ي. شیر محمد خان ګنډ ا پور بختیار پښتانه بللي اود ایر اني بختیاري قبیلې نه یې په بشپړه تو ګه جلا ګڼي، ځکه پښتا نه بختیارهیڅکله هم ځا نو نه د ایر اني بختیاري قبیلې سره یوډول نه ګڼي او نه د د وی تر مینځ کو مې تا ریخي اړ یکي شته. د غسي روایتو نه ډیر د ي چې ځیني تو کم پو ها ن کله د پښتنو یوه قبیله او کله هم بله په ســـید انو یا نورو عر بي الا صله قبیلو پورې تړي چې په حقیقت کې افسا نو ي رنګ لري.

په او سني وخت کې بختیار د سلیمان غره په شا او خوا، د راښ او مر غه کې استوګنه لري چې د حیات افغانـــي مؤ لف ۱٤۳ کلو نه د مخه د د راښ په سیمه کې د د غې قبیلې شمیر ۸ـ کو رنۍ او د مر غه په سیمه کې یې ۵ـ کو رنـــۍ ښو د لي د ي.د مخزن افغاني او د پښتنو نورو تو کم پو ها نو په یوه اتفاق د ا خبره تا ئید وي هغه بختیار چې پـــه د را ښ کې او سیږي، نو د وی د میا خیلو سره په ګډه او تا وان کې شر یک د ي. د بختیار د قبیلې ځیني پووند ه سو د اګر د ډیر کلک هوډ خا وند ان او د سو د اګرۍ په چاروکې رښتیني او اما نتد ار د ي.

بختیار په لا ند نیو قبیلو ویشل شوي د ي

- کو رتي

(c) ketabton.com: The Digital Library

- اکو
- اتو
- پري
- توري
- سید محمد
- خواجه الیاس
- خواجه یحیی کبیر : چې او لاد ه یې د شیخ زي په نامه یاد یږي
- مر غچي: هغه بختیار د ي چې په مر غه کې د ا یمي استوګنه لري
- مقر زي: پووند ه بختیار د ي چې د خپل لو مړ ني استو ګنځي له کبله یې مقرزي بو لي
- نظر زي:د وی هم پووند ه سو د اګر او د بختیار قبیلې یو ښاخ د ی

د بختیار قبیلي یو ستا نه او ولي حضرت خو اجه قطب الد ین الد ین بختیار کاکي(٦ـهجري) و چې نعمـــت الله هروي په مخزن افغاني کې د ی اقطب افغان بولي او د د ه د قبیلې د نورو مشاهیرو ذکر کوي چې په هغو کې د خـــواجه یحیی بختیار، شیخ شهاب بختیاراوشاه ابو بکر بختیار نو مو نه یا د ولای شو.د د ه زیارت د ډیلي د ښار په مهرولي کې د ی چې خلک له لیري لیري ګو ټو نو نه د د ه مزار ته راځي او ډیر اراد ت ور ته لري.

پښتون مؤرخ سلیمان ما کو(٦١٢ هجري) په خپل کتاب تذ کر ت الا ولیا کې د د غه ستر ستا نه ذکر کوي او وایي:" بختیار په پښتو سند ري کړ ینه- اوښي تو یو ینه- خد ای ته نارې کړي غلبلي کړي-پاړکي لر ینه"- چې یو د اد ی:

ویر مې زړه سوری سوری کـــړ رلتـــه وګـــوره ملـــوکـــې!
پـــه بیلتـــونکـــې د ې وبـا ســم لـــه خـــو ږمنـــه زړګـــيکـــوکې

راتـــه وګـــوره ملـــو کـــې!
راتـــه و ګـــوره ملـــو کـــې!

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بیلتـــون اورونـــه بـــل د ي   هر گړۍ مې زړگـی ســو ځـي
لیـــو نـــی یمـــه د مینـــي   ســر خم زه لکـه پیلـو ځــی

راتـــه وگـــوره ملـــو کـــې!
راتـــه و گـــوره ملـــو کـــې!

غـــــوړولی د ې وربـــــل د ی   اور زمـــاپـــه زړه کـــې بـــل د ی
زه بختیار خـــاورې لیـــرې ســوم   په اور ســـوی مـــې گـــوگـــل د ی

راتـــه وگـــوره ملـــو کـــې!
راتـــه و گـــوره ملـــو کـــې!

31 ځمکني

ځمکني چې ځو کني یا چمکني یې هم بولي د پښتنو یوه مشهوره قبیله د ه چې زمونږ پښت پو هان یې د پښتنو د سړ بن ټولنیزې ډلې نه شمیري چې بیا په سړ بني پښتنو کې د کند په بنا خ پو رې اړه لري. کند په خپل وار په د وو لو یو ځا نگو ویشل شوی د ی:

1. غوري یا غو ریا خیل: چې مو مند، د اؤد زي، زیړاني او ځمکني پکې راځي.

2. خښي: چې یو سفزي، مند ړ او تر کلا نړي پکې را ځي.

د پښتو نا زکخیا ل شا عر حمید ما شو خیل د غه د وه ځا نگې د ا سې یا د ې کړي د ي:

چـــې د ا ســـتا دنـــامـــې بـــوی اخلـــي حمیـــد ه!
څه به نه وي خـــوش دمـــاغـــه غـــوري، خښـــي

د ا سي روایتو نه شته د ي چې د غو ر یا خیلو او لاد ه په پیل کې د کند هار په ار غستان کې میشته وه، چـــې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت په تیر ید و سره د غز نې لو ید یزو او سهیلې بر خو ته را غلل چې په اغلب ګو ما ن سره ۹۱ـ هجري کال او د بـــا بر د وا کمنۍ لو مړۍ شپې او ور ځې وې. ویل کیږي چې په هغه وخت کې د د غې قبیلې خلک پووند ه او د څړ او مـــا لد ارۍ په چارو بو خت وو. څر نګه چې ورو سته د د غې قبیلې د خلکو په شمیر کې ز یا تو الی راغی نو بیا د غز نې نه د کا بل پر لوري را و لیږ د ید ل ا و بیا له هغه ځا یه د ننګر هار خواته لاړل. کله چې غور یا خیل ننګر هار ته ورسید ل، نو څمکنیو د سپین غره په لمنو کې استوګنه غوره کړه. تا ریخ حیات افغاني د افضل خان د تا ریخ مر صع په حو ا له د خپلو ورو نړو نه د د ې قبیلې د بیلتون وجه خپګان بولي او ا خو ن د ر ویزه هم د نورو ورو نړو نـــه د څمکنـــي جلا والی مرور تو ب ښودلی د ی، خو ښا یې پو ر تنی ر وایت افسا نوي بڼه ولر ي.

د څمکنیو د استو ګنې سیمې: څمکني یا څو کني په لا ند نیو سیمو کې مېشته د ي

1. د پکتیا په ولا یت کې: د پکتیا ولایت څمکني د د غه و لا یت د څمکنیو په او لسو الۍ کې چې د د غې قبیلې پـــه نامه ور ته د څمکني و لسو الي وا یي. څمکني یوه ښکلي د ره د ه چې د پیواړ د غا ښې جنوب لو ید یز خو اته مو قعیت لري، شمال ته یې د منځ هیر مشهور ځنګل او لو ید یز خو اته یې د بکیاد غر ونه را څر خید لي د ي.

2. په تیرا ه کې: د څمکنیو د قبیلې هغه شمیر خلک چې په تیراه کې میشته د ي د پړه څمکني په نامه یې یـــا د وي چې د تیراه په ښکلو غر و نو کې استوګنه لري چې د سپین غره په سهیلي بر خو کې ژ وند کوي. ختیز ته یې اپر ید ي او او رکزي، لو ید یز ته یې توري، شمال ته یې سپین غر او د جنوب خو اته د تو ري او او ر کـــزي قبیلو سره ګډه پو له لري. پړه څمکني د افغانستان نه د سپین غره په و ا سطه جلا شوي د ي او کله یې چې خلک افغانستان ته سفر کوي نو د اپریدیو او کو رمې له لارې تګ او ر ا تګ کوي. د د وی سیمه د اد اري پلوه د کو رمې په ایجنسۍ پورې ا ړ ه لري او زیاتره د کړ مان په د ره کې ژ وند کوي.

پړه څمکني خوار یکښ او جنګیالي خلک د ي. ښځې او نا ر ینه یې ټول په ګډه کار کوي. د د وی د سیمې ز یـــا تره با راني او للمي د ي، خو د مو سم د سو ړ و الي په و جه د غنمو، جوارو او او ر بشو ډیره ښه کر نه پکـــې کیږي، خو د غه ځمکې د د وی ور ځنۍ اړ تیاوې نه پوره کوي. همد اراز د د وی په سیمه کې ډول ډول میـــوي لکه مڼې، زرد الو، انګور، شفتالو هم پکې پید ا کیږي. د غه خلک په خپلو منځو کې شخړې نه کوي او ډیر ســـو له خو ښو ونکي خلک د ي. د پړه څمکنیو مشهورې څا نګې او ښا خو نه د اد ي: ازي خیل، خا ني خیل، خو اجه خیل، اسیا بي، غر بینه او ګا ند اره.

3. په پیښور کې : یو شمیر څمکني د پیښور په ښپږ میلۍ کې او سیږي چې د د وی کلی د ستر او لوی ســـتا نـــه حضرت میا عمر (ر حمته ا لله علیه) د مزار په و جه مشهور کلی د ی او د څمکنیو په نامه یاد یږي. همــــد ا راز د څمکنیو ختیز ته په اته کیلو مترۍ کې د ازي خیلو کلی پر وت د ی. ازي خیل د څمکنیـــو یـــو ه پښـــه د ه چـــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيښور کې د ثمکنيو د نورو مشهورو محلو نو مو نه د اد ي:

a. قا د ر خيل، يا سين خيل، بهرام خيل، مصطفى خيل، خو ا جه خيل، چو غه خيل، با زار ګهـړي، د قصـا بانو محله، د مو چيانو محله، د قا ضيانو محله، خا لق اباد، اول نمبر او د ويم نمبر کو ټهـی، سـيد ان، مسکين اباد، زرين اباد، ميا ګان، جمرود اباد، جان خان ګهړی، حا جي اباد او بابا خيل.

31.1 د ثمکنيو د قبيلي ښا خو نه

1. ازي خيل: چې د د ر په خان خيل، د رې پلاره، ابراهيم خيل، خو تي زي، نصر خيل، حسين خيل، لشکري خيـل او قمر خيلو په څا نګو ويشل شوي د ي.

2. خاني خيل: چې د مموت خيل، مد ي خيل، ګو ر ګه خيل، مبارک خيل، سلطان خيل، مصطفى خيلو، تو له خيـل، جمال خيل او شير خا ن خيل په څا نګو و يشل شوي د ي.

3. خو اجه خيل: چې په د ري خيل، مير زا خيل، ګل شير خيل، جلال خيل، لنګر خيل، شوي خيل، حکيم خيل، ولي خيل او فتح خيل په څا نګو ويشل شوي د ي.

ويل کيږي چې د ثمکنيو د قبيلي مجمو عي شمير که هغه په افغانستان کې د ي او که په پښتونخوا کې د ي د ۵ــــ زرو تنو په شا او خوا کې ښو د ل شوي د ي.

31.2 د ثمکنيو د قبيلي مشهور خلک

1. د ثمکنيو حضرت ميا عمر [42] (رح) چې د ثمکنيو په ميا عمر هم مشـهور د ی او مـزاريـې د پيښـور پـه ثمکنيوکې د خا صو او عا مو زيارت ځای د ی. د د غه ستر ستانه په اړوند په پښتو کې يوه د اسي لنډۍ شته:

په پيښور کې وليان ډير د ي
کرې جنډې په ميا عمر ولاړې د ينه

د د غه ستر ستانه د د رناوي او ستر مقام له کبله د افغانستان د جلال اباد په ښار کې يو ښوونځی هم شته چې

42 رشاد، عبد الشکور، د ثمکنيو مياعمر، د ا جتما عي علو مو مرکز، د ا فغا نستا ن د علو مو ا کا ډيمي، کابل، ۱۳٦٥

(c) ketabton.com: The Digital Library

د میا عمر په ښوونځي سره یاد ېږي.

2. حا جي د ر یا خان با با عبد ل خیل چې لوی علمي شخصیت و او په اسلا مي علو مو کې یې لوی لاس د رلـــود. ویل کیږي چې نو موړی د ځمکنیو د میا عمر صا حب استا د هم و او مزار یې د پیښور په ځمکنیو کې د ی.

3. ار وا ښاد هد ایت الله خا ن ځمکنی چې د صو به سر حد د اسا مبلي سپیکر و.

4. حا جي محمد ځمکنی چې یو وخت د افغانستان په و لسي جر ګه کې د پکتیا ولایت د ځمکنیو د ولسوالی منتخـب استازی و او بیا په ۱۳۶۵ لمریز کا ل کې د یوې لنډې مو د ې له پاره د جمهوري ریا ست مؤ قتي سر پر ست پـــا تې شوی د ی.

5. اروا ښاد فضل ا لر حمن ځمکنی په ولسي جر ګه کې د پکتیا د خلکو منتخب استازی چې سږ کال د اپر یل په میـــا شت کې د مجا هد ینو د بر یا لیتوب د ورځې د لما نځلو په مر اسمو کې د ډزو په تر څ کې په شها د ت ور سید.

32 فر ملي

پر ملیان په پښتنو کې یوه ډیره لر غو نې قبیله د ه چې د غر غښت په ټولنیز ګروپ پورې اړه لري او ځلنـــو نه د کا کړو یو ه څا نګه بو لي. [43، 44]

د د وی د استو ګنې اصلي ټا ټو بی پر مل یا بر مل د ی چې د سلیمان د غرو نولـــړۍ او د پکتیکـــاپه و لایـــت پورې یوه اړوند ه ولسوالي د ه.

ډیپټي محمد حیات خان په خپل مشهور اثر تا ریخ حیات افغا ني کې د پر ملیا نو په اړ وند لیکي:" پر ملیـــان زیـــا تره په ارګون او د خرو ټو د سیمې په منځنۍ برخه کې او سیږي."

البیروني د قا نون مسعود ي په د ریم ټوک کې د پر ملیا نو د سیمې مو قعیت د غز ني او ملتان تر مینځ ښو د لی د ی. همد اراز د صو لت افغا ني د تاریخ مؤ لف زرد ار خان نا غر د پر ملیا نو د سیمې د مو قعیت په اړوند لیکلي د ي:" بر مل د غز ني په تو ابعو کې د یوې سیمې نوم د ی او هغه کسان چې د بر مل په سیمه کې اســـتو ګـــن د ي د پـــر

43 تا ریخ شا هي چې په تا ریخ سلا طین ا فا غنه سره هم یاد ېږي، د احمد یاد ګار تا لیف، ۱۹۳۹، کلکته

44 د اؤد ي تا ریخ، د پیښور چاپ، کابل، ۲ـ۷ کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملیانو په نامه یاد بړي."

د افغانستان نا متو او وتلی مؤرخ اروا ښاد استاد احمد علي کهزاد هم د پر ملیانو اصلي ټا ټو بی اورګون ښــو د لی چې پر ملیان پکې ژوند کوي.

که څه هم د پر ملیانو د تو کمیزو(نژاد ي) اړیکو په اړوند بیلا بیلې نظر یې څر ګند ې شوي او د ځینو په اند د وی د یفتلي شهزاد ه ګانو او لاد ه د ه چې د عر بو د فتو حا تو او سو بو له و خته د غز نوي وا کمنی پورې تر اوسه په سلیمان او سپین غر کې مېشته د ي.

همد اراز د پر ملیانو په اړوند د ریم نظر د اد ی چې د وی د غلجي پښتا نه د ي، خو د تا ریخي شــو لهــد وپــر بنسټ د وی د پښتنو د غر غښت د ټولنیز ې ډلې پورې اړه لري.

هغه وخت چې المتو کل علی الرحمن پښتون واکمن بهلول لود ي د ډیلي سلطنت تر لا سه کړ نو د یوه فر مان له مخې یې پښتا نه قبا یل هند ته ور و بلل تر څو د خپلې وا کمنۍ ستنې پیا وړې او مضبو طې کړي او له بلې خوا پښتنو ته د خپلې وا کمنۍ په قلمرو کې جا ګیرونه او منصبو نه ور کړي. د بهلول لو د ي په د ې فر مان کې را غلي وو:" ما ته خد ای د هند وستان تخت راپه برخه کړ، خو د د ې تخت سا تنه هغه څوک کو لای شي چې د قوم او قبیلې خا ونـــد وي. نو پښتنو ته په کار د ي چې د د وی ډیر شمیر هند و ستان ته ر اشي او نه یو ازې د واکمنۍ په پیا وړ تیا کې برخــه وا خلي، بلکې د غې وا کمنۍ ته پر ا ختیا ور کړي او جا ګیر ونه تر لا سه کړي. "

د د غه فر مان په ځواب کې ډیر پښتا نه قبا یل چې په هغه کې لو ا نیان، نیا زیان، لو حیـــان، ســـروانیان، پڼــي، ترین، سړ بني، سو ریان، میا نه، کاکړ، کرلاڼي او پر ملیان (فر ملیان) هم شا مل ووله افغا نستا نه د هند لور ته لاړل چې ډیرو یې لوړ لوړ منصبو نه او جا ګیرونه تر لا سه کړل چې موږ کو لای شو د لو د ي او سوري د و اکمنا نو په وخت کې د ځینو مشهورو امر اوو نو مو نه وا خلو چې پر ملي پښتا نه وو.

32.1 خا نخا نان فر ملي

1. د سلطان بهلول لود ي د مشهورو امر اوو نه شمیرل کید ه چې د د ه د واکمنۍ په و خت کې د د ه د سو بو یـــو پیا وړی ملګری پا تې شو ی د ی. د ه د را جپو تا نه یا او سني را جستان په اود یپور کې د هند وانو د مشـــهور او پیا وړي را جپوت جنرال رانا خوریي چتر سال ته ما تي ور کړې وه.

2. د ولت خان فر ملي: د بهلول لود ي د مشهورو امیرانو نه و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. کالا پهاړ فر ملي: د لو د ي او سوري وا کمنانو د واکمنۍ په وختو نو يو ډير مشهور امير و.

4. شيخ سعيد فر ملي: چې د سلطان سکند ر لود ي له امر اوو نه و.

32.2 د پر ملیانو د استو گنې سیمې

په او سني وخت کې پر مليان په افغانستان کې په لا ند نيو سيمو کې مېشته د ي:

1. زوړ ار گون: چې د او سني اور گون په شپږ کيلو مترۍ کې پروت د ی او ويل کيږي چې په د غه ځای کــــې د پر مليانو تقر يبا څلور زره کو رنۍ ژوند کوي. د زاړه او رگون پر مليان په د وو ښا خو نو ويشـــل کيـــږي: شرف او سپري. شرف بيا د با لشتي، سيل احمد او ملت کلان په څانگو او علي خيل او قره خيل د سپري په ښا خ پورې اړه لري.

2. د کابل د چها رد هي په ولسوالۍ کې: هغه پر مليان چې د کا بل د چها رد هي په ولسوالۍ کې او سيږي نو د د وی د سيمو او محلو نو مو نه د اد ي:

   a. کلای قاضي، کلای غيبي، اقا علي شمس، د ه مراد خان، چهلستون، سر اسياب، مو سهي، پر مليان، کلای کا شف، يو سف بنگي، بر پر ملي او کوز پر ملي چې د گلبا غ په سيمې پورې اړه لري، کلای غيب الله او کلای بهاد ر خان پر ملي.

همد اراز د کا بل د رخت شنگ ته نږ د ې په کوز پر ملي کې هم پر مليان ژ وند کوي.يو شمير پر مليان د مزار شر يف په چار کنت ا ود لو گر، غزني، هلمند او کند هار په و لايتو نو کې هم او سيږي. د پښتونخوا په صو ابـــــی او د پاکستان په پنجاب کې هم يو شمير پښتانه پر مليان استوگنه لري.

32.3 د پر ملي قبيلي پورې اړوند مشهور خلک

1. د کتور محمد عثمان صد قي: چې تاريخپوه و او د کا بل د چهارد هي د کلای قا ضي پر ملي و.

2. ار وا ښاد معاون سر محقق محمد محسن فر ملي چې د افغانستان د علو مو غړی او د څه مود ې له پاره د نو مـــو ړې ا کيډ يمۍ سر پر ست پا تې شوی او د اعليحضرت محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په وخت کې په ولسي جرگـــه کې د کا بل د چهارد هي و لسوالۍ د خلکو استا زی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

33 پړ به

که چیري د پړ به قبیلې د نسب شجره په غور سره وڅیړو، نو څر ګند ه به شي چې پړ به په اصل کې کرلانــي پښتا نه او بیا په کرلانیو کې د خو ړ یا نیو یا خو ګیا نیو د قبیلې یو ه څا نګه د ه، خو له ډیرې مو د ې را هیسې د خو ړ یا نیو له نو رو پا تي څا نګو او ښا خو نو نه د و مره لیرې ژ وند کوي چې د وی پخپله هم نه پو هیږي چې له خو ړ یا نیو سره کو مې اړ یکې لري او که نه؟ ځکه د خو ړیا نیو قبیله د ننګر هار ولایت د خو ړ یا نیو او پچیر او لګـام‌پــه و لسو الیو کې استوګنه لري، په د ا سې حال کې چې پړ به د خو ست په و لا یت کې ا ستو ګنه لري.

د اسي تا ریخي شو ا هد او اسناد مو جو د د ي چې په پیل کې د خو ست پر ټو لې سیمې باند ې د کرلاڼي پښتنو د خو ړیا نیو او نورو ښا خو نو واک د ر لود. د هند د مغو لي وا کمن نو ر ا لد ین جها نګیــر (۱ـ۱٤-۱ـ۳۷هجــري) د وا کمنۍ په و خت کې د غلجي پښتنو ځیني ښا خو نه او څا نګې د پکتیا د زر مت له سیمې نه چې زر مله یې هم بولــي را ووتل او د خو ست پر سیمه یې بر ید و کړ. په پا یله کې یو شمیر خو ړ یا نۍ له خو ست نه د ننګر هار و لا یـــت د ا و سني خو ړ یا نیو سیمې ته و لیږ د ید ل او ډیر کمزوري شول، خو د خو ړ یا نیو د پړ به څا نګه چیر ته ونه لیږ د ید له او په خو ست کې پا تې شوه.

سید بها د ر شاه ظفر کا کا خیل په خپل اثر ' پښتانه د تا ریخ په ر ڼا کې' د د وی د کمـــزورۍبـــل علـــت د د وی خپلمنځۍ جګړ ې بولي او لیکي:" د مغو لي واکمن شهاب الد ین شا ه جهان (۱ـ۳۷-۱ـ٦۸هجري) د و اکمنۍ په و خت کې د د وی تر مینځ کو رنۍ جګړ ې پیل شوې او د وی په هغو جګړ و کې ډیر کمزوري شول. "

د تا ریخ حیا ت افغا ني مؤ لف ډیپټي محمد حیات خان چې خپل د غه مشهور اثر یې ۱٤۳ کلو نه وړاند ې لیکلـــی د ی د پړ به د و سله والو کسانو په اړ وند د اسي کښلي د ي:" په تیرو و ختو نو کې د پړ به قبیلې د وسله والو میړ ونو شمیر ۳ـــ تنه وو، خو اوس د د وی د وسله والو کسا نو شمیر ۱ـــ تنو ته ر سیږي." چې شیر ممحمد خان ګنډ ا پورپــه خپل مشهور اثر (توا ریخ خو رشید جهان) کې هم د د وی د وسله والو کسا نو شمیر ۱ـــ تنه ښو د لي د ي.

پړ به د کر کیلې په چا رو بو خت د ي، خو یو شمیر خلک یې سو د اګر بزي د ند ې هم سر ته رسوي. د د وی ټول رو اجو نه، د ود ونه، نر خو نه او څلي د خو ست د خلکو په څیر د ي. د وی میلمه پال، غیر تمن اوپــه پښتـــو او پښتو نو الې با ند ې ډیر ټینګ د ي.

د پړ به قبیله په لا ند نیو ښا خو نو او څا نګو با ند ې ویشله شو ې د ه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرد ي خيل، ميا خيل، بسي خيل، سر د ار خيل، محمو د خيل، نري زي، ملي زي، اشي زي، ډډه خيل او بو چي خيل.

34 پړ انګيان

پړ انګيان د پښتنو يوه قبيله د ه چې په لود يا نو ور ګډ يږي. د د غې قبيلې لوی نيکه ابر اهيم نو ميد چې په لود ي مشهور و. د تا ر يخي رو ايتو نو پر بنسټ بيټ نيکه چې د سړ بڼ او غر غښت ورور و خپله لور بي بي متو بې شا ه حسين غوري ته ور کړه چې له هغې نه د وه زا من پيد ا شول چې يو يې غلجی او د بل نو م ابر ا هيم و چې بيا ورو سته ابر ا هيم په لو د ي سره مشهور شو.

تا ر يخ حيات ا فغا ني په لو د ي با ند ې د ابرا هيم د مشهور کيد لو په اړ وند د اسي ليکلي د ي:" د اسي رو ايت د ی کله چې شيخ بيټنی له کلي نه بير ته هغه غره ته ستون شو چې د د ه ا ستو ګنځی و، نو خپلې مير منې ته يې و ويل چې بسم ا لله کړه اوپه پخو اني نغري دو ډۍ پخه کړه او ما ته يې راوړه چې زه هغه دو ډۍ پخپله وويشم او راته څر ګند ه شي چې ز ما په لمسيا نو کې کو م يو ډير بختور د ی. کله يې چې مير منې ډوډۍ پخه کړه نو د بي بي متو کو چني زوی ابر ا هيم منډه کړه او هغه پخه شوې ډوډۍ يې خپل نيکه شيخ بيټني ته راوړه، بيټ نيکه ډير خو شا له شو او ويې ويل چې ابرا هيم لوی د ی چې له هما غې ورځې ابر ا هيم د لود ي په نامه شهرت ومو ند چې د د ه او لا د ه د لود ي او يا لو د يا نو په نامه ياد يږي."

لود ي په د ريو غټو قبيلو و يشل شوي د ي چې هغه سيا ڼي، د و تا ڼي يا د فتا ڼي او نيا زي د ي.

پړ انګی د سيا ڼي زوی او د لود ي لمسی د ی. په پيل کې پړ ا نګيان په لو يد يز ا فغا نستان کې او سيد ل، خوو رو سته له هغه ځا يه د سليمان غره ختيزې خوا ته د د ا مان سيمې په ټاک او رو ړي کې ميشته شول چې د ډېر ې مو د ې را هيسې د غه سيمه د د وی په واک کې وه، خو د هند د مغو لي وا کمن ظهير الد ين محمد با بر د واکمنۍ په و خت کې د د ولت خيلو، ميا خيلو، مر وتو او د لواڼي (نو حاني) او پړا نګيا نو نه د ا سيمه په زور و نيول شوه چې په نتيجه کې ډير شمير پړ انګيان ووژل شول، هغه چې بچ پا تي شول خواره واره شول او د خپلې قبيلې له نو رو څا نګو سره د هند وستان خو اته لاړل او د هند وستان په بيلا بيلو بر خو کې ميشته شول.اوس په ا فغا نستان او پښتونخوا کې ان څوک د پړ ا نګيا نو له نامه سره اشنا يي نه لري، خو د هند و ستان په مختلفو ځا يو نو کې د وی خلک د لود ي افغا نا نو يا پټا نا نو په نامه پيژ ني. د هند و ستان د پنجاب ايا لت په رو پړ او لو د هيا نې کې هم د د غې قبيلې خلک ميشته د ي. همد ا راز د هند و ستان په د کهن کې هم يو شمير پړ انګيان استوګنه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له د غه پړ انگي قبيلې نه په هند و ستان کې ډېرمشهور وا کمنان د ډيلي پر تخت نا ست و و چې په د وی کې د سلطان بهلول لو د ي، سلطان سکند ر لود ي او سلطان ابر ا هيم لود ي نو مو نه يا د و لای شو. د وی ډير علم پـــالـــو نکوي وا کمنا ن و و او د هند و ستان په ود انو لو کې يې پيا وړې ونډه اخيستې د ه.

همد اراز د لود ي او سو ري واکمنا نو په ز مانه کې د غه لا ند يني شخصيتونه چې پياوړي پو ځي د ند ې يې د ر لو د لې او د پړ انگي په قبيلې پورې اړه لري د يا د ونې وړ د ي: جلال خان، حسين خان، اعظم هما يون، سلطا ن شاه، ملک فيروز، ملک محمد، خو اجه محمد، ملک نا صر، ملک بهرام، ملک کا لا، بار بک شاه، مبارک شاه او مو سی خان.

پړا نگيان په لا ند نيو ښا خو نو او څا نگو ويشل شوي د ي: ا ړند، زيتو ن خيل، ريد ي، عمر خيل، اسحاق، شا هو خيل، يو سف خيل، يا سين خيل، احمد خيل، محمو د خيل، مر چي خيل، تاتار خيـــل، د ولـــت خيـــل، رســـتم خيـــل، شموزي، اسحا قزي، شيخ زي، حسن زي، يو سف خيل، پيا را خيل، عمر زي، ا حمد خيل، مجيد خيل، گـــد ليـــي خيـــل، محمود زي، الف خيل او زکر يا خيل.

35 پڼي

ز موږ تو کم پو هان (نسب پيژ ند و نکي) پڼي د پښتنو د غر غښت د ټولنيزې ډلي نه شميري چې په ســـهيلي پښتونخوا، افغانستان، پاکستان، بنگله د يش او هند و ستان کې ميشته د ي.

په پخوانيو تا ريخو نو کې چې د د غې قبيلې يا د ونه پکې شوې د ه هغه تا ريخ خا نجها ني يا مخزن افغا ني د ی چې مولف يې خواجه نعمت الله هروي نورزی و چې د هند د مغولي واکمن جلا ل الد ين محمد اکبر د د ربار مـــؤ رخ و. همد اراز په انگر يزي مؤ رخينو کې ميجر را ور ټي، مو نت ستوارت الفنستن او د پټان د کتاب مؤلف سر اولف کيرو هم په خپلو ا ثا رو کې د پڼي قبيلې يا د ونه کړې د ه.

د سهيلي پښتونخوا مشهور اد يب او تا ريخپوه پرو فيسر ولي محمد خان سيال کا کړ په خپل ر اثر[پښتـــو او پښتا نه په سهيلي پښتونخوا]کې د پڼي پښتنو په اړوند د اسي ليکلي د ي:" د پڼي قبيلي اصلي مرکز د کا کـــړ ســـتان د ژوب نا وه او د بوري تا ريخي سيمه د ه، خو بيا پڼيو خپله پلر نۍ سيمه پر يښې او د لو يې تا ر يخي پښتونخوا نورو سيمو ته لېږ د يد لي د ي. هغه وخت چې پڼيا نو خپل اصلي ټا ټو بی کا کړ ستان پر ښنود نو ځينې يې په پښـــين کـــې ميشته شول او ځيني يې د سيوۍ په تا ر يخي سيمه کې اباد شول."[45]

45 پښتو او پښتا نه په سهيلي پښتونخواکې، د پر و فيسر ولي محمد خان سيال کا کړ تاليف، ۹٤ مخ، کو يټه، ۱۹۷٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتونخوا مشهور مؤ رخ سید بها د ر شاه ظفر کا کا خیل په خپل اثر [پښتا نه د تا ریخ په رڼا کې] لیکلي د ي:" پښې هم د کا کړو په ځیر مشهوره او پخوا نۍ قبیله د ه چې جر ړې یې تر وید ي زما نو پورې رسي، چې د د وی ځینې خلک په افغانستان او ځیني هم په د کن کې استوګنه لري."[46]

د تا ریخ حیات افغا ني مو لف ډپټي محمد حیات خان له نن نه ۱٤۳ کلو نه د مخه د پښیو د قبیلې په اړوند د ا سي لیکلي د ي:" د د غې قبیلې د نسب له شجرې نه د د غې قبیلې د ښا خو نو او ځا نګو ویش ډېر ښکاره او وا ضح د ی. د د غې قبیلې ښا خو نه هم په کا کړو ور ګډ یږي او د پښې د قبیلې سیمه چې سیوۍ نو میږي د کا کړو په سیمه پورې اړه لري. کله چې یو مسا پر د ډاډر له سیمي نه په لو مړي مزل د شمال خو اته لاړ شي نو سیوۍ ته ر سیږي. د سیوۍ سیمه د کلکې خاورې نه جوړ شوي مید ان د ی، چې په ځینو ځا یو نو کې یې غر نۍ ویا لې را وځي چې د ځمکو په خړ وبو لو کې ور ځینې ګټه اخیستل کیږي. د سیوۍ او ډاډر نیل ډېر غوره جنسیت لري چې په کند هار او ایران کې د ملتان د نیل په پر تله زیات پیر بد و نکي لري او د خیر پور د نیل سره بر ابر شمیرل کیږي. د د غې قبیلې د ایسوټ او مـــو سی خیلو ښا خو نه د کا کړو د سیمې ختیز خو اته په یوه غره او صحرا کې او سیږي او د مو سی خیلو له د وو ځا نګو نه د بلیل د ځا نګې نسل د شمیر له مخې زیات د ی چې زیا تره یې د کر نې په چا رو بو خت د ي او د ویمه ځا نګه یــې چې لهر زي نو میږي او شمیر یې د بلیل د ځا نګې په پر تله لږ د ی، نو زیا تره خلک یې په ما لد ارۍ او د غو ا یا نـــو په سا تنه بو خت د ي. د پښې قبیلې د لهون ښاخ د چخن او کند ر په سیمه کې او سیږي، چې د کا کړو د سیمې لو ید یــز ته پر تې د ي او د د وی د استو ګنې له سیمې نه ما لګه د ځمکې د ښورې نه تر لا سه کیږي او د غه کسب خلک د ا ما لګه ټو لوي اوپه او ښا نو او غوا یا نو با ند ې یې کند هار او د کا کړو د مند و خیلو سیمې او نورو شا او خوا ســیمو تــه د خر ځلاو له پاره وړي او په عمو مي تو ګه یې له غلې سره تبا د له کوي. ځینې وختو نه چې د غلې بیه لوړه وي نـــو د غلې سر ه یې په یوه وزن ور کوي او کله هم د وه چند ه اور بشي او جوار ور باند ې اخلي.

د پښې ښاخ د خلکو د ود او د ستور کټ مټ کا کړو ته ورته د ی، خو د پښیو یوه ځا نګه چې امر زي نو میـــږي او د ستو ریا نیو د قبیلې لو ید یز ته پر اته د ي، نو د هغوی د ود او د ستور د شیر ا نیو د قبیلې خلکو ته ور ته والی لري.د پښې د قبیلي ټول شمیر چې په خپلې پخو انۍ سیمه کې پر اته د ي ۸ـــزرو تنو ته ر سیږي."[47]

د راو لپنډۍ په چهچه او هم د هزاره په سیمه کې د پښې په نامه یوه سیمه شته چې پښې پکـې او ســیږي. د هنــد وستان په د کن کې هم د پښیو په نامه یوه سیمه شته چې تقر یبا ۲ــ تنه پښې پکې استوګنه لري.له د ې نه پر ته د هنـــد د هر یانا د ایا لت د رو هتک د ضلعې په کو ها نه کې هم پښې استوګنه لري چې شمیر یې تر ٥ــ تنو زیــات د ی. د هنــد د اتهرا پرا د یش د ایالت په خو رجه نو مې سیمه کې هم ډېر شمیر پښې استوګنه لري. یو شمیر کا کړ د هند د لو ید یـــز

46 پښتا نه د تاریخ په ر ڼا کې، د سید بهاد ر شاه ظفر کا کا خیل تالیف، پیښور یو نیور سټي بک ا یجنسي، ۱۳۲۹ مخ، د ۱۹٦۲ کال چاپ

47 پښتني قبیلې، د کتور لطیف یاد، د پیښور چاپ، ۲ـ۷ کال، ۷ـ-۷۱ مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنګال په ايالت کې هم او سيږي. د هند د اند هرا پراد يش په ايالت کې هم پښي ژو ند کوي.خو هند و ستا ني پښتو خپلــه ژبه له لا سه ور کړي د ه. د هند و ستان په تا ريخ کې پښتو ډير رول لو بولی د ی، په تيره بيا د اؤد خان پښی چــې پــه ۱۷۱۳ ميلاد ي کال کې د هند د مها شترا د ايالت د خا ند يش د سيمي تا متو صو به د ار تير شوي د ي.[48]

35.1 د پښي قبيلې بنا خو نه

د پښتني شجرو سره سم پښي د د اني زوی او د غر غښت لمسی د ی. لا ند يني بنا خونه د پښي او لا د ه د ه: ختا ني، مر غزايي، سيڼ، مر غستن، قا سم، سا هنګ، زمری يا مزری، با بکر زي، خو ژک، ايسوټ، شکوڼ، لهون، سا مــی، وهپال، اتما نخيل، شد ي خيل، موسی خيل، علي خيل، بليل، لهر زي، حمزه خيل، ملهي زي، عمر خيل، ممي زي، مرد و خيل، نصر زي، انځر زي، حسن زي، مولي زي، با بړ زي، اعزز خيل، هيبت خيل، د رې پلاري، سين زي، مغد ود زي، کما ل زي، جلال زي، خد وزي، احمد زي، اد ين زي، ملي زي، شها لم زي، عمر ګټ زي، کر مو زي، شــاد ي زي،تــو لا زي، کرم زي، طو طي زي، د اروزي، اد ينه زي، خاتوزي، کا نوزي، خو اجک زي، با زي، مر سينزي، کا بل زي، بهــر زي، با ئيزي، بهد ين زي، هر زان خيل، مکي زي، خان زي، خو يد اد خيل، زرو خيل، هلال زي، ګهد ازي او نور.

36 پو پلزي

ز موږ پښت پو هان (نسب پيژ ند ونکي) پو پلزي د سړ بڼي پښتنو په ډله کې شميري چې د د را نيو پښـــتنو يوه څا نګه د ه. د را نيان په د وو سترو بنا خو نو ويشل شوي د ي چې يو يې ځيرک او بل يې پنج پای نو ميږي، چې بيا ځيرک د با رکز يو، اڅکز يو، الکو زيو او پو پلز يو په څا نګو او پنج پای د نو ر زيو، سا کزيــو (اســحق زيــو)، اليزيو، اد وزيو او ما کو په څا نګو ويشل شوي د ي.

36.1 د پو پلزيو د قبيلې بنا خو نه او څا نګې

حبيبزي، ايوب زي، بارو زي، اسما عيل زي، حسن زي، قلند ر زي، با ميزي، بهلولزي، سد وزي او نور...

د پو پلز يو مشهور او نا متو خلک چې د ځينو په نو مو نو د د غې قبيلې بنا خونه نو مول شوي د ي:

ايوب، بارو، حبيب، حسن، اسما عيل، با می، نصرت، غني، معروف خان، عمر خان، ملک سد و، خو لجــه شــير،

48 تاريخ حيات افغا ني، د ډيټي محمد حيات خان تا ليف، د پيښور چاپ، ۲_۷کال، ۲۵۸-۲۵۹ مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسد الله خان، خضر خان، مست خان، د ولت خان، رستم خان، محمد زمان خان، نظر محمد خان، خد اد اد ســلطان، حسـين خان، زعفران خان، کامران خان، یحیي خان، مو سی خان، هارون خان، فتح الله خان، رحمت الله خان، بها د ر خـان، اســما عیل خان، کمال خان، محبت خان، علي خان، جعفر خان، غازي خان، با رخان، نواب محمد خان، خد ا یار خان، مؤ من خان، عظمت خان، حلیم خان، ملک صا لح، اد م خان، بهلول خان، علي خان، شا هیا، مستی.

همد ا راز پو پلزي د نورو د ر انیا نو د څا نګې په پر تله ځکه مشهوره د ه چې د افغانستان بنسټ ایښو د ونکی ابد الي احمد شاه بابا او د د ه اولاد ه په همد ې څا نګې پورې اړه لري. د افغانستان ولسمشر حامد کرزی چې په اصل کې د کند هار او سید و نکی د ی د پو پلزیو قبیلې ته منسوب د ی.

36.2 د پو پلز یو د قبیلې د استو ګنې سیمې

پو پلزي د نورو پښتني قبیلو په پر تله د شمیر له مخې خور ا ډیر د ي. د وی زیا تره د کر نې په چـارو بــو خت د ي، خو یو شمیر یې د سو د اګرۍ په چارو او د و لتي ملا زمتو نو بو خت د ي. د وی زړه ور، هیواد پا لو نکي، جنګیالي، میلمه پال او علم خو ښوونکي خلک د ي. اوس د افغانستان په بیلا بیلو ولا یتو نو کې د د وی د اســتو ګنــې سیمې او شمیر په اړ وند معلو مات وړاند ې کوو.

1. د کند هار په ولایت کې: هغه شمیر پو پلزي چې د کند هار په ولایت کې استوګنه لري زیا ترهـیــې د کنــدهــار ولایت په مرکز، د شاه ولي کوټ، د امان، ارغند اب، خاکریز، پنجو ایي او ار غستان په ولسوالیو او د غورک په علا قد ارۍ کې استوګنه لري، چې د کند ها ر په ولایت کې د د وی مجمو عي شمیر د څه د پا سه ۱ـــ سلو زرو تنو په شا او خوا کې ښود ل شوی د ی.

2. د هرات په و لایت کې: پو پلزي د هرات ولایت د انجیل، ګذرې، پښتون زرغون، غوریان، زند ه جان، اوبــې او کرخ په ولسو الیو کې میشته د ي چې د هرات په ولایت کې د وی ټول شمیر د ۳. زرو تنو په شا او خــوا کــې ښود ل شوی د ی.

3. د هلمند په ولایت کې: د هلمند ولایت پو پلزي د د غه ولایت د ناوه بارکزایي، نوزاد او د واشیو پــه علا قــه د ارۍ کې استوګنه لري، چې ټول شمیر یې د ۲. زرو تنو په شا او خوا کې اټکل شوی د ی.

4. د زابل په ولایت کې: د زابل ولایت پو پلزي د د غه ولایت د ترنک او جلد ک په ولسوالیو او همد اراز د میزان په علا قد ارۍ کې استوګنه لري، چې په نو موړي ولایت کې یې مجمو عي شمیر د ۱. زرو تنو په شا او خــواکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اټکل شوی د ی۔

5. د ارزګان په ولایت کې: په د غه ولا یت کې پو پلزي د د غه ولایت په مرکز تیر ین کوټ او د خاص ارزګان، ګیزاب، د هراود او د شهید حساس (بنا یې اوس یې نوم بد ل شوی وي) په او لسو الیو کې استوګنه لري چې په د غه و لایت کې د د وی شمیر د ٤۔ زرو تنو په شا او خواکې بنود ل شوی د ی۔

6. د باد غیس په ولایت کې: یو شمیر پو پلزي د باد غیس ولایت د مر غاب او غور ماچ په او لسوا لیو کې هم میشته د ي چې شمېر د ۳ـــ تنو په شا او خواکې بنود ل شوید ی۔

په د ې سر بیره یو شمیر پو پلزي په کابل او د هیواد په شمالي ولا یتو نو لکه بلخ، فاریاب، سر پل، جوزجان، کند ز او بغلان کې هم میشته د ي۔

یو شمیر پو پلزي د سهیلي پښتونخوا په کو ئټه، چمن او نورو سیمو کې هم ژوند کوي۔ د پاکستان د ملتان او کر اچۍ په ښا رو نو کې هم پو پلزي شته۔

با ید زیا ته کړو چې یو شمیر پو پلزي کو چیا نی ژوند لري او له یوې سیمې نه بلې ته لیږد ي، خو شمیر یې زیات نه د ی۔

ماخوذ د [49، 50] نه .

37 تر کا ڼي (تر کلا ڼي)

تر کا ڼي (تر کلا ڼي) د پښتنو یوه ډیره مشهوره قبیله د ه چې د سړ بن په ټولنیز ګروپ پورې تړلې د ه۔ ترکا ڼي د پښتنو د نورو قبیلو په لړ کې یوسفزیو، مند ړو او ګګیا ڼیو ته ډیر نږد ې او د غه د رې واړه قبیلې د تر کا ڼیو په ګډون د ښا خي خیلو یا خو ښي خیلو په نامه سره یاد ېږي۔

د غه قبیله په پخو ا نیو متو نو کې او له هغې جملې نه د اخوند د رویزه په" تذ کرت الابرار والا شرار" کې د تر کلا ڼي په نامه یا د ه شوې د ه، خو اوس معمو لا د تر کا ڼي په لیکد ود لیکله کیږي۔

49 معلو مات مختصر د ر باره اقوام و قبایل سر حد ي کشور، ۹۷-۹۸ مخونه، د کا بل چاپ

50 د کا بل سلطنت بیان، د ویم ټوک، ۸۷ مخ، د کا بل چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو سفزي، مند ړ، ګګيا ڼي او تر کا ڼي چې په مجمو عي ډول د ښا خي خيلو په نامه ياد ېږي د د وی اصلي او لو مړ نی ټا ټو بی د کند هار د ار غستان د سيمې په حد ود و کې د غو نډان او سره غره په شا او خواکې هغه ځمکه د ه چې د غوړې مر غی په نامه ياد ېږي. د وی چې د تر ينو پښتنو په ګا ونډ کې او سيد ل د تر ينو د فشار له کبله‌يـــې خپلـــه سيمه پر يښود ه او د غو ريا خيلو له خوا د مقر په کڅۍ کې په ور کړل شوې ځمکه با ند ې د څه وخت له پاره ميشـــته شول، خو له غوريا خيلو هم خو ابد ي شول او هغه ځمکه يې هم پر يښود ه چې په نتيجه کې د کابل خواته را و خو ځيد ل.کا بل. د راتګ په وخت کې اتما نخيل هم ورسره ملګري شو ل اوبيا د کا بل په شا او خوا ورشو ګا نو کې ميشته شول.

په هغه وخت کې په کا بل کې د تيموري کو رنۍ مرزا ابو سعيد واکمن و چې ور پسې يې زوی مرزا الغ بيګ د همد غو پښتنو په مر سته په کا بل او غزني کې په ۱٤٦۹ ميلاد ي کال کې واکمن شو. له د غه ځا يه د د ې خبرې اټکل کيـــد ای شي چې ښا يي ښا خي خيل پښتا نه به د کا بل ور شو ګا نو ته د پنځلسمې عيسوي پيړۍد لو مړۍ نيما يي پــــه ورو ستيوکلونو کې را غلي وي.

مرزا الغ بيګ چې تر څو پورې کمزوری و د همد غو پښتنو نه يې مر سته غو ښته او په همد غو پښتنو به يې ځان سا ته، خو کله چې په خپلو پښو ود ريد اوپياوړی شو د پښتنو سره يې په مخا لفت لاس پورې کړ. په پای کې للــغ بيګ وپتيپله او هوډ يې وکړ چې د د وی پياوړی ځواک مات کړي. هما غه و چې د ښا خي خيلو پښتنو مشرانو ته يې د وکه ورکړه او هغه د ا چې د ښا خي خيلو پښتنو مشرانو ته يې يوه ميلمستيا جوړه کړه او په ډير چل ول ســـره‌يـــې د هغوی د ۹. تنو په شا او خو اکې يې په يوه شپه له تيغه تير کړل چې اد يره يې د کابل د مر نجان د غو نډۍ د سياه سنګ د غره په لمنه کې پر ته د ه. د ا پيښه په غالب ګو مان د ۱٤۸-۱٤۹. عيسوي کلو نو تر مينځ رامينځ ته شوې د ه.

ترد ې خو نړۍ او خو اشينوونکې پيښې نه ورو سته ښا خي خيل پښتا نه د کا بل نه د ننګر هار خو اته وليږ د يد ل، خو ترکا ڼيو په لغمان کې واړول. يو سفزي، ګګيانې او اتما نخيل په ننګر هار کې او سيد ل چې بيانـــومـــوړې د رې قبيلې په سوات کې ميشته شوې، خو تر کا ڼي چې په لغمان کې استو ګن شوي وو د لغمان خلکو د د وی له لا سه‌پـــه کا بل کې مغو لي واکمن ته د د وی له لا سه شکايت وکړ چې بيا د مغو لي پو ځو نو د فشار په و جه د ې تـــه اړ ايســـتل شول چې د لغمان سيمه پر يږد ي او با جوړ ته لاړ شي چې له هما غه و خته د با جوړ په سيمه کې استوګنه لري چـــې د افغانستان د کو نړ ولايت سره ګډه پو له لري.

37.1 قبيلوي جو ړښت

تر کا ڼي په لا ند نيو ښا خو نو با ند ې ويشل شوي د ي: سالار زي، ما موند، ابراهيم زي، اسوزي، او اسما عيل زي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

1. سالارزي: چې د با جوړ په لر امد ک، بر امد ک، لر سد ین، بر سد ین، ښار، ناوه ګی، کو ټکی، الیکی، چار منګ، بابو قره اورود کې میشته د ي. په سالارزیو کې د برم او لاد ه برم خیل او هلال خیل د د انګام او اسمار د تا ریخ سره نه شلید ونکي تړاو لري.په با جوړ سر بیره د افغانستان د کو نړ ولا یت کې هم ډیـــر شـــمیر ســـا لارزي استوګنه لري اود د وی د استو ګنې ځا یو نه په لاند ې ډول د ي:

    a. د انګام، شو نکړی، اغز باغ، اسمار، ساو خوړ، ناړی، ځو کی، بار ګام، ازیر ګل ښـــر یکـــوټ، ډمـــبرو، حصاره، کراړه، د م کلي، نر نګ، کنجګل، د و نايي او ټا نکو د ره کې میشته د ي

2. ما موند : ما موند په د وو مهمو ښا خو نو ویشل شوي د ي. لوی ما موند چې کا کازي هم ور ته وايي او واړه‌مـــا موند.

د ماموند لوی اکثریت په با جوړ کې او سیږي. د د وی ختیز ته سا لارزي، شمال ته يې د ا نګام، شمال لوید یز ته يې شوړ تن او د مروړي د رې، لوید یز ته يې چا رمنګ او سهیل ته يې د ښار ریا ست پروت د ی. لوی مامـــو ند د ما مو ند و په شمال او لو ید یز کې میشته د ي. په ختیز کې د لو یو ما مو ند و او سا لارزو تر مینځ بر ید (حد) د ملا سید غر د ی او د لو یو او وړو ما مند و تر مینځ بر ید لوی خوړ د ی. د لو یو ما مو ند و د ځا نګو او خیلو نو نو مو نه د اد ي: مسعود خیل، عمر خیل، یو سف خیل، سلیمان خیل او خلوزي. د وړو ما مونـــــد و خیلونه بړوزي، اوریازي او برم کازي د ي.

د لو یو ما موند و کلي د اد ي: غاښی، شبنتر، ذکي کوټ، ګیري، زري او تر خو. د وړ ما مو ند و کلـــــي د اد ي: ځپري، مو ضی، ککی، وړوکی خرکی، با نډه، شا هي تنګی، لوی خرکی، بد ان، ډ مه ډوله او ډبر.

3. ابراهیم خیل: په ټو له تر کاڼي قبیله کې ابراهیم خیل د مشر توب او اعتبار ځښتن د ي. د وی په اصل کې په ســـا لارزیو ور ګډ یږي، خو له کو مه وخته چې ابر اهیم نو می د با جوړ د سالارزیو مشر د خپلې سیمې د ازاد ۍ له پاره د مغو لو د امپر اتورۍ سره ډیرې جګړې وکړې او د با جوړ د سیمې خپلواکي یې په ډیرې میړانې ســـره وسا تله، نو د هغه ځای د پښتنو له خوا د ه ته د خان لقب ورکړ چې د غه مشري تر ډیرې مو د ې له پـــاره د د ه په کو رنۍ کې پا تې شوه او او لاد ه یې د ابر اهیم خیلو په نامه سره یاد ه شوه.

4. اسوزي: په مید ان او براول کې استوګنه لري.

5. اسما عیل زي: چې په مید ان او براول کې استوګنه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د باجوړ نه بر سيره تر کاڼي په د ير او د افغانستان د کو نړ په ولايت کې هم استوګنه لري چې‌په ديـرکـې ميشته تر کا ڼي په براول، ميد ان او جند ول کې استوګنه لري.

ترکاڼي زړور، ميلمه پا لو نکي او غير تي خلک د ي. په با جوړ کې د تر کا ڼيو شمير د ۱۸___تنو په شا او خـو اکې ښود ل

شوي د ي، همد اراز په د ير کې ۸___ تنه او د افغانستان د کو نړ په ولايت کې د تر کا ڼيو شمير د ٤٥__ تنو په شا او خواکې ښود ل شوي د ي.

ماخوذ د [51، 52، 53، 54، 55] نه .

38 تره خيل

تره خيل په اصل کې غلجي پښتا نه او د احمد زيوقبيلې پورې تړلی ښا خ د ی چې د کابل ولايـت د د د ه سـبز ولسوالۍ په تره خيلو کې، د لغمان ولايت د تبۍ کو نج او تره خيلو په سيمو او يو شمير هم په کو هد امن کې ميشـته د ي.

د د ه سبز ولسوالي چې د کابل په شمال ختيز اته کيلو متر‌ۍ کې پر ته د ه د خلکو مجموعي شمير يـې (۱_۱۳٦ تنه د ی چې په سلو کې ۷. خلک يې پښتا نه او زيا تره تره خيل د ي.

د د ه سبز ولسوالي د شکر د رې، مير بچه کوټ، کلکا نو او د قره باغ سره ګډه پو له لري. د د ه سبز ولسوالي مرکز د تره خيلو په پل سنګي کې مو قعيت لري. د د ه سبز ولسوالي د لا ند نيوکليو او با نډو نه جوړه شوې د ه : تره خيل، د ه يحيي، بختيار ان، خواجه چا شت، د پای منار پا چا صا حب، خاص د ه سبز، اب د ره، قلعه شاه محمد، کټه خيـل، نوار، سورخي، ابد ره بالا، جارو اود ه سبز بالا. په افغانستان با ند ې د رو سانو ديـرغـلپـه د ورانـکـې د دغـې ولسوالۍ زيا تره خلک اوله هغې جملې نه تر ه خيل له خپلې سيمي نه مها جرت ته اړ شول او پيښور ته ولېږ د يد ل او

51 د پښتنو ټولنيز -اقتصاد ي جوړښت، د پښتو څيړنو بين المللي مرکز، د افغانستان د علومو اکا ډمي، ۱۳٦. کال

52 پير معظم شاه، تواريخ حا فظ رحمت خاني، پيښور، پښتو اکيډ يمي، ۱۹۷۱ کال

53 تذکرت الا برار والاشرار، د اخوند د ر ويزه تاليف، اد اره اشاعت سر حد، پيښور، ۱۹٦. کال

54 تا ريخ حيات افغا ني پښتو ژباړه، د محمد حيات خان تاليف، د پيښور چاپ، ۲۳٤ مخ

55 پښتني قبيلي، د کتور لطيف ياد، د پيښور چاپ ۷۵- ۷٦-۷۷او ۷۸ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیاتره یې د اکوړې او زا خیلو په کیمپو نو کې او سید ل. د اسي ویل کیږي چې د تپل شوې جګړې په تر څ کې د د وی په سلو کې ۸. کورونه ویجاړ او د کر نې ځمکې یې شاړې شوې.

تره خیل زیا تره د کر کیلې اوباغو نو په چا رو بو خت د ي. د کر نې محصو لات یې غنم، جوار، ختکي او هند وانې د ي.د وی په خپلو بڼو نو کې د توت، زرد الو، انګوراو باد امو ونې لري، خو د پنبه ګل په‌نـــامه دتـــاکونو نـــا روغي د د وی د انګورو حا صلاتو ته ډیرتا وان رسوي.په پخوا وختو نو کې د د وی ځمکې د کابل د ســـیند او هـــم د کاریزونو په ذریعه خړوبید لې، خو د د یرش کلن تباه کوونکې جګړې په تر څ کې د د وی د اوبو لګـــولـــو سیســـتم بیخي ویجاړ شو، په تیره بیا پر له پسي وچکا لیو د د وی کرنې او ونو بو ټو ته ډیر زیات ز یا نو نه واړول اواوس د ژورو څا ه ګا نو په ذریعه خپل د کر کیلې چارې پر مخ بیا یي، خو اوس یې هم ډیرې ځمکې د اوبو د نشتوالي له کبلـــه شاړې پر تې د ي.حیوانات یې پسونه، وزې او غواګانې د ي.

تره خیل زیا تره د کر کیلي اوبا غد ارۍ په چارو بو خت د ي، خو لږ شمیر یې د بیلا بیلو کارونو د تر ســـره کو لو له پاره کا بل ته ځي. د د ه سبز ولسولي په عمو مي ډول او په تیره بیا د تره خیلو سیمه په ځا نګړي تو ګه کـــوم رو غتون نلري، خو یوازې د وه رو غتیا یي کلینیکونه لري چې د ډاکټرانو او نر سا نو مجمو عي شمیر یې ۸ تنوتـــه ر سیږي چې د د وی د سیمې له پاره کفا یت نه کوي. د د ه سبز ولسوالي په مجمو عي تو ګه ۲ لیسې او دګـــوتـــوپـــه شمیر لو مړ ني ښوونځي لري.

تره خیل غیر تي، میلمه پا لو نکي، نرم مزاجه او د ښو اخلاقو او کړو وړو څښتنان د ي. د روسي یر غلګرو په وړاند ې ښه په میړانه جنګید لي او خپل هیواد نی رسالت یې تر سره کړی د ی. د وی د علم او ښوونې او روزنې لـــه چارو سره هم ځانګړې مینه لري.د د وی قو مي مشران او سپن ږیري هم ډیر د رانه خلک د ي.

د تره خیلوخلک د سپورټ سره هم ځا نګړې مینه لري لکه غیرته نیونه، تیره اچول اوپه ځا نګړي تو ګه‌تـــوره وهل یا شمشیر بازي پکې زیات رواج لري چې د لوبې په وخت کې د مخصو صو ډالو نو نه پکې کار اخلـــي اوپـــه د ې کار کې خورا مهارت لري.

په او سني وخت کې لا ند یني بهر نۍ مو سسي د ه سبز ولسوالۍ د بیا ود انولو په چارو کې مر سته کوي:

1. UNOPS- د د ه سبز د د ه یحي د لیسې او د سړ کو نو د جوړو لو په برخه کې مر سته کوي.
2. KOHINOOR- چې د کا ریزو نو په برخه کې مر سته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. CARE-چې د روغتیايي چارو او پو هنې په برخه کې مر سته کوي.

4. UNICEF-د پوهني او ښوونې او روزنې په برخه کې.

5. DACAAR- د اوبو او پاکوالي په برخه کې.

6. IAM-د خوړو او روغتیا په برخه کې.

7. SCA- د روغتیا او ټولنیزې سو کالۍ په برخه کې.

8. WFP- د خوړو په برخه کې.

9. PAYANA- د تره خیلو د ښوونځي په برخه کې.

10. ARKAR- د کاریزو نو په برخه کې.

11. ICRC-د پا یپونو په برخه کې.

په د ې ورو ستیو وختو نو کې د افغانستان د بیا رغا ونې وزارت پتیپلې د ه چې په د ه سبز کې به یو ښار گو ټې چې د ښار جوړولو په نړ یوالو معیارونو سره به برابر او د ۲. زره تنو له پاره به کورونه ولري جوړ کړي چې د ا په خپل ذات کې د د ه سبز د ولسوالۍ په غوړید و اد پر مختگ کې ستر رول لو بولای شي.

39 تر کی

د پښتنود عنعنوي شجرو له مخې تره کي د غلجیو په ټولنیز گروپ پورې اړه لري. تره کی د موســـی زوی د ابر اهیم لمسی او د غلجي کړ وسی د ی. تر ه کي زیاتره د غزني ولایت د مقر، نا وې، گیلان او اب بند په ولسوالیو کې میشته د ي چې ۲پر ۳ برخه خلک یې په کلیو او با نډو کې او یوه برخه خلک یې په پو ونده او کو چیا ني ډول ژونـــد کوي چې د د وی د شمیر په تنا سب د هغوی سیمه وړه او کو چنۍ د ه. د د ې په وجه چې د مقر د سیمې زیا ته برخه علي خیلو او خد و زیو (خد رزیو) په لاس کې د ه نو ځکه د ځمکې د لږ والي له کبله یې یو پر ۳ برخې خلک په شـــپو نتوب او د پسونو، میږو، وزو او غواگانو په روزنه او پا لنه ژوند کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تره کي قبيلي جنوب او جنوب ختيز ته د سليمان خيلو او تو خي قبيلې، ختيز ته يې سليما ن خيل، شمال تــه يې علي خيل، اند ړ او هزاره او جنوب ته يې سيمه د ډيورنډ پر کر ښه د کا کړو پښتنو سره نښتي د ه.

د تا ريخ حيات افغا ني مؤ لف ډپټي محمد حيات خان په خپل د غه تا ريخي اثر کې چې ۱٤٤ کلو نه د مخه يې کښلی د ی د تر ه کو پښتنو په اړ وند د اسې ليکلي د ي : " په افغانستان کې د تره کو د قبيلې شمېر پنځلس زره کو رنيو تــه رسيږي چې له ۲ پر د ريو نه زيات خلک يې د ايمي استو ګنځي لري او يوه د ريمه برخه خلک يې په پووند ه او کـــو چي ډول ژوند کوي. د د وی اصلي ټا ټو بی د مقر او ناوې سيمه د ه چې د د وی د سيمې په پر تله د هغوی سيمه وړه د ه. د د غې قبيلې خلک د مني مو سم په پيل کې د ژمي د تير ولو له پاره کند هار ته ځي او په پسر لي کې بير ته د مقــر سيمې ته را ستنيږي چې د د وی د د ې تګ راتګ په اړوند د پښتو يو مشهور متل د ی چې د اسې وايې:

[چې چو نګښې وايې قر، تره کي وايې مقر چې چو نګښې وايې غار، تره کي وايې کند هار]

د د ې متل مقصد د اد ی چې کله د ګر مۍ د مو سم په پيليد و سره چو نګښې د قر غړ پو رته کوي، نو په د غه وخت کې تره کو کو چيانو ته خپل وطن او ټا ټو بی ور په ياد شي، نو د د وبي د تير ولو له پاره بير ته مقر ته راځي، خو کله چې چو نګښې د يخنۍ د رار سيد لو له کبله د غار نارې وهي نو تر ه کي د ژمي د تير ولو له پاره کند هار تــه ځي چې د غه متل ډير شهرت لري.

د تره کي قبيلې ښا خو نه

د تره کي قبيله په لاند نيو ښا خو نو ويشله شوې د ه:

با د ين خيل، ناخيل، ساک خيل، تسويل خيل، ګر بز خيل، با رک خيل، مصري خيل، حسن خيل، حا تم خيل، لالو خيل، جما ل خيل، ګربز خيل، حريف خيل، ګلان خيل، شباب خيل، تراب خيل، سليم خيل، کنجو خيل، ميري خيل، کلـــو خيل، نوروز خيل، تا جو خيل، اناري خيل، صا بر خيل، نازک خيل، د لد ار خيل، شيکي، المري، قد رت خيـــل، د وران خيل، خجل خيل، شاګل خيل، شيرين خيل، سد و خيل، شيخ نور خيل، نور خا ن خيل، سد و خيل، خيرو خيـــل، کـــبير خيل، سالي خيل، قتال خيل، اکبر خيل، زرين خيل، تري خيل، بستام خيل، لا جمير خيل، شهباز خيل، قباد خيل، ســـيني زي، نورزي، ملک د ين خيل، موسی خيل، ګران خيل، بر ا هم خيل، زلو خيل، خان خيل، صا حبد اد خيل، فراق خيـــل، بيګو خيل، شاه عبد ال خيل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

39.1 د تره کي قبیلې د استو ګني سیمې

1. د غزني په ولایت کې : لکه چې په پیل کې مو یا د ونه وکړه چې د د غې قبیلې اصلي ټا ټوبی د غزني ولایت د مقر، ناوې، ګیلان او اب بند ولسوالۍ د ي. په تیره بیاپه مقر او ناوه کې زیات شمیر تر ه کي ژوند کوي.

2. د زابل په ولایت کې : تره کي د زابل ولایت په مرکز کلات او هم د شاه جوی په ولسوالۍ کې ژوند کوي.

3. د کند هار په ولا یت کې: د د غې قبیلې کو چیان په عمو مي تو ګه په ژمي کې د کند هار ولایت د ریګ ا و اڅکز یو په سیمو کې او همد ا راز د کند هار په نورو بر خو کې لید ل کیږي، د د وی یو شمیر د ډیو رنګ له کر بڼې تیر یږي او د کا کړو د قبیلې سیمې ته لیږد ي او تر پشینه پورې ځي.

4. د هلمند په و لا یت کې: د تر ه کیو د قبیلي یو شمیر خلک د د غه و لایت د ناد علي او ګر مسیر په ولسو الیــــو کې هم ژو ند کوي.

5. د باد غیس په ولا یت کې : د با د غیس په ولایت کې تره کي د د غه ولایت د مر غاب ولسوالۍ د بو کن په کلــي کې چې مشر یې ملک عبد الر حمن خان د ی استوګنه لري. پرد ې بر سیره د نو موړي ولا یت د غو ر مـــا چ د ولسو الۍ په څو کلیو کې هم تره کي ا ستو ګنه لري.

6. د فاریاب په ولایت کې : د د غه ولایت د قیصار او پښتون کوټ په ولسو الیو کې هم تره کي شته، چې یو شمیر یې کو چیاني ژوند لري.

7. د سر پل په ولایت کې: د د غه ولایت په ځینو کلیو کې هم تره کي استوګنه لري.

8. د کند ز په ولایت کې : د د غه و لایت په ځینو ولسوالیو کې هم تره کي استوګنه لري.

9. د ننګر هار په ولایت کې: د د غه و لایت د چپر هار د ولسوالۍ د تره کو په کلي کې هم زیات شــمیرتــرهکــي استوګنه لري چې شمیر یې ۳ـــ تنو ته رسیږي.

10. په سهیلي پښتونخوا کې: د سهیلي پښتونخوا په کو ئیټه، پشین، ژوب، سیوۍ او کچلاغ کې هم یو شمیر تره کي استوګنه لري، چې په سهیلي پښتونخوا کې د د وی ځیني نا متومشران د اد ي: تاد ین خان تره کی، چار ګل خان تره کی، الحاج شیر محمد خان تره کی، حاجي عبد الغفور تر ه کی، محمد یو سف خا ن تر ه کی او حا جــي ګلاب

(c) ketabton.com: The Digital Library

خا ن تر ه کی.

39.2 د تره کو د قبیلې نومیالي او مشران

د تاریخ حیات افغا نې په قول ۱٤٤ کلو نه وړاند ې په مقر او نا وه کې د د وی مشران او نو میالي خان تر ه کـــی، محمود خان تر ه کی، زمان خان تر ه کی، هارون خان تر ه کی، مر تضی خان تر ه کی او میر احمد خان تر ه کی ول.

د افغانستان د خلک ډیمو کر اتیک گو ند مشر او د انقلابي شورا رئیس نور محمد تره کي چـــې د ۱۹۷۸کـــال د ثور د کو د تا په نتیجه کې یې ځواک تر لا سه کړ هم د غزني د مقر ولسوالۍ د سور کلي تره کی و.

سر بیره پرد ې عبد القد یر تره کی د افغانستان د ستري محکمې لو مړنی رئیس و، چې د اعلیحضرت محمـــد ظا هر شاه له خوا پر د غه د نده گو مارل شوی و.

د کابل پو هنتون د حقو قو د پو هنځي پخوانی استاد او سیا ستپوه ښاغلی د کتور رو ستار تر ه کی هم د تـــره کی قبیلي ته منسوب د ی.

تره کي غیر تي، میلمه پا له، هیواد پا لو نکي او په پښتني ننگ او پښتنواله با ند ې ټینگ خلک د ي. د انگریزي یر غلگرو سره په د ري گو نو جگړو کې یې ښې تورې و هلي د ي چې ښه بیلگه یې د ستر غازي صـــاحب خـــان پـــه مشرۍ د د وی د غه و یا ړلې مبا رزې وې چې زموږ د گران هیواد افغانستان په ویا ړلي تا ریخ کې ثبت د ي.

د روسي یر غلگرو او د د وی د لاسپو څو پر خلاف هم د تره کو د قبیلې مبارزې د ستا ینې او شا بسي وړ د ي.

40 ترین

ترین په سړ بني پښتنو کې یوه مشهوره قبیله د ه چې په افغانستان، سهیلي پښتونخوا، پښتونخوا او په پاکستان کې استوگنه لري. د پښتني روایاتو او د نسب د شجرو نه جو تیږي چې ترین د شر خبون زوی او د سړ بن لمســـي د ړې زامن د ر لود ل چې ابد ال، سپین او تور نو مید ل چې د سپین او تور اولا د ه د خپل پلار په نامه په تریـــن ســـره مشهور شول. د ترین هغه زوی چې تور وزمه و هغه په تور تر ین او هغه بل زوی یې چې سپن رنگی و په سپین تـــر ین مشهور شو چې د د وی د هر یوه او لاد ه د سپینو او تورو تر ینو په نامه یاد یږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

40.1 ښنابښونه

د حیات افغاني مؤ لف ډېټي محمد حیات خان د تور ترین او سپین تر ین په اړه د اسي لیکلي د ي:

40.1.1 تور تر ین

تور تر ین د د رانیو د ملک سهیل ته په پشین کې او سیبري چې لو ید یځ ته یې د شوراوک سیمه چې د بړ یڅو قبیلې ټا ټو بی د ی او سهیل ته یې د شال سیمه چې د تکتو غر د د غو سیمو تر مینځ پو له جوړ وي. د پشین سیمه تقر یبا ۸. میله او ږد والی لري او د غه او ږد والی د شمال ختیز نه د تو بې ختیز خو اته غز ید لی د ی، چـــېتـــر ټولـــو سورور ځای یې ٤. میله پلنوالی لري.

د پشین سیمه د بړ یڅو د سیمې یعنې شو راوک نه لوړه د ه او سطحه یې هم د شوراوک نه ډیر لوړ والـــی او ژور والی لري، خو د شوراوک په پر تله ډیره اباد ه او شنه د ه. د لته د ځمکې یوې کو لو له پاره د او ښنا نو په پر تله له غوا یا نو نه زیات کار اخیستل کیږي، که څه هم په یوې کو لو کې کله نا کله د او ښنا نو نه هم ګټه اخلي، نو ځکه د د وی په سیمه کې او ښنان هم روزل کیږي. که څه هم تو رترین ز یا تره په کر نې او ما لد ارۍ با ند ې خپله ګو زاره کوي، خو یو زیات شمیر یې د سند ه اوکند هار تر مینځ په سو د اګرۍ بو خت د ي. د د غې قبیلې ځینې د ود ونه او روا جو نه د ر انیا نو ته ورته د ي او د د وی خان د د رانیو د خان سره یو شان حیثیت لري.

د کابل امیر او د کند هار حا کم پخوا د د غو خا نا نو په چارو کې لاسو هنه نه کوله، خو د غو خا نا نو په ټا کلـــي شمیر سپاره د کابل د امیرد د ربار چو پړ ته استول، چې د غه کار به د قلنګ په بد ل کې تر سره کید ه او کله کله به هم د د وی خا نان د ربار ته ور غو ښتل کید ل.

د پښنین د ټولو او سید ونکو شمیر تخمینا کور نی ۱. کو رنۍ شمیرل شوید ي، چې په د غه سیمه کې سید ان هم او سیبري، چې په د غو سید انو کې ډیر تکړه سو د ا ګران هم شته د ي. د تور تر ینو شمیر تقر یبا ٦ـــ کورنۍ ښود ل شوی د ی.

40.1.2 سپین تر ین

د غه قبیله په شمیر کې له تورو تر ینو نه لږد ي، د وی په څلورو ښا خو نو بیل شوي د ي او د ژوره په نامه واد ي کې چې د ټل او چو ټیالې په مید انې برخه کې پر ته د ه او سیبري. د د وی او تورو تر ینو تر مینځ یـــو څـــه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاکړو ملک پروت د ی، خو د وی په د ود او د ستور کې له تورو تر ینو سره یو والی لري. د وی قوي او متهور خلک د ي. د د واړو تر ینو یعني هم د تورو تر ینو او هم د سپینو تر ینو مشري او ریا ست سره له د ې چې سره لیرې پر اته د ي د یوه خان په لاس کې د ه او د پښته پښته مشري او خاني د تورو تر ینو د بټي زي په ښا خ پورې اړه لري. د د ې خبرې د ثبوت له پاره د غه لا ند ینی متل مشهورد ی :

خاني د ه په د وه کوره--- په تر ین کې په بټي د ه--- په لو حاني کې پر کټي د ه

د د ې متل مقصد د اد ی چې خاني په د ووکو رنیو پورې اړه لري، د لو د یا نو په لو حا ني قبیلې کې د کټي زیو په ښاخ کې او بل د تر ین د قبیلې د بټي زي په ښا خ، چې د ا خبره پوره ثا بته د ه چې په د واړو تر ینو کې یو خان د ی او نو موړی هر کال د سپینو تر ینو سیمې ته د قلنګ د را ټو لو لو له پاره ځي او که څوک ونه غواړي نو کري وکړي، نوله هغه نه د د غه کار په بد ل کې پیسي اخلي، کله چې د کابل په د ر بار کې بې نظمي را مینځ ته شي، نو پر د وی هم د غه بې نظمی او فسا د ونه تاثیر کوي او خپلسري کیږي. اوس د کند هار حا کم د پشین له سیمې نه په ټا کلې اند ازه نغد ې روپۍ اخلي.

د سپینو تر ینو د رې واړه سیمې سره نښتي د ي. ژوره چې د واد ی نه په پورتنۍ سیمه کې د څپر د غره له نږد ې سیمو نه بیلیږي، د غرونو په مینځ کې تنګه، خو کوزې خواته پر اخه د ه، ترد ې ځا یه چې اباد ي هم پکي د ه او د وه لوی کلي هم پکې شته. ټل بیا د د غه ځای په پر تله لږ څه پر اخه د ی او د بوري او چو تیالي مید ا نونه هم ور سره یو ځای کیږي. د ټل او چو تیالی سیمه د سیوی له سیمې سره پرتله کید ای شي، خو هو ا یې له سیوی نه یوه لند ازه ښه د ه.

د او د ترین د قبیلي په اړوند د ډیټي محمد حیات خان لیکنه چې ۱٤٤ کلونه ترې تیر یږي او په ښکاره توګه معلو میږي چې په هغه وخت کې د ترین سیمه او پشین د افغانستان د خاورې یوه برخه وه چې د کابل امیر او د کند هار حاکم پرې تسلط د رلود.

40.1.3 نور ښاښونه

د تر ینو د قبیلي ښا خو نه د اد ي: وزیر، جم، سلیمان، او مچي، با بو، ملمو ني، مندیزي، منګل زي، نیک ختاني، بټي زي، تورل زي، ها رون زي، سیکمي، ملکیار، اسما عیل زي، باروزي، حید ر زي، یعقوب زي، احمد زي، هیکل زي، خانخیل، ترینزي، بد لزي، فیروززي، لا لا زي، ملیزي، شاد ي زي، سخي زي، بلوزي، اغا خیل او نور...

(c) ketabton.com: The Digital Library

40.2 د تر ین د قبیلې د استو گنې او سنی سیمې

1. په سهیلي پښتونخواکې

ترین د سهیلي پښتونخوا په پشین، ژوب، کو ئیټه، کلای عبد الله، زیارت، هر نایي، سنځاوي، لور لایي، گلستان، سیوی، شراگه، خو ست، د وکي، اوستا محمد، جهل مگسي، گند اوه، مستو نگ، کلات او کزد ارکې استوگنه لري. د لورلایي او زیارت اکثره پښتانه ترین د ي.

2. په افغانستان کې

یو شمیر ترین په کند هار، هلمند او اوروزگان په ولا یتو نو کې میشته د ي. د اسي ویل کیږي چې د ارزگان ولایت مرکز تیرین کوټ د تر ینانو په وجه په تیر ینکوټ با ند ې یاد یږي.

3. په پښتونخوا کې

د پیښور د پچگي په کلي کې هم گڼ شمیر تر ین او سیړي چې ویل کیږي د پشین نه د لته را لیږ د یدلي د ي. په د ې بر سیره په هر یپور او هزاره ډویژن کې هم زیا ت شمیر تر ین او سیړي. د اسي و یل کیږي چې د هزاره د ضلعي تر ینان د کند هار او ژوب له سیمي نه هزاره ته لیږ د ید لي د ي. هغه وخت چې لوی احمد شاه بابا پر هند با ند ې برید کاوه نو د هزاره د سیمي تر ین مشر انو لکه نجیب ا لله خان تر ین، سعاد ت خان اوز بر د ست خان د د ه په په پوځ کې لوړې پو ځي د ند ې د ر لود ې. همد ارز د سکهانو سره په جگړه کې د هزاره د سیمي مشر انو لکه محمد خان تر ین او بو ستان خان تر ین د میړانې ډېرې کا ر نا مې له ځا نه پر یښي د ي. په او سني وخت کې د هزاره سیمي په تر ینوکې عبد الر حمن خان ترین او د هغه زوی جها نگیر خان د ي چې سیاسي او د یپلو ما تیکي د ند ي لري.

د پاکستان پخوانی جمهور رئیس فیلډ ما رشال ایوب خان ۱۹-۷-۱۹۷٤، د د ه زوی گو هر ایوب خان او لمسی یې عمر ایوب خان د هر یپور بټي زي ترین پښتا نه د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخوذ د ([56]، [57]، [58]، [59]، [60]، [61]، [62]) نه

41 تنهي

که چيري د تنهيو پښتنو د نسب شجره په غور سره و څيړل شي نو جو ته به شي چې د وی په اصل کې کرلاڼي پښتا نه د ي. تنهی د شيتک زوی د ی او د غه قبيله په د ريو عمد ه څا نگو و يشلې شوې د ه يعني ار يوزي، مر يخيل او سينکي.

تنهي په عمو مي ډول د افغانستان د خو ست و لايت د تنهيو په ولسوالۍ کې چې د خو ست جنوب ته مـو قعيـت لري استوگنه لري. د تنهيو سهيل ته گوربز او مد ه خيل وزير پر اته د ي چې د ډيو رنډ کر ښه مد ه خيل او تنهي ســره جلا کوي، لو يد يز ته يې ځد راڼ، شمال ته يې د شمل سيند او اسما عيل خيل او ختيزې بر خې ته يې هم گو ر بز پر اته د ي.

د تنهيو قبيله پر ۱۱۲ سترو او کو چنيو کليو و يشلې شوې د ه. د د وی لو يد يز خواته غر ډير لـبـاد او زيـاتره خلک يې په غر ونو کې او سيږي.

د حيات افغا ني د تا ريخ مؤ لف ډپټي محمد حيات خان په خپل د غه مشهور اثر کې چې ۱٤٤ کلونــه د مخــه يــې کښلی د ی د تنهيو په اړوند د اسي ليکلي د ي [63]:

تنهي د خو ست په لو يد يز او جنوب کې ميشته او زيا تره په غر ونو کې او سيږي، خو ځيني خلک يې د غــر ونو په لمنو کې هم استوگنه لري. د د وی لوی کلی د د رگي په ميد ان کې د ی چې ٥ـ کوره لري. ويل کيږي چــې د د وی د وسله والو کسا نو شمير ١ـــ تنو ته رسيږي. د د رگي پر ته چې د د وی د سيمې خورا لوی کلــی د ی د ا لانــد ې کلي هم مشهور د ي.: حصارک، گو خه، نر خی او اتمان. تنهي په مسقفو يا چت لرونکو کورونو کې ژ وند کوي. د د وی

56 پښتني قبيلي، د د کتور لطيف ياد اثر، ۸۱-۸۲-۱۵۹او ۱٦ـ مخونه، د پښيور چاپ

57 د پښتنو قبيلو شجرې او مينې، د پو هنوال محمد عمر روند ميا خيل تا ليف، ۲ـ مخ د کا بل چاپ

58 http://www.khyber.org/pashtotribes/t/tarin.shtml

59 تا ريخ حيات افغا ني، د ډپټي محمد حيات خان تاليف، ۱۷ـ ۱۷۱- ۱۷۲ مخونه، د پيښور چاپ

60 د کا بل سلطنت بيان، د مونټ ستوارټ الفنسټن تاليف، پښتو ژباړه، ۱۲۱ او ۱۲۲ مخونه، د کا بل چاپ

61 تواريخ خو رشيد جهان، د شير محمد خان گنډ اپور تاليف، ٤.۲ـ مخ

62 http://en.wikipedia.org/wiki/Tareen

63 حيات افغا ني، پښتو ژباړه، د پيښور چاپ، ٤٣٣ او ٤٣٤ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لو يد يز غر ښه شين د ی، ګڼ سيوری لري او د لته ډير ښکاري با زان هم شته. د تڼيو ټول شـــمير ۱۲ــ زره تنـــه د ي، چې له د غه شمير نه يې ۳ــ تنه و سله وال د ي. د د وی د ټو پکو شمير د د وی وسله والو کسا نو په پر تله ۱/٤ لږ د ي. د د وی ۳ــ تنه تورې لري. په تڼيو کې هغه خلک چې ټو پک نه لري، نو تورې او سپر ونه ضرور له ځا نه سره ساتي. تڼي ډير زړور او جنګيالي سر تيري د ي. د خوست د سيمي په ګوند يو کې د وی په سپين ګو ند ی کې شـــامـــل د ي. تڼي زياتره د کر کيلې په چا رو بو خت د ي، ځمکې يې للمي، خو يوه اند ازه يې د اوبو په ذريعه خړو بيـــږي. د د وی ځيني خلک د بنو تر سيمې پورې د تنبا کو او نورو شيا نو سو د اګري کوي، خو له خپلې سيمې نه يې بهر زيـــاتـــره تګ راتګ نه خو ښيږي، که څه هم د وی د خو ست د سيمې د حا کم رعيت بلل کيږي او د کال ۱ــ روپۍ ما ليه ور کوي. سره له د ې چې د ومره لږه ما ليه ورکوي، خو بيا هم د خپل غر ور، زړور تيا او سختو غر ونو د شته والي له کبله کله نا کله د خو ست د حا کم نه يا غي کيږي. که څه هم د تڼيو تر مينځ کو رنۍ د ښمنۍ نشته، خود د غې قبيلې ښا خو نه په د وو ګو ند ونو ويشل شوي د ي چې ار يوزي او سينکي يې په يوه ګو ند او مر يخيل يې په بل ګو ند پورې اړه لري چې د شمير له مخې د مريخيلو او بيا په مر يخيلو کې د اتي خيلو شمير زيات د ی. په مري خيلو کې د رې نا مې په يوه خوا او خيبي خيل، اتما نزي او خبر زي په بله خوا د ي. ګل خان او ګل هيبت د د رې نا مې په ښاخ، اسما عيل او د اد ګل د خيبي خيلو په څا نګې او خان، فقير، شير احمد او د لواز د تڼيو د قبيلې ملکان د ي

په او سني وخت کې د تڼيو ستر کلي د اد ي: حصارک، ګو خه، نر خی، ايتمان، کو چون، ډبر، وريځـــی، ديـــر ملکه، سنګړای، تور خيل او ور ژله.

تڼي په عمو مي تو ګه لوړې ونې، غنم رنګه او ښا يسته څيري لري. د وی زړور او جنګيالي خلک د ي. د هيواد د خپلو اکۍ په د ر يو جګړو کې چې د انګر يزي ښکيلا کګرو پر خلا ف شوې د ه د تڼيو ونـــډه ډيـــره د رنـــه د ه. د روسي ير غلګرو په وړاند ې هم د وی د مقا ومت سنګر ونه تا ود ه سا تلي وو.

41.1 د تڼيو د قبيلې ښا خو نه

لکه چې د د ې مقالې په لو مړ نۍ برخه کې وويل شول چې تڼي کرلاڼي پښتا نه د ي او په د ر يو عمد ه ښا خـــو نو ويشل شوي د ي، د د وی د پا تي ښا خو نو نو مو نه په لا ند ې ډول د ي : د رې نـــومي، اريـــو زي، مـــر يخيـــل، سينکي، ګد يو خيل، جنګي خيل، تر خيل، عبد الخيل، اتي خيل، نو کو ر خيل، عيس خيل، زند ه خيل، شبو خيـــل، حـــا جي خيل، سره، بند ه خيل، کول کهول، خند ګي، منتګ، رو شا نه، د ک خيل، خيد ود خيل، پيزن خيل، ميد ود، ډبري، وتک خيل، اتو نزي، ميمي خيل، سيټ خيل، ګو يد ا خيل، مينه خيل، خبر زي، تور خيل، ايد ل خيل، بر يم خيل، ار ګند خيل، حصا رکي، سپير کي، چيچکي، کا مل خيل، لجي خيل، ميران، زرک، شهد اد خيل، لا جمير خيل، انډي خيل، شارزي خيل، پا يک خيل، ار شه خيل، بکر خيل، خو جي خيل، تر ين خيل، ر شيد خيل، ابر اهيم خيل او نور...

(c) ketabton.com: The Digital Library

41.2 د تڼيو د قبيلې شمير

لکه چې د مخه مو ولو ستل د حيات افغا ني مؤ لف ١٤٤ کلو نه د مخه د تڼيومجمو عي شمير ١٢ـــزره تنه ښو د لي وو، خو د ورو ستيو د سر شمير نو او سر وي ګا نو له مخې د د وی او سنی شمير تر ٣ـ زرو تنو زيات ښو د ل شوی د ی.

41.3 د تڼيو د قبيلي مشهور کسان

تڼي په مجمو عي تو ګه د علم او پو هې سره ز يا ته مينه لري چې د علم او پو هې په ډګر کې د يو شمير کسا نو نو مو نه اخيستلای شو.

1. استاد حکيم تڼيوال

چې په يو وخت کې د کا بل پو هنتون ا ستاد و. د د ه د پښتنو او پښتنو د ټو لني په ا ړوند زياتې مقالې ليکلي او يو اثر يې چې د ښا غلي پو هاند ر سول امين په ملګر تيا ليکلی و د " پښتنو ټولنيز - اقتصاد ي جـــو ړښـــت "نـــو ميږي چې په ١٣٦٥ لمريز کال د افغانستان د علو مو اکا ډمۍ د پښتو څيړ نو د نړ يوال مرکز له خوا د ښـا غلـي د ســر محقق د مر ستيال جلات خان حکمتي په سر يزې او اډيټ خپور شوی د ی چې د پښتنو د قبيلوي جوړښت په اړوند يو ګټور کتاب د ی. استاد حکيم تڼيوال د پکتيا د و الي په تو ګه هم د ند ه سر ته رسوله، چې بيا ورو ستهـپـه شــهاد ت ور سيد.

2. استاد ګلد اد

په پيل کې د ننګر هار د طب په پو هنځي استاد و چې خپلې زد ه کړې يې په شوروي اتحاد کې سر ته رسولې وي، ور وسته د لوړو زد ه کړو وزير او بياد افغانستان د علو مو اکا ډمۍ د ر ئيس په تو ګه يې هم د ند ه ســـر تـــه ر سوله.

3. استاد وزير تڼيوال

د هند په عليګړ ه پو هنتون کې يې د ژ بپو هنې په برخه کې خپله ما ستري ا خيستې وه، د کا بل پو هنتـــون د ژبو اواد بياتو د پو هنځي د پښتو ډيپار تمنټ استاد واو ورو سته د افغانستان د علو مو په ا کا ډمۍ کې د خپر ونـو مـد

(c) ketabton.com: The Digital Library

يرو، څه مو د ه يې د المان د بر لين په پو هنتون کې د پښتو ژبې استا د هم پا تې شوی و، چې د ژبپو هنې په برخه کې يې زيا تې مقا لې ليکلي د ي.

4. د سر محقق مر ستيال مو لا جان ټنيوال

د کا بل په پو هنتون کې يې د ليسا نس او المان کې يې د ما سترۍ تر کچې پورې زد ه کړې کړي د ي. د ی همد ااوس هم د افغانستان د علو مو اکا ډمۍ د ژبو اواد بياتو په مرکز کې علمي غړی د ی او د پښتو د گر امر او ژبپو هنې په اړوند په څيړنو بو خت د ی او په ژبپو هنه کې يې ډيرې مقالې ليکلي د ي.

5. احمد جان ټنی

د کا بل پو هنتون د فلسفې د څا نگې فا رغ د ی، وروسته يې د ژو رنا ليزم سره مينه پيد اشوه، د ملي د فـــاع وزارت په نشر اتي بر خو او هم د با ختر اژانس کې يې خپلې د ند ې تر سره کړي د ي. د هيواد په ډيرو ور ځپا ڼو او مجلو کې يې گڼ شمير مقا لې خپرې شوي د ي.

6. شهنواز ټنی

د افغانستان د اردو صا حب منصب و، په شوروي اتحاد کې يې زد ه کړې کړي د ي، ورو ســتهـيــې د ډلکــټر نجيب الله په و خت کې د افغانستان د د فاع د وز ير په تو گه د ند ه سر ته رسوله.

ماخوذ د ه [64، 65، 66] نه.

42 تو خي

تو خي د غلجيو پښتنو په ټولنيز گروپ کې يوه مشهوره قبيله د ه. د پښتني روا ياتو او شجرو پر بنسټ تـــو خی د هو تک بابا(٦٦١-٧٤- هجري قمري) ورور، د بارو زوی، د تو لر لمسی او د غلجي کړ وسی د ی، چې د تـــو خـــي قبيله د د ه په نامه مشهوره د ه. [67]

---

64 معلومات مختصر د ر باره اقوام و قبائل سر حد ي کشور، د شير رحمن د وړ تاليف، ٦٧ مخ، کابل

65 پښتانه د تا ريخ په رڼا کې، د سيد بهاد ر شاه ظفر کا کا خيل تا ليف، پيښور-١٣٩٦ مخ

66 پښتني قبيلې، د کتور لطيف ياد، ٨٣-٨٤ او ٨٥ مخو نه، د پيښور چاپ

67 پټه خزانه، محمد هوتک بن د اؤد، ٩ مخ، د ١٣٣٩ کال چا پ، کا بل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تو خو قبیلې د هو تکو تر عروج وړاندې د غلجیو پښتنو په ټولنیز ګروپ کې لو مړ نی مقام او ځــــای د ر لود او سلطان ملخی تو خی چې د هند د مغو لي امپر اتور اورنګزیب عا لمګیر (1068-1118هجري) معا صر و، د تو خو د قبیلې ډیر مشهور مشر او سرد ار تیر شوی د ی. [68] نو موړی د میر ویس خان بابا د مور نازو انا پلارو.

د تو خو سیمه د کند هار ولایت لمر خا ته ته په ۸۵ میله وا ټن کې مو قعیت لري چې په کلات غلجــایـــي ســـره مشهوره د ه او د تو خو صد ر مقا م ګڼل کیږي. تو خي د تر نک د رود پر څنډو د پل سنګي نه نیـــو لې تـــر شـــیباره پورې استوګنه لري [69]

مشهور انګریز مؤرخ مو نټ ستهوارټ الفنستن په خپل کتـ اب (An Account of The kingdom of Caubul) کې چې د افغانستان د علو مو اکا ډمۍ د پښتو ټولنې د نړ یوال مرکز له خوا د کابل ســـلطنت د بیـــان تـــر عنوان لاندې په پښتو ژبه تر جمه شوی د ی:

په هغه و خت کې د تو خو د قبیلې شمیر ۱۲ زره کو رنۍ ښو د لي د ي، په د ا سي حال کې چې د حیات افغاني د تا ریخ لیکوال ډپټي محمد حیات خان ۱٤٤ کلونه وړاند ې د تو خو شمیر ۱۵ زره کو رنۍ ښو د لي د ي [70]

د زابل ولایت د ار غند اب د واد ي په شمالي برخه کې چې د هزاره ګا نو د سیمې تر څنګ پرتــــه د ه او هـــم د میزان سیمه د تو خو په ولکه کې د ه. همد اراز یو شمیر تو خي د ناوې د واد ي په جنوبـــي او ښـــکتنۍ برخـــه کـــې استوګنه لري، پاتي یې په شیبار، هلتاغ، ار غند اب، باغر، د ای چو پان، جلد ک، کاکړ، نو بهار، کلات، شاه جوی، شملزي او شینکي کې میشته د ي.

42.1 د تو خو د قبیلې ښا خو نه

د تو خو قبیله په لا ند نیو ښا خو نو ویشلې شوې د ه: ر همند، ایوبزي، حسن زي، رستم خیل، پوپـــل خیـــل، مغد ود خیل، یو نس خیل، با ټا خیل، بسو خیل، بامیو خیل، اکازي، محمد زي، شملزي، جلالزي، با بکر زي، میرا نـــزي، جعفر زي، پیروزي، پیر خیل، کشیا ڼي، نتوزي، مو سی خیل، حسن خیل، عا شو زي، سوري زي، سید خیل، عر لقـــي، برانخیل، خو ید اد خیل، نظر خیل، شکي خیل، ما مي خیل، علیشیر زي، انه زي، متهه خانخیل، کا لو خیـــل، فقیـــر زي، ببري، مو سی زي، شاه حسن خیل، سیکاک، اد م زي، هو تکزي، اقر بي زي، پیرکزي، عیسی زي، بر هان خیل، پـــلـتـــو

68 تاریخ حیات افغاني، ۲۸۵ مخ، د پیښور چاپ، ۱۳۸٦ کال

69 هو تکي ها، عبد الرؤف بینوا، ۵-٦ مخونه، کابل ۱۳۳۵ کال

70 مونټ ستهوارټ الفنستن، د کابل سلطنت بیان، ۱۲٤-۱۲۵ مخونه، د کا بل چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

زي، کر مو نخيل، پيروي خيل، حسن خيل، خان خيل، بارکزي، عمر خيل، الي زي، مين خيل، مغلزي، نو ر الد ين زي، هوازي، ختي زي، فيروز خيل، د عوت خيل، بهرام خيل، سيان زي، ناز خيل، بهلول خيل او نا جو خيل

42.2 د استوګنې سيمې

په بيلا بيلو ولا يتو نو کې د د وی د استو ګنې سيمې او شمير په لا ند ې ډول د ی :

1. د زابل په ولايت کې :

a. د د غه ولايت په مرکز کې ۲۔ زر ه تنه

b. د شاه جوی په و لسوالۍ کې ۳۔ تنه

c. د ار غند اب په ولسوالۍ کې ۲۲ زره تنه

d. د شينکۍ په ولسوالۍ کې ٦ نيم زره تنه

e. د شملز يو په و لسوالۍ کې ۳۲ زره تنه

f. د ميزان په و لسوالۍ کې ٥ــ زره تنه

2. د کند هار په ولا يت کې

a. د کند هار ولايت په مرکز کې ۱۱ زره تنه

b. د شاه ولي کو ټ په ولسو الۍ کې ۷ زره تنه

c. د ار غند اب په ولسوالۍ کې ٥ــ زره تنه

3. د ارز ګان په و لايت کې

په د غه و لايت کې هم ډير شمير تو خي استوګنه لري، خو د شمير په اړوند مې کو م معلو مات ر لا سه نه کړل

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. نیمروز په ولایت کې

د د غه ولایت د کنګ په ولسوالۍ کې کې هم یو شمیر تو خي استوګنه لري چې شمیر یې د ۳ـ زره تنو په شـا او خوا کې ښو د ل شوي د ي۔

د هرات ولایت په بیلا بیلو ولسوالیو کې هم یو شمیر تو خي استوګنه لري

د حیات افغاني د مؤ لف په قول د تو خو یوه محله د کابل په د ه افغا نا نو کې هم شته۔

د امیر عبد الر حمن خان د واکمنۍ په وخت کې تو خو ډیره شد ید ه ضر به ولید ه او یو شـمیر یـې د خپلـې سیمې نه د افغانستان نورو بر خو ته تبعید شول۔

تو خو د تا ریخ په او بږد و کې د ښکیلاکګرو ځو اکو نو پر خلاف له ویا ړه ډکې مبا رزې کړي د ي۔ د مغولـي تیري کوونکو، صفوي یر غلګرو، انګر یزي ښکیلاکګرو او روسي ناتار پر خلاف د د وی د ویاړه ډکې مبا رزې ز مو ږ د هیواد د تا ریخ ځلاند ه با بو نه د ي چې موږ پرې ویاړو۔

42.3 د تو خو د قبیلې نو میالي

1. سلطان ملخی تو خی

سلطان ملخی تو خی د هند د مغولي واکمن عالمګیر اورنګزیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸ هجري) معا صر و۔ نو موړی د میـر ویس خان هو تکي د مور نازو انا پلار و۔ د ه ته د غلزیو د قبیلې مشري ور په غاړه وه۔ د ه د جلد ک په حد ود و کې د ګرم اب واد ي او ځمکي د ابد الي قبا یلو د مشر خد اد اد سلطان سره د غلز یو او ابد الیو تر مینځ پو له وټا کلـه اونـو موړې ځمکې یې د د واړو اړ خو نو تر مینځ وویشلي چې تر او سه هم د غه ویش معتبر د ی۔ سلطان ملخی تو خی پـه هغه جګړې کې چې د انځر ګي او سر خ سنګ تر مینځ وشوه ووژل شو او د د ه تر مړ ینې ورو سته د د ه زوی حاجي عاد ل او د هغه زوی بایي خان د قبیلې مشري کو له او پر کلات او ملحقا تو یې واک ټینګ و۔ د وی د کلات او چغتران په کلاوو کې چې د تر نک پر غا ړه ول او سید ل، چې ور وسته با ئي خان هم ووژل شو۔ تر هغه وروسـته د علـي خـان زوی شاه عالم خان چې د سلطان ملخی وراره و او د هغه زوی خو شال خان هم تر یوې مود ې پورې د تو خیو د قبیلې مشري کوله، چې د د ې کو رنۍ ور وستي کسان اشرف خان او الهیار خان د ي چې د خو شال خان زامن ول چې اشـرف خان د لوی احمد شا ه بابا له خوا د کلات نه د غز ني تر سیمو پورې حکمران ټا کل شوی و او پر هند با ند ې د برید پر وخت هم د احمد شا ه با با ملګری و۔ د تیمور شاه په وخت کې د اشرف خان زوی امو خان د غلجیو حکمران و۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. ملا باز تو خی

د پټې خز انې د مؤلف محمد هو تک په قول ملا باز تو خی د اتغر د سیمې او سید ونکی و چې د غــــه ســــیمه د زابل ولایت د مرکز کلات جنوب ختیزې بر خې ته پر ته د ه. نو موړی په شعر کې استاد و او غزلې او ربا عی لــــري. محمد هو تک نو موړی خپل همراز بللی د ی. نو موړې خپلې زد ه کړې په هند وستان کې کړې وې او په فقه، منطق او حکمت کې تکړه و او خپلو شا گر د انو ته به یې د ر سو نه ورکول.

3. نور محمد غلجی

د ی په اصل کې غلجی او په غلجیوکې تو خی و. پلار یې ملا یار محمد نو مید ه. د پټې خزانې د مؤ لف په قول د ی په عمر پوخ او اتیا کلن و او په پنجو ایي کې او سید. د میر ویس نیکه میر منې او کو چنیانو ته یې د ینې تد رېس کاوه. د ی شا عر هم و او د نا فع المسلمین په نامه یې یو کتاب هم کښلی و چې شر عي احکام پکې بیان شوي وو او د فقه او اخلا قو د معتبرو کتا بو نو نه ګټل کید ه. د ه په پنجوایي کې خپلو شا گر د انو ته مشکات شر یف، بخاري شر یف، هد ایه، کنز، طر یقه محمد یه او نور کتا بو نه تد ریس کول. د د ه د شعر یوه نمو نه چې مخمس د ی په د ې ډول د ه :

نه مؤ من ژوند ی په د ین یې زما یــــاره نه فر ہاد ژړا کوه پـــه څــو کــو کــاره
اســـتغفار تــو بــه کــوه د څــا دپــاره ته هم ځان سا ته پنــاه غــواړ ملــه نــاره

بید اري کړه پـــه ســـهار کــې زمــا دلــد
اره.

4. نازو انا

نازو انا د میر ویس نیکه مور او د سلطان ملخی تو خي لوروه چې په ۱۰٦۱ هجري کال په تازي نو مي ځای کـــې زیږ ید لې د ه. پلار یې سلطان ملخی تو خی په هغه وخت کې د غزني تر جلد که د غلز یو د قبیلو مشرو. نازو انا په کو چنیوالي کې د علم او پو هې سره مینه د ر لود ه. نازو انا په کو چنیوالي د پښتنو میر منو او عالمانو نه لو ســـت زد ه کړ. کله یې چې پلار د سور غره په جګړه کې ومړ او ورور یې عاد ل خان د خپل پلار د انتقام له پاره جنــګ تــه روان شو، نو نازو توره تر ملا وتړله او د نورو جنګیالیو سره یې د کور او کلا سا تنه کو له. نازو انا ډیره میلمه پاله پښتنه وه او هر کله به چې د مسا پرو قا فلې د وی سیمې ته راغلې نو د د وی د ډوډۍ بند و بست به یې کاوه او چابــه چــې کالي نه د ر لود ل کالي او جا مي به یې ور کولې. نازو انا د ښالم خان هوتک میرمن وه چې نو موړی د کرم خــان زوی و. نازو ا نا څلور ز امن د رلود ل چې عبارت و له حاجي میر خانه (میر ویس نیکه)، عبد العزیز خان، یحیي خان او عبد

(c) ketabton.com: The Digital Library

القاد ر خان۔ نازو انا عابد ه او صا لحه مير من وه او ټول عمر يې خپلو او لا د ونو ته په او د اسه شيد ې ورکړې۔ هغـــه وخت چې مير ويس نيکه و زيږيد نو يوه شپه د پښتنو ستر ستانه بيټ نيکه يې په خوب کې وليد چې ورته وايې :

د ا زوی بنه تر بيت کا، چې لوی شي ستر کا رونه به وکا او په حج د بيتالله به مشرف شي او له نسله به يې پيد ا شي پا د شا هان چې د ين به رو ښان کا

په رښتيا هم چې نازو انا د اسي زوی ور وزه چې د ښمنان د وطن يې ورک کړل او د د ه له نسله واکمنان پيد ا شول چې پر اصفهان با ند ې يې واکمني کوله۔ نازو انا شا عره او د د يوان خا وند ه وه۔ د يوان يې د وه زره بيتونـــه د ر لود ل۔ د نازو انا د شعر بيلګه په لاند ې ډول د ه :

ســحرګه وه، د نــر ګــس ليمــه لا نــد ه   څاڅکی څا څکی يې لــه ســتر ګــو څڅيــد ه
ما ويــل څــه د ي ښــکله ګلــه ولــې ژاړې؟   د ه ويل ژوند مې د ی يوه خوله خنــد يــد ه

همد اراز د تو خيو نور نو ميالي چې د هيواد او د ملي نو اميسو په سا تنه کې يې سر ښند نې کړي د ي نو مو نه يې د اد ي: شهاب الد ين خان تو خی، عبد الر حمن خان، سلطا نمحمد خان، د و ست محمد خان، صمد خان،ګــل محمــد خان، مير علم خان، مهتر مو سی خان، ، عز يز خان، محمد شر يف خان او نور۔

نور ماخوذ د [71] نه.

43 نوري

توري د پښتنو يوه لر غو نې قبيله د ه چې د کرلاڼي په ټولنيز ګروپ پورې اړه لري۔ توري پــه کــو رمــې ايجنسۍ کې ژوند کوي چې مسا حت يې ۳۳۱۔ کيلو متر مر بع د ی او ۱۹۹۸ زيږ د يز کال د سر شمير نې له مخې د د غې ايجنسۍ د وګړو شمير ٤٤٨٣١۔ تنه ښود ل شوي د ي۔

کور مه تر ۱۸۷۹ زيږ د يز کال پورې د افغانستان د خا ورې يوه برخه وه، خو ورو سته پر نګيانو جبرا له افغــا نستا نه جلا کړه۔

د د وی د سيمې شما لي بر خې ته سپين غر، لو يد يز ته يې د پکتيا ولايت، جنوب تــه يــې ټــل او بنګــښ او د

---

71 شير رحمن د وړ، معلومات مختصر د رباره اقوام وقبايل ولايات سر حد ي کشور، ۸۸ مخ، کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ختيز خواته د اورکز يو د قبيلې سره ګډه پو له لري. د کو رمې ايجنسی په د ر يو بر خو ويشلې شوې د ه يعنې پو ر تنی کور مه، ښکتنی کو رمه او منځنی کو رمه. پاړه چنار د کو ر مې ايجنسی هيډ کوار ټر يعني مرکز د ی. دکـــورمې ايجنسی مشهور ښا رونه سد ه، علم شير، باګن، تالو کنج او با ګز ايي د ي.

په لر غو نو تا ريخي متو نو له هغې جملې نه په ريګو يد ا کې د کورمې د سيمې او د کو رمې د سيند ياد ونــــه شوې د ه. د هند مغولي واکمنی بنسټ ايښو د و نکي ظهير الد ين محمد با بر هم د ۱۵۰۵ زيږ د يز کال په پيښنو کې دکـــو ر مې د سيمې او د توري قبيلې يا د ونه کړې د ه.

د تار يخ حيات افغا ني ليکوال ۱۴۴ کلو نه وړاند ې د تو ريو په اړوند د اسې ليکلي د ي :[تـــوري د خوســـت د سيمي شمال او د سپين غره په جنوب کې د کورمې سيند په د واړو غاړو او د کو رمې په نامه سيمه کې او سيږي. د غه سيمه د مخه د بنګښو د قبيلې په لاس کې وه، خو ورو سته د وی د غه سيمه له د وی نه ونيو له. د توريو قبيله په پنځو ښا خو نو ويشلې شوې د ه چې د هغوی نو مو نه، د وسله والو کسا نو شمير او د هرښاخ د ملکانو نومو نه په لا نــــد ې ډول د ي :

1. حمزه خيل چې د رې زره تنه وسله وال جنګيالي لري او ملک يې او مک نو ميږي.
2. مستو خيل چې د وسله والو جنګيا ليو شمير يې د وه زره تنه د ي او فقير علي او شنبک يې ملکا ن د ي
3. د وپر زي د رې زره تنه جنګيالي ميړ ونه لر.ي او د اروابناد محمد علي خان ورور غلام د د وی ملک د ی.
4. علي زي چې د و سله والو کسانو شمير يې د وه زره تنه او د وست محمد او زيد علي يې ملکان د ي.
5. غو نډي خيل د وه زره تنه جنګيالي لري او د ملکانو نو مو نه يې نور علي او الله نور د ي.

د توريو د وسله والو کسانو مجمو عي شمير ۱۲ زره تنه ښود ل شوي د ي. د وی د کر نې په چا رو بو خـــت د ي، خو ځيني د ميوو په خر څولو او نورو شيا نو سو د اګري هم کوي. د تو ريو په سيمه کې وريجي، جوار، غنـــم او اور بشي ډيرې پيد ا کيږي، خو مڼې او نورې ډول ډول ميوې هم پکې شته.

د حمزه خيلو د ښاخ د وه سوه کو رنۍ په کو چيا نې ډول ژوند کوي چې د ژمي په مو سم کې بلند خيلو او ټل ته خپل ما لو نه د خر څلاو له پا ره بيا يي او د تود و خۍ په مو سم کې سپين غره ته ځي. د کورمې په سيمه کې د کا بل واکمن يوه کلا جوړه کړې د ه او يو شمير پو ځيان پکې شته، نو ځکه توري د کابل د واکمن رعيت ګڼل کيږي او د وی ته په هر جر يب ځمکې د کابل يوه نيمه رو پۍ ما ليه ورکوي. همد اراز د کا بل واکمن د تو ري قبيلې نه د هر کور پـــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سر د لو ګي په نامه یوه رو پۍ ما لیه اخلي. د توریو د کر نې ټو لې نهري ځمکې د کو رمې له سیند ه خړو بیــــږي، د وی شیعه مذ هبه د ي او په میلمه پا لنه او پښتني ننګ او د ود او د ستور ټینګ خلک د ي. د د وی په سیمه کې کو مې بد رګې ته اړتیا نشته او د وی له سیمې نه کا روا نو نه پر ته له کوم خطره تیر یږي.]

لکه چې وړاند ې وویل شول توري شیعه مذ هبه د ي او د مذ هبي احکامو په تر سره کو لو کې ډیر ټینــګ د ي. د وی د خپل قبیلوي د ود او د ستور له مخې د سید انو ډیر د رناوی کوي او هر یو تن یې د سید انو مریــد ان د ي. د غې قبیلې سید ان په څلورو ډلو ویشل شوي د ي چې د وی ورته ډیر معتقد د ي د غه سید ان عبارت د ي د تیراه ســید ان، احمد زي سید ان، د کړ مان سید ان او د ماوره سید ان .

هغه تو ریان چې د تیراه په سید انو پورې اړه لري د میا مر ید په ټینګ واندې او پا تي نور یې د سست وا نډي په نامه یاد یږي چې د رې واندې د میا مر ید په مقابل کې سره یو د ي. شهید علا مه عارف حسین الحسیني په کو ر مــې ایجنسۍ کې ستر مذ هبي لار ښود و چې د ۱۹۸۸ زیږ د یز کال د اګست د میا شتې په ۵ نیټه د نا معلو مو کسا نو له خـــوا شهید شو.

په د ې برسېره تور یان په سپین ګو ند ي پورې اړه لري. لنډه د ا چې توري د پښتنو زړوره، غیر تي او پـــه پښتو او پښتو نواله با ند ې ټینګ خلک د ي

44 جبار خېل

جبار خیل په غلجیو پښتنو کې یوه مشهوره قبیله د ه چې د ننګر هار ولایت د سره رود او حصا رک غلجا یـــي په ولسوالیو، د لغمان ولایت د کڅ عزیز خان په سیمه، لو ګر او د کابل او جلال اباد تر مینځ سیمو لکه ګند مک، جګد لک، تیزین او د کابل ولایت په خاک جبار کې چې د جګد لک او خورد کا بل تر مینځ مو قعیت لري میشته د ي.

که د جبار خیلو د نسب شجره په غور سره وګورو نو د وی د احمد زیو غلجیو یوه پښنه د ه، چې د خپل نیکــه جبار بابا د نامه په وجه په جبار خیلو یاد یږي. د جبار بابا مزار د کا بل د خاک جبار په و لسوالۍ کې د ی، له همد ې کبله د غه ولسوالي د خاک جبار په نامه سره یاد یږي چې د جګد لک او خورد کا بل تر مینځ مو قعیت لري.

د لوی احمد شاه با با د واکمنۍ په وخت کې د حصارک غلجا یي د جبار خیلو مشر لنګر خان نو میــد چــېــنـــو موږی د جبار خیلو د قبیلې نا متو مشر تیر شوی د ی. د امیر د وست محمد خان د واکمنۍ په وخت کې د جبار خیلو د قبیلې مشران د احمد خان زوی عزیز خان و چې د جبار خیلو د مر یم خیلو په څا نګې پورې یې اړه د ر لود ه. د عزیز

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان پلار احمد خان د ډیرې مود ې له پاره د امیر د و ست محمد خان د مشر وروو فتح خان د نږد ې مقر بینو نه و چې هغه ور ته د لغمان د کڅ په سیمه کې ډیر جا ګیرونه ور کړل چې بیا ورو سته نو موړې سیمه د هغه د زوی عزیز خان د نامه له کبله تراو سه پورې د عز یز خان د کڅ په نامه سره یاد ېږي چې د ننګر هار د د رونټې سیمې ته نږد ې پر ته د ه او د پښتو د ژبې د مشهور لیکوال او شا عر اروابناد استاد ګل پا چا الفت مزار هم د کڅ عز یز خان په سیمه کې د ی.

له بلې خوا د امیر د و ست محمد خان او عز یز خان جبار خیل تر مینځ خپلوي هم مو جو د ه وه، هغه د ا چــې د عزیز خان خور د امیر د و ست محمد خان میر من وه. د افغان- انګر یز په لو مړۍ جګړه کې عز یز خان، امیر د وست محمد خان ته وفا د اره پاتې شو، خو ورو سته په ۱۸٤ـ او ۱۸٤۱ میلاد ي کلو نو کې نو موړی د محمد شاه خان با بکر خیل سره چې هغه هم د انګر یزي ښکیلاکګرو سر سخته د ښمن و و یو ځای شو او د انګرېزانو پر خلاف د هغه په ملګر تیــا په ډیرې زړورتیا او میړانې و جنګید. کله چې امیر د و ست محمد خان د د ویم ځل له پاره د افغانستان واکمن شــونــو عزیز خان د حج د مبا رکې فر یضې د اد ا کو لو له پاره مکې معظمې ته لاړ او د حج تر مر اسمو ورو سته د هغې نا رو غۍ له کبله چې ور پیبنه شوې وه په ۱۸۵۵ میلاد ي کال کې هورې وفات او ښخ شو.

د عزیز خان تر مړ ینې ورو سته د هغه وروو کریم خان جبا رخیل د امیر د و ست محمد خان پر خلاف پو رته شو، نو موړي د غازي محمد شاه خا ن با بکر خیل په ملګر تیا پر چا ر باغ بر ید وکړ او د کابل- جلال اباد لاره یې بند ه کړه. په د غه وخت کې د د وی د مبارزې مرکز اوزبین و.

د امیر شیر علي خان د واکمنۍ په وخت کې د عزیز خان جبار خیل زوی غازي عصمت الله خان جبــار خیــل د جبار خیلو غلجیو مشر و. هغه ته د امیر شیر علي خان له خوا د حشمت الملک لقب ور کړل شو او په د ربار کې یـــې د وزیر معاد ل صلا حیتونه د ر لود ل او د کابل او د کابل د شا او خوا د سیمو د امنیت مسئول و. په د غه وخت کې ا میر شیر علي خان د جبار خیلو د قبیلې یو بل تن مشر د محبت خان زوی ار سلا خان جبا ر خیل خپل سلا کار او د بهر نیو چارو وزیر وټا که او د زرمت، خو ست او کټواز د سیمو د چارو مسئو لیت یې د هغه زوی معز الله خان ته و ســپاره. د عصمت الله خان جبا ر خیل په څیر ار سلا خان د امیر شیر علي خان په د ر بار کې د ډیر ځواک او نفوذ خا ونــد و ملــه همد ې کبله وه چې امیر شیر علي خان د حصارک غلجا یي سیمه د ما لیې د ور کو لو نه معا فه کړه.

جبار خیل په پښتني ننګ او غیرت ټینګ، زړور، میلمه پاله، هیوا د پا لو نکي او په علم او پو هې مین خلــک د ي. هما غسې چې د انګریزي استعمار او ښکیلاک پر خلاف یې زړورې مبا رزې کړي او توري یې وهلي د ي او د بــــر ایډن لښکرې یې ما تې کړي د ي، د روسي سور استبد اد ي ښا مار پر خلاف هم په میړ انه جنګید لي د ي.

په حصارک غلجا یي کې د جبا رخیلو مشهور کلي د اد ي: اب زنګیاني، غوربیزه، ناد ر، ګلا خیل، حلیم خیل، ظر یف خیل، سیاب، چار توت، سروند، بر جنه، خنجر او کڅي. مشهور خیلو نه یې مر یم خیل، نو ګیا نې خیل او نـــور د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ي-

جبار خيل زيا تره د كر كيلي په چا رو بو خت د ي، غنم، جوار او نور حبو بات پكې كر ل كيږي. د حصـــارک غلجايي د جبار خيلو شمير د ۲ـ زرو تنو په شا او خواكې اټكل شوى د ى.

44.1 د جبار خيلو نا متو مشران

1. جبار خان با چې د جبار خيلو مشر نيكه و او مزار يې د كا بل د خا ک جبار په ولسوالۍ كې د ى او د ه د نامه له كبله د غه ولسوالي په خاک جبار سره ياد يږي

2. لنگر خان چې د احمد شا ه با با د واكمنۍ په وخت كې د حصارک غلجا يي د جبار خيلو مشر تير شوى د ى-

3. احمد خا ن جبار خيل د جبار خيلو مشر او د عزيز خان جبا ر خيل پلارو-

4. عزيز خان جبار خيل چې د لغمان د كڅ سيمه د د ه په نامه سره مشهوره د ه

5. كريم خان جبار خيل چې د خپل ورور عزيز خان جبار خيل تر مړ ينې ورو سته د جبار خيلو مشر و-

6. ملي مبارز او د انگر يزي استعمار پياوړى د ښمن غازي عصمت ا لله خان جبار خيل چې د غازي محمـــد شاه خان با بكر خيل په ملگر تيا يې د انگر يزانو سره ډيرې جگړې كړي د ي او د ملي مبا رزينو مشر و-

7. محبت خان جبار خيل چې د حصارک غلجا يي د جبار خيلو غلجيو مشرو-

8. ارسلا خان جبار خيل چې د امير شير علي خان په د ر بار كې د لوړ مو قف خا وند او د انگر يزانو سر سخته د ښمن و-

9. معزالله خان جبار خيل چې د ار سلا خان زوى او امير شير علي خان د زرمت، خوست او كټواز د سيمو مسئول ټا كلى و-

10. اروابناد عبد المجيد خان حكمران چې د اعليحضرت محمد ظا هر شاه په وخت كې د كا پيسا حكمران و-

(c) ketabton.com: The Digital Library

11. اروا ښاد وکیل عبد الو هاب خان چې د ملي شورا وکیل و.

12. اروابناد عبد الله مشهور په لعل اغا چې په سره رود کې او سید او حاکم او ورو سته د سره رود د خلکو وکیل و.

13. شیرین جان اغا چې د لعل اغا ورور و.

14. د کا بل پو هنتون پخوانی رئیس او استاد پو هاند طا هر عنا یت.

ماخوذ د [72، 73] نه

45 جد ون

جد ون چې د ګد ون په نامه سره هم یاد ېږي د پښتنوپه غرغښتي‌تـولنیزګـروپ‌پـورې اړه‌لـري چـې د پښتونخوا په جنوب صوابی، ایبټ اباد، هزاره او هر ېپور کې کې چې د مها بڼ د غرونو جنو بي‌لـړۍ د ه اسـتوګنه لري. د تا ریخي روایاتو سره سم د ا خلک له پیل نه د خا ښي خیلو په ګو ند ی کې شا مل شوي او د قبایلي لیږد په زمـا نه کې د یو سفز یو مند ړو سره د ې سېمې ته را غلي د ي [74]

د مغولي واکمن نو ر الد ین جهانګیر د د ربار مؤ رخ خوا جه نعمت الله هروي په خپل مشهور اثر تا ریخ خانجها ني و مخزن افغا ني کې چې په ۱۶۱۲ میلا د ي کال ېې کښلی د ی جد ون غر غښتي پښتا نه او په غر غښتیو کې د پنـــي او لاد ه بولي.

سر اولف کیرو په خپل مشهور اثر The Pathan کې جد ون غر غښتي پښتانه او د پڼي پښتنو یو ښاخ ګڼلی د ی [75]

د تا ریخ حیات افغا ني لیکوال ډپټي محمد حیات خان ۱٤٤ کلونه وړاند ې د جد ون قبیلې په اړوند د اسې لیکلي د ي :

---

72 State and Tribe in Nineteenth-century Afghanistan, by Christine Noelle, Christine Noelle-Karimi

73 د ارو ا ښاد لعل اغا سره زماا (د د ې مقالې لیکوال) هغه مر که چې په ۱۳٦۷ لمریزکا ل کې مې په کابل کې کړې وه

74 پښتانه د تاریخ په ر ڼا کې، د سید بهاد ر شاه ظفر کا کا خیل لیکنه، یو نیور سټي بک ایجنسي، ۱۹٦۲ کال

75 تا ریخ حیات افغا ني، د ډپټي محمد حیات خان تالیف، پښتو ژبا ړه، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ثر گنده خبره ده چې د غه خلک خپله قبیله د کاکړو یو ښاخ بولي، د وی په پیل کې په د وو لو یو ښاخو نو چې د منصور او سالار په نامه یاد ېږي ویشل شوي د ي چې بیا د غه ښاخو نه په نورو څانګو ویشلي شوي د ي.

1. د سالار ښاخ څانګې په د ې ډول د ي : مست خوازي، اتو زي، سلیمان زي، عیسی خیل، عبد الر حیم زي، محمد خیل، علیشیر خیل، قلند ر خیل، علي خیل، د ولت خیل ا واد و خیل.

2. د منصور د ښاخ څانګې د اد ي : متي زي، د وله زي، خد رزي، عمرزي، گو ا خیل، یعقوب خیل، عیسی خیل، کرم خیل، قمبر خیل، باره خیل، ولي خیل، قا سم خیل، شا هي خیل، الهد اد خیل، خوا جـه رسـتم کور، اد یزي، شا ئب زي، مامازي، خلیل زي، امرازي، یعقوب زي، شا مان زي، حسن زي، بهلـول زي، عید و خیل، توره خیل، زکریا خیل او عباس خیل

تاریخ حیات افغا ني زیا توي

ز یاتره جد ون په ځا نګري ډول سالار د هزاره غرونو د د وړ په نامه ویالې‌پـه د واړو غـاړو د اورشـتـر سیمې پورې میشته د ي.د هزاره سیمې د جد و نو ښکتنۍ برخه ډېره ښه شنه او زر خیزه سیمه د ه. د مغـولي واکمـن جها نګیر په و خت کې کله چې د د لا زاک قبیله لوټ او تباه شوه، نو د غه سیمه په تد ریجي تو ګه د جد ونو لاس ته ور غله، خو د لته هغه جد ون تر زیا ته حد ه د یا د ونې وړ د ي چې د ابا سین په لو ید یز او د مها بڼ غره په سهیلي بر خو کې میشته د ي. مها بڼ یوه لر غو ني هند ي کلمه د ه چې ریښه یې سنسکریټ ته ر سیږي. په سنسکر یټ کې مها=لـوی او بڼ= ځنګل د ی یعني لوی ځنګل او د د ې غره د تسمیې وجه بیخي صحیح د ه. د جد ون د قبیلې د واړه ښـا خـونه یعني منصور او سالار د د ې غره له څو کې نه تر کښتنیو بر خو پورې قبضه لري. که څه هم د د وی د کو چنیـو بـا نډو شمیر تقر یبا شلو ته رسیږي، خو د ړې لوی کلي لري. په ګند پ کې تقر یبا له شپږ سوو زیات کو رونه د ي چې د غه ځای د سالار ښاخ لوی او مشهور کلی د ی او د اتو زیو تقر یبا ټو لې څا نګې پکې میشته د ي. د غه ښاخ په د وولـو یو کلیو ګند پ او د الوړې باند ې واک لري، چې اوس میر باز عیسی خیل، جها نګیر علیشیر خیل، نواب قلند ر خیـل، خانی محمد خیل او طو طي علي خیل د د غه ځای مشران او ملکان د ي.

د سالار د ښاخ د مست خوازي څا نګه په با بیني نو مي ځای کې چې د انګر یزي سر کار په سیمه کې مؤ قعیـت لري او سیږي. د سالار ښاخ د سلیما ن زیو څا نګې خلک په پاد ه، شني، ، کو لا کر او پو لا اچپلي کې چې کو چني کلي د ي او د مها بڼ په سیمه کې پر تې د ي استوګنه لري.

د منصور د ښاخ لوی کلی بیسک د ی چې تقر یبا د رې سوه کوره خلک پکې میشته د ي. د بیسک مشهور ملک عیسی خان ولي خیل د ی چې جر ګو او نورو معا ملو ته خلک له هغه نه مر سته غواړي او د جر ګو او مر کو په‌کـا رو

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو کې ډېر مها رت لري. همد اراز ها شم علي قا سم خیل، قا بل خان شا هي خیل، میر خان الله د اد خیـــل، غلام شـــاه او صحبت د د غې ځا نګې ملکان د ي. فتح خان د وله زی هم یو معتبر ملک د ی. خد رزي په ملکا ګړی کې او ســـیېرۍ چـــې زنګی او هوس د د ې ځا نګې ملکان د ي.

د ګند پ او بیسک زیاتره د کر نې وړ ځمکې د انګر یزي سر کار د مید ان په سیمه‌کـــې پرتـــې د ي. ګنـــد پ، بیسک او ملکا ګړی د غره په لمنه کې د مید ان د علا قې تر ځنګ مؤ قعیت لري. د د غو کلیو زیاتره ځمکي للمـــي د ي، خو هغه ځمکې چې د غرونو په د ننه کې پر تې د ي هغه زیا تره شنې، ابي او حا صلخیزه د ي.

په مها بڼ کې غنم، جوار او وریجي ډیرې پید ا کیږي. د جد ون قبیلې زیا تره خلک د کر نې او ما لد ارۍ په چا رو بو خت د ي. د مهابڼ میښې مشهورې او پیيورې د ي. د د وی د وسله والو کسانو شمیر اتلس زره تنه ښود ل شوي د ي [76]

پټه د ې نه وي چې یو شمیرجد ون په کشمیر او د کیمبل پور په سیمه کې هم میشته د ي.

جد ون په پښتني ننګ او غیرت ټینګ خلک د ي. د میلمنو عزت او د ر ناوی کوي. همد اراز د وی په خپلواکۍ مین خلک د ي. کله چې په ۱۸عیسوي پیړۍ کې سکهانو د وی پر سیمه بر ید وکړ نو د وی په ډېر میړلنـــه ور ســـره و جنګید ل، په د غه وخت کې د جد ونو مشر سخي جان جد ون و چې د خپلې سیمې نه یې په میړ انه د فاع وکړه او بیا د سکها نو له لا سه شهید شو. همد ارا د انګر یزي ښکیلاکګرو په وړاند ې هم د د وی مبا رزې د پښتنو د تا ریخ ویا ړلي او د قد ر وړ بابونه د ي.

په او سني وخت کې د جد ون د قبیلي مشهور کسان عنا یت الله خان جد ون، ا ما ن الله خان جد ون او سلطان خان جد ون د ی. سلطان خان جد ون په ۲ـ۱ کال کې د جد ون قبیلې په اړوند یو کتاب هم په انګر یزي ژبې کښلی د ی.

46 جلال زي

که چیري د غلجیو پښتنو د نسب شجره په غور سره و څیړو، نو د ا به تر ې جو ته شي چې جلا لزي د اند ړو یو ښاخ شمیرل کیږي.جلالزي د غزني ولایت د اند ړ او شلګر په و لسوالیو او واغز نو مي سیمه کې میشته د ي. همـــد ا راز د پکتیا ولایت د زرمت په ولسوالۍ چې د زر ملې په نامه سره هم یاد یږي یو شمیر جلالزي استوګنه لري. د پکتیکا و لا یت په کټواز سیمه کې هم جلالزي میشته د ي.

---

76 http://en.wikipedia.org/wiki/Jadoon

(c) ketabton.com: The Digital Library

جلالزي ډېر غیرتمن او په پښتو او پښتو نولۍ با ند ي ټینګ ولاړ خلک د ي. همد اراز د وی د علم او پو هــــي سره ډېره مینه لري. د د وی حجرې تل د میلمنو پر مخ خلاصي وي.

جلا لز یو تل د خپلو نورو پښتنو په څېر په هیواد او خپلو اکۍ مین خلک د ي، همد ا و جه د ه چې د انګر یزي ښکیلا ګګرو پر خلاف د افغان- انګر یز په د ري ګو نو جګړو کې یې د وی ته خو له ما توو نکي ګو زارونه ور کړي د ي. . همد اراز د سره ښکیلا ګګرو یعني د روسي استعما ر او د د وی د یر غلګر پو ځ په وړانــــد ې د د وی مبـــا رزي ز موږ د ګران هیواد افغانستان د ویا ړلي تا ریخ زرین با بو نه د ي چې موږ تل پري و یا ړو او د د رناوي سر ونــــه ور ته ټیټوو.

جلالزي زیا تره د کر کیلي او با غد ارۍ په چارو بو خت د ي. د کر نې محصو لات یې غنم، جوار او همد اراز د بڼونو محصو لات یې انګور، منې، زرد الو او نورې میوي د ي چې زیاتره د کا ریزونو د اوبو په ذریعه خړو بیږي.

46.1 د جلالز یو د قبیلي خیلونه

لکه د نورو پښتني قبیلو په څېر جلالزي هم په بیلا بیلو ښا خونو، څانګو او خیلو نو ویشل شوي د ي چـــې د ځینو نو مو نه یې په لا ند ې ډول وړاند ي کیږي:

سلیما نزي، خیرو خیل، امران خیل، شایب خیل، عید و خیل، حید ر خیل او ، شالي خیل.

هغه جلا لزي چې د غز ني و لا یت په واغز کې میشته د ي د د وی خیلو نه په لا ند ې ډول د ي :

الله یار ، خا ني خیل او مسري خیل.

47 جلوانې

که چیري د جلو ا نیو د نسب ونه یا شجره په غور سره و څېړو نو څر ګند ه به شي چې د وی سړبني پښـــتانه او د شیرانیو پښتنو له نسله د ي. جلوانی د شیرا نې زوی د شرخبون لمسی او د سړبن کړوسی د ی. که څه هم د غــــه قبیله د شیرانیو اولاد ه د ه، خو نن د یوې جلا قبیلې په نامه سره یاد یږي.

جلوانې په افغانستان، پښتونخوا او هند وستان کې میشته د ي. په افغانستان کې که څه هم د د وی شمیر زیات نه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ی، خو د د وی یو شمیر د کند هار، غزني، زابل او پکتیکا په و لا یتو نو کې میشته د ي۔ جلوانې د شیر انیو په غر نیو سیمو کې پر اته د ي، د سلیمان غرد د وی په سیمه کې مؤ قعیت لري۔ د د وی د سیمې شمالته دګومل د ره او د وزیرو او مسید و سیمې، جنوب ته یې ستور یاني او زمري قبیلې او لو ید یز ته یې هر بیپال، کاکړا و د مند وخیلو پښتني قبیلې پر تې د ي۔

جلوانې منځنۍ ونې، ډنګر، غښتلي غیر تمن، سخت سرې اوتکړه او فعا له خلک د ي۔ که څه هم کر وند ې یې لرې د ي، خو د د وی په ځمکو کې غنم، جوار، اوربشي، وریجې او تماکو کرل کیږي۔ هغه جلوانې چې په غرونو کې استوګنه لري د غو ایانو نه سر بیره د پسو نو او وزو رمې ساتي۔

د د وی رواجو نه او د ود ونه کټ مټ د شیر ا نیو په څیر د ي۔جلو انې د نورو پښتنو په څیر د خپلو کلیو مشر ته په د رنه ستر ګه ګوري او د کلي مشر د د وی شخړې او لا نجې په ښه ډول حل او فصل کوي، چې د د غو مشرانو فیصلې د واړو خواوو ته د منلو وړوي او د احترام او د رناوي په ستر ګه ور ته ګوري۔ جلوانیان په خپلو منځو کې د و مره شخړې او لا نجې سر ه نه کوي۔

جلوانې مذهبي لار ښود ونکو، د یني عا لمانو او ملا یا نو ته په د رنه ستر ګه ګوري، د هغوی عزت او د رنا وی کوي او هم د خپلوکر نیزو محصو لا تو عشر یا لسمه برخه د غو ملا یا نو ته ور کوي۔ ملا یان د جو مات د اما مت نه پر ته نکا ح ګانې تړي، هلکانو ته لمو نځ او نور مذ هبي فر ایض ور ښیي او مړو ته غسل ور کول د ملا او د هغه د میر منې د نده ه شمیر له کیږي۔

جلوانې د شیر ا نیو په څیر د قر ان کر یم تلاوت کوي، خو ملا یان یې په پښتو ژبه خلکو ته هغه کتا بونه ور زد ه کوي چې په مذ هبي مسا یلو پورې اړه لري۔ خلک یې په عمومي ډول لمو نځ او روژه نه قضا کوي او په مذ هبي چارو کې ډیر ټینګ خلک د ي۔

یو شمیر جلوانې د لود ي او سوري پښتني واکمنانو په وخت کې چې په هند و ستان یې واکمني چلوله له افغانستان او پښتونخوا نه هند و ستان ته تللي او د د وی یو زیات شمیر د لود ي او سوري پښتني واکمنا نو په د ربارونو کې لوړ پو ځي منصبونه او د ند ې د ر لود ې۔

با ید وویل شي چې هند وستان ته د لیرد په وخت کې د وی د شیر انیو سره یو ځای هلته لیږ د ید لي چې تر او سه هم د هند په بنګال، بیهار، اترپراد یش، راجستهان او ګجرات کې ډیر شمیر جلو انې د شیر ا نیو سره یو ځای استوګنه لري، چې مور یې د لته په ځینو ایالتو نو کې د استو ګنې سیمې د ر پیژ نو :

(c) ketabton.com: The Digital Library

1. د راجستهان د ناګور په سیمه کې د بر نیل، بهینیاد، د انته، حمید پور او د و نګاری په کلیو کې د نورو شـــیر ا نیو سره میشته د ي.

2. د هند د ګجرات د واد نګر او شیمبیر واد ا په سیمه کې.

همد اراز ویل کیږي چې د هند مغولي واکمن نصیر الد ین هما یون او جلا الد ین محمد اکبر د جلو ا نیو او شیر ا نیو پښتنود تو ر زنو په زور او مټو د ود یا را جپو تو ته د راجستهان او ګو جرات پو لو ته نږد ې سخته ما تـــې ور کړې وه.

47.1 د جلوانیو د قبیلې ښاخو نه

هغه جلو انې چې د شیر ا نیو د سیمې په غر نیو بر خو کې استوګنه لري نو د د وی مشهورې څا نګې او خیلو نه په لا ند ې ډول د ي :

سالار خیل، مروت خیل، سپند زي، کو نکړي، نیکي خیل او مهار .

ماخوذ د ه [77، 78] نه

48 جمریانې

په کا سیو پښتنو کې یوه پښنه د جمر یا نې په نامه یاد یږي چې په زیاترو تا ریخي کتا بو نو کې د زمر یانې او ژمر یانې په بڼه هم راغلی د ی. کا سي پښتا نه د سږ بن په ټولنیزې ډلې کې راځي او د ښر خبون په ښا خ ور ګډ یږي. د حیات افغاني لیکوال ډپټې محمد حیات خان او د تواریخ خور شید جهان مؤ لف شیر محمد خان ګنډا پور له نن نـــه ۱٤٤ کلو نه د مخه په افغانستان کې د جمر یا نیو شمیر تقر یبا یو زر کوره ښود لی او د ا یې هم زیا ته کړې د ه چې جمریـــا نې د تو خو (تو خیو) ستا نه د ي.

د د غې قبیلې خلک د تو خو په سیمه کې میشته د ي، خو له کا بله تر کند هاره پورې په زیا تره کلیو کې یو یا د وه کوره استوګنه لري. د د وی ځیني خلک د کر نې په چا رو او ځینې یې هم په سو د اګرۍ او نورو چارو بو خـــت د

77 http://encyclopedia.jrank.org/SHA_SIV/SHERANI_or_SHIRANI.html

78 http://en.wikipedia.org/wiki/Shirani

(c) ketabton.com: The Digital Library

ي. د تاريخ حيات افغانئ په قول د وی د سو د اګرۍ په چارو کې پر مختګ کړی او د ښو شتو خاوندان دي.

ار وابناد علامه اکاد مسين عبد الشکور رشاد د افغان ياد د مقالو د مجموعې په ۱۵ مخ کې په خپلې هغه مقاله کې چې جمر يا نۍ افغان نو ميرې او د اروابناد مولوي غلام محي الدين افغان په اړه يې چې د افغانستان د لومړ نيو مشرو طه غو ښتونکو له ډلې و او د د ه د قبيلي يعني جمر يا نيو په باب د اسي کښلي دي :

په جمريانيو کې حسين خيل ستانه دي. په حسين خيلو جمر يا نيو کې په اوو مه هجري سدۍ کې د شعيب جمر يا نې زوی حسين لوی بزرګ او ستانه تير شوی دی. دی په تو رانو غلجيو (هو تک، تو خي) کې ميشت و. د شـــيخ متي خليل رحمته الله عليه(۶۲۳-۶۸۸هجري قمري) د زوی يو سف ظا هر بين سره يې مکا بره پيښنه شوې د ه او للی تره کی د د ه له خليفه ګا نو نه و. للي زي تره کي د هم د غه للي نيکه او لاد ه ګڼل کيږي.

د حسين نيکه زيارت په کو ند ر کې دی. کو ند ر د وازې خوا په ختيز کې د وزيرو او مند و خيلو پښتنو تـــر مينځ پروت دی. کله چې د کند هار کو چيان د يره اسما عيل خان ته ځي له ګو متو چې بار شي په کو ند رکـــې اړوي او له کو ند ره چې بار شي په چچند ي کې اړوي. د غه کو چيان د د ه د اروا د خو ښۍ له پاره قر با ني کوي او خپل د رانه وري (بارونه) هم په د غه زيارت کې پريږد ي. په زيارت کې د غه ما لو نو ته هيڅوک هم لاس نه شـــي ور وړای او د خپلو خا وندا نو تر راتګه پورې اما نت پر اته وي. د اسي ويل کيږي چې د شيخ حسين نيکه له زيارت نه څوک لښـــته هم نه پرې کوي.

لکه چې د مخه هم وويل شول د د غه حسين نيکه او لاد ه د حسين خيلو جمر يا نيو په نامه شهرت لري. همد اراز د لو ګر د مو سهي فيض محمد اخو نزاد ه(۱۳۱۹مړهجري قمري) هم حسين خيل جمر يا نی و او د د ه او لاد ه چې په هغه کلی کې او سي نو هغه کلی حسين خيل په نامه سره ياد يږي.

په حسين خيلو جمر يا نيو کې زموږ د هيواد يو ستر شخصيت، اد يب، عالم او د لو مړ ني مشرو طيت د غړو نه يو هم مولوي غلا م محي الد ين افغان و چې د ی هم حسين خيل جمر يا نی و.

د علامه استاد رشاد په قول نو موړی په ۱۲۷۹ هجري قمري کال د کند هار په احمد شا هي ښار کې وزيږيد ه. د ی لا کو چنی و چې پلار يې وفات شو او د د ه رو زنه او پا لنه د د ه د تره له خوا کيد ه. د د ه اکا ورو سته د د ميوند د نا متو اتل سرد ار محمد ايوب خان په د ر بار کې پيشخد مت و. وروسته چې غازي محمد ايو بخان مجبور شو چې ليـــران ته لاړشي نو مولوي محي الد ين افغان او تره يې هم ور سره يو ځای ايران ته لاړل او پوره اووه کلو نه هلتــهپـــاتـــې شول. په پای کې د انګر يزانو د فشار په وجه هغوی له بغد اد پر لارې هند وستان ته وليږل شول. افغان د هند و ستان په کا لجو نو کې خپلې زد ه کړې وکړې.د امير حبيب الله خان د واکمنۍ په وخت کې غلا م محي الد ين تر ۲۵ کلو نو تبعيد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورو سته بیر ته خپل هیواد ته ستون شو. هیواد ته تر راستنید و وروسته په حبیبیه د ارالعلوم کې د ښونکي په تو گه و ټاکل شو. د ی په پښتو، فارسي، عربي، سانسکریت، اردو، هند ي او گور مکهي ژبو پو هید ه. د د ه پښتو او فارسـي مقالي په سرا ج الا فغان کې چا پید لې.

غلا م محي الد ین افغان وروسته د کاکا سید احمد خان لود ي، مولوي محمد سرور خان واصف الکوزي، میر سید قاسم خان لغماني، محمد ظفر خان مروت بنو څي، مولوي محمد حسین خان اورمړ جا لند هري، ډاکټر غني پنجا بي او د د ه د وه وروڼو نجفعلي او چراغعلي غو ند ې خلکو سره چې د مشر وطیت د غو ر ځنگ د نا متو لار ښو د و نکو نـــه وټینګې اړیکي لرلې.

غلا م محي الد ین افغان د ۱۳۳۹ هجري قمري کال د زمري د میا شتې په ۱۲ نیټه په کا بل کې وفات او په شهد ای صا لحین کې خاوروته وسپارل شو.

ماخوذ د ه [79، 80، 81] نه

49 ځاځي

که چیرې د ځا ځیو پښتنو د نسب شجره په غور سره وڅیړو نو جو ته به شي چې د وی د پښـــتنو د کرلانـــي پښتنو په ډله کې راځي. د پښتنو ستر اتل او د تورې او قلم خا وند خو شال خان خټک په خپل بیاض کې د توري او ځــا ځي ښنا خو نه د کر لاڼ له نسله گڼلي د ي.

ځا ځیان د پکتیا ولایت له مهمو قبیلو نه شمیرل کیږي. شمال خوا ته یې غلجیان، د لو گر د ازرې او د ننگر هار د حصارک ولسوالۍ او لږ څه د خو ږ یا ڼیو قبیله، لو ید یځ ته یې احمد زي، جنوب ته یې مقبل، څمکني، منگل او تو تا خیل او ختیز ته یې د ډیورنډ کر ښه پر ته د ه چې د کو رمې ایجنسۍ سره پو له لري اود پیواړ مشهورا و تا ریخي کو تل د د غې قبیلې په سیمه کې مو قعیت لري.

ځا ځیان په پکتیا کې په اریوب، د ځا ځیو په ولسوالۍ، د خوست ولایت په ځا ځــي میــد ان اود څمکنیـــو پـــه ولسوالۍ کې او هم په ډنډ پټان کې ا ستو گنه لري. یو شمیر ځا ځیان د کابل په شاه شهید، نوې کارتې، رحمن مینـــې او

79 د افغان یاد، د مقالو مجمو عه، د کا بل پو هنتون د ژبو اواد بیاتو پو هنځی ۱۳۶۱ کال، ۱۵-۲۵ مخونه

80 تواریخ خو رشید جهان، د شیر محمد خان گنډاپور تالیف، د لاهور چاپ، ۱۸۶۷ ع. ۲۲۲ مخ

81 جنبش مشرو طیت د ر افغانستان، د علامه عبد الحی حبیبي اثر، ۳، ۳۱، ۳۲ او ۳۳ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سمټ خانې او د ه خد اید اد په سیمو کې هم استوګنه لري. د کند ز او بغلان په و لایتو نو کې هم یو شمیر ځا ځي میشته د ي. د پښتونخوا د کورمې او اور کز یو په ایجنسیو او په تیره بیا په پاړه چنار، کو هاټ، هنګو، د ر سمند او پیښــــور کې هم ځا ځیان استوګنه لري. د تا ریخ حیات افغا ني لیکوال محمد حیات خان له نن نه ۱٤٤ کلو نه وړاند ې د ځا ځیـــو د و سله والو کسا نو شمیر ٥ـــ زره تنه ښو د لي وو.[82]

49.1 د ځا ځیو د قبیلې خیلونه

احمد خیل، حسن خیل، ها شم خیل، علي خیل، هد ه خیل، لیو ني، بیا ن خیل، ډبزي، تعد ي خیل، سکند ر خیل، با د ین خیل، ماما خیل، کو ټکي، خا ن خیل، میر خیل، خوازي خیل، غو نځي احمد خیل، مصري خیل، کټه خیل، شو خیل، همزه خیل، مري خیل، سا تي خیل، ند و خیل، خر منه.

د ځا ځیو د قبیلې خلک په عمو مي ډول د کر نې په چارو بوخت د ي، خو یو شمیر یې پـــه ســـو د لګـــرېـــزو کارونو او په تیره بیا د تر انسپورټي کارونو په سبب خپله ګو زاره کوي. د منډ هیر مشهور ځنګل هم د د وی په سیمه کې مو قعیت لري. ځا ځي میلمه پال، غیر تمن، هیواد پا لو نکي او په علم او پو هې با ند ې مین خلک د ي. د انګر یـــزي ښکیلا ککرو پر خلاف یې ډیرې تورې وهلي د ي او هر ځلې یې د خپلو نورو هیواد پا لو نکو په څیر خپله میړ انه او زړر تیا ثا بته کړې د ه. د روسي بلو سګرو او تیري کوونکو ځو اکو نو په وړاند ې یې هم خپله ملي او اسلامي د ند ه په ښه تو ګه تر سره کړې د ه او د وی ته یې خو له ما توونکي ګو زارونه ور کړي د ي.

49.2 د ځا ځیو ځیني علمي او ملي څیرې

ځا ځي سر بیره پر د ې چې د تورې په ډګر کې یې له ځا نه ډیرې میړ انې ښو د لې د ي د علم او پو هې په ډګر کې یې هم یو شمیر کسان ټو لنې ته وړاند ې کړي د ي چې د ا نه یوازې د ځا ځیو د قبیلې له پاره د ویاړه ډک کســـان د ي، بلکې مو ږ ټول افغانان پرې ویاړو. زه به په د ې لړ کې د لته د یو شمیر کسا نو نو مو نه یاد کړم :

1. د کتورانجنیر جمعه محمد محمد ي

خد ای بخښلی د کتور انجنیر جمعه محمد محمد ي د پکتیا ولایت د ځا ځیو ولسوالۍ د شاه محمد په کلي کې نړۍ ته ستر ګې پر انیستلې. لو مړنۍ زد ه کړې یې د خپلې ولسوالۍ په یوه ښوونځي کې تر سره کړې او بیا وروسته پـــه کا بل کې د رحمن بابا په لیسه کې شا مل شو. د رحمن بابا په لیسې کې د زد ه کړو تر پا یته رسو لو ورو سته د یوه سکا

82 تاریخ حیات افغا ني، پښتو ژ با ړه، د پیښور چاپ، ۳٥٤ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لر شيپ په اخيستلو سره چې د د ه د ښه استعد اد په وجه د ه ته ور کړل شوی و، لند ن‌تـــه لاړ او خپلـــه BSC يـ ې د London School Of Economics نه تر لا سه کړه۔ ور پسې خپله Ph.D د Sussex د پو هنتون نه وا خيسته۔ کله چې افغانستان کې جمهوري نظام را مينځ ته شو نو انجنير جمعه محمد محمد ي د شهيد د اود خان په کا بينه کې د اوبو او بر ښنا وزېر په تو ګه وټا کل شو۔ کله چې د غو يي کو د تا وشوه نو خد ای بخښلی محمد ي د څه مود ې له‌پـــاره زنـــد اني و۔ د حامد کرزي په و خت کې نو موړی د افغانستان د کا نو او صنا يعو د وزير په تو ګه و ټا کل شو، خو د ۲_۳ کال د فبر ورۍ د ميا شتې په ۲٤ نيټه په يوه هو ايي پيښه کې د د ه الو تکه را و غور ځيد ه او د ه له د ې فا نې نړۍ نه ستر ګې پټې کړې۔ خد ای بخښلی يو هيواد پال، با تقوااو په هيواد او خلکو با ند ې مين شخصيت و۔

2. د کتور نبي مصد اق [83]

په خټه د پکتيا ځا ځی د ی۔ خپلې ز د ه کړې يې د کابل د رحمن بابا په ليسه کې سر ته رسولي د ي۔ ورو ســـته د يوه سکا لر شيپ په تر لا سه کو لو سر ه لند ن ته لاړ او Bs.C Hon يې London School of Languge کې تر سر ه کړې او خپله Ph.D يې د Sussex د پو هنتون نه تر لا سه کړه۔ وروسته يې په اتيا يمو کلو نو کې BBC را ډيو تـ ه لاره و مو ند له او د ی په BBc را ډيو کې د پښتو څا نګه تا سيس کړه۔ د ه پر افغانستان با ند ې د رو سانو د تير ي په اړوند کتا بو نه هم کښلي د ي۔ نوموړی په ۲_۱ کال کې امر يکي ته لاړ او د George Minson په پو هنتون کې يې د پښتو ژبه تد ريس کو له۔ د ی اوس په وير جينيا کې د پښتو ژبې د نصـــاب‌پـــه اړونـــد د Diplpmatic languge School سره په کار بو خت د ی۔

همد اراز د افغانستان د علو مو اکا ډمۍ د فلسفې څا نګې غړي ښا غلی سر محقق د کتور خو اجه الد ين صد يقي او د همد ې اکا ډمۍد ژبو اواد بياتو د انستيوت غړي ښا غلی سر محقق نو رالله ولسپال او ښا غلي ســـر محقـــق محمـــد عارف غر وال چې د پښتو ژبې خوږ ژبی شا عر هم د ی د ځا ځي قبيلې ته منسوب خلک د ي چې هر يو‌يـــې د پښـــتو ژبې او اد ب ته د قد ر وړ خد متو نه کړي د ي۔ د همد ې قبيلې ته يو بل منسوب شخص ښا غلی تور يالی تور ځا ځی د ی چې د ی هم په پښتو ژبې او اد ب مين سړی د ی او د ه د هيواد په مطبو عا تو کې خپلې ژبې ته د ستا ينـــې وړ خـــد متو نه کړي د ي۔

ماخوذ د ه [84، 85] نه

83 http://en.wikipedia.org/wiki/Nabi_Misdaq

84 http://en.wikipedia.org/wiki/Zazi

85 معلومات مختصر د ر باره اقوام و قبا يل و لايا ت سر حد ي کشور، ٤٥ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

50 ځدران

ځدراڼ د پښتنو یوه مشهوره او نومیالۍ قبیله ده چې ز موږ پښت پوهان د وی د پښتنو د کرلاڼي په ټولنیز ګروپ کې شمیري. ځدراڼ د پکتیا، خوست او پکتیکا په ولا یتو نو کې استوګنه لري. د پکتیا ولایت ځدراڼ په وزه ځدراڼ او زرمت په ولسوالیو، د خوست ځدراڼ د دغه ولایت د سپیره او تڼي په ولسوالیو او د دغه ولایت په مرکز کې اود پکتیکا ولایت ځدراڼ د دغه ولایت د ارګون، ګیان، زیړوک او نکه په ولسوالیو کې میشته دي.

د ځدرانو شمال ته منګل، احمدزي، ګردیز او زرمت مؤ قعیت لري، لویدیز ته یې زرمت او د خروټو قبیله، جنوب ته یې پیرګو تي او یوه برخه یې د ډیورنډ د کرښې سره د مده خیلو وزیرو سره پوله لري.همدارازختیز لوري ته د خوست، تڼیو او منګلو سره پوله لري.

د تاریخ حیات افغانی لیکوال ډپټي محمد حیات خان له نن نه ۱۴۴ کلو نه وړاندې د ځدرانو د قبیلې په اړوند داسې کښلي دي :[86]' د ځدرانو د قبیلې د استوګنې سیمه د خوست لویدیز او د زرمت ختیز ته یوه شنه غرنۍ سیمه ده. د دوی په دغه شنه غرنۍ سیمه کې رڼې اوبه، شنه وابښه، د نګې د نګې ونې، د مرغانو اوازونه او سړه هوا انسان ته خوښي او خوشالي وربخښي، خو سره د دې بښې اب و هوا د کرنې وړ ځمکه پکې لږه ده او دغه د ځمکو کموالی تر دې اندازې پکې محسوس دی چې خلک تیرې په ځانګري ډول اواروي او خاورې وربا ندې اچوي او د کرنې له پاره یې چمتو کوي. له همدې کبله ده چې د دغې سیمې پیداوار د نوموړې قبیلې د خلکو له پاره بسنه نه کوي او دوی د مزدو ریو له پاره ګاونډیو سیمو ته ځي. ځدران د ځاه ګانو په کیندلو او ژورولو او همدارازد ختېنو دیوالو نو په جوړولو کې ځانګړی مهارت لري.

ځدراڼ په خوړو کې د غنمو، جوارو او وریجو نه ګټه اخلي او خپلې خوراکي اړ تیاوي د ګردیز او خوست د بنارو نو نه لاس ته راوړي. د دوی په غرنیو سیمو کې ډول ډول میوې لکه منې، مند تې، غوزان (چارمغز)، بادام او ځنغوزي پیدا کیږي. چې ځنغوزي د دغه ځای له غوره پیداوارو نه ګڼل کیږي. په دوی کی مالداري‌هم شته او وزې، پسو نه او غوایي ساتي.

مشهور انګریزي تاریخپوه مونټ سټوارټ الفنسټن په خپل مشهور اثر An Account of The kingdom of Cabul کې د ځدرانو د قبیلې د خلکو په اړوند داسې لیکلي دي : [87] ' د دوی جامې د وزیرو د قبیلې د خلکو

86 تاریخ حیات افغاني، پښتو ژباړه د پیښور چاپ ۳۴۸-۳۴۹ مخونه

87 د کابل سلطنت بیان، د کابل چاپ، ۷۴ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ځير د ي او د خر و ټو په لور د ځنغو زيو ډکو ځنګلو نو په مينځ کې د رومي. "

50.1 د ځدر انو د قبيلې ښاخو نه، څانګې او خيلو نه

که چيري د ځد را نو د قبيلي د شجرې په اړوند ځيړ نه و کړو نو لکه چې د مخه وويل شـــو ل د وی کرلانــــي پښتا نه د ي. په پښتني عنعنوي شجرو کې ځد راڼ د بر هان زوی، د ککي لمسی او د کر لا ڼ کړ وسی د ی، نن ورځ د د غې قبيلې خلک د ځد راڼ د نامه په وجه په ځد رانو سره شهرت لري. د ځد را نو د پا تي ښاخونو، څانګو او خيلونــــو نو مو نه په لا ندې تو ګه د ر پيژند ل کيږي :

تولا خيل، احمد خيل، شير خيل، زنګي خيل، سوري خيل، بر اهم خيل، پيرو خيل، با زيد خيل، ســـلطا نخيـــل، بهيکار خيل، ايسپ خيل، ا ختون خيل، ابو خيل، الله خيل، با زکي، ويد ي خيل، د يري خيل، هوس خيل، خوی خيل، مو سم خيل، بيبه خيل، زني خيل، غرزي، سپيره کي، مد ه خيل، شاه خاني، يحيي خيل، غيبت خيل، ميزايي، باروم خيـــل، شريک خيل، پړانګي، خان خيل، جنيا ت خيل، توري خيل، مر شن خيل، هوني خيل، خوز خيل، زود ين، ملک د ين او نور خو په عمو مي تو ګه په ځد را نو کې د غه لا ند ينۍ ښا خو نه او څا نګې مشهور د ي : پير د اد خيل، زنــــي خيـــل، ختين خيل، بيبه خيل، علي محمد خيل، سپا هي خيل، زني خيل، ګر مو ښي، سپر غه خيل، د ري خيل او ميـــر زليـــي. د ۱۳۵٤ کال د مرکزي احصائيې د سر شميرنې له مخې د پکتيا او پکتيکا په ولا يتو نو کې د ځد ر ا نو د قــــبيلي د خلکـــو مجمو عي شمير ۱۵٤۱۲۲ تنه ښود ل شوي وو چې ښا يې د ا شمير به اوس ډير شوی وي.

ځد راڼ غير تمن، په هيواد او خپلو اکۍ مين، جنګيالي، ميلمه پال، د يند اره او په پښتو او پښتو نو لۍ بانـــد ې مين خلک د ي. د تاريخ حيات افغاني د ليکوال په قول د وی ډير جنګيالي خلک او تقر يبا هر با لغ تن يې په خپل کـــور کې وسله لري، څو د بهر ني ير غل په وخت کې د خپلې قبيلې د خلکو او سيمې نه سا تنه او د فا ع وکــړي.نومــوړي مؤرخ ۱٤٤ کلو نه وړاند ې د د وی د وسله والو جنګيا ليو شمير له ۱۵ زرو تنو نه زيات ښو د لی د ی. په ر ښتيا هم چې د وی د هر تيري کو ونکي ځواک په وړاند ې په ډير ميړ نتوب سره جنګيد لي او سترې حما سې يې زيږ ولـــي د ي. د افغان - انګر يز په د ري ګو نو جګړو کې د نورو افغا ني شاه زلميانو تر څنګ يې په ډيره ميړانه توري وهلـــي د ي، چې د بيلګې په تو ګه د غازي ببرک خان ځد ر اڼ نوم يا د ولای شو چې د افغانستان د حما سو تا ريخ د د ه په ويا ړلـــي نوم فخر کوي.

د روسي ير غلګرو په وړاند ې هم ځد رانو د ملي مقا ومت سنګر ونه تا ود ه سا تلي وواو د هغوی په وړاند ې په ميړانه جنګيد لي د ي چې په د غو جنګيا ليو کې د مو لانا جلال الد ين حقاني او ګل زرک ځد راڼ نو مو نه د يا د ونې وړ د ي.د ځد رانو بل قو مي مشر با چا خان ځد راڼ د ی چې د ځد رانو په قبيله کې ډير نفوذ لري. نو مــــوړی اوس د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان په پا رلمان کې د خپلې سيمې منتخب استا زی د ی.

همد ارازيو شمير ځد رانو د شهيد د اؤد خان په رژيم او د ثور تر کو د تا ورو سته رژيم کې پو ځي د ند ې د ر لود ې چې په هغوکې د پا چا ګل وفاد اراو سيد محمد ګلابزوی نو مو نه يا د و لای شو. پا چا ګل و فاد ار د د اؤد خـــان په وخت کې د سر حد و نو چارو وزير او د ثور تر کو د تا وروسته په هند کې افغا نې سفير و. همد اراز سيد محمد ګلا بزوی د کارمل په رژيم کې د کو ر نيو چا رو وزير او اوس د افغانستان د پا رلمان او ملي جبهې غړی د ی.

50.2 د ځد را نو د قبيلې علمي او اکا ډميکې څيرې

1. پو هنوال ډاکترنظر محمد سلطا نزی ځد راڼ

نو موړی هستوي فز يکپوه او د افغانستان د اتو مي انر ژۍ د سازمان AAEC پخو انی مسئول مشـــر و. د د ه ډير اثار او مقا لې خپرې شوي د ي چې ز ه يې د لته د ځينو مقالو نو مو نه وړاند ې کوم : د اتوم انرژۍ بنســـتيزفـــو رمول، د چر نو بيل د پيښې شل کلن تاريخ، د ګا ونډيو هيواد ونو هستوي از مو ينې، اتو مي بمو نه او مذ هبي نو مو نه، د مسلمان پښتون او د اتو م بم د کار پوه عبد القد ير لنډه پيژ ند نه، د ويني د سر طان نار وغي، پيژند نه، د ر ملنه او مخنيوی، په هيواد کې د اتو مي پا تي شو نو خبر تيا، د سر طا ني نا رو غيو کلينيکي فورمول TNM او نور...

2. پو ها ند د کتور الف شاه ځد راڼ

د کابل پو هنتو ن د ټولنيزو چارو استاد او څه مود ه د کا بل پو هنتو ن د علمي چارو د مر ستيال په تو ګه يې د ند ه د ر لود ه. نو موړی د يو شمير ز يا تو علمي اثارو خا وند د ی.

3. سر محقق عبد الر حيم ځد راڼ

د ی د افغانستان د علو مو اکا ډمۍ يو تکړه محقق د ی. د د ه ز يا ت شمير مقالې د کا بل په مجلـــه، د زيــــري پـــه جريد ې او د هيواد په نورو معتبرو مجلو او جر ېد و کې خپرې شوي د ي. د د ه يو مهم اثر د رو هيله پښتانه په نـــامه سره ياد ېږي چې په هند او په تيره بيا د رو هيلکهنډ د سيمي پښتا نه نو ابا ن پکې معر في شوي د ي.

4. سراج الحق ببرکزی ځد ر اڼ

حقو قپوه او قا نو نپوه د ی. د ی يو شمير اثار او مقالې لري چې د ځينو مقالو نو مو نه يې د اد ي : افغانســـتان

(c) ketabton.com: The Digital Library

او نړ یو اله جز ایي محکمه، یو نسکو، د بشر حقوق او مو رنۍ ژ به، د عر بو سیا سي نظا مونو سیستم او په افغانستان کې د ژبو سیا ست او ملي تر مینا لو جي نو میږي.

.5 عبد القاد ر ځد راڼ

د ښا غلي ځد راڼ مقالي او ژ با ړې د هیواد په مطبو عا تو کې خپرې شوي د ي چې ما د د ه مقالې د کابـــل پـــه مجلې او په زیري کې لو ستې وي. ښا غلی ځد راڼ په جر مني ژبه کې وارد د ی.

ماخوذ د ه [88، 89، 90] نه

50.3 ځمند

د پښتني عنعنوي او د ود یزو روایاتو له مخې د سړبن زوی خر ښبون د رې زامن د ر لود ل. یو یې کند نـــو میده چې د د ه د ریم زوی غری یا غو ریا نو میده او او لاد ه یې د غو ر یا خیلو په نامه سره یاد یږي چې د مو مند و، خلیلو، د اؤد زو، ز یړ انو او څو کنو قبیلې د د وی او لاد ه ګڼله کیږي. د خر ښبون د ویم زوی ځمند یا جمند و چې د د ه د او لاد ې نه خیشکي، کتاني، اومهمنزي ډیر مشهور د ي. همد اراز د خر ښبون د ریم زوی کاسی یا کا نسي و چې د غه قبیله به په خپل ځای کې ورو سته و څیړ له شي

د ځمند د قبیلې سیمه په پیل کې د کند هار په شا او خوا د ارغستان د غوړې مر غۍ سیمې ته نږد ې پر ته وه او د (۸ــ-۹ــهجري) کلو نو تر مینځ د وی د پشین سیمه چې په هغه و خت کې د پشنګ په نامه یا د ید له هم تر لا سه کــړه. ورو سته ځمند یا جمند چې ستر ښاخ یې خیشکی و په د غه ځای کې ډیر په تنګ شول. د ځمند د قبیلې نه ځینې خلـــک ملتان ته لاړل او هوري میشته شول او د خیشکي ښاخ خلک د غز ني له لارې کا بل ته او د کا بل له لارې د غوربند د رې ته لاړل او د غه ځای یې د او سید لو له پاره غوره کړ چې تر او سه پورې یو زیات شمیر ځمند او خیشکي هلته مېشــته دي.

په هغه وخت کې چې مغو لي ظهیر الد ین محمد بابر کا بل ونیوه او څه مود ه ورو سته یې پر هند با ند ې د یر غل تکل وکړ، نو ځینې خیشکو او ځمند و چې په غور بند کې او سید ل ورته ګران ښکاره شول د هند و ستان خـــواته رهي شول اوډیر شمیر خیشکي او ځمند د خپلو کو رنیو سره د پیښور له لارې هند و ستان ته ولیږ د ید ل چې په د غه

88 http://www.khyber.org/pashtotribes/trees/zadran.shtml

89 http://benawa.com/kandahar/ariki

90 معلومات مختصر د ر باره اقوام و قبا یل سر حد ي کشور، ٤٩ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت کې سليم خان ځمند د د غېږ قبيلې مشر او سرد ارو. [91]

د وی د لا هورجنوب ختيز ته په هغه ځای کې ميشته شول چې نن د قصور ښار پروت د ی او د وی‌ننن ورځ د قصوريه پښا نا نو په نامه سره ياد ېږي. په د غه و خت کې له بد ه مر غه د وی د سليم خان ځمند تر مشـري لانـد ې د بابر پا چا په لښکرو کې د ند ې د ر لود ې او په هغه جګړه کې چې د هند و ستان د پښتون واکمن سلطان ابر اهيم لود ي او مغولي با بر شاه تر مينځ په پاني پت کې وشوه په هغه وخت کې د ځمند د قبيلې (۷ـ) تنه ځمند چې د با بر شـاه‌پـه پوځ کې يې د ند ې د ر لود ې ووژل شول. له همد ې کبله و چې بابر او هما يون پر د وی ډيره مهر با ني کولـه. هغـه وخت چې خيشکي او ځمند په قصور کې ميشته شول، نو د سپره په نوم يو تن بلو څ د خپلې قبيلې له يوې ډلې سره د د وی سيمې ته راته او په لوټ او تا لان به يې لاس پورې کاوه چې د د غو بر يد و نو د مخنيوي له‌پـاره د بټـک زي، عارف زي، حسن زي، شا بنزي، کرلاڼي او سلمهاک چې د د غې قبيلې ښا خو نه د ي په بر کلي کې ميشته شول اود د ې له پاره چې سپره به له د غې لارې پر د وی ير غلو نه کول نو د غه لاره يې بند ه کړه او بيا سپره له د غې لارې نـور لوټ او تالان نه شو کو لای. همد اراز د د غې قبيلې د عزيز زي، جنوزي او ابر اهيم زيو ښا خو نه په لر يا ښکتني کلي کې ميشته شول او پا تې ځمند په مطلق ډول د شمال خو اته پر يو تل. تر هغه ورو سته ابر ا هيم زي د جنوزي د ښـاخ سره د د ښمنۍ له کبله له د غه ځايه ولېږ د يد ل او د هند و ستان د اتر ا پراد يش د ايالت د خور جې په باره بستي‌کـې ميشته شول چې نن د خو رجه ښار د پښا نا نو ښارد ی. همد اراز زياتره سلمها کو چې د امچو زيو او حسين زيو سـره يې د مقا بلې توان نه د رلود د ټاند ه سيمې ته لاړل او يو شمير يې په قصور کې پا تې شول او د بټک زيو يو شـمير هم د کو ر نيو شخړو له کبله په هيرو وال کې ميشته شول.

د جمند د قبيلې خلک د کند هار په ار غند اب کې چې هلته يو کلی هم د خيشکو په نامه شته، پشين، د پروان ولا يت د غو ربند ولسوالۍ د تيخان، يخد رې اود سيد انوپه د رو، پېښور، اشنغر، نو ښار، چا رسد ه، ، مو مند و ايجنسۍ، د خيبر د تا ريخي د رې تر مينځ، د پاکستان د پنجاب په په قصور، ټاند ه اوهير و وال او د هند و ستان د اتر ا پراد يش د ايالت په خور جه کې استوګنه لري.

50.4 ښاښونه او څانګې

د ځمند د قبيلې ښا خو نه او څا نګې په لا ند ې ډول د ي

خيشکي، مهمن زي، عزيززي، بټک زي، سلمهاک، امچوزي، کرلاڼي، زيړاني، عمرزي، غيـبي زي، نکـبي زي، زيمل، باجوزي، جميل زي، منصوررزي، امچي زي، بټي زي، شور ياني، خلفزي، و ټوزي، جنوزي، شبن زي، عـارف

91 پښتا نه د تاريخ په رڼا کې، د سيد بهاد ر شاه ظفر کا کا خيل، يو نيور سټي بک ايجنسي، پيښور، ۱۳۲۶ مخ، ۱۹۶۲ ع کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

زي، ابراهيمزي، اشوزي، شموزي، عمر زي، ملازي، الازي، عيسى زي اونور۔۔

د غوربند ولایت د ځمند د قبیلي د خیشکو ښا خو نه د اد ي :

شا هي خیل، ملي خیل، علم خیل، بار خیل، سلیمان خیل، خلیل خیل او یاروم خیل۔

ماخوذ د ه [92، 93، 94] نه

51 څولیزي

که چیري د څو لیز یو د نسب شجره په غور سره و څیړو نو څو لیزي د غلجیو په ټولنیز ګروپ پوري‌یــوه تړ لې قبیله د ه چې زیا تره یې کو چیا ني ژوند پر مخ بیا یي، خو د څو لیزیو د قبیلې نه یو شمیر یې کلیوالي ژو ند هم غوره کړی د ی۔

څو لیزي چې په سلیمان خیلو غلجیو ور ګډیري ډیر شمیر خلک یې د ننګر هار ولایت د چپر هار و لسوالۍ د څو لیز یو په کلي کې ا ستو ګنه لري، چې د غه کلی د د وی د استو ګنې په و جه د څو لیز یو د کلی په نامه سره مشهور شوی د ی۔ د ننګر هار په و لایت کې میشته څو لیزي د کر نې او ما لد ارۍ په چارو بو خت د ي۔ که څــه هــم د د وی د استو ګنې سیمه و چه او په پوره او کا في اند ازه او به نه لري، خو د وی میړې، پسونه، وزې او او ښان‌هــم ســاتــي۔ ځیني خلک یې د سو د اګر یو په چارو هم خپلې شپې او ورځې تیروي۔

څو لیزي د یند اره، غیرتي او په هیواد او خپلو اکۍ مین خلک د ي۔ د رو سانو د یر غل په وخت کې د روسي تیري کوونکو سره په نره جنګید لي او د وی ته یې خو له ما توونکي ګو زارونه ور کړي د ي۔

د څو لیزیو د قبیلې یو شمیر خلک د کابل د بګر امیو په سیمه کې هم استوګنه لري۔ د د غې قبیلې په مشر لنــو کې اروابناد ملک نور جان مشهور سړی تیر شوی د ی۔ د ننګر هار ولایت د څو لیزیو مجموعي شمیر د ٤۔۔ تنو په شــا او خواکې ښود ل شوید ي

---

92 http://en.wikipedia.org/wiki/Kasur

93 http://www.khyber.org/pashtotribes/k/kheshki.shtml

94 حیات افغا ني، د ډیټي محمد حیات خان اثر، پښتو ژباړه ٢٤٥- ٢٤٦ او ٢٤٧ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

52 ثینزي

ثینزي د غلجیو پښتنو په مینځ کې یوه مشهوره قبیله د ه. د د غې قبیلې زیاتره شمیر د ننګر هار ولایت په حصارک غلجایي ولسوالۍ کې مېشته د ي چې د د وی مجمو عي شمیر د. ١. تنو په شا او خوا کې ښو د ل شوي د ي. همد اراز د ثینز یو د قبیلې یو شمیر خلک د لغمان و لایت د قر غیو په ولسوالۍ او د عز یز خان کڅ په سیمه کې هم استوګنه لري..

ثینزي زیاتره د کر کیلې او سو د اګر یو په چارو بو خت د ي. د وی د ښو کړوو ړ ځښتنان د ي. په د وی کې میلمه پا لنه ډیره د ه او د پښتني عنعنو او د ود ونو ته ډیر د ر ناوی لري. ثینزیو هم د خپلو نورو پښتني قبیلو په څیر خپلو اکي غو ښتو نکي خلک د ي. د وی د انګر یزي ښکیلا کګرو سره د افغان- انګریز په د رو ګو نو جګړو کې په میړ نتوب سره جنګید لي او خپل هیو اد نی رسالت یې په ښه تو ګه سر ته ر سولی د ی. د روسي یر غلګرو په وړاند ې هم د ثینز یو د قبیلي شاه زلمیو خپله پښتو نواله او افغا نیت په ښه تو ګه ثا بته کړې د ه.

پاتې د ې نه وي چې یو شمیر ثینزي په ټول افغانستان او په تیره بیا د غلجیو پښتنو په سیمه کې په خواره واره ډول ژوند کوي.

53 حسین خېل

حسین خیل په غلجیو پښتنو کې یوه نا متو قبیله د ه. د د غې قبیلې خلک د لغمان ولایت مرکز مهترلام ته نږد ې په یو شمیر کلیو په تیره بیاد د ه زیارت په کلي او یو شمیر یې د کا بل د بګر امیو د ولسوالۍد شیوه کیوپه شا او خوا سیمه کې ژوند کوي. د پر وان و لایت په یو شمیر و لسو الیو په تیره بیا په قره باغ اومیر بچه کوټ کې هم یو شمیر حسین خیل او سیږي. همد ارا د مید ان او ورد ګو ولایت مرکز ته نږد ي اوهم د نر خ په ولسوالۍ کې یو شمیر حسین خیل غلجي میشته د ي. د ننګر هار ولایت د چپر هار ولسوالۍ د ما ڼو په کلي کې هم یوڅو کوره حسین خیل شته چې ویل کیږي د مید ان ولایت نه ډیره مود ه پخوا د غې سیمې ته لیږد ید لي د ي. پا تې حسین خیل د افغانستان په بیلا بیلو بر خو کې په خواره واره ډول استوګنه لري.

حسین خیل میلمه پا لو نکي، په علم او پو هې مین خلک، پر مختګ غو ښتو نکي، غیرتي اوپه هیواد او خپلو اکۍ مین خلک د ي. د وی زیاتره د کر کیلې او سو د اګرۍ په چارو بو خت د ي. یو شمیر خلک یې د و کا نو نه لري،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځينې حسين خيل د ولتي د ند ې هم لري.

54 خبني، بنخي، خوخي، خابني خېل، بناخي خېل

د پښتنو په عنعنوي او د ود يزو شجروکې راغلي د ي چې سړ بن نيکه د وه زامن د ر لود ل يو يې شر خبون او بل يې خر شبون نو ميد ل. خر شبون د رې زامن د رلود ل چې کاسي، کند او ځمند نو ميد ل. کند د وه زامن د رلود ل چې يو يې بنخی يا خو خی نو ميد چې او لاد ه يې د خا بني خيلو په نامه سره ياد ېږي او د ويم زوی يې ابر اهيمـــنو ميد چې غري يا غو ريا نو ميد او او لاد ه يې د غو ر يا خيلو په نامه سره شهرت و مو ند.

د پښتو نازکخيال شا عر حميد ما شو خيل د پښتنو د د غو د واړو قبيلو په اړوند د خپل شعر په يوه بيت کې د اسي وايي :

چې د ا ستا د نامې بوی اخلي حميد ه ! څه به نه وي خوش د ما غه غوري، خبني

يوسفزي، مند ړ، ګګياڼي او تر کلاڼي چې په مجمو عي تو ګه د خابني خيلو په نامه ياد ېږي د د وی اصـــليټـــا ټوبی د کند هار د ار غستان په حد ود و کې د غو نډان اوسره غره په شا او خوا هغه ځمکه د ه چې د غوړې مر غۍ پـــه نامه ياد ېږي. خا بني خيل چې د تر ينو د قبيلې په ګا ونډ کې او سيد ل د تر ينو د فشار او زور زياتۍ په وجـــه د نـــو موړې سيمې پر يښود لو ته اړ شول او د غو ريا خيلو له خوا د غزني د مقر په کڅۍ کې په ور کړل ځمکې او ور شو با ند ې د يو څه وخت له پاره ميشته شول، خو ورو سته بيا له غوريا خيلو نه خو ابد ي او خپه شول، نو هما غه و چې نو موړې سيمه يې هم پر يښود ه او د کابل خو اته راوليږ د يد ل. د راتګ په وخت کې اتمان خيل هم ور سره ملګري شول او د کابل په شا او خوا ور شو ګانو کې ميشته شول.

په همد ې وخت کې د سلطان ابو سعيد زوی ميرزا الغ بيګ چې کو چنی و د ماوراالنهر نه کا بل ته راغلی و، نو د خا بني خيلو د قبيلې مشري ملک سليمان شاه ته ور په غاړه وه چې د ملک تا ج الد ين زوی او د ملک رځړ لمســـی و. ملک سليمان شاه د کو چني الغ بيګ سره ډيره مينه کوله.يوه ورځ ميرزا الغ بيګ د سليمان شاه په غيږ کې نا ست و، قد وه المکا شفين شيخ عثمان د موتي مليزي زوی چې د هغې زمانې د وليا نو نه و او د يو سفز يو خلک د د ه معتقد يـــن وو پرې ورغی. شيخ عثمان قد س سره چې کو چنی مرزا الغ بيګ د ملک سليمان شاه په غيږ کې نا ست وليد ورته يې وويل چې ملکه ! د ا څه کړې ؟ ملک سليمان شاه ور ته وويل چې د ا شهزاد ه د ی لو يوم يې که پا چا شي نو سلطنتـبـــه بې زما شي او قوم به مې پرې عزيز او د روند شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیخ عثمان ور ته و فر ما یل چې :" د د ې ما شوم ستر ګې لکه یزید هسي د ي چې صحابه (رض) یې قتل کـــړي او هلاک کړي وو د غسي به ستا قوم هم هلاک کا "

ملک سلیمان ورته وویل چې :

' شیخه د اسي مه وایه تا ته د اسي نه ښایي، چیرې نه چې په د ې خبره بل څوک خبر شي، خو پا چایـــان د چـــا احسان نه ورکوي. د ی شهزاد ه د ی چې لوی شي پا چا به شي قام به مې پرې محترم شي "

شیخ عثمان ورته وویل چې ښه ملکه! خبر مې کړې، بیا به وایې چې ما ته د ې نه و ویلي، نورد ې اختیار خپل د ی '

همد ا خا ښي خیل وو چې د مرزا الغ بیګ سره یې د کا بل د تخت په نیولو کې ډیره ډیره مر سته وکړه او هغه یې د کابل واکمن کړ. میرزا الغ بیګ تر هغه پورې چې کمزوری و، په همد غو پښتنو به یې ځان سا ته، خو کله چې پـــه خپلو پښو ود رید او پیا وړی شو، نو د پښتنو پر خلاف یې په مخا لفت لاس پورې کړ. الغ بیګ د یو سفز یو او ګګیـــا نیو تر مینځ بې اتفا قي وا چو له. ورو سته بیا یې د خا ښي خیلو پښتنو مشر انو ته یوه میلمستیا جوړه کړه چې ۹ــ تنو پکې ګډون کړی وو، بیا یې د میلمستیا او ډوډۍ خوړلو په وخت کې په نا ځوانمر د انه توګه یې د غه ۹ــ تنه له تیغه تیر کړل چې هد یره یې د کا بل په سیاه سنګ کې مؤ قعیت لري. د ا پیښه د ۱۴۸ـ او ۱۴۹ـ عیسوي کلو نو په شا او خوا کې پیښه شوې د ه.

ترد ې خونړۍ او خوا شینوونکې پیښې ور وسته خا ښي خیل پښتا نه د کا بل نه د ننګرهـــارپـــر خـــوا روان شول، تر کلا نیو په لغمان کې واړول او یو سفزي، ګګیانې او اتمان خیل په ننګر هار کې او سید ل چـــې وروســـتهـــنـــو موړې د رې قبیلې په سوات، د یر او با جوړ کې میشته شوې. ورو سته تر کلانې هم د لغمان د خلکو د شکا یت له کبلـــه چې د الغ بیګ د ر بار ته یې کړې و د لغمان نه با جوړ ته ولیږ د ید ل چې تر او سه پورې هما غلته میشته د ي.

د خاښي خیلو د تر کلانې د قبیلي ښا خو نه د اد ي.: سالا رزي، ما موند، ابراهیم خیل، اسوزي او سمیل زي.

د خاښي خیلو د مند ړ د قبیلي ښا خو نه د اد ي : ابا خیل، عمر خیل، بهزاد خیل، خد و خیـــل، رڅـــړ، لکـــوزي، خضر زي، محمود زي، ما نوزي،

د خا ښي خیلو د یو سفز یو د قبیلې ښا خونه د اد ي : حسنزي، مد ا خیل، اکازي، چغـــر زي،نـــورزي، لکـــزي، خواجوزي، با چي زي، رانیزي، مالیزي، سلطانخیل، نصرالد ین خیل او پا ینده خیل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخوذ د ه [95، 96، 97] نه

55 خاکوانې

خا کو انې چې د خا وګا نې او خا ګو انې په بڼو هم را غلی د ی د پښتنو د سړ بن د ټولنیزې ډلې او د پنځ پـــای په ښا خ پورې یوه تړ لې قبیله د ه او با ید د ا قبیله د هغو خو ګیا ڼیو سره چې د ننګر هار ولا یت په خـــو ږ یـــا ڼیـــو ولسوالۍ کې استوګنه لري او په اصل کې کرلاڼې پښتا نه د ي اشتباه نه شي او یو ونه ګڼل شي۔

د د غې قبیلې د وګړو شمیر ډیر لږ د ی، خو د قبیلوي پلوه په د وو بر خو ویشل شوي د ي چې یوه برخه یې سترخاکو ا ڼې او بله برخه یې کو چنۍ خا کو ا ڼې د ي چې په کند هار او د نو ر زیو د قبیلې په سیمو کې میشته د ي۔

همد اراز یو شمیر خا کو انې په هرات او د هرات په بیلا بیلو ولسو الیو کې میشته د ي۔د غز نې په ولا یت او د غه ولایت په بیلا بیلو ولسو الیو کې هم د خا کو اڼیو د قبیلې خلک استوګنه لري او د اسي ویل کیږي چې د د وی ځـــو کلي د ما کو د کلیو تر څنګ پر ا ته د ي چې خلک د وی د خا کو ا ڼیو ماکو انو په نامه سره یاد وي۔

خا کو انې زیار کښه او ر ښتیني خلک د ي۔ د وی په میلمه پا لنه او پښتني ننګ او غیر ت با ند ې ولا ړ خلک د ي۔ په ټول افغانستان کې د د وی شمیر د لسو زرو تنو په شا او خوا کې ښو د ل شوي د ي۔

تا ریخ حیات افغاني چې له نن ورځې نه ۱٤٤ کلونه وړ اند ې لیکل شوی او مؤ لف یې ډپټې محمد حیات خان د ی په د یره ااسماعیل خا ن کې د خا کو ا ڼیو د مشر انو په اړ وند د اسي لیکي: [98]

د خکو ا ڼې په قبیله کې غلام سرور خان خا کو ا ڼی چې د د یره اسما عیل خا ن او سید ونکی د ی د خلکو پــــه مینځ کې د ډیر قد ر وړ او په د ر نه ستر ګه ور ته کتل کیږي۔ د د ه زوی عطا محمد خان هم ډیر ښه او بختور ســـړی د ی۔ حیا ت افغا نې په د یره اسما عیل خان کې د خا کو ا ڼیو شمیر په هغه وخت کې اتیا کو رنۍ ښو د لي د ي۔

په اتلسمه عیسوي پیړۍ کې خا کوا ڼیو پر ملتان با ند ې حکم چلو لی د ی او نوابي یې د ر لود ه چې په د غـــو

---

95 پښتني قبیلې، د کتور لطیف یاد، د پیښور چاپ، ۱-۷-۱-۸-۱ او ۹-۱ مخو نه

96 تاریخ حیات افغاني، ۲٤۷ مخ

97 تواریخ حا فظ رحمت خاني، د پیر معظم شاه تالیف، پښتو اکیډیمي، پیښور ۱۹۷۱ کال، ٦-۷ مخونه

98 تا ریخ حیا ت افغا ني، د پیښور چاپ ۱٦۹ - ۱۷- مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو ابا نو کې يو هم نواب علي محمد خان خا کو انی و چې د ملتان د سيمي مقتد ر ګورنر او نواب و چې افغـا نسـتا ن د ستر ټو لواک احمد شاه با با د فر مان له مخې د ملتان ګورنر ټا کل شوی و. د د ه د نوا بۍ او ګور نرۍ په وخـت کـې ملتان د کرنې او زراعت په برخه کې ډيره ود ه و کړه او د هغه ځای خلک په ډير امن، خو شالۍ او سو کا لۍ کې شـپې او ور ځې تير ولې. همد اراز نو موړي په کال ۱۷۵۷ ع کال کې په ملتان کې يو ستر جو ما ت هم و د ان کړ چې تر ننـه پورې د غه جو ما ت شته.

د ملتان د خا کو انيو د د قيق شمير په اړوند مې معلو ما ت تر لا سه نه کړ ای شول، خو په او سني و خت کې د ملتان د خا کو ا نيو نه د د وو مشهورو کسا نو نو مو نه د يا د ونې وړد ي. يوهم مشهور و کيل او قا نو نپوه محمدنـد يم خان خا کو انی او بل هم د کر نې د چارو ما هر او متخصص محمد سهيل خان خا کو انې د ي.[99، 100، 101]

56 خټک

خټک د پښتنو يوه مشهوره او لر غو نې قبيله د ه چې د کرلانيو پښتنو پورې اړه لري، چې د خپل لوی نيکـه لقمان په و جه چې په خټک سره مشهورشو اونن ورځ د خټکو په نامه سره يا د يږي.

د تا ر يخي رو ايتو نو له مخې په پيل کې خټک د جنو بي و زير ستان د شوال په غره کې چې د سليمان د غره شما ل لو يد يځه لړۍ د ه استوګنه د ر لود ه. د شوال واد ي د بنو په لو يد يز کې پر ته د ه چې او ږد والی يې شپاړس ميله او پلن والی يې ۸ ميله د ی. د اسي ويل کيږي چې د وی ٦- کلو نه وړاند ې له هغه ځا يه د پښتونخوا د بنو سـيمې ته راغلل او هلته يې د هني او منګلو د قبيلوسره چې د وی په څير کرلانې پښتا نه وو استوګنه غوره کړه. څه مود ه ورو سته د کرلانيو يوه بله قبيله چې شيتک نو ميد ه او اوس د بنو څيو په نامه سره ياد يږي د شوال خوا ته وليـږ د يد ل او له هغه ځا يه يې د هني او منګل قبيلې و شړلې او پخپله په هما غه سيمې کې ميشته شول. په د غه وخت کې خټک هم له د وی سره استو ګن شول چې د سد راوڼ نهر او د هغه د شا او خوا سيمې د خټکو په لاس کې وې، خو تر څه مود ې ورو سته خټک د شيتکو سره د د ښمنۍ په و جه له هغه ځا يه وليږ د يد ل او د کو هاټ په شمال ختيزوبر خـو کـې ميشته شول. د کو هاټ د غه بر خې د چو ترې، ټيرې، لاچي، کر بو غې، شکرد رې، چراټ او نورو واد يو او سيمو نه عبارت د ي. چو تره د او سني کو هاټ د غره (چې په کو ها ټ کې د مالګې د غره جنوب لو يد يزه لړۍ د ه) او د لو اغر په مينځ کې يوه زر خيزه واد ی د ه. د د غې واد ۍ مشهور ځای او د مالګې منډ يي کرک نو ميږي.ټيرې د کو هاټ لـه

99 http://www.answers.com/topic/multan

100 http://en.wikipedia.org/wiki/Multan

101 http://encyclopedia.stateuniversity.com/pages/15513/Multan.html

(c) ketabton.com: The Digital Library

بناره د ۳۶ میلو په واټن د جنوب خو اته یو مشهور ځای د ی او د کو هاټ د تیرې تحصیل د همد ې کبله په د غه نوم بـا ند ې مشهور شوی د ی. لا چي د کو هاټ له بنار ه د ۱۷ میلو په واټن د جنوب خو اته د سړک پر غاړه پروت د ی.

کر بو غه د تیرې د سیمې په شمال لو ید یز او د تیرې د قصبې په لو ید یز کې لړ څه د شمال خو اته یوه واد ي د ه، چې په د غه ځای کې په همد ې نامه سره یو کلی هم شته، د غه ټولې سیمې د کو هاټ د ضلعې د تیرې پـه تحصـیل پورې اړه لري او د د ې ضلعې په سهیل او سهیل لو ید یزو بر خو کې مو قعیت لري. د شکرد رې په سیمه کې په همد ې نامه یو کلی هم شته چې نو مو ړ ې سیمه د کو ها ټ د ضلعې په جنوب ختیزې بر خې با ند ې مشتمله د ه. په هغه وخـت کې کله چې خټکو پر پو رتنۍ سیمې قبضه وکړه او په هغې کې یې استوګنه غوره کړه، نو د کوهاټ د او سنۍ ضـلعې ځمکې چې د غه ځای شمال ختیزې بر خې هم پکې شا ملې وې د اورکز یو پښتنو په لاس کې وې چې هغوی هم کرلانـي پښتنا نه شمیرل کیږي.

د ګوړ تیمور تر یر غل ۱۳۹۸ ع ورو سته په اغلب ګو مان د پنځلسمې پیړۍ په پیل کې د پښتنو یوې بلې قبیلې یعني بنګښ چې هغوی هم کرلانې پښتا نه د ي د کورمې له واد ۍ نه چې د کو هاټ په شمال لو ید یز کې پـروت د ی د کو هاټ لوري ته په لیږد پیل وکړ او د د غې ضلعې د لو ید یزو پو لو نه تیر شول او د د غې قبیلې خلکو کو هاټ تـه تګ راتګ پیل کړ. څه مود ه خو په خیر او خیر یت سره تیره شوه، خو په پای کې د بنګښو او اورکزو تر مینځ شخړې را مینځ ته شوې چې په د غو جګړوکې خټک د بنګښو ملګر تیا وکړه چې په د غو جګړو کې محمد زیو او تپې تهـنـرد ې د وه فیصله کوونکې جګړې پیښې شوې چې په د غو جګړو کې بنګښ او د د وی ملګري خټک بر یالـي شـول او اورکزي د کو هاټ شما لي غر ونو ته پر شا وتمبول شول چې تر او سه پورې هم هلته استوګنه لري. د د غو جګړو پـه نتیجه کې چې اورکز یو کو مې سیمې له لا سه ور کړې وې یوه هم د ریسي سیمه وه چې خټکو پرې قبضه وکړه. د غه ځای د کو هاټ په شمال ختیزه برخه کې مو قعیت لري. خټکو پر د غو ټو لو سیمو با ند ې د ۱۵ پیړۍ په پـای یـا د ۱۶ پیړۍ په لو مړ یو وختو نو کې تسلط ومو ند چې په د غو سیمو کې پنیاله، زیړي، توره ځیړۍ هم شا ملـې وې. همـد اراز خټکو پر شمال ختیزې بر خې باند ې خپله پر ا ختیا جاري و سا تله او د زیړه پر ټو لې واد ۍ او د خـوړه نیلاب پر واد ۍ یې هم خپله قبضه ټینګه کړه چې د نیلاب واد ۍ یوه برخه په کو ها ټ او لږه برخه یې په پیښور کې پرتـه د ه. د غه واد ي د چراټ د غره د لړۍ او د نیلاب د غره تر مینځ مو قعیت لري. د نیلاب غر د اپر ید یو له سیمې نه پیـل کیږي او د ختیز خو اته د سند د د ریاب تر پورې غاړې پورې رسیږي. نیلاب په عمو مي تو ګه د کو هاټ په ضلعه کې شا مل د ی. د خوړه شما لي برخه د پیښور په ضلعې او جنو بي برخه یې د کو هاټ په ضلعه کې شا مل د ي.

تر هغه ورو سته کله چې د خټکو قبیلې په شمیر کې زیا توالی راغی نو په هما غه تنا سب یې خپلو مقبـو ضـه سیمو ته پر اختیا ور کړه او اوس هغه پراخه سیمه د د وی په لاس کې د ه چې د یوسفزیو د سیمې او د کا بل یا لنـډي سیند له شمالي څنډو نیولې تر کا لا باغ، عیسی خیلو، مر وتو، بنو، وزیرو او د سند د د ریاب تر لو ید یـزو څنـډو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورړې غځيد لې د ه.

د خټکو شمال ته يو سفزي، لمر پر يو تو ته يې خليل، اپريد ي او بنګښ، جنوب ته يې د بنو سيمه او ختيز ته يې ابا سين مو قعيت لري.

د خټکو د سيمې اوږد والی شاوخوا سلو ميلو او پلن والی يې پنځوس ميلو ته رسيږي. د خټکو سيمه پر د وو بر خو ويشلې شوې د ه چې يو يې شما لي خټک او بل يې جنو بي خټک د ي. د جنو بي خټکو په سيمه کې د ما لګې کــا نو نه شته. د د ې سيمې ځمکه ميد اني او شګلنه د ه. غرونه يې شنه او اباد نه د ي. ټيري، لاچي، کرک او شکر د ره د د ې سيمې مشهور ځا يو نه د ي.

د شما لي خټکو سيمه هم غر نۍ د ه چې د د ې غرونو نه کو مه استفاد ه نه شي کيد لای. اکوړي، شــيد و، نظــام پور، امير او امير کلان د د ې سيمې مشهور او لوی کلي د ي.

د خټکو د سيمې په لوړو بر خو کې ځينې وړې وړې او سمسورې د رې هم شته چې په ځينو بــر خــو کــې د بنونو ځنګلي ونې شته. د خټکو په سيمه کې د بهاد ر خيلو د ما لګې کان يا د رنګ ډير مشهورد ی چې د د غه کان د عــا يد اتو په وجه ډيرې پيسي لاس ته راځي.

56.1 د خټکو مشهور ښا خونه

هغه خټک چې د کو هاټ په شمال ختيز کې اباد د ي او د کابل د سيند ه پورې استوګنه لري د اکوړه خټکو په نامه سره ياد يږي.اکوړي د پيښور او نو ښارنه ختيزې لور ته د کا بل سيند په جنو بي څنډو کې مو قعيت لري.خټــک پــه اصل کې په د وولو يو ښا خونو يعني تري او بو لاق ويشل شوي د ي. د هند پر نيمې وچې با ند ې د انګــر يزانــو د واکمنۍ نه وروسته خټک په د ريو نو مو نو اکوړه، ټيرې او سا غري سره ياد يږي. ساغري خټک بولاق د ي، خو ملک اکوړي چې ذکر به يې وشي تري خټک و.

د پښتونخوا مشهور ليکوال اروابناد قا ضي احمد جان د پښتو په مجلې (ستړي مشي) کې په ۱۹۳۲ ع کــال کــې د خټکو د قبيلې د ښا خو نو په باب د اسې ليکلي د ي :

"د خټکو د وه لوی لوی ښاخونه د ي. يو د ټيري خټک او بل د اکوړي خټک. د ټيري خټک د کوهاټ په ضــلع، او په بنو، او پنډۍ کې آباد د ي. او د وی اووه قامونه د ي: خورم، سيني، ټيري، بارک، ساغري، بنګي خيل، نصروټي. د اکوړي خټک د پيښور ضلع کې سهيل اړخ ته او د کوهاټ ضلع کې لمر پرېواتهٔ ته آبــاد د ي. د لمکــوړي خټــکــټــول

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرونه خريږي. بې د هغو نه چه د کوهاټ په ضلع کې د ي.

د 1931ء په مرد م شماري کې د د ې د واړه شاخونو د نارينه ۇ شمېر .... وۀ.

په د ې خټکو کښ د ړې قسم خلق د نورو نه زيات معتبر د ي.

1. خان خيل

په د ې نامه د خټکو او د ټيري د د واړه ټبرو خانان ياد ېږي. او د وی د سپاهيگرت د صفتونو او د ملک د انتظام د قابليتونو نه ډک د ي. په سول کې ډير په لويو لويو عهد و باند ې مقرر د ي او ډير په رسالو پټړو کې سرد اران د ي.

2. کاکا خيل

د وی د خټکو د زيړي کاکا يعني د شيخ رحمکار صاحب اولاد د ي. د هغه زيارت نوښهرتهنزد ې د ې او د زيارت کاکا صاحب په نوم باند ې مشهور د ې. د کاکا خيلو مياگانو په ټولو پښتنو باند ې که په رعيت کې د ي او که په غيرو علاقو کې ډير لوی عزت او زور د ي. او د پښتنو لويه ستانه د ه او وله خلق ډيري ډيري شکرانې او منوتئي ورکوي.

3. فقير خيل

د ا د خوشحال خان خټک د مشر ورور اولاد د ي. خلق ورته د بزر گۍ په سترگه گوري او ډير تعظيم يې کوي.

خټک خلق عام د پولې پټې کار (زميند اري) کوي او گډې ړيړې وغيره ډيرې ساتي ليکن اکثرپکې چې زمکې يې خرابې او غير آباد ې وي نو د مالگې کريې يعني چلن کوي او سود اگري پسې لرې لرې ځي او په پوځ کې بهرتي کېږي. د ا وخت هم په پوځ او مليشه کې د د ريو زرو نه زيات نوکران د ي او په سود اگري او نوکري کې د وی اکثر مسافري کړې وي نو ځکه يې د نورو نه خوی خصلت او سړيتوب ښۀ وي. د وی ډير سخت خواريکښ او چست چابک او خند ه روی خلق د ي. د وی د سند رو او د نڅاډير شوقيان د ي او د خټکو د بنگړي او د بلبلې نوم خو هر چا اورېد لې د ي. د پټڼري سپاهيان يوه تيله د ره کلاه او زري واسکټ واغوند ي.

د خټکو نور ښا خو نه د اد ي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

امند ي، ند اخيل، بليل خيل، بشبلي خيل، د رغانخيل، گنډ ا خيل، سمند ر خيل، بهرام، خواجه خيل، نصـــرتـــي، لګاړي، عبد لي، لو ګر خيل، بد ين خيل، کشيد خيل، ګل د ين خيل، چر ګي خيل، علي خان خيل، عالم خان خيـــل، لشـــکر خيل، مير ګل خيل، الله د اد خيل، اشرف خيل، د اور خيل، کامل خيل، حسن خيل، محمود خيل، باد ين خيل، شـــيخ علـــي خيل، اتمان خيل، د ر پي خيل، بارک خيل، انو خيل، امير جان خيل، تاتار خيل، د وران خيل، او نور۔ د خټکو يو ښاخ د ا با سين نه بله خوا په مکود کې استوګنه لري۔

د خټکو اکثره ځمکې د بنجر والي له کبله د کر نې وړ نه د ي۔ د خټکو په سيمه کې غنم، باجــرې، چنــي اوبــا جرې کرل کيږي۔ همد اراز د وی د نا رنجو، ليمو ګانو او انګورو با غو نه هم لري۔

د خټکو د سيمي معد ني پيد اوار مالګه، پټکری او د ډبرو سکاره د ي۔

خټک د نورو پښتنو په څير غير تي، زړور، ننګيالي، ميلمه پال او د علم او زد ه کړې سره زيا ته مينه لـــري، همد ا سبب د ی چې زيا تره خلک يې با سواد ه او ښه تکړه ډاکتران، د پو هنتون استاد ان، انجنيران او د کمپيو ټر مـــا هر ين لري۔ په پوځ کې هم ډير خټک په د ند و بو خت د ي۔

د خټکو د قبيلي يوه ښه ځا نګر تيا د اد ه چې لا نجمنې مسالې د جر ګو او ننواتو له لارې اواروي او په عمومي تو ګه د جر ګو د فيصلو او پر ېکړو ډير د رنا وی کوي۔

خټک په عمو مي ډول د شعر او شا عرۍ او مو سيقۍ سره ډير ه مينه لري، همد اوجه د ه چې د او چتې پا يې شا عران او د مو سيقۍ فنکاران پکې ډير د ی۔ د وی د مو سيقۍ په الا تو کې رباب، هار مو نيم، طبله او د مو سيقۍ نـــور الات استعما لوي۔ په پښتنو کې د خټکو اتڼ ډير مشهور د ی۔ په او سني وخت کې ښا غلی بختيار خټک د خټکو دقـــبيلي نه د پښتو ژبې تکړه سند ر غاړی د ی۔

د پښتونخوا د ايالت د کو هاټ نه سر بيره ډير شمير خټک د انګلستان په پلا زمينې لند ن، بر مينګهم، مانچستر او ايلسبري کې او سيږي۔ همد اراز يو شمير خټک د خليج په عر بي هيواد ونو لکه د وبی، قطر او همد اراز په مليشـــيا کې استوګنه لري۔

د ۱۹٦۱ع کال د سر شمير نې له مخې د د وی شمير د ۳۷۸۳_٤ تنو په شا او خواکې ښود ل شوی و چې ښا يـــې د ا شمير به اوس ډير زيات وي چې ا کثره يې په کو هاټ کې او سيږي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

56.2 نو ميالي خلک

د خټکو مشهور او نو ميالي خلک دا د ي

1. ملک اکوړې

د خو شال خان غور نيکه د هند د مغو لي واکمن جلال الد ين محمد اکبر ۱/۹۶۳-۱۲ ع معا صر چې د مغولي د ر بار له خوا د خير اباد قصبه او تر نو ښاره پورې سېمې د ه ته د جا گير په توګه ور کړل شوې وې. د ه د لو يې پا چا هـــي لارې سا تنه کوله. سرای اکوړه چې د اکوړه خټکو صد ر مقام د ی هم د ملک اکوړي له خوا ود ا ن شوی د ی.

2. يحيي خان

د ملک اکوړي مشر زوی چې د خپل پلار تر وفات ورو سته د هغه پر ځای د خټکو د قبيلې مشر و.

3. شهباز خان د خو شال خان خټک پلار

4. خان عليين مکان ستر خو شال بابا چې د تورې او قلم خا وند و. د مغولو پر خلاف يې ډيرې مبارزې کړې د ي

د د يوان خاوند واو ډير کتابو نه يې کښلي د ي. مشهور اثار يې د خو شال کليات، د خو شال خان د يوان، ســـو اتنامه، طب نامه، با زنامه، د ستار نامه، فراقنامه، فضل نامه، هد ا يه، ائينه، صحت البد ن، بياض، زنځيرۍ او نـــــور د ي. [102]

5. اشرف خان هجري

چې مغولي واکمن او رنګزيب بند ي کړ او د هند د بيجا پور په زند ان کې تر ۱٤ کلونو زند ان ورو سته وفا ت شو. د ی شاعرو او د د يوان خا وند هم و.

6. افضل خان خټک

د اشرف خان هجري زوی او د خو شال خان خټک لمسی و د تاريخ مر صع ليکوال چې د افغا نانو تاريخ او انساب

102 خو شال خان خټک په اردو ژبه د د وست محمد خان کامل اثر، پښتو ژباړه د د کتور لطيف ياد، د پېښور چاپ ۳۹- ۵۱ مخونه، ۲-٦ کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

پکې راغلي د ي.

7. عبد ا لقاد ر خان خټک چې د د یوان خا وند د ی

8. مشهور مبارز او د پښتو ژبې تکړه او وتلی شا عر ښا غلی اجمل خټک

چې مشهور پښتو اثاریې د غیرت چیغه، باتور، ګل پر هر، تکلونه، د ازه پاګل وم، ژوند او فن، کچکول، د افغان ننګ، د وخت چیغه، د ژوند چیغه، کیسه زما د ابد ي ژوند ا و په اردو کې جلا وطني کې شا عري د ي.[103]

9. مشهور لیکوال او محقق ارواښاد پریشان خټک.

57 خد وزي

د نو لسمي عیسوي پیړۍ مشهورومؤ ر خینو هر یوه ډ پټي محمد حیات خان په خپل مشهور ا ثر تار یخ حیات افغا ني او د تواریخ خور شید جهان مؤرخ شیر محمد خان ګنډ ا پور چې د واړه نسلا پښتا نه د ي د خد وزي دقبیلي ذکر او یا د ونه کړې د ه. خد وزي په اصل کې غلجي پښتا نه د ي چې زیات شمیر خلک یې د غز ني و لا یت د مقر په سیمه کې د علي خیلو غلجیو سره یو ځای پر اته د ي او په د غه سیمه کې د ملکیت او ځمکو خا وند ان د ي. د کند هار ولایت مرکز ته نږ د ي په د ه خو ا جه نو مي کلي کې هم خد وزي استوګنه لري چې د تا ریخ حیات افغا ني د لیکنې سره سم ۱٤٤ کلو نه وړ اند ې د د وی شمیر په نو موړي ځای کې ۲ـ کو ر نیو ته ر سید ه.

د تواریخ خو رشید جهان او حیات افغاني په حواله د وی خپل نسب کله سید انو او کله هم د ر انیو پو پلز یو ته منسو بوي، خو په اصل کې د وی غلجي پښتا نه د ي.

د تاریخ حیات افغاني په قول ۱٤٤ کلو نه وړ اند ې په ټول افغانستان کې د خد و زیو پښتنو مجمو عي شمیر ۲ـــ کوره ښود ل شوی و چې زیا تره خلک یې د کر نې او ما لد ارۍ په چا رو بو خت د ي

(ماخذونو په حقله د خرڅنو برخه ولټوئې)

103 http://en.wikipedia.org/wiki/Ajmal_Khattak

(c) ketabton.com: The Digital Library

58 خدوزي و خرڅين

خر څين يوه کو چنۍ قبيله د ه چې په اصل کې کرلاڼي پښتا نه اود شمالي و زير ستان د د وړو د سيمې د زا نګيټي او وژګي په کليو کې استوګنه لري چې په زانګيټي کې يې شمېر ٦. کو ر نيو او په و ژګي کې ١٦ کو ر نيوته ر سيږي. د د وی يو کلی د مد ه خيلو د تنګي او پيپلي تر مينځ پروت د ی چې خر څين نو ميږي.

خر څين په قبيلوي اتحاد کې پخوا د د وړو سره متحد وو، خو نن ورځ د مد ه خيلو وزيرو سره په يوه اتحاد کې شا مل د ي.

د د وی رواجونه او د ود ونه کټ مټ د د وی د ګا ونډيو د وړو او وزيرو په څير د ي. خر څين زړور او جنګيالي د ي او په پښتني ننګ او غيرت ټينګ خلک د ي.

د خر څين د قبيلې ځيني ښا خو نه او څا نګې په لا ند ې ډول د ر پيژ نو :

تير سم خيل، ليو ني، لا د و د خيل، مليا ګي، سيره خيل او سنګر خيل.

د خد وزو و خرڅنو په حقله ماخذونه: [104، 105، 106، 107، 108]

59 خروټي

زموږ پښت پو هان او تو کم پيژ ند ونکي خروټي د پښتنو د غلجي د ټولنيزې ډلې پورې اړوند ه قبيله ګڼي چې ډيره مشهوره او هم د شمير له مخې يوه پياوړې قبيله شمير له کيږي چې د افغانستان په بيلا بيلو ولا يتونو لکه پکتيکا، پکتيا، غزني، ميد ان او ورد ګو، زابل، کند هار، هيلمند، هرات، کند ز، بغلان، مزار شريف، پروان، کا پيسا، کابل، لوګر اولغمان کې استوګنه لري.

---

104 د پښتنو قبيلو شجرې او مېنې، د پو هنوال محمد عمر رووند ميا خيل تا ليف، ميوند خپر وند و يه ټو لنه، ٢٥٦ مخ، ١٣٨٣ کال

105 تاريخ حيات افغا ني، د محمد حيات خان تا ليف، پښتو ژباړه د محقق فر هاد ظر يفي او د کتور لطيف ياد، ٣_ مخ، د پيښور چاپ، ٢_٧ کال

106 تو ار يخ خو ر شيد جهان، د شير محمد خان ګنډا پور تا ليف، ٢٢٢ مخ، ١٨٦٧ عيسوي کال، د لا هور چاپ

107 پښتني قبيلې، د د کتور لطيف ياد تا ليف، ١١٧ مخ، د پيښور چاپ، ٢_٧کال

108 اضلاع، ا يجنسيها و قبايل ايا لت پښتو نستان، د قو مو نو او قبا يلو چارو وزارت، ١١١ مخ، ١٣٦٤ کال، د کا بل چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خرو ټو اصلي ځای ځا یګی او ټا ټوبی د ګو مل سیمه د ه چې له اد اري پلوه د پکتیکا ولایت پورې یوه اړوند ه ولسوالي د ه. همد اراز د د غه ولایت په سروبي، اورګون او سر رو ضه کې هم خر وټي استوګنه لري.

ډیپټي محمد حیات خان په خپل مشهور اثر تاریخ حیات افغاني کې چې له نن نه یې ۱٤٤ کلو نه وړاند ې کښلی د ی د خرو ټو د سیمې په اړوند د اسي لیکلي د ي : " خرو ټي په هغو غرو نو کې او سیږي چې د کټواز په ختیز د سلیمان د غره د اړوند و سیمو نه تر بر مل پورې پر اته د ي. د خرو ټو د سیمې یوه برخه د ار ګون سیمه د ه چې په هغې کې د پر ملیانو قبیلې خلک هم استوګنه لري. خرو ټي په ځینو هغو تنګو مید اني سیمو باند ې هم ولکه لري چې په مینځ کې یې د نګ د نګ غر ونه پر اته د ي. د وی څلور کلي لري چې په د غو کلیو کې سر رو ضه لو مړنی مقام لري" [109]

د خرو ټو د قبیلې لوید یز، شمال لو ید یز او جنوب لو ید یز ته سلیمان خیل استوګنه لري، شمال ته یې د زرمت سیمه او ختیز ته د وزیرو د قبیلې سره پو له لري.

خروټي د کر نې او ما لد ارۍ په چارو بو خت د ي، خو ځیني یې په پووند ه ډول هم ژوند کوي یعني کو چیا ني ژو ند لري. د خرو ټو پووند ه اوس هم د شلګر او وانې په سیمه کې د کال نیمه برخه تیروي. د تل په کو چیا نو کې د خرو ټو مشهور مشر ملک محمد کر یم خان را جي و چې د اعلیحضرت محمد ظا هر شاه د وا کمنۍ په وخت کې یې اعزازي معاش او رتبه هم لر له. د بنو او د یرې په خر وټو کو چیا نو کې مشهور کسان امیر خان یحیي خیل، سلطان محمد، روزي خان، مو سی خان اد ي خیل او اصحابي امند خیل وو. یو شمیر خر وټي په سو د ا ګر یزو چارو هم بو خت د ي چې په هند و ستان، کر اچۍ، د وبۍ، اروپا او امر یکې کې بیلا بیل سو د اګریز کا رونه سر ته رسوي. په کر اچۍ کې د وی یوه کمیټه هم لري چې د سر رو ضې د کمیټې په نامه یاد ېږي او حا جي امیر ګل خر وټی یې مشري کوي. همد اراز په کر اچۍ کې د خر و ټو د قبیلې یو بل مشر حا جي جمعه خان خر وټی د ی چې په افغانستان کې د خپلې قبیلې د بیو زله خلکو سره مالي مر ستې هم کوي.

په ګو مله کې له پخوا نه د خر وټو د وې ډلې مشهورې وې چې یوه ډله یې پا سني یا کا بلي خر وټي بلل کید ل چې لوی مشر یې خوا جه ګی نو مید، بله ډله ښکتني خرو ټي وو چې مشر یې مخا مد نو مید چې لوی خان یا شیر خان د قطغن نا ئب الحکو مه هم له د غې د و یمې ډلې نه و. د اسي و یل کیږي هغه وخت چې ناد ر شاه افشار د غلجیو ځواک مات کړ نو ډیر شمیر خروټي یې ایران ته فراره کړل، خو کله چې بیا شیر خان د قطغن نا ئب الحکو مه شو د وی ته یې د زابل په شاه جوی، هیلمند او کند زکې ځمکې او جا ید اد ونه ور کړل.

هغه خرو ټي چې په کا بل کې استوګنه لري نو د د وی یو شمیر په پغمان، خاک جبار او خورد کا بل کې استوګنه لري. د لغمان ولایت خر وټي د د غه ولا یت په مرکز او د قر غیو په او لسوالۍ کې ژوند کوي. همد اراز د پروان ولایت

109 تا ریخ حیات ا فغاني، پښتو تر جمه، د پیښور چاپ، ۲۹۷-۲۹۹ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خر وټي په با ګرام کې هو ایي ډګر ته ثیر مه استوګنه لري.

خروټي غیر تمن، علم خو ښونکي، میلمه پال او د ینداره خلک د ي. د انګر یز انو سر ه یې په د ر یو تا ریخي جګړو کې ډېرې توري وهلي او هم د رو سي سور ښامار په ګو نډو کو لو کې یې هم خپل تا ریخي رسا لت په ښه تو ګه سر ته رر سولی د ی. په او سني وخت کې په ټول افغانستان کې د خر وټو مجمو عي شمیر د یو ملیون تنو پـــه شـــا او خواکې ښو د ل شوي د ي.

59.1 د خرو ټو د قبیلې ښا خو نه او ثا نګې

خروټي د نورو پښتني قبیلو په ثیر په لا ند نیو ښا خو نو او ثا نګو با ند ې ویشل شوي د ي :

زکو خیل، یا خیل، اد یخیل، امند خیل، شمو خیل، سلیما نزي، الو خیل، اد و خیل، مد و خیل، سند و خیل، علـــي خیل، غوري خیل، علي زي، خد ر خیل، باند زي، کند اخیل، یحیي خیل، کا کل زي، جمال خیل، مالي خیل، للي خیل، خر منځي، مارزک، زوبي خیل، عباس خیل، شهباز خیل، از غر خیل، بهاد ر خیل، نوروز خیل، اشرف خیل، عیسی خیـــــل، سلطا نخیل، بهرام خیل، عصمت خیل او نور...

59.2 د خر و ټو د قبیلي مشهور کسان

1. د لوی احمد شاه با با په وخت کې د خر وټو د قبیلي لوی ملک او مشر ملک شمس ا لد ین نو مید ه چـــې ځیني و ختونه یې د وزیرو، ځد رانو او پر ملیا نو د قبیلو سره د مخا لفتو نو په وجه کو چنۍ لا نجې او شخړې هم را مینځ ته شوي د ي

2. د امیر د و ست محمد خان په وخت کې د خرو ټو مشران ملک ښاد ي خان او سرور خان نو مید ل چې د خر وټو د قبیلي ټولې لا نجې او شخړې د همد وی له خوا حل او فصل کید لې.

3. د امیر عبد الر حمن خان د واکمنۍ په وخت کې ملک نظر شاه، عمر خان، کر یم خان، احمد خان، سر ور خان، خو اجه ګی، ملا ګل خان، ملک سمند راو ملک روزي خان د خر وټو د قبیلې ملکـــان او قـــو مـــي مشران وو چې ورو سته ملک سمند ر د امیر عبد الر حمن خان له خوا اعد ام کړل شو.

4. د اعلیحضرت الغازي امیر اما ن الله خان په وخت کې د خرو ټو د قبیلې یو جید عالم ملا ګل خان خر وټی

(c) ketabton.com: The Digital Library

وچې د امیر اما ن ا لله خان د سپا ر ښتني له مخې یې د کا بل د عبد ا لر حمن خان په سرای کې یوه د ارا لو کا له هم لر له او مفتي هم و.چې بیا د د ه تر مړ یني وروسته د ه زوی عنا یت الله مفــتي زاد ه څـــر وتې چې د کا بل پو هنتون د شر عیا تو په پو هنځي کې یې زد ه کړې کړې وي د نو موړي د د ار الو کالې چا رې پر مخ بیولې چې بیا نو موړی د روس د گو ډا گیا نو له خوا په شهاد ت ورسید.

همد اراز د اعلیحضرت امیر اما ن الله خان د و اکمنۍ په وخت کې د هغو خرو ټو غا ز یا نو نو مو نه چې د خپلو اکۍ په سپیڅلې جگړه کې د انگر یزي ښکیلاکگرو او بلو سگرو په وړ اند ې جنگید لي د ي د اد ي :

1. غازي اصحا بې خان امند خیل

2. غازي ملک روزي خان امند خیل

3. غازي ملک مشتاق با ند زی

4. غازي ملک کند ا خیل

5. غازي ملک شیر محمد اد یخیل

6. غازي ملک امیر خان یحیي خیل

7. غازي ملک شیر جان کا کل زی

همد ا راز په معا صره د وره کې د خر وټو د قبیلې د نا متو کسانو، قو مي مشر لـنـــو او علمـــي اوفـــر هنگـــي شخصیتو نو او د یني عا لما نو نو مو نه چې ځینوېې له د ې فا ني نړۍ نه ستر گي پټې کړې او ځیني یې لا ژوند ي د ي په لاند ې ډول د ي :

1. د غازي ملک روزي خان لمسی او د حا جي د راني خان زوی حاجي صفر محمد خـــاد م ملـــوی خـــان او مخور ملي شخصیت.

2. د ملک نور محمد خان زامن ملک جلا لزی او ملک جما لزی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. د ملا محمد انور زوی ملا عبد الحی مطمئن

4. د قر یشي جان خان زوی حا جي وکیل محمد معصو م خان د قوم مشر او ټولنیز شخصیت

5. د زابل په و لا یت کښ حا جي مراد خان زوی حا جي عبد الر شید مشهور په سید جلال چې سیا ســـــي او علمي شخصیت د ی.

6. د قره باغ په ولسوالۍ کې حا جي احمد خان

7. د پکتیکا په اورگون کې ملک اغا محمد ما رزک

8. د کند هار د ولایت ملي سو د اگر د حا جي عمر خان زوی حا جي محمد ایوب خان

9. د پکتیکا ولا یت د یني عالم او ملي شخصیت د حا جي محمد اعظم خا ن زوی مو لوی عبد الر حیم

10. پخوانی صد راعظم اود افغانستان د اسلامي گو ند مشرانجنیر گلبد ین حکمتیار

11. د هرات په ولایت کې ځوان مخور او ملي شخصیت نصیر احمد خان با نزی

12. په کر اچۍ کې قو مي او ملي شخصیت نصر الله خان خر وټی

13. په کر اچۍ کې قو مي مشر حا جي امیر گل خر وټی

14. په کر اچۍ کې قو مي مشر حا جي جمعه خان خر وټی

15. د شهزاد خان امند خیل زوی قاري عطاالله

16. د مو لوي محمد رفیق خان زوی مو لوي محمد نور

17. د مو لوي محمد نور زوی فیض الله نوري

18. د ملا عبد الر حمن زوی ملا گل باران

(c) ketabton.com: The Digital Library

19. علمي او ټولنيز شخصيت عبد الر حمن حميد ي

20.سند رغاړې رحمان خروټي

21. د افغانستان د خلک د يمو کر اتيک گو ند عمو منشي او جمهور رئيس حفيظ الله امين چې د رو سا نو له خوا ووژل شو

22.د اتحاد اسلا مي مشر استاد عبد الرب رسول سياف

23.مولوي ار سلا رحماني رو حا ني شخصيت

24.شير خان خرو ټی چې په لوی خان سر ه هم شهرت لري او د اعليحضرت محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په د وره کې د قطغن نا ئب الحکو مه و چې د شېر خان بند ر د همد ه په نامه د ی

25.غلام سر ورنا شر چې په کند ز کې د خرو ټو مشر او د سپين زر د فا بر يکې رئيس و.

26.د الحا ج غلام جيلاني نا شر زوی حا جي احمد جان

27.د الحاج مفتي ملا گل خان خر وټي زوی حيا ت الله مفتي زاد ه خر وټی

28.د پکتيکا د ولايت نه سنا تور شهنواز خان

29.د غز ني ولا يت نه د پا رلمان و کيل خالد فا روقي

30.د خر وټي د قوم د سراسري شورا بنسټ ا يښنود و نکی او مؤ سس انجنير مطيع الله مطيع چې ليکـــوال هم د ی.

31. د وانه د انگور هډې نه د حا جي محمد کر يم زوی حا جي د رگی

32.د لغمان ولا يت نه قو مي مخور ملک سيد ملا خر وټی

33.انجنير نجيب الله راعي

(c) ketabton.com: The Digital Library

34.څا ر نپوه محب الله خر وټی

35.پو هیالۍ نور ضیا د رابعه خر وټی د بنیاد مشره

36.د افغانستان د نړ یوالو څیړ نو او ستر ا تیژۍ د مرکز رئیس صد یق ا لله سا هل

37.د پکتیکا د سر رو ضې نه اکبر جان

38.ر ئیس محمد صد یق خان خروټی خورد کا بلی

39.د پروان د ولا یت نه الحاج غلام نبي خر وټی

40.د لغمان د ولا یت نه د کتور احمد الد ین خروټی

41. د پکتیکا د ولا یت نه د سید جان خان زوی الحاج محمد ایوب خان خر وټی

42.پکتیکا د ولا یت نه د ملک اغا محمد زوی حا جي خا ګی

43.د پکتیکا د ولا یت نه د حا جي محمد غني خر وټی زوی ملا سپین

44.د کند ز ولایت نه سید محمود ها شمي

45.د کند ز ولا یت نه د حا جي جمعه خان زوی رئیس محمد ګل

46.د کتور نسیم خر وټی

47.مو لوي عبد الر حمن

48.نا جیه سا حل خر وټي

49.انګیزه خر وټي

50.جنرال جسیم خان

(c) ketabton.com: The Digital Library

51. پخوانی عد لیه وزیر معراج الد ین خان خر وټی

52.الا هه خر وټي

53.مد یر سید رحمن

54.حا جي حارث خان

ماخوذ د [110] نه

60 خلیل

زه عا شق یم سروکار مې د ی له عشقه
نه خلیل، نه د اؤد زی یم نه مو مند (رحمن با با)

که چیرې د خلیلو د قبیلې د نسب شجره په غور سره تر څیړ نې لا ند ې و نیسو نو جو ته به شي چې د غه قبیله د سړ بني پښتنو د ټولنیز ګروپ پورې اړه لري او د غو ر یا خیلو له پښته را وتلې د ه او د د وی لـوی نیکه غری یا غو ریا نو میدـ غوریا څلور زامن د رلود ل . لو مړی د ولت یار چې د هغه او لا د ه مو مند او د اؤد زي د ي، د ویم خلیل، د ریم څمکنی او څلورم ز یړان چې ز یړ انې یې هم بو لي۔

غو ر یا خیل په مجمو ع کې د خپلوپو ر تنیو ښا خو نو په ګډون په لو مړي سر کې د کند هار په شا او خوا کې مېشته وو۔ بیا ورو سته د ۱٤٥۔ میلا د ي کال په شا او خوا کې د غز ني لو ید یز ته د تر نک سیند په خو ا کې یې ا ستو ګنه د ر لو د ه.په هند کې د مغو لي و اکمنۍ بنسټ ا یښو د و نکي ظهیر الد ین محمد با بر په خپل مشهور اثر توزک بابري کې په مجمو ع کې د غو ر یا خیلو د او سید و ځای د مشد او سمګا نه سیمو په شا او خو ا کې ښو د لی د ی چې د ا سیمې د غز ني په جنو بي برخه کې پر تې د ي۔

کله چې د غو ر یا خیلو په شمیر کې ډیر والی راغی نو د وی له غز ني نه کا بل او بیا ننګر هار ته لا ړ ل او له ننګر هاره د خیبر د تا ریخي د رې له لارې پیښنور ته و لیږ د ید ل۔

110 د خرو ټي قبیله، د انجنیر مطیع الله خر وټي مقا له، د خا وران ویب پا ڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تا ریخ حیات ا فغا ني مؤ لف ډ پټي محمد حیات خان له نن نه ۱۴۴کلو نه و ړاند ې د خلیلو د قبیلې په اړ وند د اسي لیکلي د ي :

" د د غې قبیلې شمېر ٦ــ کوره او د وسله والو کسا نو شمېر یې ۱۲ــ تنه ښود ل شوي د ي. د وی د پېښور په مید اني برخه کې استوګنه لري. د د غې قبیلې ځوکوره د مو مند و د قبیلې او همد اراز د برو د رانیو له نورو څو کو رو نو سره یو ځای په کند هار کې او سېږي او د لته یوازې د وی د برو د ر انیا نو په نامه یا د وي او غا لبلبه د وی د رانې ا حمد شاه په و خت کې هلته میشت شوي وي. د کند هار په ښار کې یوه بیله محله د برو د ر انیو له پاره مو جود ه د ه"

ار وا ښاد علا مه عبد ا لشکور ر شاد هم د حیات افغاني د کتاب د پښتو ژباړې په ۲۴۲ مخ کې د خلیلو د قبیلې په لمن لیک کې د برو د ر انیو په باب لیکلي د ي : د کند هار په احمد شا هي ښار کې یو با زار او یوه د روازه د برو په نامه نو مو لې شوې د ه چې برو د برو د ر انیو مخفف د ی.

د پښتونخوا مشهور لیکوال اروا ښاد قا ضي احد جان د پښتو مجلې (ستړي مشي) کې چې په ۱۹۳۲ میلاد ي کال کې خپره شوېد ه د خلیلو د قبیلې په اړوند د اسي لیکلي د ي : د د وی د سیمې ځمکې د کا بل او باړې په سیند ونو خړو بیږي. د د ې قبیلې معتبر خلک ا ر با با ن د ي چې د متا خیلو په ښا خ پورې اړه لري. ویل کیږي چې د ا خطاب شا ه جهان پا چاد وی ته ور کړی د ی. د وی غښتلي او پیا وړي خلک د ي او زیا تره په پوځ او ملیشا کې د ند ې تر سره کوي، ځکه چې د وی د خپلو پیاوړو او غښتلو اندا مو نو له وجې د پو ځي چا رو له پا ره مو زون د ي. د د ې قبیلې زیا تره خلک د پېښور ښار او چو نې ته نږد ې او سیږي.

خلیل په پېښور کې د د اؤد زیو د قبیلې لو ید یز او جنوب لو ید یز ته پر اته د ي. د د وی سیمه شل میله او ږد والی او لس میله پلن والی لري چې بر تهکال، کوز تهکال، سپینه وړی او لنډی د د وی مشهور کلي د ي چې د باړې په ښۍ غاړه مؤ قعیت لري.

خلیل زړور، جنګیالي، علم خو ښوونکي، میلمه پا لو نکي او په پښتو او پښتو نولۍ با ند ې ولاړ خلک د ي.

د د ې قبیلې ځینې ښا خو نه او څا نګې په لا ند ې ډول د ي : متا خیل، باروزي، ا سحاکزي، تلزرزي، سالارزي، افوزي، نورزي، متي زي اواکازي او لکه چې د مخه وویل شول د خلیلو مشران د ار با با نو په نامه یاد یږي.

د خلیلو په نا متو کسا نو کې یو هم د پښتو ژبې مشهور لیکوال، محقق او شا عر ښا غلی همیش خلیل د ی چې د ډیر شمیر علمي اثارو خا وند د ی. همد اراز د د ې قبیلې یو بل تن ارباب فتح محمد خان چې د پېښور یو نیو رسټۍ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تا ریخ د څا نګې مشر و۔ د پیښور په پو هنتون کې د Area study center کې غړی عبد الله جان خلیل هم د یا د ونې وړ علمي شخصیت د ی۔

د سیا ست په ډګر کې هم د خلیلو قبیلې ځیني سیا سي شخصیتو نه د یا د ونې وړ د ي چې په د غو نو مو نو کې د بنا غلی ار باب جها نګیر خان خلیل نو م یا د و لای شو چې د پښتونخوا د صو بې وزیر اعلی هم و۔ همد اراز د خلیلو د قبیلې بل شخصیت ارباب عا لمګیر خان خلیل و چې د مخا بر اتوفد رال وزیر د ی۔ د خلیلو د قبیلې د ځینې نـــور و هغو ار با بو نو په جمله کې چې ځینو یې د و لتي د ند ې هم د ر لو د لي د ي د لا ند نیو کسانو نو مو نه د یا د ونې وړ د ي :

ارباب ولي محمد خان، ار باب نور محمد خان، ار باب ظا هر خان، ارباب امد اد خان، ار باب محمد فریـــد، اربـــا بزاد ه حبیب الله، ارباب هد ایت الله، ار باب سید احمد، ارباب اسلا م زیب خان، ار باب محمد صفد ر حیات، اربا بزاد ه عطا ؤالله، ارباب اسفند یار خان او ارباب احمد علي جان۔

ماخوذ د [111، 112] نه

61 خوږیاني

خوږیا نې د پښتنو یوه مشهوره قبیله د ه چې د کرلاڼي پښتنو په ټولنیز ګروپ کې شـا ملـه د ه۔ د پښـتنو د عنعنوي شجرو له مخې خوږیاڼی د ککي زوی او د کر لاڼ لمسی د ی۔د تاریخي رو ایتو نو له مخې په پیل کې د خو ږیا نیو د قبیلې خلکو په خو ست کې استوګنه د ر لود ه، چې د هند د مغو لي واکمن نو رالد ین جها نګیـــر ۱۵۶۹-۱۶۲۷ میلاد ي د واکمنۍ په وخت کې د زرمت د سېمې ځینو غلجیو قبیلو پر د وی یر غل وکړ او د وی له د غې سیمې نه خپـــل او ســـــنې ټـــا ټـــو بـــــي تـــه چـــې پکـــې مـــې شـــته د ي ولیـــــږ د یـــــد ل۔

خوږیاڼي په عمو مي تو ګه د ننګر هار ولایت د خوږیاڼیو، شېرزاد او پچیر او اګام په ولسوالیو کې اســـتوګنه لري۔د خو ږیا نیو د قبیلې لوېد یز ته د حصا رک غلجي ولسوالي، جنوب ته یې د کورمې ایجنسي او د ډیورنډ کر ښه، ختیز ته یې د شینوارو قبېله او شمال ته د ننګر هار د سره رود ولسوالۍ سره ګډه پو له لري۔

د خوږیا نیو په ولسوالۍ کې د د وی شمېر ۱۴۷__ تنه ښود ل شوي د ي۔ په د غې ولسوالۍ کې د د وی مشـــهور ځا یونه وزېر، زاوه، کیلغو، ماما خیل او بیهار د ي۔ په تېره بیا د وزېرو سېمه ډېره شنه او ښه اب او هوالري۔د خوږیـــا

111 http://www.khyber.org/pashtotribes/k/khalil.shtml

112 پښتا نه د تا ریخ په رڼا کې، د سید بهاد ر شاه ظفر کا کا خیل تا لیف، پېښور یو یو ر سټي بک ایجنسي، ۱۳۲۵ مخ، د ۱۹۶۲ میلاد ي کال چاپ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيو په ولسوالۍ کې ډول ډول مېوې پيدا کيږي چې مشهورې مېوې يې انار، انځر، تو تان، اوانګورد ي.

د ننګر هار بله ولسوالي د شېرزاد و ولسوالي د ه چې په د غې ولسوالۍ کې د خوږ يا نيو د قبيلې ټول شمېر ٦٦٣٩٢ تنو ته رسيږي او اشپان پکې مشهوره سېمه د ه.

د ننګر هار د ريمه ولسوالي چې خوږيانې پکې مېشته د ي هغه د پچير او اګام ولسوالي د ه چې هلته د خوږ يا نيو شمېر ٣٩٢٨. تنو ته رسيږي. د ګيري خيلو او تورې بورې سېمې هم د پچير او اګام په ولسوالۍ کې پر تـې د ي.د شجرو له مخې خوږيانې د وې مير منې د رلود ې او زامن يې خر بون، شېرزاد او وزېر ول چې د شېرزاد او لاد ه د شمېر له مخې د نورو خو ږيا نيو په پر تله زيا ته د ه. د خو ږيا نيو د قبيلې نور ښاخونه په لاند ې ډول د ي :خربوني، وزېر، شېرزاد، پړبه، خد ر خيل، پراخي خيل، احمد خيل، ذخه خيل، ابراهيم خيل، کود لي، مرکي خيل، لقمان خيل، شيرزاخيل، شيخان، ګلي خيل، ملي خيل، مېر ګټ خيل، شمن خيل، پيرالي خيل، هلال خيل، ښاد ي خيل، عيسى خيل، علي خيل، بارک، عبد الرحمن، مند وزي، ګير يخيل، يحيي خيل، سليما نخيل، لنډه خيل او با مه خي.

د د غې قبيلې په اړ وند بيلا بيلو مؤ رخينو ډېر څه ليکلي د ي چې په د غوکتا بو نو کې د لا ند نيوتاريخي کتا بو نو نو مو نه يا د ولای شو: د ډېټي محمد حيات خان تا ريخ حيات افغا ني چې له نن نه ١٤٤ کلو نه وړاند ې ليکل شوی د ی.د زرد ار خان ناغر تا ريخ ,صو لت افغاني او تواريخ خور شيد جهان د شير محمد خان ګنډاپور اثر.انګرېزي مؤرخ مونټ سټوارټ الفنسټن هم په خپل اثر د کا بل سلطنت بيان An Account of Kingdom Of Cabul او نورو ګڼ شمېر افغاني مؤ رخينو لکه اروابناد علا مه استا د حبيبي او استاد احمد علي کهزاد هم د د غې قبيلې ذکر او ياد ونه کړې د ه.لکه څنګه چې د مخه وويل شول چې د خو ږيا نيو د قبيلې په اړوند ډېرې تا ريخي ليکنې شوي د ي چې په د غو ليکنو کې چې د د غې قبېلې په اړوند شوي د ي يوه هم د ډېټي محمد حيات خان ليکنه د ه. د ی په خپل تا ريخي اثر کې چې ١٤٤ کلو نه يې وړاند ې يې په اردو ژبه ليکلی او بيا د اردو نه په انګر يزي او وروسته د افغانستان د علو مو د اکيډ يمي له خوا په پښتو هم ژباړل شوی د ی د خو ږيا نيو د قبېلې په اړوند د اسې ليکلي د ي:

خوږيانې د ننګر هار په لو يد ېزاو د سپين غره په شمال کې استوګنه لري چې په د وی کې د شېر زاد د اولاد ې شمېر زيا ت د ی.د هند د مغولي واکمن شاه جهان ١٥٩٢-١٦٦٦ ميلاد ي د تخت کينا ستلو په لو مړي کال د ښاد ي خيلو او د بارک د اولاد ې لقمان تر مينځ يو لړ شخړې او لانجې را مينځ ته شوې چې په د غو شخړو او لا نجو کې د لقمان ښاخ د خد ر خيلو په مر سته ښاد ي خيل وځپل چې ښاد ي خيلو بيا د غلجيو پښتنو سيمو ته پناه يووړه او له هغوی نه يې مر سته وغو ښته. غلجيو د د وی مر ستې ته ملا وتړله او د کابل د مغو لي صو به د ار سيد خان په ملګر تيا يې د د وی د مخا لفينو سره سختې جګړې وکړې چې په د غو جګړو کې د بارک د اولاد ې نه ٩___ زره تنه ووژل شول.

پاتې د ې نه وي چې د خوږيا نيو د قبيلې ځينې ښا خو نه د خو ست په ولايت کې هم استوګنه لري چې په د غو قبيلو کې د پړ به او مند وزي قبيلو نو مو نه د ياد ونې وړ د ی، خو اوس پړ به او مند وزي له پا تې خو ږيا نيو نه د و مره لېرې د ي چې د وی پخپله هم په د ې نه پو هيږي چې د خوږيا نيو سره کومې قبيلوي اړيکي لري که نـه. يـو

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمېر خو ړيا نې د ننگر هار د ولايت په مرکز جلال اباد، کا بل اوکند ز کې هم استوګنه لري.

خو ړ يا نې په عمو مي تو ګه د کر نې او مالد ارۍ په چارو بو خت د ي. د د وی په ځمکو کې غنم، جـــوار او د کر نې نور محصو لات تو ليد يږي. په د وبي کې يې هوا معتد له، خو په ژمي کې سړه او واوره پکې اوري. د ميلمــــې مشــــهور او تـــا ريخـــي بـــڼ هـــم د خـــو ړ يـــا نيـــو پـــه ولســـوالۍ کـــې مـــو قعيـــت لـــري. خو ړيا نې زړور، غير تمن، جنګيالي، په هېواد مين او ميلمه پا لو نکي خلک د ي. د انګر يزي ير غلګرو سره په د رې ګو نو جګړو کې يې ډېرې توري وهلي او د روسي ير غلګرو په وړاند ې هم په نره جنګيد لي د ي او خپل هيواد نـــی رسالت يې په ښه تو ګه سر ته رسولی د ی.

61.1 نامتو خلق

د خوړ يا نيو په مشهورو کسا نو کې چې د انګرېزانوا و رو سا نو پر خلاف جنګيد لي د ي د غه کسان مشهور د ي:

1. ملک قيس چې د خپلواکۍ په جګړو کې د انګرېز انو سر ه جنګيد لی و.
2. د روسي ير غلګرو په وړاند ې د مبارزې يو مشهور مشر مولوي محمد يو نس خا لص
3. قو ماند ان زمان

د خو ړيا نيو مشهور پيژ ند ل شوي سيا سي شخصيتونه، ليکوالان او شا عران د اد ي :

1. اروابناد يو سف ميړنی د افغان ملت د ګو ند د رهبرۍ هيات غړی چې د روس د مز د ورانولـــه ښـــوا شهيد شو.
2. ښا غلی فاروق ميړنی په پا رلمان کې د خلکو استازی.
3. اروابناد والی حا جي محمد اصف خان چې د هېواد د پو هنې او معارف په برخه کې يې هم د قد ر وړ خد متو نه تر سره کړي وو.
4. ښا غلی عبد الرؤف قتيل خو ړيا نی مشهور ليکوال، ژور نا ليست او شا عر.
5. ښا غلی استاد غلام د ستګير ړنګ چې د پو هنې په برخه کې يې د قد ر وړ خد متو نه کړي د ي.
6. ښا غلی عبد اللطيف منت بار خو ړيانی د پښتو ژبې شا عر
7. ښا غلی اقا محمد ګړ ند ی شا عر او د پو هنې د ډګر يوتکړه خد متګار
8. د پښتو ژبې شا عره او ليکواله کبرا مظهري

(c) ketabton.com: The Digital Library

9. د پښتو ژبې شاعره او ليکواله بلقيس مکېز
10. ښا غلی متين خو ږيانۍ شاعر او ليکوال
11. ښاغلی قتيلزوی
12. ښا غلی اروابناد سنا تور محمد امين خو ږيا نۍ چې د هېواد تکړه ليکوال او محقق.
13. د هېواد سيا سي شخصيت ښا غلی عبد الصمد حا مد چې د محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په وخت کې د صد ارت مر ستيال و.

ماخوذ د (113، 114، 115، 116، 117)

62 خوندي

ز موږ پښت پو هان او نسب پېژ ند ونکي خو ند ي د غر غښتي پښتنو د ټو لنېز ګروپ پورې اړوند ه قــبېله بولي او د اسې ويل کيږي چې د وی د د اوي قبېلې يوه وصلي څا نګه د ه. د خو ند ي په اړوند د اسې روايتونه هم شته چې د د اني زوی د اوي چې د غرغښت لمسی و د يوې سيد ې کو نڼې سره نکاح وتړله چې د خپـــل زوی او ځلـــورو لمسيو سره يو ځای د خجند نه ملتان ته د خپلې خور د لېد لو له پاره په سفر راوتلې وه. د غې ښځې د خپـــل پخـــواني مېړه نه چې کوم زوی د ر لود د هغه نوم سيد حسين و، چې سيد حسين بيا د بليل، سکند ر، موسی او علي په نو مو نو څلور زامن د ر لود ل چې د وی په وصلي ډول د د اوي په قبيله کې شا مل شول. د د ې له پاره چې د غه ښځه، زوی او لمسيان يې له د ې سره يو ځای د خجند له سېمې نه را غلي ول نو پښتنو ورته خجند يان ويل چې د وخت په تېرېـــد و سره د وی د خجند نوم په خپلې ور ځنۍ محاوره کې په خو ند ي بد ل کړ، نو ځکه يې خو ند ي بولي.

خوند ي تر يوې مود ې پورې د د اوي د قبېلې او نورو غر غښتيا نو سره په ګډه او تا وان کې شـــريـــک ول، خو د شمېر د ډېر والي له کبله يوه جلا قبيله ترې جوړه شوه چې اوس يې خو ند ي بولي. خوند ي زياتره د کند هـــار په شا او خوا سېمو کې استوګنه لري، خو شمېر يې د و مره ډېر نه د ی.

113 تاريخ حيات افغاني، د محمد حيات خان ليکنه، پښتو ژباړه، ۳۵۲ مخ، د پيښور چاپ
114 پښتني قبيلې، د د کتور لطيف ياد اثر، ۱۲۱-۱۲۳ مخونه، د پېښور چاپ
115 پښتانه د تاريخ په رڼا کې، د سيد بهاد ر شاه ظفر کاکا خيا تاليف، ۱۳۸۸- ۱۳۸۹ مخونه
116 معلومات مختصر د ر باره اقوام وقبا ئل ولا يات سر حد ي کشور، ۳۹ مخ
117 د پښتنو قبيلو شجرې او مېنې، د پو هنوال محمد عمر روند ميا خيل اثر، ۳۶_۳۶۱ مخونه، ميوند خپر ند ويه ټو لنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخوذ د ه ([118]، [119]، [120]) نه.

63 خيسوري

خيسور په اصل کې متوزي پښتانه د ي چې په غلجيو پښتنو ور ګډيږي او ځا نو نه د لود ي او لاد ه ګڼي. تاريخ حيات افغاني او تواريخ خور شيد جهان د خيسورد قبيلې په اړوند متفق الرايه د ي او ګډ ليد لري او وايې چې د خيسور قبيلې خلک ځا نونه د لود ي د لمسي پړ انگي او لاد ه بو لي. خيسور د عمر خيلو په نامه سره هم مشهور د ي.

د خيسور قبيلې سېمه د سند د د رياب لو يد ېز ته پر ته د ه. د د وی د سيمې شمال ته د عيسی خېلو سېمه، لـــو يد ېز ته يې يو کو چنی غر چې پڼياله او يا پليا نه نو ميږي او د مر وتو سېمه پر ته د ه. د د ې ځای د خلکو ونې ټيټې، غنم رنگه او ډنگر د ي. د تا ريخ حيات افغاني چې له نن نه ۱٤٤ کلو نه وړاند ې ليکل شوی د ی د د وی د شـمېر پـه هغــه وخت کې د ۳۰ کو رنيو په شا او خوا کې ښو د لی د ی. د د وی په سېمه کې د خر ما ډېرې ونې شته.

ماخوذ د ه ([121]، [122]، [123]) نه.

64 خېشکي

خيشکي يا خويشکي په پښتنو کې يوه مشهوره قبېله د ه. که چېرې د د غې قبيلې د نسب ونه (شجره) په غـــور سره وګورو، نو جو ته به شي چې د وی د پښتنو د سړبن په ټو لنېز ګروپ او ډلې پورې اړه لري او په همــد ې ټــو لنېز ګروپ کې د ځمند اولا د ه د ه.

تاريخ حيات افغاني د خيشکو د قبيلې په اړ وند د اسې ليکلي د ي ([124]):

"د ځمند قبيله په پيل کې د کند هار په شا او خوا ارغستان ته نږد ې مېشته وه او د ۸۰-۹۰ هجري کلو نــو تــر

118 تاريخ حيات افغاني، د ډيټي محمد حيات خان اثر، پښتو ژباړه، ۳۱۵، ٤٥۳ او ٤٥٤ مخونه، د د انش چاپ، پيښور، ۲۰۰۷ ميلاد ي کال

119 پښـــتني قـــبيلې، د د کتـــور لطيـــف يـــادـ تـــا ليـــف، د ويـــم چـــاپ، ۱۲٤، ۱۲۷ او ۱۲۸ مخـــونه، د پيښـــور د د لـــنش د مطبعـــې چـــاپ ۲۰۰۷ ميلاد ي کال

120 تواريخ خور شيد جهان، د شير محمد خان گنډ ا پور ليکنه، ۲۲۹ مخ، ۱۸٦۷ کال، لا هور

121 تاريخ حيات افغاني، د ډيټي محمد حيات خان اثر، پښتو ژباړه، ۳۱۵، ٤٥۳ او ٤٥٤ مخونه، د د انش چاپ، پيښور، ۲۰۰۷ ميلاد ي کال

122 پښـــتني قـــبيلې، د د کتـــور لطيـــف يـــادـ تـــا ليـــف، د ويـــم چـــاپ، ۱۲٤، ۱۲۷ او ۱۲۸ مخـــونه، د پيښـــور د د لـــنش د مطبعـــې چـــاپ ۲۰۰۷ ميلاد ي کال

123 تواريخ خور شيد جهان، د شير محمد خان گنډ ا پور ليکنه، ۲۲۹ مخ، ۱۸٦۷ کال، لا هور

124 تاريخ حيا ت افغا ني، پښتو ژباړه د محقق ظر يفي او د کتور لطيف ياد، پيښور، د د انش چاپ، ۲٤٥- ۲٤٦ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینځ د پښین یا پشین سیمه چې پشنګ هم بلل کید له د همد ې قبیلې په لاس کې وه، چې روسته بیا د پښتنویــوې بلــې قبیلې ترین د غه سېمه په زور له د وی نه ونیو له او د وی یې له د غې سېمې نه بېواکه کړل. په د غه وخت کې د ځمند و او لاد ه خیشکي هم چې د لته او سېد ل کډوالۍ او مهاجرت ته اړ ویستل شول. په د غه وخت کې د خېشکو د قبیلې یو شمېرخلک د پشین نه ملتان ته لاړل او هغه ځای یې د خپلې استو ګنې له پاره غوره کړ، خو یو شمېر نور خیشکي غــز ني او بیا پېر هغې لار کا بل ته را غلل او له د غه ځا یه بیا د غو ر بند د رې ته ولېږ د ېد ل او د غه سېمه یې د خپلې استو ګنې له پاره غوره کړه چې تر اوسه پورې هم ډېر شمېر خیشکي د پروان ولایت د غو ربند د ولسوالۍ پــــه بېلا بېلا د رو کې مېشته د ي."

هغه وخت چې د هند مغو لي واکمن ظهیر الد ین محمد با بر ۹۳۲- ۹۳۷ هجري کا بل ونیو او تر څه‌مــود ې ورو سته یې پر هند با ند ې د یر غل تکل وکړ، یو شمېر هغو خیشکو ته چې په غور بند کې ور ته او سېد لــګــران ښــکاره شول نو د خپل یو پییر په لا رښوونه د هند وستان خواته رهي شول. د افسا نوي روایتو نو له مخې د د وی پیــر د وی ته د او سپنې یو میخ ور کړ او ورته یې وویل په هغه ځمکه کې چې د غه میخ ننوزي، نو هغه به ستا سو سېمه او ملــک وي. کله چې زیا تره خیشکي او ځمند په ډله ایزه تو ګه له کا بله پېښور او له هغه ځا یه هند و ستان ته روان شول، نو په د غه وخت کې د د وی د قبیلې مشر سلیم خان ځمند نو مید او په هغه وخت کې چې بابر د هند و ستان د لود ي پښــتني واکمنۍ د وروستي واکمن سلطان ابر اهیم لود ي سره په پا ني پت کې په جګړه بو خت و، نو د غو خیشکو د سلیم خان ځمند تر مشرۍ لا ند ې د بابر په پلوۍ جګړه کو له چې ویل کیږي چې په د غو جګړو کې د د وی ۷ـ تنه ووژل شول، همد اوجه وه چې بابر او د هغه زوی هما یون پر د وی ډېره لو رېښنه د رلو د له. د وی بیا په هغه ځای کې مېشته شــول چې نن ورځ د قصور ښار پروت د ی او د لا هور ختېزې بر خې ته مؤ قعیت لري او نن ورځ یې د خلکو شمېر ۲۳۷۶ـــ تنو ته رسیږي چې زیا تره یې خیشکي پښتا نه د ي.

د غه خیشکې چې په قصور کې او سیږي نو د وی ته افاغنه قصوریان یا د قصور پټانان وایي چې د تــــاریخي روایتونو سره سم د وی د ۱۵۲۶ میلاد ي کال راهیسي په د غه سېمه کې او سیږي چې د د وی د ســـېمې رقبه ۱۸۹۱ کیلــو متر مر بع ښود ل شوې د ه. د غو خیشکو یا قصوریه پټانانو تر ۱۸ـ۷ میلاد ي کا له پورې پر د غې ســـېمې واکمنـــي او راج کاوه چې شهنواز خان خیشکی د مغو لو په پوځ کې ستر جنرال تېر شوی د ی.بیا وروسته کله چې رنجیت سنګ د قصور سېمه ونیوله نود وی ته وویل شول چې د ستلج د سیند کېڼه برخه پریږد ي.

هغه وخت چې خیشکي او ځمند په قصور کې مېشته ول، نو د سپره په نامه یو تن بلوڅ د خپل قوم له یوې ډلې سره د د وی سېمې ته راته او د د وی په سېمه کې به یې لو ټماري کو له، د د غې لو ټماریو د مخنیوي له پـــاره د د وی ځینې څا نګې او خیلو نه لکه ښټک زي، شها بن زي، سلماک او کز لا ني د قصور د سېمې لو ید ېز ته مېشته شـــول او د وی د د غه لو ټمار د برېد ونو مخه ونېوله چې ورو سته یې د وی ته د بر یا پور تني کلي استو ګن ویل.

خیشکي زړور، جنګیالي، میلمه پال او په علم او پو هې با ند ې مین خلک د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

64.1 د خيشکو د استو ګنې سيمې

په او سني وخت کې خيشکي په لا ند نيو سيمو کې استوګنه لري :

1. د افغانستان د پروان ولايت د غوربند په ولسوالۍ کې

په د غه ولسوالۍ کې خيشکي د تيخان، يخد رې او سيد انو په د رو کې استوګنه لري چې په د غه ولسوالۍ کې د خيشکو شمېر د ۲۵۰۰۰ تنو په شا او خو اکې ښو د ل شوي د ي. خلک يې اکثره د کر کيلې په چا رو بو خت د ی او د با د امو، منو، زرد الو، توتانو، ګيلا سو او الو با لو با غو نه لري.

2. په غور بند کې د خيشکو ښا خو نه:

شا هي خيل، ملي خيل، علم خيل چې بيا علم خيل د بارخيل، سليمان خيل، خليل خيل او يا روم خيل په څا نګو ويشل شوي د ي.

3. په کند هار او پښين کې:

که څه هم په نو موړو ځا يو نو کې د د وی شمېر زيا ت نه د ی، خو د وی هلته زيا تره د سو د اګرۍ په چا رو بو خت د ي. د کند هار ولا يت د ار غند اب ولسوالۍ په پو رتنۍ برخه کې د خيشکو په نامه يو کلی شته چې د مشهور ستانه با با ولي صا حب د مزار نه چې د خا صو و عا مو ز يا رتځی د ی څلور کيلو متره واټن لري چې تقر يبا د لسو کو رنيو په شا او خواکې خيشکي هلته مېشته د ي.

4. په پښتونخوا کې :

خيشکي د پښتونخوا په لا ند نيو ځا يو نو کې استوګنه لري:

1. د پيښور په ګينټه ګهر کې چې هلته د خيشکو په نامه يو ه محله شته.
2. په چا رسد ه کې هم د خيشکو څو کو رنۍ شته.
3. په هزاره کې هم د خيشکويو شمېر کو رنۍ مېشته د ي.
4. په خيشکي پايان او خيشکي بالا کې.
5. د نوشهره کلان په شمال کې د لنډي د سيند پر غاړه د خيشکي په نامه کلی شته.
6. په اشنغر کې هم د د وی يو کلی شته چې د شجا عت خان شموزي له خوا اباد شوی د ي.
7. د کابل سيند شمال ته د مومند و په غر نيو سيمو کې هم يو شمېر خيشکي مېشته د ي.
8. د خيبر د تا ريخي د رې په مينځ کې هم يو شمېر خيشکي استوګنه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

9. په د ېره اسما عیل خان کې.

10. په بنو کې.

11. په لکي مروت کې.

5. په پنجاب کې:

1. خیشکي د لا هور په قصور کې مېشته د ي چې هلته ورته قصوریه افغانان یا پټانـــان ولیـــې چـــې د پاکستان یو پخوانی د بهر نیو چارو وزیر خو رشید احمد خان قصوري هـــم د همـــد ې قصــــوریه پټانانو ځیني یو پښتون د ی چې د خیشکي په قبیلې پورې اړه لري.

2. په ملتان کې.

3. په هیرو وال کې.

4. په تاند ه کې.

6. په هند و ستان کې

یو شمیر خیشکي هند و ستان کې هم ژوند کوي چې سیمې یې په لا ند ې ډول د ي :

1. په خو رجه کې چې د هند د اترا پراد یش په ایالت کې مو قعیت لري.

64.2 د خیشکو مشهور نو میا لي

جنرال محمود خان، جنرال شاه نظر خان او شهنواز خان خیشکي د مغو لو په پوځ کې مشهور جنرالان تېر شوي د ي. همد راز سلیم خان څمند هم د قصوري خیشکو مشر ؤو.

64.3 د خیشکوستر عارفان او صو فیان

عبد الله خیشکی قصوري چشتي چې عبد ي تخلص یې کاوه او د زوکړې نېټه یې ۱۰۴۲ لمریز کال د ی. د ی د خپل وخت ستر عارف، صو في او ستا نه تیر شوی د ی. د ه د ۷. په شا او خوکې کتا بو نه کښلي وو. د د ه د مهمو اثارو نـــه یو هم (اخبار الا ولیا من لسان الا صفیا) نو میږي چې د ۱۶۳ تنو خیشکي صو فیا نو تذ کره د ه.

د خیشکو نو ر صو فیان د اد ي: حاجي ګګن شوریا نی خیشکی، شیخ یحیی، مو لا نا احمد، خواجه اویس، شـــیخ محمد، عبد الله، شیخ نبو کی، حا جي میا، شیخ متو، شیخ د رانی، شیخ الله د اد، شیخ با یزید، ابر اهیم، شیخ سد و، حاجي محمد چو لي، شیخ مبارک، شیخ پا ینده، شیر خان، پیر رحمت، محمد خان، پیر رحیمد اد خان، پیر اد م حســـین، شـــیخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملهي، شیخ حره، شیخ احمد اتوزی، شیخ وتو خیشکی، نتمو، اخوند سعید، میان الحق، حا جي رحیمد اد، عبد الخالق، حا جي میر، شیخ عالم، شیخ با بر، شیخ بو چه، شیخ هناک، شیخ صا حب، شیخ رکن الد ین، شیخ یو سف، شیخ شمس الد ین، شیخ خالو، شیخ حسن، حا جي احمد، شیخ لا لو، شیخ عیسی، شیخ ضحاک، معري خان، شیخ حلو، محمد خان، شیخ با یزید، شیخ میرک، شیخ جهان، شیخ اسما عیل، شیخ سنگو، شیخ عمر، شیخ ابر اهیم، محمد خان، یار محمد، عا لم خان، شیخ مرد ان، شیخ جا نو، مو لا نا خواجه شیخ محمد، شیخ د اؤد، مو لا نا عبد الو احد او شیخ ډانګ مار.

د پښتو ژبې مشهور شا عر او صوفي او د د یوان خا وند ارزاني چې د با یز ید انصاري (پیر روښان) همعصره و هم د خیشکو د عزیززي د څا نګې پورې يې اړه د ر لود ه.

د کا بل پو هنتون د ژبو او اد بیا تو د پو هنځي د پښتو څا نګې استاد ښا غلی محمد صا بر خیشکی چې یو وخت د افغانستان د علو مو اکا ډمۍ علمي غړی او د کا بل د مجلې مسئول مد یرو هم د غور بند د سـیمې خیشکی د ی چې پښتو ژبې، اد ب، ګر امر او ژبپو هنې ته يې د قد ر وړ علمي خد متو نه کړي د ي.

ماخوذ د (125، 126، 127، 128، 129، 130، 131) نه.

65 د اؤد زي

ز ه عا شق یم سروکار مې د ی له عشقه

نه خلیل، نه د اود زی یم، نه مو مند

(رحمان بابا)

زموږ پښت پو هان (نسب پیژ ند ونکي) د اود زي د سړ بني پښتنود ټولنیز ګروپ پورې یوه اړ وند ه قبیله ګڼي چې له اره غوریا خیل د ي. د نسب د شجرې سره سم غوریا څلور زامن د رلود ل چې د ولت یار، خلیل، څمکني او زیړ اني نو مید ل. د ولت یار د وه زامن د ر لود ل چې یو يې مو مند او بل يې د اود نو مېد ل چې بیا د د اود او لاد ه پــه د اود زیــو ســره مشــهوره اوتــر ننــه پــورې پــه همــد ې نــامه ســرمیــادېــږي.

125پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تا لیف، د پېښور چاپ، ۱۲٤، ۱۲۵، ۱۲٦، ۱۲۷ او ۱۲۸ مخونه

126تواریخ خورشید جهان، د شیر محمد خان ګنډا پور لیکنه، د لا هور چاپ

127د غوربند د سیمې یو تن تکړه ژورنالیست ښا غلی محمد الد ین خیشکي نه تر لا سه شوي معلومات

khyber.org128

trekearth.com/gallery/Asia/Pakistan/West/North-West_Frontier/Kheshki_Payan/photo825542.htm129

130پښتانه د تا ریخ په رڼا کې، ۱۳۲۵- ۱۳۲٦ مخو نه

http://en.wikipedia.org/wiki/Kasur_District 131

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتانه د تاريخ په رڼا کې د کتاب ښاغلی مؤلف سيد بهاد رشاه ظفر کا کا خيل د د اود زيو پښتنو په اړوند د اسې ليکلي دي:

" د اود زي هم سړ بني پښتانه دي او د غو ر يا خيلو پښتنو له ډلې شمېرل کيږي. د اود زي د پېښور په ميـــد اني برخه او د کابل سيند په سهيلي برخه کې مېشته دي. شمال ته يې مهمنزي او جنوب لويد ېز ته يې خليل پر اته دي. د غور يا خيلو د مها جرت په وخت کې د د وی کرد ار واضح نه د ی. ويل کيږي چې د وی د خان ګجو (132) مر سته حـــا صله کړې وه او د هغه په بر کت د سېمې په علا قه کې د کلپا نې پر غاړه استو ګن شوي دي، خوپــهپــایکــې د وی د پېښور په قطبي علا قه کې د کا بل سيند د ښا خونو په مېنځ کې اباد شول چې د د وی د غه سېمه ډېره زر خېزه د ه.(133)

65.1 د د اود زيو د قبيلې ښا خو نه او څا نګې

د د اود زيو قبيله په لو مړي سر کې په د ريو ښا خو نو با ند ې ويشلې شوې د ه چې لو مړی يې منديـــا منـــد کی، د ويم يې مامور او د رېيم يې يو سف د ي. د مند او لاد ه د بابوزي، حسين زي او نيکوزي په څا نګو ويشلې شوې د ه. همد اراز د ما مور او لاد ه د تا جو خيلو، محمد خېلو، سيد خيلو، يو نس خېلو، با زيد خيلو، علي زيـــو،بـــيبـــي زيواو پها ګلزيو په څا نګو وېشلې شوې د ه. د يو سف اولاد ه هم د مند ر، وفا خېلو او صفا زي په څا نګو وېشلې شوې د ه.

تا ريخ حيات افغا ني د د اود زيو په اړوند د اسې ليکلي د ي (134) :

"د اسي ر وايت مو جود د ی چې د د اود لومړني زوی مند د وې ميرمنې د رلود لې چې د لو مړنۍ مېرمنـــې نه يې د حسين او له د ويمې مېرمنې نه يې د نيکو او با بو په نامه زامن د رلود ل او کله چې مند له د ې فا ني نړۍ نـــه

132ګجو خان رانيزی د پښتنو يو خورا نو ميالی مشروچې د علم او پو هې څښتن و چې نا متو انګر ېزي ختيز پېژ ند ونکي راورټي د د ه يو کتاب چې د پښتنو تا ريخ نو مېږي او په ۱٤۹٤ ميلاد ي ياپه ۹... هجري کال کې ليکل شوی د ی ليد لی و چې له بد ه مر غـــه اوس ورک د ی او ښا يې چې د برېټا نيې په کوم ميو زيم کې به خو ند ي وي، ځکه د لوی استاد اروابناد علا مه حبيبي په قول د راورټي ټول کړي کتا بو نه د د ه تر مړينې ورو سته نه د ي ضا يع شوي او زيا تره د لند ن په ميو زيمو نو کې خو ند ي د ي. د اسي ويل کيږي چې خان ګجو په خپـــل عصر کې تر ټو لو لوی مقتد ر او غښتلی ملک و. تا رخ حيات افغا ني ګجو خان رانيزی د هند د ستر پښتون ټولواک سوري شير شاه معـــا صر بولي او هغه جګړه چې په شيخ ټپور (زاړه نو ښار) کې پېښنه شوې د ه خان کجو يې قائد و. خان کجو د ټولـــو خښـــي، محمـــد زيـــو، اتمانخيلو، ګد ون او تر کلا نيو قبيلو مشر و او د شيخ ټپور په جګړه کې چې په کال ۹۵۷ هجري کې وشوه د سلو زرو تنو ځوانا نـــو يـــو غښتلی پو ځ يې جوړ کړی و او د با جوړ او د يو سفز يو اوسنۍ ټو له سېمه يې نېولې او د د لا زاکو قبېله يې له د غو سېمو نه بې واکـــه کړې وه او د شيخ ملي قو انين يې د ځمکو په ويش کې جاري کړي وو. د استاد علامه حبيبي په قول (د پښتواد بياتو تاريخلـــو مـــړی او د ويم ټوک ٦۳۷- ٦۳۸- ٦۳۹ مخو نه د پېښور چاپ) د خان ګجو قبر اوس هم د سوابۍ او مرد ان تر مينځ پر يوې لو يې غو نډۍ با ند ې د ی چې خلک يې د ګجو غو نډۍ بولي او د شا ه منصور نه شپږ ميله واټن لري. د د ه او لاد ه تر او سه هم د کلا بټ په سېمه کې شته

133پښتانه د تاريخ په رڼا کې، ۱۳۲٤- ۱۳۲۵ مخو نه

134حيات افغا ني، پښتو ژباړه ۲٤۱- ۲٤۲ مخو نه، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستر ګي پټې کړې، نو لومړني زوی حسين ته يې د پلار ميراث لاس ته ورغی، له همدې کبله نېکو او بابـــو د خپــل ورور حسين د و ژلو نيت وکړ، خو په خپل د ې نيت کې بر يالي نه شول چې په پای کې د نېکو او لاد ه په هند و ستان کې مېشته شوه او د با بو او لاد ه د تيراه په شااو خواکې په خواره واره ډول ژوند کوي او د حسين او لاد ه په هغه سېمه کې ځای پر ځای پا تې شوه چې همد ا اوس هم پکې استوګنه لري."

د اود زي زړور، مېلمه پا لونکي او په پښتو او پښتنو اله با ند ې مين خلک د ي.

يو شمېر د اود زي د افغانستان د ننګر هار ولا يت د چپر هار ولسوالۍد د اود زيو په کلي کې چې د هغه ځـــای خلک ور ته د اوزيي وايې مېشته د ي. د کا بل ولا يت د قره با غ په ولسو الۍ کې هم يو ډېر شمېر د اود زي مېشـــته د ي.(135)

د افغانستان د ټو لواک اعليحضرت المتو کل على الله محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په وخت کې د افغانستان د سترې محکمې غړی او د تميز د عالي د ېوان رئېس اروابناد مو لوي عبد البصير خان چې د هېواد يو جيد عالم اوپاک نفسه قا ضي وهم د اود زی پښتون و چې د د کابل ولايت د قره باغ د ولسوالۍ او سيد ونکی و.

حيات افغاني له نن نه ۱۴۴ کلو نه وړاند ې په پښتونخوا کې د د اود زيوشمېر د لس زره کو رنيو په شا او خـــو ا کې ښو د لي د ي.

66 د اوي

زموږ پښت پو هان (تو کم پيږند ونکي) د اوي د غر غښتي پښتنو په ټولنيز ګروپ پورې اړوند ه قبيله ګڼي. د وی په اصل کې د کا کړو پښتنو يوه پښه ګڼل کيږي چې په کند هار او د سهيلي پښتونخوا په ژوب، کوئيټه، چمن او د پشين د سيمې په اجيرم او کر بلا نو مي سېمو کې مېشته د ي. همد اراز د پښتونخوا د ايا لت په ځينو سيمو لکه کټلانګ، د هېرې ليکپاني، با بو زايي، سوال د هير او مرد ان کې هم استوګنه لري.

د تا ريخي رو ايتونو له مخې د د اوي پلار د اني نو مېد ه او د د اوي قبيله په د ربو ځا نګو وېشلې شـــوې د ه چې د مړ، همږ او خوند ي نو ميږي چې خو ند ي د د اوي وصلي زوی و.د خو ند ي په اړوند د اسې روايتو نه هم شته چې د د اني زوی د اوي چې د غر غښت لمسی و د يوې سيد ې کو نډې سره نکا ح وتړ له چې د خپل زوی سره يو ځای د خجند نه ملتان ته د خپلې خور د لېد لو له پاره په سفر راوتلې وه.د غې ښځې د خپل پخواني مېړه نه چې کوم زوی د ر لود د هغه نوم سيد حسين و، چې نو موړی سيد حسين بيا په وصلي ډول د د اوي په قبيله کې شا مل شـــو. د د ېلـــه پاره چې د غه ښځه او زوی يې د خجند له سېمې نه را غلي ول نو پښتنو ورته خجند يان ويل چې د وخت په تېرېـــد و سره د وی د خجند نوم په خپلې ور ځنۍ محاوره کې په خو ند ي بد ل کړ، نو ځکه يې خو ند ي بولي. خوند ي تر يوې

135پښتني قبيلې، د د کتور لطيف ياد تاليف، ۱۲۹- ۱۳. مخو نه، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مود ې پورې د د اوي د قبيلې او نورو غر غښتيا نو سره په ګټه او تا وان کې شر يک ول، خو د شمېر د ډېر والي لــه کبله يوه جلا قبيله ترې جوړه شوه چې اوس يې خو ند ي بولي. خوند ي زياتره د کند هار په شا او خــوا ســپموکــې استوګنه لري، خو شمېر يې د و مره ډېر نه د ی.

همد اراز تا ريخ حيات افغا ني د د اوي د قبيلې په اړوند د اسي ليکلي د ي (136) :

د د اوي قبيله په د ريو ځا نګو ويشلې شوې د ه چې د همړ، د مړ او خو ند ي په نامه ياد ېږي. د د اوي د قبيلې د ريم ښاخ چې خوند ي نو ميږي د مخزن افغا ني په روايت د د اوي له اصلي نسبهـنـــه د ي، بلکـې هغـهـپـه د ې ډول ورسره يو ځای شوي د ی چې د د اني زوی د اوي د خپل پلار په ژوند انه کې د اسو نو د سود اګرۍ لپاره پـــه ســفر تللی و. په د غه سفر کې د د اوي سره يوه ښکلې ښځه چې د سيد حسن په نامه يو زوی ورسره و يو ځای شــوه. د اوي له نوموړې ښځې نه د هغې د اصلي ځاي ځايګي او ټا ټو بي په اړوند پو ښتنه وکړه. هغې ښځې د اوي ته په ځواب کـــې وويل چې له خجند ه راغلې د ه او د ا هلک د سيد زوی د ی. هغې همد اراز وويل چې په خجند کې کــا ختــي (قحطــي) راغلې وه او زه غواړم چې د خپلې مشرې خور سره ملتان ته لاړه شم. د اوي هغوی ملتان ته ورسول او نو موړې ښځې په ملتان کې د خپلې خور په سلا او مشوره د د اوي سره نکاح وتړ له. د اوي له نو موړې ښځې نه څلور زامن د رلود ل او ځر نګه چې حسن خجند ي ورسره و نو پښتنو په خپلو ور ځنيو خبرو اترو کې خجند ي په خوند ي بد ل کړ چې د ی په خوند ي سره مشهور شو. با يد ز يا ته کړو چې خوند ي د بليل، سکند ر، موسی او علي پهـنــامه څلــور زلمــن د رلود ل.

د اوي زياتره د سو د اګرۍ په چارو بو خت د ي. د وی ميلمه پالو نکي او په پښتو او پښتونوالي با ند ې خورا ټينګ خلک د ي.

د د اوي د قبيلې نه سترعالمان او په پو هې مين شخصيتو نه را وتلي د ي. په د غو شخصيتو نو کې يو هم ستر مشر وطه غو ښتو نکی، ليکوال او شاعر اروابناد عبد الهاد ي د اوي د ی چې پر يشان تخلص يې هم کاوه. نو مــوړی د اروابناد عبد الاحد اخونزاد ه طبيب کند هاری زوی د ی چې ۱۲۷٤ش کال کې د کابل په باغ عليمرد ان کې يې نـــړۍ تـــه ستر ګې پر انيستلې د ي. نو موړي د حبيبيې په لېسه کې د رشد يې تر د رجې پورې زد ه کړې وکړې او د پښتو او د ري ژبو شاعر او ليکوال و. په اردو، عربي، تر کي او انګريزي ژبو هم پو هېد ه. نو موړی د پريشان په تخلص ســره په سراج الاخبار کې ډير ې ټو لنيزي، سياسي او انتبا هي مقا لې او مضا مين وليکل او د مشر وطيت د غو رځنګ د نـــا متو مشر انو عبد الر حمن لو د ين، مو لوی غلام محي الد ين افغان او مو لوي عبد الرب نړد ې ملګری و. د افغانستان د خپلواکۍ اتل غازي امان الله خان او محمود طر زي نو موړی له نږد ې پيژاند ه له همد ې کبله و چې نو موړی ته د امان افغان د جريد ې مسئول مد يريت هم ور سپارل شوی و. نو موړی په ۱۹۲ـ ع کال کې د لمــاني د ولــت لخــوا د هنــد د ميسورې په کنفر انس کې هم د افغاني هيئات غړ يتوب د رلود. د ه د سفير، مستشار، مختار وزير، د خلکو د استازي او

136تاريخ حيات افغاني، د پيښور چاپ، ۲۵۹- ۲٦ـ مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مشرا نو د جر ګې د رئيس په تو ګه لوړې د ندې سر ته رسولي د ي. د ه ۱۳ کلونه زند انو نه هم ګاللي د ي او په پای کې د ۱۹۸۲ز ېږد ېز کال کې چې د ۱۳٦۱ لمر ېز کال د زمري د ميا شتې د ۲۷نېټې سره سمو ن خوري په کابل کې د ۸۸کلو نـــــــــو پـــــــــــــه عمـــــــــــــــــــر وفـــــــــــــات شـــــــــــــو.
د اروابناد عبد الها د ي د اوي پښتو اود ري اثار د اد ي : زما رسول پاک، تجارت ما با روسيه، غيا صـــه، لالـــي رېختـــه، نغمات، ګلخانه، رجال وطن او زيست نامه. ([137])

نور ماخوذونه د ([138]، [139]) نه.

67 د رمان

د وئي د افغانستان د خوست په ولا يت کې استوګنه لري و په کرلانيو پښتنو پورې تړ لې قبېله د ه. د رمـــان د عبد الر حمن د قبيلې د نوم لنډه بڼه د ه.

د پښتنو د عنعنوي او د ود ېزې شجرې يا د نسب د ونې سره سم د رمان يا عبد الر حمن قبېله کر لاڼي پښـــتانه او د خوربيانيو قبېلې چې ياد ونه يې د همد ې قبيلو د پېژ ند لو په لړ کې د مخه شوې د ه يو ښاخ شمېرل کيږي.

پښتانه د تاريخ په رڼا کې د د رمان د قبيلې په اړوند د اسي ليکلي د ي ([140]):

د شجرې مطابق د وی کر لاڼي پښتانه او د خو ږيا نيو د قبېلې يو ښاخ شمېرل کيږي او حاجي خان خيل، ســـود ي خيل، اصلي احمد خيل، مد ي خيل، کو نډي او منګس يې ښا خو نه د ي چې د غو شپږو ښا خونو ته مموزي هم وايي او د متون په نامه سره هم شهرت لري.

متون په اصل کې د خوست ولايت يوه ولسوالي د ه چې د خوست ختيزې بر خې ته پرته د ه چې په لويدېـــزه خواکې د مند و زيو او د ناد رشاه کوټ د و لسواليو، په شمال لويد ېز کې د موسی خېلو د ولسو الۍ سره، شمال خواته د سبر يو د و لسوالۍ سره، په شمال ختېز کې د تيري زيو د ولسوالۍاو پاکستان د هېواد سره او په جنوب لويد ېز کې د ګر بزو د و لسو اليو سره ګډې پو لې لري او په ۲_٦ زېږ د ېز کال کې يې د تړو لو وګړو شـــمېر ۱٦_۲۱٤ تنـــه ښـــود ل شوی د ی. ([141])

د تاريخ حيات افغا ني مؤ لف ډ پټي محمد حيات خان ۱٤٥ کلونه وړاند ې د د رمان د قبېلې په اړوند د اسي ليکلي

137جنبش مشرو طيت د ر افغانستان، د علا مه عبد الحی حبيبي تاليف، د ويم چاپ، ۱۲۸-۱۳۲ مخونه، کابل، ۱۳٦۳

138پښتني قبيلې، د کتور لطيف ياد، ۱۲۸-۱۲۹ مخونه

http://en.wikipedia.org/wiki/Davi_tribe139

140ظفر کاکا خيل، سيد بهاد رشاه، پښتانه د تاريخ په رڼا کې، پېښور يو نېور سټي بک ايجنسي، ۱۳۸۹ مخ، ۱۹٦۲ ع

http://en.wikipedia.org/wiki/Khost_(Matun)_District 141

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ي ([142]) :

متون په اصل کې د خوست د يوې سېمې نوم د ی چې د د غه ځای او سيد ونکو ته متون يا متو ني وايي۔ حيات افغاني په هغه وخت کې د د وی مجمو عي شمېر ١ــــ تنه ښو د لي ووچې د کر کيلې په چارو بو خت د ي۔

متون زړور، ميلمه پالو نکي او په پښتو او پښتو نواله با ند ې مين خلک د ي۔

68 د رې کوټي

د وئي د افغانستان د خوست په ولا يت کې استوګنه لري و په غلجيو پورې تړ لې قبېله د ه۔

د تاريخ حيات افغاني د مؤلف د لېکنې پر بنسټ چې د پښتنو قبيلو په اړوند يې هر اړ خېز معلو مات د ر لود ل د د رې کو ټې قبېلې وګړي هم د افغانستان د خوست په ولا يت کې استوګنه لري او په سليمان خيلو غلجيو ور ګډيږي۔ د همد ې مولف په روايت د سليمان د ويم وروور علي نو ميد چې او لاد ه يې علي خيل د ي چې بيا د علي خيلــو د منــد وزي د ښاخ يوه څا نګه اسما عيل زي د ي چې د وې کو چنۍ څا نګې يې بد ا خيل او چند ن خيل د ي چې د د رې کو ټې په نامه سره ياد يږي۔ ([143])

تاريخ حيات افغاني له نن نه ١٤٥کلو نه وړاند ې د د وی شمېر ٤ـ کورنۍ ښود لی د ی چې ښايــې اوسـبــه د د وی ټول شمېر تر د ې هم لا ډېر زيات وي۔

69 د له زاک

د پښتنو د عنعنوي او د ود يزې شجرې له مخې د لازاک د پښتنو د کرلاڼي پښتنو په ټو لنېزې ډلې کې شمير ل کيږي، خو د تا ريخي پلوه د وی د ساکي پښتنو يوه څا نګه د ه چې د سليمان د غرو نو د لړۍ نه د خپلې استو ګنــې او سنۍ سېمې ته ليږ د يد لي د ي۔

د تاريخي رواياتو سره سم د لازاک لو مړني پښتانه د ي چې د پېښور په واد ۍ کې د ابا سين تر غاړو پــورې استو ګن شوي وو او د اسي ويل کيږي ې د وی پر د غه سېمې با ند ې د هند و شا ها نو په وخت کې قبضه کــړې وه۔د لازاک د غزنوي سلطان محمود ٩٩٧-١٠٣٠ـ ع د واکمنۍ په وخت کې د هغه سره د هند په بر يد ونو کې ملګري او د خپــل يوه مشر ملک يحيي په مشر تا به د سو منات په حمله کې يې ګډون د رلود۔ ([144])

142تاريخ حيات افغاني، د محقق فر هاد ظر يفي او د کتور لطيف ياد ژباړه، د پېښور د د انش چاپ، ٣٥٥ مخ

143پښتني قبيلې، د کتور لطيف ياد، د د انش چاپ، پېښور، ١٣٣- ١٣٤ مخونه

144پښتا نه د تاريخ په رڼا کې، ٣٧٥ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسي رو ايتو نه هم شته چې د لازاکو د لا هور د راجا د کمزورتيا په وجه د خيبر د تا ريخي د رې له لارې پر پېښور باند ې چې په هغه وخت کې بګرام ورته ويل کېد ه (145) ير غل وکړ او د تورې په زور يې د غه سيمه په خپلــه ولکه کې راوسته، ان چې د سند لويد يزې بر خې يې هم تر ليرې ليرې ځايو نو کې په خپلې قبضې کــې راوســتې او خپل تسلط يې وربا ند ې ټينګ کړ.

تاريخ حيات افغا ني چې له نن نه ۱٤٥ کلو نه وړاند ې ليکل شوی د ی د د لازاکو پښتنو په اړوند د اسي کښــلي د ي :

د د غې قبيلې ځيني سپين ږيري د خپلو پلرو نو او نيکو نو په اړوند د اسي روايت کوي کله چې په پيل کې د د لازاک قبيله د افغانستان ختيځو بر خو ته د اخله شوه، نو تر د ې وړاند ې په پېښور او د سند د رياب په لو يد ېزو او ختيزو غاړو کې سره کافر او سيد ل او هغو خلکو ته يې سره کا فر ويل چې د ګر يک او بکتړين له نسله وو. په پيل کې د يګان او د اصلي سو اتيو نيکو نه هم د پيښور، راولپينډۍ او د جلال اباد تر حد ود و مېشته وو چې بيا د د لا زلکــو د قبيلې خلکو په تد ريجي تو ګه د غه خلک پر شا وتمبول او خپله قبضه يې پرې ټينګه کړه. لنډه د ا چې د غــه قــبيله د کابل د واکمن مرزا الغ بيګ تر وخته ډېره مشهوره وه، خوکله چې د وی خپل زور او ځواک با ند ې مغروره شول، نو لو مړی د خليلو او مو مند و له خوا چې پيښور ته راتلل مات او د پېښور پرېښود لو ته اړ شول. ه په هغه وخــت کــې پېښور، د و ابه، با جوړ، ننګرهار، کلپا ڼه او د هزاره تر سېمې پورې ټو لې سېمې د د لازاکو وې. په د غه وخت کې يو سفزي هم په کا بل کې د مرزا الغ بيګ له خوا ټکول شوي وو او پيښور ته راغلي وو. (146)

د يو سفز يو مشر ملک احمد د د لا زاکو نه د يو سفز يو لپاره د يوې سېمې غو ښتنه وکړه، هما غه و چـــې د لا زاکو د يو سفز يو سېمه د وی ته ورکړه. ورو سته بيا يو سفز يو د د لازاکو نه د نورو سيمو غو ښتنه وکړه او ورته يې وويل چې يوازې د و ابه لږه د ه په هغې سېمې مو ګو زاره نه کيږي، چې بيا د لا زاکو ورته د د انشکول، عنبر او د با جوړ سېمې هم ورکړې او د لا زاکو ته يې وويل چې اشنغر هم په د وابه پورې د ی که څه زور اوقــوتـمــو وشــي اشنغر هم په خپله توره له شلما نيو نه واخلئ .(147)

وروسته بيا د يوسفزيو او د لازاکو تر مينځ د ځمکو په نيولو سختې او خو نړۍ جګړې وشوې چې له د واړو خواوو ډېر کسان ووژل شول. په پای کې د يو سفزو د مشر ملک احمد او د د لا زاکو د قبيلې د مشر ملک محمد خان د لا زاک تر مينځ سو له وشوه.

د د لا زاکو يو شمېر کو رنۍ د مغو لي واکمن جهانګير د و اکمنۍ په وخت کې د هند بيلا بيلو بر خو ته وليږل شوې چې زيات شمېر د لازاک لا تر او سه هم هلته مېشته د ي.

145تاريخ حيات افغاني، د د انش چاپ، پېښور، ۳۲۳ مخ

146نو موړی اثر ۳۲۳ مخ

147تواريخ حا فظ رحمت خاني، د پير معظم شاه اثر، پېښور، ۳-۳۱ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

69.1 د لازاکو قبیلې ښاخونه

د د لا زاکو د قبیلې مشهور ښا خو نه د اد ي : لوري خیل، یعقوب خیل، احمد خیل، وتک زي، عمر خیل، یحیـــي زي، زکر یا خیل، سمرزي، شمشیر خاني، نصرت خیل، عنا یت خیل او نور...

69.2 د لازاک په پښتونخواکې

د لازاک د پښتونخوا په چارسد ې، مرد ان، سوات، او همد اراز په حسن ابد ال، ټکسیلا، راولپنډۍ، هریپور، چچ، هزاره، اټک او ایبټ اباد کې مېشته د ي.

د هر یپور د سیمې د لازاک په لا ند نیو کلیو او با نډو کې مېشته د ي:

سرای صالح، شاه محمد، لبن با نډې، مراد اباد، مونن، غیبه، بګرا، شاه مقصود، چور، پورانا باکه، هرې، اخون با نډې، تېر، تالوکیر، بهیرا، کو لیان، کلنوان او چمبه کې اوسیږي.

همد اراز د اټک د سیمې د لا زاک د د غې سېمې په لا ند یو کلیو او با نډو کې ژوند کوي:

د اټک په کلی، د ولیا په کلي، د فور ملي په کلی، د حمید په کلي او غورغشتي کلي کې ژوند کوي. ([148])

69.3 په هند وستان کې

د هند و ستان د اترا پراد یش د ایالت د میرټ د ولسوالۍ (د سټر کټ)کې هم ډېر شـــمېر د لازاک پښـــتانـــه او سیږي چې تر او سه پورې د د غې قبیلې ځیني خلک په پښتو ژبې خبرې کوي.

د شا هجهانپور د سیمي یو مشهور پښتون لیکوال چې د د لا زاک په قبیلې پورې اړه لري ښا غلی مر غوب احمد خان د ی چې د د لا زاکو د قبیلې په اړوند یې پر اخه څیړ نې کړي د ي چې د سرخ مناري، شـــیوګۍ، مصـــري خیلـــو، جلالپور، رسولپو ر د سیمو د لازاک یې چې د میرټ د د سټر کټ د شاهجهانپور په سیمې پورې اړه لري مـــوږ تـــه را پیژ ند لي او همد اراز یې په د غه سیمه کې د د لازاک د قبیلې ځیني تا ریخي شخصیتو نه یې مو ږته رامعر في کړي د ي چې په د غو کسانو کې یو هم محمد عباس خان د لازاک و چې د مغولي واکمن جها نګیر په وخت کې د خپلو پنځه زره پو ځو نو سره هند وستان ته راغلی او بیاد شاهجهان د و اکمنۍ په وخت کې همد لته مېشته شوی و او د شا هجهـــانلـــه خواورته شا هي منصب هم ور کړل شوی و.

د وهم نا متو پښتو ن چې د د لازاک په قبیلې پورې یې اړه د رلود ه هغه محمد خان و چې د مغولي واکمنۍ لـــه

[148] http://dilazak.blogspot.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوا ورته د اوړیسه د سیمې صو بد اري ورکړل شوې وه ا و د هو ګلي، بنګا پور او د بیهار پر سیمو یې راج کاوه چې د د ه او لاد ه په هو ګلي کې استوګنه لري، خود د ه مزار د شا هجهانپور د سیمې په شهید والا باغ کې د ی او د اسي ویل کیږي چې په کو مې جګړې کې شهید شوی و.

همد اراز بل نا متو پښتون چې د شاهجهانپور په سېمه کې مېشته شوی و د ولت خان و چې د د لازاک ه قبیلې پورې یې اړه د رلود ه د لازاک پښتون و چې د د ه او لاد ه اوس هم د شاهجهانپور په سیمه کې استوګنه لري.

جنید خان بل پښتون د لازاک و چې د رسولپور سیمې ته را لیږ د ید لی و او اوس د غه ځای د ننپور په نامه یاد یږي چې د ا سېمه هم په شاهجهانپور پورې یوه تړ لې سېمه د ه.

بل پښتون د لازاک د لاور خان و چې هغه هم د ې سېمې ته رالیږ د ید لی و او د شاهجها نپور په د لازاک محله یاجلا لپور کې یې استوګنه غوره کړې وه.

همد اراز د او رنګزیب په وخت کې د د لا زاکو د قبیلې یو شمیر مشهور شخصیتو نه چې سر کاري پو ځي منصبو نه یې د رلود ل په هغو کې مصري خان، عنا یت خان او نهر خان مشهور د ي. ([149])

پا تي د ې نه وي چې د هند په بنګال، د اند راپراد یش په باري، د پنجاب په جلند ر، د راجستان په د لازي او ځینو نورو سیمو کې هم د لازاک پښتانه استوګنه لري.([150])

د د لا زاکو د قبیلې یوه مشهوره اتله شاه بورۍ نو مید ه چې د عبد الر حمن عمر خیل د لازاک لور وه چې د نو موړې د اتلوالۍ کا رنا مې د پښتو ژبې په کیسو کې شته. ([151])

70 د ستو خېل

د ستو خیل په اصل کې غلجي پښتانه د ي او په سلیما نخیلو پښتنو ورګډیږي. د وی په پخوا وختو نو کې کو چیاني ژوند د رلود او د وزو، پسونو، میږو او اوښانور مې او ګلې یې د رلود لې، خود ډېرې مود ې را پد یخوایې کلیو الي ژوند غوره کړی د ی. د د غې قبیلې زیا تره خلک د ننګر هار ولا یت د سره رود د و لسوالۍ په پو رتنۍ برخه کښکک او خیر اباد کې ژوند کوي او هلته ډېرې ځمکې او بر جورې کلاګانې هم لري. د سره رود د ولسوالۍ نه سر بېره د ننګر هار ولایت په مرکز جلال اباد، پېښور او د کابل په ششد رک او بینې حصار کې هم ډېر شمېر د ستو خیل استوګنه لري.

---

149 http://en.wikipedia.org/wiki/Dilazak

150 http://www.freewebs.com/ishaat/detail.htm

151 http://pukhtunwomen.org/node/308

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ستو خيل زيا تره د سو د اگرۍ په چا رو بو خت د ي او د چايو، ټو کر انو، صا بونو، غوړيو او نورو ډول ډول شيا نو سو د اگري کوي. د وی د ځينو هيواد ونو لکه جاپان، چين، هند و ستان، د وبی، ما ليزيا، تا يوان، کوريا، تا يلينډ، انگلستان او ځينو نورو هيواد ونو سره د سود اگرۍ اړيکي لري. ځيني ځو انان يې په لند ن کې هم ژوند کوي.

د ستو خيل ميلمه پا لو نکي او په پښتو او پښتو نواله با ند ې مين خلک د ي. د وی خپلو پخوانيو د ود ونو او رواجو نو ته چې د پلرو نو او نيکو نو نه ورته په ميراث پا تي د ي اوس هم ټينگ د ي.

د د ستو خيلو د قبيلې يو مشهور مشر اروابناد حاجي الله نظر خان د ستو خيل و چې د المتو کل على الله محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په د وره کې د ولسي جر گې په د و لسمه د وره کې د ننگر هار ولايت دکو چيانو وکيل او استازی و. د ی خورا حليم، زړه سواند، ميلمه پال او په پښتو او پښتو نو الې با ند ې ټينگ پښتون او يو منلی مشر و چې د محمد د اود خان د و اکمنۍ په وخت کې سياسي بند ي و. د د ستو خيلو د قبيلې ټولې لانجې او شخړې به د د ه له خوا حل کيد ې او د يوه محترم قو مي مشر په تو گه د د ه پر يکړې او فيصلې ټولو خلکو ته منظورې وې. د غه مشري اوس د د ه په کو رنۍ کې د د ه زامنو خد ای نظر او مو لا نظر ته پا تې د ه.

د د ستو خيلو د قبيلې د نورو مشهورو کسانو نه د حاجي جا نباز، حا جي امير زاد ه، حا جي گلزاد ه، حاجي چنار، حاجي انار او ځينو نورو نو مو نه يا د ولای شو.

د يوې احصا ئيې له مخې د د ستو خيلو د قبيلې د خلکو مجمو عي شمير د ٥ــ تنو په شا اوخواکې اټکل شوی د ی

ماخوذونه د ه ([152]، [153]، [154]) نه.

71 د وتاني

که چيرې د پښتنو د نسب عنعنوي او د ود يزه شجره وگورو نو جو ته به شي چې د وتاڼي يا د فتا ڼي د متو زيوپښتنو په ټو لنيز گروپ کې د لود ي اولاد ه د ه. ابراهيم چې په لود ي سره يې شهرت د ر لود د رې زامن د رلود ل چې سياڼی، نيازی او د وتا ڼي نو ميد ل. د د وتاڼيو د قبيلې زياتره خلک پووند ه يعني د مالونو او رمو څښتنان او کو چيان د ي. ځيني خلک يې د سو د اگرۍپه چارو بو خت د ي او د وی په د ې برخه کې ډير زيار گا لو نکي د ي. په پخو انيو وختو نو کې به د د وی هغه شمير خلک چې د سو د اگرۍ په چارو بو خت ول د سو د اگرۍ له پاره تر بخارا پورې تلل. همد ا وجه وه چې د وی د نورو پووند ه وو تر مينځ ډير شهرت د رلود.

152پښتني قبيلې، د کتور لطيف ياد، د د انش چاپ، پيښور، ١٤ـ مخ

153معلو مات مختصر د ر باره اقوام وقبايل سر حد ي کشور، د شير رحمن د وړ ليکنه، ١ـمخ، د قو مو نو او قبا يلو چارو وزارت، ١٣٦٣ کال

154د د ستو خيلو د قبيلې په اړوند زما (د مقالې د ليکوال) شخصي معلو مات او يا د ښتو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

71.1 د د وتا نیو د قبیلې ښاخو نه او څانګې

د د وتا نیو د قبیلې مشهور ښاخونه او څانګې په لاندې ډول دي ([155]):
حسن خیل، عمرزي، مړ خیل، سدو خیل، ابراهیم خیل، بدین خیل، احمد زي، نسو خیل، سرکي زي، راتا خیل، محمد خیل، بازار خیل او نور...

تاریخ حیات افغاني ۱٤٥ کلونه د مخه د د وتا نیو د قبیلې په اړوند داسې لیکلي دي ([156]) :

"د د وتا نیو د استوګنې اولیرد ځر نګوالی د نورو پووندو په څېر دی، خو ځینې د وتا نې د ولنه په سیمه کې مېشته دي. د غه سېمه د شېرانیو د قبیلې د هریپال د ځانګې شمال خواته د یوه مید ان له پاسه په هغو غرونو کې پرته ده چې د ګومل خواته زوړ والی یا نشیب لري. د وانه زیاتره د وتا نې د کر کیلې او کرنې په چارو بوخت دي. "

حیات افغاني په هغه وخت کې په وانه کې د د وی شمېر اتیا کورنۍ ښود لی دی او زیاتوي چې د د وی د شمېر د کموالي سره سره هم د وزیرو قبیله نه شي کولای چې د وی له د غه ځایه بیواکه کړي.

خود تاریخي شواهد و له مخې د نولسمې سدۍ په نیمایي کې د وی د احمد زیو وزیرو له خوا د لانجو او شخړو له کبله په تد ریج سره د بټه اړ ایستل شول چې پووند ه ژوند غوره کړي.د وتاڼي د وزیرستان نه برسېره په د یره جا تو، د ګومل په درې، غزني، پکتیکا، زابل، کند هار، هلمند، پکتیا او د کند ز د د شت ارچي په ولسوالۍ کې استوګنه لري. یو شېر د وتاڼي په ایران، پاکستان او هند وستان کې هم استوګنه لري.

د وتا نې زیاتره د ډیورنډ د کرښې د واړو خواووته په تګ او راتګ کې وي او خپلې رمې پیایي. په پخوا وختو نو کې به د وی خپلې رمې تر هزاره جا تو پورې بیولې چې هلته د د وی د ما لو نو او رمو له پاره ښې ور شو ګانې او څړ ځا یو نه وو. د اسې ویل کیږي چې ځینې وختو نه د کاکړو د قبیلې شپا نه خپلې رمې او ګلې د د وی جنوبي او لو ید یزوسیمو ته ورولي خو د وی د میلمنو په تو ګه د هغو د رناوی کوي او د څړ ځا یو نو نه یې نه منعه کوي.

هغه د وتاڼي چې په پووند ه یا د مالو نو او رمو څښتنان دي د د وی د ود او د ستور د نورو پووند ه په څېر دی، خو هغه د وتاڼي چې په وانه کې ژوند کوي د د وی خوراک او پو ښاک د وزیرو د قبیلې خلکو ته ورته دی.

د اسې ویل کیږي چې کله نا کله د د وتا نیو او سلیما نخیلو پښتنو تر مینځ شخړې او لا نجې را مینځ ته شوي دي چې یوه ستره لا نجه چې د د وی او سلیما نخیلو تر مینځ د شلمې پیړۍ په لو مړۍ نیمایي کې را مینځ ته شوې وه بیا د پښتني د ود او د ستور سره سم ا واره شوه، خو د وزیرو سره بیا د د وی کو مه لویه شخړه او لا نجه نه ده را

155د پښتنو قبیلو شجرې او مینې، د پو هنوال محمد عمر رووند میا خیل تا لیف ۲٦۸- ۲٦۹ مخو نه

156تا ریخ حیا ت افغاني، د پېښور چاپ ۱.۳ او ۳۱۵ مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینځ ته شوې.

د د وتا نیو کو چیانو لوی خان خد اید اد خان نو مید چې اولاد ه یې اوس هم د هلمند په ولایت کې د لو یو جا ید اد ونو او شتمنیو خا وند ان د ي او ویل کیږي چې د اروابناد غلام شاه خان د و تانې تر مړیني وروسته د هغوې زلمـــن په هغه ولایت کې د د وتا نیو د قبیلې د کو چیانو د مشرۍ پر ګد ۍ ناست د ي.

د وتا نې زړور، جنګيالي، میلمه پا لو نکي او په پښتني ننګ او غیرت ټینګ خلک د ي. د روسي ښکیلا کګـــرو په وړاند ې یې د نورو پښتني قبیلو په څېر د ویاړه ډ کې کار نا مې تر سره کړي د ي چې زموږ د هېواد تا ریخ به یې هیڅکله هم له یاد ه ونه با سي. د د وتا نې د قبیلې په با تورو مبا رزینو کې د حا جي ا هل ا لله خان د وتا نې نـــوم یـــا د ولای شو چې په حاجي عبید ي سره مشهور د ی. نو موړي د روسي ښکیلاکګرو یو سر سخته د ښمن او د ملـــوړو زد ه کړو او پو هې خا وند د ی چې د خپل قوم او قبیلې په مینځ کې د ښه نوم خا وند د ی. همد راز د کند ز ولایت د د شـــت ار چي په ولسو الۍ کې حا جي وکیل د وتا نی چې د اعلیحضرت محمد ظا هر شاه په وخت کې د ولسي جر ګې وکیل واو د هغه کورنۍ د د وتا نیو په قبیله کې د ښه نوم او عزت خا وند ان د ي.

د ۱۹۷۸ کال د یوې سروې له مخې په ټول افغانستان او پښتونخواکې د د وتا نیو مجمو عي شمېر ۱۲۱۵ کو رنـــۍ ښود ل شوې و، چې ښا یې اوس به په د غه شمېر کې په زیا ته کچه زیا توالی را غلی وي.

ماخوذونه د ه ([157]، [158]، [159]) نه.

72 د وړ

زموږ پښت پو هان او نسب پيژ ند ونکي د وړ له اره کر لانې پښتانه ګڼي چې تر وزیرو ورو سته د شما لـــي وز یر ستان د و یمه لو یه پښتني قبېله د ه. د وړ د شمالي وزیر ستان د تو چي سین په د واړو غا ړو کې د غلمـــيـنـــه نیولې د شینکي تر د رې پورې اباد د ي. تو چي د یوه واد ي په څېر د لوید یز نه ختیز لورې ته پر ته د ه چې د تـــو چي سین پکې بهیږي او د وړ د تو چي سین په د واړو غاړو په سترو او کو چنیو کلیو کې استوګنه لري او چـــار چـــا پیره ځلور خواوو ته یې د و زیرو د قبیلې خلک مېشته د ي. همد اراز د وړ د ختیز نه د خجوړي نه نیو لې په لو یـــد یز کې تر خړ کمر پورې چې ځلو ښت مېله او ږد والی لري په یوه شنه او سمسوره سېمه کې پر اته د ي او د کر نـــې ډیرې ښې حاصلخیزه ځمکې لري.

د وړ په د و بر خو ویشل شوي د ي یعني ښکتني د وړ او بر د وړ. هغه د وړ چې د ټل د د رې ختیز لورې ته

157پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ۱۳۴-۱۳۵ مخو نه

http://www.khyber.org/pashtotribes/d/dotani.shtml158

http://www.scribd.com/doc/6192578/A-Dictionary-of-the-Pathan-Tribes159

(c) ketabton.com: The Digital Library

د میر انشاه نه تر خجوړۍ پورې مېشته د ي هغوی د ښکتنیو د وړو او هغه د وړ چې د د ټل د رې لو ید ېز لوري ته د میرانشاه او په لوید یز کې تر خړ کمره پورې ا ستو ګنه لري د برو د وړو په نامه یاد ېږي۔ په د وی کې‌یـــوبـــل ډول قبیلوي وېش هم شته چې د تپي ذوت د تور ګوند ي او مل ذوت د سپین ګو ند ي په نامه سره یاد ېږي۔

د د وړو سېمه د تا ریخي پلوه هم ډېره مشهوره د ه۔ د د وی په سېمه کې د پخوا نیو، زړو او ورانو د انیـــو د کنډوالو نښې نښا ې پا تې د ي چې له هغو نه د اسې اټکل کید ای شي چې د هند وانو یا یو نا نیانو د واکمنیو په وخت کې لوید یز افغانستان ته له د غه ځا یه یوه عا مه لاره تللې وه۔ همد اراز هغه زړې سکې چې د د غې سېمې نه تر لا سه شوي د ي د ا ښیي چې د غه سېمه ډېره پخوانۍ او د پو ځي اهمیت نه خورا بر خمنه وه۔

تاریخ حیات افغا ني له نن نه ۱٤٥ کلو نه وړاند ې د د وړو د قبیلې په اړوند د اسي کښلي د ي :

" د وړ د شیتک اولاد ه د ه او له هغه وخته چې د کیوي او سور انې او لاد ه چې په بنو ځیو سره شهرت لـري د شوال نه د بنو سیمې ته راغله، نو له هغې نه تقر یبا ٥۔ کلو نه تېر شوي د ي اود د وړو قبیله هم د تو چي د سین‌پـــه واړو غاړو کې مېشته شوه، خو د زیا تو معلو ما تو سره سره هم د ا حال ځر ګند نه شو چې په هغه ځای کې چې اوس د د وړو د قبیلې د سیمې په نامه یاد ېږي د مخه څوک او سید ل۔ "

په هغه وخت کې چې مغو لي محي الد ین عا لمګیر او رنګزیب د هند و ستان واکمن و نو په ۱۱۱۲هجري کال چې د ۱٦۹٦ عیسوي کال سره سمون خوري د شهزاد ه بهاد رشاه په مشرۍ یو پو ځ د بنو خواته ولیږه او غو ښتل یې چـــې د پښتنو سیمې ا یل او لا ند ې کړي، هما غه و چې څه مود ه یې سید حسین نو می د د وړو د سیمې د حاکم په تو ګه وټا که او د د وړو په سېمه یې هر کال د ولس زره روپۍ ما لیه وټا کله۔ بیا ورو سته د د غې سیمې انتظام او امنیـــت مـخ‌پـــه خرابید و شو او د وړ ښېر ته ازاد او خپلواک شول۔

څه مود ه ورو سته د د راني واکمنا نو په وخت کې ښېرته تابع او ایل شول، ځکه د ا سېمه د افغانستان پورې یوه تړلې سېمه وه اود د راني زمانشاه تر وخته پورې یې د راني د ولت ته د ولس زره رو پۍ ما لیه ور کو له، خو د راني د ولت په د غه سېمه کې کوم ځا نګړی حاکم یا ولسوال یې نه د رلود۔تر یوه یا د وه کلو نو وروسته به یو تن د رانـــی افسر د یو شمېر پو ځو نو سره د د وی سېمې ته ورته او د ولس زره رو پۍ ما لیه به یې ترې را ټو لو له۔ د بـــارکز یو او سد و زیو د شخړو په د وران کې د وی بیا د ما لیې نه ځان ازاد کړ او هغه د ا چې شاه زمان د یوه سید پېر په غو ښتنه د وی ته کلنۍد ولس زره روپۍ ما لیه ور وبخښله چې د هغې په بد ل کې به په کال د وی خپلو ځمکو په سریـــوه اند ازه غله د انه د د غه سید کو رنۍ ته ورکوله۔

باید ووایو چې د د وړو سېمه که څه هم د ۱۸۹۳ میلاد ي کال پورې د افغانستان د خاورې یوه برخـــه وه چـــې د ډیورنډ د تورې او منحو سې معا هد ې او تړون تر لا سلیک ورو سته چې د امیر عبد الر حمن او انګرېزانو تر مینـــځ وشوه د د وړو سېمه له افغانستانه جلا شوه او د بریټش انډیا تر وا ک لا ند ې راغله او په د ې‌تـــو ګـــه د افغانســـتان د خاورې د نورو بر خو په ګډون چې د ډیو رنډ د پو لې ها خوا ته پر اته د ي او زمو ږ پښتانه وروڼه پکې او سي زمو ږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غه د وړ پښتانه وروڼه هم زمو نږه جلا شول، خو سره له د ې هم د غه سېمه تر ۱۸۹۵ پورې د فغا نستان تر واکمنۍ لا ند ې پا تې وه.

د وړ ډېر جنګيالي، ميلمه پا لو نکي او په پښتو او پښتنو الې با ند ې مين خلک د ي. د وی د علم او پو هې سره هم مېنه لري، همد ا سبب د ی چې يوزيات شمېر خلک يې د ولتي ملا زمتونه او د ند ې هم سر ته رسوي. د وی په هـــر وخت کې د بلو سګرو او تا ړاکګرو په وړاند ې په مېړانه جنګيد لي د ي. تاريخ حيات افغاني ۱٤٥ کلونـــه وړلنـــد ې د د وړو د وســـله والـــو ميـــړونـــو او جنګيـــاليو شـــمېر ۱۲ـــ تنـــه ښـــو دلـــی د ی. د اسي ويل کيږي چې د تو رګو ند ي د و سله والو شمېريې ۳ـــ تنه او د سپين ګو ند ي د و سله والو کسانو شمېر ۹ـــ تنه وو.

د وړ منځنی ونې لري او غنم رنګه د ي چې زياتره د کر کيلې او سو د اګرۍ په چا رو بو خـــت د ي. د د وی د سيمې هوا په د وبي ې تود ه او په ژمي ې سړه د ه. غنم، جوار، ګني، تما کو، کور کمن او اد رک يې غوره حا صـــلات د ي. د ميرانشاه ښار اود مير علي با زار هم د د وړو په سيمه کې مو قعيت لري.

72.1 قبيلوي جوړ ښت

لکه چې د مخه وويل شول د وړ په د وو بر خو ويشل شوي د ي چې يو ته يې ښکتني د وړ او بل ته يې بـــر د وړ وايې. د برو د وړو ښا خونه په لا ند ې ډول د ي :

ملخ، همزاني، د رپه خيل، نصرت خيل، لنډ، بو يه، طوايف خيل، زيراخيل، ابر اهيم خيل، مريم خيل، علي زای، ګر بزای.

د ښکتنيو د وړو ښا خو نه د اد ي :

مبارک شي، عيد ک، خد ي، سو خيل، حيد رخيل، تپي، خد ري، سليان. هر مز، حکيم خيل، پيران، شـــمل، بيبـــا کي، بارقوم، ملکان، ايسوړي، زيړوکي، نصر خيل، علي خيل، قيمت خيل، ايپي، نا نه خيل، زو خيل، توري يل، پلالي.

په مير انشاه کې د د وړو ځيني ښا خو نه د اد ي :

اتمان، لقمان، کټي خيل.

د ۱۹٦۱ کال د احصا ئيې له مخې د د وړو د قبيلې مجمو عي شمېر ٥٨١٤٤٨ تنه ښود ل شويد ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخوذونه د ه ([160]، [161]، [162]، [163]، [164]، [165]) نه.

73 د ولت خېل

زمونږ پښت پو هان او نسب پيژند ونکي د ولت خيل د پښتنو د متو زيود ټولنيز گروپ‌پوريېوه ټېلي قبيله بولي چې په لو د يو پښتنو ور گډيږي.

تاريخ حيات افغا ني چې له نن نه ۱٤٥ کلو نه وړاند ې کښل شوى د ى د د ولت خيلو پښتنو په اړوند د اسي کښلي د ي :

"د نسب د شجرې تر څيړ لو وروسته د اسي جو تيږي چې د لواڼي يا نو حاني د زوى مماپه د ريو زامنو کې د يا سين د اولاد ې نه د د ولت خيلو قبيله را مينځ ته شوه. د مما د نورې او لاد ې په پر تله د د ولت خيلو ښاخ د شمېر او واک له مخې د و مره پر مختگ وکړ چې د مما د اولاد ې نورې کو چنى څا نگې د د ولت خيلو پورې ا ړوند ې څا نگې گڼلې کيږي. تر د ولت وروسته چې ا ولاد ه يې د د ولت خيلو په نامه ياد يږي په پنځم پښت کې کټي خان مينځ ته راغى چې او لاد ه يې د کټي خيلو په نامه سره ياد يږي.تر د ې د مخه چې چې د لواڼي ښا خونه لکه کټي خيل، د ولت خيل، ميا خيل، مروت، تتور او نور د ټانک په سېمه کې مېشته شي ټو لو په پووند ه ډول ژوند کاوه او لړه اند ازه سود اگـــري يې هم کوله. که څه هم د د وى زياتره شمېر خلک په کټواز کې اوسيد ل، خو د د غې سېمې په سهيلي يا جنو بي برخــه کې يو شمېر د کر نې وړ ځمکې يې هم د رلود لې، خو د واڼه په غره او نورو سيمو کې چېر ته چې ډېر ښه څړ ځا يو نه مو جود وو هلته د مالد ارو لو انيو کيږد ى وې او کله کله به د ژمي د تير ولو لپاره د ټانک سېمې ته هم راتلل. کلــه چې بيا د کټواز سېمه د سليمانخيلو له خوا د لوانيو نه ونيو له شوه نو له هماغه وخته په اوړي کې په واڼه او په ژمـــي کې د د امان د سېمې ټا نک ته د هغوى تگ راتگ پيل شو. په د غه وخت کې د لو انيو د قبيلې هر يو ښاخ يو تن مشر د رلود چې خان به ورته کيد ه اود د غو خا نا نو به د هر خيل اوزي ملکان او مشران تر لاس لاند ې د رلود ل، چـــې د د غو خا نانو او ملکانو په لار ښوونه به د اړوند ه ښاخونو او څانگو چارې سر ته رسېد ې، و د لـــواڼي د قـــبيلې‌ټـــوله مشري يا خاني د کټي خيلو په کو رنۍ په لاس کې وه چې د د ولت خيلو يوه څا نگه شمير له کيد له. "

د اسي ويل کيږي چې د د ولت خيلو د قبيلې او نورو څا نگو وړاند ې د ټانک په سېمه کې پړانگيان چې د لود

160اصلاع، ايجنسيها وقبايل ايالت پښتو نستان، د شير رحمن د وړ تا ليف، ۱۱۳- ۱۱٤ مخونه

161تاريخ حيات افغاني، د پيبنور چاپ، ٤۲۸- ٤۳۲ مخو نه

162پښتا نه د تاريخ په رڼا کې، د سيد بهاد رشاه ظفرکا کا خيل تاليف، د پيبنور چاپ، ۱۳۹٥-۱۳۹٦ مخونه

163پښتني قبيلې، د د کتور لطيف ياد تاليف، د پيبنور چاپ، ۱۳۷- ۱٤. مخو نه

http://www.khyber.org/pashtotribes/d/dawarh.shtml164

http://en.wikipedia.org/wiki/North_Waziristan165

(c) ketabton.com: The Digital Library

ي قبيلې يو ښاخ د ی استوګنه د رلود ه او د د غه ځمکې او ملکيت د د وی په لاس کې و، خو څر نګه چـې دلـوانې د قبيلې پيوند ه د ژمي په مو سم کې د ټانک سېمې ته راتلل نو زياتره به د هغوی څارويو د پړ انګيانو د قبيلې د کرنې ځمکو ته زيان رساوه، نو همد ا وجه وه چې د د وی تر مينځ شخړې او لا نجې را مينځ ته شوې څو په پای کې پړ انګيان او نور په هند کې د مغولي واکمن بابرد غضب وړ وګر ځيد ل. په د غه وخت کې د کټې خيلو د ښاخ نه شهباز خان نومی چې د خانز مان لقب ورکړل شوی و د لوانې د ښاخ ټولې څانګې يعنې د ولت خيل، تتور، يا خيل، مروت او نور له ځـا نه سره يو کړل او د پړ انګيا نو نه يې د ټانک د سېمې د تر لا سه کولو نيت وکړ. نو موړې د ټـولـلـوانې ښـاخ نـه لښکرې راټولې او همد ا راز له هغو پيوند ه وو نه چې په تنګ شوي وو مر سته وغو ښتله او د ټانک د سـيمې پـر او سيد ونکو پړ انګيانو يې ير غل وکړ او تر څو جګړو ورو سته لو انيان د شهباز خان يا خانز مان په مشرئ پر پړ انګيا نو با ند ې بر يالي شول او د کر نې ټولې ځمکې يې د اب سياه په ګډون په څلورو بر خو با ند ې وويشلې په د ې ډول چې يوه برخه يې د ولت خيلو، يوه برخه يې تتور، يوه برخه يې مر وتو او يوه برخه يې هم ميا خيلو ته ور کـړه او هغه وخت به چې کال پای ته ورسيد نو د مروتو او ميا خيلو خا نان به د ولت خيلو د کټې خيلو د څانګې مشر خانزمـان حضور ته و رتلل اوهغه به په منا سبه اند ازه د څلورمې بر خې له مخې هر يوه ته خپله برخه ور کوله او رخصتول به يې.

په پای کې مر وتو د څلورمې بر خې په ويش با ند ې د خانز مان کټې خيل سره شخړې رامينځـتـهکـړې او د خپلې بر خې د نيو لو له کبله يې پر ټانک باند ې ير غل وکړ او په هغه جګړه کې چې د د واړو غاړو تر مينـځ پيښـه شوه د ولت خيلو ماتې وخوړه او هغوی يې له خپل مشر خانزمان سره د ټانک د سېمې نه بې واکه کړل او پخپله يې پر ټانک با ند ې قبضه ټينګه کړه، خو د کټې خيلو مشر له جبيل خان نه چې د ګنډ اپوريانومشر و او په هغه وخت کې يې د امان ته په پوند ه ډول تګ او راتګ کاوه مر سته وغو ښته، خو څر نګه چې مر وتو له د ه سره د مقا بلې توان نـه لاره نو ځکه يې د ټانک سېمه خوشي کړه. که څه هم خانزمان د مروتو څلو رمه برخه پر د وی باند ې بند ه کړه، و سره له د ې هم د مر وتو کوم خان به چې خانزمان ته ورغی نو هغه به يې تش لاس بېر ته نه لېږه.

تر لږې مود ې وروسته خانزمان د ميا خيلو څلو ر مه برخه هم پر هغوی باند ې بند ه کړه او د تتور د څا نګې د بر خې پر ته د ټانک پورې ټولې سيمې د د ولت خيلو لاس ته ورغلې چې اوس هم د د وی په لاس کې د ي. نا متـو انګر يزي مورخ په خپل مشهور اثر(an account of kingdom of caubul) کې د د وی شمېر اته ز ره کو رنۍ ښود لي د ي. د نو موړي مولف په قول د ولت خيلو د قبيلې يو شمېر وګړي په کارند ه، زيمه، کافر کلا او د کابل په شا اوخواکې هم استوګنه لري. (166)

د د ولت خيلو د قبيلې ښنا خو نه او مشهور کسان چې د د غې قبيلې ځيني څا نګې هغو ته منسو بې د ي :

عيسى خان، موسى زي، منډوزي، پلنګ، اسماعيل، زکو، لقمان، تاجي زي، بند رزي، جلال خان، موسـى خـان،

166د کابل سلطنت بيان، د مونټسټوارټ الفنسټن اثر، د کابل چاپ، ٦. مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

یحیی زي، کتي خیل، بهد ین، خواجه خضر، موسی خان، فیروزخان، برمزید خان، د ولت خان، شـهبازخان، غازیخـان، حیات خان، محمد خان، شیر خان، د لیل خان، سلیم خان، قتال خان، خمریز خان، صاحب خان، اکبر خان، شهباز خان، هیبت خان، الله د اد خان، خد اد اد خان، صاحبد اد خان، سرور خان، نواب شهنوازخان او محمد اکبر خان.

73.1 د د ولت خیلو په قبیله کې د مشرۍ څر نګوالي

موږ د مخه وویل چې د د غې قبیلې مشري له پخوانه د کتي خیلو د کورنۍ په لاس کې وه، خو هر یوه مشـر د خپلې څا نګې یعنې د د ولت خیلو سره ښه او د ورور ګلوۍ چلند کاوه، خو کله چې مشري د سلیم خان زوی قتال خـان ته ورسید ه، نو هغه په خپلې قبیلې با ند ې سختي راوا خیسته او څر نګه چې نو موړی یو تند مزاجه سړی و نو له د ې کبله د د ولت خیلو د قبیلې، کتي خیلو سره سلا او مشوره وکړه او قتال خان او د هغه زوی اکبر خـان‌یـې ووژل او د قتال خان مشر زوی سرور خان له د ې پېښې نه بچ پا تې شول او د ګل خان د ورور ظفر خان په ملګر تیا د مـر وتـو سیمې ته راغی او څو زره رو پۍ یې د خپل پلار د یوه ملګري نه یې پور کړې او په کابل کې د افغانستان واکمن ته په عر ض ورغی. د افغانستان واکمن د غلجي عبد الر حیم خان هو تک په مشرۍ د سرور خان مرستې ته څلور زره‌پـوځ او څو تو پو نه یې د هغه مر ستې ته وګو مارل. کله چې سرور خان د کابل د شا هي ځو اکو نو په مر سته د ټا نک سیمې ته نږد ې شو نو ګل خان د سرور خان سره د د ښمنۍ سره سره د و لت خیل و پو هول چې د سرور خان ملاتړ وکړي او سرورخان هم سو ګند وکړ چې پخو انۍ خبرې به هیروي او چا ته به زیان نه رسوي. د ولت خیلو د سرور خان خـا ني او مشري ومنله، خو د سرور خان لوړې او سو ګند تر هغو پورې د وام وکړ تر څو چې د د ولت خیلو معتبران او ملکان د سرور خان حضور ته راغلل او په هغه وخت کې سرور خان هغه اتلس تنه مشران چې زیا تره یې د هغـه د پلار قتا ل خان او ورور اکبر خان په وژلو کې سره سلا او مشوره کړې وه و وژل، خو ګل خان ونه وژل شو، خـو سـرور خان څه مود ه ورو سته هغه وواژه. کله چې یې د ښمنان له منځه ولاړل او د سرور خان خاني او مشري ټینګه او پیاوړې شوه او بیا نو هیڅچا هم د هغه سره د مقا بلې توان نه د رلود. هغه د خپل پلار قا تلین په تد ریجي تو ګه او کله به هم چـې یو یو لاس ته ور تلل وژل به یې. نو موړي له ځا نه سره پنځه سوه سپا هیان وټاکل او د ټانک په سیمه کې یې‌یـوه کلا او با غ جوړ کړ. سرور خان به د ملک په چارو کې د عد ل او انصاف نه کار اخیست. که څه هم غریب او بیو زله رعیت له هغه ځیني خپه او نارا ضه ول، خو سره له د ې هم هغه د اسي بند و بست وکړ چې هیڅچا هم ترې سر نه شـو پـورته کولای. د ټا نک د سیمې هر ډول عاید د هغه شخصي مال ګڼل کید ه، خو هغه د د ولت خیلو نه هیڅ ډول محصول او ما لیه نه اخیستله. سرور خان په سخاوت کې ډېر مشهورو. له چې د ګنډاپور یانو او میا خیلو په لښکرو بر لاسـی شـونـو ځواک یې لا پیا وړی او پخپلو سیا لا نو کې ډېر مشهور شو.

سرور خان په ۱۸۹۲ بکر ما جیتي کال کې چې د ۱۸۳۵ عیسوي کال سره سمون خوري مړ شو او پر ځای یې زوی الله د اد خان مشر وټا کل شو. په ۱۸۹۳ بکر ما جیتي کال کې چې د ۱۸۳۶ عیسوي کال سره سمون خور ي کنورنـو نهـال

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګه د سکهانود پو ځو نوسره د یره جاتو او د د امان سېمې ته راغی او بیا یې د ټانک د سېمې خو اته پـــو ځـــو نـــه ولیږل. کله چې الله د اد خان د نو نها ل سنګ د راتلو نه خبر شو او په د ې متیقن شو چې خپلو سرد ارنو او ملا زما نو یې ورسره بیو فا یې کړې د ه نو د خپلو زامنو او خپلې منقو له شتمنیو سره یې د مسید و او وزیرو ملک تـــه پنـــاه وروړه او په د ې تو ګه د ټا نک سېمه د سکهانو لاس ته ورغله. د ې بیا ورو سته د افغانستان امیر د وست محمد خان ته ورغی او له هغه نه یې د مر ستې غوښتنه وکړه. تر څو مود ې ورو سته بېر ته د مسید و اوو زېرو غرو ته را ستون شو او څر نګه چې کنور نو نهال سنګه د ټانک سېمه د ملتاني افغا نانو پا یند ه خان خواجک زي، حیا ت الله خان سد وزي او عا شق محمد خان علیزي ته د جا ګېر په ډول ورکړې وه، نو الله د اد خان تر ډېرې مود ې پورې د ســـکهانو او ملتـــا نیانو سره وجنګید او تل به یې د ټا نک پر سېمې با ند ې برید ونه کول چې نو موړي خپل ټول عمر په جګړو ې تېـــر کړ تر څو په پای کې مړ شو. د الله د اد خان تر مړ ینې ورو سته یې د د و تنو زا منو نه یو یې چې محمد شاه نوازخان نومید د پلرني مشرۍ د بیا تر لا سه کو لو له پاره ډېرې هلې ځلې وکړې چې بیاد انګر یزي سر کار په وخـــت کـــې د ټانک موروثي مشري شاهنواز خان ته ور کړل شوه چې هلته نواب وټا کل شو.

باید ویل شي چې د ټا نک سېمه د پښتونخوا په ایا لت کې مو قعیت لري.ټانک پخوا په د ېره اســـما عیـــل خـــان پورې اړوند ډیسټرکټ یا ولسوالي وه.

د ولت خیل میلمه پا لو نکي، جنګیالي او په پښتو او پښتو نوالې با ند ې مین خلک د ي. د وی د ســـکند ر دـتـــا ړاکونو، چنګیزیانو، مغولو، سیکهانو او انګرېزانو په وړاند ې په مېړانه جنګید لي د ي.

ماخوذونه د ه ([167]، [168]، [169]، [170]، [171]) نه.

74 د ولت زي

د د غې قبیلې خلک غلجي پښتا نه د ي او ځا نو نه په سلیمان خیلو ور ګډوي. د ولت زي د ننګر هار ولا یـــت د چپر هار ولسوالۍ د د ولت زیو، بي بي مهرو او چینې په کلیوا و د مو مند د رې په ولسوالۍ، د پکتیا ولا یت د مرکـــز ګر د یز ښار ته نږد ې د د ولت زي په کلي او د زر مت په ولسوالۍ، د سمنګا نو ولایت د مرکز د ایبکو په ښار، د بغلان ولا یت په مرکز، د بلخ ولا یت د بلخ په ولسوالۍ، د مید ان او ورد ګو په ولایت او د کا بل ښار د چهارد هي او بګر امیو د و لسوالۍ په شینه او د د ه سبز ولسوالۍ په بختیا رانو کې استوګنه لري. یو شمیر د ولتزي د کا بل او جلال اباد تـــر

167تا ریخ حیا ت افغاني، پښتو ژباړه، د پېښور چاپ ۳ـ۸- ۳۱۱ مخونه

168پښتا نه د تا ریخ په رڼا کې، ۱۳٤۹ مخ

169پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، د پېښور چاپ، ۱٤-۱٤۳ مخو نه

http://www.khyber.org/pashtotribes/d/dolatkhel.shtml170

http://en.wikipedia.org/wiki/Tank_Pakistan 171

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینځ د کا بل د سیند په د واړو غاړو کې د الیا س خیلو پښتنوسره په ګا ونډ کې ژوند کوي او د کر کیلي په چارو بـــو خت د ي ([172])۔

د ننګر هار ولا یت د چپر هار ولایت د د ولتزو د کلي او سید و نکي د و لتزي د د رویش خیلو، الله د اد خیلـــو او زاري خیلو په څا نګو ویشل شوي د ي۔ د د وی مشران وايي چې د د وی نیکو نه ډېر کلو نه وړاند ې د کند هـــار او غزني د سیمو له شا او خوا نه د ې سیمې ته رالیږ د ید لي او د لته یې ژوند غوره کړی د ی۔ د ننګر هـــار ولا یـــت د د ولتزو، بې بي مهرو او چیني د کلیو زیا تره د ولتزي په کر کیلې اخته د ي او د کر نې حا صلات یې جوار، غنم او نور حبو بات د ي، خو د وی د خپلو کر نیزو ځمکو لپاره ډېرې او به نلري نو ځکه یې ډېر شمېر خلک په بیو زلـــی کــــې شپې او ورځې تیروي۔ په ا فغا نستان باند ې د روسي یر غلګرو تر تیري وروسته د نورو پښتني قو مو نو او قبیلو د خلکو په څېر د و لتزي هم د خپل ټا ټو بي او ځای ځا یګي نه کډوالۍ ته اړ ایستل شول او زیا تره یې پېښور ته مها جر شول چې هلته د کچه ګړ هۍ، اکوړي خټک، جلو زیو، هنګو، متنیو، کو هاټ، شین ډنډ او ما نسهره کې په کمپو نو کې او سید ل او زیا تره په مز د وریو او شا قه کارونو بو خت ول۔ د رو سا نو تر وتلو ورو سته د وی ډېر ې کورنۍ بېـــر ته خپلو اصلي ټا ټو بو ته را ستنې شوې۔

د سمنګانو، بغلا ن او بلخ ولا یتو نو د و لتزي هم ز یاتره د کر کیلې او سو د اګر یو په چارو بو خت د ي، خو په هېواد کې د تنظیمي جګړو ورو سته د وی زیات شمېر مهاجرت ته اړ ایستل شول اوپه شمال کې د نورو پښتنو پـــــه څېر د د وی ځمکې او جا ید اد ونه، کورونه او نورې منقولې او غیر منقولې شتمنۍ د یو شمېر جنګسا لا رانو له خـــوا ونیول شوې چې تر او سه هم د هغوی په ولکه کې د ي۔

په پخوا وختو نو کې یو شمېر د و لتزیو کو چیا ني ژوند د رلود او د اوښا نو، پسو نو، وزو او غوایانو رمې او ګلې د ر لود لې، خو د وخت په تېرید و سره د وی کلیوالي ژوند غوره کړی د ی، خویو شمېریـــې لا تـــر او ســـه پورې کو چیانی سر ګرد انه ژوند تیروي۔

د ولت زي میلمه پا لو نکي، په علم او پو هې مین، زړورا و په پښتو او پښتو نولۍ با ند ې ټینګ خلـــک د ي۔ د روسي ښکیلا ګګرو په وړاند ې په میړا نه جنګید لي او ډیرې قر با نۍ یې ور کړي د ي۔

د ۱۳۶۔ کال د سر شمیر نې له مخې د ننګر هار ولایت د چپر هار په ولسوالۍ کې د د وی شمېرد ٤٦٥٩تنو په شـــا او خواکې او د مو مند د رې په ولسوالۍ کې د د وی شمېر د ۱٤۔۳تنو په شا او خواکې ښود ل شوی د ی چې ښـــلیـــې د ا شمېر به اوس تر د ې لا زیات وي۔ د هیواد په پا تې نورو ولا یتو نو کې د د و لتز یو د قبیلې د ژونـــد او شـــمېرپـــه اړوند مې بشپړ او د قیق معلو مات تر لا سه نه شول کړای ([173])۔

172پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ۱٤۳- ۱٤٤ مخونه، د پېښر چاپ

173د ا هغه معلو مات د ې چې ما پخپله د سا حوي ریسر چ په نتیجه کې تر لا سه کړي د ي

(c) ketabton.com: The Digital Library

75 د ینار خېل

د ینار خیل له اره غلجي پښتنا نه د ي او د سلیمانخیلو پښتنو یو ه څا نګه ګڼل کیږي. د کند هار ولایت د ارغند اب په ولسوالۍ او همد اراز د د غه ولا یت په مرکز د کند هار په ښار کې هم یو شمېر د ینار خیل استوګنه لري. د کند هار په ولایت کې د د ینار خیلو د قبیلې مجمو عي شمېر د ۱۳۶. کال د سر شمېر نې له مخې ۳۳۸۸ تنه ښود ل شـوي د ي ([174]) چې ښا یې په د غه شمېر کې به اوس ډېر زیا تو الی راغلی وي.

د د ینار خیلو د قبیلې یو شمېر د پکتیکا ولایت په شر نه او یو شمېر هم د پکتیا ولایت د مرکز د ګرد یز ښار ته څېر مه د رباط په سېمه کې هم ژوند کوي. هغه د ینار خیل چې په کند هار کې استوګنه لري نو د ود ونه او رواجو نه یې کټ مټ د هغه ځای د خلکو په څېر د ی.

د ینار خیل، زړور، میلمه پالو نکي، په هېواد مین او په پښتو او پښتو نولۍ با ند ې ټینګ خلک د ي.

76 رتن زي

که چیرې د رتن زیو د قبیلې د نسب شجره په غور سره وڅېړو نو جو ته به شي چې د وی د بیټني قبیلې یوه څانګه د ه چې د جنو بي وزیر ستان او د ټانک په سېمو کې استوګنه لري. بیټ نیکه په پښتنو کې ډېر مشهور نیکه تېر شوی د ی او په پښتني عنعنه کې هم بیټ نیکه خورا لوی پښتون، ستانه ا و مشهور نیکه ګڼل کیږي. د د ه نـوم پـه تـا ریخو نو کې بیټنی او بټن هم راغلی د ی چې له خپلو د وو وروڼو سړبن او غر غښت نه په عمر کو چنـی و، خـو د خپل نیک خوی، زهد او تقوا په وجه یې ډېر شهرت تر لا سه کړ.

لوی استاد اروا ښاد علا مه عبد الحی حبیبي رحمت الله علیه د پښتو اد بیا تو د تا ریخ په د وهم ټوک کې لیکلي د ي:

" د بیټ نیکه احوال موږ ته نه د ی معلوم او نه د د ه ژوند مورخا نو تصریح کړی د ی، یوازې د پټې خزانې د لیکنې پر بنسټ ښکاري چې اسما عیل د بیټ نیکه زوی د خر ښبون معا صر و او د غه سړی په ٤١١ هجري کال کې مـړ شوی د ی. نو چې د اسما عیل د ژوند وخت د ٤. هجري په حد ود و کې وي ښا یې چې پلار او اکا یې هم د ۳۵. هجري په حد ود و کې ژوند ي وي " ([175])

د بیټني قبیلې یوه څا نګه رتن زي د ي، خو ځیني بیټني د اسې عقید ه هم لري چې په بیټنیو کې د بو بک پـه

174معلو مات مختصر د رباره اقوام وقبایل سر حد ي کشور، ۲۹-۳. مخونه

175عبد الحی حبیبي، د پښتواد بیاتو تا ریخ، د ویم ټوک، ۱.٦ مخ، د کابل چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

نامه د یوه تن زوی علي یو کو چنی ما شوم وموند او رتن نوم یې پرې کېښود او هغه نسل چې د ه له پښته رامینځ تــــه شوی د ی د رتن زي په نامه سره یاد ېږي. د رتن زیو ټول د ود و نه او رواجونه د بیټنیو د قبیلي نورو څانګو او ښا خو نو ته ورته د ی.

77 رځړ

رځړ په اصل کې سړ بني پښتانه او د مند ړ او لاد ه ګڼل کیږي او د پښتونخواپه صوابی، مرد ان او سوات کــــې ژوند کوي.که چېرې د د غې قبېلې د نسب ونې یا شجرې ته وګورو نو مند ړ د رې زامن د رلود ل چې منور، خضـــرا و رځړ نو مید ل. ر ځړ په پنځو کو چنیو څا نګو ویشل شوي د ي چې ملکزي، ما نیزي، اکوزي، خضر زي او محمـــود زي نو میږي چې ملکزي په یار حسین، شیر د ره او یعقو بي کې، ما نیزي په په ډاګي، ترلاند ي، بر مولي او اد ینه کې، اکوزي په د وبیانو، سړه چینه او اسما علیه کې، خضر زي په شیوه، کا لو خان او شیره غونډ کې او محمود زي په نوي کلي، شیخ جانا، اسو ټا او نا رنجي کې مېشته د ي. ([176])

78 زاخېل

زاخېل له اره سړ بني پښتانه د ي ا و په سړ بنیوکې غوري یا غو ریا خېل د ي چې ېر د ولت یار ورګډیږي او په د ولت یار کې د مو مند و سترې قبیلې ته منسوب او د مو مند و د د ویزیو د ښاخ یوه څا نګه ګڼله کیږي.

غوري یا غو ریا خېل هغه پښتا نه د ي چې د چنګیز (٦٣٤ هجري قمري مړ) په تا ړاکو نو و د چنګزیانو په نا تـــا رو نو کې له خپلې اصلي مېنې غور نه لیږد او مهاجرت ته اړ شوي د ي. د غو ریو پښتنو نوم د ستر خو شـــال (١ـ٢٢- ١١ـهجري قمري) په د ېوان کې د اسې راغلی د ی :

هند ته یې روان کړ بد رګه مې مستجاب
هم ملک، هم خان، هم همه غوري ارباب

د اورنګزېب عالمګیر (١١٦٨- ١١١٨هجري قمري) د زمانې یو بل شاعر حسین پکلي وال ویلي د ي :

د رقیب د نا کرد و به مې خلا ص نه کا
که جنبه مې شي تمام غوري خښي

د پښتنو نازکخیال شا عر حمید ما شو خیل هم د اسي وایې :

176پښتا نه د تا ریخ په رڼا کې، ١٣٢٢ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د ا ستا د نا مې بوی اخلي حمید ه!

څه به نه وي خوش د ما غه غوري، ښني

اروابناد علامه استاد عبد الشکور رشاد رحمته الله علیه د ر احت یاد په نامه د مقالو په هغه ټو لګه کې چې په ۱۳٦٤ لمرېزکال کې کې د کا بل پو هنتون د ژبو او د بیا تو د پو هنځي له خوا خپره شوې د ه په خپلې یوې مقاله کې چـــې د راحت زاخیلي په اړوند یې کښلې د ه د زا خیلو د قبیلې په اړوند د اسي لیکلي د ي :

"د ویزي او خویزي د مو مند و د وې نامتو څا نګې د ي چې د ګند او او کو ډا خیلو تر مینځ مېشته د ي"

زاخیل زیاتره کو چیان د ي، د یشین ([177]) ا و غر شین ([178]) هم پکې شته۔

د ننګر هار ولایت د رود اتو د ولسوالۍ د کان او کتر غي تر مینځ سېمو کې مېشته د ي۔ د ننګر هار ولایت د کا مې ولسوالۍ او ثمر خیلو د کلي تر مینځ هم د زاخېلوڅو کلي شته د ي۔ د ډکې ختیز ته د کابل سیند پورې خو اته هـــم زاخېل پر اته د ي۔ د ننګر هار پر زا خېلو برسېره د کند ز په ولا یت کې هم زا خېل مېشـــته د ي ([179]) او دکـــو رنیـــو شمېر یې تقر یباً د وو زرو ته رسیږي او مشهور کلي یې په لاند ې ډول د ي ([180]):

1. زاخیل کلی: د سپین زر شرکت شاته۔
2. خواند ان کلی : د چارد رې د سیند پر غاړه۔
3. پا چا قلند ر کلی : د زرخرید په سېمه کې

د کند ز د و لایت په مرکز د کند ز په ښار کې هم زاخېل شته۔ د د غې سېمې نا متو ښډای حا جي نا زکمیر خان زا خیل وچې د زاخیلو نا متو قبیلې ته منسوب و۔

د افغانستان نا متو لیکوال استاد عبد الرؤف بینواهم د پېښور په نو ښار کې د زاخېل په نامه د یو ه کلي یا د ونه کړې د ه او زیا ته کړې یې د ه چې د پښتو، فار سي، عربي او اردوژ بو لیکوال او شا عر راحت زاخیلی په د غه کلـــي کې زیږ ید لی د ی ([181]) خو پخپله ار وابناد را حت د پېښور د نو ښار په سېمه کې د زا خیلو د رې کلي ښو دلـــي د ي . ([182])

177پښتا نه په مجمو عي تو ګه د یشین هغو خلکو ته وایې چې کو چیان نه وي او د ما لو نو د روزنې پر ځای کښت او کر وکړي او په کلیـــو او ښا رونو کې او سي

178غر شین هغه پښتا نه د ي چې په غر ونو کې مېشته د ي۔ د پښتنو یوه قبېله هم د غر شین په نامه شته

179کند ز د ا فغا نستان د شما لي ولا یتو نو نه یو ولایت د ی چې د امو سیند یې له تاجکستانه بیلوي، ختیز ته یې تخار، لوېد ېز ته یې بلـــخ او سوېل ته یې د بغلان ولا یتو نه پر اته د ي

180د پا چا قلند ر زیارت او مرقد هم همد لته واقع د ی

181وګورئ اوسني لېکوال ۱-۴۲۱ د عبد الرؤف بېنوا تالیف، کابل، د و لتي مطبعه، ۱۳٤۔ کال

182و ګورئ لغات افغا ني، د راحت زا خېلي تا لیف، ۱۲٤ مخ، د لا هور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشهور انگرېز محقق او ختيز پيژند ونکی هينري جيورج راورټي د نو ښار د زاخېل کلی د ازي خېل په‌نـــامه ياد وي، خو د هند و ستان جيو ګرافيکل سو سائيټي د د غه کلي نوم زاخيل ليکلی د ی. اروابناد راحت زاخېلی هم کښلي د ي چې د نو ښار په سېمه کې د زاخان با جوړي د رې زا منو، د ري کلي ود ان کړي د ي چې د رې واړه د زا خېلو په نامه سره ياد ېږي. د ز اخېلو کلي د نو ښار په جنوب لويد ېز کې پر اته د ي. د زا خېلو او نو ښار تر مينځ د پير پا يې کلی پروت د ی. پير پا يې له نو ښاره د وه نيم کروه واټن لري (183) او زا خېل له پير پا يې نه يو نيم کروه لېرې د ی. په د ې حساب نو د نوښار او زا خېل تر مينځ څلور کروه لاره د ه. د پېښور او اټک تر مينځ پا چـــاهــي لار د زاخېلـــو شمال ته تير يږي. د پېښور ښار او زا خېلو تر مينځ يوولس کروه واټن د ی. نو ښار د زاخېلو کلی د پېښور ښار شمال ته لږ مايل ختيز لور ته پروت د ی اود مشهور شاعر او لېکوال راحت زاخېلي د ټا ټو بي له کبله د پښتنو په اد بي کـــړ يو کې د ځا نګړي شهرت نه بر خمن د ی. اروابناد راحت زا خېلي په څلورو ژبو (پښتو، فارسي، عربي او اردو) کې د شپږ ويشتو تا ليفا تو او تر جمو څښتن د ی. (184)

د استاد راحت زاخېلي اوحاجي نازکمېرخان برسېره د ښا غلی کرزي په او سنی کا بېنه کې د افغا ستان دمـــاليې وزير ښا غلی عمر زا خېلوال اود پښتو ژبې د مشهور شاعر او مو سيقي پوه اروابناد استاد محمد د ين زاخېل نو مو نه يا د ولای شو چې د ز اخېلو قبيلې ته منسوب خلک د ي. (185)

79 زموخت، زمښت، زويمشت

زموخت چې د زمښت يا زويمشت په نامه سره هم ياد ېږي د پښتنو د کرلاڼي ګروپ پورې يوه اړونده قبېله د ه چې د د غې قبيلې خلک د پښتونخوا ايالت د اورکزيو ايجنسۍ په جنوب کې د کو هاټ پو لې ته څېر مه غر ونو کې د ميران زي ا و کور مې د د رې تر مينځ پر اته د ي. ختېز ته يې او رکزي او بنګښ، شمال ته يې ا ورکزي، لويد ېز تـــه يې د توريو قبېله او جنوب خواته د بنګښو پښتنو سره پوله لري.

د قبيلوي وېش له مخې زموخت يا زمښت په د وو لو يو اصلي څا نګو وېشل شوي د ي :

1. مموزي يا لويد ېځ زمو خت.
2. خويد اد خېل يا ختيځ زموخت.

مموزي يا لويد ېځ زموخت د منټوال، منډان، وټي زي، د ولت زي او د اود زي په څا نګو با ند ې وېشل شوي د

183وګورئ تواريخ خورشيد جهان په ۱۹۸ مخ کې چې ازي خيل د څمکنيو يوه پښه ښود ل شوې د ه، څمکني هم غوري پښتانه د ي

184د کابل رود چې په پېښور کې يې لنډی بولي د نو ښار په مينځ کې تېر شوی د ی، شمالي برخه يې د اشنغر په نو ښار شهرت لري او محمد زي پښتا نه پکې اوسي، جنو بي برخه يې د خا لصه نو ښار په نامه ياد ېږي ګډوله خلک پکې اوسي

185زاخېل، د راحت ټا ټوبی، د راحت ياد، د کابل پو هنتون فر هنګي شورا، کابل ۱۳۶۳ل، ۲۵٤-۲۵۶ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ي.

خوید اد خیل یا ختېځ زمو خت د حسین خیلو، ببی خیلو، ټپی او خد و خیلوپه څانګو ویشل شوي د ي.

د زموخت د قبیلې د سېمې مجمو عي مسا حت ٤ــ مربع مېله د ه. د وی په په یوه غرنۍ سېمه کې استوګنه لـــري چې تکه شنه او ډول ډول ونې لري. خلک یې د نګې د نګې ونې او ډېرې ښا یسته څېرې لري. زموخت زړور، مېلمه پا لو نکي، جنګیا لي او په پښتو او پښتو نولی با ند ې مین خلک د ي.

د انګرېزانو د راج او حکمر انۍ په وخت کې د د وی د جنګیالیو مېړونو شمېر ٣ــ تنو ته رسید ه.

د د وی او سنی شمېر د ٦ــ تنو په شا او خواکې ښود ل شوی د ی. د وی سني مذ هبه د ي او د سمل په ګوند ی یا ګروپ پورې اړه لري، خو نن ورځ د اورکزي قبیلې یوه برخه ګڼله کیږي.

ماخوذونه د ه ([186]، [187]، [188]، [189]) نه.

80 زیرک، ځیرک

د رانیان یا ابد الیان چې د پښتني قبیلو په لړ کې د مخه پرې بحث شوی د ی د سړبن په ټولنیز ګروپ او ډلــې پورې اړه لري او په د وو سترو ښا خو نو ویشل شوي د ي چې یو یې زیرک (ځیرک) او بل یې پنج پای نو میږي.

د ابد الیا نو د قبیلې په مبحث کې مو ولو ستل چې د اسلا مي د ورې په تاریخ کې لو مړ نی سړی چــې د (ابــد ال= اود ل) په نامه یاد شوی د ی د پښتني قبیلو یو مشهور نیکه و چې د خپل نا متو کهو له سره د سلیمان په غره کې او سید ه. نوموړی د ترین زوی، د شرخبون لمسی او د سړبن کړ وسی د ی او د د ه نوم په پښتواد بیاتو او پخــو انیــو نسخو کې (اود ل) او د جمع منسوب په بڼه (اود لی=ابد الی) ضبط د ی چې د (٤٤ـ هجري یا ١ـ٤٨ زیږد یز) کلو نو په شا او خوا کې یې پښتا نه قبا یل پر ځان راټول کړي ول او د د ه له تو کمه ملک سلیمان د عیسی زوی چې په زېرک ســــره مشهور و پښتني قبیلې یې د سلیمان له غره نه د کند هار سېمې ته بو تلې او هلته یې مېشته کړې او د خپل ژ وند په پای کې یې ملک بارک په مشری کېښناوه او تر بارک ورو سته د زیرک بل زوی (ملک پو پل) د خپل نفوذ سا حه د اوسني بلو چستان تر شال او ژوبه پورې وغز وله او تر ٦٥ کلو نو تر مشر توب ورو سته د ٨٩ کلو نو په عمر مړ شو. ([190])

ویل کیږي چې د ابد ال تر مړینې وروسته رځړ د خپلې کو رنۍ مشر شو او د خپلو زامنو د ډلې نه یې خپــــل

186اضلاع، ایجنسي ها وقبا ئل ایالت پښتو نستان، ٩ـ مخ

187پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ١٤٧- ١٤٨ مخو نه، د پېښور چاپ

188http://en.wikipedia.org/wiki/Zaimukhts

189http://www.reference.com/browse/wiki/Zaimukhts

190د افغانستان نو میالي، د استاد عبد الروف بېنوا تالیف، لو مړی ټوک، ٣٤ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشر زوی عیسی خپل ځای ناستی وټا که. (191)

د عیسی په زامنو کې سلیمان تر ټو لو پوه او هو ښیار و نو ځکه په ځیرک مشهور شو، چې تر او سه پورې هم پښتانه په مجمو عي تو گه هو ښیار سړي ته ځېرک وايي. که څه هم عیسی د میرک په نامه مشـــر زوی د رلـــود، خـــو سلیمان یې د هو ښیارۍ او ځیر کتوب په وجه خپل ځای ناستی وټا که. د ځیرک په څلورو زامنو کې یې مشر بارک نو میده او پلار د ی د کورنۍ مشر ټا کلی و، خو تر څه مود ې ورو سته مشري د مک پو پل لاس ته ورغله.

لنډه د ا چې ه په پای کې ستر غازي اعلیحضرت احمد شاه با با علیه الر حمه چې د پو پلزیو د ښاخ د سد و زیو د څا نگې نه و د ۱۷۴۷ میلاد ي کال نه ۱۷۷۲ میلاد ي کاله پورې یوه لو یه امپراتوري جوړه کړه (192) چې په تاریخ کـــې د د رانیانو د امپراتورۍ په نامه یاد یږي.

د رانیان د ځیرک او پنج پای په د وو لو یو ښا خو نو ویشل شوي د ي. د ځیرک د ښاخ نورې قبیلې په لانـــد ې ډول د ي :

بارکزي، اڅکزي، پوپلزي، الکوزي، محمد زي او سد وزي. (193)

د غه قبیلې بیا په ډېرو نورو څا نگو ویشل شوي د ي.

81 زېرماني

زېر ماني په اصل کې غلجي پښتانه د ي او زیات شمېر وگړي یې د تو خو په سېمه کې استوگنه لري، خو د کـــا بله تر کند هاره پورې په ځینو کلیو او با نډو کې یو یا د وه کوره مېشته د ي. زېر ماني زیاتره د کر کیلې پـــه چـــارو بوخت د ي، خو ځینې یې سود اگري هم کوي (194).

د د وی د ود او د ستور زیاتره د نورو غلجیو قبیلو په څېر د ی. د ډېرو هلو ځلو په نتیجه کې مې نه د د وی د شمېر په اړه کوم معلو ت تر لا سه کړل او نه یې هم د خیلو نو وېش راته څر گند شو.

د زېر مان کلمه د او ستا یي عصر او د ورې سر یمان را په زړه کوي چې د سلیمان د کلمې سره یې رېښنه یـــوه او د سلیمان یعنې د (روه) د سېمې معنی یې لر له.

---

191 تا ریخ حیات افغا ني، پښتو ژباړه، ۱۴۳مخ، د پېښور چاپ

192 پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۱۲۸۱ مخ

193 پښتنې قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ۱۴۸- ۱۴۹ مخو نه

194 پښتا نه د تاریخ په رڼا کې، د سید بهاد رشاه ظفر کا کا خیل تالیف، ۱۳۴۶ مخ، پېښور یو نیورسټي بک ایجنسي، ۱۹۶۲ میلاد ي کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

82 زیړاني

زیړ اني په اصل کې سسړ بني پښتا نه د ي او د غو ریا خیلو پښتنو او لاد ه د ه. زیړاني ځا نونه په مو منــد و هم ورګډوي. غوریا ځلور زامن د رلود ل یعنې د ولت یار، خلیل، څمکني او ځلورم زوی یې زیړان نو مېد چې او لاد ه یې د زیړ انیو په نامه سره مشهوره د ه او د ننګر هار ولایت مرکز جلال اباد ته نږد ې د زیړ انیو په کلي کــې چــې د سره رود د ولسوالۍ په اد اري واحد پورې اړه لري مېشته د ي.

د پښتنو د تا ریخ مؤلف اروابناد قا ضي عطاؤالله خان لیکي :غو ریا خیل تقر یبا د (۱٤٥ـ) میلاد ي کال په شــا او خوا کې د غزني لو ید ېز ته د تر نک د سېمې په شا و خوا کې او سېد ل. څر نګه چې د د وی په شمېر کــې زیــاتوالی راغــی نــو د وی د غزنــي نــه کابــل او د کــابله د ننګــر هــار خــو تــه وکــو چیــد ل. (195)
د تاریخ حیات افغا ني لیکوال ډیپټي محمد حیات خان لیکي : زیړاني د ننګر هار په شا و خواکې د تا جکو سره یو ځای او سیږي او زیاتره خلک چې د د وی د نسب د شجرې سره اشنا نه د ي د وی تا جک بولي(196)

لکه چې اخو ند د روېزه هم په خپل مشهور اثر تذ کر ۀ الابرار والا شرار کې لیکلي د ي چې د زیړاني ښاخ لــه خپلو نورو ورو ڼو نه بېل او د ننګر هار د سېمې له تا جکا نو سره او سیږي (197)۔ خو باید وویل شي چې د وی سل په سلو کې پښتانه اود د وی په پښتو نولۍ کې هیڅ د شک ا و تر د ید ځای نشته.

د زیړانیو پښتنو د قبیلې ځینې څا نګې لکه پهاړ خیل، د ولت خیل، احمد خیل او تار خیل د برو مو مند و سره په غم او ښاد ۍ کې شریک د ي. همد اراز د د غې قبیلې یو شمېر خلک د لغمان ولایت د الینګار او قر غیو په ولسو الیو کې هم استوګنه لري. (198)

زیړاني زیاتره د کر کیلې په چارو بو خت د ي. یو شمېر یې په سو د اګرېزو کارونو او د وکاند اریو بلنــد ې هم بو خت د ي. زیړاني میلمه پا لونکي او په علم و پو هې مین خلک د ي.په پخوانیو وختو نو کې د د وی ځمکې ډېرې اوبه نه د رلود لې، خو کله چې په ۱۳٤٥ هجري کال د ملت د با با خد ای بخښلي اعلیحضرت محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په وخت کې د ننګر هار د کانال پروژه جوړه شوه نو د د وی د سېمې کر وند ې یې خړوبه کړې. اوس د د وی د کر نــې ځمکې ډېرې حا صلخیزه د ي.د ننګر هار ولایت د زیړاینو د کلي یو د روند مشر خد ای بخښلی ملک عطا و چې د ښــو کړو وړو او ښه چلند خاوند و. (199)

195د پښتنو تاریخ، د قا ضي عطاؤالله خان تالیف، لومړی ټوک، کابل، ۱۳٥٦ لمرېزکا ل

196تاریخ حیا ت افغا ني د پېښور چاپ، ۲٤٤ مخ

197تذکرۀ الا برار والا شرار، د روېزه اخون، پېښور، اد رۀ اشاعت سر حد، ٦۹مخ

198پښتانه، لومړی ټوک، ۱۱۸ـ مخ

199د دکتور لطیف یاد شخصي یاد د اشتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

83 سافي، ساپي

سا پي یا سا پیان د پښتنو د غرغښت په ټو لنېز ګروپ کې یوه مهمه او لر غو نې قبېله د ه چې وګړي یې په کو نړ، لغمان، کا پیسا، پروان، ننګر هار، پکتیا، خوست، باد غیس، بلخ، فاریاب، کند ز، کابل، د پښتونخوا په مو مند و ایجنسی، د ره خیبر، د سهیلي پښتونخوا په مرکز کو ئیټه، پښین، ژوب، سیبۍ او همد ارا ز په اټک او د پاکستان د پنجاب ایا لت په فیصل اباد کې استوګنه لري.

د سا پیو قبېله د تاریخ په اوږد و او بېلا بېلو پړاوونو کې په مختلفو او بېلا بېلو نو مو نو سره یاد ه شوې د ه، د بېلګې په تو ګه: ساپي، صافي، سا پین، سپین، سا پیس، سا پیت، سا فیست، سا فیت، سا پینګ، سا پیته، سا پیسته، اسا پنتیه، سپینته، سو پتا او نور ([200]).

د اسې روایتو نه شته چې سا پیان یوه لر غو نې اریا یې قبیله د ه چې یو ناني کلا سیکو مؤ رخینو په خپلو تا ریخي کتا بو نو کې د د غې قبیلې یا د ونه او ذکر کړی د ی او پخپله مقد وني اسکند ر د کو نړ او لغمان په ځمکو کې د د غو خلکوسره مخا مخ شوی د ی او ډېرې جګړې یې هم ورسره کړې د ي. د د ې خلکو څه برخه د مو مند و او باجوړ د سېمو په شا او خواکې هم د لوی اسکند ر سره په جګړو کې ښکیل شوي د ي ([201]).

لغمان او کو نړ ته د سا پیانو د راتلو په اړه د اسي ویل کیږي چې د میلاد نه ۲ـ کلو نه وړاند ې با ختري ار یا ئیان د شمېر د زیا توالي او د ځای د تنګوالي له کبله په لیږد پیل وکړ چې د پکهت د قبیلې نورښا خونه او د هغو په لړ کې سا پیان هم شا مل ول. کله چې سا پیان د هند و کش له د رو نه د کا پیسا په حوزه کې ښکته شول او له د ې ځا یه یې تقر یباد سیند و نو طبیعي مجرا ګا نې په مخه نېولې چې د هغوی نه یې یوې ډلې د کا بل سیند په مخه نېولې او د نجراب، تګاب، سروبي او لغمان له لارې د کو نړ د سیند حوزې ته ورسېد ل.

په د ې کې د هیڅ شک او تر د ید ځای نشته چې سا پیانو د میلاد نه ۲ـ کلو نه د مخه په لیږد او مها جر تو نو پیل کړی د ی او اوس په کا پیسا، کو هستان، کوه ساپي، پروان، لغمان، کو نړ، جند ول، پشات، سوات اوباجوړکې مېشته د ي ([202]).

83.1 قبیلوي جوړښت

سا پیان په لو مړي سر کې په شپږومهمو ښا خو نو ویشل شوي د ي چې ود یر، ګوربز، کند هاري، مسود، ښا د

200عبد المالک کو لکوال ساپی، سا پیان او د هغوی قبیلوي وېش، د جرګې مجله، ۳۵ مخ، ۱۳٦٥ کال، کابل

201مطیع الله چمبیلی، بیا هم سا پیان وپېژنئ، د کابل مجله، ٤٤ ګڼه، ۱۳۳٦ کال

202تاریخ حیات افغاني، ۲۳٦ مخ، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

یخیل اوکاگي زي نو میږي ([203]) چې بیا وروسته په نورو څانګو وېشل شوي د ي چې د غه څانګېپــه لانــد ې ډول د ي :

امري، شیخي، باړ میزي، بیا نخیل، کټه سر، غیبي خیل، حبیب زي، کاکا زي، خا د یخیل، سلیمان زي،بــا دیــن زي، اد م زي، پا یند ه خیل، نو رخیل، خیرن زي، زکوزي، مېر علي خیل، الو کوزي، عطا خېل، ســین زي،بــري زي، شمسو کور، مد ور کور، غلجی کور، ابه خېل، سیپان، مرزاخېل، کمال خېل، امر ویي، بد ین زي، خاد ي خېل، رحیمد اد خېل، حید ر خېل، شابول خېل، سلیمان خېل.مولاتم کور، ملایان، کاګي، شهزاد ه او ټنګه ګوربز.

83.2 د سا پیانو د استو ګنې سیمې

1. د کونړ په ولایت کې

د سا پیا نو د قبیلې زیات شمېر وګړي د کو نړ په ولایت کې ا ستو ګنه لري او په نو موړي ولایت کې د سا پیانو د استو ګنې ځا یو نه په لاند ې ډول د ي: اسد اباد، نرنګ، بر یکوټ، سر کا نړي، د انګــام،څــو کۍ، نورګل، پیچ، چپه د ره، با ډیل، د ښوه ګل، د مزار د ره او شو نکړۍ. د کو نړ په ولایت کې د سا پیا نو مجمو عي شمېر تقر یبا د ۱۵ــــ تنو په شا وخواکې ښود ل شوی د ی.

2. د لغمان په ولایت کې

د لغمان په ولایت کې سا پیان په عمر زیو، شکور اباد، علي خیلو، پا چا خیلو، احمد زیو،بــا ړېزیــو، سالاو، ګاګړ، کو ټالی، د روېش اباد، د ولت شاه، اتوک، چکله او د وګل کې ژوند کو ي چې په نــو مــو ړي ولایت کې سا پیان د ۵ــــ زرو تنو په شا او خواکې اټکل شوي د ي

د لغمان ولایت د عمر زیو سا پیا نو مشهور ښا خو نه تور خېل، خېرن زي، زکوزي، مېر علي خیل، الو کوزي او عطا خیل د ي.

3. د کا پیسا په ولایت کې

سا پیان د کا پیسا په ولایت کې د د غه ولایت د تګاب او نجراب په ولسو الیو کې استوګنه لري.

4. د پر وان په ولایت کې

سا پیان د پروان ولایت په کوه سا پي، سید خیلو، کو هد امن او کو هستان کې استوګنهلــري. دپــروان ولایت سا پیا نود د ې لپاره چې د وی د تا جکو ورو نوسره د ډېرو کلو نو په اوږد و کې او سید لي د ي نو خپله ژ به پښتو یې له لاسه ورکړې د ه.

203معلومات مختصر د رباره اقوام وقبا یل سرحد ي کشور، ۱۲.مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. د ننګر هار په ولايت کې

د ننګر هار ولايت د خېوې ولسو الۍ په د ره نور کې هم د د وی یو کلی شته چې د بو ډيالۍ په نامه ياد ېږي.([204]) د ا هغه بوډيالۍ د ه چې شا عر انوپه خپلو شعرونو او سند ر غاړو په خپلو سند رو کې ترې يا د ونه کړې د ه او ويلي يې د ي:

اد کې مورې ما ښو له ځمه

د بو ډيالۍ تو تان ړلۍ وهلې د ښه ما ښو له ځمه

6. د بلخ په ولايت کې

د د غه ولايت په مرکز او د بلخ او د ولت اباد په ولسو اليو کې هم سليمان خېل سا پيان استوګنه لري.

7. د فارياب په ولايت کې

د د غه ولايت د قيصار په ولسوالۍ کې هم سليما ن خېل سا پيان استوګنه لري.

8. د باد غيس په ولايت کې

د غورماچ په ولسوالۍ کې هم سليما ن خېل سا پيان مېشته د ي.

9. د پښتونخوا په مو مند و ايجنسۍ کې

د پښتونخوا د مو مند و په ايجنسۍ کې يو زيات شمېر سا پيان چې د کند هاري، مسود، ګـــوربز او ود بر په بنا خو نو پورې اړه لري استوګنه لري او د اسې ويل کيږي چې د ۱۹۶۱ زېږ د ېز کال د سر شمېر نې له مخې د د وی شمېر ۵۳ـــ تنه ښود ل شوي د ي چې ښنا يې د ا شمېر به او س لا تر د ې ډېر زيا ت وي ځکه چې د د غې سر شمېر نې نه اوس پوره ٤۹ کلو نه تېر شوي د ي.

کند هاري سا پيان د مو مند وا يجنسۍ په ويد انشا، کرېل، چينه ګۍ، کند و کو هي، امرو يي او چنـــاري کې استوګنه لري چې په مجمو عي تو ګه د د وی سېمه د سره کمر په نامه سره ياد ېږي. د سوات اخوند صاحب ملا عبد ا لغفور هم کند هاری ساپی و.

ګوربز سا پيان په تره کي تنګي، لکړۍ، کمر کلا او کټه سر کې مېشته د ي.

مسود ساپيان په چيناری، زيارت، خزينه او کوړ پاڼ کې مېشته د ي.

همــد اراز ودبــر ســاپيان دکــونړ د ســيندپــه جنــوبــي برخــهکــې اســتوګنهلــري ([205]) بايد وويل شي چې د مومند و ايجنسۍ د ساپيانو کلتور کټ مټ مو مند و ته ورته د ی.

204http://www.nps.edu/programs/ccs/Docs/Pakistan/Tribes/Safi.pdf

205ولي محمد خان سيال کاکړ، پښتو او پښتا نه په سهيلي پښتونخوا کې، ٤۹ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

10. په سهيلي پښتونخوا کې

يو شمېر سا پيان د سهيلي پښتونخوا په سيوی، ژوب او کو ئيټه کې هم استوګنه لري چې مير زايي او کمال زي يې ښا خو نه دي، خو ځر ګند ه دې وي چې د غو سا پيا نو پښتو هېره کړې د ه او د سند يا نو کلتوري حاکميت يې پر ځان منلی دی ([206]).

11. په پاکستان کې :

د پاکستان د پنجاب په فيصل اباد کې هم يو شمېر سا پيان استوګنه لري.

83.3 د سا پيا نو د قبيلې اقتصادي جوړښت

د کونړ سا پيان له دې کبله چې د کرنې ځمکې يې لږې دي، نو د هغې تر څنګ غولګانې، پسونه،ګډيان او مېښې هم روزي چې د غوښو، شيد و او نورو حا صلا تو نه يې ګټه اخلي. د وی د کرنې ځمکې زيا تره للمي دي چې اوبه نه وررسيږي او يا د اوبو رسيد ل ورته ناشو ني دي. زيا تره بز ګران يې په بيوزلۍ کې ژ وند تيروي، په تېره بيا هغه بز ګران چې د با د ارنو (د ځمکو د خا وند انو) ځمکې کري نو مجبور او مکلف دي چې د تخم نه پر ته نورې ټو لې ستو نزې لکه غوايان، د بزګرۍ الات، د ځمکې وهل، کرل، رېبل، را ټو لول او ميد ه کول پخپله غاړه واخلي. ان د ځمکې د خا وند کو رته د حا صلا تو وړل هم د بزګر پر غاړه دي. بز ګر مجبور د ی چې د ې نورو کا رونو تر څنګ د خپل باد ار، خره، غواګانې او مېښې هم وسا تي. همد اراز بز ګر خپل باد ار ته د غره نه وړيا لر ګي راوړي. د بز ګر مېر من بايد ه د ې چې د ځمکې د خا وند د مېر منې اوامرو ته غاړه کښيږد ي. لنډه د ا چې زياتره خلک يې بېوزله او نېستمن د ي.

83.4 خوراک

د وی په خوړو کې زياتره د جوارو، اوربشو، غنمو ا و وريجو نه ګټه اخلي.ځر نګه چې د وی د بزګرۍ تر څنګ په مالد ارۍ هم بو خت د ي، نو زياتره يې د غواګانو او مېښو د شيد و نه هم ګټه اخلي ا و غوړي يې يا په ښتمنو خلکو پلوري او يا يې د ننګر هار سيمې ته د پلورلو لپاره راوړي.

83.5 جامې

د وی زياتره د وړيو او وزو د وژ غنو نه ځا نته مخصو صې جا مې جوړوي چې د ريشۍ ته ورته د ي، خو

206ولي محمد خان سيال کاکړ، پښتو او پښتا نه په سهيلي پښتونخوا کې، ٤٩ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

تېرېدل نلري. ښځې يې تور پړوني او اوږده کميسونه لري. د دوی پرتوگونه چين داره وي. نارينه يې د خمتا له ټــــو کړه هم ځانته کالي جوړوي او اکثره يو ډول ټوپۍ چې پکو لونه يې هم بو لي او دوړيونــــه جــوړ شـــوي وي پــه سروي.

83.6 مېلمه پالنه

د اقتصادي تنگسې او بې وسۍ سره سره ساپيان مېلمه پال خلک دي. د دوی د مېلمنو لپاره حجرې لري چې په دې کار کې يو له بله سره سيالي کوي. په دوی کې د مېلمنو قدر زيات دی. د دوی په حجرو کې د موسيقۍ الات لکه سيتار، رباب، منگی او نور شته.

83.7 پښتني ننگ

ساپيان د قام په ننگ کې غير تمن خلک دي. د دوی د خپل هېواد د ازاد ولو لپاره د انگرېزي يــر غلگــرو پــه وړاند ې

څو څو ځلې جنگيد لي او ډول ډول قرباني يې ورکړي دي. همدا راز د سرو روسي يرغلگرو په وړاند ې د وی د اسي توري وهلي دي چې زموږ د گران هيواد افغانستان تاريخ د دوی د مېړانې کارنامې نه شي هېرولای. همد اسبب دی چې د کونړ په ولسي ژوند کې د وسلو د رلود ل او ساتل ډېر اهميت لري او د ساپيو په اړه وايې چې يـــوه ورځ د يوه ساپي په کور کې نارينه ماشوم وزېږېد. ځرنگه چې په اکثرو پښتنو کې دا رواج شته چې د نــــارينه مـــا شوم تر زېږېد و وروسته د ټوپک ډزې کوي. ځرنگه چې د غه سړي ټوپک نه د رلود نو لاړ چې يو ټوپــک پيــد ا کړي او د خپل زوی د پيد ا کېد و په خوشالۍ ډزې وکړي، خو چا خپل ټوپک ورنکړ. کوم وخت چې بېرته خپل کـــور ته راستون شو نو چا ورته ويل چې راشه زوی دې وگوره که نه نو کبر به وشي. هغه په ځواب کې ورته وويل چــــې زما زوی د لو مړي ځل لپاره بايد زما مخ ونه ويني ځکه زه د ومره نامرد يم چې د خد ای په د ې لويه د نيا کې يو ټـــو پک هم نلرم چې د زوی د زېږېد و اعلان پرې وکړم نو که غه زما مخ گوري بنا يي چې د هغه نه به هم زما غوند ې بــې همته سړی جوړ شي. نو ه به د اوي چې د يوه نارينه او با همته سړي مخ وگوري.

ساپيان د غيرت او ننگ په ټکي سر او مال ور کوي. په دوی کې ښځو ته طلاق ورکول سخته بــې ننگـــي د ه. څوک چې د چا په ښځه تورن شي نو د هغه ژوند بيا په مرگ شمېرل کيږي. د چا په کور کې چې څوک مړ شي نـــو کــــه نېستمن هم وي نو هغه مجبور او مکلف د ی چې خيرات ورکړي. په دوی کې د خيرات نه پرته د مړي ښخول شرم گڼل کيږي. همد اراز د وی ملايانو او ميا گانو ته د خيرات، صد قې او سر سايې نه هيڅکله هم غاړه نه غړوي. د وی د عذر

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ننواتې په وړاندې د ډېرې لويې ګناه نه هم تير يږي. لنډه دا چې د وی په پښتني ننګ کې ډ ېر ټينګ د ي.([207])

83.8 مشهور شخصيتونه

په سا پيانو کې ډېر ستر مبا رزين، استاد ان، پو ځي منصبد اران، ليکوالان او شا عران تېر شوي د ي چې ځينې يې په حق رسيد لي او ځيني يې اوس هم ژوند ي د ي د لته د هغوی ياد ونه ضروري د ه.

1. غازي محمد عثمان خان ساپی چې د تګاب و او د انګر يزانو پر خلاف د ۱۸۷۹ ميلاد ي کال د سمبر د ميـــا شتي د پا څون د ر هبرانو نه و.
2. د خپلواکۍ د لارې ستر مبارز غازي ميرز مان خان کو نړی.
3. اروابناد غلام حسن خان ساپی
4. اروابناد شهيد قا ضي عبيد الله ساپی
5. اروابناد شهيد امان الله سيلاب سا پی
6. قا ضي مطيع الله چمبيلی
7. د کتور ود ېر ساپی
8. سر محقق زلمی هېواد مل
9. اروابناد جنرال محمد اصف سا پی
10. د پښتونخوا مشهور صحافي سليم سا پی
11. پو هاند د کتور ضمير سا پی
12. جنرال رحمت الله ساپی
13. مفتاح الد ين ساپی
14. د کابل پو هنتون استاد لطف الله ساپی
15. د د انش د خپر ند ويې ټو لنې مشر اسد د انش ساپی
16. د ساپي د کتاب چاپولو د مو سسې مشر امام الد ين ساپی
17. عظم الد ين عليمي

207پښتني قبيلې، د کتور لطيف ياد، ۱۵۱-۱۵۵ مخو نه، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

84 سالار زي

که چېرې د سالارزيو د قبيلې د نسب شجره په غور سره وڅېړو نو څر گند ه به شي چــې ســالارزيلــه اره سړبني پښتانه اود تر کا ښيو (تر کلا ښيو) د قبيلې د پنځوښا خونو نه يو مشهور ښاخ گڼل کيږي. د تر کا ښيونورمشهور ښا خونه ما موند، ابر اهيم خيل، اسوزي او شمل زي د ي.سالارزي د باجوړ په لر امد ک، بر امد ک لر سد ين، بر ســد ين، ښار، ناوه گۍ، کوټکي، اليکي، چار منگ، بابوقره اورود کې مېشــته د ي. (208) همــد اراز د پښــتونخوا د ايــالت د نوښار په بره با نډه کې هم يو شمېر سالارزي استوگنه لري. په سالار زيو کې د برم اولاد ه برم خېــل او د هلال اولاد ه هلال خېل د د انگام او اسمار د تا ريخ سره نه شليد و نکي اړيکي لري.

د با جوړ نه پر ته د افغانستان د کونړ په ولايت کې هم زيات شمېر سالارزي استوگنهلــري او د د وی د اســتو گنې ځا يو نه په لاند ې ډول د ي :

د انگام، شونکړۍ، اغذ باغ، اسمار، ساو، ساوخوړ، ناړۍ، څوکۍ، بارگام، ازبر گل، بريکوټ، ډمبرو، حساره، کر هاله، د م کلی، نرنگ، کنجگل، د ونايي او ټا نگو د ره. (209)

په سالارزو کې د قبيلې مشري د ابراهيم ځېلو (برم خېلو) په لاس کې د ه. د اسې روايت هم شته چې پــه يــوه وخت کې د سالارزو د لر امد ک په غو نډۍ نو مي کلي کې د کا مران په نامه يو سړی اوسېد ه. په د ې کلی کــې د د ه د يوې مېر منې نه د وه زامن د هلال او ابر اهېم (برم) په نامه وزېږېد ل . د زلميتوب په وخت کې د وی د خپل پلار سره بز گري کوله او د پلار تر مړينې ورو سته هم د بز گرۍ په کارونو بوخت ول. يوه ورځ برم په پټي کې يوې کو له او يو ملنگ چې پر اس سپور و د پټي تر څنگ ود رېد. ملنگ برم ته وويل :" لاړ شه اوگره راته راوړه' (په شړومبو کې پخې وريجي چې يو ځای شي او گره ورته ويله کيږي). برم لاړ او له کورنه يې اوگره ورته راوړه. ملنــگ د اوگــرې کونډۍ (د لرگي کا سه) په لاس کې ونيو له اوا و گره يې پر ځمکه توی کړه. برم له کوره د رې ځلې اوگــره راوړه او ملنگ د رې ځلې او گره پر ځمکې تويه کړه، خو برم هيڅ ډول عکس العمل ونه ښود. ملنگ سر را پورته کړ او په د عا کې يې وويل:" بر مه! خد ای د ې د ټو لو سالا زيو خان کړه !" له د عا نه ورو سته ملنگ لاړ او برم په خپلې يــوې بــو خت شو. د يوې کولو په وخت کې برم د سرو زرو خزانه وموند له. هلال چې ته راغی نوبرم ورته ټو له کېسه وکړه. هلال په ملنگ پسې وزغا ستل. ملنگ ورته وويل : د سالارزو خاني مې برم ته ورکړه، ستا په خو له د ې خد ای بر کت کړي. ولسي جر گې د ې ستا په خو له فيصله کيږي او په کو مه جر گه کې چې ستا اولاد ه نه وي هغــه د ېنــه فيصــله کيږي و په کو مه جر گه کې چې ستا اولاد ه نه وي هغه د ې نه جو ړيږي.(210)

208پښتني قبيلې، ۱۵٦ مخ، د پېښور چاپ

209معلو مات مختصر د رباره اقوام وقبا يل ولا يات سر حد ي کشور، ١٦ مخ

210د پښتنو ټولنيز - اقتصاد ي جو ړښت، د پښتو څېړ نو بين ا لمللي مرکز ۲۱۹- ۲۲. مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

همد اسبب د ی چې اوس د د ه اولاد ه هلال خېل په سالارزيو کې ولسي شــخړې او لا نجــې حــل او فصــل او اواروي.

د سالار زيو يو بل ښاخ د سد ين او امد ک په د وو لو يو څا نګو بېشل شوي د ي.

د سد ين څا نګې د اد ي:

سين خېل، کټکي ځېل، عالي خېل، قلند ر خېل، خير خان خېل، کند ريان.

د امد ک څانګې د اد ي :

ابراهيم خېل (برم خېل)، هلال خېل، مېر د اد خېل، شومه خېل، اکا خېل، محمود خېل، بد ل زي، ګبري، فتح ځان خېل، حيد ر ځېل، تور خېل، څر ګند خېل اوتاراڼ.

د ۱۹٦۱ زېږد ېزکال د سر شمېر نې له مخې په با جوړ کې د سالار زيو مجمو عي شمېر ۷ـ۵ـ تنه او د افغانستان د کو نړ په ولايت کې د د وی شمېر ۳۹۹۸۲ تنه ښود ل شوی و. اوس چې د د غې سر شمېر نې نه پوره پنځوس کلو نــه تېر شوي د ي ښا يې د د وی په شمېر کې به ډ ېر شمېر زيا توالی راغلی وي.

د ډيورنډ د ناولې کر ښې تر لا سليک کېد و يعنې د ۱۸۹۳ زېد ېزنه د مخه د با جوړ سېمه د افغانستان د خاورې يوه برخه وه.

سالارزي په پښتني ننګ او غيرت ا و پښتو نوالې باند ې ټينګ خلک د ي. د وی ميلمه پا لو نکي، په علم او پــو هې با ند ې مين اوجنګيالي ځلک د ي. د وی. د ېرې او حجرې تل د ميلمنو پر وړاند ې خلاصې وي. د هند په نېمه وچه باند ې د انګريزي ير غلګرو په وړاند ې يې د انګرېزانو پر خلاف ډېرې توري وهلي د ي او همد اراز د پا کستانــي د يکتا توري حکو متو نو په وړاند ې يې ډېرې د قد ر وړ مبازې کړي د ي چې د همد ې مبارزو په پا يلــه کــې د د وی سېمې څو څو ځلې بمبار شوي د ي او ډېر تاوانونه يې ګا للي د ي، ځکه چې د د وی په ختټه کې د خپلو اکۍ غو ښــتنې روحيه ډ ېره پياوړې د ه.

د سا لارز يو د قبيلې يو شمېر ليکوال او مشهور علمي شخصيتو نه په لاند ې ډول د ي :

1. د افغانستان د علو مو اکېډيمۍ د ژبو او اد بيا تو د انستيتيوت پخوانی غړ ی سر محقق ښا غلی محمــد نعيم سالارزی چې د پښتو اد بيا تو د پياوړ تيا او د پښتو قا مو سو نو په ليکلو کې يې د قد ر وړ خــد متو نه کړي د ي.

2. په کا بل کې د يو ناما د د فتر ويا ند ښا غلی نظيف الله سالارزی

(c) ketabton.com: The Digital Library

85 سهاک

سهاک یا ساک د پښتنو هغه قبيله د ه چې د نامه ريښه يې ډېره لرغونې و د حضرت مسيح عليه السلام د زېږېـد و نه ٥ـ کلونه وړاند ې هغو ساکانو ته رسيږي چې د سيستان و هېلمند په حوزه کې اوسېد ل چې د د وی اصلي ټاټوبی ساکستان يا سګستان و چې عربو ورته سجستان وايه و په فارسي کې ورته سيستان ويل کيږي. د غه ساکان په اصل کـې کوچيان وو او د مسيح د مېلاد نه ٦ پېړۍ وړاند ې د امو د سيند، فرغانې او د چيني ترکستان د سنکيانګ د حوزې نـه يې په لېږد پيل وکړ او د سيستان سيمې ته يې ځا نونه ورسول چې وروسته د افغانستان په نورو سېمو کې هم خـواره شول.

په پښتني د ود ېزه شجره کې ساک (سهاک) د موسی زوی، د ابراهيم لمسی او د غلجي کړوسی د ی چې د نسب د شجرې پربنسټ يې اند ړا و ترکي ورونه ګڼل کيږي. ([211])

85.1 سهاک د قبيلې ښاخونه

د ساکو يا سهاکو قبيله په لاند نيو ښاخونو باند ې ويشلې شوې د ه:

حسن خېل، يعقوب خېل، خد ر خېل، بختو، يو سف خېل، الوزي، توتا خېل، اوريا خېل، ګد ا خېل، اسماعيل خېل و چغ پای([212]). د تاريخ حيات افغاني په قول چې له نن نه ١٤٥ کلو نه وړاند ې کښل شوی د ی د وی مجمـوعي شـمېر اووه زره کو رنۍ ښود ل شوي د ي چې ښايې د ا شمېر به اوس ډېر زيات وي.

د سهاکو په قبيله کې د يوسف خېلو د ښاخ شمېر د سهاکو د قبيلې د پاتې ښاخو نو په پر تله زيات د ي.

85.2 سهاکو د قبيلې د استوګنې سېمې

1. د پکتيا ولايت د زرمت په ولسوالۍ کې.
2. د لوګر د ولايت په خروار نومې سيمه کې.
3. د ننګرهار ولايت د حصارک غلجي او د سره رود په ولسو اليو کې چې په د غه ولسوالۍ کې يې شمېر ٢٢٦٨ تنه ښود ل شوی د ی.
4. د کابل ولايت د پغمان ولسوالۍ په بيکتوت کې.

211 پښتني قبيلې، ١٥٨ مخ د پېښور چاپ

212 تاريخ حيات افغاني، ٢٩١ مخ، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. د کابل ولایت د سروبي په ولسوالۍ کې او همد اراز د د غې ولسوالۍ د اوزبين په سېمه کې.
6. د کابل ولایت د بگرامي د ولسوالۍ په شيو کيو اوسهاکو کې.
7. د کاپيسا ولایت د تگاب په ولسوالۍ کې.
8. د لغمان ولايت په مرکزد گل ببله په کلي کې.
9. د پروان په ولايت او په تېره بيا د هند وکش د غره د لړۍ په سهيلي د روکې.

کله چې زه د د ې مقالې لېکوال په ۱۳۵٦ لمرېزکال کې د فارياب ولايت مرکز ميمنې ته تللی وم نو د د غه ښار په شمال لويد ېز پنځه کيلو متری کې مې د پښتنو کوچيانو کيږد ۍ وليد لې او کله چې هلته ورغلم او د د وی‌نـــــمــې وپوښتل نو ځانونه يې ساک يا ساکزي کو چيان را وپيژند ل ا و ويل يې چې د وی اوړی او ژمی همد لته تيــــروي او د نورو کوچيانو په څېر نورو ځايونو ته لېږد نه کوي.([213])

سهاک ميلمه پالو نکي، غير تمن، په هيواد او علم او پو هې مين او په پښتني ننگ او غيرت باند ې ټينگ او ولاړ خلک د ي. د انگريزي ير غلگرو سره په د رې گونو جگړو کې يې له ځا نه ډېره مېړانه ښود لې اود سره روسي ناتار په وړاند ې په زړورتيا سره جنگيد لي د ي او د خپل هيواد د ژغورنې له پاره يې ډېرې قر بانۍ ورکړيد ي.

86 ستانکزي

که چيرې د ستانکزيو د قبيلې د نسب ونه يا شجره په غور سره و څېړو نو جو ته به شي چې د غه قبيله له اره غلجي پښتانه د ي او په احمد زيو چې د پښتنو خورا ستره او پياوړې قبيله د ه ور گډيږي. د د غې قبيلې خلک زياتره خلک د لوگر او ننگرهار په ولايتونو کې مېشته د ي.([214]) ستا نکزي هم د نورو پښتنو په څېر ميلمه پالونکي، په علم او پو هې مين او په پښتو او پښتونولۍ او پښتني ننگ او غيرت خورا ټينگ خلک د ي. د وی هيواد پالونکي او د گـــــران هېواد افغانستان د خپلواکۍ په لار کې يې ډېرې سرښند نې کړي د ي. د انگريزي ښکېلاکگرو ســـــره‌پــــه د رې گونـــو جگړو کې ستانکزيو ډېرې توري وهلي او همد اراز د سره روسي ناتار په وړاند ې يې هم له ځانه ډېره مېړانه ښود لې د ه.

86.1 ستا نکزيو د استو گنې سېمې

د مخه مو وويل چې د ستانکزيو د قبيلې زياتره خلک د لوگر په ولايت کې اوسيږي. د لوگر ولايت نه سر ببره

213د مقالې د ليکوال شخصي ياد ښتونه

214پښتني قبيلې، د کتور لطيف ياد تاليف ۱٦. مخ، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ننگر هار، کابل، مید ان او ورد گو، لغمان، بغلان، کند ز، بلخ، سمنگانو، هرات او هیلمند په ولایتونو کې هم یو شـــمېر ستانکزي استوګنه لري.

1. د لوګر په ولایت کې د ستانکزیو د قبیلې د استوګنې سیمې:
   - د لوګر ولایت په مرکز د حصارک په کلي کې.
   - احمد زي کلا
   - د محمد اغې لوېد ېز ته د مغول خېلو په سېمه کې.
   - شا هي کلا
   - تاج خان کلا
   - کتب خېل
   - غزني خېل
   - ابد ه خېل
   - کند هاري پل
   - شاه مزار
   - ابازک
   - بني شروګان
2. د کابل په ولایت کې د ستانکزیو د قبیلې سیمې په لاند ې ډول د ي:
   - د مو سهي په ولسوالۍ کې
   - د چهار اسیاب ولسوالۍ په الیا س خېلو او نمو نیاز کې
   - د پغمان په ولسوالۍ کې
   - د سروبي ولسوالۍ په تیزین او جګد لګ کې
3. د مید ان او ورد ګو په ولایت کې د ستانکزیو د قبیلې د استوګنې سیمې په لاند ې ډول د ي:
   - د نرخ په ولسوالۍ کې
4. د کند ز په ولایت کې ستانکزي په لاند نیو ولسوالیو کې ژوند کوي:
   - د امام صاحب په ولسوالي کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د خان اباد په ولسوالي کې

5. د بغلان په ولایت کې د ستانکزیو د قبېلې د اوسېد و سیمې په لاند ې ډول د ي:

- د پلخمري په ولسوالۍ کې
- د نهرین په ولسوالۍ کې
- په بلا د وري کې.

6. د سمنگانو په ولایت کې ستانکزي د د غه ولایت د مرکز د ایبکو په ښار کې ژوند کوي.
7. د بلخ په ولایت کې ستا نکزي د غه ولایت د بلخ په ولسوالۍ کې استوگنه لري.
8. د هرات په ولایت کې
9. د هېلمند په ولایت کې
10. د لغمان په ولایت کې ([215])
11. د ننگرهار په ولایت کې ستانکزي د د غه ولایت په لاند نیو ولسوالیو کې استوگنه لري:

- د سره رود په ولسوالۍ کې
- د چپرهار په ولسوالۍ کې ([216])

د ستانکزیو قبیلې په خپلې غیږ کې یو شمېر استاد ان، پو هان او لیکوالان او د کریکټ د لوبې اتلان روزلي د ي چې کولای شو د هغو په لړ کې د لاند نیو ښاغلو نومونه یاد کړو:

1. د کابل پوهنتون د ژورنالیزم د پوهنځي استاد ښاغلی پوهند وی نصـــر الله ســـتانکزی چـــې تکـــړه ژورنالیست او لیکوال او د څو علمي کتابونو مؤلف د ی.
2. د لوی غر د ویبپاڼې چلوونکی او د پښتو ژبې لېکوال ښاغلی رفیع الله ستانکزی.
3. د نگاه تلویزیون اوند ا راډیو ویاند ښاغلی محمد نسیم ستا نکزی.
4. ښاغلی اسد الله ستانکزی
5. د افغانستان د ملي کریکټ د ډلې لوبغاړی ښاغلی اصغر ستانکزی.

215ستانکزي څوک د ي؟ د لوی غر ویبپا ڼه، د رفیع الله ستانکزي مقاله

216معلومات مختصر د رباره اقوام وقبا یل ولایت سرحد ي کشور، ۳۲ مخ، د کابل چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

87 ستانيزي

ستاني زي هم د پښتنو د غلجيو په ټولنيز ګروپ او ډله کې يوه پېژند ل شوې قبېله د ه چــې د ســليمانخيلو د قبيلې يو ښاخ ګڼل کيږي. ستانيزي د ننګرهار ولايت د غلجايي حصارک او د سره رود په ولسواليوا و همد ارز د ورد ګو په شمالي برخه کې استوګنه لري. د اسې روايتونه هم شته چې جبار خېل او با بکر خېل پښتانه د ستانيزيو مشهورې ښا نګې د ي چې د کابل او جلال اباد تر مينځ سېمو کې مېشته د ي. ([217])

ستاني زي هم د نورو پښتنو په څېر توريالي او غيرتمن خلک د ي. که څه هم د کرنې لرې ځمکې لري، خو يو شمېر يې په کوچنيو سود اګريو او يو شمېر هم په د ولتي ملازمتونو بوخت د ي.

د ستانيزيو د قبيلې يو وتلى ليکوال، کيسه ليکونکى او ژورناليست ښاغلى محمد نسيم ستانيزى د ى چې اوس د امريکې غږ راډيو د پښتو څانګې وياند هم د ى.

همد اراز د ستانيزي د قبېلې پورې اړوند يو بل نامتو ليکوال او سياسي شنونکى ښاغلى ډلکــټر احســان اذري ستانيزى د ى.

88 سبري

د سبري قبېله چې ځېني وختو نه د صبري په بڼه هم راغلې د ه د پښتنو په کرلاڼي ټولنيز ګروپ پورې يــوه اړوند ه قبېله د ه چې خلک يې د خوست ولسوالۍ د سبريو په ولسوالۍ کې چې د د غه ولايت شمال ته پرته ولسوالۍ د ه استوګنه لري. ختيز ته يې باک او تريزايي، جنوب ته يې د خوست د ولايت مرکز او لويد ېز ته د منګلــو د قــبيلې سره ګډه پوله لري. د سبريو د ولسوالۍ مرکز د يعقو بيو ښار ګوټى د ى.

سبري غيرتمن، ميلمه پا لو نکي او په پښتني ننګ او غيرت ټينګ خلک د ي. د وى د انګريزي ير غلګرو سره د افغان – انګرېز په د ري ګو نو جګړو کې په مېړ انه جنګيد لي او هم د روسي ښکيلاکګرو په وړاند ې يې خپله مېړانه او پښتو نولي په اثبات رسو لې د ه اود خپلې خاورې او هېواد سا تنه يې په مېړانې سره کړې د ه.

د سبري د قبيلې خلک په عمو مي تو ګه د کر نې او مالد ارۍ په چارو بو خت د ي. زيات شمېر ځولنــانـيــې د غر يبۍ او مز د وريو لپاره د خليج عر بي هيواد و نو لکه: د وبۍ، شارجه، قطر او همد اراز په سعود ي عر بستان کې شپې او ورځې تيروي. د د غه ځاى خلک د مزرو نه پوزي، پړي، جاي نما زونه او ټو کرۍ ګانې او شکرونه جوړوي.

د سبريو سېمه ډېره ښه شنه، حاصلخېزه او اباد ه د ه. د سبر يو د قبيلې شمېر په تخميني ډول ۱۹-۲٦ تنه ښود ل

217پښتني قبيلې، ١٦- مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی د ی.

د سبریو د قبیلې مشهور ښاخو نه او خیلو نه په لاند ې ډول د ي :

- بازوخیل
- صالح خېل
- ابو خېل
- غزني خېل
- خود اخېل
- انتوخېل
- سنکي خېل
- د رنامي

ماخوذ د ([218]، [219]، [220]) نه.

89 ستورياني

د ستورياني قبېله چې کله کله په ځينو پخوانيو تاريخي کتابونو کې د استرياني په بنه يې هم نوم راغلی د ی د سړبني پښتنو په ټولنيز ګروپ کې په وصلي توګه شامله قبېله د ه ا و د پښتونخوا په د ېره اسماعيل خان کې استوګنه لري. د د وی د سېمې شمال ته شيراني، لويد ېز ته يې زمري، ايسوټ او موسی خېل کاکړ او جنوب ته د کسراني او بلوڅو بزد ارو او په ختېز کې د ګنډاپورو پښتنو سره پو له لري.([221])

ستورياني په عمومي توګه د سليمان غره په ختيزه برخه او د ګومل د سيند په جنو بي خواکې مېشته د ي. د د وی لوی کلی د کوی بهاره په نامه ياد يږي.

مشهورا و نامتوا نګريزي مؤرخ مونټ ستوارټ الفنسټن په خپل مشهور اثر (An Account of the Kingdom of Cabul) کې چې د ښاغلي پو هاند د کتور محمد حسن کاکړ او ښا غلي سر محقق نصر الله سو بمن له خوا

---

218 http://en.wikipedia.org/wiki/Sabari_District

219 معلو مات مختصر د رباره اقوام وقبا يل ولايات سر حد ي کشور ۵۹ مخ، کابل، ۱۳۶۳

220 پښتني قبيلې، ۱۵۸-۱۵۹ مخونه، د پېښور چاپ

221 د وړ، شير رحمن، اضلاع، ايجنسي ها وقبايل ايالت پښتو نستان، ۹۸ مخ، د قومونو او قبايلو چارو وزارت، ۱۳۶۳ کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کابل سلطنت بیان تر نامه لاندې یې په ګډه تر جمه او د افغانستان د علومو اکاډمۍ د پښتو څېړنو د نړېوال مرکزلــه خوا په ۱۳۶۱ لمریز کال کې چاپ شوی د ی د ستوریا نیو د قبیلې په اړوند د اسې کښلي د ي :

" ستوریاني تر د غو وروستیو وختونو پورې ټول کوچیان وو. د د وی سېمه په حقیقت کې د کرنې لپــاره د ومره مساعد ه نه د ه. ډېر وخت تیریږي چې د وی د غه سېمه د د امان د بلوڅانو نه ونېوله او ژمی به یې هلته اړول او په د وبي کې به یې خپلې مېنې او رمې د موسی خېلو کاکړو سېمو ته بېولې. د غه لېږ د ید نې د هغې جګړېلــه کبلــه چې د د وی او د کا کړو د یوې قو مي څا نګې تر مینځ شوې وې نا را حته کوونکې ثا بتې شــوې،پــه د ې چـــې د وی مجبور وو د هغوی له سېمو نه وا وړي، نو د ستو ر یا نیو د قبیلې نیما یې بر خې خپلې رمې وپلورلې او په کر نـــې یې پیل وکړ. هغې بلې بر خې یې د پخوا په څېر خپل عاد ت ته د وام ورکړ، خو ډېر ژر د بته اړ ویستل شول چـــې د هغو نورو په لاره روان شي. د نو یو او پخو ا نیو مېشته شوو ستو ریا نو تر مینځ له څو جګړو وروسته ټوله قـــبیله کر وند ګره شوه.یوازې د وه څا نګې یې تر او سه هم کو چیا ني ژوند ته د وام ورکوي او اوس هم په پسر لي کې خپل ما لو نه سپو ستا ته چې د سلیمان تخت په جنوب لو ید یز کې د ی خیژوي. سره له د ې هم ډېر ستو ریا ني تر او ســـه پورې سو د اګر او د ما لو نکو وړونکي پا تي شوي د ي او د ا هغسې ژوند د ی چې د ګر ځند ه پووند ه وو ژوند تـــه نږد ې د ی. د وی معمولا په خرو او غو ایا نو مالو نه وړي او نږ د ې څلور زره کو رنۍ شمیرل شوي د ي." (222)

د ستوریاني قبیله په ډېرو نورو ښاخو نو او څا نګو با ند ې ویشلې شوې د ه چې مشهورې څا نګې یې د اد ي :

حسن زي، خان زي، شبي زي، اسما عیل زي، احمد زي، خواجه خیل، تو رخیل، اکو زي، کاره زي و ګـــد ار زي. (223)

ویل کیږي چې د غه پووند ه قبیلې د کند هار او بنګال تر مینځ هم سو د اګري کوله. نن هم یو زیات شمېر ستو ریا ني په هند و ستان کې استوګنه لري اود د ې لپاره چې د نګې ونې او ښا یسته څېرې لري نو یو شمېر یې د پو لیسو په تو ګه د ند ې تر سره کوي.

ستوریاني په پښتني ننګ او غیرت ټینګ خلک د ي. د وی د ود ونه او رواجو نه د نورو ګا ونډیو پښتنو پــه څېر د ي.

د روسي مشهور اتنوګرافر ستانیشفسکي د اتنوګرافیکو معلو ما تو له مخې چې د شلمې پیړۍ په پیلـکېیــې کړي وو د ستو ریا نیو د قبیلې د وګړو شمېر یې د ۳۵ زرو تنو په شا او خواکې ښو د لي د ي. (224)

222د کا بل سلطنت بیان، د ویم ټوک ٦٣- ٦٤ مخو نه

http://www.pashtunforums.com/pashtun-history-8/pashtun-tribes-521223

224پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ۱٦۱- ۱٦۲ مخو نه، پېښور، د د انش خپر ند و یه ټو لنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

90 سد وزي

سد وزي له اره سړبني پښتانه د ي او د پوپلزيو د قبيلې يوه څانګه ګڼل کيږي. د د غې قبيلې مورث اعلـى يـا ستر نيکه اسد الله خان و چې په ۹٦۵ لمريز کال زيږيدلى او په ۲۱.۱ لمريز کال يې له د ې نړۍ نه ستر ګې پټې کړي د ي. نوموړی په عوامو کې په ملک سد و مشهور و او د د ه د نامه له کبله د غه قبيله په سد وزيو سره مشهوره شوه.

تاريخ حيات افغا ني د سد وزيو د قبيلې په اړوند د اسې کښلي د ي :

" سد وزي د پوپلزيو يوه څانګه د ه. سد وزيان تر ډېره وخته پورې نه يوازې د پوپلزيو د قبيلې، بلکـې د د رانيو د ټولې قبيلې خانان او مشران شميرل کېد ل او جوته د ه چې سد وزيان د د راني قبيلو په ټولـو څ انګو کـې د ځانګړې د رناوي نه بر خمنه قبيله ګڼله کېد له، د ا ځکه چې د افغانستان بنسټ ايښود ونکی او واکمن لوی احمد شا ه بابا عليه الر حمه د سد وزي د ټبر نه و نو ځکه سد وزيان يوه بېله قبيله ګڼله کيږي، خو په اصل کې د غه قبيله د پوپلزيـو د قبيلې يوه څا نګه د ه. " (225)

ملک سد و يو ډېر پوه او هوښيار سړی و چې د خپل قوم لپاره يې ډېر خد متونه وکړل او په پای کې د خپـل عمر په ۷۵ کلنۍ کې يې د د ې فاني نړۍ نه سترګې پټې کړې. د ملک سد و نه پنځه زامن پاتې شول چې خواجه خضـر خان، مود ود خان، زعفران خان، کامران خان او بهاد رخان نو ميد ل، چې بيا خواجه خضر خان د ولس او خپلې قبيلې د خلکو په خوښه په مشر تابه وټاکل شو او شل کاله يې د خپل قوم خد مت وکړ. خواجه خضر خان د وه زامن د رلـود ل چې يو يې خد اد سلطان او د ويم يې شير خان نو مېد ل.(226) تر پلار وروسته خد اد اد سلطان د قبيلې مشر شو چې يو باتد بيره او ځيرک انسان و او د قبيلې ټو لې شخړې او لانجې يې د جر ګو له لارې اوارولـې. خـد اد ســلطان د غلجيانو او ابد اليانو تر مينځ پو لې د ورور ګلويزو اړېکوپر بنسټ و ټا کلې او بيا يې د قبيلې مشــري خپـل ورور شېر خان ته وسپارله.

شېر خان د خپلې مشرۍ په وخت کې د ايران د بيګلر بيګي يا سيا سي استازي سره په کند هار کې په مخا لفـت لاس پورې کړ. د ه هم د خپل عمر په ٦۵ کلنۍ کې له د ې نړۍ نه ستر ګې پټې کړې. تر شير خان نه وروسته يې زوی سر مست خان د سد و زيوقبيلې مشر وټا کل شو او د يرش کاله د د غې قبيلې د مشر په تو ګه پا تې شو، چې بيا د هغه ځای نا ستی د هغه زوی د ولت خان و، خو د د ې له پاره چې نو مو ړی په عمر کو چنی و نو د قبيلې د مشر تابه چارې به د د ه اکا حيات سلطان پر مخ بيولې. وروسته د ولت خان ا و د هغه زوی نظر محمد خان په کندهـارکـې د ليـران د بيګلر بيګي ګورګين د تو طيو له مخې ووژل شول. د د ولت خان تر مړ ينې وروسته د د ه نه د وه نور زامن پـاتـې شول چې يو يې رستم خان او بل يې زما نخان ول. کله چې رستم خان د خپل پلار تر وژل کيد و وروسته د سد و زيو

225تاريخ حيات افغا ني، د ويم چاپ ۱٤۲ نه تر ۱۵۲ پورې مخو نه، پېښور، د انش

226پښتانه د تاريخ په رڼا کې، ۱۲۷۸- ۱۲۷۹ مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قبيلې مشر شو، نو د ی هم د ظالم گورگين له خوا ووژل شو. په د غه وخت کې د سد و زيو قبيله بې مشره پـــا تـــې شوه.

په ۱۲۹۰هجري کال کې د حيات سلطان زوی عبد الله خان او د هغه زوی اسد الله خان چې ملتان ته تللی ول له ملتا نه بېرته کند هار ته راغلل او عبد الله خان د د غې قبيلې مشري ې په غاړه واخيستله. عبد الله خان او زوی يې اسد الله خـــان بيا هرات ته ولاړل، خو د هرات گورنر عباس قلي خان د واړه بند يان کړل. په د غه وخت کې د هرات قزلبـــا شـــانو د عباس قلي خان پر خلاف بغا وت وکړ او عباس قلي خان هم مجبور شو چې له هراته وتښتي. په د ې وخت کې عبد اللـــه خان او زوی يې ا سد الله خان چې د عبا س قلي خان په بند يخا نه کې بند يان ول د عبا س قلي خان د تيښتې سره سم له بند يخانې وتښتيد ل او غرو نو ته وختل او په بغاوت يې لاس پورې کړ او بيا د هرات د نيولو لپاره د ښار پـــه لـــور وروخو ځيد ل. له ښاره يو فر سخ ليرې د د سد و زيو او اير انيا نو تر منځ جگړه ونښته چې په نتيجه کې ايراني حاکم جعفر خان ونيول شو او سد وزيانو ښار محاصره کړ او په د ې تو گه د هرات ښار سد و زيو ته په لاس ورغـــی. ورو سته اسد الله خان سد وزی د فراه په جگړه کې د محمود له خوا ووژل شو.

تر د ې پېښو وروسته عبد الله خان سد وزی هم وفات شوا و بياد خلکو په اتفاق سره زمانخان د ســـد وزيـــو د قبيلې مشري پرغاړه واخيسته ا و د ايرا ني پو ځو نو سره په مېړانه وجنگېد. د د ه زوی ذوالفقار خان هم د ايرانيا نو سره ډېرې جگړې وکړې.

تر هغه وو سته د سد و زيو په قبيله کې لوی احمد شاه بابا د ۱۷۴۷ نه تر ۱۷۷۳زيږ دېـــزه‌پـــورې د افغانســـتان واکمن شو او يوه ستره امپر اتوري يې جوړه کړه چې په تاريخ کې د د رانيانو د امپر اتورۍ په نامه سره مشهوره د ه چې د د ې امپر اتورۍ لمن په لو يد ېز کې تر اصفهان او نيشا پوره، په ختيز کې ترکشمېر، لاهـــور پنجـــاب او ډيلـــي پورې او په شمال کې تر مروې او بخا را پورې پراخه وه.

پټه د ې نه وي چې سد وزيان، د رانيان او ابد اليان په مجموع کې سره توپير نلري او د يو‌ټـــبر او يـــوه پلار اولاد ه گڼل کيږي، خو يوازې د ا چې سد وزي د پوپلزيو د قبيلې يوه څانگه د ه. لوی احمد شاه بابا په تاريخ کې کلـــه د سد وزي، کله د ابد الي او کله د د راني په نومونو او لقبونو سره ياد شوی د ی. ([227])

نن ورځ د سد وزي د قبيلې پورې اړوند ه خلک په کند هار، هرات، فراه، هيلمند، زابل، کابل، ايران، پېښـــور، پښتونخوا، کويټه، لاهور، ملتان، کر اچۍ، ډېره جاتو، کشمير، هند او ډېرو بهرنيو هيواد ونو کې استوگنه لري.

91 سرکاڼي

زموږ ښت پوهان او نسب پېژند ونکي د سرکاڼي قبيله د پښتنو په سړبني ټولنيز گروپ پورې يوه اړوند ه

227پښتني قبيلې، ١٦٢، ١٦٣، ١٦٤ مخونه، د ويم چاپ، پېښور، د انش

(c) ketabton.com: The Digital Library

قبیله ګڼې چې په الکوزیو ور ګډېږي۔ د اسې ویل کیږي چې د د وی اصلي ټاټوبی کند هار و، خو وروسته بیا د ځینو عواملو په وجه یې خپل اصلي ټاټوبی پریښی اوکونړ ته راغلي د ي او د د غه ولایت د سرکاڼو په ولسوالۍ کې مېشته د ي چې د د غې ولسوالۍ نوم هم د د وی د قبیلې په وجه د سرکاڼي د ولسوالۍ په نامه سره یادېږي۔ د سرکانیو ولسوالي د کو نړ په مرکزي برخه کې پر ته د ه چې په جنوب کې د پښتونخوا سره ګډه پوله لري۔ په د غې ولسوالۍ کې ۲٤۲۔ تنه او سیږي چې زیات شمېر یې په سرکاڼي قبیلې پورې تړلي خلک د ي. د غې ولسوالۍ مرکز د سرکاڼو کلی د ی. (228)

د سرکانیو شمال ته د کو نړ سیند بهیږي چې د د غې ولسوالۍ ډېرې لږې بر خې خړوبوي۔ په د غه سیمه کې وچکالي او د اوبو نشتوالی د خلکوډېره لویه ستو نزه د ه او تقر یبا په سلو کې ۷۔ ځمکې یې د وچکالۍ او د اوبو د نشتوالي له کبله شاړې او بنجرې پر تې د ي، له همد ې کبله یې ګڼ شمېر خلک بېوزله د ي۔ د سرکانیو ولسوالي د کونړ ولایت د مرکز اسعد اباد نه ۱۱ کیلو متره واټن لري۔ د د وی په ولسوالۍ کې اووه لوی کلي شته۔ (229)

د د غې ولسوالۍ خلک سره له د ې چې ځمکې یې لږې او بې اوبو د ي نو په کرنې او مالد ارۍ باند ې خپل ژوند مخ ته بیا یي۔ د د وی څاروي غواګانې، پسونه، وزې او خره د ي. سرکاڼي میلمه پا لو نکي، د علم او پو هې مینه وال او د خپل ګران هېواد افغانستان سره ډېره مینه لري۔ د وی د انګریزي ښکیلاکګرو سره د افغان-انګرېز په د ري ګونو جګړو کې په میړ انه جنګید لي او هم د روسي بلوسګرو په وړاند ې یې خپل ټټرونه د هېواد د سا تنې لپاره سپر کړي او خپله هیواد نۍ د نده یې په زړورتیا او پښتو نولۍ سره سر ته رسولې د ه۔ د د وی د هېواد پا لنې یوه ستر ګه بېلګه د اد ه چې د روسانو سره په جګړې کې د د وی په سلو کې ۹۔ کورونه بمبار شوي او له مینځه تللي د ي۔ د د غې ولسوالۍ ډېر خلک اوس هم په پښتونخوا او پاکستان کې د مها جرت شپې اوو رځې تیروي، په تېره بیا ډېر ځو انان یې په پاکستان او پښتونخوا کې په مزد وریو او غر یبیو اخته د ي۔

د سرکانیو په ولسوالۍ کې یوه لیسه او ښوولو مړ نې ښو نځي شته، خود ښو ونکو شمېر یې لږ د ی. د د ې ولسوالۍ خلک د څښاک پاکې اوبه نلري او په سلو کې ۸۔ خلک یې د سیند له او بو نه د څښناک او پخلي لپاره ګټه اخلي۔

د سرکاڼو د ولسوالۍ سر بېره یو شمېر سر کاڼي د کونړ ولایت په اسمار کې هم استوګنه لري۔(230) همد اراز د کو نړ په ولایت سر بېره، سر کا ڼي د الکو زیو د قبیلې د یوه ښاخ په تو ګه د افغانستان په لو ید یز او جنو ب لوېد یز کې ستو ګنه لري۔ (231)

---

228 http://en.wikipedia.org/wiki/Sirkanay_District

229 http://www.aims.org.af/afg/dist_profiles/unhcr_district_profiles/eastern/kunar/sirkanay.pdf

230 معلومات مختصر د رباره اقوام و قبا یل سر حد ي کشور، ۲۲ مخ

231 پښتني قبیلې، ۱٦٥ مخ، د وهم چاپ، پېښور۔د انش خپر ند ویه ټو لنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

92 سروانړي یا شېروانړي

زموږ پښت پو هان او نسب پيژ ند ونکي سر واڼي د پښتنود بيټڼيو په ټولنيز ګروپ پورې تړي. د پښتني د ود بېزې شجرې پر بنسټ بيټ نيکه ډېر مشهور نيکه تېر شوی د ی او له پخوا زمانې نه مؤ رخا نو د د ه نوم او حـــال ليکلی د ی. په پښتني عنعنه کې هم بيټ نيکه خورا لوی پښتون او مشهور ستانه او نيکه ګڼل شوی د ی.(232)

د سرواڼي قبيلې خلکو ته په هند وستان او پاکستان کې شېرواڼي هم وايي. د سرواڼيو د قبيلې ياد ونه او ذکر د هند د مغولي واکمنانو هر يوه جلال الد ين محمد اکبر (۹۲۳ .. ۱۰۱٤) هجري، نورالد ين جهـــانګير (۱۰۱٤ .. ۱۰۳۷) هجـــري و شاهجهان (۱۰۳۷ .. ۱۰٦۸) هجري د د ورې په مهمو تاريخي کتابو نو لکه تحفه اکبر شاهي يا تاريخ شير شاهي کې چې مؤلف يې پښتون عباس خان سر واڼی د ی او د مغولي واکمن جلال الد ن محمد اکبر په امر يې په ۹۹٤ هجري کال کښلی د ی، په تاريخ خانجهاني و مخزن افغاني کې چې مؤلف يې پښتون نعمت الله هروي نورزی د ی، په تاريخ د اود ي کې چـــې مـــؤ لف يې يو تن پښتون عبد الله د ی او هم د شاهجهان د د ورې (۱۰۳۷ .. ۱۰٦۸) هجري په مهم تا ريخي کتاب تاريخ شاهيکـــې چې په تاريخ سلاطين افاغنه سره شهرت لري او د يوه تن پښتون تاريخپوه احمد ياد ګار له خوا چې د هنـــد د بنګـــال د وروستي پښتون واکمن د اود شاه کر لاڼي (۹۸۰ .. ۹۸۳) هجري په امر يې کښلی د ی راغلی د ی.

په هند وستان کې د پښتنو واکمنا نو يعنې لو د يانو او سو ريانو د واکمنۍ په وخت کې هم يو ډېر شمېرلـــوړ پوړي افسران ا، چا رواکي اوا مرا د سر واڼي په قبيلې پورې اړه د رلود ه چې په هغو کې د ملو خان سرواڼي، فتح خان سر واڼي، د ريا خان سر واڼي، د اود خان سرواڼي، سکند ر شاه سر واڼي او ابر اهيم سر واڼي نو مو نه د يا د ولو وړ د ي.(233)

تاريخ حيات افغا ني د سر واڼي قبيلې په اړوند د اسي کښلي د ي :

" ويل کيږي چې د شها ب الد ين غوري د واکمنۍ يا تر هغه لږ وروسته د سرواڼي قبيلې د د راېن او چود هوان شا او خوا سېمې ونيولې او د د غه ځای ځمکې يې په خپله قبضه کې راو ستلې او د د غه قوم مشري د سرپيال کـــورنۍ په تېره بيا د شيخ مليح قتال کورنۍ ته ورکړل شوه. د راېن له ډېرې مود ې راهسې ړنګ پروت او هغه د رلبـــڼ چـــې اوس اباد د ی شيخ قتال سرواڼي ود ان کړی د ی چې په شمالي د روازه کې يې تر اوسه پورې د نوموړي شيخ نښـــان موجود د ی. په پخوا وختونو کې د د راېن ښار اباد او ډېرې ښايسته او ښکلي ود انۍ يې لرلې چې اوس د روانو اوبو او شنو ونو نه پرته بله کو مه ښکلا نه د ه ورته پاتې. سرواڼيو ډېره مود ه پر د غه ځای باند ې ولکه د رلود له، خو د هند د مغولي واکمن همايون د واکمنۍ په وخت کې له د غه ځايه ووتل او د د وی د وتلو لپاره د وه لاملونه موجـــود ول

232پښتني قبيلې، ۵۹ مخ، د د انش چاپ، پېښور

233تاريخ شاهي يا تاريخ سلا طين افا غنه، د احمد ياد ګار تاليف، رايل ايشياټيک سوسائټي اف بنګال، ۱۹۳۹ ميلاد ي کلکتـــه، د فهرســـت الرجـــال برخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی د د وی د شمېر لږوالی او کمزوري، د ويم د د وی ماتې. لومړی علت يعنې د د وی د کمزوري علت د ا و چې د ستوريو د قبيلې او سروانيو تر مينځ د پښتني ننګ او غيرت په وجه لانجه را مينځ ته شوه چې په نتيجه کې په جګړې بد له شوه او په زاړه د راڼې کې د د اوړو خواو و تر مينځ خونړۍ جګړه پېښه شوه چې له د واړو خواوو نه پکې ډېر کسان ووژل شول او کله چې د د واړو خواوو پاتي کسانو د غه حالت او مړي وليد ل و ډېر پښيمان او نوره يې جګړه مناسبه ونه ګڼله او د يو او بل له وژلو نه يې لاس واخيست او هرې قبيلې خپل مړي چې په زرګونو تنه ول په کوچنيو کوچنيو قبرونو کې ښخ کړل او بېرته خپلو استوګنځايونو ته ستانه شول. د د غې جګړې نتيجه د ا شوه چې له هغې ورځې نه د ستوريو او سروانيو شمېر ډېر لږ او تر هغې اند ازې پورې کمزوري شول چې د خپل هيڅ مخالف قوم او قبيلې سره يې سيالي نه شوه کولای. تر هغه ورسته د همايون پاچا د واکمنۍ په پيل کې کله چې د مياخيلو لوحاني (لواڼي) ښاخ او بختيارو په پاتې سروانيو يرغل وکړ، چې تر لږې مقابلې وروسته يو شمېر سرواڼي ووژل شول او پاتې يې مغلوب او د د راڼې له سېمې يې لاس لنډ شو او د غه سېمه د مياخيلو او بختيارو د قبيلو لاس ته ورغله او سرواڼي چې ډېر لږ پاتي ول ځينې يې خواره او ځينې يې مالېر کوټلې ته چې اوس د هند د پنجاب په ايالت کې سرهند ته نږد ې مو قعيت لر ي ولاړل. " ([234])

تر هغه ځا يه چې ما د د ې مقالي ليکوال د سر وانيو په اړوند څېړ نه وکړه نو د وی د پښتونخوا ايالت په د بره اسما عيل خان، د کاکا صاحب د زيارت په سپين کا ښې کې او د خير اباد د سيمې په اميرو او اټک کې، د پاکستان د پنجاب د واه د سېمې په چکاره نومي ځای کې، د ملتان په افغان کالوني نو مي ځای کې، ګو جر انواله، د جهيلم په افغان اباد او سيالکوټ کې او د هند و ستان د هر يا نا د ايا لت په کر نال او د پنجاب د ايالت د مالير کو ټله په سېمه کې ا ستو ګنه لري. ([235])

92.1 د هند مالېرکوټله په سيمه ميشته سر واڼي

د مالير کو ټله سېمه د هند د پنجاب ايالت د سنګرور د ولسوالۍ يا ډيسټرکټ پورې يوه اړوند ه سېمه د ه چې د هند د خپلواکۍ ۱۹۴۷ عيسوي کاله پورې د سرواڼيو پښتنو يو رياست ګڼل کيد ه او سرواڼي پښتانه د د غې سېمې نوابان ول. که څيرې د مالېر کو ټلې د سر وانيو د نسب شجره وګورو نو د وی په اصل کې پښتانه بيټني د ي چې لومړی په افغانستان کې او سيد ل بيا له هغه ځايه د سلطان شهاب الد ين غوري د واکمنۍ په وخت کې يې د د راڼې او چودهوان سېمې چې اوس د پښتونخوا په د بره اسما عيل خان کې د ي په خپله ولکه کې را وستلې.

په د غه وخت کې د سرواڼيو يو مشهور تن چې شيخ صد رالد ين نو مېد او په صد ر جهان مشهوراو ډېر علبد او له خد ايه يې وېره د رلود له په ۱۴۶۹ ميلا د ي کال کې چې د ۷۸۶ هجري کال سره سمون خوري د خپل اصلي ټا ټو بي

234تا ريخ حيات افغاني، پښتو ژباړه، ۳۱۶ مخ، د انش، پېښور

235http://en.wikipedia.org/wiki/Sherwani_tribe

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رابڼ نه د هند وستان خواته د سیاحت لپاره رهي شو. کله چې د ما لېر سیمې ته ورسید او د ســـتلج د ســـیند دیـــوې ویالې پر غاړه یې چې جهوم یې بولي او اثار یې اوس هم لید ل کیږي یوه څپره ود انه او هلته د خد ای په عباد ت بـــو خت شو. په د غه وخت کې د هند پښتون واکمن سلطان بهلول لود ي لا واکمنۍ ته نه و رسید لی.

یوه ورځ سلطان بهلول لود ي د سر هند د سیمې نه ډهلي ته روان و چې پر د غه عبا د تځي با ند ې وربرابـــر شو او د شیخ صد ر جهان سر واڼي زهد او تقوای پرې ډېره اغېزه وکړه او په زړه کې یې وویل که چېرې زه د ډهلـــي او اګرې واکمني تر لا سه کړم نو خپله لور به د ه ته ور نکاح کړم. ډهلي ته د رسید لو سره سم د سلطان بهلول لـــود ي ارمان پوره شو او د هند و ستان واکمني یې تر لا سه کړه. سلطان بهلول چې پر پښتو او پښتو نولۍ باند ې ټینګ ولاړ و پر خپلې پخو انۍ ژمنې یې وفا وکړه او خپله لور یې شیخ صد ر جهان ته ور په نکاح کړه او د هغه د ګوزارې لپـــاره یې د ه ته ۱۲ ستر کلي او ٥٦ کو چنۍ سېمې ورکړې او هم یې د واد ه لپاره ټول سا مانونه اوشیان ورته ور ولیږل. شیخ صد ر جهان ورو سته بیا یو کلی ود ان کړ او مالېر یې نوم پرې کېښود چې همد ااوس هم په مالېر کو ټله سره شـــهرت لري.

د اسي ویل کیږي چې نو موړي شیخ ورو سته بیا د کپور تله سېمې د رئیس بهرام له لور سره هم واد ه وکـــړ چې د بهلول لود ي له لور نه یې د حسن او د بهرام د لور نه یې د عیسی او موسی په نامه د وه زامن پید ا شول.

شیخ صد ر جهان په ۱۵۱۵ عیسوي کال کې د ۷۱ کلو نو په عمر له د ې نړۍ نه ستر ګې پټې کړي او په مالېر کـــو ټله کې خاورو ته وسپارل شو چې زیارت یې اوس هم د خا صوا و عا مو زیا رتځی د ی. د شیخ صد ر جهان تر مړ یني ورو سته د د ه زوی حسن د خپل پلار په ځېر فقیر انه ژوند تېراوه او د خپل پلار د مزار خد مت یې پر غاړه واخیست ا و عیسی او موسی د مالېر کو ټله د سیمې د ریاست او نوابۍ چارې پر غاړه واخیستې. مو سی کوم او لاد نه د رلود او بې او لاد ه مړ شو. عیسی هم په ۱۵۳۸ عیسوي کال کې وفات شو، خو د هغه تر مړ یني وروسته د د ه یوا زینی زوی شاه محمد خان د ما لېر کو ټله د سیمې د نوابۍ چارې پر غا ړه واخیستلې. د شا ه محمد خان تر مړ یني ورو ســـتهپـــه ۱٥٤٥ عیسوي کال کې د هغه مشر زوی معد ود خان چې په خواجه اسحق مشهور د مالېر کو ټله د سیمې نواب شو.

د خواجه معد ود خان تر مړینې وروسته په ۱٥٦٦ عیسوي کال کې د مالیر کو ټله د ریاســـت چـــارې د د ه زوی نواب فتح محمد خان ته په لاس ورغلې. د نواب فتح محمد خان تر مړینې وروسته په ٤.١٦ میلاد يکـــالکـــې د د ه زوی نواب محمد بازید خان چې یو ډېر زړور سړی و د مالېر کوټله د سیمې نواب شو. محمد با زید خان څلور زامن د رلود ل چې فیروز خان، اختیار خان، سرور خان او حسین خان نو مېد ل. د محمد با زید خان تر مړینې وروسته د هغه مشـــر زوی نواب فیروز خان د د غې سیمې د نوابۍ پر ګد ۍ ډډه ولګوله. د نواب بازید خان نه ورو سته نواب شیر محمـــد خان نواب شو. د ه هم اووه زامن د رلود ل چې د هغه تر وفات ورو سته د د ه ر زوی نواب غلام حسین خان د نواب په تو ګه د ند ه تر سره کوله چې بیا تر هغه ورو سته نواب جمال خان نواب شو. تر نواب جما ل خان نه ورو سته په تـــر تیب سره یو په بل پسې د نوابۍ چارې نواب بهیکن خان، نواب بهاد ر خان، نواب عمر خان، نواب اسد الله خان، نـــواب

(c) ketabton.com: The Digital Library

وزير خان، نواب محبوب عليخان، نواب سکند ر علي خا ن، نواب غلام محمد خان اونواب ابر اهيم علي خان۔ته وسپا رل شوې۔

په او سني وخت د د غوسړ واني نو ابا نو د کو رنۍ نه يو هم نصرت اکرام خان د ی چې د پنجاب په کا بينه کې د سپورټ او بد ني و زنې وزير د ی۔ (236)

92.2 سر واڼي د قبيلې خيلونه

د د غې قبيلې ځيني ښا خو نه ا و څا نګې په لا ند ې ډول د ي : سرپيال، سيني، بلي، جعفري، سوري، حسن خيل، هد يا يخل، سهيا، يو نس خيل، ايوب زي، د وي خيل، خضر خيل، زکوزي، يوسف خيل، متا خيل، پو پي زي، ناهر زي، اموټ، چنان زي، اجا خيل، هد و زي، مما خيل، بهد ين خيل، هوتي زي، هارون خيل، کز ولي، محمود زي، اميک، اليک، احمد خيل ګد ای، علي خيل، ظهر خيل، اغوک خيل، مموزي او نور۔ (237)

93 سرپيال

سرپيال له اره بيټني پښتانه اود سر واڼيو پښتنو يو ښاخ ګڼل کيږي۔ د اسې ويل کيږي چې د سر واڼي قبيلې د سر پيال د ښاخ نه شيخ صد رالد ين چې وروسته په صد ر جهان سره مشهور شو او يو عابد پر هيز ګاره انسان و د خپل اصلي ټا ټو بي د راښ نه چې د پښتونخوا په د ېره اسما عيل خان کې پروت د ی په ۱۴۶۹ ميلا د ي کال کې چې د ۷۸۶ هجري کال سره سمون خوري د هند وستان خواته د سياحت لپاره رهي شو۔

کله چې د ما لېر سيمې ته ورسيد او د ستلج د سيند د يوې ويالې پر غاړه يې چې جهوم يې بولي او لشاريې اوس هم ليد ل کيږي يوه څپره ود انه او هلته د خد ای په عباد ت بو خت شو۔ په د غه وخت کې د هند پښتون واکمن سلطان بهلول لود ي لا واکمنۍ ته نه و رسيد لی۔ يوه ورځ سلطان بهلول لود ي د سر هند د سيمې نه ډهلي ته روان و چې پر د غه عبا د تځي با ند ې وربرابر شو او د شيخ صد ر جهان سر واڼي زهد او تقواى پرې ډېره اغېزه وکړه او په زړه کې يې وويل که چېرې زه د ډهلي او اګرې واکمني تر لا سه کړم نو خپله لور به د ه ته ورپه نکاح کړم۔

ډهلي ته د رسيد لو سره سم د سلطان بهلول لود ي ارمان پوره شو او د هند و ستان واکمني يې تر لا سه کړه۔ سلطان بهلول چې پر پښتو او پښتو نولۍ باند ې ټينګ ولاړ و پر خپلې پخو انۍ ژمنې يې وفا وکړه او خپله لور يې شيخ صد ر جهان ته ور په نکاح کړه او د هغه د ګوزارې لپاره يې د ه ته ۱۲ ستر کلي او ۵۶ کو چنۍ سيمې ورکړې او هم يې د واد ه لپاره ټول سا مانونه اوشيان ورته ور وليږل۔

236ميزان، ٦٥ ګڼه، ۲__ ميلاد ي، د مالېر کو ټله د سېمې افغا ني نوابان او د د وی ريا ست، د ډهلي چاپ، هند و ستان

237تاريخ حيات افغاني، ۳۱۷ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شيخ صد ر جهان ورو سته بيا يو كلى ود ان كړ او مالېر يې نوم پرې كېښود چې همد ااوس هم په مالېر كو ټلــه سره شهرت لري. د اسي ويل كيږي چې نو موړي شيخ ورو سته بيا د كپور تله سېمې د رئيس بهرام له لور سره هـــم واد ه وكړ چې د بهلول لود ي له لور نه يې د حسن او د بهرام د لور نه يې د عيسى او موسى په نامه د وه زامــن پيــد ا شول. شيخ صد ر جهان په ۱۵۱۵ عيسوي كال كې د ۷۱ كلو نو په عمر له د ې نړ ۍ نه ستر ګې پټې كړ ې او په مالېر كو ټله كې خاورو ته وسپارل شو چې زيارت يې اوس هم د خا صوا و عا مو زيا رتځى د ى. ([238])

د شيخ صد ر جهان تر مړ ينې ورو سته د د ه زوى حسن د خپل پلار په ځېر فقير انه ژوند تېراوه او د خپـــل پلار د مزار خد مت يې پر غاړه واخيست ا و عيسى او موسى د مالېر كو ټله د سيمې د رياست او نوابۍ چارې پر غاړه واخيستې. مو سى كوم او لاد نه د رلود او بې او لاد ه مړ شو. عيسى هم په ۱۵۳۸ عيسوي كال كې وفات شو، خو د هغه تر مړ ينې وروسته د د ه يوا زينى زوى شاه محمد خان د ما لېر كو ټله د سيمې د نوابۍ چارې پر غا ړه واخيستلې. د شا ه محمد خان تر مړ ينې ورو سته په ۱۵٤۵ عيسوي كال كې د هغه مشر زوى معد ود خان چې په خــواجه اسـحق مشــهور د مالېر كو ټله د سيمې نواب شو.

د خواجه معد ود خان تر مړينې وروسته په ۱۵٦٦ عيسوي كال كې د ماليركــوټله د رياســت چــارې د د ه زوى نواب فتح محمد خان ته په لاس ورغلې. د نواب فتح محمد خان تر مړينې ورو سته په ٤.١٦ ميلاد ي كال كـــې د د ه زوى نواب محمد بازيد خان چې يو ډېر زړور سړ ى و د مالېر كو ټله د سيمې نواب شو. محمد با زيد خــان څلــور زلمــن د رلود ل چې فيروز خان، اختيار خان، سرور خان او حسين خان نو مېد ل. د محمد با زيد خان تر مړينې وروسته د هغه مشر زوى نواب فيروز خان د د غې سيمې د نوابۍ پر ګد ۍ ډډه ولګوله. د نواب بازيد خان نه ورو ستهنـــواب شـــير محمد خان نواب شو.

د ه هم اووه زامن د رلود ل چې د هغه تر وفات ورو سته د د ه ر زوى نواب غلام حسين خان د نواب په تو ګه د ند ه تر سره كوله چې بيا تر هغه ورو سته نواب جمال خان نواب شو. تر نواب جما ل خان نه ورو سته په تر تيب سره يو په بل پسې د نوابۍ چارې نواب بهيكن خان، نواب بهاد ر خان، نواب عمر خان، نواب اسد الله خان، نواب وزير خان، نواب محبوب عليخان، نواب سكند ر علي خا ن، نواب غلام محمد خان اونواب ابر اهيم علي خان.ته وسپا رل شوې. ([239])

په او سني وخت د د غوسې واني نو ابا نو د كو رنۍ نه يو هم نصرت اكرام خان د ى چې د پنجاب په كا بينه كې د سپورټ او بد ني و زنې وزير د ى.

لنډه د ا چې د سر وانيو پښتنو د سر ېپال ښاخ اوس هم هند د پنجاب ايالت د ما لير كو ټله په سېمه كې استوګنه لري. زه د د ې مقا لې ليكوال د غې سيمې ته د وه ځلې تللى وم. يو ځلې د ۱۹۷۵ ميلاد ي كال د لوى اختر په و ر ځو كې كله چې هغه مهال مې په پنجاب پو هنتون كې چې د چند يګرهه په ښار كې پروت د ى خپلې زد ه كړې كولې او د مـــالېر

238تا ريخ حيات افغا نې، د پېښور چاپ، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲. مخونه

239ميزان، د ۲ــ ميلاد ي كال د نوامبر ۳.، د ډهلي چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کو ټله د نوابانو د کورنۍ سره مې د د وی په محل کې چې په شیش محل سره مشهور و لید ل او د نـــواب کـــورنۍ میلمستیا راکړه. د ویم ځل د ۲... میلاد ي کال د د سمبر په میا شت کې کله چې ماد خپلې کو رنۍ سره د هند وستان په پلا زمینې ډهلي کې د مها جرت شپې او ورځې تېر ولې نو په یو ه علمي سیمینار کې د ګډون له پاره د پنجاب د پټیالې ښار پنجابي پو هنتون ته تللی وم نو د پنجابي پو هنتون له خوا د مالېر کو ټلې د تللو زمېنه بر ابره او هلته مو یـــوه ورځ تېره کړه او په هغه وخت کې مو د سروانیو د قبیلې د سرپیال ښاخ د نوابانو د کورنۍ د یوتن سره چې نصرت لکـرام خان نومېد او د پنجاب په کابینه کې د سپورت وزیر و ولید ل. ([240])

94 سړبني

د غه قبایل د خپل ستر نیکه سړبن په نامه په سړبني یا سړبنیو پښتنو سره شهرت لري. سړبن په پښتنو کـــې خورا مشهور نیکه تېر شوی د ی او له پخوا زمانو نه مؤرخانو د د ه نوم او حال لیکلی د ې. په پښتني عنعنه کې هم د ا سړی خورا لوی پښتون او مشهور نیکه ګڼل کیږي. د د ې عنعنې تصد یق په پخوانیو مؤرخینو کې ابو الفضل علامي (۱...٦ هجري) د مغولي واکمن اکبر د د ربار مؤرخ په خپل تاریخي اثر ائین اکبري کې په د ې ډول کـــړی د ی چـــې " پـــه پښتنو کې د رې ورونه بېټنی، سړبن او غرغښت ډېر مشهور نیکو نه د ي." ([241])

د روایتونو له مخې سړبن د قیس عبد الرشید زوی او د غرغښت او شیخ بیټني ورور د ی. ویل کیږي چـــې د سړبن نوم په اصل کې ابراهیم و، خو په سړبن مشهور شو. د د ې وجه د ا وه چې د د ه اولاد نه و او په د ې خبره به تل غمجن او پرېشانه و، نو ځکه بېټ نیکه د ه ته خپل زوی اسماعیل ورکړ. ([242])

سلیمان ماکو په خپل مشهور اثر تذکرت الاولیاء کې چې له (۲۱۲ هجري) وروسته لیکل شوی د ی د شیخ بیټني او د د ه د ورور سړبن ذکر د اسې کوي چې "نقل هسې کاند ي یارانو چې په روزګار د شیخ بیټني د د ه ورور چې سړبن نومېد ه او پر شیخ بیټني هم خورا ګران و، سړبن نه د رلود ل زامن او هر کله به یې ویل خپل ورور ته. بیټني خپـــل زوی اسماعیل ورکا او لوی سو د سړبن پر کاله. خد ای مهربان د اسماعیل په برکت سړبن ته نصیب کړل د ومره زامن چې اوس سو ګڼون د هغو..." ([243])

ویل کیږي چې د اسماعیل اولاد ه هم په سړ بنو ورګډیږي او ذکر یې په "مرات الافاغنه" کې د سړبني اولیـــا وو په لړ کې مو جود د ی.([244])

240د مقالې د لیکوال شخصي یاد ښتو نه

241ائین اکبري، لومړی ټوک، ۱۹۱ مخ

242پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۱۲٦٦ مخ

243عبد الحی حبیبي، د پښتو اد بیا تو تاریخ، د وهم ټوک، ٦۲ مخ، کابل ۱۳٤۲ کال

244پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۱۲٦٦ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

سړ بن د وه زامن د رلود ل چې د یوه نوم شر خبون یا ښر خبون (شرف الد ین) او د بل نوم خرښبون (خیر الد ین) و. د ښرخبون (شرف الد ین) د ژوند د حالاتو کومه پته نشته، خو د خرښبون (خیر الد ین) څه لږ شان حال په پټه خزانه کې مو جود د ی. د پټې خزانې مطابق شیخ خر ښبون په ٤١١ هجري کال کې وفات شوی د ی. ([245])

خرښبون هم د خپل تره (اکا) شیخ بیټني په څېر یو نېک او خد ای لمانځونکی انسان او د پاک خد ای په عباد ت به لګیاو. ویل کیږي چې د ی د کسي په غره کې او سېد ه. د رو ایتو نو له مخې د شیخ خر ښبون د ژوند انه په زما نــــه کې د هغه پلار او تره (ا کا) یعنې (سړبن او بیټ نېکه) لا ژوند ي وو او د وی ټول سره په یو ځای کې اوسېد ل، خو څه مود ه وروسته خر ښبون د خپل پلار او اکا په اجازت د خپلو اولاد ونو سره د کسي د غره نه د غوړې مرغې په لور په کډه لاړ او هورې مېشته شو.([246])

لنډه د ا چې د سړبن اولاد ه چې په سړ بنیو سره مشهوره د ه په لا ند نیو قبا یلو وېشلې شوې د ه :

ابد الیان، ترین، شیرانې، بابړ، هرپیال، جلوانې، غرشین، میانه، بړیڅ، پوپلزي، بارکزي، اڅکــزي، اســحاقزي، موسی زي، نورزي، الیزي، اد وزي، خاکوانې، ماکو، یو سفزي، مند ړ، ترکلانې یا ترکانې، ګګیانې، مو مند، د اود زي، غوریا خیل، ځمکني، زیړاني، محمد زي، ملا ګوري، خیشکي، کتاني، مهمنزي، کاسیان، شینواري، ستوریاني، سرکــانې او نور...

95 سلطان خېل (غلځي)

د سلطان خېلو په نامه د غه قبېله غلځي پښتانه او د سلیمان خېلو د قبیلې پـــلـــوی تـــبرپـــورې اړهـلـــري. د افغانستان نامتو محقق ښاغلی محمد ولي ځلمی په خپل اثر د غزني تاریخي جغر افیې کې د سلطان خېلــو دقـــبیلې پـــه اړوند د اسې لیکي :

سلطان خیل غلجي پښتانه او د سلیمان خېلو په قبیلې پورې یوه اړوند ه قبیله د ه چې د غزني ولایت د ســـلطان خېلو په علاقد ارۍ کې استوګنه لري، نو ځکه د غه علاقد اري د سلطان خېلو قبیلې د استو ګنې له کبله په همد ې نامه نو مول شوې د ه. د سلطان خېلو د قبیلې زیاتره برخه کوچیان او لږ شمېر یې مېشته خلک د ي. د سلطان خېلــو دقـــبیلې زیاتره برخه خلک ژمی په نورو ولایتو نو کې تېروي. د وی ډېر زړر، توریالي او په خپلو د ود ونو او رواجونــــو ټینګ د ي." ([247])

245پټه خزانه، د محمد هوتک بن د اؤد تالیف، ٢٢مخ، ١٣٣٩ هري، کابل

246غوړه مرغې د کلات په سهیلي برخه کې د سره غره له جنوبي اړخه پیلیږي او د لوید بز خوا ته تر ارغستانه بیا د کوړک تر غره پورې د کاکړستان او کسي او سلیمان غره پورې سېمه د ه.(لیکوال)

247محمد ولي ځلمی، د غزني تاریخي جغر افیا، ١٦٨-١٦٩ او ١٧. مخونه، د کابل چاپ، ١٣٦٢ کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سلطان خېلو د قبيلې د سيمې شمال ته د پکتيکا ولايت د ډېله او د غزني ولايت د اب بند ولسوالی، جنوب تـــه يې د پکتيا ولايت د زرمت ولسوالي چې پښتا نه يې زرمله هم بو لي، ختيز ته يې کټواز او او منه او لو يد يز ته يـــې د مقر ولاړې او به مو قعيت لري.

د سلطانخېلو د علاقد اری اب او هوا په اوړي کې معتد له او په ژمي کې يخه د ه، واوره پکې اوري. په پسرلي او مني کې يې هوا معتد له او په د وبي کې وچه وي. اوبه يې د کاريزونو، چينو او رود ونو نه برابريږي چې د ځښلووړ د ي. د د ې سره سره چې د غه سېمه پريما نه او به نه لري، خو بيا هم غنم، او ربشي، جوار، مشنگ او مې په پوره لنـــد ازه پکې کرل کيږي.

همد اراز په اومنه، ډېله او خوشامند کې هم ډېر شمېر سلطان خېل کو چيان استوګنه لري.([248])

96 سلطان خېل (نيازي)

د سلطان خېلو په نامه د ويمه قبېله په اصل کې د نيازيو د قبيلې د سر هنگ او لاد ه د ه. تاريخ حيات افغـــاني او پښتا نه د تاريخ په رڼا کې مشهور تاريخي کتا بو نو هم په اتفاق سره وايي چې د سلطا ن خېلو قبېله د سر هنـــگ اولاد ه گڼل کيږي چې په پيل کې د خپلې قبيلې د نورو خلکو سره د ميا نوالي په سېمه کې مېشته وو، خو ډېر کلو نه د مخه په هغه ځای کې د کو رنيو شخړو په وجه د خټکو غره ته نږد ي مېشته شول او د عيسى خېلو په سلا او مشوره يې شـــاړې ځمکې ابا د ې کړې. ([249])

د سلطان خېلو د قبيلې مشهورې څانگې د اد ي:

زنگي خېل، شهابي خېل، باجو خېل، جلو خېل، خد ر خېل، سامي خېل، نظم خېل، نظر خېل، سنجر خېـــل، د اود خېل، هند ال خېل، ميد اد خېل، پهاړ خېل، شېر خېل، گد اخېل اواغزر خېل.([250])

97 سلېمان خېل

زمونږ پښت پوهان او توکم پېژند ونکي سليمانخيل د غلجيو د قبيلي د ټولنيز گروپ نه يوه مهمه قبيله گڼـــي. د غلجيو په ټولنيز گروپ کې د نورو قبيلو په پرتله د سليمانخيلو قبيله د شمېرا و وگړو له مخې هم يوه لويه قبيله گڼله شوې د ه چې د ټولو وگړو شمېر يې ۱۳.... تنه ښود ل شوی د ي. د سليمان خيلو عنعنوي ټاټـــوبی د پکتيکـــا اوســـنی

248پښتنني قبيلې، ۱۷. مخ، د پېښور چاپ

249پښتانه د تار يخ په رڼا کې ۱۳۵۵مخ او تاريخ حيات افغاني ٦۳۵ مخ د پېښور چاپ

250پښتني قبيلې، ۱۷۱مخ، د نسب ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولايت د ی او زياتره سليمان خيل د د غه ولايت د کټواز، وازي خوا، ميټاخان او د او منې په ولسـواليوکـې لسـتوګنه لري.

د سليمانخيلو د قبيلې يو شمېر خلک د پکتيا ولايت په مرکز ګرد ېز او د زرمت او ځمکنيو په ولسواليو کې هم استوګنه لري او د اسي ويل کيږي چې د زرمت ولسوالۍ تقر يبانېمه برخه په تېره بيا سهيلي برخه يې د سليمان خېلو نه ډکه د ه ([251]) د سليمانخيلو يو شمېر ښا خونو او خيلو نو د خپل اصلي ټا ټوبي نه مهاجرت کړی او د ننګر هار ولايت د سره رود، حصارک او چپرهار په ولسواليو او همد اراز د لغمان په ولايت کې مېشته د ي چې په نو موړو ولايتونـو کې د غه ښاخونه او خېلو نه د جبار خيلو، معروف خيلو، ستاني زيو، د ولتزيو، احمد زيو او بابکر خيلو پهـنـامهـيـاد ېږي ([252]). همد اراز د لوګر، غزني، ميد ان اوورد ګو، بغلان، کند ز او کابل کې هم ډېر شمېر سليما نخيل استوګنه لري. په للند ر، تيزين، جګد لک، ګند مک، الېشنګ، د لوګر په التمور، سپيګه، سرخاب اوازره کې هم سـليمانخېل اسـتوګنه لري.

د کند هار ولايت په مرکز د کند هار په ښار کې هم يو شمېرسليمان خيل غلجي مېشته د ي. په تېره بيـا د د وی يو ه پښنه چې د ينار خېل نو ميږي اوپه خپلو نومونو د کند هار د ښار په منځ کي کوڅې لري چې شـميرئـېهـم ۲۰۰۰ کسانو ته رسيږي . د کند هار د سليمانخيلو کې يو هم ملي پانګوال تيمورشاه خان احمد زی وچې په لومړي ځل يې پــه افغانستان کې د کاغذ جوړولو فابريکه جوړه کړه. د اسي هم ويل کيږي چې د کند هار سليمان خيل په اصل کې له کټوازه راغلي او د لته يې اوس شپږم نسل ژوند کوي. د کند هار د ينارخيل پښتانه اوس هم په کند هار کي د ځانګړي شــهرت څښتنان د ي او د خلکو تر مينځ له عقيد وي پلوه د ځانګړي د رناوي نه بر خمن د ي. اوس هم د کند هار خلــک خپــل ماشومان د خورد و اوا ود و لپاره د ينارخيلو ته بيايې، په تېره بيا هغه ماشومان چې ژبې يې بند يږي او د خبرو کولو ستونزې لري د د ينارخيلو په خورد و يې ژبې پرانېستل کيږي. ([253])

پر افغانستان برسېره ډېر شمېر سليمانخيل په پښتونخوا او هم د پاکستان د کراچۍ په ښار کې استوګنه لري.

يو شمېر سليمانخيل د هند وستان په ختېز بنګال په تېره بيا کلکته (کولکته)، بمبئي (مومبای)،د اسام پــه ليـالت چې سليمانخيل يې اشام بولي، بيهار او اوړيسا کې استوګنه لري اوخپلې سود اګرېزي چاري او معاملې پر مخ بيايي.([254])

بايد ياد ونه وکړو چې ستر بنګالي شاعر او ليکوال او پهاد بياتو کې د نوبل د جايزې ګټونکي رابينـد رلنـات ټيګور (۱۸۶۱ .. ۱۹۴۱ زېږد ېز) چې د کابلي والا کو مه کېسه ليکلې د ه او بيا په ۱۹۵۶ کال ترې يو فلم هم جوړ شوی د ی د يو تن پښتون رحمت خان کېسه د ه چې په اصل کې سليمان خېل پښتون و. همد اراز د يوه بل پښتون سليمانخېل جانباز

251تواريخ خورشيد جهان، ۲۱۹-۲۲. مخونه

252معلومات مختصر د رباره اقوام وقبائل ولايات سر حد ي کشور-۷٤ مخ

253د ښوا د ويېپاڼې د مشر او چلوونکي ښاغلي خالد هاد ي حيد ري هغه معلومات چې د سليمانخېلو د قبيلې په اړونديــې زمــاپه واک کـــې راکړل

254د سليمان خېلو د قبيلې په اړوند زما شخصي ياد د ښتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د هغه د میرمنې شوسمیتا بینرجي نه هم هند یا نو په ۲_۳ کال کې یو فلم جوړ کړی دی. ([255])

د سلیمانخیلو د قبیلې ختیز ته د خروټو قبیله، جنوب ته یې د ډیورنډ کر ښه، لوېد ېز ته یې تره کي او شمال خواته یې اندړ موقعیت لري.

97.1 سلیمانخیلو د قبیلې ښاخونه او خیلونه

د سلیمانخیلو قبیله ډېرو څانګو، ښاخونو او خیلونو ویشلې شوې ده چې د ځینو نومونه یې دا دي:

احمد زي، صالح خېل، منزي، د ینارخېل، شاه توري، علي خېل، نظام خېل، شاه خېل، قلند ر خېل، عیسی خېل، معروف خېل، بابکر خېل، جبارخېل، ستا نیزي، ستانکزي، موسی خېل، تغر، کړوخېل، یحیي خېل، بادین خېل، اسماعیل زي، عبد الرحیم خېل، ډاسو، ګل خېل، منه خېل، سلطان خېل، نسو خېل، سر خان خېل، مموزي، مند وزي، خواجه خېل، نسو خېل، سد و خېل، د ولتزي، غني خېل، ګلد اد خېل، ساغري، روکي، لنډیزي، اد ین خېل، جلال زي، کلا خېل، محمود خېل، مشن خېل، پایند ه خېل، ممارخېل، اتمانخېل، شېرپای، امېرخېل، متا خېل، غیبو خېل، ناخېل، فتح خېل، جاني خېل، حسن خېل، شبکي خېل، پیارو خېل، قطب خېل، مغل خېل او نور... ([256])

یو شمېر سلیمانخېل کوچیاني ژوند لري چې د ژمي په مو سم کې د وزیر ستان شنو او نسبتا تود و سېمو ته ځي او په د وبي کې د وازې خوا په شا او خواکې کیږد ۍ وهي.

97.2 د سلیمان خېلو د کرنې ځمکې

سلیمانخېل زیاتره د کرنې او مالد ارۍ په چارو بو خت دي. په کو مه سېمه کې چې د وی استوګنه لري هغه ځمکه ډېره اواره او د اوبو ستو نزې یې ډېرې دي، له همد ې کبله ډېر خلک یې له کارېزونو نه ګټه اخلي. د تېرو څو لسېزو راهیسې د واټر پمپو نورواج هم پکې شته او خلک د همد ې واټر پمپونو په وسیله خپلې ځمکې خړوبوي. د د وی د سیمې زیاتره ځمکې یو فصل حاصل ورکوي.اقلیم یې په ژمي کې سوړ او په د وبي کې تود دی.په شرنې او ځینو نورو بر خو کې خلک انګور، زرد الو، منې، هند وانې او خټکي کري. که چېرې د ولت وغواړي چې د د وی ځمکې د اوبو له پلوه خړوبې شي نو د اوبو د بند ونو د جوړولو امکانات پکې شته. ([257])

255د مقالې د لیکوال شخصي یا د ښتونه

256پښتني قبیلې، د پېښور چاپ، ۱۷٤ مخ

257نوموړی اثر، ۱۷۳ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

97.3 خوراک يې

سليمان خېل په خوړو کې د غنمو له ډوډۍ نه ډېره ګټه اخلي. د دې کبله چې د وی په مالد ارۍ هم بو خت د ي نو د کرو تو، شېد و، مستو، کو چو او هګيو نه هم استفاد ه کوي. د ژمي په مو سم کې د و چو ميوو استعمال هم پکې رواج لري، خو د وريجو استعمال پکې لږ د ی.

97.4 جامې يې

د سليما نخېلو د قبيلې خلک خورا غټې لو نګۍ په سروي چې زياتره ژيړ بخون رنګو نه لري. د وی پر خپلو اوږو ځاد رو نه هم اچوي چې په خپله لهجه کې تازر بولي.

د ښځو جا مې يې په عمو مي تو ګه سرې او شنې د ي. په پېغلو نجونو او ځولنو ښځوکې يې د ګنډونواستعمالول هم شته. د وی په جامو کې ډېرې مرۍ هم استعمالوي چې د کميسو نولستونې په زرتارو، ليسو او چر مو باند ې ښکلي کوي. د د وی پر تو ګونه ۱٤ يا ۱٥ ګزو ته رسيږي. ښځې يې په عمو مي ډول پڼې په پښو کوي چې د وی يې په خپله لهجه کې کپۍ بولي.(258)

سليمانخيل په پښتني ننګ او غيرت ټينګ خلک د ي. د وی ميلمه پا لو نکي او د علم او پو هې سره مينه لري. د وی د يني عالمانو او پيرانو ته ډېر د رناوی لري. د افغان- انګرېز په د ري ګو نو جګړو کې د انګريزي ښکيلاکګرو سره جنګيد لي او هم يې د روسي ير غلګرو په ګونډو کو لو کې يې خپل هيواد نی رسالت سرته رسولی د ی.

97.5 ځيني مشهورې څېرې

د نورو پښتني قبيلو په څېر د سليمان خېلو قبيلې هم په خپلې غېږ کې ليکوالان، شاعران او افسران رو زلي د ي چې د ځينو نو مو نه يې په لاند ې ډول د ي (259):

1. د پښتو ژبې نا متو شاعر او ليکوال ښاغلی سليمان لايق
2. د اعليحضرت محمد ظاهر شاه په واکمنۍ کې د ژاند ارم او پوليسو قوماند ان ښاغلی اروابناد جنرال عبد الحکيم خان کټوازی چې يو ملي شخصيت و او بياورو سته په پېښور کې شهيد کړل شو
3. ليکوال او مترجم ښاغلی نظام الد ين سليمانخيل چې د محمد هوتک پټه خزانه يې له پښتونه جرمني ژبې ته ژباړلې د ه

258د ښاغلي محقق نظا م الد ين سليمانخيل ياد د ښتونه چې زما په واک ې يې راکړي ول

259د سليمان خېلو د قبيلې په اړوند زما شخصي ياد ښتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. د محمد ظاهر شاه د واکمنۍ په وخت کې د ننګرهار والي ښاغلی محمد ګل سلیمانخېل
5. متقاعد جنرال ښاغلی حی ګل سلیمانخیل
6. د پکتیکا پخوانی والي ښاغلی محمد اکرم خپلواک
7. په ولسي جرګه کې د پکتیکا ولایت د خلکو استازی ښاغلی ناد رخان کټوازی
8. د پښتو ژبې شاعر او لیکوال ښا غلی خیال محمد کټوازی

98 سنټیا

سنټیا له اره غرغښتي پښتانه دي او د پښتنو کاکړو یو مشهور ښاخ ګڼل کیږي. د تاریخي رو ایتو نو پر بنسټ د وی د سنټ نېکه او لاد ه دي.

د سهیلي پښتونخوا نامتو مؤرخ او فو لکلوریسټ پرو فیسور ولي محمد خان سیال کاکړ په خپل مشهور لشر پښتو او پښتانه په سهیلي پښتانه کې د سنټیا کاکړو په اړوند د اسې کښلي دي :

" په کاکړو کې د شمېر له پلوه ترسنځر خېلو وروسته د سنټیاکاکړانو شمېر زیات دی. د وی د سهیلي پښتونخوا په هند وباغ، کان مهتر زي، کچلاغ، هنه، سره غوړګۍ، سره خوله، نو حصار، غبرګ، غوځکي، خانوزي، بلوزي، رود ملازي، مستنګ او په ځېنو نورو ځا یو نو کې مېشته دي."(260)

سنټیا کاکړ په لاند نیو خیلونو او ښاخونو باند ې وېشل شوي دي :

پانیزي، مهترزي، بازیان، سارینګ زي، شهزي، ملازي او عیسی خېل.

سنټیا کاکړ زیاتره د کرکیلې په چار وبوخت دي. یو شمېر یې د سود اګرۍ چارې هم سر ته رسوي. د سنټیا کاکړو د ود او د ستور د کاکړو نورو خیلو نو او ښا خو نو ته ورته دی. د وی زړور، جنګیالي او په پښتني ننګ ولاړ خلک دي.

د تاریخ په اوږد و کې سنټیا کاکړانو توري وهلي او تاریخي شخصیتونه او رجال یې پید ا کړي دي.

هیبت خان کاکړ چې د خانجهان لود ي له خوا د هند وستان د پنجاب د سامانا د سیمې حاکم و هم د سنټیا کاکړو نه و.(261) باید وویل شي چې په سهیلي پښتونخوا برسېره ډېر شمېر سنټیا کاکړ په هند وستان کې هم استوګنه لري. سامانا

260پروفیسور ولي محمد خان سیال کاکړ، پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخوا کې، ٦٥ مخ، کوئټه، ١٩٧٦ کال چاپ

261پښتني قبیلې، ١٧٥– ١٧٦ مخونه، د پېښور د د انش چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس هم د هند د پنجاب ايالت د پټيالې د ولسوالۍ يو ښار ګوټی ګڼل کيږي. ([262])

99 سنځر خېل

زموږ پښت پو هان او تو کم پېژند ونکي سنځرخېل له اره د کاکړو يوه پښه بولي چې د غر غښتو پښتنو په ټولنيز ګروپ پورې اړه لري. د روايتونو له مخې سنځر نېکه يو تورزن مشر او منلی روحاني شخصيت و چې د مغولو پر خلاف يې اوږد ې مبارزې کړې د ي او ويل کيږي چې د د ه مزار په کو سه کې د ی او ډېر شمېر خلک د د ه زيارت او مزار ته ورځي.کوسه د سهيلي پښتونخواد کاکړ ستان د سيمې په ژوب کې مو قعيت لري. ([263])

د سهيلي پښتونخوا نامتو مؤرخ او فولکلوريسټ ښاغلی ولي محمد خان سيال کاکړ په خپل اثر "پښتو او پښتانه په سهيلي پښتونخوا کې" د سنځر خېلو کاکړو په اړوند د اسې ليکلي د ي :

" د کاکړو د قبيلې نوابي او سرد اري له پخوا زمانو نه د سنځر خېلو په لاس کې د ه او د وی د شمېر له پلوه د کاکړو تر بل هر ټبره زيات د ي." ([264])

سنځر خېل په لاند نيو ښاخونو او څانګو ويشل شوي د ي:

علي زي، عبد الله زي، کب زي، برن خېل، سنخېل، اتمانخېل، هرمزي، تيمني، عرب خېل، پڼېزون، نيسي مکد يزي او د ومړان. ([265])

سنځر خيل تورزن، ميلمه پالونکي، په علم او پو هې باند ې مين او په پښتني ننګ او غيرت ټينګ خلک د ي. د وی په هروخت کې د ظلم او تيري او بهر نيو ير غلګرو او بلو سګرو په وړاند ې جنګيد لي د ي په تېره بياد مغولو او انګرېزانوپرخلاف د د وی مبارزې د پښتنو د تاريخ زرين با بو نه جوړوي چې موږ پښتا نه پرې وياړو.

100 سوري

سوريان يا زوريان د پښتنو يوه لر غو نې قبيله د ه چې د اوسيد و اصلي ځای يې د غور تاريخي سيمه د ه چې په مرکزي افغانستان کې پر ته د ه. د غه قبيله په اصل کې د لود يو پښتنو يوه پښه د ه او د پښتنو د نسب په عنعنوي شجرو کې کښل شوي د ي چې د لود ي زوی سيانې د وه زامن د رلود ل چې يو يې اسماعيل او بل يې پړانګی نومېد ل

---

262 http://en.wikipedia.org/wiki/Samana

263 پښتنې قبيلې، ۱۷٦ مخ، د پېښور چاپ

264 پروفيسر ولي محمد خان سيال کاکړ، پښتو او پښتانه په سهيلي پښتونخوا کې، ٦٥ مخ

265 پښتنې قبيلې، ۱۷٦ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د اسماعیل له د ریو زامنو نه یې مشر سور نومېده چې د ده نسل د سور، سوري او یا زوري په نامه یــادیــږي. (266)

د غه خلک په پیل کې د مرکزي افغانستان د غور په غرونو کې اوسید ل، خو وروسته د شمېر ډېروالي او باهم جګړو او ځینو نورو عواملو د بېته اړایستل چې یو شمېر خلک یې له د غې سیمې نه په لېرد بد پیل وکړي. ځینې یې د هرېرود په واد یو کې مېشته شول، ځینې یې غزني ته ولېږد ید ل او ځینې یې هم د سلیمان د غره ختیز د د لمــان پــه سېمه کې مېشته شول. همد ا اوس هم د د امان په سیمه کې سوري پښتانه استوګنه لري. د د غې قبیلې خلک په غور بـاد غیس او هرات کې د زوریانو په نامه سره مشهور د ي چې اوس هم ډېر شمېر زوریان یا سوریان په د غو ولایتونـــو کې مېشته د ي. ځیني یې هند وستان ته ولېږد ید ل. د سوري واکمنانو لړۍ چې له اره له غوره پیل شوې د هـپــه هنــد وستان کې یې یوه ستره واکمني رامینځ ته کړه چې سوري شېرشاه یې بنسټ ایښود ونکی ګڼل کیږي.

د افغانستان نومیالی مؤرخ او مشهور لیکوال لوی استاد اروابناد علامه عبد الحی حبیبي د "پښتواد بیاتو تاریخ" په نامه اثر کې د سوري پښتنو په اړوند د اسې کښلي د ي :

"سوري یا زوري د پښتنو شاهانو یوه لر غونې کورنۍ د ه چې له د وی نه د پښتو ژبې د اسلامي د ورې ډېر اثار موږ ته راپا تې د ي او د غه سوریان د پښتنو په تاریخ کې ډېر اهمیت لري. سوري د غور یوه مشهوره قـــبیله د ه چې اوس هم شته او زوري یې بولي اود ا نوم خورا زوړ او لر غونی د ی او عربو تاریخ او جغرافیا لیکونکو هم سور د زور یا زوري په بڼه راوړی د ی. " (267)

په اسلامي د وره کې لو مړنی مؤرخ چې د سوریا زور د نامه یاد ونه یې کړې د ه احمد بن یحیی مشـــهور پـــه البلا ذري د ی چې د ۲۵۵ هجري کلو نو په شا او خواکې او سېد ه. وروسته نورو مؤر خینو لکه احمد بن سهل بلخي (مړ ۳۲۲ هجري) په خپل اثر کتاب الاشکال یا صورالاقالیم کې چې په ۳۰۹ هجري کې یې کښلی د ی، اصطخري په ۳٤۰ هجري کې په خپل کتاب المسالک والممالک کې او یاقوت په معجم البلد ان کې د سور او زور یا د ونه کړې د ه. (268)

د اسلام د مخه هم سوریان د غور واکمنا ن تېر شوي د ي چې د د وی یوه کورنۍ د شنسبیانو په نامه یا د بد له، ځکه چې د شنسبیانو د شاهي کورنۍ لوی نیکه شنسب نومېد چې د خرنک زوی و.

پرد ې سر بېره د اسلام په پیل کې د سوري کورنۍ یو بل واکمن ماهوي سوري نو مېد چې په مرو کې واکمن واو د ساساني امپراتورۍ وروستنی واکمن د ریم یزد ګرد یې چې عربان یې یزد جرد بولي ووژه.

د مخه مو یاد ونه وکړه چې په غور کې د سوریا نو د شنسب کهول د اسلام په پیل کې د غور په غر ونـــو کـــې واکمني کوله چې په د غو واکمنانو کې یو هم امیر پولاد و چې د ابو مسلم معاصر او د هغه ملګری پا تې شوی د ی چـــې

266تاریخ حیات افغاني، ۴۰۳ مخ، د پېښور چاپ

267عبد الحی حبیبي، د پښتو اد بیا تو تاریخ، لومړی او د ویم ټوک، ۴۳۲مخ، د د انش خپرند ویه ټولنه، ۲۰۰۵ کال، پېښور

268نو موړی اثر، ۴۳۳ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشهور مؤرخ منهاج السراج جوزجاني هم د منتخب تاریخ نا صري په حواله کښلي د ي چې امیر پولاد د لبــو مســلم ۱۳۹ هجري معاصر و۔ د امیر پولاد زوی امیر کروړ نومېد چې د جهان پهلوان په نامه یاد ېد ه چې د تاریخ ســوري لیکــوال محمد بن علي البستي هم د د ه ستاینه کړې د ه او لیکي چې امیر کروړ جهان پهلوان ډېر زړور، اد یب او د قلم او تورې څښتن و۔

که څه هم تاریخ سوري اوس نشته، خو د پټې خزانې مؤلف محمد هوتک د شیخ کته متي زی غوریاخېل د "لــر غوني پښتانه" په حواله د امېر کروړ سوري په اړوند د اسې لیکلي د ي :

"امیر کروړ د امیر پولاد سوري زوی و چې په ۱۳۹ هجري کال د غور په مند ېش کې امیر شو او جهان پهلــوان یې باله او د غور کلا ګاني او د بالشتان، خیسار او تمران ماڼۍ او بر کو شک یې ونېول او د رسالت له کهــولـه‌یــې‌پــه خلافت کې ډېر کومکو نه وکړل۔ امیر کروړ ډېر غښتلی پهلوان او په یوه تن له سلو جنګیالیو سره جنګېد ه، نو ځکــه یې کروړ باله چې معنی یې د ه کلک او سخت۔ امیر کروړ په ۱۵٤ هجري کال د پو شنج په جګړو کې ووژل شو۔ "

د لته به بېځایه نه وي چې د امیر کروړ جهان پهلوان د هغې ویاړنې لومړني بیتونه رانقل کړو چــې د خپلــو سوبو په اړوند یې ویلې د ه ([269]) :

زه یم زمری پر د ې نړۍ له ما اتل نسته

په هند وسند وپر تخار او پر کابل نسته

بل په زابل نسته، له ما اتل نسته

100.1 د غور د شاهي کورنۍ نو میالي

د غور په سوري واکمنانو کې د الاند یني کسان ډېر مشهور واکمنان او نو میالي تېر شوي د ي ([270]):

1. شنسب د خرنک زوی د ٤۔ او ۸۔ هجري په شا اوخواکې
2. امیر پولاد د شنسب زوی د ۱۳۔ هجري په شاوخواکې
3. امیر کروړ جهان پهلوان د امېر پولاد زوی ۱۳۹-۱۵٤هجري
4. امیر ناصر د امیرکروړ زوی د ۱٦۔ هجري په شااو خواکې
5. امیر بنجي د نهاران زوی د ۱۷۔ هجري په شااوخواکې
6. امیر سوري د ۲۵۳ هجري په شااوخواکې

269محمد هوتک، پټه خزانه، ۳٤ مخ، د ۱۳۳۹ کال چاپ کابل

270عبد الحی حبیبي، تاریخ مختصر افغانستان از ما نه های قد یم تا استقلال، ۱٦۵-۱٦ مخونه، کابل ۱۳٦۸۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

7. امیر محمد سوري د ٤٠٥ هجري کال په شا او خواکې
8. امیر بو علي د محمد سوري زوی د ٤٢٥ هجري ه شا اوخواکې
9. عباس د شیش زوی او د بو علي وراره د ٤٥٠ هجري په حد ود و کې
10. امیر محمد د عباس زوی د ٤٥٠ هجري په شا او خواکې
11. قطب الد ین حسن د محمد زوی د ٤٦٠ هجري په شااوخواکې
12. ملک الجبال عزالد ین حسین د قطب الد ین حسن زوی د ٥١٠ هجري کال په شااوخوا کې
13. قطب الد ین محمد د عزالد ین زوی مړ ٥٤١ هجري کال
14. بهاؤالد ین سام د عزالد ین زوی (٥٤٤ - ٥٥٤ هجري)
15. ملک شهاب الد ین خرنک د عزالد ین زوی د ٥٥٠ هجري په شااو خواکې
16. ملک شجاع الد ین د عزالد ین زوی د ٥٥٠ هجري په شااوخواکې
17. سلطان علاؤالد ین حسین جهانسوز عزالد ین زوی (٥٤٤ - ٥٥١ هجري)
18. سلطان سیف الد ین د عزالد ین زوی (٥٤٣ - ٥٤٤ هجري)
19. ملک فخرالد ین مسعود د عزالد ین زوی د ٥٤٠ هجري کال په شا او خوا کې
20. سیف الد ین محمد د جها نسوز زوی د ٥٥١ هجري کال په شا او خواکې
21. سلطان غیاث الد ین محمد سام (٥٥٨ - ٥٩٩ هجري)
22. سلطان معزالد ین محمد سام (٥٦٩ - ٦٠٢ هجري)
23. سلطان غیا ث الد ین محمود د غیا ث الد ین محمد زوی (٥٩٩ - ٦٠٧ هجري)
24. سلطان بهاؤالد ین سام د محمود زوی ٦٠٧ هجري
25. علاؤالد ین اتسز د جها نسوز زوی (٦٠٧ - ٦١١ هجري)
26. علاؤالد ین د رغور (٥٩٩ - ٦١٢ هجري)
27. ملک ناصر الد ین کزیو د شهاب الد ین خرنک زوی د ٦١٨ هجري کال په شااوخواکې
28. سلطان شمس الد ین محمد د فخرالد ین مسعود زوی د ٦٥٠ هجري کال په شااو خواکې
29. سلطان بهاؤالد ین سام د شمس الد ین محمد زوی (٥٨٧ - ٦٠٢ هجري)

(c) ketabton.com: The Digital Library

30.جلال الد ين ابوعلي د بهاؤالد ين سام زوی (٦٠٢ - ٦١٢ هجري)

31. علاؤالد ين مسعود د بهاؤ الد ين سام زوی (٦٠٢ - ٦١٢ هجري)

32.علا ؤالد ين مسعود د شمس الد ين محمد زوی د ٦١١ هجري په شا او خواکې

د سوريانو د قبيلې مشهور مؤرخين، ليکوال او شاعران :

د سوريانو قبيلې په خپلې غيږ کې پياوړي مؤرخين، ليکوال او شاعران روزلي د ي. د لته به بيځايه نه وي چې د ځينومشهورو کسانويادونه يې وکړو:

1. محمد بن علي البستي د تاريخ سوري مؤلف:

- د غه تاريخ او مؤلف يې موږ ته د پټې خزانې مؤلف محمد هوتک د لرغوني پښتانه په حواله راپيژني. په د ې تاريخ کې د لرغونو پښتنو په اړوند په تيره بيا د امير پولاد او د هغه د زوی د امير کروړ جهان پهلوان ۱۳۹ هجري په اړوند ډېر ګټور معلو مات لري.

2. شيخ اسعد سوري مړ ٤٢٥ هجري:

- د پښتو ژبې يو ډېر ښه شاعر و. د پلار نوم يې محمد و. د ی په غور کې اوسيد ه او دغور په سوري شاهي کورنۍ کې د ډېر د رناوي نه بر خمن و. نو موړي د امير محمد سوري په وير نه کې د ا قصيد ه ويلې د ه چې يوازې يو بيت يې رااخلو:

د فلک له چارو څه وکړم کوکار

زمولوي هر ګل چې خاند ي په بهار

3. ښکارند وی غوري ٥٨٠ هجري :

- ښکار ند وی د غور و او پلار يې احمد د غور د فيروز کوه کوتوال و د ه يوه بوللۀ په لاند ې ډول د ه (271) :

د پسر لي ښکلوونکو بيا کړه سينګارونه

بيا يې ولونل په غرونو کې لالو نه

4. د د ې کبله چې غوريان سوري پښتانه ول د د وی اولاد ه وروسته د غور د غرونو نه د افغانستان په ښلا ښلو بر خو کې مېشته شول او ځينو يې په هند و ستان کې ستري سوبې کړې د ي چې يو له هغو نه هم سلطان شهاب الد ين غوري وچې د ٥٧١ هجري کال نه يې د ٦٠٢ هجري کلونو پورې يې په هند و

271پټه خزانه، ۳۸ او ٤٨ مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستان باندې يې هم خپل راج چلاوه.

100.2 ښاخونه او څانګې

د سوري د قبيلې د ځينو ښاخونو او څانګو نو مو نه په لاندې ډول د ي : ([272])

شاهوخېل، الاخېل، يونس خېل، تره کي، محمود زي، شېر خېل، د ولت خېل، شاد ي خېل، د اؤد خېل، اتمان، کوټي، بهرام، نورا خېل اونور...

100.3 استو ګنې سيمې

لکه چې د مخه مو وويل په پيل کې د سوريانو د قبيلې اصلي ټاټوبی د غور تاريخي سيمه وه چې وروسته د شمېر د ډېر والي او ياهم د نورو ير غلګرو ځواکونو د بريد ونو او يا هم د نورو عواملو له کبله نورو ځايو نو ته ولېږ د يد ل. په اوسني وخت کې سوريان د افغانستان د غور، باد غيس او هرات په ولا يتونو کې استوګنه لري چې په د غو ځايونو کې يې خلک د زوري يا زوريانو په نامه ياد وي.همد اراز د سليمان غره ختيز ته د د امان په سيمه کې د پاکستان د راولپنډۍ په چهچه کې او د هند و ستان د پنجاب د ايالت په بيجواره، د هريانا په ايالت اود اتهراپراد يش او بيهار په ايالتونوکې هم د د غې قبيلې خلک شته.

بايد ووايو چې د هند وستان په هند وانواو سکهانو کې هم د سوري په نامه قبيلې شته چې د کهتري اوکوهکران په کاسټونو پورې اړه لري او په پنجاب کې اوسيږي.

100.4 هند وستان کې د سوريانو واکمني

په هند وستان کې د پښتنوسوريانو د واکمنۍ بنسټ ايښود ونکی فريد خان و چې وروسته په شېرشاه سوري مشهور شو ځکه چې د زمري سره په يوازې وجنګيد اوزمری يې مړ کړ نو ځکه د شير خان لقب ورکړل شو او کله چې د هند وستان واکمن شو نو بيا يې د شېرشاه سوري لقب غوره کړ. شير شاه د حسن خان سوري زوی او د ابر اهيم خان سوري لمسی د ی.

په هند وستان کې د پښتون واکمن سلطان بهلول لود ي په خت کې ډېر شمېر پښتانه د روه له سيمې نه هند و ستان ته راغلل، ځکه د غه پښتون واکمن د روه يا د افغانستان پښتنو ته يو فرمان ليکلی و چې که هر پښتون هند و ستان ته ورشي نو د ی به منصبونه، خلعتو نه او جاګيرونه او په خپل پوځ کې به لوړ لوړ منصبو نه ورکوي. هماغه و چې د

272پښتني قبيلې، ۱۷۸ مخ، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهلول لود ي د د غه فر مان سره سم د فريد خان يا شير شاه سوري نيکه ابراهيم سوري د خپل زوی حسن خان سوري سره يو ځای د بهلول لود ي په واکمنۍ کې د منصبونو د تر لاسه کولو لپاره هند و ستان ته لاړل اوځـمـود ميـې د حصار فيروزه په کلا کې تېره کړه. د غه سيمه اوس يوازې د حصار په نامه ياد ېږي ([273]) چې د شمالي هند د هريانا د ايا لت يوه ولسوالي د ه.

هريانا نن ورځ د شمالي هند وستان يو ايالت د ی چې د پنجاب، ډيلي، راجستهان، اتهر کهنډ، هيما چل پراد يش اواتهراپراد يش د ايا لتو نوسره ګډه پوله لري.

سوري شير شاه په ۱۴۷۹ عيسوي کال کې په حصار فيروزه کې چې د هند د هريانا په ايالت کې موقعيت لري د ې نړۍ ته ستر ګې پرانيستلې او پلار يې فريد خان نوم پرې کېښود. د هند د پښتون واکمن بهلول لود ي د واکمنۍ په وخت کې کله چې جمال خان ته د جو نپور حکو مت لاس ته ورغی نو هغه د فريد خان پلار حسن سوري ته د خـواص پور او ټانډه سيمې د جاګير په ډول ورکړې او د پنځه سوه ژوبله ورو او جنګياليو مېړو مشر يې وټا که.

فريد خان وروسته بيا اګرې ته لاړاو هلته د ولت خان لود ي ته چې په هغه وخت کې د سلطان ابر اهيم لـود ي د سترو امراوو نه وورغی. د ولت خان لود ي نو موړی سلطان ابر اهيم ته وروپېژاند او کله چې د فريد خان پلار حسن سوري مړ شو نو فريد خان ته د خپل پلار د جاګير فر مان ورکړل شو. کله چې لود ي سلطان ابر اهيم د مغولي بابر له لاسه د پاني پت په جګړه کې ووژل شواو پهاړ خان لوانی چې د لود ي سلطان ابر اهيم له خواد بيهار د ا يالت صوبه د ار واو خپلسری او ياغی شوی او خپل ځان ته يې د سلطا ن محمد لقب غور ه کړی ونو فريد خان هغه ته ورغی او د هغه له خوا منصب ورکړل شو.يوه ورځ فريد خان له سلطان محمد سره يو ځای ښکار ته لاړل چې نابېره يو زمری را ښـکاره شو.

فريد له زمري سره مقا بله وکړه او پخپله توره يې هغه وواژه.سلطان محمد د د ه د زړورتوب نه ډېر خوشـاله او د ه ته يې د شير خان لقب ورکړ او سلطان محمد ورځ په ورځ د د ه موقف لوړاوه څو چې يې د خپل زوی جلال خان استاد وټا که. شيرخان وروسته خپل ځواک ډېرکړ او د پښتنو په مر سته يې مغولي واکمن همايون مـات کـړ.همـايون ايران ته وتښتيد او شيرشاه د هند وستان واکمن شو اود حضرت اعلی لقب يې غوره کړ.

شير شاه په هند وستان کې د پښتنو د يوې د اسې پياوړې واکمنۍ بنسټ کېښود چې د هند وستان تاريخ پـرې وياړي او د د ه تلپاتي خد متونه ياد وي. د شير شاه له مهمو کارونو نه يود او چـې د بنګـال د سـونارګاون نـه يـې ترافغانستانه پورې سړک جوړ کړ او د سړک په د واړو غاړو ته يې ونې کښينولې څو مساپران ځانونه د ګرمـۍ نـه خوند ي کړي. همد اراز يې په لاروکې کاروان سرايونه او جوماتونه جوړ کړل او څاه ګانې يې وکيند لې چې مسـاپران تږې ګټه واخلي. د شيرشاه بل مهم کارد اوچې د پوستې او ډاګ سيستم يې په د اسې ډول تنظيم کړ چې ډېر چټک او ګړ ند ی و، ان نن ورځ هم هند يان په د ې معتقد د ي چې د شير شاه د ډاګ او پو ستي سيستم تر اوسني سيستم هم غـوره

273تاريخ حيات افغاني، ۳ـ۴ او ۳ـ۵ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

و. شیر شاه په هند کې د ځمکو د اسې اصلاحات رامینځ ته کړل چې د د ه د ځمکې د اصلاحاتو د سیستم نه اوس هم ګټه اخیستله کیږي.

شیر شاه په هند وستان کې تقر یباشپږ کلونه په ډېر عد ل او انصاف سره واکمني وکړه چې د د ه عصر د هند په تاریخ کې یوطلایي عصر ګڼل کیږي. په پای کې د ۹۵۲ هجري کال د ربیع الاول د میاشتې په د ولسمه نېټه د کالنجر د کلا د نیولو په وخت کې د باروتود اور له کبله ټپي او بیا وروسته مړشواو د هند وستان د بیهار ایالت په سهسرام کې ښخ شو. د د ه زیارت ته اوس هم ګڼ شمیر خلک ورځي اود د غه عاد ل واکمن روحـتـه د عقیـد تـنـذرانې ډالیکـوي.د شیرشاه تر مړینې وروسته یې زوی سلیم شاه پا چا شوچې بیا وروسته یې د ولس کلن زوی فیروزخان ته واکمني په لاس ورغله، خو نو موړی د نظام خان د زوی مبارز خان له خوا چې د سوري شیر شاه وراره و ووژل شو او نوموړي د محمد شاه عد لي یا محمد شاه سوري په نامه ځواک تر لاسه کړ. ترهغه وروسته د د غې کورنۍ نور واکمنان لکه ابـــر اهیم شاه سوري، سکند رشاه سوري او عاد لشاه سوري په هند کې واکمني چلولې د ه.

د شیر شاه د زمانې مشهور کسان چې د سوريانو په قبیلې پورې یې اړه د رلود ه ([274]):

احمد خان سوري چې د شیر شاه میرنی وررو، قطب خان سوري، بر مزید خان سوري اوکمال خــان ســوري چې د شیرشاه د واکمنۍ ستر امیران ول. جلال خان سوري، سکند ر خان سوري، سید خان سوري، غازي خان ســوري، مبارک خان سوري، فتح خان سوري، محمد خان سوري، نظام خان سوري، مبارز خان سوري، مد ا سوري د شــیر شــاه میر نی ورور

100.5 سوريانو د واکمنۍ په اړوند مشهور کتا بونه

1. **تاریخ د اود ي چې مؤلف یې عبد الله له اره پښتون او د مغولي واکمن جهانګیر معاصر د ی.([275])**
2. **تاریخ شیر شاهي د عباس خان سرواڼي لیکنه چې ډې کلونه وړاند ې په پښتو ټولنهکــې د اروابنــاد د کتور د ولت محمد لود ین له خوا ژباړل شوی و.**
3. **تاریخ شاهي د احمد یاد ګار اثر چې ماد د ې مقالې لیکوال تر جمه کړی، خو لا چاپ شوی نه د ی.**
4. **شیر شاه اور ان کا عهد د پروفیسر کالکارنجن قانو نګواثر په اردو ژبه.([276])**

274احمد یاد ګا، تاریخ شاهي، د بینګال ایشیا ټیک سوسائټي، د اسماالرجال فهرست، ٤_٩-٤٤٦ مخونه، کلکته، هند وستان

275د اکتاب ماد د ې مقالې لیکوال د ۱۳٦۸ لمریز کال د لړم په میاشت کې له اردو نه پښتو ته ژباړلی وچې بیا په ۱۳۷. لمریزکــال د افغانســتان د علومو اکیډیمۍ د پښتو څېړنو د نړیوال مرکز له خوا د اریانا په مطبعه کې د ٤__ ټوکو په شمېر چاپ شو، خو په ۱۳۷۲ لمریز کال کې د کابل په تنظیمي جګړو کې وسوځید او څه ټوکونه چې پاتې ول نو په هټیوکې د وکاند ارانو د پوړیو کار ځیني اخیست. د غه اثر وروسته بیا د ویم ځل لپاره د انش خپرند و یې ټولنې په ۲_۷ عیسوي کال کې په پېښور کې د ۱__ ټو کو په تېراژ خپور کړ.

276 د غه اثرما په کابل کې تر جمه او یوه کاپي مې د افغانستان د علو مو اکیډیمۍ د پښتو څېړنو بین المللي مرکز ته ورکړه، خــو کلــه چــې

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. افسانه شاهان هند ([277])

101 ساد ات یا سېد ان

زموږ په ګران هېواد افغانستان کې د بېلا بېلو قو مونو تر مینځ سید ان هم استوګنه لري او هیڅ یو د اسې کلی، بانډه او سېمه به نه وي چې هلته څو کوره سید ان پکې نه وي. د غه سید ان د افغانستان په بېلا بېلو سیموکـــېپــه بېلا بېلو نو مو نو سره یاد ېږي. د بېلګې په تو ګه د افغانستان په ختیځو ولا یتو نو ننګرهار، کونړ او لغمان کې د پا چا یانو او یا پا چا صا حبا نو او د سید انو یا ساد اتو په نامه یاد ېږي. په ځینو ځا یو نو کې ورته اغا صا حـــب او د افغانســـتان د خوست په ولایت کې ورته سید ګي وايي. په پښتونخواکې یې باد شاه یا باد شاه صاحب بولي. ([278])

په عمو مي تو ګه د افغانستان په هره سېمه او په تېره بیا د پښتنو په سیمو کې د غه سید انوتـــه خلـــک ډېـــر د رناوی کوي، ځکه چې د اسلام د ستر پیغمبر محمد (ص) د لور بي بي فا طمې (رض) اد د حضرت علي کرم الله وجهه او لاد ه ګڼل کیږي. پښتانه د وی پیر خانه بو لي او ډېر د رناوی او عزت یې کوي.

همد اراز که څوک ناروغه شي نو د د م د عا او تعو یذونو لپاره سید انو ته ورځي او هغه پښتانه چې د کوم سید تر تعویذونولاند ې وي نو د کند هار په اصطلاح هغوی ته د روړیان وايي او د د وی نه ځا ښتونه او خورد ې هم اخلي. په پښتني سېمو کې د د غو سید انو یا پا چایانو سره پښتنو خپلوۍ او خیښۍ کړي د ي او د وی د پښتنو سره د اســـې نږد ې ا ړیکي لري او د اسې سره اخښل شوي د ي چې ګواکې هیڅ پښتون هم د وی له ځانه جلا نه ګڼي. د د غو سید انو نه پښتانه تل د خپل منځي شخړو او لا نجو په اوارولو کې مرسته غواړي او هره فیصله چې د وی وکـــړيـنـــو د واړو غاړو ته د منلو وړوي.

تاریخ حیات افغاني چې له نن نه ۱٤٥ کلو نه وړاند ې لیکل شوی د سید ا نو په اړ وند د اسې لیکي :

"د بني ها شمي قر یشو نه د حضرت امام حسن (رض) او حضرت امام حسین (رض) او لاد ې ته چې د پیغمـــبر (ص) لمسیان ول سید ان ویل کیږي. د افغانستان هیڅ یو لوی کلی نشته چې یو یاد وه کوره ساد ات د ې پکې نه وي.پـــه افغانستان کې سید انو ته د خپل معمول نوم نه پر ته خواجه، سید، میا، اغا، پاچا، صاحب، صاحبزاد ه او میر هم ولیـــي او

تنظیمي ټو پکیان پر کابل مسلط شول نو د چاپونو د د مولو لپاره یې سوځولی وا و له بد ه مرغه ما یې بله کاپي نه د رلود له، خـــو خـــبر شوم چې ښاغلی د کتور نثار احمد صمد هم د غه اثر له اردو نه پښتو ته ژباړلی د ی.

277 د غه اثر چاپ شوی نه د ی، یوازې یوه قلمي نسخه یې د بریتانیا په بریټش میوزیم کې خوند ي د ه مولف یې محمد کبیر د شیخ اسماعیل زوی د ی. کله چې زه په هند و ستان کې وم زما یوه د وست د د غه کتاب د قلمي نسخې مایکروفیلم زما په واک کې راکړ.کله چې استرالیا ته راغلم نو د اکتاب مې وژباړه اوس راسره د ی او که خد ای کول ډېر ژر به چاپ ته چمتو شي

278زما شخصي یاد د ښتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته زيات د رناوى كوي ([279])."

101.1 افغانستان كې د پښتنو سيد انو د استوګنې سيمې

1. د كونړ ولايت د پشد د سيمې سيد ان: د غه سيد ان ډېر مشهور او خلک ورته ډېر د رناوى لري
2. د ننګر هار ولايت د رود اتو د و لسوالۍ د مزينې د سيمې پاچايان
3. د ننګر هار ولايت د سره رود د ولسوالۍ د سيد انوكلى
4. د ننګر هار ولايت د خوږيا نيو د سيمې پا چايان
5. د لغمان ولايت د عزيزخان كڅ او د تير ګړيو د كلي پاچايان
6. د كاپيسا ولايت د تګاب د ولسوالۍ سيد ان چې د تګاب مياګل جان اغا هم د همد ې سيد انو نه و
7. د پكتيا د ولايت سيد ان چې په ګرد يز او زرمت كې اوسي. د ستر سيد شيخ شاه محمد روحاني مزار هم په زرمت كې د ى چې ډېر اراد تمند ان لري
8. د خوست ولايت سيد ان چې د وى ورته په خپله لهجه كې سيد ګي وايي او د خوست په ډېرو كې استوګنه لري
9. د پكتيكا ولايت د ارګون د بر مل د سيمې سيد ان
10. د ميد ان او ورد ګو ولايت سيد ان
11. د كابل ولايت د د ه سبزولسوالۍ د پايمنار پاچايان چې د پايمنارد پا چا صاحب زيارت هم هلته د ى. همد اراز د كابل په لويد يز كې د كلاى قا ضي په سيمه كې د شاه اغا زيارت هم ډېر مشهور د ى چې ډېر شمېر خلک يې زيارت ته ورځي
12. د لوګر ولايت د محمد اغې، خرخ او كلنګار د سيمې سيد ان
13. د بغلان ولايت سيد ان
14. د كند ز ولايت سيد ان
15. د بلخ ولايت سيد ان
16. د پروان ولايت د هوفيان شريف سيد ان چې سيد جان اغا پكې مشهور شخصيت تېر شوى د ى

279تاريخ حيات افغاني، د پېښور چاپ ٤٥٥ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

17. د غزني ولایت سید ان.چې زیاتره یې په واغز کې استوګنه لري

18. د زابل ولایت سید ان

19. د ارزګان ولایت سید ان

20. د هېلمند ولایت سېد ان: د هیلمند ولایت د ګرمسیر سید ان چې د خاص روحاني فیض نه برخمن د ي او په نو موړې سېمه کې عام پښتانه ورته ډېر د قد ر په سترګه ګوري. د د ې ترڅنګ بیا د سیاه بند سید ان چې اکثر خلک یې تور حلقي سید ان هم بولي د ولسي محبوبیت نه برخمن د ي اولویه پیرخانه لري. ([280])

21. د فراه ولایت سید ان

22. د هرات ولایت سید ان: چې په اصل کې د کونړ د پشد نه تللي د ي اود د وی نېکه مروارید اغا هلته ښخ د ی او زیارت ته یې ډېر شمېر خلک ورځي. د د وی د کورنۍ نه یو مهم تن توراغا نو مید ه. همد اراز د هرات ولایت د کرخ د ولسوالۍ سید ان او د هرات ولایت د انجیل ولسوالۍ د نوین د کلي سید ان هم مشهور د ي

23. د باد غیس ولایت سید ان.

24. د کند هار ولایت سېد ان: د د ې سیمې سېد ان تذکره لاند ې په بله برخه کښې ورکړ شوې د ه.

لنډه د ا چې د افغانستان په هر ولایت، ولسوالۍ او سیمو کې سید ان شته د ي.

101.2 د کند هار ولایت سېد ان

د کند هار په ولایت کې د پښین سید ان ډېر مشهور د ي. په کند هار کې سید ان د ارغند اب، پنجوائې، شاه ولیکوټ، میوند، ډنډ، معروف، ارغستان او ښوراوک په ولسوالیو او د کند هار د ښار په مرکز کې میشته د ي چې په ارغند اب کي یې ځانګړې سیمې د سید انو کلا چه، صوف، د ه ماسوس او د ارغند اب د سید لنو لنګر د ی د د ې ترڅنګ په کند هار ښار کې د سید انو په نوم کوڅې هم لري. که څه هم د کند هار د د ه ماسوس سید ان، خلک له اره صاحبزاد ه خېل بولي خو اوس په سید انوسره یاد یږي.

101.2.1 کند هار د سید انو ځینې مشهورې کورنۍ

1. په کند هار کې د نومیالي غازي شاه اشرف اغا کورنۍ: سید شاه اشرف اغا د افغانستان د خپلواکۍ هغه

280د ښېنوا د ویبپا ڼې مشر ښاغلي خالد هاد ي حید ري را استول شوي معلومات

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوميالى د ى چې كله غازي امان الله خان د سقاوي اړود وړ په ترڅ كې كند هار ته راغى نو د غه نوميالي اوباتد بيره پښتون سيد يې ملا وروتړله او د شاه امان الله بيرغ يې پورته كړ او ترغزني پوري د ټولو سيمو په نيولو كې يې د شاه امان الله خان مر سته وكړه.

2. د كند هار د پنجوائې د سيد محمد اغا كورنۍ چې په پنجوائې او شاوخوا سيموكې يوه نو ميالۍ كورنۍ د ه اود د غې كورنۍ زياتره غړي اوس هم په كند هار او پنجوايي كې ميشته د ي.

3. د شاه وليكوټ د ژوند ي شا ه اغا كورنۍ چې په كند هار اوشا او خوا سيموكې خاص اراد تمند ان لري.

4. د كند هار د مشهور جهاد ي شخصيت اروابناد حميد اغا كورنۍ.

5. په كند هار كې د يعقوب جان اغا كورنۍ چې د كند هار د سپيڅلې خرقې ته څېرمه مېشته د ه او هغه كوڅه چې د كند هار ميوند عمومي واټ او د سپيڅلې خرقې د شمالي د روازه سره نښلوي د يعقوب جان اغا په نامه ياد يږي.

6. د كند هار د سيد عظيم اغا كورنۍ چې د ښار په څلورمه ناحيه كې يې اوس هم يوه غټه كلاچه شته چې اوس د نيک محمد اغا په كلاچې سره ياد ېږي. د د غه سيد عظيم اغا يو ځوى سيد محمد نسيم اغا د د جنوبي زون تنظيمه رئيس و.

7. د كند هار د اوسني قومي مخورسپين ږيري سيد عبد الظاهراغا كورنۍ چې په ډيرو جرګوكې يې د كند هار د خلكو استازيتوب كړى د ى د د ې كورنۍ زيات شمير كسان اوس په جنوبي پښتونخوا كوئيټه كې ميشته د ي .

8. د كند هار د ارغند اب د حسام الد ين جان اغا علمي او سياسي كورنۍ چې په سيمه كې د پوره شهرت نه برخمنه د ه. د د غه حسام الد ين جان اغا زوم محمد سرورخان د كند هار نا ئب الحكو مه و.

9. د كند هار د مشهور روحاني شخصيت سيد عبد الرحمن شاه اغا كورنۍ چې په كند هار كې د خاص د رناوي نه برخمنه د ه. ويل كيږي چې د سيد عبد الرحمان شا اغا غورنيكه سيد اد م اغاد پښين د عمرزي سيد انو نه و چې وروسته د ملي قائد اعليحضرت احمد شاه بابا په وخت كي په كند هار كې ميشت شوى و او د هغه زوى سيد غلام جان اغا د كند هار يو د لويو قومي مشرانو څخه و او د هغه زوى سيد عبد الروف اغا د كند هار د سيد انو مشر او خان پاتې شوي و . د سيد عبد الروف اغا زوى سيد عبد الرحمن شاه اغا چې د كند هارد لو يوروحاني شخصيتونو نه واونومو ړى لومړى كس و چې په كند هار كي يې يو عام ميلمستون، ګلبڼ، د حيوانانو يو ژوبڼ ااو په لومړي ځل يو شخصي ميوزيم جوړ كړى و. ويل كيږي چې نوموړى ډير سخي سړى و او د قاد ريه طريقې پيرو هم و. د كند هارمشهور روحاني شخصيت پيرمرچ اغا د د ه د اراد تمند انونه و او اواعليحضرت محمد ظاهرشاه د هغه ژوبڼ او ميلمستون

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته د سیل لپاره راته . د د ه کوټۍ اوس هم د سید عبد الرحمن شاه اغا په نامه د کند هار په نوي ښارکـې موجود ه د ه او د ې ته ورته یوه لویه کوټۍ یې د کند هار په د هیمراسي کې هم شته.د د وی اصلي ځای په کند هار کې د بامیزو کوڅه د ه چې د بابیانو د کلاپه استقامت یې یو لوی احمد شاهي سرای اوس هـم هلته د د ه په نامه شته.

10. د ه خواجه د سید قد وس اغا علم پالونکې کورنۍ چي د کند هار د کاروان او منار کوڅو په مینـځ کـې میشته د ه .

11. د ارغند اب د لنگر د سید انو کورنۍ چې په سیمه کې د سید انو یو د لوی نفوذ لرونکي کورنیوـنـه د ه، د لنگر سید ان چې عام کند هاریان ورته ځانګړې د رناوی لري د کند هار په ارغند اب، میوند او کند هار ښار کې میشته د ي .

12. د کند هار د مشهور تاجر سید حبیب الله جان اغا کورنۍ چي د کند هار په ډنډ او نوي ښارکې میشته د ه.

13. د زلخان د سید انو کورنۍ چېد روسانو په وړاند ې ملي پاڅون کې یې هم د پام وړ ونډ ه د رلود ه د د غې کورنۍیو غړی سید فضل الد ین اغا د یوې جهاد ي جبهې مشر پاتې شوی و.

14. د تابین د غازي سید حید ر اغا کورنۍ چې د کند هار د ارغند اب په سېمه کې میشته د ه، سید حید راغا د میوند په غزا کې د غازي ایوب خان ترڅنګ د انگرېز سره په پوره مېړانه وجنګید او په هماغه ورځ په شهاد ت ورسید.نوموړی د سید انو د حید رزو قبیلې ته منسوب و او د هغه زوی سید عبد الغفار اغــا د تابین د مشرانونه و.د سید عبد الغفار اغازوی ډګروال سید نجم الد ین اغا د سرد ار د اود خان شهیدلـــه نژد ې پوځي ملگرونه و او د جمهوري نظام په راو ستلو کې یې د سرد ار د واد خان سره پوره ملتیا د رلود ه. نوموړی لومړنی تن و چې په ارغند اب کې یې به خپلو هڅو سره د سیند پرغاړه د شاه اشرف ښونځی په عصري ډول جوړ کړ، د سید نجم الد ین اغا زوی سید خالدهــاد ي حیــد ري د پښـــتوژبې لیکوال او شاعر د ی چې د ښنوا انټرنیټ پاڼې بنسټ یې ایښی او د غه پاڼه چلوي.

15. د د یلاوور د سید سرور اغا کورنۍ: د غه کورنۍ د روسانو په وړاند ي په ملي‌پـاڅون‌کـي ډېـري قربانۍ ورکړي د ي او د سید سروراغا زوی شهید امین الله اغا مشهور په لالاملنګ د کند هارله مشهورو غازیانو نه وچې په یوازي ډول به یې د روسانو پوره محاصره ماتوله. د کند هارچریکان نومي تاریخي اثر کې د د غه غازي ډېرې زیاتې کارنامې راغلي د ي او په ۱۹۸۲ زېږد ېز کال کې د کند هار په میانجوی سیمه کې د روسانو لخوا په مخامخ جگړه کې په شهاد ت ورسید او د میانجوی په جومات کې ښـخ د ی. د لالا ملنگ یو ورور سید طیب اغانومیږي.

16. د کند هار د فقیر روحاني شخصیت پیرمرچ اغا کورنۍ چې په هېلمند او کند هار کې میشته د ه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

17. د معروف د سید انو کورنۍ: د غه کورنۍ د کند هار په معروف ولسوالۍ کې میشته د ه چې په سېمه کې اڅکزي او علي زي خاص د رناوی ورته لري.

18. د بازګل اغا او سید ګل اغاکورنۍ : چې د کند هار د سید انو یوه مشهوره کورنۍ د ه او د ا څلویښت کاله کیږي چې په سعود ي عربستان کي میشته د ه او په مد ینه منوره کې استوګن د ي.ویل کیږي چې د غه کورنۍ د افغاني حاجیانو سره هرکال معنوي مرستي هم کوي.

19. د سپین کوڅي صاحبزاد ه کورنۍ چې زیارت یې د کند هار ښار په د وهمه ناحیه کې د ی او خلک ورته ډېر د رناوی لري.

20.د تور اغا کورنۍ چي زیارت ئې د سپیڅلې خرقې سره نږد ې د ی او ډېر شمېر د روږیان لري.

21. د کند هار په د هله کې د سید محسن اغا کورنۍ چې اوس په معصوم اغا سره شهرت لري. ویل کیږي چې د د غو سید انو کورنۍ خپلې ډېرې ځمکې د د هلې د بند جوړولو ته ځانګړې کړې وې او د اهم مشهوره د ه چې سید محسن اغا ته اعیحضرت غازي امان الله خان ډېر د رناوی د رلود او هغه به یې خپل پېر او مرشد باله. په هرو د ریومیا شتو کې به یې یو ځل کابل ته ورغوښت او د د ه د روحاني فیو ضا تو نه به یې ګټه او چتوله. د سید محسن اغا نیکونه سید ابد ال اغا او سید ال اغا نو مید ل چې لوی احمد شاه بابا هغوی ته ډېر د رناوی د رلود او کله یې چې د کند هار د ښار چې په هغه وخت کې د احمد شاهي ښار په نامه یاد ېد ه د جوړېد وراد ه او تکل وکړ نوابد ال اغا اوسید ال اغا یې چې د واړه ورونه وو راوغو ښتل او د د وی په متبر کولاسونو یې د د غه ښار د بنسټ ډېره کېښو دله، د د وی کورنۍ اوس هم د ښار په بامیزو کوڅه کي میشته د ه.

22.د سید حسین اغا کو رنۍ چې د کند هار په د یمراسۍ کې ئې غټه کلا او س هم د سید قا سم جان لغلپه نامه سره یاد ېږي.

23.د د ه ماسوس د غني جان اغا کورنۍ.

24.د ذاکر شریف د جهاد ي شخصیت سید محمد جان اغا کورنۍ.

25.د ګلجه اباد اوسبزکار د سید انو کورنۍ.

26.د مېر بازار سید ان چې د کند هار خلک ورته ډېر د رناوی لري او خپله پیر خا نه یې بولي.

101.2.2 کند هار سید انو مشهور شخصیتونه

1. غازي شاه اشرف اغا چې په د ویم ځل یې په کند هار کې د غازي امان الله خان بیرغ پورته کړه او ترغزني پورې یې ټولي سیمې بیرته د غازي امان الله خان تر ولکې لاند ې راوستلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. غازي سيد حيد راغا چې د ميوند په تاريخي غزا کې د افغان غازيانوسره يوځای په شهاد ت ورسيد .
3. غازي شهيد سيد امين الله اغا چې په لالا ملنگ مشهور و او په کند هاريانو کې د د جهاد د يو وتلي اتل په نوم شهرت لري.
4. سيد محمد نسيم اغا چې د تنظيمه رئيس و.
5. موسی کليم اغا چې د مشهورو جهاد ي شخصيتونو نه و اود کوټې په سرياب کې ښخ د ی .
6. روحاني شخصيت پير مرچ اغا چې اوس هم ژوند ي د ی او په جنوبي افغانستان کې د خلکو د ځانگړي د رناوي نه برخمن د ی.
7. روحاني شخصيت شهيد سيد عبد الرحمن شا ه اغا چې په کند هار کې يې ژوبڼ او ميوزيم د رلود.او هم هلته ښخ د ی .
8. د کند هار وتلی ولسي شاعر سيد عبد الخالق اغا
9. ډگروال سيد نجم الد ين اغا چې د سرد ار د اود خان د نږد ې ملگرونه و او د هغه سره د جمهوري رژيم په رامينځ ته کولو کې يې مهمه ونډه د رلود ه. نوموړي د جهاد په د وره کي هم د کند هارد مجاهد يد نو په فوځي روزنه کي د پام وړ ونډ ه د رلود ه.
10. خالد هاد ي حيد ري چې د پښتو ژبي يو ځوان ليکوال، شاعر او ژورنالست او د بېنـــوا د ويبپـــاڼـــې مسئول چلونکی د ی.

101.3 پښتونخوا د سيمې سيد ان

1. د سوات د بو نير د سيمې سيد ان چې سيد علي تېر مذي چې په پير بابا سره شهرت لري هورې ښــخ د ی اوټول پښتانه ورته زيات اراد ت او د رناوی لري.
2. د باجوړ د سيمې سيد ان
3. د چترال د سيمې سيد ان
4. د د ير د سيمې سيد ان
5. د خيبر ايجنسی سيد ان
6. د کورمې ايجنسی سيد ان چې پښتانه او شيعه مذهبه د ي او د احمد زيو، د کرمان د سيد انو، د تېـــراه د سيد انو او د ماوړه د سيد انو په نامه شهرت لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

7. د اورکزیو ایجنسۍ سید ان

8. د د ېره غازي خان سید ان

9. د پېښور د سیمې سید ان

10. د بنګښو د سیمې سید ان

11. د لکي مروت سیمې سید ان: چه د شېخ شاه روحاني اولاد ګڼل کېږي و د ابا خېل، مټوري، و میچن خېل کلو کښې استوګن لري. د د ې نه علاوه د تاجي زو سېد ان هم په علاقه کښې قد ر لري. نامتو لیکوال و تاریخپوه ډاکټر سېد چراغ حسېن چه کوم نه ګڼ شمېر کتابونه لکه د ود چراغ، تذکره پیر سباک، انوار چراغ، و د قیصو کتاب نالید لې بلا منصوب د ي، هم د ې سیمې نه د ې.

12. د شمالي وزیرستان سید ان ([281]): د شمالي وزیرستان سید انو ته په سېمه ابزه اصطلاح سید ګي وایي چې د وی د د غې سیمې په ځوی، د ویګر، ډنډ، ورغړ، رباط اوشوال کې استوګنه لري او نن د پښتنود یوې قبیلې په تو ګه مو جود د ي. سید ګي په پیل کې په د وو بر خو ویشل شوي د ي چې ملکا خېل او ذکر خېل نو میږي اود قبیلوي اتحاد له مخې ملکا خېل د ابر اهیم خېلو وزیرو سره متحد او یو مو ټی د ي. د سید ګي د قبیلې د خیلو نو او د استو ګنې د سیمو نو مونه په لاند ې ډول د ي :

- ذکرخېل، شد اد خېل، ابا خېل، شومېر خېل، مولي خېل او مصري خېل چې په ډنډ او رباط کې استوګنه لري
- شود ي خېل، لاد ه خېل، جبر خېل، ټول بیګ خېل، کبډي خېل، اتک خېل، رومي خېل،مد ک خېل، سرورخېل، زوبر خېل، نظر بیګ خېل او اخوند خېل چې په د ویګر او ځوی کې استوګنه لري
- میاګل خېل چې په د ویګر، ورغړ، ډنډ او شوال کې اوسیږي
- کاکا خېل، سره ګنډه، تره کي ګنډه، غوټي ګنډه چې په ډنډ کې او سیږي
- ملکا خېل، بود ر خېل، مسیري خېل، ایبار خون خېل، ګري خېل، خد ري، ګرړخېل، میسون خېل او خړه شوپه چې زیات شمېر یې په ځوی او لږ شمېر یې په د ویګر کې استوګنه لري
- همد اراز حکیم خېل په ډنډ او رباط کې استوګنه لري

13. سهېلي پښتونخوا سید ان: د سهیلي پښتونخوا سید ان په پشین، ژوب، چمن، لورلایي، او کوئیټه کې استوګنه لري چې مشهور ښنا خونه یې ښاد یزي، عمرزي، حید رزي او ابراهیمزي د ي.

281پښتني قبیلې د پېښور چاپ ۱۷۹ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د کوئټې په سید انو کې د سید عبد النافع اغا کورنۍ چې شاد یزي سید ان د ي د یاد ولـــوړ د ي چې زیات شمیر مرید ان ئې په کوئټه، پښین چمن او نورو سیمو کې شته.
- په پښین کې د سید انو یوه بله مشهوره کورنۍ هم شته چې مشر یې د سرانانو علي اغا د ی چې یو ستر عالم، مد رس او د کویټې، پښین او کراچۍ په پښتنو او غیر پښتنوکــې ډېــر شــمېر مرید ان اوارادتمند ان لري.

باید زیاته کړو چې سید انو د هند په نیمې وچې باند ې د ۱۴۱۴ میلاد ي کال نه تر ۱۴۵۱ میلاد ي کاله پورې واکمني کړې د ه چې د د وی واکمني د سید انو د واکمنۍ په نامه سر ه یاد ېږي چې د ځینو مشهورو واکمنانو نو مو نه‌یــې په لا ند ې ډول د ي :

خضرخان، سلطان مبارک شاه، سلطان محمد شاه اوسلطان علاؤالد ین (282)

101.4 افغانستان و پښتونخوا کې د سید انو مشهور شخصیتونه

افغانستان و پښتونخوا کښې د سېد انو مشهور شخصیتونه په د ې ډول د ي (283) :

1. د ختیز نابغه علامه سید جمال الد ین افغاني
2. د پښتو ژبې لیکوال، شاعر او فیلسوف اروابناد استاد ښاغلی ګل پاچا الفت.
3. د اعلیحضرت محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په وخت کې د عد لیې وزیرار وابناد ښاغلی سید شمس الد ین مجروح
4. د کابل پوهنتون استاد اروابناد شهید سید بهاؤ الد ین مجروح.
5. د قبایلو د وزارت پخوانی معین ښا غلی سید مسعود پو هنیار
6. د کونړونو پخوانی والي ښاغلی سید فضل اکبر
7. د کونړ او سنی والي ښاغلی سید فضل الله واحد ي
8. سیاسي شخصیت او لیکوال شهید ښاغلی سید یو سف میرنې
9. په ولسي جر ګه کې د خوږیا نیو پخوانی استازی ښاغلی فاروق میرنی
10. د پښتو ژبې لیکوال ښاغلی سید حسین پاچا

282هند وستان پر اسلامي حکومت، د مفتي شوکت علي فهمي اثر ۳۵- ۳۶. مخونه، د هلي

283زما شخصي یاد د ښتو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

11. د پښتو ژبې شاعره، ليکواله او ويند ويه اغلې مير من مستوره شال
12. د پښتو ژبې ليکواله او ويند ويه اغلې مير من پروين علي
13. ستر روحاني شخصيت سيد علي تر مذي مشهور په پير بابا
14. د افغانستان د ملي محاذ مشر ښا غلی پير سيد احمد ګيلاني
15. ښاغلی سيد اسحق ګيلاني
16. ښاغلې مېرمن فا طمه ګيلاني
17. د ننګرهار د ليسې پخوانی مد ير ښاغلی سيد مقصود سعيد ي
18. د ننګرهار د سره رود قومي مخور اروابناد معشوق جان اغا
19. ښاغلې د کتور کبرا مظهري مايار
20. د ښوا د ويب پاڼې بنسټ ايښود ونکی او مشر ښاغلی خالد هاد ي حيد ري
21. د پښتو ژبې مشهور شاعر ښاغلی سيد محمد طا هر بينا
22. د پښتو ژبې شاعر او ليکوال ښاغلی سيد نورالله ځل

102 شلماني

زمور پښت پو هان او نسب پېژند ونکي شلماني له اره سړبني پښتانه ګڼي چې د مومند وپـر سـترې قـبيلې ورګډېږي. د وی د پښتونخوا د خيبر ايجنسۍ کې د شلمان په د ره کې د تاترې په شا اوخواکې استوګنه لري او د د وی سېمه په لوی شلمان، کم شلمان ويشلې شوې د ه او د لنډي کوتل نه ۲۵ کيلو متره واټن لري او مشهور ښاخونه يې اليـم زي، ترکزي او کم شلمان د ي ([284]).

د د وی په ګاونډ کې شينواري، اپريد ي او ملا ګوري مېشته د ي. د خيبر ايجنسۍ نه پرته ځيـني شـلماني پـه سوات، الا ډنډ، د ېر، باجوړ، بو نير، شنګله، هريپور، ملکنډ، ډارګۍ، سـخاکوټ، صـوابۍ، چارسـد ه او عمـر زيـو (هشتنګر) چې مانا يې اته ښارونه د ي او پښتانه يې په خپله ورځنۍ محاوره کې اشنغر بولي مېشته د ي. د اسـې ويـل کيږي چې د شلمانيو ځينې کورنۍ د ننګرهار ولايت د سپين غر په لمنه کې د پچير اواګام د ولسوالۍ د تورې بورې په سيمه کې هم شته.

284پښتني قبيلې، د کتور لطيف ياد، ۱۸ مخ د د انش چاپ، پېښور

(c) ketabton.com: The Digital Library

102.1 استوګنې سیمې

په پښتونخواه کښې د شلمانو د استوګنې سیمې په د ې ډول د ي ([285]) :

1. په خیبر ایجنسۍ کې د و ی د شلمان په د ره کې استوګنه لري چې پېښور ته نږد ې موقعیت لري.
2. په صوابۍ کې
3. په چارسد ه کې د عمرزیو او تور لنډي په کلیوکې چې نوښار ته نږد ې موقعیت لري.
4. د ملکنډ ایجنسۍ په سخاکوټ، ډارګۍ، بټخېله، الا ډنډ، ډهیرې، تهانه او ګاټ کوټۍ کې.
5. د سوات په بریکوټ. مېنګوره، شېر پالم، جورا، خاري رای، سیجبان، بولکرای، برتهانه، پېشتوناي، باربارو او سواتیه کې (چې د سوات او د ېر تر مینځ پوله د ه)
6. د شانګله په کوټکۍ او نورو کلیوکې.
7. د د ېر په ټایمر ګړه، بلمباټ، ناوه ګۍ او چکد ره کې.
8. د هزاره په هریپورکې
9. په بونېر کې

د شلمان کلمه د سلم، سریمان او سلیمان سره ډېره ورته ښکاري چې د پښتنو د یوې لر غو نې سیمې (روه) نوم د ی او د تاریخ حیات افغاني د روایت نه هم د شلمان او سلیمان اړیکه ښکاري.

تاریخ حیات افغاني د شلمانیو په اړوند د اسي لیکلي د ي :

"شلماني په پیل کې د کورمې د سیند په غاړو کې اوسېد ل چې د شلمان د سیمې له کبله د وی په شلمانیو باند ې مشهو ر شول. ترد ې وروسته د وی له د غه ځایه تېراه ته لاړل او بیا له د غه ځایه یې هم ولېږد ېد ل او بیا د پېښور په شااو خواکې په هشتنګر (اشنغر) کې مېشته شول. په پنځلسمې میلاد ي پېړۍ کې یوسفزیو د وی له د غه ځایه بې واکه او وشړل. اصلي علت یې د او چې کله یوسفزیو د افغانستان نه پښتونخوا ته مهاجرت وکړ او د پېښور حد ود و تهورسېد ل نو د د لا زاکو د قبیلې نه یې د خپلې ګوزارې لپاره یو ه اند ازه ځمکه وغوښتله هغوی هم یوسفزیو ته ځمکه ورکړه، خو کله یې چې د شلمانیو نه یې د خپلو ځمکو د خړوبولو لپاره د اوبو غو ښتنه وکړه نو شلمانیو هغوی ته مثبت ځواب ورنکړ. په پای کې یوسفزي د د و ابې سیمې ته راغلل اود شلماني قبیلې سره یې چې له پخوانه یې د هشتنګر په سیمه کې یې خپل واک ټینګ کړی و په جګړې لاس پورې کړ. د جګړې په نتیجه کې شلمانیو ماتې وخوړه اود د شلمانیو د قبیلې مشر چې خالو نومېد و وژل شو، خوبیا وروسته سلطان اویس سواتي هغوی ته د سوات

---

[285] http://www.shalman.iwarp.com/whats_new.html

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سيمې په الا ډنډ کې ځای ورکړ چې اوس هم يو شمېرشلماني د يو سفز يو په سېمه کې مېشته د ي. "([286])

شلماني ډېر ميلمه پال او غيرتي خلک د ي. د وی د ميلمنو لپاره ښې حجرې لري او د ميلمنو ډېر قد ر کـــوي. شلمانيو په تاريخ کې ډېرې توري وهلي د ي. د وی د مغولو او انگرېزانو په وړاند ې په مېړانه جنگيـــدلـــي او خپـــل پښتني رسالت يې سرته رسولی د ی. شلمانيانود مغولو پر خلاف د ايمل خان مومند او د رياخان اپريـــد ي د مبـــارزو ټينگه ننگه کړې د ه. ([287])

شلماني خوارېکښه خلک د ي او زياتره د سو د اگريو په چارو بوخت د ي، ځکه چې سېمه يې غرنۍ او کرکېله پکې کمه د ه.په ټوله پښتونخواکې د شلمانيو مجموعي شمېر ۳ــ تنه خلک ښود ل شوي د ي.

102.2 نامتو شخصيتونه

شلمانو کښې نامتو شخصيتونه په د ې ډول د ي ([288]):

1. راحت خان شلمانی چې د هند د نيمې وچې تر خپلواکۍ د مخه د شلمانيو نا متو مشر و او ويـــل کيـــږي چې د ال انډيا د کانگريس د گوند د مشر او د هند د لومړي وزير پنډيت جواهرلال نهرو سره يې د هغه سفر په تر ځ کې چې پښتونخوا ته يې کړی و ليد لي و او د پښتنو د راتلونکي برخليـــک پـــه اړه يـــې ورسره خبرې اترې کړې وې. نو موړی د ملکنډ ايجنسۍ د سخاکوټ د شلمانيو نه و.
2. اروابناد نيک عمل خان شلمانی
3. اروابناد حاجي زبير شاه شلمانی
4. اروابناد ملک حضرت شاه شلمانی
5. اروابناد حکيم شاه شلمانی
6. اروابناد نيک شا ه شلمانی
7. اروابناد شا کر ا لله شلمانی
8. اروابنا د رحمن الله شلمانی چې په بابو مشهورو او د سرکاپې بالا اوسيد ونکی و.
9. اروابناد ملک رحيم شاه شلمانی
10. اروابناد گلستان خان شلمانی

286تاريخ حيات افغاني، ٤٨ـ مخ، د د انش چاپ، پېښور

287پښتني قبيلې، ١٨ـ مخ

http://en.wikipedia.org/wiki/Shilman288

(c) ketabton.com: The Digital Library

11. ار وابناد زيبانشاه شلمانی

12. اروابناد زيرن شاه شلمانی

13. اروابناد محمد نثار شلمانی چې د ملکنډ ايجنسۍ د سخاکوټ د بازار اوسيد ونکی و.

14. متوکل خان شلمانی د بهاما ډهيرۍ او سيد ونکی.

15. ګران باچا شلمانی

16. حبيب الله خان شلمانی

17. محمد سعيد غمګين چې د پښتو ژبې شاعر او د ملکنډ ايجنسۍ د بټخيله د الا ډنډ او سيد ونکی د ی.

18. بابا عبد الر حمن شلمانی چې د پښتو ژبې شاعر او د ملکنډ ايجنسۍ بټخيله د الا ډنډ او سيد ونکی د ی.
۳-حيات افغاني، د د انش چاپ، پېښور، ۵۱. مخو نه.

19. شيخ ګل صاحب شلمانی

20.اروابناد ملک غازي ګل شلمانی وزير خېل

21. فرېد شهزاد خان شلمانی د مټه د سجبان او سيد ونکی سيد کريم خان شلمانی

22.قاضي عبد الحی شاه شلماني

23.شهيد قاضي عبد الکريم شاه شلمانی چې د انګرېزانو سره په جګړه کې په ۱۸۹۵ ميلاد ي کال شهيد شـــوی
واو مزار يې بای پاس تهانړې ته نږد ې د ی.

24.محب ګل شلماني

25.عمر رحمن شلماني

26.سيد احمد خان شلماني

27.فضل کريم شلماني

28.پروفيسر خورشيد روشن شلماني

29.ډاکټر احمد خان شلماني

30.فضل غفار شلماني

31. جميل تاج شلماني

32.ارشد کريم شلماني

(c) ketabton.com: The Digital Library

33.محمد امين خان شلماني

103 شملزي

زموږ پښت پو هان او نسب پيژند ونکي د شملزيو يا شمولزيو د قبيلې خلک غلجي پښتانــه او د تــو خــو د قبيلې يو ښاخ ګڼي. د شملزيو د قبيلې خلک د زابل ولايت د شملزيوپه ولسوالۍ، د غزني په ولايت، د پکتيا ولايـــت د زرمت په ولسوالۍ کې چې زرمله يې هم بولي او د نيمروز ولايت د کنګ په ولسوالۍ کې استوګنه لري.[289]

د زابل ولايت د شملز يوولسوالي د همد ې قبيلې د نامه له کبله د شملز يو د ولسوالۍ په نامه سره ياد يـــږي. د شملزيو ولسوالي د زابل ولايت د د ربو نورو ولسواليو يعنې اتغر، شينکۍ او نو بهار سره ګډه پو له لري. همد اراز د شملز يو ولسوالي د ډيورنډ د کر ښې سره هم ګډه پو له لري او د شملز يو د ولسوالۍ د خلکو مجمو عي شمېر ۳۳۳۵۱ تنه ښو د ل شوي د ي. په د غې ولسوالۍ کې د ناصرو د قبيلې خلک هم استوګنه لري.[290]

شملزي غير تي، مېلمه پالو نکي، زړور او په پښتو او پښتو نوالې باند ې مين خلک د ي. شملزيو يو د نـــورو غلجيو قبيلو سره يو ځاى د مغولو پر خلاف په زابل کې د وياړه ډکې مبارزې کړي د ي. همد ارز د افغان- انګرېز په د رو ګونو تاريخي جګړو کې هم د شملزيوونډه د رنه د ه. د روسي ښکېلا کرو او بلو سګرو ځولکـــو نـــو پـــر خلاف د شملزيواو په مجمو عي تو ګه د تو خيو مبارزې زموږ د وياړلي هېواد په تاريخ کې په زرينو کر ښو ثبتې د ي.

د شملز يو د قبيلې خلک د زابل ولايت د نورو پښتنو په څېر د کر کيلې او مالد ارۍ په چارو بو خـــت د ي.د د وى په سېمه کې غنم او نورې غلې د انې کرل کيږي. همد اراز باد ام، انګور، منې او نور ډول ډول ميوې هم پکې شــته. ځمکې يې ز ياتره د کاريزونو په اوبو خړوبيږي، خو په وروستيو وختونو کې خلک د خپلو کر نې د ځمکـــو لپـــاره د واټر پمپونو نه هم ګټه اخلي. د د وى د ود و نه او رواجو نه کټ مټ د هغې سيمې د نورو پښتنو قبيلو په څېر د ي.

د شملزيو ولسوالي د زابل ولايت د مرکز د کلات نه ۷۰مېله واټن لري. له بد ه مر غه د افغانستان د ولت د غـــې سيمې ته هيڅ ډول پا ملر نه نه د ه کړې. نه پکې کوم روغتيايي مرکز شته چې خلک د خپلونارو غانو علاج پکې وکړي او نه هم د ولت د غې سيمې ته د بر ييښنا، ښوونې او روزنې او نورو بر خو کې کو مه پا ملر نه کړې د ه، نو ځکه يې زياتره خلک ډېر بېوزله او د پو هې له نعمته بې بر خې د ي. که څه هم چې د د غې قبيلې خلک د علم او پوهــې ســـره مينه لري او زيات شمېرليکوالان او شاعران يې په خپلې غېږه کې روزلي د ي. د د غې د لېکو الو او رو ښا نفکرانو نه يو هم ښاغلى حليم شملزى د ى. برسېره پرد ې چې د پښتو ژبې يو ښه او تکړه لېکوال د ى، په د يني او مـــذهبي او د ينې برخه کې هم د بشپړې پو هې خاوند د ى. د شملزيو د قبيلې ځينې نور مشهور کسان حاجي عز يز الله خان شملزى،

---

289 پښتني قبيلې، د د کتور لطيف ياد تاليف، ۱۸۱ مخ، د پېښور د د انش خپرند ويه ټولنه.

290 **http://en.wikipedia.org/wiki/Shamulzayi_District**

(c) ketabton.com: The Digital Library

غلام شملزی او عبد السلا م خان شملزي د ي.[291]

104 شیتک

د پښتنو قبیلو په ډله کې د کرلاڼیو په ټولنیز ګروپ کې د شېتک قبیله ډېره مشهوره د ه. د شیتک د قبیلې نــه په مجمو عي توګه مقصد د وړ، بنوڅي او تنې د ي.

ویل کېږي چې د د غې قبیلې مشر نیکه شاه فرید نومید چې وروسته په شیتک سره مشهور شــو. نومــوړی د ککی زوی او د کرلاڼ لمسی د ی. په پیل کې د شیتک د قبیلې خلک د سلیمان د غره په یوې لړۍ کې چې شوال نومېږي استوګنه د رلود ه چې اوس هم په د غه غره کې د خلکو پخوانی استوګنځی په ککۍ میله [292] مشهور د ی. ویل کیږي چې د شیتک د میرمنې نوم بانو یا بنو و او له همد ې کبله د وی په بانوزو یا بنو زیو باند ې مشهور شول چې وروســته د وخت په تېرېد و سره د غه کلمه د زیات استعمال په وجه په بنو څیو بد له شوه.[293]

شیتک د رې میر منې د رلود لې. د یوې میر منې اولاد ه یې تنې او د وړد ي، د د ویمې میر منې یعنــې بـانو (بنو) اولاد ه یې کیوي او سوراڼي او د رېیمې میر منې اولاد ه یې جیم یا زیلم او هوید نو مېـد ل چــې د د وی اولاد ه ډېره لږه او په کیوي او سوراڼي کې شا مله د ه.[294]

د وی په پیل کې د تو چي په جنوب کې د غره په لمنه کې او سېد ل، خو د سلطان شهاب الد ین غوري د واکمنۍ په وخت کې شیتکو د بنو په سېمه باند ې برید ونه پیل کړل. د بنو د سیمې د تسمیې وجه په اغلب ګومان سره د هماغې ښځې یعنې د بنو د نوم له کبله د ی. کله چې شیتکو پر د غه ځای برېد وکړ نو په هغه وخت کې د لتــه منګــل او هنــي پښتانه اوسېد ل. د د ې حملو په نتیجه کې د شیتک په اولاد ه کې د کیوي او سو راڼي اولس برید ونه جاري وساتل چې بیا وروسته منګل او هني له د غه ځایه ولېږ د ېد ل. د هني د قبیلې لږ شمېر خلک د هند وستان خواته لاړل او یو شمېر د منګلو د قبیلې سره یو ځای د سپین غره په جنوب کې اباد شول. د هني او منګلو د قبیلې تر وتلو ورو سته د د غــې قبیلې خلک د خپل پېر په لار ښووونه د بنو سېمه په خپل منځ کې په د ې ډول سره وویشله چې د میــری د مشــر زوی کیوي اولا د ې ته یې سهیلي برخه چې اوس په میري سره مشهوره د ه ورکړه، د ککي اولاد ې ته یې تر ختیځو بر خو پورې چې په هغه وخت کې زیاد ه اباد ه او ښه سېمه وه ورکړه، د کیوي د ویم زوی سمي ته یې تر نار پورې منځنــۍ برخه ځمکه او د سوراني او لا د ې ته یې د کورمې د رود شمال ته تر ټل پورې سیمې ورکړل شوې.[295]

291 د شملزیو د قبیلې په برخه کې د د ې مقالې د لیکوال شخصي یاد ښتو نه.

292مېله = (مېنه = ځای = ټا ټوبی) لیکوال

293پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۳٦۹ مخ

294پښتني قبیلې، د د انش چاپ، پېښور ۱۸۱- ۱۸۲ مخونه.

295حیات افغاني، د د انش چاپ، پېښور، ٥۱. مخو نه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شیتکو د اولاد ې یعنې د وړو، بنو ځیو او تنهیو ذکر د مخه په خپلو خپلو رد یفونو کې راغلی د ی.

105 شیرانې

که چیرې د شیرانیو د قبیلې د نسب شجره په غور سره وځیړو نو جوته به شي چې د غه قبیله د سړبن په ټولنیز ګروپ پورې یوه اړونده قبیله د ه. د شیرانیو د قبیلې شمال ته د وزیرو قبیله، لو یدیځ ته یې ژوب او د مند و خیلو د قبیلې سیمه، جنوب ته یې د کاکړو قبیله او ختیز ته یې هغه قبایل مېشته د ي چې په د یره اسماعیل خان کې استوګنه لري.[296]

د روایتونو پر بنسټ شرخبون پنځه زامن د رلود ل یعنې شیرانی، ترین، پانه، بړیڅ او اورمړ. ویل کیږي چې شیرانی د شرخبون مشر زوی و، خو پلار یې د مشرۍ پګړۍ ترین ته ورپه سرکړې وه،[297] له همد ې کبله شیرانی د خپل پلار او ورونو نه خپه او یو پیغام یې کاکړ ته چې د د ه مورنی نیکه و په د ې شرحه ورواستاوه:

"زه د لته ډېر په تنګ شوی یم، راشه او ماله ځانه سره بو ځه!"

کله چې کاکړ ته د غه پیغام وروررسید ه نو د خپلو څو تنو زامنو سره د شرخبون کورته ورغی او ورته یې ویل چې شیرانی پربړد ه چې زما سره لاړ شي. شرخبون پرد ې خبره راضي نه و، خو کله چې شیرانې په ټللو باند ې ټینګار وکړ نو په د غه وخت کې ترین په غو سه شو او شر خبون ته یې وویل چې شیرانی پربړد ه چې د کاکړ سره لاړ شي او که چیرې هغه د لته نه وي نو څه به وشي. په پای کې کاکړ، شیرانی له ځا نه سره بوت او شیرانې هم ژمنه وکړه چې د د ه اولاد ه د ې هیڅکله هم په سړ بنیو پښتنو کې نه شمېرل کیږي[298] او په د ې تو ګه د خپل مو رني نیکه یعنې د کاکړو په کورنۍ کې چې غر غښتي پښتانه د ي شامل شو او اوس په ښو او بد و کې د غر غښت د ټولنیزې ډلې سره اړیکي لري.

شیرانې د سهیلي پښتونخوا د شیر انیو په ډیسټریکټ یا ولسوالۍ کې استوګنه لري چې د د غه ډیسټریکټ د خلکو ژبه پښتو د ه. د شیرانې د یسټریکټ د ژوب، د یره اسماعیل خان او مو سی خیلو د ولسوالیو سره ګډه پوله لري. د شیرانیو سیمه د ګو مل جنوب ته پر ته د ه چې د سلیمان غر هم د د وی په سیمه کې مو قعیت لري. د وزیر ستان په څېر د د وی سیمه هم غر نۍ د ه. شیرانې زیاتره د کرنې او مالد ارۍ په چارو بو خت د ي. که څه هم د کرنې ځمکې یې لږې او او به هم چند انې پکې ډیرې نه د ي خو خلک غنم، جوار، اوربشي، وریجي او تنباکو کري. هغه شیرانې چې په غر نیو سیمو کې ژوند کوي د وی د غرونو لمنې په للمي ډول سره کري. د د وی حیوانات غوایي،

296اضلاع، ایجنسي ها وقبایل ایالت پښتو نستان، ۹۲ مخ.
297پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۱۲۷۷ مخ.
298حیات افغاني ۱۷۳-۱۷۶ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پسونه او وزې د ي.

د د وی په غر نيو سيمو کې د جنغوزيو او انارو ونې هم شته چې خلک يې ټولوي او په بازارونو کې يې پلوري. همد اراز د د وی په غر نيو سيموکې ډول ډول وحشي ځناور، ژوي او مر غان شته چې په د غو ځناورو او ژوو کې وحشي ګډان، سوی، وحشي پيشوګانې، وحشي ليوان، ګيد ړې، وحشي وزې او هو سۍ شته.

105.1 مشهور کلي يې

شيراڼي د پښتونخوا ايالت په د ېره اسماعيل خان او د سهيلي پښتونخوا د شيراڼيو په ډيسټريکټ کې استوګنه لري، خو ځينو خلکو يې د موسی خيلو د ډيسټريکټ د سنغر سيمې ته چې اوس ورته تونسه شريف وايې ليږ د يد لي او د د غې سيمې د د رنګ په تحصيل کې ژوند کوي.شيراڼيو د قبيلې مشهور کلي د اد ي [299] :

- لهار کلی
- کازا مليزي
- ستانو راغه
- چچوبي(ښځو بی)
- مير علي خېل
- ماني خوا
- سور لکۍ
- شنه پو نګه
- احمد ي د رګا
- لاوارا
- مرغ بل
- تور راغه
- د ب شيخان
- مغال کوټ

http://en.wikipedia.org/wiki/Shirani299

(c) ketabton.com: The Digital Library

- شین غر

105.2 مشهور ښاخونه او څانګې

د شیرانیو قبیله په لاند نیو ښاخو نو او څانګو ویشلې شوې د ه

- حسن خیل
- اوبه خیل
- کپیپ
- کرمانزي
- محمد زي
- سالار خیل
- مروت خیل
- سپند زي
- جوهر خیل

105.3 میلمه پا لنه

شیرانې میلمه پا لونکي خلک د ي. د وی د خپلو میلمنو ډېر قد ر کوي. د وی خپلو میلمنو ته ډول ډول خونـــد ور خواړه تیاروي. د وی په خوړو کې د لاند ي د غوښو، کړایي کباب، سره کړو غوښو، سابو او اوګرې نه ګټه اخلي.

105.4 ښوونه او روزنه

که څه هم شیرانې د علم او پو هې سره مینه لري، خو له بد ه مرغه د هغه ځای چارواکي د غې مهمې مسالې ته کو مه ځانګړې پا ملر نه نه کوي، نو ځکه د ښونځیو او تعلیمي مو سسو د کموالي په وجه د د غه ځای ډېر خلک او په تېره بیا ځوانان او نجونې د علم او پو هې له نعمته بې برخې ساتل شوي د ي او خلک مجبورد ي چې خپل اولاد ونه او زامن د یني او مذهبي مد ر سو ته ورولیږي.

شیرانې په عمو مي تو ګه غریب خلک د ي. د د وی خلک زیاتره د کرنې په چارو بو خت د ي، خو یو شـــمېر خلک یې د خلیج په عربي هېواد ونو کې هم مزد وري کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیرانې زړور او په خپلواکۍ مین خلک د ي. د انګریزي یر غلګرو په وړاندې یې له ویاړه ډکې مبارزې کړي د ي. د د غې قبیلې په نامتو مبار زینو کې یو هم ماشو خان شیرانی و چې د انګرېزانو سره په جګـــړه کـــې د ژوب د سیمې په سلیازي نو مې سیمه کې شهید شوید ی.

د د بړه اسماعیل خان او د سهیلي پښتونخوا سر بېره یو شمېر شیرانې د هند و ستان د راجستهان ایالت د ناګور شیرانې اباد په سېمه کې استوګنه لري چې د د وی سیمې په څلورو محلو باندې ویشل شوي د ي یعنې، صو فیه، غـــو ثیه، نجمیان او نوري. همد ارز هلته څو کلي هم شته چې شیرانې پکې استوګنه لري. د د غو کلیو نو مو نه په د ې ډول د ي :

- برنیل
- بهینیاد
- د انتا
- حمید پور
- ډونګاري

مشهور لیکوال حافظ محمود خان شیرانې او د هغه زوی اختر شیرانې د راجستهان د ناګور د سیمې شـــیرانې د ي. ویل کیږي چې شیرانې هند وستان ته لو مړی ځل د مغول واکمن همایون په وخت او د وهم ځل د اکبر پاچا په وختو نو کې راغلي د ي. د هند د راجستهان ایالت د شیرانیو نه سربېره یو شمېر شیرانې د هند وستان د ګجـــرات د لیـــالت د واد نګـــــر، کالیګـــــام او احمـــــــد ابـــــاد کـــــې هـــــم اســـــــتوګنه لـــــري. [300]
په عمو مي ډول شیرانې قبیلوي خصوصیات لري او د قوانینو تابع نه د ي.

106 شینواري

شینواری د پښتنو یوه مشهوره قبیله د ه چې د سړبن په ټولنیز ګروپ پورې اړه لري او د ســـپین غـــره پـــه شمالي لمنو او د ننګرهار په جنوب ختیځ کې مېشته د ي. د د وی یوه برخه د پښتونخوا ایالت په لواړګی، څو کـــورنۍ یې د کوهاټ په ځنګلونو کې، پېښور، د کونړ ولایت په سره کمر، د پروان ولایت د شینوارو په ولسوالۍاو کشمیر کې هم استوګنه لري.

پښتانه د تاریخ په رڼا کې د شینوارو د قبیلې په اړه لیکي د ي:

لکه چې د د غې قبیلې د شجرې نه معلومېږي چې کاسیان په یوولسو څانګو وېشل شوې د ي چـــې د شـــینوارو

[300] http://en.wikipedia.org/wiki/Sherani_District

(c) ketabton.com: The Digital Library

قبیله هم په د وی کې شامله د ه. لکه چې د پټې خزانې د روایت نه معلومیږي د خرشبون په اولاد ه کې د کند او ځمند اولاد ه د غوړی مرغی نه د غزني، کابل او پېښور د واد ي له لورې مهاجرت پیل کړ، نو په د غه وخت کې کاسیان بېرته د سلیمان غره ته لاړل او هلته مېشته شول. البته د کاسیانو یوې قبیلې (شینواری) د خاښي خېلو سره مهاجرت وکړ او د خیبر په شمال او جنوبي غرونو کې مېشته شول.[301]

د شینوارو شمال لوېد یځ ته د خوګیانیو قبیله، شمال ته یې د کابل سیند او د مومند و قبیله، ختیځ ته یې د ډیورنډ کرښه تر لواړګی پورې امتد اد لري او د اپرېد یو د قبیلې سره پوله لري او جنوب خواته یې سپین غر موقعیت لري. د وی د ننګر هار ولایت د هسکې مېنې (د ه بالا)، مومند د رې، نازیانو، اچین، د وربابا، غني خیلو، سپین غر، رود اتواود چپرهار په ولسوالیوکې استوګنه لري.

د شینوارو قبیله په لومړی سر کې په د وو پلارو وېشله کېږي چې یوه ته سه پای او بل ته عبد الرحیم خېل وایي. چې سه پای مشر ورور او عبد الرحیم خېل کشر ورور د ی. مشر ورور په خپل منځ کې اوومتپې د ي؛ حسن خېل، حمزه خېل، الیاس خېل(لیاس خېل)، ریند اد خېل، حید رخېل، بابرخېل، سلیمانخېل او کشر ورور یې په د ې تپو وېشل شوې د ي او هغه علي شېرخېل، عد ل خېل او سنګوخېل د ي.

106.1 استوګنې سیمې او ځایونه

- حسن خېل: حسن خېل د هسکې مېنې د ولسوالی په اوغز، ګورګوری، پایی، شیخ مید ان، یاغی بند، شپوله او ګیزاره کې پراته د ي. یو شمېر حسن خېل په غوښت د ره کې هم استوګنه لري. ویل کېږي چې د حسن خېلو شمېر به (۱۶__) تنه وي.
- حمزه خېل: د وی په خپل منځ کې د وه تپي د ي چې یوه احمد خېل او بل یې مغد ود خېل د ي. احمد خېل اکثره په هسکه مېنه او لږ شمېر یې په تنګی، شرمښی او لرو احمد خېلو کې اوسېږي. مغد ود خېل په ګاګره، ګجنه، مریز، سنګوټا او راوګی کې استوګنه لري. .
- الیاس خېل: الیاس خېل چې لیاس خېل یې هم بولي اکثره په هسکې مېنې، ګیزاره، لږ شمېر یې د هسکې مېنې په تنګی او یو شمېر په نری اوبو کې اوسېږي او د جعفریانو په نامه څو کورنۍ یې بیا د کوچیانو په ډول ژوند کوي.
- ریند اد خېل: د مامند په تنګی، باغ، اچین او ګرد ی کې پراته د ي. د ا ښاخ په څلورو څانګو وېشل شوی د ی او د پاخېلو، الیکه خېلو، بام خېلو او خلیفه خېلو نه عبارت د ي.
- حید رخېل: د ا تپه په خپل منځ کې د وه پلاره د ي چې یوه ته ((نیمې د ر)) او بل ته ((ممه خېل)) ولیي. ممه

301ښتانه د تاریخ په رڼا کې ۱۳۲۶-۱۳۲۷ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خېل په لنډۍ، مورګی چینه، د اوبۍ، اسد خېلو، تریلی، مید انک، سره کلا او هجوم کلی کې مېشته د ي.

- سیلمان خېل: په توتګی، وچکتوټ او د کوشتل په کلیو کې اوسېږي.
- بابر خېل:د ا یوه کوچنی ښانګه د ه چې یو شمېر یې په صند ق، بټن او چهل ګزي کې اوسېږي.
- علي شېرخېل: د ا د عبد الرحیم خېلو یوه ښانګه د ه چې ښه برخه یې په لواړګی او ښه یې په افغانستان کې مېشته د ي. د وی په اوو تپونو باند ې وېشل شوې د ي او هغه له عیسی خېلو، باخېلو، تړخېلو، پیروخېلو، اش خېلو، خوګاخېلو او شود ن خېلو نه عبارت د ی.
- عد ل خېل:د ا هم عبد الرحیم خېلو یوه پښه د ه. د ا تپه په خپل منځ کې د وه پلاره د ي یعنې عثمان خېل او کرګوخېل.
- سنګوخېل:سنګوخېل په د رېو پلرونو باند ې وېش شوې د ي؛ ګد وخېل، ښلورپلاری او غني خېل، سنګوخېل د مند تی نه تر غني خېلو پورې د نازیانو په د رو کې پراته د ي.[302]

له د ې کبله چې د شینوارو یوه برخه د خیبر د تاریخي د رې په شاوخوا کې استوګنه لري نو د خیبریانو په نامه سره هم یاد ېږي چې اورکزی او اپرېد ي هم په همد ې نوم‌ونو مشهور د ي. د تورخم او شمشاد سیمې هم د علیشېرخېلو شینوارو د استوګنې سیمي د ي. د لواړګی شینواری په خپلو خېلونو کې وېش د حجرې له مخې ترسره کوي چې اوس د هر خېل حجري په لاند ي ډول د ي:

- خوګاخېل (۱۷۲) حجرې
- شېخ مل خېل (٦٨) حجرې
- اش خېل (۲۳) حجرې
- مختارخېل (۲۱) حجرې
- غني خېل (۳۵) حجرې.

د لواړګی شینواری اکثره د سود اګری په چارو بوخت د ی او هغه ترانسپورتي تجارتی لارې چې د کابل او پېښور تر منځ چلېږي د همد ې خلکو په لاس کې د ي.[303] د لواړګی شینواري د افغانستان د شینوارو سره بنې اړیکې لري. د لواړګی د شینوارو شمال خواته شلمان، ختیځ ته یې ملاګوری او جنوب ختیځ ته یې اپرېد ي موقعیت لري. د لواړګی سیمه د تورخم نه د خیبر د اپرېد و تر پوله شپږ میله اوږد ه او د رې ښلور میله پلنه د ه. شینواري په مېلمنه پالنه کې مشهور د ي. د د وی حجرې تل د مېلمنو او مساپرو پر مخ خلاصې وي. د حجرو تر څنګ یې جوماتونه هم

302پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ۱۸٦-۱۸۷او ۱۸۸ مخونه، د پېښور چاپ

303اضلاع، ایجنسي ها وقبا یل ایالت پښتو نستان، ۵۷ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شته، په د وی کې د جرګې سستم ډېر قوي د ي او اکثره خلک خپلې لانجې د قومي جرګوله لارې اواروي. دلواړګی شینواری اکثره خپلې جرګې په سپین جومات کې چې د لواړګی تر منځ د لويي هد يرې سره موقعيت لري جوړوي.

په شينوارو کې د نورو پښتني قبيلو په څېر د ننواتی د ود هم ډير قوي د ي چې ارو مرو يې قبلوي او مني يي. په د وی کې د سولې کولو د ود هم د پخوا په شان په خپل حال پاتې د ی چې (تيږه) يې بولي او اپرېدې ورته (کاڼی) وايي [304]

همد ا راز د باجوړو په الينګار، چمرکنډ، څاوګی، شېخ بابا او سره کمره کې هم شينواری استوګنه لري. د شيګل شينواری تقريباً د رې سوه کاله پخوا د ځينو عواملو له کبله د سره کمره خواته تللی د ي او د شيګل ځمکه يې له نورو قومونو څخه چې په هغه وخت کې کافران وو نيولی وه. د شينوارو راګ شيګل ته او د نورو قومونو څخه د شيګل نيول د شيخ بابا په مشری چې اصلي نوم يې (ذکريا) د ی ترسره شوې د ي. د د وی سره د شيګل په نيولو کې مامونډ و هم ملګرتيا وکړه. شينواری د کافرانو د سخت مقاومت سره مخامخ شول په تېره بيا هغه وخت چې د کنډرو کلا محاصره شوه نو شېخ بابا امر وکړ چې ټول شينواری د ی د کلا د سوځولو لپاره يوه يوه ګېډۍ لرګي راوړي نوموړي کلا وسوځل شوه او شينواری بريالی شول چې وروسته شېخ بابا د شينوارو تر منځ شيګل ووېشه چې‌په د ې وېش کې اد رم (عبد الرحيم خېلو) ته کټه سيد، امان کوټ، ګربوړی، کنډرو، زېږبت ډاګ، ملاعلم کلی، شينکی، غرتنګی او شنګر شا ورسېد ل. سليمانخېلو ته چاکوړی، شينګرګل، نيم لاچی، سيمه لام، بنود يت، سورمل، برګلهيی اوماتيينه ورسېد ل. [305]

په لواړګی کې د عليشېرخېلو څانګې د ا د ي؛ خوګاخېل، شېخ مل خېل، پيروخېل، ميرد اد خېل، اش خېل، مختارخېل، غني خېل، پتمی خېل، بسی خېل، طالب خېل، سيد خېل، اشرف خېل، طوطی خېل، شربی خېل، بابی خېل، شد ان خېل، ماد ور خېل، مياخېل او عالم خانی. د ننګرهار په ولايت کې د شينوارو شمېر (۱۵۵۲۷) تنه، د کونړ په ولايت کې (۵ــ) تنه د لواړګی شينواری (۱۲۷۷ـ) تنه او د سره کمر شينواری (۱۳ــ) تنه بنود له شوې د ي.

د ننګر هار ولايت پر شينوارو سر بېره يو شمېر شينواري د کند ز ولايت په مرکز، د د شت ارچي، لمام صاحب او خان ابا د په ولسو اليو کې مېشته د ي. د پروان په ولايت کې هم د شينوارو په نامه يوه ولسوالی شته چې د او سيد ونکو شېر يې ۳۹ـ۵۷ تنه بنود ل شويد ي، خو په مجمو عي ډول په ټول افغانستان کې د شينوارو دقبيلې شمېر ٤ـــ تنه بنود ل شويد ي. همد اراز د غزني ولايت په قره باغ ولسوالۍ کې هم يو شمېر شينواري استوګنه لري. د کابل په سمت خانه، کلای زمانخان، ششد رک او د ه خد ايد اد کې هم ډېر شمېر شينواري استوګنه لري.

شينواري په هېواد مين خلک د ي. د وی د تاريخ په اوږد و کې د هېواد د هر غليم اوير غلګر په وړاند ې په مېړانه جنګيد لي د ي او د خپل ګران هېواد افغانستان د د فاع لپاره يې خپل هېواد نی رسالت سر ته رسولی د ی.

304پښتانه، ۱۸ـ – ۱۸٦ مخونه، کابل، ۱۳٤۹ کال.

305د پښتنو ټولنيز – اقتصاد ي جوړښت، ۲۸، ۲۹ او ۳ـ مخونه، کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

106.2 نامتو شخصیات

د شینوارو قبیلې په خپلې غیر کې په افغانستان اوپښتونخوا کې ډېر نامتو شخصیتونه روزلي د ي. په د غــــو شخصیتونو کې شاعران، لیکوالان، انجنیران، ډاکتران، محققین، پوځي جنرالان او صاحبمنصبان، قا ضـــیان او ځینـــي مشهور قو مي شخصیتونه په لاند ې ډول د ي.

1. د پښتو ژبې نا متو شاعر ښاغلی اروابناد امیر حمزه خان شینواری چې پښتانه ورته د د رناوي له کبله حمـــزه بابا وایي.
2. اروابناد ښاغلی سرمحقق د وست شینواری چې د پښتو ژبې د اد بیاتو، گرامراوژبپوهنې په برخه کې یې ستر خد متونه کړي د ي.
3. اروابناد ښاغلی سر محقق محمد اکبر معتمد شینواری چې نامتو محقق او متر جم و.
4. اروابناد ښاغلی محقق خیر محمد ساد چې په پښتو ژبه یې ډېر اثار لیکلي د ي.
5. اروابناد ښاغلی محقق شهزاد ه زیارنچې په پښتو فولکلوریکه برخه او په تېـــره بیـــا د شـــینوارو دقـــبیلې د نرخونو، رواجونو او ځلو په برخه کې یې ډېرې مقالې لیکلي د ي.
6. اروابناد ښاغلی ډاکټر جکړ شینواری چې یو علمي شخصیت و او په پښتو ژبه یې ډېر اثار کښلي د ي.
7. ښاغلی ډاکټر ماه خان شینواریچې د پښتو ژبې یو تکړه محقق او څیړونکی د ی.
8. اروابناد ښاغلی رفیق شینواری چې د پښتو مو سیقۍ ته یې د قد ر وړ خد متونه کړي د ي.
9. ښاغلی حبیب الله زړه سواند چې د پښتو ژبې ښه شاعرد ی.
10. ښاغلی سلطان جان کلیوال
11. ښاغلی انجنیر ستانه میر زهیر شینواري
12. ښاغلی قاري استاد بر کت الله سلیم چې په افغانستان کې د سپیڅلي قران نامتو قاري د ی.
13. ښاغلی مثل خان شینواری
14. ښاغلی عبد الو کیل سوله مل شینواری
15. ښا غلی چټک شینواری چې د پښتو ژبې شا عر د ی.
16. اروابناد ښاغلی فضل هاد ي شینواری چې په شینوارو مولوي صاحب باند ې مشهور او د سترې محکمې رئیس و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

17. ښاغلی د کتور محمد ابر اهیم شینواری چې ښه لیکوال، د سیاسي مسا یلو شنونکی اوژورنالیست د ی.

18. اروابناد ښاغلی ماما زرغون شاه شینواری چې مجرب عسکري صاحب منصب و.

19. په ولسي جر گه کې د شینوارو د خلکو استازی ښاغلی ببر ک شینواری.

20.په ولسي جر گه کې د خلکو استازې اغلې ملالۍ شینوارې.

21. د افغانستان د کریکیټ د بورډ غړی ښاغلی سمیع الله شینواری.

22.ښاغلی هنر غیرت

23.ښاغلی ډاکټر بر هان الله شینواری

24.ښاغلی شمله د ار خان شینواری

25.ښاغلی غلام نبي شینواری

26.ښاغلی اجمل شینواری

27.د محاکمو پخوانی رئیسا رواښاد حبیب الله خان شینواری

28.اروابناد قاضي شیند ي ګل خان شینواری.

29.ښاغلی قا ضي محب الله خان شینواری

30.انجنیر هو ښیار شینواری.

31. په ولسي جرگه کې د شینوارو د خلکو استازی ښاغلی ډاکټر عصمت الله شینواری[306]

32.د افغانستان مشهور لیکوال، ژورنالیست او مبتکر کارتونیست ښاغلی هژبر شینواری.

33.ښاغلی مراد شینواری

34.ښاغلی عبد المحمد شینواری

35.ښاغلی قاضي کمال شینواری چې د پښتو ژبې ښه لیکوال او متر جم و.

په پښتونخوا کې د شینوارو مشهورې څیرې په لاند ې ډول د ي :

1. ښاغلی انجنیر اعظم خان شینواری د ورسک د ډیم مشر انجنیر
2. د وفډا مشر ښاغلی ذاکر شینواری
3. سیا ستوال ښاغلی ناظر خان شینواری

306زما (د د ې مقالې د لیکوال) شخصي یاد د ښتونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. ښاغلی بریګیډر قیوم شپر شینواری
5. سیا ستوال ښاغلی شهباز ګل شینواری
6. د پولیسو افسر ښا غلی اسرار خان شینواری[307]

د ۱۳۸۳ کال په پیل کې یو شمېر شینوارو د کابل د ښار د باغ علیمردان په سیمه کې غونډه وکړه او دیوې قومي شورابنسټ یې کیښود چې د شینوارو د قومي شوراپه نامه ونومول شوه چې نوموړې شورابیاد همدې کال د چنګابښ په میاشت کې په رسمي توګه د عدلیې وزارت د سیاسي ګوند ونو او ټولنیزو سازمانونو په ریاست کې ثبت اوراجستر اوپه فعالیت یې پیل وکړ. نوموړې شورا خپل یوځانګړی ویبسایټ (ویبپاڼه)هم لري چې پته یې په دې توګه د ه www.shinwari.org.د دې شورامرکزي د فتر د کابل ښار د قوای مرکزد اریانا کارتې د شینواري مارکیټ په د ریم پوړ کې د ی اوولایتی د فتر یې د ننګرهارولایت د مرکزجلال اباد د ښار د پوهنتون روغتون ته مخامخ موقعیت لری. د اشوراځانته یوه اساسنامه اونشان هم لري.

107 طوطا خېل

د پښتني قبیلو د پېژند نې په لړ کې د اځل ګرانو لو ستو نکو ته د تو تاخېلو قبېله چې د طو طاخېلو په بڼه هم راغلې د ه د رپېژنم. د توتا خېلو قبیله په اوسني وخت کې د پکتیا ولایت د مهمو قبیلو نه شمېرله کیږي. د پښتني عنعنوي او روایتي شجرو پر بنسټ تو تاخېل له اره د پښتنو د غلجیو په ټولنیز ګروپ او ډلې پورې یوه اړونده قبېله د ه او د اند ړو د قبیلې یو ښاخ ګڼل کیږي.[308]

د توتاخېلو د قبیلې خلک د پکتیا ولایت د سید کرم په ولسوالۍ کې د احمد زیو د قبیلې د خلکوترڅنګ ژوند کوي. د اسې روایتونه شته چې توتاخېل په لو مړي سر کې د غزني ولایت د اند ړو په سیمه‌کې ژوندکاوه، چې وروسته د ځینو بېلا بېلو عواملو په وجه د خپلې استو ګنې او سنۍ سیمې ته لېږ د یدلي د ي.[309]

توتا خیل زړور، جنګیالي، غیر تي، میلمه پالو نکي او په پښتو او پښتونولی باند ې مین خلک د ي. د هېواد د خپلواکۍ په د رې ګونو جګړو کې یې د پکتیا د نورو پښتني غیرتمنو قبیلو په څېر یې د انګریزي‌یر غلګرو ځواکونو پر خلاف د ویاړ ه ډکې مبارزې کړې د ي او کله چې روسي ښکیلاګرو او بلو سګرو زموږ په ټا ټوبي ګران افغانستان باند ې د وحشت نه ډک برید وکړ نو د توتاخېلو د قبیلې شاه زلمیو هم خپل هیواد نی رسالت په ښه تو ګه تر سره کړ.

307http://en.wikipedia.org/wiki/Shinwari_tribe

308معلومات مختصر د رباره اقوام وقبایل سر حد ي کشور، ۵۳ مخ.

309پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ۱۹. مخ د پېښور د د انش چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تو تا خیلو د قبیلې خلک زیاتره خلک د کرنې اومالد ارۍ په چارو بوخت د ي، خو ځینې یې د سـود لګـرۍ چارې هم پر مخ بیا یي. هغه خلک یې چې د کرنې او مالد ارۍ په چارو بوخت د ي نو د وی غوايي، غولګـانې، پسـونه، وزې او میږې هم ساتي.

د تو تا خیلو د قبیلې رواجونه او د ود ونه کټ مټ د هغو قبیلو په څېر د ي چې د وی ورسره ژوند کوي په د وی کې پښتني د ود ونه او په تېره بیا د جرګې سیستم پیاوړی د ی او خلک خپلې لانجې دقـومي جـرګـولـه لارې اواروي.

د د غې قبیلې ځینې کورنۍ د پکتیا ولایت په مرکز ګرد یز او ځینې یې په کابل کې هم استوګنه لري.

107.1 مشهور شخصیتونه

د توتا خېلو قبیلې په خپلې غیږ کې ځینې نامتو شاعران، استاد ان او د علم او پو هې لارویان روزلي د ي چې د ځینو نومو نه یې په لاند ې ډول د ي:

1. د کابل د پو هنتون استاد ښا غلی پو هند وی نسیم ګل تو تاخېل
2. د کند هار د پو هنتون رئیس ښاغلی ډاکټر حضرت میر تو تاخیل[310]

د ١٣٥٤ لمریز کال د سر شمیرنې له مخې د پکتیا په ولایت کې د تو تا خېلو د قبیلې د خلکو شمېر ٢٢٣٤. تنه ښود ل شوي د ي چې ښایې اوس به یې په شمېر کې څو برابره زیاتوالی راغلی وي.[311]

108 علي خېل

که چیرې د پښتنو د نسب شجره یا د نسب ونه په غور سره تر څیړنې لاند ې ونیوله شي نو جوته به شي چې علي خېل د غلجیو پښتنو په ټولنیز ګروپ کې یوه مهمه قبېله د ه، ځکه چې سلیمان چې او لاد ه یې د سلیمان خېلو پــه نامه سره یاد ېږي د هغه د ویم ورور علي نو مید چې اوس د هغه او لاد ه په علي خېلو سره مشهوره د ه.

تاریخ حیات افغاني چې له نن نه ١٤٦ کلونه وړاند ې لیکل شوی د ی د علي خیلو غلجیو په اړوند د اسې لیکلي د ي :

" د زرمت سېمه چې پښتانه یې زرمله هم بولي نیمايي او سید ونکي یې علي خېل د ي. پا تې علي خېل په مقــر او نورو سېمو کې استوګنه لري. د علي خېلو د مند وزي د ښاخ یوه څانګه اسما عیلزي د ي چې د وې وړې څانګې یــې

310 د توتا خېلو د قبیلې په اړوند زما شخصي یا د د اښتونه

311 پښتني قبیلې، ١٩. مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيد ن خېل او چند ړ خېل نو ميرړي چې د د رې کو ټي په نامه سره هم ياد ېږي چې د خوست په سېمه کې د د وی ځلور سوه کورنۍ مېشته د ي."[312]

د علي خېلو د قبيلې نورې څانګې د اد ي :

ممو زي، مش خېل، يوسف خېل، علي خان خېل، علي شېر خېل، مند وزي، کريم خېل، مشي خېل، نوروز خېل، باړي خېل، ازاد خېل، کړو خېل، خيري خېل، جباري خېل، اد م خېل، جانو خېل، اخوند خېل، سر مست خېل، ازارخېل، بنګي خېل، فرار خېل، فتح خېل، د ريا خېل، نيکنام خېل، ميرزاخېل، ګيد ازي، زيبا خېل، عمر خېل، پارو خېل، سلطاني، اسماعيلزي، پيراخېل، مقرب خېل، تتي خېل، شکي خېل، ملککي، شالي خېل، شهباز خېل، فاطمه خېل، نيک زنخېل، تاو خېل، کشي خېل، هبت خېل، محمد خېل، مقام خېل، پيرخې، جوري زي، غو رګي، مير خانخېل، د وري خېل، کمال خېل، اعظم خېل، سني خېل.[313]

يو زيات شمېر علي خېل د پکتيکا ولايت په مرکز شرنه کې هم استوګنه لري چې د د وی شمېر د ۱۳٦. لمريز کال د سر شميرنې له مخې ۳٦۸٤۸ تنه د ی چې بنا يې اوس به يې شمېر ترد ې لا نور هم زيات وي.

د غزني په ولايت کې د علي خېلو د قبيلې خلک د د غه ولايت په مرکز او هم د مقر، ګيلان، قره باغ او د اب بند په ولسواليو کې استوګنه لري چې په نو موړي ولايت کې د ۱۳٦. لمريز کال د سر شمېرنې پر بنسټ د د وی مجمو عي شمېر ۳۲۸٤۸ تنه ښود ل شوی د ي چې بنايې اوس به يې شمېرډېروي.[314]

د ننګر هار د ولايت مرکز جلال اباد ښار ته نږد ې د علي خېلو په نامه يو کلی شته. همد اراز د هند د پنجاب ايالت په جلند هر کې هم د علي خېلو د قبيلې خلک شته. د سهيلي پښتونخوا د ژوب په سېمه کې هم د علي خېلو په نامه يو بنا رګو ټی شته، خو هغه علي خېل چې د پکتيا ولايت د ځا ځيو په ولسوالۍ کې استوګنه لري هغه د ځا ځيو په قبيلې پورې اړه لري. هغه علي خېل چې په وزير ستان کې استوګنه لري هغه د وزېرو د قبيلې يوه څانګه د ه.[315]

علي خېل زړور، جنګيالي، ميلمه پا لونکي او په پښتني ننګ او غيرت ټينګ خلک د ي. د وی ډېر ښه اس ځغلوونکي د ي او په نېزه بازۍ او سانګې وهلو کې مشهورد ي.

لنډه د ا چې په ټول افغانستان کې د د وی شمېرد ۸۳٥٤۳ تنو په شا او خواکې اټکل شوي وو چې بنا يې اوس به يې شمېر خورا زيات وي.

312تاريخ حيات افغاني، ۲۸۷-۲۸۸ مخونه، د د انش چاپ، پېښور.

313د ياد شوی اثر د ۲۸٦ مخ د نسب ونه.

314پښتني قبيلې، ۱۹۱-۱۹۲ مخونه، د د انش چاپ، پېښور.

315 د د ې مقالې د لېکوال شخصي ياد د اشتونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

109 عمر خېل

د پښتني قبيلو د پيژند لو په لړ کې د اځل يوه بله قبېله د رپېژنو چې عمر خېل نو ميږي او د غلجيو پښتنو په ټولنيز ګروپ پورې اړه لري.

د عمر خيلو د قبيلې خلک د لغمان ولايت د مرکز پورې اړوند ه چهارد هي او همد اراز د ميد ان ولايت د نـــرخ په ولسوالی، د کند ز ولايت د علي اباد په ولسوالی او د بلخ ولايت د شولګرې او بلخ په ولسواليو کې هم استوګنه لري.

عمر خېل زياتره د کرنې او مالد ارۍ په چارو بوخت د ي، خو څرنګه چې د د غې قبيلې خلک د علم او پوهــې سره زياته مېنه لري نو زياتره يې د ولتي د ند ې هم لري.[316]

عمر خېل د نورو پښتنو قبيلو په څېر ميلمه پا لونکي، په هېواد مين اوپه پښتني ننګ او غيرت ټينګ خلــک د ي.د عمر خېلوقبيلې ډېرپوهان، ډاکټران، انجنيران، ليکوال او د علم اوپو هې د د ګر نا متو کسان ټو لنې ته وړانـــد ې کړي د ي.

د عمر خېلو د قبيلې نامتو کسان د اد ي :

1. اروانباد عبد الکريم عمر خېل چې د لغمان ولايت د چهارد هي د سيمې د عمر خيلونه و او د اعليحضرت محمد ظا هرشاه د واکمنۍ په وخت کې يې د حکمرانۍ او ولايت د ند ې تر سره کړي د ي.
2. د کتور عبد الکبير رنجبر چې د اروانباد عبد الکريم عمر خېل په کورنۍ پورې اړه لري. نومــوړی مــورخ، ليکوال او د ډېرو علمي مقالو خاوند د ی. د د کتور نجيب الله د حکومت په وخت کې د افغانستان د علــومــو د اکيډيمۍ رئيس او په تېره د وره کې د ولسي جر ګه کې غړی هم و.
3. د کتور عبد البصير رنجبر چې د افغانستان بانک رئيس و.
4. عبد الصمد ازهر چې په هند کې د افغانستان د د ولت سفير و.[317]

د ۱۳۵٤ کال د مرکزي احصا ئيې د سر شميرنې پر بنسټ د لغمان ولايت د عمر خېلو د قبيلې د خلکو شمېر ۲۱۸۸ تنه ښود ل شوی و چې ښايې اوس به يې په شمېر کې ډېروالی راغلی وي.[318]

---

316 د کتور لطيف ياد، پښتني قبيلې، ۱۹۲ مخ، د پېښور چاپ.

317 د مقالې د ليکوال (لطيف ياد) شخصي ياد ښتونه.

318 معلومات مختصر د رباره اقوام وقبائل سر حد ي کشور، ٤۲۵ مخ، د کابل چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

110 عیسی خېل

عیسی خېل له ا ره د پښتنو د لود ي قبیلو پورې یوه اړوند ه قبیله د ه او د لود ي د زوی نیازي اولاد ه ګڼله کیږي. نیازي د خپلو د ریو مېر منو نه د رې زامن د رلود ل چې با هي، جمال او خاکو نو مېد ل. عیسی په اصل کې د خاکو زوی و چې د د ه اولاد ه د عیسی خېلو په نامه سره یاد یږي.[319]

په پیل کې د نیازیو قبېله چې عیسی خېل یې یوه څانګه ګڼله کیږي د افغانستان د غزني ولایت د شلګر په سېمه کې مېشته ول چې وروسته د اند ړو او نورو غلجیو قبیلو د غلبې په وجه له د غه ځایه لېږد ید لو ته اړ ېستل شول او د سلیمان د غره ختیزو بر خو او د ټانک په سېمه کې مېشته شول.د شلګر د سیمې نه د د وی د لېږد ید و اصلي وجه د اوه چې د د وی شمېر لږ وو او د غلجیو قبیلو سره یې د مقابلې توان په ځان کې نه لېد ه. په د غه وخت کې د وی زیاتره د پووند ه او سود اګرو په ډول ژوند کاوه او لږه اند ازه د کر کیلې په چارو هم بو خت ول.[320]

هغه وخت چې بهلول لود ي په ۱۴۵۰ز کال کې د هند وستان واکمن شو، نو د خپل ځواک د پیاوړتیا لپاره یې د افغانستان یا روه نه د خپلې قبیلې خلک او نور پښتانه د نوکرۍ او نورو پو ځي د ند و د تر سره کو لو لپاره هند و ستان ته ور وغو ښتل او په هند و ستان کې یې د پښتنو د مېشته کېد و لپاره یو ځانګړی فرمان جاري کړ.په د غه وخت کې د نیا زیو د قبیلې ډېر ښنا خونه او څانګې هند و ستان ته وکو چېد ل او د لو د یانو په د ربار کې یې لوړ لوړ منصبونه او د ند ې تر لا سه کړې. همد اراز د هند وستان د بل پښتون واکمن سوري شېر شاه په وخت کې هم ډېر نیازي پښتانه په شاهي د ربار کې لوړ لوړ منصبونه تر لا سه کړل چې د هغوی له ډلې نه هیبت خان نیازي او عیسی خان نیازي چې اولاد ه یې په عیسی خېلو سره شهرت لري د سوري شېر شاه د واکمنۍ په وخت کې د خپل لیا قت او پو هې په وجه د امارت رتبې ته ورسېد ل او د ومره شهرت یې تر لا سه کړ چې هیبت خان نیازي ته د سوري شېرشاه له خوا د اعظم همایون خطاب وشو او د پنجاب صو بد ار یې وټاکه او عیسی خان نیازی د شېر شاه سوري د د ربار ځانګړی سلاکارو چې ورو سته د سلیم شاه سوري سره په جګړه کې ووژل شو.[321]

110.1 د عیسی خېلو د قبیلې ښنا خونه

د عیسی خېلو د قبیلې ځینې مشهور ښنا خونه د اد ي:

اپو خېل، زکو خېل، میرزو خېل، سنځله خېل، خواجه خېل، علي خانخېل، لنډو خېل، خاني خېل، د لو خېل، کربوس خېل، ممون خېل، باد ین زي، پیرالي خېل، پهاړ خېل، یعقوب خېل، فتح خېل، صاحبو خېل، بیرم خېل، او رپه

---

319 تاریخ حیات افغاني، د پېښور چاپ، ۳۱٤ مخ.

320 د کتور لطیف یاد، پښتني قبیلې، د د انش چاپ، پېښور، ۱۹۳ مخ.

321 تاریخ حیات افغاني ٦۲۷-٦۲۸ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خېل، ملتاني خېل، عمر خېل، سيد خېل، سارنګ خېل، چهنګي خېل، شيخ عمر خېل، غازي خېل، صابو خېل، شيخ احمد خېل، عثمان خېل، د رپه خېل، عمر خېل، احمد خېل، شيخ مهلي خېل، احمد خېل، سيد خېل، حرزاخېل، سکند ر خېل، خضر خېل، شيخ فريد خېل، عمر خاني، شېر خاني، سليم خاني، جلال خاني، بهايي خاني، ماچهي خاني، پهاړ خېل، شمسي خېل، نورنګ خېل، سيد و خېل، سرور خېل، غالي خېل، سهالت خېل، زمان خېل، بهاد ر خېل، همل خېل، جهته خېل، د رويش خېل.[322]

110.2 د قبيلې حال د تاريخ په رڼا کې

لکه چې د مخه وويل شول په پيل کې عيسی خېل د افغانستان د غزني ولايت د شلګر په سېمه کې اوسېد ل چې بيا وروسته د اند ړو او نورو غلجيو د غلبې په وجه يې خپله سېمه پر ښنود له او د سليمان غر ه په ختېزو لمنو او ټانک کې مېشته شول. تر هغه ورو سته د نيازيو او له هغې جملې نه د عيسی خېلو د قبيلې ډېر خلک په ۱۴۵. زېږد ېز کال کې د هغه فر مان له مخې چې لود ي ټولواک سلطان بهلول پښتنو ته د هند و ستان د تلو لپاره جاري کړی و ډېر شمېر يې هلته ولېږد بد ل او هيبت خان نيازي، قطب خان نيازي او عيسی خان نيازي د سوري شېر شاه د واکمنۍ په وخت کې لوړلوړ منصبو نه تر لا سه کړل، خو ورو سته بيا هيبت خان او عيسی خان نيازی د سليم شاه سره مقا بله وکړه، خو هغوی ماتې وخوړله او د نيازيو قبيله د عيسی خان او هيبت خان تر مشرۍ لا ند ې وتښتېد ل او د د هن کوټ سيمې ته چې د سند ه د رياب په لويد يځ څنډه کې پر ته د ه ورغلل.

د تاريخ حيات افغاني ليکوال محمد حيات خان له نن نه ۱۴٦ کلونه وړاند ې په د ې اړوند د اسې ليکلي د ي :

"په ۹۵٤ هجري کال کې خواجه اويس سرواڼي چې د سليم شاه سوري د پوځ پر مشرۍ مغرور و او د نيازيو د ټکولو لپاره رورغلی و په لو مړي ځل يې د هيبت خان نيازي او عيسی خان نيازي د زړورتيا له کبله ما تې وخو ړله، خو د ويم ځل يې د تازه د مو لښکروپه ملګر تيا هغوی له د هن کوټ نه پر شا وتمبول او عيسی خان نيا زي او هيبت خان نيازي د خپلو ملګرو سره د راولپنډۍ په شمالي غرو نو کې د ګهګړو قبيلې ته پناه يووړه، خو شاهي‌پوځ او لښکرو په د غه ځای کې هم د هغوی د تعقيب نه لاس وانه خيست او تر د وو کلو نو پورې ګهګړو هم د شاهي لښکرو سره جګړې وکړې. کله چې ګهګړ و هم ماتې وخوړه نو نيازي د ځمکو اوځا يو نو د تر لا سه کو لو لپاره کشمير ته لاړل او کله چې د کشمېر واکمن پوه شو چې د وی د ډهلي د سوري واکمن سليم شاه د قهر او غضب وړ ګر ځېد لي د ي نو د هغوی مخه يې ونېوله او د وی تر مينځ سخته جګړه وشوه چې په پای کې عيسی خان او هيبت خان نيازي د خپلو ځو تنو زامنو او ورونو سره ووژل شول او د هغوی سرونه په ډېرې بير حمۍ نه د د وی د تنو نو جلا اود نورو بند يانو سره د سليم شاه سوري د ربار ته ولېږل شول.[323]

---

322 نوموړی اثر، د ٦٣. مخ د نسب ونه (شجره)

323 تاريخ حيات افغاني، ٦٢٨ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې الو ګو لو په پای کې چې کوم نيازي او په تېره بيا عيسى خېل بچ پاتې شول هغوی په ټانک کې د خپلـــې قبيلې سره يو ځای شول، خوتر څو کلو نو وروسته په د غه سېمه کې د لو حاني(لوانې) د قبيلې د غلبې په وجه د نيـــا زيو د قبيلې بنا خو نه له د غه ځا يه د د امان سېمې ته چې اوس يې مروت بولي لا ړل اوتقر يبـا دېــرش کلــونـــه د مروتو په تهل کې اوسېد ل. د پهاړ خېلو د سيمې تر څنګ د کو رمې د رود او د ګمیله د ويالې تر منځ د نيا زيولـــوی کلي پر اته وواو د مد ي سر هنګ په نامه يو تن د د وی مشر او لوی شتمن و.

په د غه وخت کې د نيازيو قبيلې د سيمې ځمکې سره ووېشلې، خو د مهيار ښاخ ترې بې بر خې پاتــې شــو د مهيار ښاخ په د غه خبرې سخته واشيي وښود له او د مروتو نه يې د مر ستې غو ښتنه وکړه او پر د غې پلمې مروتـــو پر نيا زيو ير غل وکړ او د نيازيو لاس يې له د غې سيمې نه لنډ کړ او د تهل په سېمه کې چې د وی يې اوس مروت بو لي د وی پخپله استو ګن شول او نيازي په متفرق ډول سره خواره واره شول.عيسى خان نيازي اته زامن د رلود ل. کله چې د عيسى خان او لاد ه د نيازيو د پاتې قبيلې سره د تهل مروت نه د ټاک سيمې ته تلل، نو د وی پر هغې سيمې با ند ې قبضه وکړه چې اوس هلته د لکي روت سيمه د ه چې د ګميل د رود شمال او د کورمې د رود سهيل ته موقعيت لري. کله چې نيازي د مروتو له خوا د د غه ځايه وايستل شول نو په هغه وخت کې د د ره تنګ نه راووتل اولــوـمـړی‌پـه مميت کې په يوه ځای کې مېشته شول او بيا يې د کورمې د رود په سهيلي برخه کې يو کلی جوړ کړ چې په ټيټې مينې سره مشهورو.

همد اراز د وی د سند د د رباب پر غاړه نور کلي هم اباد کړل. کله چې بيا د عيسى خېلو د د وو ځــانګو ممـــو خېلو او زکو خېلو تر منځ د ښمني را مينځ ته شوه نو عيسى خېل سره خواره واره شول او بيا په ۱۸۸۵ بکر مـــاجيتي[324] کال کې د عيسى خېلو د قبيلې مشر احمد خان د عيسى خېلو په نامه نوې قصبه جوړه کړه اود د وی سېمه د عيســـی خان نيازي د نامه په وجه په عيسى خېلو سره ونو موله شوه. کله چې عيسى خېل د لو مړي ځل لپاره د عيسى خېلوپـــه نامه نوې سيمه کې مېشته شول، نو هيڅ وياله د کورمې د رود نه نه وه ورايستل شوې او د لوړو ځمکو نـــه بـــه ټيټـو ځمکو ته د يوه لرګي په ذريعه چې د وی ترنا باله او به بهيد لې او ځمکې به يې خړو بولې، نو ځکه په د ې سيمهکـې د ترنا په نامه ياد ېد له چې په عامو خلکو کې د تر نه په نامه مشهوره وه.هغه وخت چې عيسى خېلو پر د غې سيمې خپلې واګې ټينګې کړې نوشيخ فرېد چې د شيخ مهلي زوی او د عيسى خېلو د ممون خېلو په ښاخ پورې يې اړه د رلود ه اود ډېر ښه نيت خاوند او خد ای پالونکی انسان و د عيسى خېلو د ټولې قبيلي ښاخونه را وغو ښتل او د عيسى خېلو ټوله سېمه يې په لاند ې ډول د د وی تر مينځ وويشله:

ممون خېلو ته يې يوه برخه، باد ين زيو ته يې يوه برخه، زکو خېلو ته يې يوه برخه او اپو خېلو ته يې يـــوه برخه ورکړه چې د غه ويش پر څلورو ښا خو نو باند ې عملي شو.

---

324 بکر ما جيتي سنه د هند د اوجين د راجاد بکر ما جيت د نوم له کبله د ه.نوموړي په ۵۷ قبل ا لميلاد کې پر ســـاکانوـبــری وموـنــد.د لـتــر عيسوي سنې ۵۷ کاله مشره د ه.(ياد)

(c) ketabton.com: The Digital Library

که څه هم د عیسی خېلو اصلي ښا خونه پورتني ښا خو نه ول، خو د وی په پلو منځو نو کې بیا په شپاړسو بـــر خو باندې د غه ویش د کو چنیو څانگو تر مینځ ترسره کړ.

د افغاني واکمنانو په تېره بیا د راني واکمنانو په وخت کې به چې لښکر ته اړتیا لید له کېد له نو عیسی خېلـــو به د د غو څلوروښا خو نو لښکر ورته برابراوه.

که څه هم عیسی خېلو د پخوانیو زمانونه د مروتو سره شخړې او لانجې د رلود لې، خو سره له د ېهـــم چـــې عیسی خېل د شمېر له مخې تر مروتو لږ ول د مروتو له لا سه مات نه شول ځکه چې د شخړو او جگړو په وخت کې په مجموع کې ټول نیازي او د هغې نه د عیسی خېلو د قبیلې ټول ښا خونه سره یو موټی کېد ل.

همد اراز که څه هم په پیل کې د عیسی خېلو د قبیلې د ښاخونو تر مینځ شخړې او لانجېلـــړې وې او خلکـــو د شخړو او لا نجو نه ډ ډه کوله، خود د راني احمد شاه د واکمنۍ په زما نه کې د د وی تر مینځ د قـــبیلې د ســـرد ارۍ او مشرۍ بر سر اختلا فونه ر او ټوکېد ل او د وی په خپلو منځو نو کې پر د وو گوند ونو وویشل شول یعنـــې ســـنځله خېل، ممون خېل او با د ین زي په یوه گوند کې وو او زکو ځېل په بل گوند کې.

د د راني وا کمنۍ په وخت کې د عیسی خېلو مشهور مشران او سرد ارن په لاند ې ډول وو:

د لیل خان، خان زمان اواشپر خان.

همد اراز د انگرېزانو د واکمنۍ په وخت کې د د وی مشهور مشران عالم خان، سرفراز خان، عبد الله خان، غازي خان، شېر خان، حسن خان، محمد خان، نوازخان، خان زمان او حسین.

په او سني وخت کې عیسی خېل د پاکستان د پنجاب د میانوالۍ د ډسټرېکټ (ولسوالۍ)یـــو تحصـــیل د ی او د عیسی خېلو ښار د د غه تحصیل مرکز د ی. همد اراز کمر مشاني او کالا باغ هم همد لته مو قعیت لري.

میانوالي تر ۱.۱۹ عیسوي کاله پورې د پخواني صوبه سرحد او اوسنۍ پښتونخوا یوه ولسوالي وه چې بنو یـــې مرکزو، خو بیا د بنو نه جلا او په پنجاب پورې وتړل شوه. د عیسی خېلو د تحصیل د وگړو شمېر ۷٦۳. تنه د ی او ٤۳ کلي لري.همد اراز د کالا باغ د و گړو شمېر ۵۸۲٤ تنه ښود ل شوي د ي. د عیسی خېلو د تحصیل خلک د پښتو ژبې سر بېره په سرائیکي ژبه هم گړیږي.[325]

د عیسی خېلو سېمه د ابا سین یا سند د ریاب په اوږد و کې تر د برشو میلو نه زیاته غځېد لې د ه، ســـوریې د ولس میله د ی او په د ریو خواوو کې لوړو غرو نو په غېږ کې نیولې د ه. د وی سیمه ډېره حـــا صـــلخېزه د ه چـــې پرېمانه او به او گڼ شمېر نفوس لري او ډېر ښه کښت پکې کیږي.[326]

---

325 **http://en.wikipedia.org/wiki/Isakhel_Tehsil**

326 مونټسټوارټ الفنستین، د کابل سلطنت بیان، د پوهاند محمد حسن کاکړ او سر محقق نصرالله سوبمن ژباړه، د ویم ټوک، ٤٧ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

111 غلجي يا غلزي يا غرزي

غلجي په افغانستان کې تر د رانيو ورسته د پښتنو د ويم سترتـولنيزګـرو پ د ی چې د پښــتني شـجرو اوروايتونو له مخې د بي بي متو او لاد ه ګڼل کيږي چې د بيټ نيکه لوروه. د غلجي د قبيلې نوم د خلجـي، غلـزي او غرزي په بڼو سره هم راغلي د ی.[327]

د غلجيانو په اړوند تاريخ پو هانو او ختيځ پيژند ونکو بېلا بيلې ليکنې کړي د ي. ځينې د وی ترکان او غزان بولي چې د غز نو يانو او سلجو قيانو د واکمنيو په وخت کې ا فغا نستان ته راغلي او د غزني او زابلستان په سيمو کې مېشت شوي د ي. ځينو بيا د وی د مغولي چنګيزخان د زوم خالج خان د نامه له کبله د وی خلجيان ګڼلي د ي او ځينو هم د وی د هفتا ليانوبقايا او پا تي شوني بللي د ي.

د افغانستان نامتو مؤرخ اروابناد علامه عبد الحی حبيبي د پښتواد بياتو په تاريخ کې د غلجيو پښتنو په اړوند د اسي کښلي د ي:

"خلجي، غلجي يا غلزي په اصل کې غرزی د ی چې په د ري ژبه کې يې کو هزاد بولي يعنې د غرو خلک چې د ا کلمه په غرچ، غر چه، غلچه او نورو ډېرو تا ريخي کلما تو کې شته او کله (غ) په (خ) هم او ښتی د ی او غلجی، خلجی شوی د ي او غلجي له لر غو نو زما نو د غزني په غرو او رغو کې اوسي او د زاولستان يا اوسني زابل پخواني خلک د ي."[328]

بار تولد وايي:

"د غرج، غرچ يا غرش کلمه يوه پخوانۍ ار يا يي کلمه د ه چې د مر غاب په ټا پو کې د اريا ئيانو استو ګنځي ته ويل کيږي."

تو ماشک عقېد ه لري چې:

د ګر Gar يعنې غر کلمه لر غونې با کتري کلمه د ه او غر چه د غزني د اريايي او سېد ونکو نوم د ی او له د ې کبله خلج، غرج او غر چ د غره زوی يا غرزی د ی.غر اوس هم په پښتو کې يوه ژوند ۍ کلمه د ه. د اوســتا پــه"هـــوم يشت" کې غر د ګيري په بڼه راغلی د ی چې په خرد ه اوستا کې هم ليد ل کيږي او په سنسکرېت کې هم ګير او ګيــري د غره په مانا د ی. ان عربانو پخواني ګر شاه ته د (ملک الجبال) لقب ورکړی و چې په عربي کې جرشاه د ی. په پښتو کې غر څه، غر څنی د غرني په ماناد ی چې د غر چه، غلچه او غلجي نوم هم له هغه ځايه راوتلی د ی.

عربي جغرافيا ليکونکو هم د ې ټکي ته اشاره کړې د ه چې غر د جبل په مانا د غر شستان او غــر جســتان پــه

327 د کتور لطيف ياد، پښتني قبيلې، ۱۹۷ مخ، د پېښور چاپ.

328 علامه پو هاند عبد الحی حبيبي، د پښتواد بياتو تاريخ لومړی او د ويم ټوک، ٤-٥ مخ، د پېښور چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاريخي نو مو نو کې د خيل و. ياقوت د البشاري په حواله وايي: چې غرج په اصل کې د غره په ماناد ی او خراساني مؤ رخينو چې د اکلمې له خپلو هېواد والو نه اوريد لي د ي هم د غر جستان نوم په اصلي بڼه غر ستان ليکلي د ی چې غــر ستان د غره د اوسيد ونکو او د وی د استو ګنې د ځای نوم د ی.

زمونږ د هېواد مشهور مؤرخ منهاج السراج جوزجاني د عربي مؤر خينو پر خلاف د غر جستان او غرشســـتان پر ځای غر ستان ليکلی د ی او د طبقات نا صري په زړو نسخو کې هم ځو واره غر ستان ليد ل کيږي.[329]

په هر حال غلجی يا غلزی يو پخوانی او لر غونی نوم د ی چې مانا يې د غره زوی د ی او د پښتنو غلجيانو لو مړنی نيکه غلجی با با و چې د رې زامن يې د رلود ل چې توران، تولر او بولر نو مېد ل چې د زامنو نو مونه يې هــم زړو او لر غو نو اريايي نو مو نو ته ورته والی لري. د تور کلمه په اوستا کې هم شته او د انوم تر او سه هم په پښـــتو ژبه کې په بېلا بېلو بڼو (تور، تورانی، تورک، توری او توره کي) شته. همد اراز بولر يا بلور يوزوړ تاريخي نوم د ی چې د ګېلګته نيولی د نورستان تر سېمو خلکو باند ې اطلا قېد ه او د بارتولد په وينا تر اوسه پورې هم د هغه ځـــای ځينې تور پوټنه قبايل ځانونه بلور بولي او د اکلمه تر اتلسمې پېړۍ پورې په چيني کتا بو نو کې ليد له کېد له.

د افغانستان په تاريخ کې د غلجيو قبيله ځکه د زيات اهميت نه بر خمنه د ه چې د وی د اتلسمې عيسوي پيړۍ په پيل کې د ميرويس خان هوتکي ۱۷ـ۹ـ۱۷۱۵عيسوي تر مشر تابه لاند ې وشول کولای چې په کند هار کې د صفويانو بيګلر بيګي ګرګين له مينځه يوسي اود يو خپلواک ملي د ولت بنسټ کيږد ي.

همد اراز د همد ې کورنۍ يو بل واکمن شاه محمود هوتکي په ۱۷۲۲ عيسوي کال کې ايرانی شاه حسين صـــفوي د واکمنۍ نه را وپرزاوه او پخپله د اصفهان پر تخت کښيناست.

غلجيانوپه هند کې هم واکمني چلولې د ه چې بنسټ يې د سلطان جلال الد ين غلجي له خوا په ۱۲۹. عيسوي کـــال کې ايښود ل شوی واورپسي د د غې کورنۍ نورو واکمنانو لکه:

سلطان علا ؤالد ين غلجي، سلطان قطب الد ين مبارکشاه غلجي، محمود غلجي او غياث الد ين غلجي په خپـــل وار سره پر هند و ستان واکمني کړې د ه.

د پښتو ژبې مشهور شاعر او د توري اوقلم خاوند ستر خوشال خټک په خپل کليات کې په هند کې د غلجيـــانو د واکمنۍ بنسټ ايښود ونکی سلطان جلا ل الد ين ۱۲۹ـ-۱۲۹٦ عيسوي په زغرد ه او صراحت سره غلجی بللی د ی لکه چې وايي:

بيا سلطان جلا ل الد ين پر سرير کښيناست چې په اصل کې غلجی د ولايت و[330]

329 قد رت الله حد اد، غرزی، غلجي او خلجی د تاريخپو هانو له نظره، د کابل مجله، ۳ ګڼه، ٤١ مخ، ١٣٣٨ کال.

330 د خو شال خان خټک کليات، ٦٦٩ مخ، د کند هار چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

111.1 د غلجيو د قبيلې وېش

لکه چې د مخه وويل شول د غلجيو د ټولنيز ګروپ لوی نيکه غلجی بابا و. د غلجيو ټولنيز ګروپ په لو مړي سر کې په د وو سترو بنا خو نو ويشل شوي د ي چې لو مړی يې توران او د ويم ابر اهيم د ی.

د د ې لپاره چې توران د غلجي مشر زوی و نو ځکه د غه ښاخ لو مړی د رجه ګڼل کيږي. د توران ښاخ په د وو څانګو ويشل شوی د ی چې لو مړی يې هو تک او د ويم يې تو خی د ی چې د غه د وه عمد ه بنا خونه بيا پر نورو ېرو څانګو باند ې ويشل شوي د ي.

د غلجي د ويم زوی ابراهيم د وه زامن د رلود ل چې د هغه د شپږولمسيانو نه شپږ لوی بنا خونه رامينځ تـه شوي د ي يعنې: سليمانخېل، علي خېل، اکا خېل، سهاک، اند ړ او تره کي.

د غلجيو د ټولنيز ګروپ مهمې قبيلې په لا ند ې ډول د ي:

هوتک، توخي، اند ړ، سليمانخېل، احمد زي، ابراهيم خېل، تره کي، اټوال، اد ين خېل، اکاخېـل، اليـاس خېـل، خروټي، امرخېل، اوريا خېل، حسين خېل، هود خېل، بابکر خېل، جبارخېل، کرو خېل، معروف خېل، ستانکزي، ستانې زي، پيارو خېل، د ولت زي، د ستو خېل، څلوزي، زاري خېل، ټغـر، جلال زي، ځينــزي، خـد رزي، د رېکـوټي، د فتاڼي(د وتاڼي)، د ينارخېل، زير ماني، ساک، سلطان خېل، شملزي، توتا خېل، اد ريمزي، علي خېل، عمر خېل، عيسـى خېل، قلند ر خېل، کورم خېل، ګاړي، ملا خېل، ملک زي، نا صر، يو سف خېل، رستم خېل.

111.2 د غلجيو د قبيلې د استو ګنې سيمې

په اوسني وخت کې غلجي قبايل په افغانستان کې يوه پر اخه سيمه په ولکه کې لري چـې د د وی د اسـتو ګنــې سيمې زابل، غزني، پکتيکا، ميد ان ورد ګ، لوګر، کابل، پروان، د پکتيا ځينې ولسوالۍ، د کابل او ننګر هارتــر مينـځ واد ۍ اولغمان او ننګر هار د ي.همد اراز د افغانستان په شمالي ولا يتونو لکــه بغلان، کنــد ز، بلــخ، تخــار، ســمنګانو، جوزجان، فارياب، سرپل، بلخ او هم د باد غيس او هرات په شاالوخواکې هم غلجي پښتا نه استوګنه لري.

د افغانستان سر بېره ډېر شمېر غلجي په نورو هيواد ونو کې هم استوګنه لري. د تاريخ حيات افغاني په قول: د اېران په کرمان، نرمان، شمير جنس، اصفهان، د ازبيکستان په بخارا، هند وستان او د روسيې په د اغستان کې هم غلجي پښتانه استوګنه لري، خو د وی خپل د ود، د ستور او ژبه له لاسه ورکړې د ه[331]

په افغانستان باند ې د روسانو تر ير غل وروسته ډېر شمېر غلجي پښتانه پښــتونخوا، ســهيلي پښــتونخوا او پاکستان ته لېږ د يد لي د ي چې ډېر شمېر يې په پېښور او کوئيټه کې د افغاني کډوالوپه پنډغـالو اويـاهـم پـه

331 تاريخ حيات افغاني، ۲۹۱ مخ، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخصي او کرايي کورونوکې ژوند کوي. نورشمېر يې د پاکستان په نورو لو يو ښارونو په تېره بيا په کراچۍ کې په مزد وريو او خواريو او غر ييبيو اخته د ي.

د غلجيو د ټولنيز ګروپ د هرې قبيلې پېژند نه په خپل خپل رد يف کې شوې د ه.

112 غرغښت

غر غښت د پښتنو په قبيلو کې يو مشهور ټولنيز ګروپ د ی چې په د غه ټولنيز ګروپ پورې يو شمېر قبيلې، ښاخونه، څانګې، خيلونه او پښې تړ لې د ي چې پښتانه يې غر غښتيان هم بولي. غرغښت په پښتنو کې يو مشهور نيکه تېر شوی د ی او له پخوا زما نو نه مؤرخانو د د ه نوم او حال ليکلی د ی. په پښتني عنعنه کې هم غر غښت يو خورا لوی پښتو ن او مشهور نيکه ګڼل کيږي. د د ې عنعنې تصد يق په بهرنيو مؤ رخينو کې ابو الفضل علامي (۱-۰ ٦ هجري) چې د مغولي واکمن جلال الد ين محمد اکبر د د ربار نا متو مؤرخ اکبر او د شيخ مبارک ناګوري زوی او د مغولو د د ربار د ملک الشعرا ابوالفيض فيضي ورورد ی په د ې ډول سره کوي :

" په پښتنو کې د رې ورونه بيټنی، غرغښت او سړبن ډېر مشهور نيکونه د ي." [332]

د تاريخي روايتو نو پر بنسټ غر غښت د ۳۸۸ هجري کال په شا او خوا کې ژوند ی و.

پرو فيسور ولي محمد خان سيال کاکړ په خپل مشهور اثر " پښتو او پښتانه په سهيلي پښتونخوا کې" د غر غښتي پښتنو په اړوند د اسې کښلي د ي :

" غرغښت په اصل کې له د وو کلمو نه مرکب د ی چې غر او غښت د ی او د غه زړه اريايي کلمه د ګور ګښت، ګر ګښت او غر ګښت نه راوتلې د ه چې مانا يې د غرو ګر ځيد ونکي يا په بله ژبه د غرو او سيد ونکي او مور غر غښتيان د غروال او غر زيو په نو مو نو سره هم ياد ولای شو."[333]

د روايتونو له مخې غرغښت نيکه د رې زامن د رلود ل يعنې د اني، بابي او مند و چې په د وی کې د د اني د اولاد ې شمېر د نورو په پر تله زيات د ی او د د اني په اولاد ه کې د کاکړو قبيله ډېره مهمه ګڼله کيږي.[334]

غر غښتي پښتانه نه يوازې د ا چې په افغانستان، سهيلي پښتونخوااو پښتونخواکې مېشته د ي، بلکې د پاکستان د پنجاب په چهچه او هزاره او هند وستان کې هم ډېر شمېر غر غښتيان مېشته د ي.

---

332 ابوالفضل علامي، ائين اکبري، لومړی ټوک، ۱۹۱ مخ.

333 پروفيسور ولي محمد خان سيال کاکړ، پښتو او پښتانه په سهيلي پښتونخواکې، ۳۷ مخ.

334 تاريخ حيات افغاني، ۲۴۹-۲۵. مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مجموعي ډول د غر غښتي پښتنو په ټولنيز ګروپ کې د الاند يني قبيلې ډېرې مشهوري د ي:[335]

1. ساپيان
2. کاکړ
3. ناغر
4. د اوي
5. ګد ون يا جد ون
6. بابي
7. مند و خيل
8. پنې
9. خوند ي
10. لود ين
11. مشوانې

113 غرشين

غرشين د پښتنويوه مشهوره او ستانه قبيله د ه. د تاريخ حيات افغاني ليکوال ډپټي محمد حيات خان له نن نه ١٤٦ کلونه وړاند ې د غر شين قبيلې په اړه د اسې کښلي د ي:

" د غر شين د قبيلې د تسميې د وجې په اړوند د اسې ويل کيږي چې د د غې قبيلې ستر نېکه يو ډېر منلی او خد ای لما نځونکی انسان وچې د خپلې د عا له کبله يې يو وچ غر شين کړ، نو له همد ې کبله د د ه اولاد ه په غـــر شـــين سره مشهوره شوه. غرشين زياتره د کند هار په غر نيوسيموکې مېشته د ي اود وی ته خلک په د رنه ستر ګه ګوري. د غر شين د قبيلې ځوکورنۍ د راولپينډۍ د بر هان د سيمې په غر شين نو مې ځای کې هم استوګنه لري. چې د د غـــې قبيلې نه لعل شاه يو ډېر ښه او منلی سړی و. "[336]

د پښتنو د غر شين قبيلې پورې تړلی يوستر شخصيت ملکيار غر شين د ی چې د ٥٨. هجري په شا او خوا کې يې ژوند کاوه چې د پښتنو مؤ رخانو د د ه نوم په خپلو مشاهيرو کې راوړی د ی او مشهور مؤرخ نعمت الله هرويـپــه

335 **http://en.wikipedia.org/wiki/Gharghasht**

336 تاريخ حيات افغاني، ١٧٨ مخ، د انش خپرند ويه ټو لنه، پېښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل تاریخ مخزن افغا ني کې لیکلي د ي چې ملکیار غر شین د شیخ ابو بکر طوسي معا صر و او په ډیلي کې یو ځــای د رلود چې سلطان شها ب الد ین غوري د ملتان د یر غل په وخت کې د ه ته ور بخښلی و او د د ه مر قد هم هلته د ی.[337]

د نعمت الله هروي د د ې روایت نه څو سوه کاله د مخه سلیمان ماکو ٦١٢ هجري چې د پښتو ژبــې لــه پخوانیــو لیکوالو او نثر لیکو نکو نه د ی د ملکیارغر شین په اړوند اسې لیکلي د ي:

" نقل کاوه شي چې په روزګار د غازي شهاب الد ین چې په ډیلي کې هغه ستر واکمن ټا ټوبی ورو ښاند ه او هم هورې مړ شو. نقل کاوه شي چې په جوبله (جګړې) کې مسلمانان تر شا ولاړل او کفارو بری وکړ. لیــرېنـــه وه چـــې مسلمانان شي د کفارو په کټارو (نېزو) پو پنا او د ښنه (د ښمن) بری وکړي، نا څا په شیخ ملکیار راغی او پر د ښمن یې یر غل وکاوه او ډېر زښت یې ووژل. نرو مسلما نا نو هم د ملکیار تر اړخ توري وکښې او سره ومروړل یې د ښـــنه، ستر ځښتن د وی ته په مېړانه د شیخ ورکړله سو به او بری چې پخوا هم نه وه په برخه شوې د چا، هیڅکله په هیڅ ځای کې"

د سلیمان ما کو له د ې بیانه جو تیږي چې ملکیار غر شین یو غښتلی او تو ریالی سړی وچې د تــورې او اد ب له څښتنانو نه واود سلطان شهاب الد ین سره یې په جګړو کې ملګر تیا کو له. سره له د ې چې ملکیار غر شین د جګـــړو د ډګر اتل و اد بي ذوق یې هم د رلود. نوموړی پخپله هم شاعر و او د نورو پښتنو شا عرانو اشعار یې هم لو ستل.

ویل کیږي چې د جګړې په ډګر کې کله چې شیخ مکیار غر شین د سلطان معزالد ین د لښکرو ســرمیــو ځــای جنګېد ه او نرد ې وچې د سلطان لښکرې ماتې وخوري نو د ې توریالي اد یب د لښکرو د مورال د لوړلو لپاره‌یــوه د ننګ او غیرت نه ډکه سند ره و ویله چې ژوبله ور راوپارېد ل او پر د ښمن یې بری تر لا سه کړ.سلیمان ماکو لیکي: په جوبله کې ملکیار د ا پاړکي وویل چې غا زیان وپارېد ل او په څېر د زمر یو ورتوی شول:[338]

څښتن مو مل د ی — اوس مو یرغل د ی

هېواد د بل د ی — غازیانو ګورئ

څښتن مو مل د ی

توري تېرې کړئ — د ښن مو پرې کړئ

منګولې سرې کړئ — څله به تښتو

څښتن مو مل د ی

که ټینګ کړو زړونه — پر بري یونه

---

337 پوهاند علامه عبد الحی حبیبي، د پښتواد بیاتو تاریخ، لومړی او د ویم ټوک، ٥١. مخ، د انش خپرند ویه ټولنه، پېښور

338 د سلیمان ماکو تذ کرت الاولیا، د ملکیار غر شین حالات.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې زمري يو نه اسلام را ځخه د ی

ځښتن مو مل د ی

غازيانو راشئ ټول شا او خواشئ

د شهاب په ملا شئ د ښن مو غوڅ کړئ

ځښتن مو مل د ی

ملکيار غرشين په ډيلي کښې اوسېد ه او هماغلته مړشو او په د غه ښار کې د شيخ ابوبکر طوسي له مزاره سره يو ځای ښخ د ی. د شيخ ابوکبر طوسي مزار په اوسني وخت کې د پورانا کلا او د پرګتهي ميد ان تر مينځ په يوه‌لـــوړ ځای کې موقعيت لري.[339]

114 غوريا خېل

چې د استا د نامې بوی اخلي حميد ه!

څه به نه وي خوش د ماغه غوري، خښي

(حميد بابا)

زمونږ پښت پو هان او تو کم پيژند ونکي غوريا خېل سړبني پښتانه ګڼي او د پښتنو د عنعنــوي شــجروپــر بنسټ غورياخېل د سړبن د زوی خر شبون اولاد ه د ه. ويل کيږي چې خر شبون د رې زامن د رلود ل کند، جمنديــا ځمند او کاسي. کند بيا د وه زامن د رلود ل يو يې غری يا غوريا نو مېد چې د هغه او لاد ې ته غورياخېل ويل کيږي او د ويم زوی يې خښی يا خوخي نو مېد چې د خښي او ښاخي خېلو په نامه سره هم ياد يږي چې يوسفزي، مند ړ او تـــر کلاڼي يې اولاد ه د ه.

د روايتونو پربنسټ غوريا ځلور زامن د رلود ل: لومړی د ولت يار چې د نومونړي له اولاد ې نه د مو مند و او د اؤد زيو د وه مهم ښا خونه مينځ ته راغلي د ي، د ويم زوی يې خليل و، د ريم يې ځمکنی او ځلورم يې زيړانـــو مېد چې اولاد ه يې د زيړانيو په نامه ياد يږي.[340]

د اسې مستند او تاريخي روايتونه شته چې په پيل کې غوريا خېل د کند هار په ارغستان‌کـــې مېشـــت ول چـــې وروسته بيا د غزني سهيلي او لو يد يزو برخو ته وليږد يد ل چې غا لبا به د غه وخت د ۹۱۔ هجري کال په شا او خواکې

---

339 د ځينو پښتو زړو لغاتومعناوې په قو سو نو کې تو ضيح شوي د ي (ياد)

340 پښتني قبيلې، د کتور لطيف ياد، ۲۔ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وچې په کابل کې د بابر د واکمنۍ لومړۍ شپې او رځې وې. د اسې ویل کیږي چې په هغه وخت کې د د غې قبیلې ټول خلک پووند ه او د مالد ارۍ په کارونو بوخت ول، خو څرنګه چې وروسته د د غې قبیلې د خلکو په شمېر کې زیاتوالی راغی نود وی بیا له غزني نه د کابل شا اوخواته راولیږد ېد ل.[341]

د پښتنو د تاریخ مؤلف اروابناد قاضي عطاؤالله خان د غوریا خېلو پښتنو په اړوند د اسې لیکلي د ي:

" مومند و، خلیل او د اؤد زیو ته غوریاخېل وایي. غوریاخېل د ۱۴۵. عیسوي کال په شا اوخواکې د غزني لوید یز ته د تر نک سیند پر غاړو اوسېد ل چې بابر په خپل تزک کې د غوریا خیلو د قبیلې د استو ګنې ځایونه د مشد او سمګانه کلي ښود لي د ي او تر څېړنو وروسته د ا جوته شوه چې نو موړي کلي د غزني جنوب ته پراته د ي. کله چې بابر د غلجیو د سیمې د ویش لپاره په ۱۵۰۷ عیسوي کال کې غزني ته روان شو او د سرد ه په مقام کوزشو(سرد ه ۲۵ یا ۳. میله د غزني سویل ته موقعیت لري) نو بابر وایي چې ما ته خبر وشو چې د مو مند وځینې قبیلې په مشد او سمګانه کې پرتې د ي. امیرانو ماته وویل چې د د وی لوټ کول په کارد ي، خو بابرو ایي چې ما ورته وویل چې مـوږ خپل رعیت ته نقصان رسول مناسب نه ګڼو."[342]

لکه چې د مخه وویل شول غوریا خېل لو مړی د کند هار په ا رغستان کې ا وسېد ل بیا له هغه ځایه غزني او لـه غزني نه کابل ته راولیږد ېد ل.

د تاریخ حیات افغاني د لیکنې پر بنسټ وروسته بیا غوریا خېل له کابله ننګر هار ته ولېږد ېد ل او ننګر هار ته تر تلووروسته یې چې کله په شمېر کې نورهم زیاتوالی راغی د خیبر د تاریخي د رې له لارې پېښور ته ولېږد ېد ل او د د لا زاکو د قبیلې سره چې لا د مخه یې پر پېښور باند ې قبضه ټینګه کړې وه د سلطان پورې په سیمه کې چې خلکوو رته په هغه وخت کې جنګ پوره هم و یله د غوریا خېلو او د پښتنو د لا زاکو تر منځ خو نړۍ او سخته جګـړه پېښه شوه. د یوه روایت له مخې میرزا کا مران د د ې لپاره چې د غوریا خېلو ځواکمنه قبیله د همایون سره د جګـړې لپاره د ځان ملګرې کړي په د غه جګړه کې یې د غوریا خېلو سره مر سته وکړه چې په پایله کې د لا زاکو ماتې وخوړله چې ځینې خلک یې د جګړې په ډګر کې ووژل شول او ځینې یې هم د هزار خانې په نهر کې ډوب شول. که څه هم د غه نهر د ومره ډېرې او به نه د رلود لې چې څوک د ې ډوب کړای شي، خو د تصاد ف له مخې په د غه ورځ د د غه نهر په پورتنۍ برخه کې د ومره ډېر باران اورید لی و چې د د لا زاکو جنګیالي یې ډوب کړل.[343]

پر د لا زاکو باند ې د غوریا خیلوتر د غې سوبې او بر یالیتوب وروسته د غه سیمه د مو مند و، د اؤد زیو او خلیلو لاس ته ورغله او د لازاک د لنډي سیند نه پورې وتل او د لنګر کوټ په میره او نورو ځا یو نو کې مېشته شول. بیا وروسته هغه وخت چې د یوسفزیو مشر خان کجو و نو د غوریا خېلو او یو سفز یو تر منځ د شیخ ټپور په سـیمه

---

341 حیات افغاني، ۲۳۶- ۲۳۷ مخونه، د پښور چاپ.

342 د پښتنو تاریخ، قاضي عطاؤالله خان، لو مړی ټوک، کابل ۱۳۵٦

343 حیات افغاني، ۲۳۷ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې سخته جګړه شوه او غو ر یا خېلو ته سخت زیان ورسید، په تیره بیا د غوریا خیلو د قبیلې د خلیلود ښاخ خلک چې ډېر جنګیالي وو زیات شمېر کسان یې ووژل شول، خو د د وی د ماتې سره سره بیا هم یوسفزیو د د ې جرئت ونکړ چې د د وی پر سیمو باند ې قبضه وکړي. د د غې قبیلې ملک یا خان ته په پېښور کې غوریا خېل ارباب وایي.[344]

د پښتنو ستر شاعر رحمن بابا (۱٦٥-۱۷۱٥)، ستر مؤرخ او قانونپوه اروابناد قاضي عطا ؤ الله خان (۱۸۹٥-۱۹٥۲)، او د خد اي خد متګارو د تحریک غړی ژبپوه او فیلا لو جیسټ اروابناد حسین بخش کو ثر غوریا خیل (مـړ ۱۹۹.) د غوریا خیلو پښتنو قبیلې ته منسوب ول.[345]

د اخبره هم د یاد ونې وړ د ه چې د خپل اصلي ټا ټوبي نه د غوریا خېلو د لېږد په وخت کې د د وی یو شمېر په غزني، لو ګر، کابل او ننګر هار کې پا تې شول چې د ځینو اولاد ه تر اوسه هم په د غو سیمو کې شته.

د غوریا خېلو د سترې قبیلې د بېلا بېلو ښاخونو لکه مومند و، خلیلو، څمکنیو، د اؤد زیو او زیړ انیو یاد ونه د د ې مقالو په لړ کې په الفبایي تو ګه سره شوې د ه.

115 کاسي

زموږ پښت پوهان او توکم پیژند ونکي، کاسیان د پښتنو د سړبن په ټولنیز ګروپ پورې یوه اړوند ه قبیله ګڼي. د پښتنو د عنعنوي شجرو له مخې کاسي د شر خبون زوی او د سړبن نیکه لمسی د ی. شر خبون د رې زلمن د رلود ل چې کند، زمند (ځمند)ا و کاسي نو مید ل.[346]

د کاسیانو د قبیلې زیاتره خلک د سهیلي پښتونخوا په مرکز کوئیټه او کچلاغ کې اوسي.

د پښتونخوا نا متو مؤرخ سید بهاد رشاه ظفر کاکا خیل په خپل مشهور اثر "پښتانه د تاریخ په رڼا کې" د کاسي پښتنو په اړوند د اسي کښلي د ي:

" د پټې خزانې د روایت نه معلومېږي چې د خر شبون په اولاد ه کې د کند او زمند (ځمند) اولاد ه د غـوړې مرغۍ نه لومړی د غزني او ورپسې د کابل او پېښور د واد ۍ په لور مها جرت وکړ. په د غه وخت کې کا سیان ښېرته د سلیمان غره ته لاړل او هلته مېشته شول، البته د د وی یوه قبیله چې شینواري د ي د خاښي خیلو سره مها جرت وکړ او د خیبر په غر نیو سیمو کې میشته شول چې تر اوسه پورې هم هما غلته اوسیږي."[347]

"د پښتنو قبیلو د شجرې او مېنې" په نامه اثر کې د کا سیانو پښتنو د قبیلې په اړوند د اسې راغلي د ي:

---

344 نوموړی اثر ۲۳۷ مخ.

345 http://en.wikipedia.org/wiki/Ghoria_Khel

346 د کتور لطیف یاد، پښتني قبیلې، ۲-٤ مخ.

347 پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۱۳۲۷ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

"د تاریخونو په حواله ویل کیږي چې کا سیان نږد ې اووه سوه کلو نه پخوا د سلیمان له غره نـــه د کچلاغ پـــه سیمه کې مېشته شول اوورپسې د کوئیټې ښار ته راولیږد ید ل. د کا سیانو لو مړني خانان د عر ب خیلو مشـــران وو. ورپسې د انگرېزانود واکمنۍ په وخت کې د کا سیانو د قبیلې مشري ارباب خیلو ته ولیږد ید له چې اوس په کو ئیټـــه کې ډېر مشهورد ي."[348]

په کوئیټه کې د کا سیانو کلي د د وی د ښاخونو او خیلونو په نومو نو سره شهرت لـــري د بیلگـــې پـــه ډول د علمو چوک چې د ملک عالم خان کاسي د نامه په وجه د علمو د چوک په نامه سره یاد یږي اویا هم سمن گلي چې مشر یې عثمان خان کاسي و او همد اراز احمد خان زي چې پخوانی ارباب یې نواز کاسي و.

د کاسي د قبیلي خلک خپل مشران د ملکانو او اربا بانو په نامه سره یاد وي. د سمنگلی کلی چې دکـــا ســـیانو د یوه مشر نیکه سمن خان په نامه سره په سمن گلي سره یاد یږي او د کا سیانو د ۸. په شا وخواکې کورنۍ پکـــې ژونـــد کوي.[349]

په ۱۸۹۵ میلاد ي کال کې چې په کو ئیټه کې کو مه زلزله وشوه او د کوئیټې په ښار کې یې لویه تبا هي راوستله نود بد ه مرغه د کا سیانو د قبیلې خلکو ته پکې د سر د رانه زیا نونه ور ورسید ل چې ویـــل کیـــږي د د وی دټـــول نفوس اوومه برخه ژوند ي پا تې شول او پا تې نور یې د زلزلې قر باني شول.

کاسیان په عمومي تو گه میلمه پالونکي، ننگیالي، توریالي او په پښتني ننگ او غیرت ټینگ خلک د ي. د وی د ښو کړو وړو څښتنان او په علم او پو هې ډېر مین خلک د ي اود نورو پښتنو په تناسب د علم او پو هې کسان پکې ډېر د ي.

تاریخ حیات افغاني تقر یبا ۱٤٦ کلونه وړاند ې د کاسي د قبیلې د ښا خونو شمېر ۱۱ ښود لي د ي چې د ځینو نـــو مو نه یې په لاند ې ډول د ي:

الوزي، ژمریاني، محمد زي، موسیغ، سیرون، کیتران، سام، سلټ، همړ، شینواري.[350]

د کاسي قبیلې د ځینو مشهورو کسانو نو مونه د اد ي:[351]

1. ارباب عبد الظا هر کاسي
2. میر ایمل کاسي
3. شهید غلام حسین کاسي

---

348 د پښتنو قبیلو شجرې او مېنې، د پو هنوال محمد عمر روند میا خیل تالیف، ۲۱۳، ۲۱٤او ۲۱۵مخونه.

349 د د ې مقالې د لیکوال (د کتور لطیف یاد) شخصي یاد اشتونه.

350 تاریخ حیات افغاني، د د کتور لطیف یاد او فرهاد ظریفي پښتو ژباړه، د پیښور چاپ، ۲٤۷-۲٤۸ مخونه.

351 http://wiki.answers.com/Q/Kasi_tribe_of_pashtun

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. نواب ارباب محمد عمر کاسي
5. نواب ارباب خد اید اد خان کاسي
6. ارباب عبد القاد ر کاسي
7. د رمحمد کاسي
8. ډاکتر عبد القیوم کاسي
9. ډاکتر عبد الملک کاسي
10. ملک ګل زمان کاسي

116 کاکازي

کاکازي چې لوی ماموند یې هم بولي له اره ترکلاڼي یا ترکاڼي پښتانه د ي او د ماموند و د قبیلې یو ښـاخ ګڼـل کیږي او ترکاڼي په اصل کې ښاخي خیل پښتانه د ي چې د پښتنو د سړبن په ټولنیز ګروپ پورې اړه لري.

د تاریخي روایتونو پر بنسټ یوسفزي، مند ړ او ترکاڼي یا ترکلاڼي په مجموعي ډول د ښخي یا ښاخي خیلـو پښتنو په نامه سره یاد یږي. د اسي ویل کیږي چې د د وی اصلي ټاټوبی د کند هار د ار غسـتان پـه حـد ود وکـې د غونډان او سره غره په شا اوخوا کې سیمه وه چې وروسته بیا د ځینو ټولنیزو عواملو په وجه له هغه ځـایه لـومړی د غزني د مقر سیمې ته او تر هغې وروسته د کابل شا او خوا ته ولیږد ید ل. په هغه وخت کې مغولي میرزا الـغ بیـګ د کابل واکمن و. تر څه مود ې وروسته د ښاخي خیلو او میرزا الغ بیګ تر مینځ اړیکي مخ پـه خرابېـد و او ترینګلـي شوې. همد ا وجه و چې میرزا الغ بیګ د یوسفزیو او په مجموع کې د ټولو ښاخي خېلو اته سوه تنه مشران میلمـانه او وروسته تر هغوی یې د وی بې وسلې او بیا یې ټول له تیغه تېر کړل.[352]

ترد ې خواشینوونکي او زړه بو ګنونکې پېښې وروسته ښاخي خېل د ننګر هار خواته ولیږ د ید ل.ترکلا ڼیو په لغمان کې واړول او یو سفزي، ګګیاڼي او اتمانخیل [353] په ننګر هار کې او سېد ل. وروسته د غه د رې واړه قـبیلې د خیبر د تاریخي د رې له لارې لو مړی پیښور او بیا د خپلو استوګنې په او سنیو سیمو، سوات، د یر او با جـوړ کـې مېشته شوې. تر کلا ڼي هم څه مود ه وروسته میرزا الغ بیګ ته د لغمان د خلکو د شکایت په وجه له هغه ځا یه ولیږ د ید ل او با جوړ ته لا ړل چې تر او سه پورې هما غلته مېشته د ي.[354]

---

352 د کتور لطیف یاد، پښتني قبیلې، ۱-۸ مخ، د پیښور چاپ.

353 اتمانخیل په اصل کې کرلاڼي پښتا نه د ي.

354 پیر معظم شاه، تواریخ حافظ رحمت خاني، ٦-٧ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لغمان کې د ترکلانيو د مېشته کېدو او بيا له هغه ځايه د د وی د لېږد په اړوند ډېر تاريخي مستند رو ايتو نه شته، د بېلګې په ډول ابوالمحمود مو لوي هد ايت الله سود روي وزير اباد ي په خپل کتاب هد ايت افغا ني [355] کې او خان روشن خان په تذکره خان روشن خان کې [356] د کاکا زيو او په مجموع کې د تر کلا نيو د قبيلې ياد ونه کړې د ه او ويلي يې د ي چې د وی د لغمان په سره کلا او سه صد ه کې او سيد ل چې د سه صد ه په نامه کلی تر او سه هم د لغمان پـــه ولا يت کې شته۔

لکه چې د مخه مو وويل کاکازيو ته لوی ما موند هم وايي۔ لوی ما موند د ماموند و د سيمې په جنوب خـــتيز او جنوب لويد يز کې مېشته د ي۔ په ختيز کې د لو يو ما موند و او سا لارزيو تر مينځ برېد (حد) د ملا سيد غر د ی او د لو يو او وړو ما موند و تر مينځ بريد لوی خوړ د ی۔[357]

د لويو ماموند و يا کا کا زيو د مشهورو خيلو نو نومونه په لا ند ې ډول د ي: [358]

د ولت خېل، خلوزي، مسعود خېل، عمر خېل، يوسف خېل، سليمان خېل او مغد ود خېل۔

1. په افغانستان کې د کا کا زيو يا لويو ما مو ند و د استو ګنې سيمې د اد ي : کاکازي يا لوی ماموند د افغانستان د کو نړ ولايت په مرورې، شوړتن، بر کاڼي، د انګام او پيچ د ره کې او سيږي۔
2. په پښتونخوا کې: کاکا زي يا لوی ما موند د پښتونخوا د باجوړ ايجنسۍ په غاښي، شبنتر، ذکي، کټوټ، ګيـــري، زري، ترخو، لغړی، کالوزی، کره، موخه او ميانه کې او سيږي۔ همد اراز په پېښور او ايبټ اباد کې هم استوګنه لري۔
3. په سهيلي پښتونخوا کې: د سهيلي پښتونخوا په کو ئټه او پښين کلي کا کا زي کې۔
4. په پاکستان کې: يو ډېر شمېر کاکازي د پاکستان په لاهور، کراچۍ، کشمير، جهيلم، بهلوال، سرګود ا، سيالکوټ، د يره غازي خان، چکوال، عيسی خيلو او موسی خېلو کې استوګنه لري۔
5. په هند وستان کې: په هند و ستان کې کا کا زي د پنجاب ايالت په ګرد اس پور، بابل چاک، فيض الله چاک، ست کو ها، وزير چاک او د هاريوال کې استوګنه لري۔

د کاکا زيو د ځينو مشهورو کسانو نو مو نه په لاند ې ډول د ي: [359]

1. د پاکستان ډېټي اډيټور جنرال ريحان ملک

---

355 هد ايت افغاني معروف په تاريخ کاکازي، د مولوي هد ايت الله سود روي وزير اباد ي تاليف، په اردو ژبه ۱-۷-۱۱۷ مخونه، ۱۹۳۳کال، د وزير اباد چاپ، لاهور۔

356 تذکره خان روشن خان، ۱۷٦ -۱۷۷ مخونه۔

357 د پښتنو ټولنيز-اقتصاد ي جوړښت، ۳۲۵ مخ، د پښتو څېړنو نړيوال مرکز، ۱۳٦۲ کال، کابل۔

358 http://en.wikipedia.org/wiki/Kakazai

359 http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Kakazai_people

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. بهاد ر یار خان سیاسي شخصیت او د محمد علي جناح ملگری
3. غلام احمد بلور
4. منیر احمد خان
5. ډاکټر اشفاق احمد
6. جسټیس عبد الو حید خان
7. اسما جها نگیر
8. شعیب ملک د پاکستان د کر یکیټ ټیم پخوانی کپټان
9. ډاکټر رضوان ملک

117 کاکړ

زموږ پښت پوهان او توکم پیژند ونکي کاکړ د پښتنو د غرغښت په ټولنیز گروپ پورې یوه اړونـــد هـقـــبیله گڼي. د پښتنو د عنعنوي شجرو د روایا تو له مخې د غر غښت د زوی د اني په څلورو زامنو کې کا کړ تر ټو لو مشرو چې اولاد ه یې نن په یوه لویه او پر اخه سیمه کې پر اته د ي.

د یوه بل روایت پر بنسټ کاکړ د کاک نیکه او لاد ه د ه چې د هغه د نامه له کبله په کاکړو سره مشهور شـــوي د ي او د اسې ویل کیږي چې کاک نیکه یو زاهد او نیک انسان و چې د سلطان غیا ث الد ین غوري د واکمنۍ په وخت کې وفات شو او مزار یې د هرات د جامع جومات ته څېر مه د ی.[360]

په پخوانیو زړو تاریخي متو نو کې د کاکړو اصلي او پخوانی ټا ټوبی د کا کړ ستان په نامه یاد شـــوی د ی او تر اوسه پورې د سهیلي پښتونخوا خلک د ژوب او بورې تاریخي ناوې د کا کړستان په نامه یاد وي.

په تاریخ حیات افغاني کې د کاکړو د سیمې په اړوند د اسې راغلي د ي:

" د کاکړو د ملک شمالي خواته د غلجیو د سیمې جنو بي برخې پر تې د ي، شمال لوید ېز ته یـــې د ارغســـتان سیمه او هم د توبې هغه برخه مو قعیت لري چې اڅکزي د رانیان پکې او سیږي. لوید ېز او سهیل ته یې د بلو چســـتان سیمه د سپینو ترینو د علا قې یوه برخه او د سلیمان غره یو ښاخ پروت د ی. د کاکړو ټوله سېمه له هرې خوانه د سلو میلو په اند ازه پلنوالی لري او ټوله سېمه یې غرنۍ او د غرونو له خوا احاطه شوې د ه او تر ټو لو لوړ غر یې د شمال نه جنوب خواته غځید لی د ی. که چیرې د د غه غره د لوید یزې خوانه څوک شمالي خواته راشي نو لو مړی به د سیو

---

360 د کتور لطیف یاد، پښتني قبیلې، ۲-٤ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناد اغ سيمې ته راورسيږي چې يو لوړ ميد ان د ی چې يوازې د ځارويو د څرولو لپاره مناسب ګڼل کيږي، خو لويد يز ته يې ډېرې لو يې واد ي ګانې چې د غرونو تر مينځ پرتې د ي شته چې په هغو کې د تورې مرغې، برشور، ترين، توګي او هنه واد ي ګانې ډېرې مشهورې د ي." [361]

ارواښاد استاد عبد الرؤف بينوا په خپل مشهور اثر پښتونستان کې د کاکړو سيمې د اسې راپيژني: [362]

1. د برشور واد ي يا د ره: د غه واد ي له لوړې چينې نه پيل او د پشين تر سيمې پورې غځيد لې د ه، شمال ته يې د توبې سيمه د ه. په د غې د رې کې د کاکړو د قبيلې د تره غري او سنتيا ښاخونه اوسيږي.
2. د هنه د ره: د هنه واد ي د شال د علاقې سره لګيد لې د ه. د اعلاقه د افغانستان د ټولواک اعليحضرت احمد شاه بابا ابد الي له خواد قلات والي نصير خان ته د د ه د هغه خد متونو په بد ل کې ورکړل شوې وه چې د ه ورته سر ته رسولي ول.
3. د کنچوغې د ره: د ايوه تنګه د ره د ه چې د کنډ د غره لويد يز ته پرته د ه چې ډېرې ښې ځمکې لري او زياتره ځا يو نه يې ښه اباد د ي. د پسرلي په مو سم کې د د غې د رې غرنې سيمې شنې او له ګلانو نه ډکې وي. د کنچوغې د واد ي پورتنۍ برخه تنګه، خو کښتنۍ بر خې يې په تد ريج سره پراخيږي او تقر يبا د برش ميله اوږد والی لري. په د ې سيمه کې د کاکړو د قبيلې د سنتيا ښاخ استوګنه لري اود د ې سيمې خان په ورګس کې اوسيږي.
4. د بورې سيمه: د ايوه ښه اباد ه او زرخېزه سيمه د ه. يورود هم پکې بهيږي. د د غه ځای ځمکې په غر نيو ويالوسره خړوبيږي په د ې سيمه کې د کاکړو د قبيلې د ولس ښا خونه اوسيږي چې په د غو د ولسو ښا خونو کې د اري خيلو د ښاخ د خلکو شمېر زيات د ی.

په پو رتنيو سيمو سر بېره توره مرغه، ترين او تو ګي يې هم مشهورې د رې او سيمې د ي.

پرد ې برسېره د سهيلي پښتونخوا په لا ند نيو سيمو کې هم کا کړ ژوند کوي: [363]

1. د کوئيټې په هنه، غبرګ .کچلاغ، سره غوړګی، نوی کلی اوکوټوال کې. د
2. د زيارت په ړرند ه، ورچوم .احمد ون، ګوګی، چونګی، کڅ، منه، چينه، سنځاوی، ريګوړه، سملن اوپوئ .بغاوه کې.
3. د مسلم باغ په کان مهتر زی، تور غبرګی اوچرميان کې.
4. د کاريزات په خانزی، بلوزی، شرنه، ګوال، خانی، زرغون اورود ملازی. کې.

---

361 تاريخ حيات افغاني، پښتو ژباړه د لطيف ياد او فر هاد ظريفي، ۲۵۱ مخ.

362 پښتو نستان، د ارواښاد عبد الرؤف بينوا اثر، ۱۳۷ مخ، ۱۳۳. کال، د کابل چاپ.

363 د پښتنې قبيلې شجرې وپيژ نئ په فيس بوک کې د ښا غلي محمد فاروق خان کاکړ مقاله "د کاکړو قبيله"

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. د سیوۍ په کړک، خجک، زرد الواوکهوست کې.

6. د ږوب په شیرک کلا، مرغه کیبزۍ، شاهیغالو، پلن کلی، بند ات موسی زۍ، قمر دیـن، لاکـا بنـد، لغـبرګی، سورکڅ، مینا بازار، زاروزي، زرد او مسافر پور کې.

7. د کلای سیف الله په ګوال حید رزۍ، شرن جوګیز، تریخ کلی، سیب زي، باران کلی.چارګل برج، تانیشپه، تنګی زیرت، کلی چینه، سنځل بند .باغ اوانځرګۍ کې.

8. د .لورلایي په بوری، پټانکوټ، زنګي واله، پوټی.ټاټی، باور، د رګۍ شبوزي، میختز، کینګرۍ، راړاشـم، ړړ کاریز، رود لین، خانکۍ، اصغر لون، اونوا کلی کې.

9. د پشین په سرانان، یاروبرشور اوتوبه کاکړي ګانګلزۍ کې.

10. د چمن په نورک سلیمانخیل، مۀ زۍ، حبیب ز، .عبد الرحمان زۍ اومجک کې

117.1 د کاکړو د قبیلې ښاخونه

د کاکړو قبیله په ډېر زیاتو ښا خونو او څانګو با ند ې یشلې شوې د ه خو د لته‌بـه د د غـې‌قـبیلې د ځینـو مشهورو ښاخونو یاد ونه وکړو:

117.1.1 سنځر خېل

د روایاتو له مخې سنځر نیکه یو تورزن مشر او منلی روحاني شخصیت و چې د مغولو پر خلافـیـې اوږد ې مبارزې کړي د ي او یل کیبړي چې د د ه مزار د ژوب په کوسه نومي ځای کې د ی چې ډېر شمېر خلک د د ه مزار تـــه ورځي.

پروفیسر ولي محمد خان سیال کاکړ د سنځر خېلو کاکړو په اړوند په خپل کتاب" پښتو او پښـتانه‌پـه سـهیلي پښتونخوا کې" کې د اسي لیکي:

"د کاکړونوابي او سرد اري له پخوانه د سنځر خېلو په لاس کې د ه او د وی د شمېر له پلوه د کاکړو تر بل هر ټبر زیات د ي."

د سنځر خېلو ښاخ په لاند نیو څانګو او خیلو نو باند ې ویشل شوی د ی:

علي زي، عبد الله زي، کب زي، برن خېل، سنخېل، هر مز ئي، تیمني، عرب خېل، پنیزون، نیسي، کد یزي او د ومړان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

117.1.2 سنتیا

د اهم د کاکړو يو ښاخ د ی. د تاريخي روايتو نو له مخې د وی د سنتې نيکه او لاد ه د ي. د تاريخ په اوږد و کې سنتيا کاکړانو ډېرې تورې وهلي او تا ريخي رجال او شخصيتونه يې پيد ا کړي د ي. په کا کړو کې د شمېر له پلوه له سنځر خيلو وروسته د سنتيا کا کړو شمېر زيات د ی. هيبت خان کاکړ چې د خانجهان لود ي له لوري د سمانا حاکم او د مخزن افغاني په تاليف کې لويه برخه لري د سنتيا کا کړو نه و.

د وی په هند وباغ، کان مهتر زي، کچلاغ، هنه، سره غوړګی، سره خوله، نو حصار، غبر ګ غو ځکی، خانوزي، بلوزي، رود ملازي، مستنګ او په ځينو نورو ځايو نو کې ميشته د ي.[364]

د کا کړو د سنتيا ښاخ په لاند نيو خيلو نو ويشل شوي د ي : پانيزي، مهتر زي، بازيان، سا رينګ زي، شموزي، ملا زي او عيسی خېل.

117.1.3 تره غري

د کاکړو د غه ښاخ د کاکړ ستان د بوري د تاريخي ناوې په موسی خېل تحصيل کې مېشته د ي. په کند هار، زابل، سيوۍ او د غزني په ولايت کې له پخوانه موسی خېل کا کړ استوګنه لري.

117.1.4 کسايي

کسايي د کاکړو ښاخ د ی چې د شال په د ره کې استوګنه لري، خو احمد شاه ابد الي د ا د ره د بلو څو مشر نصير خان ته د هغه د خد متو نو په بد ل کې ورکړې وه.اوس د غه د ره د بلو چستان يوه برخه ګڼله کيږي.[365]

همد ارازپه بيلا بيلو تاريخي منا بعو او اثارو کې د کاکړو د قبيلې شجرې کښل شوي د ي چې د ځينو ښا خو نو مو نه يې د اد ي: سام خېل، يونس خېل، موسی زي، تره غري، سر ګړي، د رپي خېل، جلال خېل، ختن خېل، چرمي خېل، زڼغوزي، سيڼ، سوران، عيسی زي، يعقوب زي، شاد ي خېل، با جو خېل،ليوب خېل، مند وزي، شاد زي، انګوزي، فاطمه زي، انوزي، الياس زي، تاجوزي، مما خېل، با جو خېل، سالار خېل، سود ان زي، علي خېل، برات خېل، هرم زي، اتمان خېل، کيوي، خضر خېل، عبد لزي، شازي، زکوزي، مرزي، غوري زي، ملي زي، اميزي، ابر اهيم زي، انوزي، محمد زي، رجر زي، حسن خېل، يا سين خېل، احمد زي، کمالزي، ابو سعيد زي، مرد ان زي، اد و خېل، شکور خېل، سنتيا، پا نيزي، مهترزي، بازيان، سارينګزي، شموزي، عيسی خېل، موسی خېل، سنځر خېل، تره غري، کسايي،

---

364 پرو فيسر ولي محمد خان سيال کاکړ، پښتو او پښتانه په سهيلي پښتونخوا کې ۷۷-۷۸ مخونه.

365 قاضي عطاؤالله خان، د پښتنو تاريخ، ۲۸ مخ، د کابل چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنيزون، موسى زي، د رپي خېل، سام خېل او نور...[366]

117.2 د کاکړو قبيلې ته يوه ځغلنده کتنه

په سهيلي پښتونخوا کې د کاکړو د قبيلې خلک په مجموعي تو ګه د کرنې او مالد ارۍ په چارو بو خت د ي، خو د د وی د کر نې ځمکې د د وی ورځنۍ اړ تياوې نه شي پوره کولای. ځينې کاکړ کو چياني ژوند لري او د خپلو رمــو او ګلو په د رلود لو خپل ژوند پر مخ بيايي.ځينې خلک يې د سو د اګر يوپه چارو هم بو خت د ي. د د وی د ود ونه او رواجونه کټ مټ د د وی د نورو پښتنو ګاونډيو قبيلو په څېر د ي.

کاکړ زړور، غيرتي او په پښتنتي ننګ او ناموس ټينګ خلک د ي. د وی همد اراز ميلمه پالو نکــــي د ي. د وی سپين زړي اد د زړه او خو له خبره يې يوه وي. د کاکړو خلک د اتڼونو او مو سيقۍ سره ډېــره مينــــه لــري. د د وی کاکړۍ غاړې ډېرې مشهورې د ي.

کاکړ په علم او پو هې مين خلک د ي له همد ې کبله د ه چې د د وی په قبيله کې ستر عالمان، پو هان، شــــاعران، مورخين او ليکوالان تير شوي او اوس هم شته د ي.

د سهيلي پښتونخوا نه پر ته ډېر شمېر کاکړ په افغانستان، پښتونخوا، پاکستان، هند و ستان او ايــران کــې هــم استوګنه لري.

په افغانستان کې کاکړ د افغانستان په بېلا بيلو ولا يتونو لکه کند هار، هيلمند، زابل، هرات، غــور ،فــراه،بــاد غيس، فارياب، سر پل، مزار شريف، کند ز، تخار، کابل، پروان، ننګر هار او لغمان کې استوګنه لري.

1. د کند هار ولا يت کا کړ: د د غه ولا يت په مرکز کند هار، پنجوايي، ارغند اب، پا شمول او ځينو نورو ولسو اليو کې استوګنه لري.
2. د هرات ولايت کاکړ: د د غه ولا يت په مرکز هرات او همد اراز د اوبې، پښتون زرغون، کرخ، ګذرې، اد رسکن او انجيل په ولسو اليو کې استوګنه لري.
3. د هيلمند ولايت کاکړ: د د غه ولايت په مرکز لشکر ګاه، ناوې، ناد علي، مار جې او ځينو نورو ولسواليوکــې او سيېري.
4. د باد غيس ولايت کاکړ: د مرغاب په ولسواليو کې د کاکړو په نامه يوه سيمه شته چې زه د د ې مقــالې ليکــوال هلته تللی يم او له نږد ې مې ليد لې د ه چې خلک يې زياتره د پسونو او رمو له لارې خپلهګــوزارهکــوي اود کرنې د لږو ځمکو په د رلود لو سره خپل ژوند مخته بيايي.

---

366 حيات افغاني، پښتو ژباړه، د ۱۵. مخ شجره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. د فاریاب کاکړ: د فریاب او سر پل د ولایت په بیلا بیلو ولسوالیو کې هم یو شمېر کاکړ استوګنه لري.

6. د کند ز ولایت کاکړ: د کوند وز په مرکز د امام صاحب، خان اباد، د شت ارچي، چارد ره، علي اباد اوکلای ذال په ولسوالیو کې هم ډېر شمېر کا کړ استوګنه لري. چې د ځینو مشرانو نو مو نه يې غلام محمد خان، صالح الدین خان، وکیل میرزااو رئیس عبد الله د ي.

7. د تخار ولایت کا کړ : د د غه ولایت په مرکز او د خواجه بهاوالد ین، د رقد او خواجه غار په ولسوالیو کې استوګنه لري.

8. د ارزګان ولایت کاکړ: د د غه ولایت په مرکز او ځینو نورو ولسوالیو او په تېره بیا د چار چینو په سیمه کې استوګنه لري.

9. د زابل ولایت کا کړ : د د غه ولایت په ځینوو لسو الیو او له هغې جملې نه د شهر صفا په ولسوالۍ کې استوګنه لري.

10. د پروان ولایت کا کړ: د د غه ولا یت د غو ربند په ولسوالۍ کې د خیشکو د قبیلې په ګا ونډ کې استوګنه لري.

11. د غور ولایت کا کړ: د د غه ولایت په مرکز او ځینو نورو ولسوالیو کې استوګنه لري.

12. د کابل ولایت کاکړ: د کابل ولایت د سروبي په ولسوالۍ کې هم یو شمېر کاکړ پښتنا نه استوګنه لري.

13. د لغمان د ولایت کا کړ: د د غه ولا یت په مرکز د مهترلام د ښار پورې اړوند د د یوې او عمر زیو په کلیو کې استوګنه لري چې د افغانستان ستر مورخ پو هاند محمد حسن کا کړ د همد ې سیمې کاکړ پښتون د ی.

14. د ننګرهار ولایت کاکړ: د د غه ولایت د سره رود، بهسود و او چپر هار په ولسوالیو کې استوګنه لري. د چپر هار کاکړو ته خلک په د رنه ستر ګه ګوري او د ستانه وو په نامه د د وی د رناوی کوي.

117.3 د هند وستان کاکړ

په پښتنو کې به یوه د اسې لو یه او کو چنۍ قبیله نه وي چې د هند و ستان په بېلا بېلو سیمو کې د ې شتون ونه لري د د ې له کبله چې پښتانه د لر غو نو زمانو نه د سود اګریزو چارو د تر سره کو لو او نورو خواریو او مزد وریو لپاره د ې هېواد ته تلل او له بلې خوا هند د افغانستان په ګا ونډ کې یو هیواد و چې مور. تل ورسره ښې اړیکي د رلود ل. له بله پلوه د تاریخ په اوږد و کې ډېرو پښتنو واکمنانو پر هند و ستان واکمني کړېد ه چې ښې بیلګې یې غلجیان (خلجیان)، لود یان او سو ریان د ي. د د غو واکمنیو په وخت کې ډېر پښتانه د منصبونو او د پو ځي دند و د تر لا سه کو لو لپاره د ې هیواد ته تللي د ي چې ځینو یې نو مورړو پښتني واکمنا نو ته د چو پړ په بد ل کې ډېر جاګیر ونه هم تر لا سه کړي د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پير نگيانو نه د هند و ستان د خپلواکۍ تر وخته يعنې د ۱۹۴۷ ز ېږد ېز کاله پورې يوازې په هند وستان کــې ۵ـ پښتني ريا ستو نو شتون د رلود چې د د غو ريا ستو نو مشري به يوه پښتون نواب ته ورپه غاړه وه چې د د غــو ريا ستونو په لړ کې کولای شو چې د بهو پال، ټونک، فرخ اباد، رامپور، ملير کو ټلې او ځينو نورو نو مو نه واخلو.

کاکړ هم د نورو پښتنو په څېر د هند و ستان په بېلا بيلو بر خو کې ميشته د ي. لکه د تاريخ حيات افغــاني پــه قول چې له ننه ۱۴۶ کلو نه وړاند ې ليکل شوی د ی د هند و ستان د هاريانا د ايالت د رهتک د ضلعې په کو هــانهنــو مې سيمه کې د کاکړو د اولاد ې د علي خيلو له ښاخ نه د ابو سعيد زي ځانگه او نور کاکړ استوگنه لري. ويل کيږي چې پــه هند کې د پښتون واکمن سلطان ابر اهيم لود ي د واکمنۍ په وخت کې د عبد المالي يا عبد العلي ابو سعيد زي کــا کــړ د سهيلي پښتونخوا د بوري له سيمې نه له خپلو د ريوو روڼو سره هند و ستان ته لاړ او په کو هانه کې ميشــته شــو. د سلطان ابر اهيم لود ي تر مړينې وروسته نو موړی بېرته خپل اصلي ټا ټوبي بوري ته ستون شو، خو د هغه د وه نور وروڼه له نورو کاکړو سره هلته پاتې او هما غلته ميشته شول چې په هغه وخت کې د وی شمېر ۳۰۰ تنه ښود ل شــوي د ي.

همد اراز د تاريخ حيات افغاني د ليکنې پر بنسټ د هند د اتهر پراد يش د ايالت د بلند شهر په ولسوالۍ کې هم د پښتنو ۹۶ سيمې شته چې په هغو کې ۱۲ سيمې يې زيا تې مشهورې د ي او هلته هم گڼ شمېر پښتانه کا کړ اوسي، په تېره بيا د د وی زيات شمېر په خو رجه نو مې سيمه کې هم مېشته د ي چې شمېر يې د ٤ــ کسا نو په شا اوخواکې اټکل شوی د ی.[367]

همد اراز د هند په بينگال، د کن او د راجستهان د مرکز په جيپور کې هم کا کړ استوگنه لري.

په د ې وروستيو کې د هند وستان د جيپور په ښار کې د هند ي پښتنو له خوا د "کاکړي گلد ان" پهنــامهيــوه ټولنه هم رامينځ ته شوه چې موخه يې په د غه سيمه کې د پښتو ژبې او د پښتني د ود او د ستور ژوند ي ساتل او ود ه د ه.د د ې ټولنې بنسټ اېښود ونکې شيلپي بترا د ه چې ځان پښتنه کا کړه بولي او د پښتو ژبې او د کاکړو پښتنو د د ود او کلچر را ژوند ي کول غواړي.

117.4 د کاکړو د قبيلې مشهور شخصيتونه

1. مولوي حبيب الله مشهور په محقق کند هاري.
2. د پښتو ژبې ستر ليکوال، محقق او نو ماند مورخ اروابناد علا مه عبد الحی حبيبي چې په سلگو نو کتابــونه او په زرگو نو علمي مقا لې يې کښلي د ي.
3. د پښنو ژبې شاعر پير محمد کا کړ.

367 نوموړی اثر، ۲۶۵ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. د پښتو ژبې شاعر د وست محمد کاکړ.
5. د پښتو ژبې شا عر شمس الد ین کاکړ.
6. د پښتو بو ستان منظو مه شاعره زر غونه کاکړ.
7. د افغانستان وتلی مؤرخ پو هاند ډاکټر محمد حسن کا کړ.
8. اروابناد پو هاند عبد الغفار کاکړ.
9. عبد العلي اخند زاد ه کا کړ.
10. د افغانستان د خپلو اکۍ د لارې ملي مبارز حاجي محمد ایوب کاکړ.
11. شهید ملک احد کاکړ چې په ۱۸۹۳ زېږد یز کال کې په پښین کې د انګرېزانو له خوا شهید شو.
12. میا عبد الحکیم کاکړ مشهور په نانا صاحب.
13. سخي خان احمد خان د سهیلي پښتونخوا د کچلاغ د سیمې پا نیزی کاکړ.
14. د سهیلي پښتونخوا نامتو لیکوال او مؤرخ پروفیسر ولي محمد خان سیال کاکړ.
15. د پښتو ژبې لیکوال خانزمان کاکړ.
16. د پښتو ژبې لیکوال محمد فاروق خان کاکړ.
17. شهید مولوي عبد الغفار بر یا لی کاکړ.
18. عبد السلا م جو ګیزی.
19. ډاکټر کرام الد ین کاکړ.
20. خان محمد سرور خان کا کړ.
21. د میرویس خان هو تکي د پوځ مشر یو نس خان کاکړ.
22. ملک حا جي نور علي کا کړ.
23. ملا د اد الله کاکړ.
24. ډاکټر فیض الله کاکړ.
25. ملا بورجان کاکړ.
26. سرد ار شاه وزیر کا کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

27.ایډوکیټ عزیز الله خان کاکړ مشهور په عزیز ما ما.

28.عبد الغني خان غنو کاکړ پا نیزی.

29.خان محمد سرور خان کاکړ.

30.ملا محمد رباني.

31. د افغانستان د پوځ پخوانی جنرال هاشم خان کاکړ.

32.د پیرنګیا نو پر خلاف مبارز شهید شیر جان کاکړ چې په ژوب کې اعد ام شوی و.

33.سرد ار شیرک کاکړ.

34.سرد ار شاه وزیر کاکړ.

35.ډاکټر صاد ق فطرت نا شناس.

36.جنرال عبد الو حید کاکړ.

37.فرید احمد کاکړ.

38. عبد الله احسان کاکړ (د لراوبر پښتوویب پاڼې مسول چلونکی)

39.فریبا احمد ي کاکړ (په ولسي جرګه کي د کند هار د خلکو استازې) [368]

118 قلند ر خېل

زموږ پښت پو هان او توکم پیژند ونکي قلند ر خېل د سلیمان خیلو د لوی ټبر پورې یو اړوند ه ښاخ ګڼــي. د قلند ر خېلو د قبیلې زیاتره خلک د کټواز په سېمه کې ا ستو ګنه لري چې د غزني په سهیل کې د د ېرشو میلو په واټن پرته د ه.[369]

د کټواز شمال ته د اند ړو سېمه، جنوب ته یې اورګون، ختیز ته یې ګرد یز او زرمت او لویدېـزتـهـیـې د غزني لویه ناوه پر ته د ه.

د کټواز د ځمکو لسمه برخه په کاریزونو او به کیږي او پا تې ځمکه یې د د ښت اومال څړ په بڼه د ه چې په د ې وروستیو وختو نو کې د ځینو سو د اګرو او هغو کسا نو له خوا چې په هند کې یې پیسې بند ېکـړي د ي د کټـواز د

368 **http://en.wikipedia.org/wiki/Kakar**

369 مونټ سټوارټ الفنسټن، د کابل سلطنت بیان، پښتو تر جمه د پوهاند محمد حسن کاکړ او نصرالله سوبمن، د ویم ټوک، ۱۳٦ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځمکو يوه برخه يې د ژورو شاه ګانو او واړو پمپونو په لګولو سره تر کرنې لاندې نيــولې ده او د ډاډ وړ حاصــل ځيني اخلي.مهم حاصلات يې غنم، جوار او پاليزونه دي.[370] د قلند ر خېلو ځمکې زياتره يو فصله دي يعنې په يوه کال کې يو ځل ترې حاصل اخلي. د د وی د سيمې هوا په ژمي کې خورا سړه او په د وبي کې خورا توده ده. ميــوې يــې انګور، زرد الو، مڼې، هند وانې او خټکي دي.

قلند ر خېل په خوړو کې د غنمو له ډوډۍ نه ډېره ګټه اخلي. د دې کبله چې د وی په مالد ارۍ هم بو خــت دي نو د کور تو، شېد و، مستو، کو چو او هګيو نه هم استفاد ه کوي. د ژمي په مو سم کې د و چو ميوو استعمال هــم پکــې رواج لري، خو د وريجو استعمال پکې لږ د ی.

د قلند ر خېلود قبيلې خلک خورا غښتلي لو نګې په سروي چې زياتره ژيړ بخون رنګو نه لري. د وی پر خپلو اوړو ځاد رو نه هم اچوي چې په خپله لهجه کې تازر بولي.

د ښځو جا مې يې په عمو مي تو ګه ســرې او شــنې دي.پــه پېغلــو نجونــو او ځولنــو ښــځوکــې يــې د ګنډونواستعمالول هم شته.د وی په جامو کې ډېرې مرۍ هم استعمالوي چې د کميسو نولستونې په زرتارو، ليسو او چر مو باندې ښکلي کوي. ښځې يې په عمو مي ډول پڼې په پښو کوي چې د وی يې په خپله لهجه کې کپۍ بولي.

قلند ر خېل په پښتني ننګ او غيرت ټينګ خلک دي.د وی ميلمه پا لو نکي او د علم او پو هې سره مينه لري. د وی د ديني عالمانو او پيرانو ته ډېر د رناوی لري.

د افغان- انګرېز په د ري ګونو جګړو کې قلند خېل د انګريزي ښکيلا ګګرو سره جنګيد لي او هم يې د روسي ير غلګرو په ماتولو او ګونډو کولو کې يې خپل هيواد نی رسالت سرته رسولی د ی. يو شمېر قلند ر خېل کو چيــاني ژوند هم لري.

له بد ه مر غه چې د افغانستان يوه رژيم هم د کټواز سيمې ته پا ملر نه نه د ه کړې چې هلته د هغه ځای د خلکــو لو مړنی اړتياوې لکه: روغتون، کلينيک، سړ کونه، د اوبو بند ونه او د نجونو او هلکانو ښوونځي جوړ کــړي چــې خلک تر اوسه پورې د ژوند انه د د غو ټولو لو مړنيو اړتياوو د د رلود لو نه بې برخې د ي.

پر افغانستان برسېره ډېر شمېر قلند ر خېل په پښتونخوا او هم د پاکستان د کراچۍ په ښار کې استوګنه لري.

يو شمېر قلند ر خېل د هند و ستان په ختېز بنګال په تېره بيا کلکته (کولکته)، بمبئي (موممبای)، د اسام په ايالت چې د وی يې اشام بولي، بيهار او اوړيسا کې استوګنه لري او خپلې سود اګرېزي چارې او معاملې پر مخ بيايي.[371]

---

370 د غزني تاريخي جغرافيا، د محمد ولي ځلمي تاليف، ۱۶-۱۶۱ مخونه، ۱۳۶۲ کال، کابل.

371 د قلند ر خېلو د قبيلې په اړوند د دې مقالې د ليکوال (د کتور لطيف ياد) ياد د اشتونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

119 قوال خېل

لکه څرنګه چې د یوسفزیو، ګګیا نیو او ترکلانیو پښتنو د پیژند نې په برخه کې راغلی د ي په هغه وخت کـې چې خاښي خېل او غو ریا خېل په مجموع کې او په تیره بیاد یوسفزیو قبیله په ځانګړي توګه د کند هار د شاوخوا سیمو نه د کابل خواته راو لیږد ید ل و په هغه وخت کې مغولی واکمن سلطان ابو سعید د کابل د حکومت واکد ار و. په همـد ې وخت کې د خاښي خیلو لوی مشر ملک سلیمان شاه وچې د ملک تاج الد ین زوی او د ملک رځړ لمسی و. کله چې مـرزا الغ بیګ پاچا شو، ملک سلیمان شاه خپله لور مرزا الغ بیګ ته په نکاح کړه. په پیل کې د یوسفزیو او میرزا الغ بیګـتـر مینځ اړیکې ښې وې خو وروسته بیا ترینګلې شوې او ورپسې د یوسفزیو او میرزا الغ بیـګـتـر مینـځ مخـالفتونه رامینځ ته شول.

میرزا الغ بیګ هم د یوسفزیو پښتنو پر خلاف پلمې لټولې تر څو یوه ورځ یې د یوسفزیو پښتنو اته سوه تنه مشران میلمانه کړل او په ډېر چل او د وکې سره یې د خپلو کسانو له خوا د وی ښې وسلې کړل او غو ښتل یې چې د غه ټول کسان له مینځه یوسي چې په پای کې یې همد ا سي وکړل.[372]

د تواریخ حافظ رحمت خاني مولف پیر معظم شاه په خپل کتاب کې د یو سفز یو د مشرانو د بند ی کیـد و پـه اړوند د اسي لیکلي د ي :

" کله چې د یوسفزیو د غه مشران په هغه میلمستیاکې چې میرزا الغ بیګ ورته جوړه کړې وه ښې و سلې او بند یان شول نو د د غو بند یا نوپه ډله کې یو تن قد وت المکاشفین شیخ عثمان بن موتي مولیزی هم شا مل و. نومـوړی د هغه وخت له لو یو ولیانو نه شمیرل کید ه او د یوسفزیو ولس ورته ډېر عقید ت او اراد ت د رلود. په د غه وختکـې چې مېرزا الغ بیګ د غه کسان ښې وسلې او بند یان کړي ول نو د یوسفزیو یوتن نامتو شیخ او د رویش (تورقـــوال) چې د یوسفزیو د مولیزي ښاخ نه و او کند هار ته د سیاحت لپاره تللی و هم په د غه وخت کې د ربار ته راغی، په د غه وخت کې شیخ عثمان غږ کړ چې تور قوال هم راغی او په د غه پېښه کې راسره شریک شو."[373]

لنډه د ا چې میرزا الغ بیګ د ملک احمد ه پرته د یوسفزیو پښتنو د غه اته سوه تنه مشران ټول له تیغــه تېـر کړل.

چې ویل کیږي د کابل په سیاه سنګ کې د یو سفز یو له د غو وژل شوو مشرانود مړو نه یوه لویه هـد یـره جوړه شوه. هغه یو سفزي چې له د غه مغولي ناتاره بچ پاتي شول له کابله ننګرهار ته او بیا له غه ځایه د خیبر د تاریخي د رې له لارې پیښور او بیا له هغه ځایه د سوات په سیمه کې میشته شول.

---

372 حیات افغاني، ۱۲٦ مخ، د د انش چاپ، پیښور.

373 تواریخ حافظ رحمت خاني، د پیر معظم شاه تالیف، ۲٤ مخ، پښتو اکیډیمي، پیښور یونیورسټي، پبلیک ارټ پرېس، پیښور، ۱۹۷۱ع کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اوسني وخت کې هم د یوسفزیو د مولیزي په څانګه کې یوه ډله شته چې د همدې تورقوال اولاده ده او د قوال خېلو په نامه سره هم یاد برې.[374]

د افغانستان د لغمان د ولایت د مرکز مهترلام پورې یو اړونده کلی شته چې د قوال خیلو په نامه سره یاد برې.[375]

120 کړو خېل

کړوخېل له اره غلجي پښتانه دي چې ځانونه په احمد زیو ور ګډوي چې زیاتره یې د کابل ولایت په شا اوخوا سیمو لکه خورد کابل، خاک جبار، چکړیو او د بت خاک په شا اوخواکې تر سروبي ولسوالۍ پورې میشته دي.

د کړو خیلو قبیله پر پنځو خیلو نو ویشلې شوې ده او د غه خیلونه په دې ډول دي: عنایت خېل، عبد الله خېل، د وران خېل، شریف خېل او ولي خېل.

عنایت خېل چې د کړو خېلو د قبیلې تر نورو خیلو نو په پر تله یې شمېر زیات دی او د مشر زوی اولاده ګڼل کیږي هم په پنځو کو چنیو څانګو ویشله شوي ده چې نو مونه یې د اد ي:

فتح خېل، رحمن خېل، د لوړ کورنۍ، د طلب کورنۍ او د نذیر کو رنۍ چې د غه څانګې زیاتره د کابل ولایت د خاک جبار په ولسوالۍ کې استو ګنه لري، خو د د وی نه یو شمېر یې د لوګر، کند ز او تخار په ولا یتو نو کې هم استو ګنه لري. همد اراز د کړو خیلو د قبیلې د شریف خیلو څانګه هم پر د وو خیلو نو ویشل شوي دي چې فقیر خېل اوګود ر خېل نو میږي.[376]

د اسې مستند روایتو نه شته چې کړو خېل د امیر شیر علي خان د واکمنۍ له زمانې نه د مخه په نیمه کو چـي ډول ژوند کاوه او ځمکې یې نلرلې. په هغه وخت کې جبار خېل په هغه سیمه کې اوسېد ل چې نن ورځ یې خاک جبار بولي. هماغه و چې د کړو خېلو او جبار خېلو تر مینځ چې هغی هم د غلجیو پښتنو یوه قبیله وه خپل منځي اختلافات را مینځ ته شول. د د غو اختلا فا تو خبر امیر شیر علي خان ته ورسید.

امیر شیر علي خان د کړو خیلو او جبار خیلو د قبیلو مشران چې سعد الله خان کړوخیل او غازي ې اواړې کړي، چې د واړو غاړو د امیر شیر علي خان امر ومانه او سوله یې سره وکړه. د دې سولې د تړون له مخې د خاک جبار سیمه کړو خیلو ته ورکړل شوه او د هغې په بد ل کې یې د ننګر هار ولایت پورې اړونده سیمو جوکان او حصارک کې یې جبار خیلو ته ځمکې ورکړې.

---

374 پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد اثر، ۲-۳ مخ.

375 د د کتور لطیف یاد شخصي یاد د اشتونه.

376 لطیف یاد، پښتني قبیلې، ۲۱٤ مخ، د پېښور چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځر نګه چې په هغه وخت کې د کړو خیلو د قبیلې خلکو په خپل مینځ کې ډېر ټینګ یو والی د رلود نو د امیـــر شیر علي خان موخه او مقصد د او چې په خاک جبار کې د انګر یزي ښکیلاکګرو په وړاند ې یوه پیاوړې د فاعي کر ښه رامینځ ته کړي او د انګریزانو په ټکولو کې فعاله ونډه واخلي چې همد اسـي هـم وشـول کـړو خیلـو د انګریـزي ښکیلاکګرو سره ډېرې جګړې وکړې او د کابل په بالا حصار کې یې د نورو پښتنو ملي مبارزینو سـره یـو ځـای د کیوناري په وژلو کې هم ستره ونډه واخیستله.

120.1 د وه وروستیو پیړیو کې کړو خیلو مشران

لکه چې د مخه وویل شول چې د کړو خیلو د قبیلې یو ښاخ عنایت خېل و چې په کړوخیلو کې دقـبیلې مشـر توب تل د عنایت خېلو د ښاخ په یوې ځانګې فتح خېلو پورې اړه د رلود له چې په د وو وروستیو پیړیو کې د د غـې قبیلې ځینې مشران په لاند ې تو ګه د رپېژ نو:

علي مد د کړوخېل، د هغه زوی سعد الد ین کړو خېل چې په سعد و کړوخېل سره یې شهرت د رلود، د سعد الد ین کړو خېل زامن هریو محمد رحیم کړوخېل او محمد شاه خان کړوخېل ول (چې د افغانستان په تاریخ کې پـه غـازي محمد شاه خان) سره هم شهرت لري اود انګریزي ښکیلا کګرو یو سر سخته د ښـمن و. د محمـد رحیـم زوی بیرګـډ عمراخان او د غازي محمد شاه خان کړوخېل زوی کر نیل میرد اد خان کړ وخیل. د پورتنیو مشرانو وروسته د د غـې قبیلې مشري د محمد رحیم خان کړو خیل د لمسیانو او د میر د اد خان کړو خېل د زامنو په لا س کې وه.[377]

د ضیا الملت والد ین ا میر عبد الر حمن خان ۱۸۸. - ۱.۱۹ زیږد یز د واکمنۍ په وخت کې کړو خیـل تبعیـد او فرار شول، ځکه چې هغوی امیر عبد الر حمن خان د واکمن په تو ګه ونه مانه او هغه ته یې بیعت ونکړ. د د غې قبیلې یو شمېر د پښتو نخوا د تیراه د د وتوی سیمې ته ولیږد ید ل.

همد اراز یو شمیر کړو خیل د ارګون په میر زکه او د ننګر هار په شینوارو کې هم د امیر عبد الر حمن خـان د پو ځ سره وجنګېد ل، خو کو مه سو به یې په بر خه نه شوه او د ماتې سره مخا مخ شول.

د امیر عبد الر حمن خان تر مړ ینې وروسته یې چې زوی سراج الملت والد ین ۱.۱۹ - ۱۹۱۹ زیږد یز واکمني تر لا سه کړه د کړو خیلو د قبیلې خلکو ته یې فر مانو نه ولېږل چې با ید بېرته خپلو اصلي سیمو او مېنو ته را سـتانـه شي چې د نو موړي فر مان له مخې کړو خیل د خپلې استو ګنې اصلي سیمو ته را ستانه شول.

کړو خیل غیر تي، میلمه پا لونکي او په علم او پو هې مین خلک د ي. د وی د هیواد په خپلـو لکـی مـین او د پښتو او پښتو نولۍ سره زیاته مینه لري. د افغان- انګرېز په د ري ګو نو جګړو کې د د وی ځلاند ه اوتـاریخيکـار نامې ځر ګند ې د ي. د کړوخیلو د قبیلې زیاتره خلک د کرنې او مالد ارۍ په چارو بو خت د ي، خو یو شمېر خلک یې

377 د اغلې نو شیروان کړو خېل نه د کړو خیلو د قبیلې په اړوند معلومات.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ولتي د ندې هم لري.

د کړو خيلو د قبيلې يو شمېر نا متو کسان په لا ندې ډول د ي:

1. د کړو خيلو د قبيلې قو مي مشر ښاغلي ولي خان کړو خيل.
2. د افغا نستان په ولسي جرګه کې د کابل د خلکو استازې اغلې شينکۍ کړو خېل.
3. افغان ژورناليست ښاغلی د انش کړو خيل.
4. د ښځو د حقو قو مد افعه اغلې نو شيروان کړوخيل[378]

د لته به بيځايه نه وي چې د کړو خيلو د قبيلې د ملي اتل او د انګريزي ښکيلا ګګروپـر خلاف د ملـي مبارز غازي محمد شاه خان په اړوند هغه شعر ولولو چې د د ه په ستا ينه کې ويل شوی د ی او د هغه وخت سند ر غاړو به هم وايه:

کـــوزلـــه لنـــدنــــه ګورکيــــان [379] راغلـــل	پـــه پښـــتو نخـــوا کـــې يـــې حملـــې کـــړې
محمـــد شـــاه خـــان غـــازي ورمـــاتې رســالې کــړې	د کـــړو خيلـــو پـــر ځولنـــانو يـــې نـــارې کـــړې

غازي محمد شاه خان

ورونو راپاځئ په وطن يــې ســترګې ســرې کـــړې	بياپـــرې ځولنـــانو د ټوپکـــو ســـرې لمبې کـــړې
محمد شاه خان غـــازي چـــې الله اکـــبر نـــارې کـــړې	د باجوړ اوبــه يـــې بيـــاپـــه وينـــو ســـرې کـــړې

غازي محمد شاه خان

پـــه هغـــې ورځـــې يـــې ورګـــډې رســـالې کـــړې	له ســـينه پـــورې يـــې خيمـــې د ود او لمـــبې کـــړې

---

378 د کړو خيلو د قبيلې په اړوند زما (لطيف ياد) شخصي يا د ښتونه.

379 ګورکه چې کله کله د ګور کهه په بڼه هم ليکل شوي د ي له اره د نيپال هېواد د ګورکهه قبيلې ته منسوب د ي او په همد ې نا مه په نيپال کـــې يوه ولسوالۍ هم شته چې د همد ې خلکو د استو ګنې اصلي ځای ګڼل کيږي. کله چې انګريزان د هند په نيمې وچې واکمني کـــوله پـــه ۱۸۵۷ زيږد يز کال د هند و ستان ټول ولسونه او پرګنې که هند وان ول او که مسلمانان په ګډه سره د پر نګيانو پر خلاف پا څون وکړ چې ډېـــر شمېر يې شهيد ان شول چې د ۱۸۵۷ کال پاڅون ته د هند و ستان په تاريخو نو کې ايام غد ر هم ويل کيږي. ګو رکهه چې ډېر جنګيـــالي او د ښې په ويشتلو کې مهارت د رلود انګرېزانو په خپل پوځ کې برتي يا استخد ام کړي وو. همد غو ګو رکه وو د ۱۸۵۷ کال په پا څون کـــې د انګرېزانو په ګټه ډېر خلک ووژل. ګورکهه و نه يوازې په هند وستان کې د انګرېزانو لپاره وجنګيد ل، بلکې انګرېزانو پـــه افغـــا نســـتان، پښتو نخوا، بر ما، بوټان او ان د تر کيې په هېواد کې هم د خپل ځان په ګټه وجنګول. په لو مړۍ نړيواله جګړه ۱۹۱٤- ۱۹۱۸ کـــې د وه ســـوه زره تنه ګورکه د انګرېزانو په پوځ کې شتون د رلود.د ګورکهه پو ځيان د هند تر خپلواکۍ ۱۹٤۷ کاله پورې په هند و ستان کې انګرېزانـــو ته ښه خد متونه وکړل او هغوی هم پرې ډېر باور د رلود. د هند تر خپلواکۍ وروسته د ګورکهه و پوځيان اوس هم د هند په پوځ کې شـــته چې ګورکهه ريجمنټ ياپلی پوځ يې بولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له انگریزلنـوـنـهـیـې میمـې [380] را ســتنې‌کـړې — له پر نگیانو سرهـیـې‌نـرـمـې بیـا پنجـې‌کـړې

غازي محمد شاه خان

د پرنگیـــانو پــه چــو نیــو یــې حملــې کـــړې — نــویــې ور تشــې بیـــاتـــوبرې‌کـــړې
د مشـــهد یـــو، د کلـــد ارو یـــې ولجـــې کـــړې — د بابوګـانو خیـتې‌یـې ځیـرې‌پـه نیـزوکـړې

غازي محمد شاه خان

د باجوړ له ســینه‌یـې‌پـورې چــې حملـې‌کـړې — د پـــر نگیـــانو یـــې پلتنـــې ور ســـتنې کـــړې
د شـــنو زمریـانو‌یـــې ســـواتیانو نـــد ارې‌کـــړې — د ګورکیـــانو پـــه خیمـــو یـــې ولـــولې کـــړې

غازي محمد شاه خان

121 کرلاڼي

د پښتنو یو مهم ټولنیز ګروپ کرلاڼي پښتانه د ي چې ډېرې مشهورې پښتني قبیلې په د غه ټـــولنیز ګـــروپ پورې اړه لري. د کرلاڼ نوم په هغو تاریخونو کې چې د هند وستان په مغولي د ورې پورې اړهـــلـــري لکـــه د عبـــاس سرواني (۹٤۷ هجري) په شیر شاهي تاریخ یا تحفه اکبر شاهي کې، د شیخ رزق الله د هلوي (۸۹۷ – ۹۸۹ هجري) په واقعات مشتاقي کې، د جهانګیر د د ورې د مؤرخ عبد الله (۱۰۳۷ هجري) په تاریخ د اود ي[381] کې، د احمد یاد ګار (۱۰٥٤ هجري) پـــه تاریخ سلاطین افا غنه کې چې په تاریخ شاهي سره هم شهرت لري، د خواجه نعمت الله (۱۰۲٤ هجري) په تاریـــخ خانجهـــاني کې او د محمد کبیر په افسانه شاهان هند [382] کې د کران کرران او کراني په بڼه هم راغلی د ی.

---

380 د انګرېزانو میر منې

381 تاریخ د اؤد ي د عبد الله تالیف د ی چې د هند د مغولي واکمن نو رالد ین جهانګیر د واکمنی ۱۰۱٤ - ۱۰۳۷ په وخت کې لیکل شوی د ی. د غـــه کتاب ما د د ې مقالې لیکوال په ۱۳٦۸ لمریز کال کې د افغانستان د علومو اکیډیمی د پښتو څیړ نود نړیوالمرکز د سپا رښتنې له مخې په کابل کې د سوري شیر شاه د زوکړې د ٥۰۰ کلیزې د نړ یوال سیمینار لپاره وژباړه چې په هماغه کال د اریانا په مطبعه کې د ٤ــ ټوکوپـــه شـــمېر چاپ شو. د غه کتا ب د د ویم ځل لپاره د د انش د خپر ند ویې ټو لنې له خوا په ۲ــ۲۰۰۷زیږ د یز کال کې د پښتو نخوا په مرکز پیښور کـــې د ۱ــ ټو کو په شمېر چاپ شو.

382 افسانه شا هان د محمد کبیر اثرد ی چې مو رنۍ نیکه یې د پښتنو د سوریانو په قبیلې پورې اړه لري. د غه اثر په هند کې د سور ي او لو د ي پښتني واکمنا نو او په بینګال کې د پښتني کر لاڼي واکمنانو په اړوند لیکل شوی د ی ا وتر او سه لا چاپ شوی نه د ی. د قلمي نســـخو مایکرو فلمو نه یې د لند ن په برېتیش میوزیم، د هند وستان د علیګر د پو هنتون په کتا بتون په ۱/ ۹ شمېره او په نوي ډیلي کې د ایران د علم او فر هنګ د خونې په نور مایکرو فیلم سینټر کې شته. ماد د غې مقا لې لیکوال د غه کتاب د علیګړ د پو هنتون د میکرو فیلم نه رانقل او پښتو ته مې ژباړلی د ی، خو لا تر او سه مې چا پ کړی نه د ی. چې د د غه اثر د کتا بت کال ۱۱۸۹ هجري د ی. (لطیف یاد)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کرلاڼيو په اړوند په بيلابيلو تاريخي کتا بونو کې مختلف افسا نوي روايتونه شته د ي، د بيلگې پــه تــوگه تاريخ حيات افغاني په د ې اړوند د اسې ليکي :

"د د لازاکو د قبيلې خلک چې د کرلاڼي پښتنو يو پياوړی ښاخ گڼل کيږي په د ې اند د ي چې د کرلاڼ پلار سيد قاف نوميد چې د نسب شجره يې په اتم پښت کې حضرت امام حسين (رض) ته وررسيږي. د خټکو د قــبيلې خلــک د کرلاڼ پلار هوني بولي او خپله شجره هم د سړبني پښتنو سره گډوي. شيتک عقيد ه لري چې کرلاڼ دکــوم شــهزاد ه زوی و. همد اراز د خوږيانيو د قبيلې خلک عقيد ه ځرگند وي چې کرلاڼ د عبد الله اورمړ زوی و. د کرلاڼي د اولاد ې ځينې خلک وايي هغه وخت چې کرلاڼ نومی ماشوم د ې نړۍ ته سترگې پرانيستلې نو په هغه ځای کې کوم لښکر يــوه شپه تم شوی او بيا له هغه ځايه تللی و او د غه ماشوم بيا د اورمړو د قبيلې د يوه تن له خوا چې عبد الله اورمړ نوميد د اوسپنې تر يوې کړايي لاند ې وموند ل شو، نو ځکه د کړايي د نوم په وجه يې کرلاڼی نوم پــرې کيښــود [383] او د د ې لپاره چې عبد الله اورمړ کوم نارينه اولاد نه د رلود کرلاڼی يې په زويتوب ونيو او د د ه روزنه او پالنه يې وکړه چې د کرلاڼ نه بيا د وه زامن پيد ا شول چې يو يې کود ی او بل يې ککی و خو لکه چې د مخه وويل شــول چــې پــورتني روايتونه افسا نوي بڼه لري او يو روايت له بله سره هيڅ ورته والی نلري.

د افغانستان نوميالی مؤرخ لوی استاد اروابناد علامه عبد الحی حبيبي په خپل اثر د "افغانستان لنډ تاريــخ"کــې ليکي:

"په پښتني نسب نامه کې د کرلاڼ يا کرلاڼي په نامه يوه بله ځا نگه هم شته چې د وی د پښتنولــه هغــو د ريــو نورو ځانگو سړبن، غرغښت او بيټنيو سره خپلوي لري او سوچه پښتانه د ي. " [384]

د پښتو ستر شاعر خوشال خان خټک هم د کرلاڼيو او په مجموع کې د ټولو پښتنو ترمينځ د خپلوۍ د اړيکو په اړوند د اسې يو شعر لري:

پښـــــتونپـــــه اصـــــل ســــــړبنی د ی
يـــــا غورغښـــــتی د ی يـــــا بيټنـــــی د ی
لـــــود ي، غلجـــــي د بيـــــټ لـــــه لـــــوره
پـــــه ســـــړبن پـــــورې بيـــــا کرلاڼـــــی د ی
(خوشال خان)

زما (د د ې مقالې ليکوال) په اند کرلاڼي هغه پښتانه د ي چې د نورو پښتني ټولنيزو گروپونو لکــه (ســـړبن، غرغښت او بيټنيو) سره خپلوي لري او هم کرلاڼي پښتانه هغه پښتانه د ي چې د کرکيلې او کرنې په چارو بو خت د ي،

---

383 حيات افغاني، پښتو ژباړه د دکتور لطيف ياد او فرهاد ظريفي، ۳۲۱ مخ، د پيښور چاپ.

384 پوهاند عبد الحی حبيبي، د افغانستان لنډ تاريخ، ۱۸٤ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له همد ې کبله د کرلاڼي کلمه د کر او کرنې سره اړخ لګولای شي.[385]

په تا ریخ حیات افغاني کې چې د کرلاڼیو د نسب کومه شجره راغلې د منو د بناخونو، خیلونو او څانګو نومونه یې په د ې ډول راغلي د ي:

کود ی، ککی او بیا موسی زي، منګل، توري، هني، ورد ګ، د لازاک، اورکزي، موسی خیل، جاني خیل،لوري خیل، یعقوب خیل، ذکریا خیل، امازي، یاسین خیل، مند یزي، ماني زي، مو ني زي، حید ر زي، حسي زي، حسني زي، احمد خیل، وتک زي، عمر خیل، یحیي زي، سمر زي، سلطان خیل، امبره خیل، لبنکري خیل، حاجي میر خیل، میر وعظ خیل، بډا خیل، ناغه خیل، بر هان، خوګیاڼي، سلیمان، شیتک، اپرید ي، خټک، ځد راڼ، اتما نخیل، میرل خیل، خوجړه، مو ګی، کمال خیل، علي زي، مسوزي، د ولت زي، اسماعیل زي، لشکر زي، محمد خیل، ستاري خیل، فیروز خیل، نپیروني، سه پای، عبد العزیز خیل، ماني خیل، بر احمد خیل، بید اد خیل، اصغر خیل، صبوره خیل، احمد خیل، ساوزي، مست علي خیل، سلار خیل، خوید اد خیل، علي خواجه خیل، سید خیل، میر زای خیل، رابیا خیل، ممازي، ابا خیل، خد ي زي، علي شیر زي، ماموزي او پاړي.[386]

په او سني وخت کې کرلاڼي پښتانه پر ډېرو قبیلو ویشل شوي د ي چې د ځینو مهمو قبیلو نومونه یې د اد ي:

د لازاک، اورکزي، منګل، هني، ورد ګ، اپرید ي، خټک، ځد راڼ، اتمانخیل، خوړیاڼي، پړبه، عبد الرحمن یا د رمان، ځاځي، توري، وزیر، مسید یا مسعود، ګوربز، د وړ، تڼي، شیتک، بنوڅي، بنګښ، مقبل، سبري، مند وزي، اسماعیل خیل، زموخت یا زویمشت اوسبري چې د غې قبیلې بیا په ډېرو خیلونو، ښاخونو او څا نګو بانډ ې ویشل شوي د ي.[387]

کرلاڼي پښتانه نه یوازې په افغا نستان کې اوسي، بلکې په پښتونخوا، پاکستان او په هند کې هم استو ګنه لري. کرلاڼي پښتانه په عمو مي ډول د ډیورنډ د پولې د واړو غاړو ته په د اسې سیمو کې پراته د ي چې د پوځي او سوق الجیشي پلوه ډېر اهمیت لري، له همد ې کبله د ه چې کرلاڼي قبیلې د پولې د واړو خو اووته د د واړو هیواد ونو افغانستان او پاکستان په برخلیک کې مهم رول لوبوي چې د غه واقعیت همد ا اوس هم موږ په عملي توګه ګورو او انکار ترې نه شو کولای.

کرلاڼي پښتانه په مجموع کې تورزن خلک د ي. د وی د خپل هیواد افغانستان سره ژوره مینه لري د سکند ر، چنګیز، انګریز، روس او تر او سني وخته پورې واخله د وی د بلو سګرو او تیري کو نکو ځواکونو پر خلاف په میړانې راپورته شوي د ی. له همد ې کبله د د وی رول د د ې هیواد په سیاسي او ټولنیز بر خلیک کې له پا مه نه شو غورځولای او ډېر مهم ګڼل کیږي.

---

385 وګوره، پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ۲۱۱ مخ، لمن لیک.

386 حیات افغاني، ۳۲۳ مخ د کرلاڼیو شجره.

387 پښتني قبیلې، ۲۱۲ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

121.1 د هند په بنګال کې د کرلاڼي پښتنو واکمني

که څه هم په هند کې د پښتني لود یانو په وخت کې کرلاڼیو پښتنو یو شمیر پو ځي د نډ ې د رلودلې، خو د وی په هغه وخت کې د ومره مشهور نه وو. د د وی د شهرت انګازې هغه وخت خپرې شوې چې په هند کې سوري واکمنانو واکمني د رلوده او په اصل کې په هند کې د کرلاڼي قبیله د خپلو د وو نامتو شخصیتونو یعنې تاج خان کرلاڼي ۱۵٦٤ زیږد یز او سلیمان کرلاڼي ۱۵۵۵-۱۵٦۱ زیږد یز چې د جمال خان کر لاڼي زامن وو له کبله مشهوره شوه.[388]

121.1.1 تاج خان کرلاڼي

تاج خان کرلاڼی د هند په بیهار او بنګال کې د کرلاڼي پښتنو د واکمنۍ بنسټ ایښود ونکی.

د هند په تاریخ کې د لومړي ځل لپاره د تاج خان کرلاڼي او سلیمان کرلاڼي نومونه چې د سوري شیر شاه پوځي جنرالان وو د قنوج په جګړه کې لید لای شو. د ا هغه جګړه وه چې شیر شاه د مغولي واکمن همایون پر خلاف ګټلې وه او د غو د وو تنو کرلاڼیو د هغه خد مت په بد ل کې چې شیر شاه ته یې کړي وو د شیرشاه له خوا د وی ته په خواص پور، ټانډه او د جنوبي بیهار په سیمو کې جاګیرونه ورکړل شول.

د غه د واړه ورونه ډېر هو ښیار او ځیرک اود ډېر ې پو هې اوسیاسي تد بیر خا وند ان ول او شیر شاه د د واړو قد ر او د رناوی کاوه او په تیره بیا د تاج خان کرلاڼي وړتیا او بیسارې پوهې پر شیر شاه ډېره اغیزه کړې وه او نو موړی یې د خپل زوی جلال خان چې وروسته یې د اسلام شاه لقب د رلود ښوونکی او استاد ټا کلی و.

د اسلام شاه د واکمنۍ په وخت کې هم تاج خان د ډېر ځواک څښتن و او ډېر اعتبار یې پرې کاوه ان ترد ې چې د خپلې مړینې په وخت کې یې هم نو موړی ته د خپل نابالغ زوی فیروز شاه روزنه او پا لنه سپارلې وه. د ې له کبله چې پر اسلام شاه باند ې تاج خان ډېر ګران و او پرد ه یې ډېر اعتماد کاوه، نو هغه امیران چې د اسلام شاه سره جوړ نه وو د تاج خان په مخالفت کې ولاړ وو. کله چې بیا عاد ل خان د اسلام شاه پرتخت کښیناست نو د تاج خان کر لاڼي لپاره خبره نوره هم ګرانه شوه. د د ې لپاره چې تاج خان یو مد بر او د ستر ځواک څښتن و، نو عاد ل شاه په څر ګند ه توګه د هغه سره د خپلو اړیکو خرابول نه غو ښتل، خو په پټه او په زړه کې یې نوموړی نه خوښید ه.

وروسته بیا چې د د ه په وړاند ې د عاد ل شاه او نورو امیرانو په کړووړو کې بد لون رامینځ ته شو نو د ی هم په چو په خو له د عاد لشاه له د رباره وتښتید او جنوبي بیهار ته لاړ. په ۱۵۵۷ زیږد یز کال کې چې د محمد شاه سوري زوی بهاد رشاه د عاد ل شاه پر خلاف برید وکړ نو تاج خان یې ملګر تیا کوله.

د عاد ل شاه تر مړینې وروسته چې بهاد ر شاه بیهار په خپله ولکه کې راووست، نو تاج خان یې د د غې صوبې ګورنر وټاکه.

---

388 سید بهاد ر شاه ظفر کا کا خیل، پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ٦٤. مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کال ۱۵٦٤ زېږ. د يز کې تاج خان کر لاڼي پر بينګال برید وکړ او د بينګال او بيهار صوبې د ده په ولکه کـــې راغلې او په د ې ډول يې د هند په ختيز کې د کرلاڼيو پښتنو د واکمنۍ بنسټ کيښود.

لکه چې د مخه وويل شول چې تاج خان کرلاڼی يو مد بر پښتون او د سياست په رموزو پوه سړی و. هغه پـــه د ې پو هيد ه چې مغولي واکمن جلا ل الد ين محمد اکبر د بيهار او بينګال د نيولو سره څومره ډېره ليوالتيا لري، له همد ې کبله نوموړي له پيله د ا پا ليسي غوره کړه تر څو په بيهار او بينګال کې خپله واکمني ټينګه او مستحکمه نکړي نو د مغو لو سره ډغرې وهل څه اسا نه کار نه د ی. همد ا وجه وه چې نو موړي د مغولو د ځـــتيزو صـــوبـــود وايســـرا ی خانزمان سره د وستانه اړيکي ټينګ کړل، خوژوند ورسره ملګر تيا ونکړه او د بينګال تر سوبـــې وروســـته په ۱۵٦۵ زيږ د يز کال کې مړشو.

بايد زياته کړو چې مؤرخينو د تاج خان کرلاڼي د پوهې، زړورتيا او تد بير ډېره ستا ينه کـــړې د ه. د هنـــد د مغولي واکمن جلال الد ين محمد اکبر د د ورې د مشهور مؤرخ او د منتخب التواريخ د مولف ملا عبد القاد ر بد ايـــوني ۹٤۷ - ۱ـ۳ هجري په قول تاج خان کرلاڼی په پښتنو کې يو پوه، مد بر او فاضل شخصيت تير شوی د ی.[389]

121.1.2 سلېمان کرلاڼي

د تاج خان کرلاڼي تر مړينې وروسته د هغه ورور سليمان کر لاڼی (۱۵٦۵ - ۱۵۷۲ زيږد يز) د بينګال او بيهار د واکمنۍ پر ګد ۍ کښيناست.

په ختيز هند وستان کې د سليمان کر لاڼي د واکمنۍ د وره يوه روښانه او ځلاند ه د وره ګڼل کيږي. سليمان کر لاڼی هم د خپل ورور تاج خان کر لاڼي په څېر يو مد بر او هو ښيار سيا ستپوه و. د ی د تا ج خان کر لاڼي دپـــا ليســـۍ لاروی واو هغې پا ليسۍ ته يې نوره هم ود ه ورکړه.سليمان کر لاڼي د خپل ورور تا ج خان کر لاڼي په څېر د مغولو د وايسرای خانزمان سره خپلې اړيکې خوږې کړې. د ه په بينګال کې د پښتنو د يوې پياوړې واکمنۍ په جوړولـــو کـــې ستر رول ولو باوه. سليمان کر لاڼی په د اسې وخت کې د چارو واګې ونيولې چې د سوري قبيلې بيلا بيل ښا خونه او ځانګي لو مړی د خپل منځي جګړو او بيا د مغو لو سره د جګړو له کبله ځپل شوې وې او پښتانه په عمو مي تو ګه بـــې مشره پاتې ول او د غه د سيا سي واک نه بې برخې پښتانه چې د يوه ليډر شيپ په تلا ش کې ول د سليمان کر لاڼي پـــر شا اوخوا راټول شول او نه يوازې يې د هغه په د ربار کې يې منصبو نه تر لا سه کړل، بلکې د سليمان کر لاڼي سياســـي او پو ځي قوت يې نور هم پياوړی کړ.

سليمان کر لاڼی يو ډېر پر هيز ګاره، په علم او پو هې مين او نياو من واکمن و. د د ه د عصر ټول مؤ رخين په د ې خبرې سره يوه خوله د ي چې نو موړی يو پر هيزګار او عاد ل واکمن و او د عالمانو او پو هانو ډېر د رنـــاوی او قد ر يې کاوه او تل به د عالمانو او پو هانو په ټولي کې نا ست وو او د د وی د عالمانه ارشاد اتو نه به يې خوند اخيست.

389 **http://en.wikipedia.org/wiki/Taj_Khan_Karrani**

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بد ایوني په قول کله چې اکبر پا چا د دې خبرې نه خبر شو چې سلیمان خان کر لاڼی په د ومره زیاته اند ازه د عا لمانو قد ر او د رناوی کوي، نو د هغه په زړه کې هم د ا تلو سه او لیو التیا پید ا شوه چې هغه د ې هم یو د اسې ځای جوړ کړي چې عالمان او پو هان پکې راغونډ او ناسته پاسته ولري او په فلسفې او مذهبي مسائلو بحثونه وکړي.

د واکمنۍ په چارو کې هم سلیمان خان کر لاڼی یو بې تعصبه انسان و. د ه د مسلمانانو او هند وانو سره مساوي چلند کاوه.د د ه د واکمنۍ په وخت کې هند وان په ډېرو مهمو د ولتي د ند و گو مارل شوي وو. یو بنگالی هند و رامانند ا گوها او د هغه زامن بها یا نند ا، گوننند ا او سبا ننند ا لوړې د ولتي څوکۍ د رلود لې او ان چې د وزارتونو د ند ې یې هم تر لا سه کړې. د بها یا نند ا زوی سري هاري د سلیمان د زوی د اؤد خان کر لاڼي د کو چنیوالي ملگری او د وست و. کله چې د اؤد خان کر لاڼي د واکمنۍد چارو واگې تر لا سه کړې نو د سري هاري رتبه او منصب نور هم لوړ شو. د اؤد خان هغه ته د وزیر اعظم د ند ه ورکړه او د هغه سلا او مشورو ته به یې په د رنه ستر گه کتل.

1. د اوړیسا سوبه

د سلیمان خان کرلاڼي د واکمنۍ د وخت یوه مهمه پېښه د اوه چې اوړیسا فتحه شوه او د بینگال په واکمنۍ کې یې شا مله کړه. په هغه وخت کې د اوړیسا صو به یا ایالت د یوه هند و راجا په ولکه کې وه او ابر اهیم خان سوري چې د هر ځای نه نا هیلې شوی او د سیاسي ځواک نه بې بر خې سا تل شوی وهغه اوړیسا د صوبې واکمن یا راجا ته پناه وړې وه او د هغه ځای راجا هم نو موړي ته په د ې شرط پناه ورکړې وه چې د سلیمان خان کر لاڼي پر خلاف به جگړه کوي او بینگال او بیهار به ورته فتحه کوي. سلیمان کر لاڼی هم د ې وضعې او حالت نه ښه خبر و او د یوه منا سب وخت په لټه کې و.

په ۱۵٦۷ زیږ. د یز کال چې مغولي واکمن جلا ل الد ین محمد اکبر د راجستهان پرچتو رگړ بلند ې پر پوځي عملیا تو بو خت و سلیمان کر لاڼی د خپل زوی بایزید مړ ۱۵۷۲ زیږد یز او خپل یوه جنرال کالا پهاړ تر مشرۍ لا ند ې پر اړیسا برید وکړ او تر یوې خو نړۍ جگړې وروسته سلیمان کر لاڼي ته د اوړیسا سو به ور په بر خه شوه او دغه صو به یې د بینگال په واکمنۍ کې شا مله کړه. د د ې سوبې په تر سره کولوسره نه یوازې د سلیمان کر لاڼي د واکمنۍ لمنه پر اخه شوه، بلکې له مالي پلوه هم ډېر پیاوړی شو. سلیمان کر لاڼي په او ړیسا کې خپل یو وفاد اره وزیر میا لود ي چې په لود ي خان سره هم مشهور و د اوړیسا د گورنر او خپل بل جنرال قتلو خا ن لواڼی (لو ها ڼی) یې د پورې د سیمې گورنر وټا که.

لکه چې د مخه وویل شول اکبر پا چا د خپلې واکمنۍ له پیله د ا هوډ کړی و چې په هر ډول کید ای شي باید په هند کې پښتانه د سیاسي ځواک او برم نه بې بر خې کړي او د همد ې مو خې د تر لا سه کو لو لپاره یې مو قع لټوله.

د سلیمان کر لاڼي واکمني د اکبر پا چا په ستر گو کې یو اغزی و او د ی یې نشو زغملای. له بلې خوا سلیمان کر لاڼی هم یو مد بر او د سیا سي پو هې خاوند و او تر څو یې وسه رسید له د پو ځي زور از مو ینې نه یې ځان لیرې ساته او په د ې لړ کې یې ډېره محتا طا نه پا لیسي غوره کړې وه، سره له د ې چې د هغه په واکمنۍ کې د بینگال، بیهار

(c) ketabton.com: The Digital Library

او اوړیسا په څېر زر خیزه سیمې او صو بې شا ملې وې او د هغه مالي وسایل او پو ځي ځواک ډېر پیاوړی و.

په ۱۵٦٧ زیږ د یز کال کې کله چې د هند د ختیزو سیمو لپاره د مغو لي حکومت وایسرای خانزمان ووژل شـــو، نو سلیمان کرلاڼی له د ې کبله خپه شو چې د د ه سره یې خوږې اړیکې د رلود لې، خو سلیمان کر لاڼي بیا هــم د خپـل پوه او تجر به لرونکي وزیر لود ي خان په سلا او مشورې سره هغه زړې پا لیسی ته د وام ورکړ او د مغولو د نـــوي وایسرای منعم خان سره یې هم د وستانه اړیکې ټینګ کړل او تر هغه پورې چې ژوند ی و د خپل تد بیر او سیاسيـپـو هې په وجه یې په بینګال کې یې د پښتنو لپاره یوه پراخه او پیاوړې واکمني رامینځ ته کړه او پښتنو امیرانو ته یـــې د چارو اګې سپارلې وې، تر څو چې د مغولو د ربار ته لاړ نه شي او د ستر خو شال بابا په خبره د مغولو د منصبو نو په هوس نه شي. د ا یو حقیقت د ی چې د سلیمان کر لاڼي تر مړینې وروسته د پښتنو یو والي ته سخت زیـــان ورســـید، ځکه د د ه تر مړ ینې وروسته یې زامنو هر یوه بایزید خان کر لاڼي او د اؤد خان کر لاڼي د خپل پلار د پا لیســیـپــر خلاف ګا مو نه او چت کړل.[390]

2. د کوچ بیهار سوبه

د سلیمان خان کر لاڼي په وخت کې د کوچ بیهار د نیولو لپاره نو موړي خپل لوی پو ځي افسرکالا پهاړ ولیـــږه. کالا پهاړ د براهما پورترا د سیند نه هم ور تیر شو او د کاماتا جنرال شوکلاد هواجا چې د کو چ بیهار د واکمـــن وشـــوا سنګها د ریم زوی یې مات کړ او تر تیجپور پور ې یې چې اوس یې د ینا چپو ر بولي او د بنګله د یش هېـــواد یـــوه ولسوالي د ه پر مختګ وکړ اوپه د ې تو ګه کو چ بیهار هم فتحه شو.[391]

لنډه د اچې سلیمان کر لاڼی یو عاد ل او سوله خو ښوونکی واکمن و چې د د ه د واکمنۍ په وخت کې د بینګـــال او بیهار خلک خو شاله وو. نوموړی په ۱۵۷۲ زیږ د یز کال کې له د ې فاني نړۍ نه ستر ګې پټې کړې.

121.1.3 بایزید خان کرلاڼی

هغه وخت چې سلیمان خان کر لاڼی د ۱۵۷۲ زیږد یز کال د اکتوبر په میاشت کې وفات شو نو د هغـــهپــر ځـــای بایزید خان کر لاڼی (۱۵۷۲ زیږد یز) د بینګال پر تخت کښیناست. تر تخت کښینا ستلو وروسته هغه د خپل پلار سلیمان خان کر لاڼي پا لیسي او تګلاره پر یښود له او خطبه او سکه یې په خپل نا مه جاري کړه. با یزید خان کر لاڼي نه یـــوازې د واکمنۍ په چارو کې د خپل پلار تګلاره پر یښود له، بلکې د هغو پښتنو امیرانو سره یې هم مخالفت پیل کړ چې د د ه د پلار د واکمنۍ په وخت کې یې ستر ستر منصبو نه د رلود ل. د د ې پا یله د ا شوه چې ټول پښتانه امیران له د ه نه په ډار

کې شول او د د ه پر خلاف یې ساز شو نه او منصو بې جوړې کړې چې مشري یې د سلیمان خان کر لاڼي یوه

390 http://www.banglapedia.org/httpdocs/HT/S_0593.HTM

391 http://en.wikipedia.org/wiki/Sulaiman_Khan_Karrani

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنرال قتلو خان لواڼي (لوهاڼي) ته ور په غاړه وه. د همدې سازشونو په نتيجه کې بايزيد خان د خپل اوښي هنسو نو مې له خوا د خپلې واکمنۍ په اتلسمه ورځ ووژل شو. د بايزيد وژنې د پښتنو اميرانو تر مينځ قبيلوي شخړو او تعصباتو ته لمن ووهله او اميران په خپلو کې په جلا جلا ډلو سره وويشل شول او د تخت د نيولو لپاره د رې تنه کلند يد ان ود ريد ل چې د غو شخړو او لانجو ته د سليمان خان کرلاني وفاد اره وزير ميا لودي د پای ټکی کېښود او هغه د اچې د سليمان خان کرلانې د ويم زوی د اؤد خان يې د واکمنۍ لپاره مناسب تن وباله او په دې توگه د اؤد خان کرلانې د بينگال د پښتون واکمن په توگه د واکمنۍ پر گد ۍ کښيناست[392]

121.1.4 د اؤد خان يا د اؤد شاه کرلانی

لکه چې د مخه وويل شو د اود خان کرلانی (۱۵۷۲- ۱۵۷۶) د خپل ورور بايزيد خان تر وژلوو روسته د بينگال د کرلانيو پښتنو پر تخت تکيه وکړه چې په دې برخه کې لودي خان د د ه سره مرسته وکړه او نور پښتانه اميران يې په دې خبرې قانع کړل چې د اؤد خان د واکمنۍ لپاره يو مناسب شخص د ی.

لودي خان يو ريښتينی پښتون وچې د ټولو پښتنو يو والی يې غوښت.د د ه د تدبير او پوهې په وجه تر ډېره حد ه پورې په پښتنو کې يو والی رامينځ ته شو. د اؤد خان کرلاني هم تر يوې مودې پورې د لودي خان سلا او مشورو ته غوږ نيوه، خو د ې حالت ډېر د وام ونکړ. د اؤد خان يو احساساتي ځوان و او ويل به يې چې زه د ومره پراخه واکمني لرم او بيهار، بينگال او اوړيسا زما د واکمنۍ په ولکه کې د ي نو زه د اکبر پاچا نه په څه کې کم يم. هماغه و چې د خپل ورور بايزيد خان په څير يې خطبه او سکه په خپل نامه جاري کړه او د مغلولد حکومت په څېر خپلو وزيرانو او اميرانو ته يې القاب ورکول او خان يې په هندوستان کې د يوه جلا او خود مختاره واکمن په توگه اعلان کړ.

اکبر پاچا چې د د ه د پلار سليمان کرلاني له وخته د پښتنو واکمني نه شوه زغملی نو ځکه يې خپل وايسرای منعم خان ته امر وکړ چې پر بيهار بريد وکړي. لکه چې د مخه وويل شول د بايزيد خان کرلاني تر وژلو وروسته په پښتنو کې يووالی کمزوری شوی و، که څه هم د لودي خان د تدبير او سياسي پوهې په برکت د غه پښتانه سرهلړ شانته راغونډ او يو موټی شوي وو، خو د ځينو اميرانو تر مينځ لا هم مخالفتونه او تربگنيو شتون د رلود.د ې مخالفتونو د د اؤد خان کرلاني په زړه کې شکونه راپيدا کړل او په پايله کې يې لومړی د لوديخان زوی او تر هغه وروسته يې د هغه پلار لودي خان وواژه. د لودي خان او د هغه د زوی وژنې نه يوازې د پښتنو يووالي ته سخت زيان ورساوه، بلکې د هغه په وژنې سره د مغولو په وړاندې يو لوی خنډ هم له مينځه ولاړ اود ا يو د اسې حقيقت د ی چې د مغولي د ربار مؤرخ ابو الفضل هم پرې اعتراف کوي او ايي:

"د ا د اکبر پاچا نيکمرغي وه چې د هغه د ښمن د اود خان کرلاني پخپله لودي خان وواژه اود ا هغه کار و چې

392 http://www.banglapedia.org/httpdocs/HT/B_0365.HTM

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اکبر پا چاپو ځیانو د ډېرو هلو ځلو سره سره هم نه شو تر سره کولای." [393]

د پو رتنۍ خبر ې نه د ا جوتیږي چې لود ي خان د ځو مره ستر شخصیت خاوند و چې مغولي واکمن اکبر هم د هغه نه ویره د رلود ه او د هغه د ځپلو په فکر کې و. د تاریخي مستند و روایتو نو پر بنسټ د اوډ خان کر لاڼی، میالود ي یا لود ي خان د قتلو خان لواڼي، ګجر خان کر لاڼي او سري هاري چې د د اوډ خان د کو چنیوالي ملګری و په لمسون وواژه. د لود ي خان تر وژنې وروسته قتلو خان لواڼي ته د وزارت د ند ه او سري هاري ته د و ک الت د نـد ه ورکړل شوه. قتلو خا لواڼي او سري هاري نه یوازې چې د لود ي خان په وژنه کې لاس د رلود، بلکې د غـو د واړو امیرانو په ډېرو نازکو شیبو کې د خپلو شخصي ګټو لپاره د مغولي د ربار سره سازشو نه هم وکړل او د د اوډ خان کر لاڼي د واکمنۍ بیړۍ یې ډوبه کړه.

د د اوډ خان کر لاڼي له خوا د لود ي خان وژنې په پښتنو کې ډېره ستره بې اتفاقي رامینځ ته کړه. اکبر پا چـا خو هسي هم پښتنو ته په او بو کې خولې خولې کید ه او د اسې ښه وخت په لاس ورغلی و چې باید له هغه نه یې ګټه اوچته کړې وای. همد او چې اکبر پا چا د جو نپور ګورنر منعم خان په د ې کار وګوماره چې بلید د د اوډ خـان سـره جګړه وکړي. ویل کیږي چې د اوډ خان ۱٤___ تنه پلي سر تیري، ٤___ تنه سـپاره، ۲___ ټوپـک او توپـونه او ډول ډول وسلې، ۳٦__ جنګي ها تیان او په سلګونو جنګي بیړۍ د رلود لې او په خپل پو ځي ځواک ډېر نازید ه او ځان یې د د ې جوګه ګاڼه چې د اکبر پا چا سر ه وجنګیږي. هماغه و چې منعم خان په ۱۵۷۳ زیږد یز کال کې د یوه لوی پوځ سـره پـر بیها ر برید وکړ.

که څه هم د اود خان کر لاڼي د مغولو سره د مقا بلې لپاره یو ستر پوځ د رلود، خو هغه پټنې تـه لاړ او پـه پوځي کلا اوچاوڼۍ کې پا تې شو. مغولي پو ځونو کلا محا صره کړه، خو مغو لي پو ځو نو د غه محاصره نه شـوه مـا تولی.

په پای کې په ۱۵۷٤ زیږد یز کال کې پخپله اکبر پا چا په د اسې حال کې چې د وه نور جنرالان تود رمل او مـان سینګ هم ورسره ملګري ول پر حاجي پور برید وکړ، ځکه چې د اوډ خان او د پټنې د کلا محصو رینو ته به خواړه او د جګړې سامان الات د حا جي پور نه رارسید ل. اکبرپا چا د حا جي پور سیمه تر یوې سختې خـونـړۍ جګـړې نـه وروسته فتحه کړه چې د حا جي پور په نیولو سره د پښتنو زړونه مات شول، خو سره له د ې هم د اوډ خان کر لاڼی د کلا پر ینبو د لو ته تیار نه و. ویل کیږي چې هغه په نا خبرۍ کې نشه کړل شو او په هماغه شپه یې د کلا نه راویو سـت او د بینګال خو اته یې بوته. ویل کیږي چې د کلا د خالي کو لو کار ګوجر خان کر لاڼي ته سپارل شوی و او په د ې کار سره پښتنو ته ډېر زیان ورسید. هغه د اچې مغو لو د شپې په توره تیاره کې د سیند بند مات کړ او د ومره او به ډېرې شوې چې د پښتنو د پوځ ډېر شمېر هاتیان او اسونه د مغولو د پوځ لا س ته ورغلل او ډېر شمېر پښتانه په سیند کې لا هو شول او ډېر شمېر هم د مغولو د تورو په ګوزارونو ووژل شول او پا تې یې ژوند ي ونیول شول.

---

393 پښتنا نه د تاریخ په رڼا کې، ٦٤٩ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مغو لو له خواپټنې د کلا ترنیو لو وروسته په ۱۵۷٤ زیږ. د یز کال کې مغولو له پښتنو نه سراج ګړهـــه، مـــو نګهیر، بهاګلپور او کول ګنک او نورې ډېرې سیمې ونیولې.

تر د ې ماتې وروسته د اود خان کر لانی بینګال ته لاړ اود بینګال د خوند ي ساتلو لپاره یې د تیلو ګړهي د ره پیاوړې کړه. د ا د ره د لر غو نو زما نو راپد بخوا د شمالي هند نه بینګال ته د ور ننوتلو د روازه ګڼله کید له. د د ې د رې د خوند ي سا تلو لپاره سوري شیرشاه د خپلې واکمنۍ په وخت کې یوه کلا هم جـوړهـکـړې وه. مغـولي واکمـن اکبراګړې یعنې خپلې پلا زمېښې ته د بېرته ستنید و په وخت کې منعم خان د بیهار او بینګال ګورنر وټاکه او تود رمل یې هم ورته پر ښنود څو له د ه سره مر سته وکړي. په د غه وخت کې د مغولي پوځ مشر منعـم خـان هـم د اود خـان تعقیباوه او د خپلو پو ځو نو سره یې ځان د تیلو ګړهي د رې ته وررورساوه، خو منعم خان ته پرد ې د رې باند ې تیر ید ل څه اسا نه خبره نه وه. د منعم خان په د غې ستو نزې کې د سیمې ځینو ځمکه والو مر سته وکړه او هغـه تـه یـې بینګال ته د ننوتلو لپاره یوه بله پټه لاره ور وښو د له. منعم خان هم خپلې پو ځې ډلګۍ له د ې لارې د بینګال خـو لتـه ولیږلې. کله چې د تیلو ګړ هې د رې د ساتنې پو ځیانو چې د د اؤد خان کر لانې له خوا په د ې د ند ې ګومـارل شـوي وو د ا حالت ولید نو د تیلو ګړ هي د ره یې پر یښود له او د تیلو ګړ هي د ره د کو مې جګړې پر ته د مغولو د پوځ په ولکه کې راغله. د مغولو له خواد تیلي ګړ هي د رې نیول په حقیقت کې د ټول بینګال د نیولو په مانا و. د اؤد خان کـــر لانی چې د د ې حالاتو نه خبر شو نو خپله پلا زمېښه یې د ټانډې نه ستګاون ته ولیږد وله، خو منعم خان د ۱۵۷٤ زیـــږ.د یز کال د سپتمبر په میا شت کې یې ټانډه او ستګاون هم ونیول او په بینګال کې یې خپل وړاند ې تګ ته د وام ورکړ.

په کال ۱۵۷۵ زیږد یز کال کې د توکارې په سیمه کې چې اوس د بینګال د مید ناپور په ولسوالۍ پورې اړه لري د مغولو او پښتنو تر مینځ یوه خو نړۍ جګړه وشوه او سوبه د پښتنو په بر خه شوه چې په د ې جګړه ې د د اؤد خان پوځي جنرال ګو جر خان ښه وځلید، خو له بد ه مر غه پښتانه پو ځیان د غلیم د پوځ په ولجو را ټولولو بو خت شول. مغولي پوځ چې د د وی د غه حالت ولید نو بیا یې پر د وی برید وکړ چې په پا یله کې ډېر پښتانه پو ځیان ووژل شول

او ډېر شمېر د مغو لو پو ځیانو ته ژوند ي په لاس ورغلل چې د پښتنود ا ټول جنګي بند یان د منعم خان پـــه امرووژل شول او د د وی د ککریو او سرونو نه یې اتیا لوړې منارې جوړې کړې.

د ې ماتې د پښتنو پوځي او جنګي مورال او د د اؤد خان پوځي پیاوړتیا ته سخت زیان ورساوه. مغول چـــې د پښتنواو د اؤد خان کر لانې په حال ښه خبر وو، نو د اؤد خان ته یې د یوې شیبې لپاره د ساه ایستلو مجال او وخت نـــه ورکاوه او تر د ې ما تې وروسته د اؤد خان کرلا نی د کټک کلا ته لاړ اوهلته یې پناه یوړه او د مغولو سره یې د سولې د خبرو غو ښتنه وکړه او د سولې خبرې اترې پیل شوې. که څه هم مغولو جګړه ګټلې وه، خو جګړو د وی هم ځپلـــي وو نو د وی هم مجبور شول چې د د اؤد خان سره د سولې خبروته غاړه کیږد ي. په پای کې د د وی تر مینځ یو تړون لا سلیک شو چې د هغې له مخې د اؤد خان کر لانې د بیهار او بینګال صو بې مغولو ته ورکړې او د اوړیسا صو بـــه د د اؤد خان سره پا تې شوه، خو پښتنو امیرانو په بیهار او بینګال کې د مغولو ځواک ونه مانه او په د غو سیمو کې یې لـــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مغولو سره جنگونه کول، په تېره بیا د بینگال شمالي او د بیهار جنو بي برخې د پښتنو په لا س کې وې.

تر د ې تېرون شپږ میا شتې ورو سته منعم خان د ۱۵۷۵ کال د اکتو بر د میا شتې په ۲۳ نېټه مړ شو. د منعم خان تر

مړ ینې وروسته د اؤد خان بیا د بیهار او بینگال د نیولو هوډ وکړ، هغه په ډ برې چو پتیا سـر مـېـر بینگـال برید وکړ او خپله زړه او پخوانۍ پلا زمېښنه ټانډه یې بیا په خپله ولکه کې راوسته او د تیلو گر هي د ره یې هـم بنـه پیاوړې کړه. د د اؤد خان کرلاڼي د ې نا ببره برید ونو په بینگال کې مغولي پو ځو نه وویرول او هغوی د جگړې نـــه پر ته بینگال

اکبر پا چا چې په خپلې د ارالخلا فه یا پلا زمېښې اگره کې د د ې پېښو نه خبر شو نو د خا ن جهان او تود ر مل تر مشرۍ لاند ې یې یو ستر پو ځ د بینگال د بیا نیولو لپار ه وگو ماره او د غه پوځ د ۱۵۷۵ زېږ د یز کال د نوامبر په

میا شت کې د اگرې نه د بینگال په لور ورروان شو او بها گلپور ته نږد ې د بینگال نه د مغو لو تښتید لی پوځ هم ورسره یو ځای شو، خو د ې تښتید لي پوځ د ومره ویرې اخیستی و چې د نوي پوځ سره په سختۍ د بینگال د تلو لپاره چمتو شو.

د اځلې د اؤد خا ن کر لاڼي د تیلي گړ هي د پیاوړتیا لپاره ۳ـــ تنه پښتا نه گو مارلي ول، خو د یوه خـونـړۍ جگړې په ترڅ کې مغول په د ې وتو انېد ل چې د ا مهمه د روازه ونیسي. خانجهان د ټانډې خواته مخه کړه او د اؤد خان د د ه سره د مقا بلې لپاره د راج محل د ره نیولې وه او د لته د اؤد خان کر لاڼي خپل ځواک د ومره پیاوړی کړی و چې مغول پو ځو نه یې پوره اووه میا شتې ایسار او ځای پر ځای تم کړل. د ې اووه میا شتني ایسارتیا، د خوړو کموالي او د پر له پسې بارانونو اوربښت د مغولي پو ځو نو زړونه وغورزول.

پرد ې بر سیره مغولي پوځ چې زیات شمېر یې سني مذ هبه ول د حسین قلي بیگ چې اکبرپـا چـا ورتــه د خانجهان لقب ورکړی او شیعه مذ هبه و تر مشرۍ لاند ې جگړې کو لو ته تیار نه ول او د ا د اسې عوامل گڼل کید ای شي چې د د اؤد خان کر لاڼي په گټه وو. خانجهان چې د خپل پوځ حالت د رک کړ نو سمد لاسه یې د اکبر پا چا نه د خوراکي تو کو او پوځیانو د ور لېږلو غو ښتنه وکړه او اکبر هم هغه ته سمد لاسه خوراکي توکي او سا مان الات او پو ځیان ور ولېږل.له بلې خوا خانجهان د د اؤد خان کر لاڼي د وه مشهور امیران یعنې سري هاري او قتلو خان لواڼی د ځان پلو یان کړ ل. د اد واړه کسان هغه خلک وو چې د اؤد خان د د وی په لمسون او شیطانۍ خپل نامتو او مد بر وزیر لود ي خـــان وژلی و. په د ې حسا سه شیبه کې چې د د اؤد خان کر لاڼي اود ټو لو پښتنو ژوند، عزت او نا موس له خطر سره مخـا مخ و، د د اؤد خان د د غو د ووتنو یاد و شوو امیرانو غد اري یو نه بخښل کید ونکی جرم گڼل کیږي. ویل کیږي چې سري هاري د مغولو د پوځ جنرال خانجهان ته د د اؤد خان کر لاڼي د واکمنۍ مهم سند ونه او پو ځي پټ رازونه ور ښر گند کړل او مغو لي جنرال د هغه سره د اژمنه وکړه چې په بد ل کې به ورته د جیسور سیمه د جا گیر په ډول ور کوي. سري هاري نه یوازې د اچې مهم سند ونه او پټ پو ځي رازونه د مغولو په واک کې ورکړل، بلکې په د ې نا زک وخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې يې د د اؤد خان کر لاڼي ټوله خزانه په کښتۍ کې بار کړه او په پټه يې د خپل جا ګير سيمې جيسور ته ورســـوله او خپل ورور يې هم له ځانه سره بوت. په همد ې تو ګه قتلو خان لواڼي هم د مغو لو سره ژمنه وکړه چې په جګړه کې به د مغو لو په ګټه کار کوي چې په بد ل کې ورته مغولو په اوړيسا کې د جاګير د ورکولو ژمنه وکړه.

د مغو لو سره د راج محل ترجګړې د مخه د اؤد خان کر لاڼي ته د ا پته ولګيد له چې سري هاري چې د ه پـــرې اعتبار او باور د رلود له د ه سره غد اري کړې، نو د ی په د ې خبره د و مره نا هيلی او نا اميد ه شو چې سمد لاســـه د راج محل په ډګر کې د مغو لو سره جګړې ته چمتو شو. د ا فيصله کوونکې جګړه د ۱۵۷۶ زيږد يز کال د جـــولای د ميـــا شتې په ۱۲ نېټه د راج محل په ډګر کې وشوه. د هند ي تا ريخو نو په قول په د غه جګړه کې د اؤد خان کر لاڼی پخپلـــه د يوه زمري په څير د مغولي د ښمن سره تر پا يه وجنګيد.

د راج محل جګړه د کر لاڼي پښتنو او مغو لو تر مينځ وروستنۍ فيصله کوونکې جګړه وه. له بد ه مر غه په د غه جګړه کې د د اؤد خان کر لاڼي د پو ځ يو ډېر تو ريالی افسر جنيد خان چې هغه هم کر لاڼی پښتون اود د اؤد خـــان کر لاڼي له تر بورانو نه ګڼل کيد ه هم د جګړې په پيل کې ډېر سخت ژوبل شو، خو سره له ې هم چـــې ژوبـــل و پـــه ميړانې سره و جنګيد، خو ورو سته بيا د مغو لو له لا سه ووژل شو. همد اراز په د غه جګړه کې د د اؤد خان کر لاڼي د پوځ يو بل نو ميالی افسر کا لا پهاړ هم سخت ژوبل شو. د د ې پيا وړو افسر انو په وژلو سره د جګړې په ډګـــرکـــې د پښتنو پو ځيانو مورال کمزوری او پښې يې سستې شوې او ماته يې وخوړه. په د غه وخت کې د اؤد خان کر لاڼی چې د زمري په څېر جنګېد ه د مغو لي د ښمن لا س ته ورغی. مغولي جنرال خا نجهان د د ه د وژلو امر وکړ چې تر وژلـــو ورو سته يې سر له تنې غوڅ او د اکبر د ربار ته وليږل شو.

د راج محل جګړې په ختيز هند يعنې بينګال، بيهار او اوړيسا کې د پښتنو واکمنۍ ته د پای ټکی کيښود.

د تاريخ خانجهاني ۱۰۲۱ هجري د ليکوال نعمت الله په قول د راج محل په ډګر کې د پښتنو دمـــاتي ســـبب د د اؤد خان کر لاڼي سره د د ه د د وو تنو امير انو يعنې قتلو خان لوا ڼي او سري هاري غد اري وه.

د هند د منځنيو پيړ يو د تا ريخ د يوه زد ه کوونکي په تو ګه زما د د ې مقالې د ليکوال په اند که څه هم پخپله د اؤد خان کر لاڼی يو زړور واکمن و خو ځينې سترې تير وتنې يې هم کړې د ي چې زه يې ځينې بيلګې په لاند ې ډول پر ګو ته کوم:

1. د اؤد خان کر لاڼي با يد د خپل پلار سليمان کر لاڼي پا ليسي تعقيب کړې وای او ډېر احسا سا تي ګا مو نه يې نه وای او چټ کړي د مغو لو سره يې د سازش او نرمۍ لاره غوره کړې وای.
2. د ه بايد پر خپلو د وو تنو لوړ پورو چا رواکو يعنې قتلو خان لوا ڼي او سري هاري باند ې د ومره زيا ت باور او اعتبار نه وای کړی.
3. د اود خان بايد د قتلو خان لو انې او سري هاري په لمسون خپل نامتو امير لود ي خان نه وای وژلای، ځکه چـــې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لود ي خان چې کوم خد متو نه د ه ته کړي و هغه يې با يد له ياد ه نه واى ايستلي۔

4. د اؤد خان بايد هيڅکله هم د مغو لو سره د سولې په تړ ونو باور نه واى کړاى، ځکه چې مغول په هر وخـــت او شيبه د ې ته چمتو وو چې د پښتنو ځواک وځپي [394]

122 کسايي

کسايي د کاکړو د قبيلې يو ښاخ د ی چې د سهيلي پښتو نخوا د شال په د ره کې اباد او مېشته د ي۔ ابد الي احمـــد شاه با با د شال د ره د بلو څو مشر نصير خان ته د هغه خد متونو په بد ل کې چې د ه ته يې کړي وو ورکړه۔ اوس د غه د ره د بلو چستان يوه بر خه ګڼله کيږي۔[395] د کسايي د ښاخ يا د ونه د مخه د کا کړو د قبيلې په بر خه کې شوې د ه۔

123 کو ټي

محمد حيات خان له نن نه ۱٤٦ کلو نه وړاند ې په خپل مشهور اثر تاريخ حيات افغاني کې د کو ټي د ښاخ په اړوند د اسې ليکلي د ي:

"د کو ټي ښاخ خلک له اره سيد ان د ي خو وروسته په وصلي تو ګه په بيټنيو کې ورګډ شول، ځکه چې د بيټ نيکه لمسی د وړسپون زوی ابر اهيم د يوه سيد زوی په زويتوب ونيو ه او هغه يې لوی کړ۔ د غه ما شوم کوټي نو ميد چې د کو ټي ښاخ هم د د ه په نوم ونو مول شو۔ کو ټي د ابر اهيم د اصلي زوی د وتا ټي نه نيمه بر خه وا خيســـتله او د بيټنيو د قبيلې په يوې کورنۍ کې يې واد ه وکړ چې د محسن شاه او حسن شاه په نامه د وه زامن ترې پيد ا شـــــول۔ محسن شاه د جنګ شاه او فيروز شاه په نامه د وه زامن د رلود ل، نو ځکه د بيټني له قبيلې نه وشميرل شو، خو سره له ې هم د وی ته سيد ان وايي او په بنو کې يوه سيمه شته چې ورته "کوټي ساد ات" وايي چې او س هم د د وی اولاد ه او نسل هلته استو ګنه لري چې څانګې يې د ميري خېل، سيني خېل او د ولت خيلو په نا مه سره يا د يږي۔ ويل کيږي چې د د وی ښځې، وجود او نور فزيکي جوړښت د بيټني قبيلې له نورو ښا خونو او څانګو سره تو پير لري۔ [396]

---

394 د د اؤد خان کر لاټي د واکمنۍ په اړوند زما (د د ې مقالې د ليکوال)يا د د اشتونه

395 قاضي عطاؤالله خان، د پښتنو تاريخ، لو مړی ټوک، ۲۸۔ مخ، د کابل چاپ

396 محمد حيات خان، حيات افغاني، ۲۷۲ او ٤٥٤ مخونه، د پيښنور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

124 کورم خېل

د وی له اره غلجي پښتانه د ي او ځانونه په سليما نخيلو ورګډوي. د د وی يو شمېر د ننګر هار په ولايت مرکز جلال اباد په ښارکې استو ګنه لري. په نوموړي ولايت کې د ۱۳٦ـ زيږ د يز کال د سر شميرنې له مخې د د وی ټول شمېر ۲۳٤ـ تنه ښودل شوي د ي [397] چې ښايې اوس به يې په شمېر کې د وه برابره زياتوالی راغلی وي.

125 ګاړي

ګاړي له اره غلجي پښتانه د ي. يو شمېر يې د ننګر هار په ولايت او يو شمېر يې هم د بغلان ولايت په ځينو کليو کې مېشته د ي.

هغه شمېر ګاړي چې د ننګر هار په ولايت کې مېشته د ي نو د د غه ولايت د حصارک غلجايې په ولسوالۍ کې استو ګنه لري او په نو موړې ولسوالۍ کې د ۱۳٦ـ لمريز کال د سر شمير نې له مخې د د وی ټول شمېر د ۱۹۸ـ تنو په شا او خواکې ښودل شوي د ي چې ښايې اوس يې شمېر د هغې سر شمير نې په پر تله د وه ځلې زيات شوی وي. د بغلان او ننګر هار ولا يت د ګاړو سر بېره پا تې ګاړي د افغانستان په بېلا بيلو ولا يتو نو کې په خواره واره ډول استو ګنه لري. [398]

126 ګبري

ګبري په اصل کې تر کلاڼي پښتانه د ي، د پښتنو د سړبن په ټو لنيز ګروپ يا ډلې پورې اړه لري او د سالا رزيو د قبيلې يو ښاخ شميرل کيږي، خو د د وی په اړه جلا جلا نظريې هم شته. د پښتنو د ځينو تو کم پو هانو په لند کله چې په شپاړسمې زيږد يزې پيړۍ کې تر کلا ڼيو د با جوړ سيمه ونيوله، نو د باجوړ په ګبر نومې سيمه کې ګبر يا کا فران (غير مسلمانان) او سيد ل [399] او څه وخت چې تر کلا ڼيو د ګبر سيمه له د وی نه ونيوله نو د ګبر اوسيد ونکې يې مسلمانان کړل چې او سني ګبري د هغو ګبر د اوسيد ونکو اولاد ه د ه، خو د ځينو نورو په اند څه وخت چې تر کلا ڼيو د ګبر سيمه ونيوله د ګبر او سيد ونکي غير مسلمانان د با جوړ شمال د انګام او نورو د رو ته وتښتيد ل او په ګبر کې کافران پا تې نشول.

---

397 د کتور لطيف ياد، پښتني قبيلې، ۲۱۸ مخ، د پيښور چاپ

398 د کتور لطيف ياد، پښتني قبيلې، ۲۱۸ مخ، د پيښور چاپ

399 د پښتنو ټو لنيز اقتصاد ي جو ړښت، ۲۲۹ مخ، د افغانستان د علومو اکيډيمي، د پښتو څيړنې نړيوال مرکز، کابل، ۱۳٦۲ لمريز کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د باجوړ د سیمې د ځمکو د ویش په وخت کې د سالار زیو یوه خیل ته د ګبر سیمه په ویش کې ورسید له چې د وخت په تیرېد و سره د غه خیل د د غې سیمې د نا مه له کبله د ګبر یو په نا مه ســره شــهرت وموندــد. د پښــتني د قبیلوي شجرو پر بنسټ ګبري په خټه سا لارزي د ي، خو د ځای په ارتباط ورته ګبري ویل کړي.

ویل کیږي چې ګبري د سالارزیو سره یو ځای د کونړ د انګام ته راغلي د ي او د سالارزو ســره‌یــو ځــای او سیږي او اکثریت یې خپلې ځمکې لري او سالارزي هم د وی خپل سیالان ګڼي.

پاتې د ې نه وي چې د لغمان د الینګار په د ره کې د د غه ولایت د مرکز پورې یو اړوند ه کلی شته چې ممکــن تر کلا نې اوسي، ځکه چې کله د کابل واکمن مغولي میر زا الغ بیګ د یو سفزیو اته سوه مشران په کابل کې له تیغه تېــر کړل، نو یو سفزي، ګګیانې، اتمانخیل او تر کلا نې د کا بله راو کو چید ل، یوسفزي، ګګیانې اواتمانخیل ننګر هــار او بیا له هغه ځا یه د خیبر په تاریخي لاره پیښور ته لاړل، خو تر کلا نیو په لغمان کې واړول.څه مود ه وروسته تر کلانې هم میرزا الغ بیګ ته د لغمان د خلکو د شکایت په وجه له هغه ځا یه ولیږ د ید ل او با جوړ ته لا ړل چې تر او سه‌پــورې هما غلته مېشته د ي.[400]

127 ګګیانې

ګګیانې له اره سړ بنې پښتانه د ي او په بنا خي خیلو ورګډیږي. ویل کیږي چې د ا قبیله د خپلې مــور ګــاګۍ‌د نوم په وجه په ګګیا نیو سره مشهوره شوې د ه. د پښتني عنعنوي او د ود یزو روایتو نو پر بنسټ شیخا او مر جانې د وه زامن د رلود ل چې یو یې مند نو مید چې او لاد ه یې یو سفزي او مند ړ د ي او د بل نوم یې مک و.مک یوه لور د رلود له چې ګاګۍ نو مېد له او د زیر کي په نا مه یو تن ورسره واد ه کړی و چې د ګاګۍ او لاد ه اوس د هغې د نامه‌لــه بله په ګګیا نیو سره مشهوره د ه، خو د مک اولاد ه ډېره نه شوه او هغه هم په ګګیا نیو ورګډیږي.[401]

د تاریخي مستند و رو ایتو نو پر بنسټ د ګګیا نیو لو مړنی استو ګنځی د کند هار د ار غستان په حد ود و کې د غونډان او سره غره په شا و خو اکې د غوړې مر غۍ سیمه وه. ګګیا نې د ثوار لسمې زیږ د یزې پیړۍ په پیل کې د یو سفز یو. مند ړو او تر کلا نیو (تر کا نیو) سره یو ځای چې هغوی هم بنا خي خیل ول د تر ینو پښــتنو د‌قــبیلې د زور او فشار له کبله د خپلې سیمې پر یښود لو ته اړا یستل شول او له هغه ځا یه لو مړۍ غز ني او ورو سته د کابل ور شو ګانو ته ولیږ د ید ل. په هغه وخت کې په کابل کې مغو لي واکمن میر زاالغ بیګ د کابل واکد ارو.

میرزالغ بیګ په پیل کې په مجمو عي تو ګه د بنا خي خیلو قبیلو سره بنه چلند کاوه، خو په پای کې‌یــې دیــو سفز یو او ګګیا نیو تر مینځ یې بې اتفاقي واچو له او ورو سته یې بیا د ګګیا نیو سره پو ځي مر سته وکړه او هم یــې

400 پیر معظم شاه، تواریخ حافظ رحمت خاني، ٦-٧ مخونه

401 د کتور لطیف یاد، پښتني قبیلې، ٢١٩-٢٢. مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل پوځ ته امر وکړ چې د یو سفز یو په وړاندې د ګګیا نیوملګر توب وکړي. میرزا الغ بیک په د ې تو ګه غو ښتل چې پښتانه په خپلو مینځو کې سره وجنګوي او د د وی یو والی او پو ځي ځواک مات کړي. یوسفز یو هم د میر زا الغ بیګ او ګګیا نیو سره په جګړې لاس پورې کړ چې په پا یله کې میر زا الغ بیګ ماتې وخوړه. په پا ی کې میـــر زا الــغ بیګ بله چاره ونه لید له اوڅو تنه سړي یې یو سفز یو ته ور ولیږل او د د وی ملکان یې را وغو ښتل او د هغوی ډېر عزت او د رناوی یې وکړ. یوسفزي د میرزا الغ بیګ په د غه چل ول و غو لېد ل او هره ورځ به یې له د ه ســره تــګ راتګ کاوه.[402]

میرزا الغ بیګ چې ډېر زیر ک سړی و د ا ځل یې بله د وکه رامخته کړه. یوه ورځ یې د یو سفز یو د قبیلې اته سوه مشران او ملکان په د اسې حال کې میلمانه کړل چې ټول بې وسلې ول. پرته له یوه تن نه چې محمود نو مېــد او د محمد زوی او د یو سفز یو د قبیلې د چغر زي د ښاخ نه و له ځانه سره په پټه یوه چاره راوړې وه. د میلمستیا په وخت کې محمود د میرزا الغ بیګ په بد نیتۍ و پو هید او خپلو نورو ملګرو ته یې وویل که ستا ســو خــو ښــه وي زمــبــه میرزاالغ بیګ ووژنم، خو نورو ملګرو یې د ی له د ې کاره منعه کړ او ورته یې وویل چې باید د د ه د مالګې حــق اد ا کړي، ښایي د ی له موږ سره بد ي ونکړي.[403]

ویل کیږي چې په د غه وخت کې د چنګا په نوم یو تن ګګیانی چې د یو سفز یو سره یې سخته د ښمني د رلود له د کابل مغولي واکمن میرزا الغ بیګ ته د اسلا او مشوره ورکړه چې په د ومره ډېر شمېر د یو سفز یو مشران چــې بې وسلې د ي بیا په لاس نه شي د رتلای باید وخت غنیمت وګڼې او ټول ووژنې. میر زا الغ بیګ هم د چنګا د غه ســلا او مشوره ومنله او ټول یو سفزي یې ونیول او د یوه تن ملک احمد نه پر ته چې هغه هم د نورو وژل شوو مشر انو او ملکانو په غو ښتنه بچ پا تې شو پاتې ټول د یو سفزیو مشران او ملکان یې ووژل او له تېغه یې تېر کړل.

د یو سفزیود د غو اته سوه ملکانو او مشر انو تر وژل کېد و ورو سته یو سفزي، تر کلا نې او ګګیانې د کابل له شا اوخوانه په ډېر بیوزلې حالت کې وشړل شول او د ننګر هار خواته وکو چید ل.

هغه وخت چې په کابل کې د مغولو د کورنۍ ځواک مخ په زوال شو نو پښتانه ترین په کند هار او د هغه په شااو خواکې ډېر پیاوړي شوي وو چې په نتیجه کې غو ریاخیل[404] هم د بټه اړ ایستل شول چې د هغوی له لا سه هغه سیمه پر یږد ي نو هغوی هم د خا ښني خیلو لاره تعقیب کړه. تر غوریا خیلو وړاندې د ننګر هار په سیمه کې ګګیانې او مهمنزي[405] اباد شوي وو. د غوریا خیلو په راتلو سره ګګیا نیو د ځان لپاره د لو یې سیمې د پید ا کو لو هلې ځلې پیل کړې. تر کلا نیو هم په د غو ورځو کې یوه ډله د حالا تو د معلو مولو لپاره با جوړ ته ولیږله. ګګیا نیو هم د تر کلا نیو په سیالۍ

---

402 پیر معظم شاه، تواریخ حافظ رحمت خاني، پېښور، پښتو اکېډیمي، ٦-٧ مخونه

403 حیات افغاني، د پېښور چاپ، ١٩٦ مخ

404 غوریا خیل په اصل کې سړ بې پښتانه د ي او (مو مند و، د اود زیو، خلیلو، ځمکنیو او زیړ انیو) ته په مجمو عي ډول غو ریا خیل ویــل کیږي. (لیکوال)

405 مهمنزي په اصل کې سړ بني پښتانه د ي او د خر شبون د زوی د زمند اولاد ه د ه. د وی په اشنغر کې او سیږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې ځیني کسان ولیږل، خو د تر کلا نیو له لا سه یې ماتې وخوړله او بېرته راستانه شول. کله چې د ګګیا نیو لاس د با جوړ نه لنډ شو نو د مهمنز یو په سلا او مشوره یې خپل سپین ږیري او مشران یو سفز یو ته په ننواتې ورولیږل او د یو سفز یو د ملک احمد نه یې د استو ګنې لپاره ځمکه وغو ښتله. ملک احمد چې د ښنا خي خیلو تر مینځ یې اتحاد او یو الی غوره باله نو د د وی ننواتې یې ومنله او د وی ته یې د وی د استو ګنې لپاره د د ولبې سیمه‌په واک کې ورکړه.

ګګیا نیو ته چې کله د استو ګنې لپاره د د وابې سیمه په لاس ورغله نو د وی په ډله ایز ډول ډلې ډلې او ټپې ټپې د کړپې له لارې د و ابې ته راغلل او هلته میشته شول. د د و ابې په سیمه کې د ګګیا نیو تر میشته کید و ورو سته د وی د د لا زاکو سره د اسې چلند غوره کړ چې ملک احمد هم پرې خپه شواود د وی د مر ستې نه یې لاس واخیست. تر د ې وروسته د د لا زاکو او ګګیا نیو تر مینځ په ګل بیلې نو مي ځای کې چې د د اود زیو په سیمه کې پروت د ی جګړه وشوه چې په د غې جګړې کې ګګیا نیو د د لا زاکو له لاسه ماتې وخوړه. د ګګیا نیو د غه ماتې ملک احمد د بېته اړیو ست چې قبا یلي اتحاد او یو والی را مینځ ته کړي او د د لا زاکو سره یوې وروستۍ فیصلې ته ور سیږي.

د د ې وجه د اوه چې د د لا زاکو د لا سه یو سفزي هم په تنګ ول او همد او چې ټول یو سفزي، مند ړ، ګګیانې، مهمنزي او ګد انه په یو سلا او مشوره یو لښکر جوړ کړ او د د لا زاکو پر خلاف یې جګړه پیل کړه چې د د واړو خواوو تر مینځ د کاټلنګ او شهباز ګړۍ تر مینځ جګړه وشوه. د اخون د رویزه په قول په د ې جګړه کې اتمانخیلو ډېره میړانه ښکاره کړه او د لا زاکو ماتې وخوړه.[406]

په اوسني وخت کې ګګیانې پېښور ته نږد ې د خیبرپښتو نخوا د هنګو د و لسوالۍ یا ډسټریکټ پورې اړوند ه سیمې د و ابې کې میشته د ي چې له پیښوره ۱.۱ کیلو مټره یا ۶۳ میله واټن لري. د وابه ښکلي غرونه لري چې ډېرې ونې پکې د ي. په د و ابه کې د ښنا خي خیلو، تور غالي، سور غالي، ترکانې، میري خیل، مند راخیل، مزنړي او حید ر خیلو قبیلې هم استوګنه لري. د ستر روحاني مشر او ستانه غني نیکه مزار هم هلته د ی.[407] تاریخ حیات افغاني ۱٤٦ کلونه د مخه د ګګیا نیو د خلکو شمېر پنځه زره کونۍ ښود لی د ی.[408]

128 ګنډه پور

ګنډاپور له اره سړ بني پښتانه د ي او د د وی د لوی یا مشر نیکه نوم ستوری یا ستوریانی د ی چې په تاریخي کتا بو نو کې د استر یا نی یا او ستراني په بڼو هم راغلی د ی. د پښتنو د د ود یزو شجرو پر بنسټ ستو ریاني پنځه

---

406 سید بهاد ر شاه ظفر کاکا خیل، پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۳۲۳ مخ

407 **http://en.wikipedia.org/wiki/Doaba,_Khyber_Pakhtunkhwa**

408 حیات افغاني، ۲۳۳ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

زامن د رلود ل چې تری(ګنډا پور)، شیخی، مریړی، امرا او همړ نو مېد ل چې په د وی کې د تري، شیخي، مریړي او امرا او لاد ې ته په مجمو عي ډول ګنډاپور وايي او د ستور ي يا ستور ياني پنځم زوی همړ او لاد ه د خپل لوی نيکه ستور ي د نا مه له کبله په ستور ياني سره مشهوره د ه.[409]

محمد حيات خان په خپل مشهور اثر حيات افغاني کې د ګنډا پور د قبيلې په اړوند د اسې ليکلي د ي:

" په پيل کې د ستوري د قبيلې ټول ښنا خونه د لويد يز افغا نستان په ستورياني (ځاه) نومې ځای کې چې د کند هار په شمال ختيز کې د اوو منز لو په واټن پروت د ی استو ګنه د رلو د له او د ستور ي د ټولو زامنو نه تری (ګنډاپور) ډېر ښنا يسته و چې پر هغه باند ې د شير انې د قبيلې د مشر يوه پيغله لور مينه شوه او هغه نجلۍ د خپل مور او پلار له خوښې او رضا پرته د ګنډ اپور کو رته لاړه او ګنډ اپور له هغې سره د نکاح کو لو نيت وکړ، خو د ګنډ اپور پلار ستوري او د هغه نورو ورو ڼو د ی له د ې کاره منعه کړ او له ګنډاپورنه خپه شول او له هغه سره يې خپلې اړيکي پرې کړې. ترد ې ورو سته چې ګنډا پور په ستور ياني (ځاه) کې د خپلوورو ڼو او پلار نه مرور شونو په ترد ي نومي ځای کې يې چې د ستورياني (ځاه) نه د وه لنډ منزله واټن لري استو ګنه غوره کړه ." [410]

لنډه د اچې کله ګنډ ا پور په ترد ي نو مي ځای کې استو ګنه غوره کړه نود کر نې په چارو بو خت او کا ريز ونه يې جوړ کړل او د خپلې هغې مير منې نه يې چې په مينتوب يې ورسره واد ه کړی و د د ريو زا منو خاوند شو چې ابراهيم، حسين او عمران نو ميد ل اوځلورم او لاد يې يوه لوروه چې خوبۍ نو مېد له او د خپلې بلې مير منې نه يې د يعقوب په نا مه زوی وزيږېد. هغه و خت چې تری يا ګنډاپور په ترد ي کې مړ شو نو د هغه زوی لبر اهيم د ګنډاپور يانو مشر وټاکل شو او کله چې بيا شيخي، امرا او مريړي د ګنډاپور د نسل او شتو زيا توالی او پر مختګ وليد، نو په ستورياني (ځاه) کې يې خپله استو ګنه پر ښنود ه او په ترد ي کې د نورو پاټې ګنډا پور يانو سره يو ځای شول چې تر د ې وروسته له د وی سره په ګټې او تاوان کې شريک شول.[411]

د مغولي واکمن شاه جهان د واکمنۍ په وخت کې د ښنتنو د يوې قبيلې مروتو او د و لت خيلو تر مينځ يوه جګړه وشوه چې مروتو د غه جګړه وګټله اود د ولت خيلو قبيله د ټانک د سيمې نه په وتلو مجبو رشول او د د ولت خيلو د قبيلې لوی خان خانزمان د ګنډاپور يانو نه د مر ستې غو ښتنه وکړه او مرو ت يې له خپلو سيمو نه وشړل. تر د ې سوبې ورو سته بياد خانز مان په غو ښتنه ګند اپو ريان د روهړي په سيمه کې استوګن شول. د ګنډاپور شمال ته د د ولت خيلو قبيله، جنوب ته يې ميا خيل، لويد يز ته يې د سليمان غر او لمر خاته ته يې د يره اسماعيل خان موقعيت لري.[412] د تاريخي روايتونو پر بنسټ د وی په ۱۷ ليږ د يزې پيړۍ کې له افغا نستانه د خپلې استو ګنې اوسنۍ سيمې ته ليږ د يد لي د ي. يو شمېر ګنډاپور اوس هم د افغا نستان د غزني په ولايت کې د تره کو د قبيلې تر څنګ استو ګنه

---

409 د کتور لطيف ياد، پښتني قبيلې، ۲۲۲ مخ، د پيښنور چاپ

410 حيات افغاني، ٤٤١ مخ، د پيښنور چاپ

411 نوموړی اثر، ٤٤١ مخ

412 پښتانه د تاريخ په رڼاکې، ۱۳۹۸ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري.

ګنډاپور زړرور او میړني خلک د ي.د وی د نګې ونې لري او پیاوړي او غښتلي خلک د ي. په د وی کې د جر ګو سیستم شته او خلک خپلې لانجې او شخړې د جرګو مرکو له لارې اوارو ي. د د رانی احمد شاه بابا د واکمنۍ په وخت کې د ګنډاپور د قبیلې ډېر خلک د د ه په پوځ کې د ند ې د رلود لې او د هغه د واکمنۍ په وخت کې د ګنډاپور د قبیلې د وسله والو میړو شمېر د ولس زرو تنو ته رسید ه.

ګنډ اپور په عمو مي ډول د کر نې او سو د اګرۍ په چارو بو خت د ي. حاصلات یې غنم، جــوار، بــاجري او ډول ډول ترکارۍ د ي.په پخوا وختو نو کې به د وی په د و بې کې له د امانه لوید یز افغا نستان ته راتلل او د لته به یې د بز ګرۍ لارې چارې او د اوبو د بند ونو د جوړولو کارونه زد ه کول او سو د اګري به یې هم کوله چې په پا یله کـــې ګنډ اپوریان په روړې کې د ډېرو ځمکو څښتنان شو ل اوپه ژمي کې به یې هند وستان ته تـــګ رلتـــګ کـــاوه.د وی څاروي اوښان، غوایي، خره، وزي او پسونه د ي.

128.1 د ګنډاپور د قبیلې خیلونه او څا نګې

د ګنډاپور قبیله په لاند نیو خیلو نو او څا نګو ویشلې شوې د ه: [413]

1. ابراهیم زي
2. حسین زي
3. مو سی زي
4. یعقوب زي
5. راني زي
6. خوبي زي
7. د رې پلاره

128.1.1 ابراهیم زي

ابر اهیم زي د ګنډاپور د قبیلې یو مشهور ښاخ د ی چې زیاتره په کلا چي، لوني او ماد ي کې او سیږي. نورنګ خان ابر اهیم زی د د غه ښاخ مشر و. نو موړی په ملتان کې د سکهانو پر خلا ف جنګید لی د ی او په لکهي مروتـکــې د جاګیرونو خاوند و چې سرای نورنګ لکهي مروت د د ه د نا مه له کبله په همد ې نامه سره یا د یږي.

د ابراهیم زي څانګې د اد ي:

413 تاریخ حیات افغاني د ٤٤. او ٤٤٣ مخونو شجرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

10. د رېي پلاره
11. احمد خيل
12. فتو خيل
13. جبيل خيل
14. قند و خيل
15. مند اد ک خيل
16. سيد ان خيل
17. حولت خيل
18. عبد لزي

128.1.2 حسين زي

د حسين زي څانګې د اد ي

1. ډوډ خيل
2. عمر خيل
3. سکند ر خيل
4. شهو خانخيل
5. نظام خيل
6. بازيد خيل
7. زاولي خيل
8. تاجي زي
9. ماني خيل
10. عالي خيل
11. جلي خيل

128.1.3 يعقوب زي

د يعقوب زيو خيلو نه په لاند ې ډول د ي

1. شاه خيل
2. د ا نه خيل
3. سروان خيل
4. پيرا خيل
5. احمد خيل
6. خواجي خيل
7. مريې
8. موسى زي
9. ناصر خيل
10. نتو زي
11. پيراخيل
12. راناخيل
13. شاکي
14. شهزاد خيل
15. ياکخيل يا يحيي خيل
16. قد م خيل
17. سليما ن خيل
18. مهتر خيل
19. اختيار خيل
20. شبي خيل
21. بهاد ر خيل
22. محمد خيل
23. اختي خيل
24. بهلول خيل
25. د اد ي خيل
26. حيات خيل

(c) ketabton.com: The Digital Library

128.1.4 عمران زي

د عمران زيو خيلو نه د اد ي

1. عيسی خيل
2. سلطان خيل
3. سيد ان خيل
4. عثمان خيل
5. ميرا خيل
6. پا مک خيل
7. د ولت خيل
8. شهاب الد ين خيل
9. باره خيل
10. ګنډ خيل
11. نصرت خيل
12. زرني خيل
13. رشيد خيل
14. الله د اد خيل
15. حيد ر خيل
16. سيد خيل
17. غنډ خيل

128.1.5 خوبي زي

د خوبي زي خېلو نه د اد ي:

1. ضحاک زي
2. سکند ر زي
3. خليل خيل
4. عبد ل خيل
5. کمال خيل
6. ملا خيل
7. حيات خيل
8. بابر خيل
9. جمک خيل
10. شد اد خيل
11. علي زي
12. بهای خانخيل
13. اند ک خيل
14. باقر خيل
15. ميد اد خيل
16. حفيظ خيل
17. ايسپ خيل
18. زرنيخيل
19. کو هک زي
20. غوراني
21. مر هيل
22. رڼازي
23. نور احمد خيل

128.1.6 د رې پلاري

د د ې پلاره خيلو نه په لاند ې ډول د ي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

7. سفر زي
8. نیکال خیل
9. غزن خیل
10. با زید خیل

128.2 د ګنډاپور د قبیلې د استو ګنې او سنی سیمې

ګنډاپوریان په او سني وخت کې د ګو مل د د ریاب پر څنډه په کلا چي کې چې د پښتو نخوا په د ېره ا سما عیل خان کې مو قعیت لري ژوند کوي چې د ابا سین په لو ېد ېزه څنډه، د خیبر پښتو نخوا په جنو بي بر خه او د ســـهیلي وزیر ستان سره پو له لري۔ حیات افغاني ۱۴۷ کلونه وړاند ې د د وی شمېر ۳۔ زره تنه ښود لي د ي او نن ورځ د د وی شمېر د ۷۔ او ۹۔ زرو خلکو تر مینځ اټکل شوی د ی۔ د ګنډ اپو ریا نو د استو ګنې مشهور ځای کلا چي د ی چـــې ویـــل کیږي د ګنډاپور یا نو د قبیلې د مشر بارا خان په وخت کې ابا د شوی و د کلا چي ښار د د یوالو نو په ذریعـــه احـــاطه شوی د ی او د پلان له مخې جوړشوی ښار د ی۔ د کلا چي د ښار د چاکو ګانو جوړولو صنعت، لاسي صنایع او د طلایي د ارو څپلیو جوړول د ځانګړي شهرت نه بر خمن د ي۔

د کلا چي د ښار مشهورې محلې د اد ي:

1. د شاکي محله
2. د ابر اهیم زي محله
3. د حسین زي محله
4. د یعقو بزي محله
5. د موسی زیو محله (شمالي خوا)
6. د مو سی زیو محله (جنوبي خوا)
7. د باراخیلو محله
8. د جعفر زیو محله
9. د کمال خیلو محله
10. د خد ر خیلو محله
11. د جتن والا محله
12. د عثمان خیلو محله
13. د نتو زیو محله

د کلا چي د ښار نه بهرې محلې د اد ي:

1. د رانا زیو محله
2. د زرني خیلو محله
3. د بهلول خیلو محله
4. د خود بستي محله
5. محله چو ټي
6. لوني یا قاسم اباد
7. محله هارون اباد

د کلا چي د ښار ګیټونه (د روازې):

(c) ketabton.com: The Digital Library

1. شاکي ګيټ
2. ماد ي ګيټ
3. عثمان خيل ګيټ
4. جتن والا ګيټ
5. ميتهو ګيټ
6. مد ی خان ګيټ

په کلا چي کې د ګنډا پور يا نو کلي په لاند ې ډل د ي:

1. ماد ي
2. هت هالا
3. ټکـــــــواړه چې د عمران زيو ګنډاپوريانو د ازاد خان د خانۍ په وخت کې اباد شوی د ی
4. لـــــــوني چې د سليمان غره په خـــتيزو لمنو کې د لوني د ســيندپــر غــاړه مــو قعيــتـلــر ي او ګنډاپوريان د د غه ســيند د او بو نه د خپلو ځمکو د خړوبــو لو لپاره ډېره ګټه اخلي
5. روړي
6. قلنـــــــد ر

لويد بز د ولت پور

7. کوند و کوټ
8. زرکاني
9. کنوري پوټا
10. ګاره عبد الله
11. ګاره مد ا
12. کوټ ظفر

د ګنډاپوريانو ژبه پښتو د ه، خو په سرائيکي ژبه هم خبرې کولای شي.

د ګنډا پوريانو مشهور او نو ميالي کسان:

1. نورنګ خان ابر اهيم زی
2. زمان خان ابر ا هيم زی
3. ګلد اد خان
4. قا لو خان
5. ازاد خان چې ټکواړه د د ه په وخت کې اباد ه شوې وه
6. جبيل خان
7. سرور جان خان ابر اهيم زی
8. سرد ار شاه جهان خان
9. اورنګزيب خان باراخيل
10. محمد رمضان خان رانا خيل
11. محمد حيات خان
12. عنايت الله خان ګنډا پور
13. حق نواز خان ابر اهيم زی

د ګنډاپوريانو علمي شخصيتو نه [414]:

1. حاجي غلام سرور خان ګنډاپور چې د پيښور د اسلا ميه سکول لو مړنی سر ښوونکی و
2. شير محمد خان ګنډاپور د تواريخ خو رشيد جهان ليکوال چې ابراهيم زی ګنډاپورو

414 http://en.wikipedia.org/wiki/Gandapur (د فبروری لومړی نيټه ۲_۱۲ کال)

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. ډاکټر محمد جانخان ګنډاپورچې په اټو میک انر جی‌کې یې پي-ایچ-ډي کړې وه
4. ا مین الله خان ګند ا پور د تار یخ سر زمین ګومل مؤ لف
5. فقیر نو رمحمد د رساله رو هي ژبا ړونکی
6. عطا ؤالله خان عطا بهاد ر خیل د پارسي ژبې شاعر
7. طا هر کلا چوي د پښتو ژبې شاعر چې د مینې غبر، د حسن لمن او مضراب یې لیکلي د ي
8. قاد ر د اد خان د تاریخ ګنډا پور لیکوال
9. ثناؤالله شمیم د پښتو ژبې شاعر
10. صلا ح الد ین ابر اهیم زی د اردو ژبې د د وو کتا بو نو مؤلف
11. شاه عالم خان ګنډاپوري د پښتو ژبې شاعر
12. عبد الر حمن خان ګنډا پور کما ل خیل
13. سید احمد اختر د اردو ژبې شاعر
14. الله نواز افق د اردو او سرائیکي ژبو شاعر

129 ګوربز

که چیرې د ګوربزو د قبیلې د نسب شجره په غور سره وګورو نو جوته به شي چې ګور بز د کرلانیو پښتنو په ټو لنیز ګروپ پورې اړه لري او د وزیرو د قبیلې یو ښاخ شمیرل کیږي. د شجرو پر بنسټ د وزیرو د قبیلې لوی نیکه وزیر د سلیمان زوی د وه زامن د ر لود ل چې یو یې لالی او بل یې خد ری نو مید ل. خد ری چې د وزیر مشـــر زوی و د د ریو زامنو خاوند و چې تر ټولو کشری زوی یې مبار ک نو مید چې ګوربز د مبارک زوی و او دګـــوربز اولاد ه د هغه د نامه له کبله په ګوربزو سره مشهوره شوه.[415]

که څه هم ګو ربز د و زیرو د قبیلې یو ښاخ د ی، خو او س د د ې لپاره چې د وزیرو د قبیلې نه جلا استو ګنه لري او په د ود ونو او رواجونو کې یې هم سره لږ شا نتې تو پیرونه شته نو ځکه د د وی یاد ونهــپـــه جلا ډول ســـره کوو.

محمد حیات خان په خپل اثر حیات افغاني کې د ګوربزو په اړوند د اسې لیکلي د ي:

---

415 لطیف یاد، پښتني قبیلې، ۲۲٤ مخ، د پیښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

"په پیل کې ګوربز د مسعود و (مسید و) وزیرو سره یو ځای د هغوی د غره په شمالي بر خه کې میشته ول، لکه چې د شکتو په د ره او د بابړو په غره کې تر او سه پورې هم ځینې پخواني سپین ږیري وزیر د ګوربزو د قبیلې د اوبو د ویالو او د هغوی د کورو نو نښې نښانې ښیي.اوس تر د وه سوو کلونو [416] زیاته موده تیره شوې د ه چې ګوربز له د غې سیمې نه وتلي د ي او له هغه ځایه د د وی د تللو وجه د اسې ښو د لې شوې د ه چې د ګبر په غره کې لو مړی د بیټنیو پښتنو د ورګاړي ښاخ استو ګنه د ر لود له چې ورو سته بیا ګوربزو پر د وی یر غل وکړ او د ګبر غر یې ترې ونیوه، تر هغه وروسته د بیټنیو د قبیلې د کچین ښاخ پر ګوربزو برید وکړ او د د واړو تر مینځ تر سختو خو نړیو جګړو وروسته د ګوربزو قبیلې ما تې وخوړله او د ګبرغر بیا د بیټنیو لاس ته ورغی او د د ې لپاره چې ګوربز په د غو جګړو کې کمزوري شوي ول، نو له د ې کبله د وزیرو د سیمې په لو ید یزو او شمالي څنډو کې، د خوست د سیمې د جنوب ختیز او د د وړو د سیمې په شمال لوید یزو غر نیو سیمو کې میشته شول چې د د وی په د غې غرنۍ سیمه کې د ژمي په د وو میا شتو کې واورې اورې." [417]

ګوربز په اوسني وخت کې د افغانستان د خوست ولایت د ګوربزو په ولسوالۍ کې استو ګنه لري چې نو موړې ولسوالي د تنیو اومند وزیو د و لسوالیو سر ه ګډه پوله لري. باید وویل شي چې ګوربز په ختیزه او لوید یزه بر خه کې د پښتونخوا سره هم ګډه پو له لري.

که څه هم ګوربز بیو زله او غر یب خلک د ي، خو میړني، جنګیالي او په پښتني ننګ او غیرت کې تکړه خلک د ي. د د وی فزیکي جوړښت، ښې، خیرې او رنګونه د و زیرو د قبیلې د خلکو په څیر د ي.که څه هم ګوربز د وزیرو د قبیلې سره په ګټه او تاوان کې شریک نه د ي، خو هغوی خپل ورونه ګڼي.ګوربزو په پخوا وختونو کې د وزیرو د قبیلې پر نر خونو او څلو باند ې عمل کاوه، خو اوس نو موړي نر خو نه او څلي د د وی له خوا نه عملي کیږي. [418]

حیات افغاني افغاني له نن ۱٤۷ کلونه وړاند ې د ګوربزو د قبیلې د وسله والو میړونو شمیر ۱ــ تنه او د د ې قبیلې مجموعي شمېر یې ۱۱ــ تنه ښود لی د ی، خو په ۲ـ٦ زیږ د یز کال کې د ګوربزو د قبیلې مجمو عي شمیر ۲۳۲ــ تنه ښود ل شوي د ي.

---

416 محمد حیات خان خپل تاریخ حیات افغاني په ۱۸٦٥ زیږ د یز کال لیکلی د ی چې په د ې حساب سږ کال چې ۲ـ۱۲ زیږ د یز کال د ی او سنۍ سیمې ته د ګوربزو د قبیلې له راتګ نه تقر یباشا او خوا ۳٥ـکلونه تیر یږي

417 حیات افغاني، ٤۲۷ مخ، د پیښور چاپ

418 معلومات مختصر د رباره اقوام وقبایل ولایات سر حد ي کشور، ٦۹ مخ، د کابل چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

129.1 د ګوربزو د قبیلې ښاخونه

د ګوربزو قبیله د زود ین (ضیاؤ الد ین) او نصر الد ین په نامه په د وو تپو (طا یفو) ویشلې شوې د ه چې بیا د غه د وې تپې په لاند نیو ښاخونو ویشل کیږي.

د نصر الد ین ښا خونه د اد ي:

1. سرګلي
2. شیر خیل
3. ماني خیل
4. کد ي خیل
5. کاوي خیل
6. ګلک خیل

د زود ین (ضیاؤالد ین) ښا خونه په د ې ډول د ي:

1. نیزي خیل
2. نواب خیل
3. بیباخیل
4. ژونوال
5. ګنډي خیل
6. خري خیل
7. لنډي خیل
8. بورپه خیل
9. بیکي خیل
10. پریت خیل
11. جپکه ګنډه
12. پیري ګنډه
13. بیړي ګنډه

129.2 د ګوربزو مشهور کلي

انډیرلی، بګي خیل، ملایانو کلی، د پښانو کلی، شهید کلی اونور...

129.3 خوراک یې

د ګوربزو د قبیلې خلک زیاتره په خو ړلو کې د جوارو، غنمو، ږد نو، کورتو، شید و، مستو،کو چو او پیروي نه ګټه اخلي، خو خلک یې زیاتره د جوارو نه پخ شوې ډوډۍ خو ښوي.

129.3.1 میوي یې

د ګوربزو د قبیلې په سیمه کې مټک(چار مغز)، منې، مند تې (زرد الو)، انګور، الوچې، توتان، ګو رګورې، پورګي او مو مانې ډیرې پید ا کیږي چې له د غو میوو نه یې ځینې په تازه او ځینې یې په وچ ډول خوړل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

129.4 د ګوربزو جامې

د ګوربزو د قبیلې د نارینه ووخلکو پو ښاک د وزیرو او د خو ست د خلکو د جا مو پـــه ډیـــر د ی. د ښـــځو کمیسونه یې د ۱. متره نه نیولې تر ۲. مترو پورې ګڼ وي. همد اراز ښځې یې سره، سپین او تور ټیکري هم په سروي. همد اراز د د وی میر منې د مزرو څپلۍ هم په پښو کوي.

129.5 لاسي صنعت

د ګوربزو د قبیلې خلک د مزرو نه ښکلې او ښا یسته ټو کرۍ ګانې (شکرونه)، پړي، څپلۍ، ترنګړ، د کټ بوڼ او د خرو کتې جوړوي.[419]

130 لالي یا لیلي وزیر

لکه چې دنسب له شجرې نه څر ګندیږي لالي یا لیلي وزیر دپښتنو په کر لاڼي ټو لنیز ګروپ پورې اړه لري او لالی دخدري ورور او دوزیرو دقبیلې یو ښاخ شمېرل کیږي چې دخپلې قبیلې د پا ټې بر خې نه رابیلـــه شـــوې[420] او دسپین غره په شمالي او لویدیزه بر خه کې او سیږي او دوزیرو دقبیلې نه ددوی دجلا والي په اړه داسې ویل کیــــږي چې لالی دوزیر زوی دخپل پلار سره د شوال په غره کې او سیده چې د هغه له لاسه د شیتکو پښتنو له اولادې نه یو تن ووژل شو.

په دغه وخت کې لالی دبدل اخیستلو له ویرې د شوال سیمه پر ښودله او دخوړ یاڼیو سیمې ته لاړ او هلتـه یـــې واده هم وکړ.[421]

تاریخ حیات افغاني له نن نه ۱٤٦ کلونه دمخه ددوی دوسله والو کسانو شمېر پنځه زره تنه ښودلي دي.

همداراز د نوموړي تاریخ د مؤلف د لیکنې پر بنسټ د لالي وزیر اولاده د ننګر هار په سپین غره کې اوسیږي.[422]

---

419 د افغانستان د علومو اکیډیمۍ د ژبو اواد بیاتو د مرکز د علمي غړي ښاغلي سر محقق میر احمد ګوربز له خوا د ګوربزو د قبیلې په اړوند هغه معلومات چې زما په واک کې یې راکړل

420 پښتانه دتاریخ په رڼا کې، ۱۳۹۵ مخ

421 حیات افغاني، ٤۲۸ مخ

422 نو موړی اثرد ۳۵۸ مخ شجره

(c) ketabton.com: The Digital Library

131 لواڼي

دلواڼي قبيله چې نوم يې په تاريخونو کې دلوهاني، نو هاني او نو حاني په بڼو هم راغلی دی په لودي پښتنو ورګډيږي. دپښتانه دتاريخ په رڼاکې دکتاب ليکوال سيد بهادرشاه ظفر کا کا خيل د لو اڼي په اړوند داسې کښلي دي:

" لواڼي هم لودي پښتانه دي. داسماعيل زوی نوحان له خپلو دوو مير منو نه شپږ زامن درلودل او داسې ويل کيږي چې دده اصلي نوم نوح و چې ووسته په نوحان يا لواڼ سره مشهورشو او اولاده يې نن ورځ دلواڼيو په نامه سره ياديږي، خو پښتانه يې په خپلو ورځنيو خبرو اترو کې دلو حاني، نوهاني يا لواڼي په نامه يادوي."[423]

131.1 د لواڼيو د قبيلې ښاخونه او څانګې

د پښتنو قبيلو د دوديزو شجرو پر بنسټ لواڼي دوې مير منې درلودلې چې يوه يې شيرۍ او بله يې تورۍ نو ميد له. دلواڼي د لومړۍ مير منې شيرۍ نه يوزوی وزيږيد چې مروت نو ميږي او نن ورځ دمروتو قبيله دپښتنو يوه مشهوره قبيله ګڼله کيږي چې دمروتو دښاخ خلکو ته سپين لواڼي هم ويل کيږي چې اوس مروت په لکهي مروت، ټانک او بنو کې اوسيږي.لواڼي دخپلې دويمې مير منې تورۍ‌نه پنځه اولادونه درلودل چې مماخيل، مياخيل، تتور، هوداو تيج دي چې بيا له دغو پنځو زامنو نه نورې ډيرې څانګې رامينځ ته شوې دي او دوی ته تور لواڼي هم ويل کيږي، خو دتورو او سپينو لواڼيو نو مونه او س په دوی کې زيات رواج نلري.[424]

131.2 دلواڼيو داستو ګنې سيمې

په افغا نستان کې لواڼي دغزني ولايت د شلګر، اندړواوقره باغ په ولسواليو کې استو ګنه لري چې ۵-کوره په شلګر او. ۳-کوره په قره باغ کې او سيږي.[425] دزابل او کند هار په ولا يتو نو کې هم دوی په خواره واره ډول ژوند کوي. دافغانستان په شمالي ولايتونو لکه بد خشان، تخار او کندز کې هم لواڼي شته. دسهيلي پښتونخوا په دکي او سيوۍ کې هم يو شمير لواڼي ميشته دي. ددوی يو شمير دځمکو څښتنان او يو شير يې هم کو چياني ژوند لري، ځينې يې په سوداګريزو کارونو بو خت دي. همدارنګ دپښتونخوا په ټانک، لکهي مروت او بنو کې هم لواڼي استو ګنه لري.په پخوانيو زمانو کې لوا ڼيو دهندوستان او مر کزي اسيا تر بخارا او سمر قنده پورې تګ راتګ کاوه او سوداګريز کارونه يې سر ته رسول.

423 حيات افغاني ۳-٦-۳-۷ مخونه

424 پښتانه دتاريخ په رڼا کې، ۱۳٤۷-۱۳٤۸ مخونه

425 پښتو او پښتانه په سهيلي پښتو نخواکې، ٤٥٦ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هند کې دلودي او سوري پښتنو واکمنانو په وخت کې لواڼیو په هندوستان کې ډېر پر مختګ وکړ، په تیره بیا دسلطان بهلول لودي دهغه فرمان له مخې چې پښتنو ته یې ولیږه ډېر شمیر پښتانه چې لواڼي هم پکې ول هندوستان ته لاړل، هلته یې لوړ لوړ پو ځي منصبونه او جا ګیر ونه تر لا سه کړل چې یو زیات شمیر لواڼي پښتانه اوس ه دهند دګجرات په ایالت او دهند په نورو سیمو کې استو ګنه لري. په هندو ستان کې دلودي واکمنانو په وخت کې دځینو مشهورو پو ځي کسانو نو مونه چې دلودیانو دسلطنت په ټینګښت کې یې ور سره مر سته کړې وه دادي: [426]

1. نصیرخان لو اڼی
2. دریا خان لواڼی
3. شهباز خان لواڼی

همدارازپه پخوانیو وختو نو کې دپښتونخوا د ټانک په سیمه کې په لو اڼیو کې ډېر پیاوړي مشران تیر شوي دي چې نو مو نه یې دادي: [427]

1. جلال خان
2. موسی خان
3. فیروزخان
4. بر مزید خان
5. محمد خان
6. شیرخان
7. دلیل خان
8. دولت خان
9. شهباز خان
10. غازي خان
11. حیات خان
12. قتال خان
13. خمریز خان
14. صاحب خان
15. سلیم خان
16. اکبر خان
17. هیبت خان
18. الله داد خان
19. خداداد خان
20. صاحبداد خان
21. سرورخان
22. نواب شهنوازخان

همداراز په لو اڼیو کې دپښتو ژبې دمشهور شاعر دولت لواڼی نوم هم بابد یاد کړو چې دپښتو ژبې مشهور شاعرا و ددیوان څښتن و چې دیوان یې له نن نه ۲۵ کلونه وړاندې دافغا نستان دعلو مو اکیډیمۍ چاپ کړی دی.

لنډه داچې لواڼي دافغا نستان او هند دنیمې وچې په تاریخ کې یوه مشهوره قبیله ده، په تیره بیا په هند کې دلودي او سوري واکمنیو د دورې په تاریخونو کې یې دپام وړ کارونه تر سره کړي.

426 تاریخ شاهي معروف به تاریخ سلاطین افاغنه، دفهرست الرجال برخه

427 حیات افغاني، د ۳ـ۷ مخ شجره

(c) ketabton.com: The Digital Library

132 لودي

لوديان په اصل کې متوزي پښتانه دي. د پښتنو دتاريخي ر واياتو او دودېزو شجروپر بنسټ دلوديانو دقبيلې لوی نيکه ابراهيم نوميدچې نو موړی په لودي سره مشهور شو. نوموړی دشاه حسين غوري او دبيټ نيکه دلور بي بي متو زوی دی. بي بي متو دوه زامن درلودل چې يو يې غلجی ا وبل يې ابراهيم و چې بيا يې پهلودي سره شهرت و موند. دا چې ابراهيم ولې په لودي مشهور شو يو روا يت شته او هغه دا چې کله چې بيټ نيکه عليه الرحمه د خپل کلي نه دخپلې استو ګنې غر نی، سيمې ته ستو ن شو نو خپلې مير منې ته يې وويل چې بسم الله کړه او دپخواني نغري نه اور راو با سه ا و ډوډۍ پخه کړه او ماته يې راوړه چې پخپلو لمسيانو يې وويشم چې راته ثر ګنده شي چې زما په لمسيانو کې کوم يو ډېر بختور دی؟ کله چې د بيټ نيکه مير منې هغه ډوډۍ پخه کړه نو دبي بي متو کو چني زوی ابراهيم هغه ډوډۍ واخيسته او په منډه يې خپل نيکه بيټ نيکه ته وړوړه او په مخ کې يې ورته کيښودله. بيټ نيکه ډېر خو شاله شو او ورته يې وويل چې ابراهيم لوی دی، همدارازبيټ نيکه ابراهيم ته دوعا هم وکړه چې لههغې ورځې نه ابر اهيم په لودي سره مشهورشو چې اولاده يې دلودي او يا هم دلوديا نو په نامه سره يا ديږي.[428]

132.1 دلوديانو دقبيلې ښا خونه

دلوديا په ښا خونو کې سيانې، نيازي، دوتانې، لوانې، پړانګي، سوري او مروت مشهوردي چې بيا هر ښاخ په نورو ډېرو څانګو يشل شوی دی.

لوديان نه يوازې دافغا نستان دغزني ولايت په شلګر، اندړو، قره باغ او دزابل په کلات او کند هار کې استو ګنه لري، [429] بلکې په پښتو نخوا، دپاکستان دپنجاب په لاهور اوهمداراز په کراچۍ او دهندوستان د اتهراراديش او بيهار په ايا لتونو کې هم استو ګنه لري.

زموږد ګران هيواد افغا نستان پياوړی اوستر مورخ اروابنادعلامه عبد الحی حبيبي دپښتو اد بياتو دتاريخ پهلو مړي او دويم ټو ک کې په ختيز افغا نستان او ملتان کې د لودي پښتنو د ځينو واکمنانو يادونه کوي او ليکي :

"لوديان هم دپښتنويوه مشهوره کورنۍ ده چې دواکمنۍ او مشرتابه مرکز و او له ۳_ هجري نه وروستهپه ختيزه پښتو نخواکې ددې کورنۍ دواکمنانو نو مو نه اوربدل کيږي چې دلوديانو دغه کورنۍ نه شيخ حميدلوديپر لغمان، ننګرهار، پيښور او تر ملتانه واکمني درلودله او ترده وروسته نصر لودي چې دهغه زوی و پا چا شو او ملتان يې دسلطنت مر کزو. کله چې غزنوي محمود پر ملتا ن بر يد وکړ نو دشيخ حميد لودي لمسی داودلودي دهمدې

428 حيات افغاني، ۲۷۵ مخ، دپيښور چاپ

429 پښتانه دتاريخ په رڼا کې، ۱۳۴۷-۱۳۴۸ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورنۍ نه په ملتان کې واکمن و. غزنوي محمود داود ونیوه، غزني ته یې راووست او دغورک په کلا کې یې بندي کړ چې بیا هما غلته مړ شو." [430]

همداراز له دغې کورنۍ نه شیخ رضي لودي دشیخ حمید لودي وراره او نصر لودي دپښتو ژبې ښه شاعران ول چې پټې خزانې د هغوی احوال او دشعرونو بیلګې راوړي دي. په همدې تو ګه علي سرور لودي ۹۶ زیږدیز په شاالوخواکې اوسېده او دلودي دقبیلې دشا هو خیلو دڅانګې پورې یې اړه درلوده دهندوستان دسترو ادیبانو او عارفانو نه ګڼل کیږي چې په ملتان کې ا وسیده. دلودیا نو دلو یو مو رخینو نه یو هم داخبار للودي دکتاب لیکوال احمدلودي دسعید لودي زوی دی چې د ٦٨٦ زیږدیز کال په شا اووکې یې ژوند کاوه چې دملتان دلودي واکمنانو احوال یې لیکلی دی.

له بلې خوا پښتنو لودیا نو په هندوستان کې یوه لو یه واکمني درلوده چې له ۱٤٥۱ زیږدیز نه تر ۱٥۲٦ کلونو پورې یې پا چاهي کړې ده چې په هند کې ددغې کورنۍ دواکمنۍ بنسټ ایښودونکی سلطان بهلول لودي ۱٤٥۱-۱٤۸۹ زیږدیزدی چې تر هغه ووسته سلطا ن سکندر لودي ۱٤۸۹-۱٥۱۷ زیږدیز او تر هغه وروسته بیا سلطان ابر اهیم لودي ۱٥۱۷-۱٥۲٦ زیږدېزه پورې واکمنان ول.

سلطان ابراهیم لودی (۹۲۳ هـ ق)
Sultan Ibrahim Loudi (1517)

ابراهیم خان لودي، تاج خان لودي، خانخانان لودي، دریا خان لودي، دولت خان لودي، مبارک خان لودي، سعید خان لودي، سید خان لودي، قطب خان لودي، محمد خان لودي، دسلطان سکندر لودي زوی محمو دخان لودي، همایون لودي، ملک کالالودي، باربکشاه لودي، مبارکشاه لودي، عالم خان لودي، نظام

430 د پښتو ادبیاتو تاریخ، لومړی او دوهم ټوک، ٤٥٧-٤٥٨ مخونه، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان لودي، جمال خان لودي، یعقوب خان لودي، فتح خان لودي، موسی خان لودي، جلال خان لودي، حسين خان لودي، اسما عیل خان لودي، خانجهان لودي اواعظم همایون لودي.[431]

د لودي پښتنو د ووستي واکمن سلطان ابراهیم لودي مزارد هند په پا ني پت کې

لنډه داچې لودي پښتانه نه یوازې په افغا نستان او پښتونخوا کې مشهوره قبیله ده، بلکې په هندوستان کې هم دوی یوه پیاوړې پښتني واکمني در لودله.

133 لودين

دپښتني د ودېزو شجرو پر بنسټ لودين غر غښتي پښتانه دي چې دافغا نستان په بیلا بیلو سیمو او ولا یتونو کې میشته دي ،

دلودین د قبیلې خلک دافغا نستان د ننگر هار ، کند هار ، زابل، کندز ، بلخ، هرات، لو گر او کابل په ولا یتونو کې استوگنه لري ،

دننگر هار په ولایت کې د لو دین دقبیلې خلک ددغه و لا یت دکامې او کوز کو نړ په ولسوالیو کې او سیمېږي ،همداراز دلو گرولایت لودين ددغه ولايت دمحمد اغه او پل علم په ولسواليو كې میشته دي ، په همدې ډول دبلخ ولایت لو دين ددغه ولايت د مركز مزار شريف او دد ولت اباد په ولسوالۍ کې استوگنه لري ،

د لو دين دپښتنو پا تې بر خه د غلجيو پښتنو په سيمو کې په خواره واره ډول سره اوسیږي. يوشمېر لو دين د سهيلي پښتو نخوا د مرکز کو ئيټې په شا او خواکې هم استو گن دي ،

پاتې دې نه وي چې دننگر هار په ولایت کې میشته لو دين چې ددغه ولايت په کامې او کوز کو نړ ولسواليو کې استو گنه لري، ددوی شمېر د افغا نستان مرکزي سر شمیرنې داداري له خواچې په ۱۳۶۰ لیږدیز کال کې تر سره شو ۱۱۸۹ تنه ښودل شوي دي چې ښا يې اوس يې په شمېر کې ډېرز يا توالی راغلی وي ،[432]

دلودين قبیلې پخپلې غیږ کې ډېر پو هان او نا متو کسان روزلي دي چې کولای شو دلا ند نیو کسا نو نو مو نه ياد کړو :

1. ښاغلی سر محقق اروابناد ډاکټر دولت محمد لو دين چې دپښتو ژبپو هنې په بر خه کې يې دافغا نستان دعلو مو په اکيډيمۍ کې د قدر وړ کارونه کړي دي ، دده دژباړل شوو کتابونو نه د عباس سرواني د شیر شاهي تاريخ او هم د ټام ساير نو مو نه اخیستلی شو ، باید زیاته کړو چې اروابناد دافغانستان د علو اکيډيمۍ دپښتو

431 تاريخ شاهي، داحمد يادگار تاليف، دفهرست الرجال برخه، د ۱۳۳۹ زیږدیز کال چاپ، کلکته

432

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځیږودنړیوال مر کز رئیس او دعلومو اکاډیمۍ د مر ستیال په تو ګه هم دندې سر ته رسولي دي ۰

2. د لودین د قبیلې پورې اړوند بل تن ښاغلی جاوید لودین دی چې ا وس دافغانستان د بهر نیو چارو پـــه زارت کې سیاسي معین یا مر ستیال دی ۰ نو موړي په لویې بر یتانیا کې په حقوقو او سیاسي علو مو کې خپلې لوړې زده کړې پای ته رسولي دي او په کا ناډا او ناروې کې دافغا نستان دلوی سفیر په تو ګه یې هم دندې سر تـــه ر سولې دي ۰

3. د لودین د قبیلې پورې اړوند بل تن ښاغلی ډاکټر عزیز الله لودین دی چې دهرات ولایت دلو دینانونــه دی او د څه مودې لپاره دافغا نستان د ټو لټا کنو دخپلواک کمیشن (کمیسیون) مشر واوا وس دافغا نستان د فساد ســره دمبارزې داداري مشر دی ۰

4. همدارازدلودین په قبیلې پورې اړوند بل تن ښا غلی جنرال عتیق الله لو دین دی چې پو ځي زده کړې لــري او دلو ګر ولایت دمحمد اغې دولسوالۍ دلودین په قبیلې پورې اړه لري ۰نو موړی تر څه مودې پورې دلو ګـــر دولایت دوالي په تو ګه هم دنده سر ته رسولې ده ۰ [433]

لنډه داچې لودین په افغا نستان کې یوه مشهوره پښتني قبیله ده ۰

134 ما کو

که چیرې د ما کو پښتنو دنسب شجره وګورو نو دوی سړ بني پښتانه او د درانیو دپنجپای په ښاخ پــورې اړه لري ۰ددوی د وګړو شمېر لږ دی ۰ ددوی یو شمېر په کند هار او یو شمېر هم دنورزیو پښتنو سره یو ځای میشته دي۔

یو شمیر ماکوان دهرات او غزني په ولایتو نو کې هم استو ګنه لري ۰ په کند هار کې دماکو دقبیلې دخلکو شمېر په ۱۳٦٥ لمریز کال کې ۱٥٥٧٤ تنه ښودل شو ي ول، چې ښایې اوس یې په شمېر کې ډېر زیا توالی راغلی وي ۰ د کند هار په ولایت کې دماکو دقبیلې خک د دامان او ار غستان په ولسوالیو کې ا ستو ګنه لري ۰ دهرات په ولایت کــې دمـا کـــو دقبیلې خلک ددغه ولایت دانجیل، کشک او دکرخ په ولسوالیو کې میشته دي چې په نو موړي ولایت کې په ۱۳٦٥ لمریز کال کې ددوی ټول شمېر ۲٦۸۸ تنه ښودل شوي دي چې ښا یې اوس به یې په شمېر کې ډېر زیاتوالی راغلی وي . [434]

تاریخ حیات افغاني لیکي چې په غز ني کې هم د ماکو دقبیلې څو کلي شته چې دخاګوانیو دقبیلې دکلیو تر څنګ پر اته دي اوسیمه ایز خلک دغه د خاګوانې د قبیلې خلک هم دخاګوانې ما کوانو په نامه یادوي ۰ [435]

---

433 دلو دین دقبیلې په اړوند زما(ډاکټر لطیف یاد) شخصي یادداشتونه

434 پښتني قبیلې، ۲۳۱مخ

435 معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل سرحدي کشور، ۱۰، ۹۳، ۱۰۹، ۱۱۰ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټول افغا نستان کې د ۱۳٦٥ کال د سر شميرنې پر بنسټ ددوی شمېر ۱۸۲٦۲ تنه ښودل شوي دي چـې ښـايې اوس به يې په شمېر کې دوه ځلې زياتوالی راغلی وي ،[436]

135 مامو ند

د پښتني شجرو پر بنسټ ماموند ښخي يا خوښي يا خاخي خيل پښتانه دي چې دتر کلا ڼيو پښتنو يو ښاخ ګڼـل کيږي چې دسړبني پښتنو په ټولنيز ګروپ پورې اړه لري .

ماموند په لو مړي سر کې په دوو مهمو ښا خو نو ويشل شوي دي:

1. لوی ماموند چې کاکازي هم ورته وايي [437]
2. واړه ماموند

دماموندو لوی اکثريت د پښـتونخوا په باجوړ ايجنسۍ کې استو ګنه لري .ددوی ختيز ته سالارزي اوشمال ته يې دانګام ا وشمال لويديز خواته يې د شورټن او مرورې درې اولويديز ته يې چارمنګ او جنوب ته يې د ښار رياست پروت دی .لوی ما موند دماموندو دسيمې په جنوب ختيز او جنوب لويديز ته او واړه ما مونددماموندوپـه شـمال او لويديز کې ميشته دي .په ختيز کې د لويو ما موندو او سالارزيو تر مينځ بريد لوند خوړ دی .[438]

دلويو ما موندو د خيلو نو نومونه دادي:

1. مسعود خيل
2. مغدو دخيل
3. عمر خيل
4. يوسف خيل
5. سليمان خيل
6. خلوزي

دوړو ماموندو خيلونه دادي:

1. بړوزي
2. اوريا زي
3. برم کازي

د ماموندو ځمکې په عمو مي ډول غنم، اوربشي، نسک او مشنګ کري ځکه چې للمي دي.د ماموندو هوا معتـدله

---

436 تاريخ حيات افغاني ۱۵۲ او ۱۵۹ مخونه

437 پښتانه، تومړی ټوک، ۷۳ مخ

438 دپښتنو ټولنيز –اقتصادي جوړښت، ۲۲۵ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده .په کو م ځای کې چې د چینو اوبه شته نو هلته د شفتالو، توتانو او ما لټو باغونه هم شته.په با جوړ کې د مامونـــدو شمیر ۸۰۰۰۰ او دافغا نستان د کو نړ په ولایت کې ددوی شمیر ۱۸۳۹۱ تنه ښودل شوي دي . [439]

135.1 استوګن سیمې (لوی ماموند)

دلویو ما موندو ځیني خیلونه د مرورۍ په دره کې هم استو ګنه لري. دوړو ما مونـــدو ځینـــي خیلـــونه پـــه شورتن، دانګام او دپیچ درې په وته پور کې میشته دي او برسیره پر دې د ما موندو ډیر شمیر کورونه د کونړ ولایت په سیمه کې هم پراته دي.

واړه ماموند د سالارزیو نه وروسته دانګام ته راغلي دي .دوی د جنوب له خوا د څړ ځایونو په هځه دګوریګـــا غرونو ته را وختل او دلته یې بانډې جوړې کړې. دمالداری سره یې دګوریګا په دره کې ځمکـــې واخیســـتې او دلتـــه میشته شول.د ګوریګا ما موند د ځمکوالی نه پرته رمې هم لري.په ما ماموندو کې اوبه لږې دي او زیاتره ځمکـــې یـــې للمي دي .

135.1.1 افغانستان

په افغا نستان کې دلویو ما موندو کلي دادي : کاکازي یا لوی ما موند دافغا نستان دکو نړ ولایـــت پـــه مـــرورۍ، شوړتن، بر کاڼې، دانګام او پیچ دره کې او سیږي ۰

135.1.2 پښتو نخوا

کاکا زي یا لوی ما موند د پښتو نخوا دباجوړ ایجنسۍ په غاښي، شبنتر، ذکي، کټـــوټ، ګیـــري، زري، ترخـــو، لغړی، کالوزی، کړه، موخه او میا نه کې او سیږي ۰ همداراز په پېښوراو ایبټ اباد کې هم استو ګنه لري .

135.1.3 سهیلي پښتونخوا

دسهیلي پښتونخوا په کو ټټه او پښین کلي کاکازي کې .

135.1.4 پا کستان

یو ډیر شمیر کاکازي دپا کستان په لا هور، کراچۍ، کشمیر، جهیلم، بهلوال، سر ګودا، سیالکوټ، دیره غازي خان، چکوال، عیسی خیلو او مو سی خیلو کې استو ګنه لري ۰

439 دپښتنو ټولنیز –اقتصادي جوړښت ۲۲۶ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

135.1.5 هندوستان

په هندو ستان کې کا کا زي دپنجاب ايالت په گورداس پور، بابل چاک، فيض الله چاک، ست کو ها، وزير چاک او دهاريوال کې استو گنه لري.

135.2 استوگن سيمې (واړه ماموند)

دوړو ماموندو کلي دادي:

1. خپري
2. موضي
3. کگي
4. وړوکی خرکی
5. بانډه
6. شاهي تنگی
7. لوی خرکی
8. بدان
9. ډمه ډوله
10. ډبر

135.3 نوميالي

دکاکا زيو دځينو مشهورو کسانو نو مو نه په لاندې ډول دي: [440]

1. رېحان ملک (د پا کستان ډپټي اډيټور جنرال)
2. بهادر يار خان (سياسي شخصيت)
3. غلام احمد بلور
4. منير احمد خان
5. ډاکټر اشفاق احمد
6. جسټيس عبد الو حيد خان
7. اسما جها نگير
8. شعېب ملک (د پا کستان د کريکټ ټيم پخوانی کپتان)
9. ډاکټر رضوان ملک

440 ويکيپيډيا، کاکا زي قبيله

(c) ketabton.com: The Digital Library

136 محمد زي

دغه قبيله په افغانستان کښې د محمدزيو، محمدزايي، او محمدزيانو په نومونو سره همیادېږي.که چيرې د محمدزيو د قبيلې د نسبونه په غور سره وڅيړو نو جوته به شي چه دغه قبيله د سړبن په ټولنيز گروپ کښې شامله ده او د درانيانو د زيرک د ښاخ د بارکزيو د څانگې پورې اړه لري. وئيل کېږي چه د محمد نيکه مزار د کندهار ولايت دارغستان په ولسوالی کې دې.

لکه څنگه چه د درانيانو په مبحث کښې مو ولوستل د پوپلزيو په ښاخ کې د سدوزيو قبيلې د ۱۷۴۷ زيږديز کال نه تر ۱۸۱۸ زيږديز کاله پورې په افغانستان کښې واکمني درلودله او کله چې وزير فتح خان په ۱۸۱۸ زيږديز کال کې مړشو نو د سدوزيو او محمدزيو تر مينځ د افغانستان د تخت د نيولو پر سر جگړې رامينځ ته شوې.

د محمدزيو په قبيله کې د سردار پاينده محمد خان د نامه له کبله د پاينده خيلو کورنی ډيره مشهوره وه . نوموړی د حاجي جمال خان زوی و .حاجي جمال خان د ايراني نادرشاه افشار په پوځ کې سردار و .کله چې نادر شاه افشار له مينځه لاړ نودی د افغانستان د تخت لپاره دی ډير هيله من و او حقيقت هم دادی چې نوموړي دسدوزو د حکومت په زمانه کې په دولتي چارو کې لوی لاس درلود.[441]

د محمدزيو د دواکمنۍ بنسټ ايښودونکی امير دوست محمد خان دی چې په امير کبير (ستر امير) سره هم شهرت لري، او د سردار پاېنده خان کشر زوی دی.

د محمدزيو په کورنۍ کې لانديني واکمنان تير شوي دي:

1. امير دوست محمد خان
2. امير شيرعلي خان
3. امير محمد افضل خان
4. امير محمد اعظم خان
5. امير محمد يعقوب خان
6. ضياء الملت والدين امير عبدالرحمن خان
7. سراج الملت والدين امير حبيب الله خان
8. الغازي اعليحضرت امان الله خان

441 پښتنې قبيلې، ۲۳۵-۲۳۶ او ۲۳۷ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

9. اعلیحضرت محمد نادرشاه

10. اعلیحضرت محمد ظاهرشاه

11. په افغانستا کې د جمهوري نظام موسس شهید سردار محمد داودخان.

په افغانستان کې دمحمد زیو دقبیلې واکمني ددوست محمد خان په کورنۍ کې د ۱۹۲۹ زیږدیزه پورې دوام وکړاو دویم ځل په ۱۹۲۹ زیږدیزکال کې هغه وخت پیل شو چې دسقاو زوی حبیب الله ماتې وخوړله او پا چاهي او دچارو واګې د اعلیحضرت غازي محمد نادرخان په لاس کې کښیوتې.

تر اعلیحضرت غازي محمد نادرخان وروسته دهغه زوی اعلیحضرت محمد ظاهرشاه او په هغه پسې دهغه دتره زوی سردار محمد داودخان حکومت کړی دی چې د ۱۹۷۸زیږدیز کال داپریل په میاشت کې دیوې پو ځي کودتا په پایله کې دمحمد زیو د کورنۍ نه دتل لپاره ځواک له لاسه ووت.

محمد زي د افغانستان په بیلا بیلو ولایتونو لکه: کابل، کندهار، هیلمند، هرات، ننګرهار، کندز، تخار، لغمان، بغلان، فاریاب او بلخ کې استو ګنه لري. په عمومي ډول خلک محمد زیو ته سرداران وایې ځکه چې پر افغانستان باندې دغې کورنۍ زیاته موده حکومت کړی دی.

په نوموړوولایتو نو کې دمحمد زیو داستو ګنې سیمې دادي:

1. د کندهار په ولایت کښې: محمدزي د کندهار ولایت په مرکزاو ددغه ولایت د میوند، پنجوایي، ارغنداب، ارغستان او معروف په ولسوالیو کې استو ګنه لري.له نن نه ۳۰ کلونه وړاندې په کندهار کې ددوی شمیرد ۳۳ زره تنو په شاو خواکې اټکل شوی و[442] چې بنایې دغه شمیر به اوس دوه چنده وي.

2. په کابل کې : یوزیات شمیر محمدزیان په کابل کې هم استو ګنه لري، خو د ۱۹۷۸زیږدیز کال د غوایي تر کودتا وروسته ددوی ډیرې کورنۍ اروپا، امریکې او آسترالیا ته ولیږدیدلې.

3. دننګرهار په ولایت کې: محمد زیان دننګرهار ولایت په مرکز دجلال آباد آبادپه بنار او دکامې، سره رود، خوګیانیو او بهسودو په ولسوالیو کې استوګنه لري.[443]

4. د هیلمند په ولایت کې: محمدزیان دهیلمند ولایت په مرکز لشکرګاه او ددغه ولایت دنهر سراج او نادعلي په ولسوالیو کې استوګنه لري.

5. دهرا ت په ولایت کې: دهرات په ولایت کې محمد زیان ددغه ولایت په مرکز او داوبې په ولسوالۍ کې اوسیږي.

---

442 معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سر حدي کشور .۹۱-۹۲ مخونه

443 نوموړی اثر ۲۷- ۲۸ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. دروزګان په ولايت کې: يو شمير محمدزي ددغه ولايت په مرکز تيرين کوټ کې هم استوګنه لري.

پټه دې نه وي چې يو شمير محمدزي په پښتونخوا، سهيلي پښتونخوا، پاکستان او دهندوستان په پنجاب او ددغه هيواد داتهراپرديش ايا لت ددیره دون په ښار کې هم استوګنه لري. له نن نه ۳۰ کلونه وړاندې په ټول افغا نستان کـــې د محمدزيو شمير ۵۰ زرو تنو ته رسيده .

لنډه داچې محمد زيو د ۱۸۲۸ زيږديز کال نه تر ۱۹۷۸ زيږديز کلونو پورې چې ۱۵۰کلونه کيږي‌پــه افغانســـتان باندې واک چلولی دی.

137 متون

د متون سيمه دخوست ولايت دښار په شمال کې پرته ده او اوس متون دخوست ولايت يواداري واحد يا ولسوا لۍ ده .متون په اصل کې د کومې قبيلې نوم نه دی، بلکې ديوه روحاني شخص نوم دی چې د متون د غونډۍ پر ســـر ښخ دی او دهغه دنا مه له کبله ددې ځای خلک د متونو په نامه يا ديږي.

په متون کې مختلفې او بيلا بيلې پښتني قبيلې سره يو ځای او د يوه قبيلوي واحد په تو ګه رامينځـتــه شـــوي دي چې هره برخه يې دونډي په نامه بلل کيږي چې د متونوالو دغه ونډې په لاندې ډول درپيژندل کيږي :

1. درود دښې غاړې متون : چې پکې ورغه کلی، کوړيون، درې کوټې، منډي خيل او موني يـــوه يـــوه ونډه لري.
2. درود دکيڼې غاړې متون : جش خيل، دري خيل، پټوره، احمد خيل او شاري خيل يوه يوه ونډه لري.

همداراز ګونډي يوه نيمه ونډه، منګس يوه ونډه، مندي خيل يوه نيمه ونډه او مټک يوه ونډه لري.[444]

متون مېلمه پالونکي او په پښتنې ننګ او غېرت ټينګ خلک دي. دوئي د علم او پوهې سره مينه لري. يو شمېر خلک ئې سرکاري ملازمتونه لري او يو شمېر ئې هم د خليج په عربي هېوادونو کښې په خواريو مزدورې بوخت دي. د متون د ولسوالی د خلکو مجموعي شمېر ۱۶۰۲۱۴ تنه ښودل شوي دي.

138 متي زي

متي زي په اصل کې سړبني پښتانه دي او په غوريا خيلو پښتنو ورګډېږي.د تاريخي روايتونو پر بنسټ شيخ متي د عباس زوی، د عمر لمسی او د خليل کړوسی و. خليل بيا د غوريا او غوريا د کند زوی او د خرښبون لمســـی و

444 پښتني قبيلې، ۲۳۳-۲۳٤ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې خربښون د حضرت سړبن قدس الله سره له زامنو نه و.

د پټې خزانې د کتاب په روایت شیخ متي په(۶۲۳ لیږدیز) کې زیږیدلی او په(۶۸۸ لیږدیز) کې د ۶۵ کلونو په عمر د ترنک پرغاړه وفات شوی دی. د ده مزار د کندهار شمال ختیز ته په ۵۰ میلی کې پر یوې غونډۍ پروت دی چې کلات یې بولي او دی په کلات بابا سره شهرت لري .شیخ متي خپل ژوند د ترنک پر غاړو او د غونډان په غره او د کلات په شا اوخوا کې تیر کړی دی. د شیخ متي کورنۍ د پښتونخوا په خلیلو غوریا خیلو کې خورا مشهوره ده.[445]

پښتنو مورخینولکه نعمت الله په مخزن افغاني کې، اخوند درویزه په خپل تذکرةالابرار والاشرار کې او ډېټې محمد حیات خان په تاریخ حیات افغاني کې دشیخ متي یادونه کړې ده. د پټې خزانې مولف وایې چې شیخ متي لوی زاهداوعابد او پر خدای مین انسان و، عالم او د دین مرشد واوروحاني ژوند یې کاوه.

شیخ متي په پښتنو کې دخپلو لوړو اخلاقو او عرفاني شهرت له کبله دبابا په لقب یادیږي.شیخ پخپله کورنۍ کې علماوادب او زهد اوتقوا په میراث پریښوداو دده تر مړینې وروسته له دغې کورنۍ نه ستر شاعران او لیکوالان راووتل.

په پښتنو کې د شیخ متي کورنۍ د متي زیو په نامه سره یادیږي او دده له زامنو نه حسن او یوسف ډیر مشهورول چې دیوسف زوی شیخ کټه یو ستر ولي او د(لرغوني پښتانه) دکتاب مولف د ۷۵۰ لیږدیزکال په شاوخوا کې تیر شوی دی. ددغې کورنۍ نه بل ستر عالم شیخ قدم بن محمد زاهد بن میردادبن سلطان دی.شیخ قدم د ۹۶۲ لیږدیز کال په شااوخوا کې ژوندی و اوو دهند دپنجاب ایالت په سر هند کې وفات شوی دی او هلته ښخ دی. دده زوی شیخ قاسم مشهورولي او دتالیفاتو خاوند وچې په ۹۵۶ زیږدیز کال کې زیږیدلی و اودده مشهور کتاب تذکره اولیای افغان دی.دشیخ قاسم له زامنو نه شیخ کبیر بالاپیر هم په تقوا او عرفان کې مشهورو چې دنو موړي زوی شیخ امام الدین په ۱۰۲۰ لیږدیز کال کې زیږیدلی او تاریخ افغاني او اولیای افغان دده په لاس لیکلي کتابونه دي.دهمدې علمي کورنۍ وروستنی مولف او شاعر میا نعیم و چې په ۱۲۳۰ لیږدیز کال کې یې دکندهار په ناکودک کې ژوند کاوه.

دشیخ متي بابا دکلا م یوه بیلګه:

پر لویو غرو هم په دښتوکې
پهلوی سهار په نیمو شپوکې
په غاړه غر او په شپیلکو کې
بیا دویرژلو په شپیلو کې
ټول ستا دیاد ناري سوري دي
داستا دمینې نندارې دي
جنډې زرغون که په بیدیادي

445 د پښتو ادبیاتو تاریخ، لومړی او دویم ټوک، ۵۳۳-۵۳۴ مخونه، دپیښور چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دبـــر بـــڼ خـــواته پـــه خنـــدا دي
ترنـــک چـــې خـــر دی پـــه ژړادی
دلتـــول اغیـــز دمینـــې ســـتا دی
وګړیـــــو! ولـــې مـــتي ژاړې
ســـوري یـــې اورئ غـــاړې غـــاړې
څـــه غـــواړي څـــه ولیـــې څـــه بـــاړې
خپـــل تـــون او کـــوروکلی غـــواړي
چونې چـــې بیـــل شـــي نیمـــه خواشـــي
تـــل یـــې دبـــڼ پـــرلـــور ژړا شـــي

د متي زيو اولادې وروسته په ليږد پيل وکړ او په پيښور او بدني کې ميشته شول چې له هغوی نه لوی لـــوی پښتانه را مينځ ته شول[446]، خو تر څه مودې وروسته ددغې قبیلې ځينې خلک له هغه ځايه بيرته دکنـــدهار شـــاوخوا او دزابل دتر نک غاړو ته راغلل .دشيخ متي کورنۍ په خليلو غوريا خيلو کې ډيره مشهوره ده.يو شمير مـــتي زي پـــه زابل، د غزني په شلګر او دکندهار په شاو خواکې استو ګنه لري[447].په زابل کې دشيخ متي بابا عليه الرحمه په نامـه‌يـــوه ليسه هم شته .

139 موشياني

مشاني يا موشياني په اصل کې دنيازيو پښتنو يوه څانګه ده چې په لوديو پښتنوورګډيږي او دپښتنو دمتوزيو پښتنو په ګروپ کې شامله قبيله ده. دمشانيو لوی نيکه موسی نوميد چې نوموړی دخاکوزوی او دنيازي لمســـی و . [448] دتاريخ حيات افغاني دليکنې پر بنسټ دموسی نوم په عامو خلکو کې ډېر استعمال او کارونې‌پـــه وجـــه‌پـــه مشـــاني، موشاني يا موشياني سره مشهور شو[449].

مشانی زياتره د پاکستان د پنجاب ايا لت د ميانوالي د ډيسټريکټ(ولسوالۍ) د عيسی خيلو په تحصيل کې ميشته دي او دوی زياتره په کمر مشاني کې اوسيږي چې دغه ځای دمشانيو قبيلې دلوی نيکه موسی خان دنامه له کبله په همدې نامه سره شهرت لري.دکمرمشاني ګردچاپيره کوچنی ښارګوټي راتاوشوي دي چې دغه ښارګوټي مکروال، سلطان خيل،

---

446 پټه خزانه، ۱۲ مخ، ۱۳٥٦ کال، دکابل چاپ.
447 پښتني قبيلې ۲۳٤-۲۳٥ مخونه، دپيښنور چاپ
448 پښتنی قبيلې، ۲۴۹ مخ، دپيښنور چاپ .
449 حيات افغاني، ٦۳٥ مخ، دپيښنور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترک، عیسی خیل، ناصروالا، چپري، کوټ چنډنه، بورزي سیدان والي، منډه خیــل اوکــالاباــغ دي. کمــر مشــاني د منرالونو د سوداګرۍ له کبله هم مشهور ځای دی. همداراز مشاني په، کمر مشاني پکه، خانباغ ســراجیه،کــوټ چنــډنه، کونډیان، ماري، میانوالی ښار، موچ، موسی خیل، جنوبی مظفرپور، نایمال، پایخیل، پیپلان، روکړي اوشادیه‌کــې‌هــم استوګنه لري[450].

حیات افغانی لیکي:

مشانی لومړی دسرهنګو دقوم سره چې دسند ددریاب په ختیزه برخه کې میشته شول لکه چې اوس هــم دداود خیلو مشانیو ښاخ په داود خیل نومې ځای کې او دمونډي ښاخ په ټیټي کې چې په میانوالي کې‌مــوقعیت‌لــري میشــته دي.پاتې مشاني دسند دریاب لویدیزې برخې ته راغلل او هلته میشته شول[451].

مشاني دمروتو او عیسی خیلو په دښمنیو کې دمروتو دقبیلې ملګري وواو اوس په دادی خیلو او شادی خیلو سره شهرت لري[452] . په پخوانیو وختونوکې ددوی تر مینځ کورنۍ دښمنۍ ډیرې وې اوشادی خیل په یوه ګونــدی او داودخیل په بله ګوندي کې وو.

تاریخ حیات افغاني لیکي: چې مشاني قبیلې خلک لویدیزته دخټکو تر غره پورې سیمو باندې ولکه لري. ددوی د هغه ځمکو نه پرته چې دسیند پر غاړه پرتې دي نورې ځمکې یې ښې نه دي .

دمشانیو دقبیلې ځینې ښاخونه په لاندې ډول دي :

داود خیل، شادي خیل، شهبازخیل، تاني خیل، بنګي خیل، وټه خیل، یاروخیل، الله خیل، عمرخیــل، منــداخیل، ننوزي، کمالزی، موسی خیل، کاسی خیل، لوحاڼ خیل، شموخیل، موندیخیل، نهړخیل، استان خیل، ملنــدرخیل، عــالم شیر خیل، بارکي خیل، نواب خیل، نصیر خیل، سر مست خیل، باني خیل، غازي خیل، سبحان خیل، میري خیل، نذري خیل، محمو دخیل، ببو خیل، ګلشي خیل، احمد خیل، بارګل خیل، مهرګل خیل، یارګل خیل، هاتي خیل، شمل خیل، جهان خیل، جنجو خیل، جبو خیل، عثماني خیل، جلوخیل، حنان خیل، پهللوان خیل، مرزاخیل، شریف خیل، اســماعیل خیــل، زعفر خیل، عبدلي خیل، شاهو خیل، علي خیل، سلیمه خیل، لعل بیګ خیل، محمد خان خیل، ګل بیــګ خیــل، صــدري خیل، الله یارخیل، جعفر خیل، بیخاني خیل، ګل بیګ خیل، رهنمای خیل او فتح خان خیل .

د مشانیودقبیلې ټول شمیر داویازره تنو په شاو خواکې اټکل شوی دی[453].

---

450 ویکیپیډیا، .کمر مشاني، http://en.wikipedia.org/wiki/Kamar_Mushani

451 حیات افغاني ۶۳۵مخ.

452 پښتنانه دتاریخ په رڼا کې، ۱۳۵۵ مخ.

453 حیات افغاني، دمشاني دنسب ونه (شجره)، ۶۳۶ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

140 محسود

مسید یا مسعود په کرلاڼیو پښتنو کې یوه مشهوره او جنګیالی قبیله ده.که چیرې ددغې قبیلې دنسب ونه (شجره) په غور سره تر ځیړنې لاندې ونیسو نو ځرګنده به شي چې دوزیرلو مړنی زوی خدري درې زلمن درلودل چې موسی، محمود او مبارک نو میدل چې موسی یې په درویش سره مشهور شو او دمحمو د زوی مسعود نومیده چې اولادې ته یې مسعود یا مسید وزیر هم ویل کیږي.[454]

ددغې قبیلې لویدیز او جنوب ته احمدزي وزیر، شمال ته یې اتمانزي وزیر او دختیز خواته دبیټنیو دقبیلې سره پوله لري.ددوی سیمهپه جنوبي وزیرستان کې پرته ده او دافغا نستان سره کومه ګډه پوله نلري[455].

د مسیدو دقبیلې اصلي ځای دبر مل غر وچې دسلیمان غره یو ښاخ ګڼل کیږي او هغه وخت چې ددغې قبیلې په شمیر کې زیاتوالی راغی نو په دغه وخت کې دغې قبیلې دخپل یووالی په زور په خپلو ګا ونډیانو باندې بریالی او له دغه ځایه یې پرمختګ ته دوام ورکړاو تر ټولو دمخه دسلیمان دغرنیو سیمو نه شوال او دهغه ش ااوخوا سیمې ددوی لاس ته ورغلې چې تر دې وړاندې هلته شیتکو پښتنو او نور و استوګنه درلودله.په همدې وخت کې داورمړ قبیله چې په کانیګروم او نورونږدې سیمو کې میشته وه زیاتره دافغانستان دلوګر ولایت او نوروسیمو ته لاړل او لږ شمیرېې په دغه ځای کې پاتې شول .په دغه وخت کې مسیدو اوو زیرو ته ښه موقع په لاس ورغله او پر هغوی یې یرغل وکړاو په لومړني برید کې یې دبدر او شهیر سیمې ونیولې او په کانیګروم کې هغو اورمړو چې ددوی سره مقابله وکړه دمسیدو له خواماتې وخوړله . وروسته یې دبیټنیودقبیلې خلک هم دټانک ددرې او دهغه شاو خواسیموتهپر شا وتمبول او پخپله یې پر دغو خایونو خپله ولکه ټینګه کړه. ددوی سیمه دکوهاټ نه تر دیره اسماعیل خانهپورې غځیدلې ده او دسیمې او ږدوالی یې (۱۴۰) میله دی.[456]

دمسیدو دقبیلې ښاخونه، خیلونه او څانګې :

مسیدپه دریو سترو ټپو ویشل شوي دي چې علی زي، شمن خیل او بهلول زي نو میږي .

علی زی په لاندنیو ښاخونو ویشل شوي دي :

منزي، شهی خیل، سلطاني، پتوني، خونخیل، بي بي زي، استوني، بارومي، پاتي خیل، شامیري، کانجیري، دړاکي، سلیمي خیل، ګورخیل، مل خیل، بیچي خیل، خونخیل، بهادرخیل، کاروړي، ګدي خیل، ملک دیني، پریدي، بروی خیل، کی خیل، درې پلاره، لنګر خیل او وزیر ګي.

---

454 حیات افغاني، ۳۵۷ مخ . دپیښور چاپ

455 اصلاع، ایجنسیها وقبایل ایالت پښتونستان، ۱۱۶ مخ، د قو مونو او قبایلو چارو وزارت.

456 حیات افغاني، ۳۵۷ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دشمن خیلو ښاخونه دادي : حالي خیل، چارخیل، بودین زي، ګالي شي .

دبهلول زیو ښاخونه او خیلونه دادي :

ایمل خیل، عبدلي، باند خیل، ملک شي، شینکي، نظر خیل، نانو خیل، درمن خیل، ګیګا خیل، هیبت خیل، جلا ل خیل، ګیګاډري او امر خیل .

همدارازددوی دنورو ځینو ښاخونه نو مونه دادي :شمن خیل، بدن زي، قاسم خیل، عبدل خیل، دري خیل، غالب خیل، پهاړخیل، جمال خیل، شلیل خیل، پارخیل، رحیمداد خیل، شادی خیل، مریم خیل، تپی خیل، بویکي، عثمان خیل، یوسف خیل، باروند خیل، چهار خیل، ګاري خیل، علی خیل، شو مای، هیرال خیل، کاکا خیل، بلبا خیل،تاجي خیل، خوجي خیل، حیدری خیل، جمال خیل، ووجی خیل، نمبري خیل، ماmال خیل، تال خان خیل، پیر محمد خیل، ببري خیل، مالي خیل، قاسم خیل، بنګال خیل، شري خیل، مولي خیل، یار محمد خیل، نظام خیل، ناظم خیل، توري خیل، شاه عالم خیل، غوزي خیل، زری خیل، بجال خیل، ملا خیل، شیر خان خیل، کوی خیل، دتي خیل، ککهي، مرکي خیل، کلکا خیل، میر واش خیل، متې خیل، ترکي خیل، ګلی شا هي، بابا خیل، منګي خیل، ککهای، شعیبي، بختي خیل، ببریخیل، ایدل خیل، حسن خیل، میرا خیل، ساري خیل، عیسی خیل، علي خیل، کیمل خیل، لنډي خیل، خلیل خیل، بیدی وای، سکندر خیل، جعفر خیل، منسري، مینا خیل، میر ګل خیل، میر واش خیل، اوساک خیل، شوه وان، عذرخیل، دتوړي، رحمن خیل، میټا خیل، منزري خیل، میر ویس خیل، ووچیک خیل ، ذکري خیل، جندي خیل، سلیمکی، شاه خیل، سر ماشی، سور ماشی، تور سر ماشی، اکاخیل، هیبت خیل، شیر خیل، ګیګا خیل، سر مست خیل، شیر دري خیل،مومن خیل، عبدالرحمن خیل، پیر داد خیل، میر داد خیل، سرداري خیل، رحیمداد خیل، بټک خیل، اندک خیل، دوړ خیل، هیوازخیل، لاډی خیل، شیر علي خیل، خواص خیل، عباس خیل، قادر خیل، رستم خیل، عمر خیل، دورمړ خیل، ناصر خیل، بختي خیل، شیرین خیل، قاسم خیل، نانا خیل، عبدالرحمن خیل، رحیمداد خیل، شاه بیګ خیل، شو بک خیل، شومر خیل، راجي خیل، لا لي خیل، شا ه میر خیل، تاګل خیل، عبد الرحمن خیل، میرداد خیل، سوداخیل، ولي خیل، کریمداد خیل، خواجه خیل، پیر داد خیل، ملک داد خیل، نازک خیل، شیر بیګ خیل، جلال خیل، شیراز خیل، بابا خیل، کولي خیل، شمي خیل میراب خیل، زمر خیل، میرا خیل، شمن خیل، سندرا خیل، خوازیخیل، تره خیل، کیکاری، چهار خیل، ممراز خیل، میر خاني، مونډا خیل، ککهاړي خیل، علي خا ني، کراچه خیل، بهلول زي، عبدالله، پنځه پلاره، عباس خیل، غوزیګي، قیمت خیل، نصري خیل، سلیمکی، شمک خیل، آزدي خیل، ګونا خیل، ظریف خیل، لالي خیل، ولیداد خیل، بادار خیل، ګلا خیل، کټه خیل، مانیر خیل، تورنګ خیل، ملنګ خیل، ایمل خیل، نظر خیل، عزیز خیل، مو من خیل، شبي خیل، پاټ خیل، میرخان خیل، خر مچ خیل، بنګا خیل، خان خیل، حسن خیل، تورخیل، خوی خیل، زرګر خیل، ممیا خیل، تا جي خیل، زرکي خیل، ملک شا هي، خویدادي، لنګر خیل، بابر خیل، پیا میر خیل، المار خیل، خدرخیل، کټي خیل، انډي خیل، میر خان خیل، بیزودای، بهلول خیل، میان خیل، پنجي خیل،شهباز خیل، ازبکي، بکشای، اسماعیل خیل، کمال خیل، لوئیس خیل، ممدای، کارون خیل، کارون، کهاني خیل، شابیا خیل، بوی خیل، بلبا خیل، مستي خیل، شا کهال خیل، آشناګی، بوجیا خیل، شوی خیل، سلطان خیل، کر مچ خیل، هیبچ خیل، بوبالي، موسی

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیل، سنځر خیل، جلال خیل، عمرا خیل، ممیا خیل، ولي خیل، وجي خیل، ملای، کر مچ خیل، کمر خیل، شابک خیل، شابیاخیل، بیبلی، ووچ خیل، بیجي خیل، عمر خیل، حکیم خیل، نورنګ خیل، بند خیل، نصري خیل، شاکي خیل، ټیټي خیل، عثمان خیل، آیکام خیل، سلطاني، ماروبي، صورت خیل، جنګي خیل، میرزا خیل، احمد خیل، بی بي زي، مغول خیل، دریا خیل، پیس خیل، پو ټیا خیل، تر کي خیل، عثمان خیل، شابي خیل، کمال خیل، با چا خیل، بریام خیل، شیر خیل، مغول خیل، مقبل خیل، حیدر خیل، خوص خیل، بارومي، بابا خیل، میر کا خیل، خیدي خیل، آستاني، بنګش خیل، دودي خیل، ابراهیم خیل، سیني خیل، تا جل خیل، کهای خیل، زریا خیل، کایدار خیل، عمر خیل، لیکي خیل، خان خیل، خوجکي، پالي خیل، شومي خیل، دهاني خیل، بهادر خیل، خون خیل، پري خیل، ګریرای، خان خیل، مرسیل، مرسای، موګي خیل، شهاب الدین خیل، شیخای، شوبا کای، ماچي خیل، علم خان خیل، میسید، ممیت خیل، محمود خیل، الیزی، منځی، پوتیا خیل، پالي خیل، دچي خیل، خنجری، درګای، ګوري خیل، بلند خیل، دهني خیل، کریم خیل، کرمي خیل، سبات خیل، سلیم خیل، کسادي خیل، ګجي خیل، مده خیل، ناور خیل، مل خیل، ولید خیل، راجي خیل، شمیرای، ګوري خیل، حسن خیل، کر ماچ خیل، بای خیل، کجرای، ګیدي خیل، خویداد خیل، بارومي، دولت خیل، شاه محمد خیل، علي محمد خیل، شیخ برید خیل، عمر خیل، کاهي خیل، چوند، نکراب خیل، زرګر خیل، لنګر خیل، عبدل خیل، کوټار خیل، عیسی ګي خیل، ګیدي خیل، کر ماچ خیل، فریدي، امزل خیل، بټي خیل، وزیرګي، مکهي خیل، زماني خیل، بټکی، تارګډی، پریدی، کای خیل، لنګر خیل، نکاراب خیل، عبدل خیل، سلیمونی، شمیرای، ترکیا، خوجری، عبدل، یدانی، مون خیل، ملک دیني، اکزي کچکی، شیتکی، تغی ګی او کیرا خیل .[457]

140.1 د مسیدو قبیلې د استوګنې سیمې او کلي

دمسیدو دقبیلې زیاتره خلک دپښتونخوا په جنوبي وزیرستان کې استو ګنهلري او ددوی دکلیو او سیمو نوموونه دادي :

مکین، خیسور، لاډها، دره، نیدون، کاڼي ګروم، بدر، څلویښتي و شکتوی، وانه، دشرکي سیمه، شهرنه، شم، رزمک، شکی، شوال او نور[458] یو شمیر مسید دافغانستان د لوګر، وردګو، غزنی، کندز او تخار په ولا یتونو کې هم استوګنه لري .یو شمیر مسید په کراچۍ او پیښور کې هم اوسیږي.ددوی دسیمې رواجونه، نرخونه او ځلي کټ مټ دوزیرو دقبیلې دخلکو په څیر دي .

140.2 د مسیدو د قبیلې مشهور سیندونه

ګومل، ټا ک زوم، خیسور، شکتوی، سپلی توی، وانه توی، شوزه، شنګي، شاهور، بدرتوی، توده چینه.

457 http://pti-fata.blogspot.com.au/2012/12/mehsud-tribe-of-south-waziristan-agency.htm

458 پښتو نستان، داستاد عبدالروف بینوا تالیف .۲۱۴ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کونډۍ غر، توروام، تنګي پرخې، اسپاس، کارامه او نور...

140.3 د مسیدو د قبیلې درې

لادها، بدر، الګا دره، مستنګ، شکتو، شیرانه، ټاک زم او رزمک.

140.4 د مسیدو د قبیلې غرونه

کونډۍ غر، سپین غر، پرې غر، سپین کمر.

140.5 د مسیدو د سیمې آب او هوا او د کرنې حاصلات

جنوبی وزیرستان چې مسید پکې استوګنه لریدژمي په موسم کې سړهاو په دوبي کې توده هوالري. دمسیدو دسیمې دکرنې محصولات غنم.اوربشي، جوار، وریجې، مۍ، باجرې، ړدن او پټاټې دي.

140.6 د مسیدو د قبیلې مشهور کسان

دمسیدو دقبیلې خینې مشهور کسان دادی:

1. دانګریزانو پر خلاف ستر ملی مبارزملا پیونده.
2. دملا پیونده زوی شاه فضل الدین .
3. ملي مبارز نظم خان مسعود
4. غازی نواب ملک همدان خان مسید.
5. د داودخان په کابینه کې دافغانستان دکورنیو چارو وزیر فیض محمد .
6. دمسعودو دقبیلی ستر شاعرزیب منتظر مسید

140.7 د مسیدو جګړه ایزه پیاوړتیا

که چیرې دمسیدو پښتنو په اړوند دتاریخ پاڼې راواړوو نو دوی ډیر پیاوړي اوجنګیالی خلک دي .دډیرو پخوا زمانو راهیسې دوی وسلې لري او دهر دښمن په وړاندې په نره جنګیدلي دي.یوه انګریزتاریخپوه‌په خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشهور اثر(وزیرستان)کې دمسیدو دجګړه ایزې پیاوړتیا په اړوند داسې لیکلي دي :

مسید خورا پیاوړي او جنګیالي خلک دي .دوی دزغم خاوندان ا و ډیر سخت سري دي. ددوی هر یو تن وسله وال دی.دوی دخپلو ټوپکو په استعمالولو کې داسې مهارت لري چې دخپل دښمن د لږې تیروتنې نه هملـــویه ګټـــه او چتوي. په جګړې کې ټولو شیانو ته داسې پاملرنه کوي چې نه یې څوک کلابند (محاصره) کولای شي اونـــه‌یـــې‌هـــم دښمن تر اړخه تیریدلای شي. دوی دجګړې په مخکنیو او شاتنیو لیکو کې دومره مهارت لري او په جګړې کې دومـــره دصبر او حو صلې خاوندان دي چې انسان ورته حیران پاتې شي .په ډیرو جګړو کې ډیر بې وسلې کسان چې یـــوازې تورې ورسره وي له وسله والو کسانو سره ملګرتوب کوي او که چیرې دلاس او یا تن په تن جګړې ته اړتیا پیښنه شي نودوی دخپلو تورو سره ددښمن سره جګړه کوي.[459]

مسید دانګریزانو سره دخپلواکۍ په جګړوکـــې ډیـــرې قربـــانۍ ورکـــړې دي . دوی دانګریزلـــو ســـره د ۱۸۵۰زیږدیزه راواخله بیا دهند نیمې وچې نه دانګریزانو تر وتلو پورې (۱۹۴۷ زیږدیزه) پورې لس ځله جنګیدلي دي او هر ځل یې دوی ته په خپله سیمه کې ماتې ورکړې ده.انګریزی مورخ سر ویلیم بارټن‌پـــه هفـــه وخـــتکـــې ددوی دجنګیالیو شمیر (۱۸۰۰۰) تنه ښودلي وواو هم ددغې قبیلې شمیر د ۱۹۶۱ کال دسر شمیر نې له مخې (۱۸۷۳۲۳) تنه ښودلي وو چې ښایې اوس به یې شمیر ډیر زیات وي.

141 مروت

مروت له آره په لودي پښتنو ورګډیږي او دلواڼي(لوحاڼي) پښتنو یوه څـــانګه ده .دمروتـــودقـــبیلې خلـــک دپښتونخوادډیره اسماعیل خان دلکي مروت په ډیسټریکټ(ولسوالی)، ټانک، پنیاله او بنو کې استوګنه لري. همداراز یو شمیر مروت پدافغا نستان دغزني او پکتیکا په ولا یتونو کې هم استو ګنه لري.دلواڼي نوم دهند دمنځنیو پیړیوپـــه تاریخو نو کې دنوحاني، لوحاني او لو هاني په بڼو هم راغلی دی.

په تاریخ حیات افغاني کې دمروتو دقبیلې په اړوند داسې راغلي دي:

جوته ده چې ددغې قبیلې لوی نیکه دلواڼي یا نوحاني زوی او دلودي دزوی سیاڼي لمسی دی .لواڼي(نوحاني) دوې میر منې درلودلې چې یوه یې توری نو میدله چې دپنځو زامنو موروه، دویمه یې شیرۍ نو میدله چې دهغې نه دمروتو دقبیلې لوی نیکه پیداشوی دی او ددغې قبیلې نوم هم دهغه نامه په وجه په مروت باندې مشهور شوی دی.[460]

مروت په سپینو لواڼیو سره هم شهرت لري.په پیل کې دوی داوسنۍ پکتیکا دکټواز په سیمه کـــې چـــې اوس دسلیمانخیلو غلجیو پښتنو په ولکه کې ده استوګنه درلودله.که څه هم ددوی اصلی ټاټوبی کټواز و، خو دتودوخۍ پـــه

459 نوموړی اثر، ۲۴۶ مخ.

460 حیات افغاني، ۵۹۵ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

موسم کې به يې دکو چيانو په ځير خپل مالونه او رمې دوانه په غره کې څرول. دوی يوازې دکتهواز په سهيلي برخه کې په کر کيله بوخت ول چې اوس هم هلته يوه وړه سيمه دمروتو په نامه سره يادېږي.

دکتهواز له سيمې نه دمروتو دقبيلې دليږديدلو لا ملونه:

دکتهواز له سيمې نه دمروتو دقبيلې دليږديدلو په اړوند داسې ويل کيږي چې په هغه وخت کې دغلجيو دستړې قبيلې دسليمان خيلو دېناخ سلطان خيلود ځانګې د لوی ملک آزادخان ميرمن چې وسيلې نوميدله دخپل يوه مريي له خوا وتښتول شوه او هغه مريي دمروتو قبيلې ته په ننواتي لاړاو هلته يې پناه واخيستله.غلجيو يولښکر جوړکړاو د مروتو نه يې دخپل مجرم دورسپارلو غو ښتنه وکړه، خو مروتو دپښتنې اصولو پر بنسټ دغه پناه اخيستونکی دوی ته ورنکړ.همداو چې دغلجيو نورې قبيلې لکه تره کي او انډړاو نورو دسليمانخيلو په ننګ دمروتو او ميا خيلو دقبيلو سره جنګ ته ملا وتړله او ددوی تر مينځ خونړۍ جګړې وشوې چې په دغو جنګ جګړوپه پايله کې ډير شمير مروت ووژل شول او غلجيو برياليتوب ترلاسه کړ، نو همدا وجه وه چې مروت مجبورشول چې دکتهواز سيمه پريږدي چې غالبا به دکتهواز نه ددامان سيمې ته به دمروتو دقبيلې ليږد په ۱۵۰۰ زيږديز کال کې شوی وي.

دتاريخي سر چينو پر بنسټ په هغه وخت کې ددېره اسماعيل خان ددامان په سيمه‌کې بلوڅانو استو ګنه درلودله او دټانک په سيمه کې هم دپښتنو يوه بله قبيله چې پړانګيان نو ميدل اوسيدل چې پر هغو بلندې دپښتنو لوانيو له خوا بريد شوی واو هغه سيمه يې په خپله ولکه کې راوستلې وه.په دغه وخت کې چې مروت دې سيمې ته راغلل نودځمکو يو ويش ترسره شو او ددغه لومړي ويش په وخت کې دمروتو قبيلې ته هم ځلورمه برخه ورکړل شوه چې وروسته بيا په مروتو کې هم يو ويش رواج درلود چې دخولې ويش يې ورته وايه او دهغه ويش مطابق‌په يې ځمکې په خپلو مينځو کې سره ويشلې .تر يوې مودې پورې دا ځای دمروتو په لاس کې و او دتودوخې په موسم کې به دوانه دغره ختيزو برخو ته تلل او ديخنۍ په موسم کې به بيرته دټانک سيمې ته راتلل څو په پای کې ددوی او د مسيدو دقبيلې تر مينځ د ښځو دپت له کبله شخړې رامينځ ته شوې.څرنګه چې وزير ددوی دتلو راتلوپه پورتنيو او ښکتنيو لارو باندې پراته وو نو ددښمنۍ له کبله ددوی دتلو راتلو لارې بيخي وتړلې شولې. په همدې وخت کې دټانک دسيمې دلانجو له کبله دلوانيې داولادې تر مينځ دښمنۍ رامينځ ته شوې، ددولت خيلو ځواک پياوړی شو او تر يوې جګړې وروسته يې مروت دټانک له سيمې نه وشړل او ددغې قبيلې خلک دبين ددرې نه نيولې دپيزو تر درې پورې په غرنيو سيمو کې ميشته شول.په دويم کال بيا دولت خيلو دسيمو دنيولو له کبله يرغل وکړ او دټلنک سيمه‌يې ونيوله، خو کتي خيلو دګنډاپور دقبيلې دخلکو نه مرسته وغو ښتله او دوی يې بيرته بر شا تمبولو ته مجبور کړل.دلکی مروت نوم ځکه دمروتو اوسنۍ سيمې ته ورکړل شوی دی چې مروتو په خپلو جګړو کې‌يو لک (سل زره) پو ځونه درلودل نو ځکه ددوی سيمه هم دلکی مروت په نامه سره يادېږي.بله نظريه داده چې دلکی مروت نوم ديوه هندو لکهی رام دنوم په وجه په لکهي مروت سره مشهورشوی دی.

بايد زياته کړو چې په ۱۸۳۶ زيږديز کال لکی مروت دسکهانو لاسته ورغی، خو د ۱۸۴۹ کال دجنورۍ دمياشتې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۱ د انګریزانو تر ولکې لاندې راغی.

مروت غښتلي، پیاوړي، لوړې او دنګې ونې، پراخه ټنډې،ګـرد ې ځیـرې اوبـادامي سـترګې لـري. دوی زیارکښه، دزغم اوصبر خاوندان، قانع او دښه استعداد درلودونکي خلک دي .په پخوانیو وختونو کې دمروتو سـپرو توري، لیندۍ او ډالونه استعمالول او پلیو بې توري، سپرونه، غشي او لیندۍ کارولې .

دوی په پخوانیو زمانو کې په پوونده ډول ژوند کاوه اوددې تر څنګ به په سوداګریو هم اخته وو،څـو کلـه چې په اوسنۍ سیمه کې میشته شول نو دځمکو او کر کیلو په چارو اخته شول او دوی دکرکیلې په چارو کې ډیر مهارت لري.

تاریخ حیات افغانی لیکي: که څه هم دمروتو په سیمه کې دخوراک لپاره غله پریمانه ده، خو دڅښاک داوبو لپاره دهغهو کلیو نه پرته چې دګمبیله، کورمې یا دلنګر درودونوپه غاړه پراته دی په پاتې مروتو کې د اوبو تنګسه ډیـره ده.

141.1 دمروتو دقبیلې ښاخونه

دمروتود قبیله په لاندنیو ښاخونو ویشل شوي دي :

کاکاخیل: چې داباخیلو .تاجزیو او ماتوره په څانګو ویشل شوي دی.

خدرخیل: چې دخواجي خیلو، حاجي خیلو او نظر خیلوپه څانګو ویشل شوي دی.

بهرام خیل: چې دتاتار خیلو، غزني خیلو، عمر خان خیلو، توتازیو، تاجزیو، دلخوزیو، لنـډیوه اوټـپي پـر څانګو ویشل شوي دي.

مینا خیل : چې دحکیم خانخیلو او محمد خان خیلو په څانګو ویشل شوي دي .

موسی خیل: چې دتختی خیلو، جانوزیو او پاسني په څانګوویشل شوي دي.

اچو خیل : چې دبیګو خیلو، عیسی خیلو او احمد خیلو په څانګو ویشل شوي دي .

خوداخیل: چې دسکندر خیلو او ماماخیلو په څانګو ویشل شوي دي.[461]

141.2 دمروتو دقبیلې مشهور کسان

دولت لو انې چې دپښتو ژبې مشهور شاعر او ددیوان خاوند و او دپیر روښان دمریدانو نه و، سـرفرازخان،

461 http://www.nps.edu/programs/ccs/Docs/Tribal%20Trees/Marwat_Tribe.pdf

(c) ketabton.com: The Digital Library

انجنیر نادرخان دټانک دملازايي مخور مشر، ډاکټر عبدالعزيزخان، انجنیر شیردل خان، ډاکټر فضل رحیم مروت دپیښور پو هنتون استاد، ډاکټر باری عبدالرشیدخان، برستیر محمد اسلم خان، محبت خان، خان حبیب الله خان، فیض الله خان، سیف الله خان، انور کما خان، انور سیف الله خان، سلیم سیف الله خان، عصمت الله خان، سهیل عصمت خان، وقار عصمت خان، طیب عصمت خان، مطیع الله خان، عرفان ا لله خان، میرنوازخان، شاهنوازخان، دل جان خان، ډاکټر شیر بهادرخان، عبیدالله جان خان، ډاکټر گل امین، عنایت الله خان، سردار بهادر، غلام قاسم خان، میر نواز خان، شیرین جان خان، عبدالرحیم مجذوب، خان مشال خان، شیر افضل خان، کلیم داد خان سلیم داد خان، اختر منیر خان، عبدالمجید خان، زین العابدین، جاوید سیف الله خان، احمد جان احمد، خورشید مروت، رحمت الله درد.[462]

142 مشواڼي

که چیرې دمشواڼیو دقبیلې شجره په غور سره تر څیړنې لاندې ونیسو نو جوته به شي چې مشواڼي له آره غرغښتي پښتانه دي، خو دوی کله ځانونوته سیدان وايي او کله هم ځانونه په کاکړو پښتنو ورګډوي او عقیده لري چې لوی ستانه او پیر سیدمحمد ګیسودرازدیوې کاکړې میرمنې سره واده وکړ اومشواڼي دهغه له نسله دي . مشواڼي په افغانستان، پښتونخوا ، سهیلي پښتونخوا ،اوسني پاکستان او ان هندوستان کې هم استوګنه لري .

ویل کیږي چې ددوی د استو ګنې اصلي ځای دسلیمان غر و چې وروسته په بیلا بیلو وختونو کې له خپل اصلي ځایه لیږدیدلي او دافغانستان په بیلا بیلو برخو او هم دپښتونخوا دهریپور په سریکوټ .ګند ګهر، پیښور ،دمردان په صوابۍ ،مومندو ایجنسۍ . دیر، دیره اسماعیلخان او دجنوبي پښتونخوا په کوئټه کې میشته شوي دي .

142.1 په افغانستان کې میشته مشواڼي

د کونړ ولایت مشواني د ناړۍ ، دانګام او اسمارپه ولسوالیو کې استوګنه لري. دکونړ په ولایت کې ددوی شمیر ۱۰۱۴۷ تنه ښودل شوي دی چې ښايي په دې شمیر کې به اوس ډیر زیاتوالی راغلی وي. دکونړ ولایت کې میشته مشواڼي دساپیانو دکلتور او دودونو تر اغیزې لاندې راغلي دي . همداراز یو شمیرمشواڼي دننګرهار ولایت دبتي کوټ په ولسوالۍ کې هم ژوند کوي چې ډیر کلونه وړاندې ددوی شمیر ۲۳۸۸ تنه ښودل شوي دي[463]. دحیات افغاني دلیکنې پر بنسټ دمشواڼیو څلورسوه کورنۍ په کوهدامن کې هم استوګنه لري چې دکابل شمال ته په پنځه ویشت میلۍ کې پروت دی ،خو د(حالات مشواڼي) دکتاب مولف یې شمیر ۵۰۰ کورنۍ ښودلې دي. دکوهدامن مشواڼي په کرکیله او ځینې یې هم په سوداګریزو چارو بوخت دي او دوی دخپلو اوښانو په مرسته تجارتي او سود اګریز مالونه او توکي

462 ویکیپیډیا، دمروتو قبیله.

463 معلو مات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدي کشور،۲۰ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر بخارا پورې لیږدوې اودوی دهوسا ژوند څښتنان دي . حیات افغاني لیکي چې دمشوانیو ځوکورنۍ په کندهار کــې شته خو دحالات مشواني دکتاب مولف دکندهار سنګ حصار هم دمشوانیو داستوګنې ځای بللی دی او لیکلي یې دي چې دهیلمند په ګرم سیر کې هم مشواڼي اوسیږي چې شمیر یې ۶۰ کورنیو ته رسیږي.همداراز دغلجیو په سیمه په تیره بیا زابل ولایت دقلات په شا او خوا کې هم مشواڼي شته چې ددوی یوه قبیله لودین نومیږي چې په خواره واره ډول ســره ژوند کوي . .یو شمیر مشواڼي دافغانستان دکندز په ولایت او یو شمیر مشواڼي دخو ستــپـــه ولایــتکــېهــم شــته .یوشمیر مشواڼي په نیمروز او سیستان کې هم میشته دي.

142.2 پښتونخوا په هزاره، هریپور، ګندګهر اوسریکوټ کې میشـــــته مشواڼي

د پښتونخوا دهزاره په سریکوټ کې هم ډیر شمیر مشواڼي استوګنه لري .سید یو سف شاه عرف شاه جـيپــه خپل کتاب (حالات مشواڼي) کې چې په ۱۹۳۰ زیږدیز کال یې په اردو ژبه لیکلی دی په هزاره ، ګند ګهر او سریکوټ کې دمشواڼیو ټول شمیر ۱۲۰۰۰ تنه ښودلي دي چې اوس له هغه وخته ۸۳ کلونه تیر شوي دی اوس یې شمیر پنځوسو زرو تنومشواڼیو ته رسیږي .. نو موږ ی لیکوال له نن نه ۸۳ کلونه وړاندې دسریکوټ دســیمې لانــدیني کلــي او بلنــډې دمشواڼیو داستوګنې سیمې بللي دي:

ګهي ، دوړها، دمړها،عثمان ملړین ،وړوکې دره ،لویه دره، چونترۍ ، شنې ،هلکه چونترۍ ،ګړنګ ،بــاغونه ، سیرۍ ،بیلها ،چونترو ، نوروخاک،شی بټي،چنارکوټ ،سنګر ،نیم، پیپل ،تهپلو، کنډرو ،میره ، عبد دیکا،سرای ، تنګي ، باسوو، نارګاه ،کهیروچ، کره ، کنډاونه،سمبل ، بوکتیر،وړوکی بوکــتیر،پلوســو ســر ،تــاترو،کــوټکی ، وړوکــی کوټکی،شکنړوغار ، چمیا ر انو کورونه ،شیرشاه کور ، میداو ، ټانګدره ،رام دره ، بکــرو،شــو ډهنــډ ،بــو ټیګــرام ،وړوکي شتالو ، ډمبرو ،سو پلي، پورې سو پلي ،پورې ګړنــګ ،مــاهولي،کــورونه ،غــازي،پــټي ، ډهکنــي ســر ، پهلواړي،اسیکوټ ،سامکوټ.همداراز دوی په ګنډي ،امرخانه کې چې دوه لوی کلي دي ددې کلیو په لاندنیو بلنــډوکــې استوګنه لري،ګهړي میره ، صوبړ او،شیره دل کنډاو،بازی سر، جولا ګانو کورونه ،فیروز بانډه او خوډر کورونه کې استوګنه لري[464].

خو په اوسني وخت کې مشواڼي دسریکوټ په آرام دره ، ګدوالیان ، بسومیره ،شتالو شریف ،سریکوټ کلي ، با ټیګرام ،ګلی ،غونډ ډهیرۍ، سرای ،بیلاه ،چونــترۍ ،شــانۍ .چنــارکوټ ،شــای،پــاټي.کیهــروچ،بګهونــا،دوړلهــه، دمړاها،کوټکي ،پلهاري ،ډمکۍ ،بګنیا ،کوکر چاها،بیل ،ګرهاناو ډهیرۍ ، سنګیر ،جبه ، چوای اوکیهاړي کې اوسیږي .

هغه شمیر مشواڼي چې په سریکوټ کې میشته دي نو ددوی زیاتره کسان دانګریزانو په یو ځونو کې هم برتهی

---

464 سیدیوسف شاه عرف شاه جي، حالات مشواڼی،۱۵-۱۴ او ۱۶ مخونه . دلاهور چاپ ،۱۹۳۰ زیږدیزکال

(c) ketabton.com: The Digital Library

(استخدام) شوي ووخکه مشواني ډير تکړه سرتيري او ښه پو ځيان دي . همداراز دوی دسکهانواو په تيره بيا په ۱۸۱۹ زيږديزکا ل کې په ګندګهر کې درنجيت سنګ دراليږل شوي پوځ سره چې مشري يې ديوان رام ديال ته ورپه غاړه وه او بيا بل ځل په سريکوټ کې دسکهانو دمشهور پوځي سردار هري سينګ سره چې دهريپور ښار هم دده دنامه له کبله په هريپور سره مشهور دی ډيرې جګړې کړي دي او په دغو جګړو کې دمشوانيو ملی اتل سليم شاه مشـــوانې و چـــې دسکهانو له لا سه شهيد شوی و.

142.3 په سريکوټ کې د مشوانيو د قبيلې خيلونه، ښاخونه او څانګې

دپښتونخوا په سريکوټ کې دمشو انيو دقبيلې ښاخونه دادي : ماني خيل ، جلال خيل ، صاحب خيل ،سين خيل ، دوراخيل ،حسين خيل ،وارث خيل ،وحدت خيل ، راجي خيل ، باجي خيل ،لودين ،ادم خيـــل ،موســـی خيـــل ، يوســـف خيل ،.متکانې، روغاني ،ګنجيان،مورجان خيل ،جاني خيل ،اماني خيل ، راحت خيل،بهاټل،سکهار او سين خيل .

142.4 د يوسفزيو په سيمه کې ميشته مشوانې

دحالات مشواني دکتاب دمولف په قول مشوانې ديو سفزيو په سيمه کې په اسماعيليه ،مرغـــزاو يارحســـين‌تـــه نږدې دشوه او توتالۍ په کلو کې اوسيږي.همداراز په مردان، صوابۍ او کاټلنګ کې هم مشوانې استو ګنـــه‌لـــري‌يـــو شمير مشوانې په ديره اسماعيل خان او وزيرستان کې هم اوسيږي.

142.5 په دير او جندول کې ميشته مشوانې

په ښکتني دير کې مشوانې په مسکيني دره ،صدبر کلي ، مايار او ثمر باغ کې استوګنه لري .ددير او جنـــدول دمشوانيو په اړوند دپښتنو ټولنيز –اقتصادي جوړښت کتاب کې راغلي دي :دمشوانيو اکثريت چې دډير او جندول په سيمو کې ميشته دي لومړی ددوی خيلونو دځړ ځايونوپه هځه خپلې رمې د (ښشي کنډو) له لارې له دانګام نه شـــمالي غرونو ته راوستلې او يو سلو پنځوس کلونه وړاندې يې ددرې په ختيز او شمالي غرونو کې دځړځايونو شاوخوايې بانډې جوړې کړې . دپسرلي تر پايه به هغوي په بانډو کې اوسيدل او بيا به درمو ســـره دجنـــدول درو ته ورښـــکته کيدل .سل کال مخکې دمشوانو ځينو خيلونو په پای کې خپلې رمې دجندول پرځای قاسم خان او زوړ براول ته را ښکته کړې . په دغه وخت کې دغه دواړه کلي نه وو، بلکې دلته ځينو شپنودلته کورونه جوړ کړل او په ژمي کې په کورونو کې اوسيد ل او ورپسې يې دکورونو شااوخوا نا آبادې شاړې ځمکې آبادې کړې . کارينونه (مينې) يې پکـــې جـــوړې کړې او تقريبا دلسو کلونو په موده کې څو کورونه په کلو بدل شول. دسلو کلونو راهيسې دوی دشمالي غرونـــوپـــه لمنو کې په شاړو ځمکو باندې باندې جوړولې چې اوس دقاسم خان او زوړ براول سربيره دمشوانيو کورونه او کلـــي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغره په لمنو کې ددرې تر خولې اسمار ته نږدې رارسيدلې دي .

دغه مشواني دځينو کورونو نه پرته په عمومي ډول غريب او بيوزله ولس دى. ځينې شتمنې کورنۍ يې دځمکو سره يو ځاى مالداري ،سوداګري او سرکاري ملازمتونه هم لري . ددوى غريب او بيوسه خلک دسالارزو او ماموندو شپانه او بزګر دي .ځينې يې دغنمو او اوربشو دکرلونه وروسته دتلې(ميزان) (سپټمبر – اکټوبر) په مياشتو کې دکار او غريبۍ لپاره جندول، باجوړ او دکونړ بيلا بيلو سيمو ته ځي. دلته دوى دجوماتونو لرګبانه(دژمي په سړو کې ولس دجومات دتودولو لپاره لرګبه (جمع لرګبانه) نيسي . لرګبه له غره نه لرګي راوړي او دکلي خلک ورته ديرش منه غله او داوسيدو کوټه ورکوي) او يا په کليو کې ګاونډي(همسايه) کيږي. همسايه مشواني په کلي کې داوسيدو کوټه پيداکوي، ددوى نارينه دغرونو نه لرګي راوړي چې يو ه ګېډۍ (دشا بار)په يوه من جوارواو يا دهغه معادل په څلويښت افغانيو خرڅوي. دنورو قبيلو په تناسب په مشوانو کې دليږديدنې عمليه ډيره ده .ددوى نيستمن خلک دمني په پاى کې دکور لږسامان او دخوراک توکي په خرو باروي او ښځې او نارينه يو ځاى دجندول،باجوړ او کونړ په لور روان وي او دپسرلي په مياشت کې بيرته درې ته راستنيږي[465] .

په دير او جندول کې دمشوانو دقبيلې ښاخونه او څانګې دادي :

نورتکيان، ګل بابا،ګل زري ، علي خيل ، صالح خيل ،شنو خيل ، اکا خيل ،جونه خيل ، ظفر خيل ،رستم خيل ،اتوخيل ، عثمان خيل ،مغلګي ،ميرو خيل .

142.6 په سهيلي پښتونخوا کې ميشته مشواني

يو شمير مشواني دسهيلي پښتو نخوا دکوئيټې په مضافاتو کې دکاسي په سيمه کې هم استوګنه لري.

په هندوستان کې يو شمير مشواني د جنوبي هندوستان ددکن په ګلبرګه کې هم استوګنه لري اوويل کيږي چې دوى هلته دډهلي سلطنت په وخت کې ميشته شوي دي .

دحيات افغانى په کتاب کې دمشوانو دخيلونو نو مونه داسې راغلي دي :

باجي خيل ،لودين ،متکاني ،سملهاني ،روغاني ،تفض، کزيوني ، غريب ، خرباړي ، ياغن،کپوړ ، مومند،بيدور ترک،يوسف خيل ،موسى ،آدم خيل ،منجر[466] .

په سند کې ميشته مشواني : دحالات مشواني دکتاب مولف په ۱۹۳۰ زيږديز کال کې په لاړکانه کې دمشوانيو شمير ۸۰ کورنۍ ښودلي دي چې زياتره دمشوانيو دحسن خيلو دښاخ پورې اړه لري .

465 د پښتنو ټولنيز اقتصادى جوړښت ،-۲۲۶ ۲۲۷ مخونه

466 تاريخ حيات افغاني،۴۵۳ مخ . دپيښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

142.7 د مشواڼو د قبيلې مشهوراو نامتو کسان

1. د(حالات مشواڼی) دکتاب مولف سيد يوسف شاه چې په شاه جي سره مشهور دی[467].
2. دسکهانو سره په جګړه کې دمشواڼو ملی اتل سليم شاه مشواڼي
3. افغان ليکوال او څيړونکی عبدالقيوم زاهد مشواڼي .
4. دکونړ او جندول دمشواڼيو مشر اروابناد ملک زرين
5. افتخار علي مشواڼي
6. عمر خطاب مشواڼی
7. جمعه خان مشواڼي
8. حسن خان مشواڼي

143 مقبل

مقبل له آ ره کرلاڼي پښتانه دي چې دافغانستان دپکتيا ولايت د دنډ پټان په ولسوالۍ کې استوګنه لري .جنوب ته يې ځاځي ميدان او سبري ،لويديز ته يې دمنګلو قبيله ، شمال ته يې څمکني ، شمال ختيز ته يې ځاځي او ختيز ته دپښتونخوا دکورمې ايجنسۍ سره ګډه پوله لري چې دپولې نه پورې خوا هم په ستر غوزک ، ميته ، سنګر او کمکي غوزک کې هم مقبل ميشته دي او دافغانستان په دننه کې دمقبلو سره قبيلوي اړيکې او خپلوۍ لري.

لکه چې دمخه مو وويل چې مقبل دافغانستان په دننه کې دډنډ پټان په ولسوالۍ کې ژوندکوي چې هلته دوی په دووو درو کې چې دوچ زيګاړ او لوند زيګاړ په نامه سره ياديږي اوسيږي . دډنډ پټان په ولسوالۍ کې دمقبلو پښتنو نه پرته منګل او ځاځي هم استوګنه لري[468]. دمقبلو ځينې خلک دخوست دلکڼ په سيمه کې هم ميشته دي[469].

مقبل زياتره دکرنې ، مالدارۍ او سوداګرۍ له لارې خپله ګوزاره کوي . دغه خلک دلرګيو او چارتراشو دخرڅولو له لارې هم خپلې ورځنۍ اړتياوې پوره کوي .

مقبل په لاندنيو ښاخونو او څانګو ويشل شوي دي :

---

467 دمشواڼيو دقبيلې دنامتو اومشهورو کسانو په اړوند زما (لطيف ياد) يادداشتونه

468 معلومات مختصر درباره اقوام وقبايل ولايات سرحدي کشور، ۵۷ مخ

469 حيات افغاني ، ۳۲۶ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

موسی خیل ، حسن خیل ، وړوکی ، احمدخیل ، توري خیل ، مري خیل ، سلتک او بوبکي .

موسی خیل ، مري خیل ، توري خیل او سلتک دلوند زیګاړ په دره کې استوګنه لري او حسن خیل او وړوکـــي دوچ زیګاړ ددرې په سکومان کڅ ، چینې کلي ، کوټ کلي ،سټو کلي ،نري کلي ، تیاره لګد او وچ لګد کې استوګنه لري .

144 ملا خیل

ملا خیل له آره غلجي پښتانه دي چې زیاتره خلک یې کو چیان دي او دافغانستان په بیلا بیلو ولایتونو کې استو ګنه لري .ملاخیل دغزني ولایت په اجرستان ، دکابل په شیوه کیو ، لوګر ، ننګرهار او لغمان کې هم شـــته دي .ملا خیـــل کوچیان او پوونده په اتلسمې ، نولسمې او شلمې پیړۍ کې سوداګریز کارونه هم کول چې دهند او افغانستان ، مشـــهد او بخارا تر مینځ تر سره کیدل او دخپلو او ښانو او کاروانونو سره به تلل او سوداګریز مالونه لکه ټوکران اونــور ډول ډول توکي به یې له ځانه سره په او ښانو وړل .ویل کیږي چې په نولسمې بیړۍکـــې دملا خیلـــوقـــبیلې ۴۰۰۰ اوښـــان درلودل .

د ملاخیلو دقبیلې ځینې څانګې دادی : شاران پیره خیل ،عثمان خیل ، قادرخیل ، خواګاخیـــل ، شـــاهزاد خیـــل ، خواجه خیل او الیا س خیل[470].

دغزني داجرستان دملاخیلو دخیلونو او څانګو نومونه په لاندې ډول دي :

لنګرخیل ،ادن خیل ، عباس خیل خوزه خیل ، رضا خیل ، سید خیل ، عثمان خیل ، قلندر خیـــل پیـــرو خیـــل او چکمک. ددوی شمیر پنځه ویشت کلونه وړاندې ۱۵۹۹۶ تنه ښودل شوي و چې ښایې چې اوس په ۲۰۱۴ زیږدیز کال کـــې ددوی په شمیر کې نور زیاتوالی هم راغلي وي. یو شمیر ملا خیل دافغانستان په شمالي ولایتونـــوکـــېهـــم اســـتوګنه لري[471].

145 ملکزی

ملکزي له آره غلجي پښتانه دي چې دافغانستان د کونړ ، ننګرهار او لغمان په ولایتونو (صوبو) کې اســـتوګنه لري . دکونړ په ولایت کې دوی دکوز کونړ په ولسوالۍ کې میشته دي ، خو شمیر یې لږدی. د ملکزي په قبیله کې ډیر لیکوال او شاعران هم شته . دوی دعلم او پو هې سره ډیره مینه او لیوالتیا لری اوزیاتره یې په ســـرکاري او شخصـــي

---

470 معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدي کشور ، ۸۴۰ مخ

471 دملاخیلو دقبیلې په اړوند دلطیف یاد یاداشتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دندو بوخت دي .دکونړ په ولایت کې ددوی شمیرله نن نه دیرش کلونه وړاندې ۲۰۰ تنه ښودل شوی دي.[472]

146 ملاګوري

ملاګوري په اصل کې سړبني پښتانه دي چې په غوري یا غورياخيلوپښتنو ورګډیږی او بیا په غورياخيلوکې دومندو په سترې قبیلې پورې اړه لري.[473] ملاګوري په عمومي توګه د پښتونخوا په خیبر ایجنسۍ او دفاټا په قبایلي سیمه کې استوګنه لري .په خیبر ایجنسۍ کې د وی په دووسیمو کې اوسیږي چې یو یې اواره سیمه ده چې ښکته مینه ورته وایی او بله یې لوړه سیمه ده چې لوړه مینه یې بولي . همداراز یو شمیر ملا ګوري په مونډا کې چې شبقدر ته نږدې پروت دي هم استوګنه لري . دملکنډ ایجنسۍ په بدرګه نومې ځای کې هم ملاګوری اوسیږي . په هرېچند، زییم او شکور کلیو کې چې چارسدې ته نږدې پراته دی هم یو شمیر ملا ګوري میشته دي . دمردان دپیرسادوپه کلي او دپېښور په شاه قبول او ډبګری کې چې ددلازاک روډ پرغاړه پراته دي هم ملاګوري میشته دي یو شمیرملاګوري دافغانستان دننګرهار ولایت د لالپورې په ولسوالۍ او دوربابا دولسوالۍ په څڅوبي او دهیلمندپه ولایت کې هم استوګنه لري . دملا ګورو سیمه داپریدیو نه دتاترې دغرونو او دومندو دایجنسۍ نه دکابل دسیند په واسطه بیله شوې ده.

دملاګورو په اړوند ځینې روایتونه هم شته چې ګنې دوی دشهاب الدین محمد غوري(مړ ۱۲۰۶ زیږ دیز کال) اولاده ده او کله چې شهاب الدین محمد غوري دخپلو دښمنانو له خوا ووژل شونو ددوی دکورنۍ ځینې غړي د پښتونخوا تاترې غرونو ته چې په خیبر ایجنسي کې پروت دي راغلل او هلته یې دیو کلي بنسټ کیښود چې بره دره نومیږی، خو دا روایت بې بنسټه ښکاري ، ځکه ملاګوري په مومندو ورګډیږي اوله افغانستانه اوسنۍ سیمې ته دغورياخيلو او په تیره بیا دومندو مهاجرت اولیږد دسلطان شهاب الدین غوري ترمړینې ډیرې پیړۍ وروسته ترسره شوی دي.

د پښتو ژ بې ستر شاعر او لیکوال اروابناد استاد امیر حمزه شینواری د(پښتانه) دکتاب په لومړۍ ټوک کې په خپلې یوې مقالې او لیکنه کې دملا ګورودقبیلې په اړه داسي لیکلي دي : ((ملاګوري دژبې، لهجې او کړو وړو له پلوه دومندو دسترې قبیلې سره تړاو لري ، دوی دکمکي شلمان نه دلمر خاته په لور دډېر غر نه لاندې پراته دي او دتاترې د مشهورغره په لمنو کې استو ګنه لري او دسیمو نو مونه یې مراد ډنډ ، شهید مینه او لوړه مینه دي .دلته دمرمرو دډېرو یو کان هم شته او ابرک هم پکې پیداکیږي.[474]

---

472 معلومات مختصر درباره اقوام وقبايل ولايا ت سرحدي کشور ، ۸۲ مخ ، دقومونو او قبايلو چارو وزارت ، کابل.

473 ډاکټر لطیف یاد ، پښتنې قبیلې ، ۲۵۳- ۲۵۴ مخونه ،دپیښور چاپ

474 استاد امیر حمزه شینواری، پښتانه ، لومړی ټوک ، ۱۸۲ مخ ، ۱۳۴۹ زیږدیز کال ، کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

146.1 قبیلوی ویش

لکه چې دمخه مووویل ملاګوري سر بني پښتانه دي او دومندودسترې قبیلې سرهـتـړاولــري پــه پښــتنو مورخینو کې ددې خبرې تصدیق دپښتونخوا ستر مورخ اروابناد سیدبهادرشاه ظفر کاکا خیل په خپل کتـــاب(پښـــتانه دتاریخ په رڼا کې) هم کړی دی او ملاګوري یې مومند بللی دی.[475] دحیات افغاني دتاریخ لیکوال ډپټي محمد حیات خـــان هم دملا ګورو په اړوند ورته نظر لري او هغوی یې دمومندو یوڅانګه بللې ده.[476] دغهقــبیلهپــه لانــدنیو څـانګو او بناخونو ویشلې شوې ده: احمد خیل ، دولت خیل ، پار خیل ، تار خیل چې بیا په احمد خیلو کې شاه خان خیل او بیکهـــن خیل هم وړې څانګې دي.

همداراز ددوی دیو شمیرنوو څانګو نومونه دادي :میان خیل، چمیار خیل په شکور کې ، اره خیل او علي خـــان خیل په پییر سادو کې او بیا ن خیل په افغانستان کې .

په ملاګورو کې تار خیل پنځوس په سلو کې وګړی لری چې په دپښتونخوا په خیبر ایجنسی کې اوسیږي ،پـــه داسې حال کې چې ددغې قبیلې دمشرۍ چارې بیا پار خیل پر مخ بیایی.

په اوسني وخت کې دملاګورو مشهور کلي او ځایونه دادي :

1. شهید مینه
2. لوړه مینه
3. شیر برج
4. مرا ډنډ
5. تاتره
6. نهر غاړه
7. پییرسادو
8. مونده
9. پینډې للمه

146.2 مشهورکسان

دملاګوریو دقبیلې مشهور شخصیتونه دادي :

1. حاجی شیر ا فضل ملاګوری
2. خان بهادر آدم خیل
3. ملک فضل مولا

---

475 اروابناد سید بهادرشاه ظفر کاکا خیل ، پښتانه دتاریخ په رڼا کې ، دپیښور چاپ

476 تاریخ حیات افغانی ، دډپټي محمد حیات خان لیکنه ، دډاکټر لطیف یاد ژباړه ،۲۴۴- ۲۴۵ مخونه ، دپیښور چاپ ، ۲۰۰۷ زیږدیز کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. حاجي عبدالمنان ملاګوری
5. ملک امداد میر
6. د ملاګوروِمشهور شاعر او لیکوال منظر فریادي جې د ملا ګورو دادبي جرګې مشر هم دي
7. محمد علم شوګیر
8. فضل شاه وقار ملاګوری
9. د تاترۍ ښایسته شاه کاکا ملاګوری چې د خدایی خدمتګار غورځنګ (تحریک) غړی او د باچاخان بابا دملګرونه و.
10. مشهور جرنالیسټ (ژورنالیست) صفی الله ملاګوری
11. حاجی اختر محمد
12. افضل خاموش
13. آفتاب ملاګوری
14. ابرار احمد ملاګوری[477]

ملاګوري میلمه پالونکي ، په علم او پوهې مین او په پښتني ننګ او غیرت ټینګ خلک دی.دمغولو او انګریزانو پر خلاف یې تورې وهلي دي . ددوی دیرې او حجرې تل دمیلمنو پر مخ پرانیستلې وي .ددوی په سیمه کــې دمیلــو لپاره ډیر ښه ځایونه شته چې مشهورمیله ځایونه یې دحضرت معصوم بابا زیارت ، دورسک ډیم او شــهید مینــه چــې دکابل سیند پر غاړه پرته ده .

دملاګورو سیمه وچه او غرنۍ ده او اوبه پکې لږې دي . ددوی سیمه دمرمرو دتیږو کانونه لري اوویل کیږی چې دوی په سیمه کې دمرمرو ۲۵۰ کارخانې شته . ددوی په غرونو کې دګورګوری ونې پیداکیږي . دملاګوریو ټــول شمیر پنځوس زره تنه ښودل شوي دي .

147 مندنړ

د پښتنو دنسب دشجرو پر بنسټ دمندړو دقبیلې مشر نیکه (مند بابا) نومیده چې دخښي یا خشي زوی و .مند نیکه دوه زامن درلودل چې دیوه نوم یو سف و چې اولاده یې نن ورځ دیوسفزیو په نامه یادیږي اود بل زوی نوم یې عمرو.عمر یوزوی درلود چې مندړ نومیده چې اولاده یې د مندړوپه نامه یادیږي.

477 **http://www.nps.edu/programs/ccs/Docs/Pakistan/Tribes/Mullagori2.pdf**

(c) ketabton.com: The Digital Library

دتاريخي روايتونو پر بنسټ دمندړ پلار عمر ډير باديانته او ديندار انسان و . ده هند ته هـم سـفر كـړى و اوداسې ويل كيږي چې هماغلته وفات شوى دى . دده ترمړينې وروسته دده ورور يوسف هند ته لاړ او خپل وريرونه او خپله وريندار ه (دورور ميرمن) يې بيرته خپلې سيمې ته راوستل او كله چې مندړ ځوان شو نو يوسف خپله لـور ده ته په نكاح كړه .

مندړ دوه ز امن درلودل .ديوه نوم عثمان او دبل نوم اتمان و .عثمان هم دوه زامن درلودل چې ديوه نوم كمال او دبل امان و. دكمال اولادې ته كمالزي وايې چې په دووڅانگو ويشل شوي دي چې يوه څانگه يې مشران زي او بله يې دكشران زي په نامه يادېږي.

د اتمان اولاده هم په په دووښاخونو ويشله شوې ده چې ديوه ښاخ څانگې لكـازي ، كنـازي او علـي زي دي او داباسين په غاړه دمهابڼ په جنوب كې ميشته دي .

مندړ دپښتونخوا ايالت په چمله ،كهلا بټ ، مانيرۍ ، بونير ،هنډ ، شاه منصور ، پنجتار،يارحسـين ،مـردان او صوابۍ كې استوگنه لري .دچملې ختيز ته اباسين ، لويديز ته يې يوسفزي ، شمال ته يې بونير او جنوب ته يې مهـابڼ مو قعيت لري . بونير ديوې درې په بڼه ده ځمكه يې نا اواره او غرنۍ ده .په ۱۸۶۳ زيږديز كال كې دلمـبيله مشـهوره جگړه دانگريزانو اويو سفزيو او مندړو پښتنو تر مينځ هم همدلته پيبنه شوې وه . داسيمه دمندړو پښتنو مركز و.[478]

147.1 د مندړو د قبيلې ښاخونه او د دوى د استوگنې سيمې

لكه چې دمخه مو وويل مندړ دپښتونخوا په چمله ، مردان ، صوابۍ او بونير كې استوگنه لري .دوى داباسـين سيند په شمالي برخه كې په اوارو ميداني سيمو كې اوسيږي.

تاريخ حيات افغاني چې له نن ورځې نه يوسلو پنځوس كلونه وړاندې ليكل شوي دي دمندړودښاخونو ، څانگو او ددوي داستوگنې دسيمو په اړوند داسې ليكي :

((مندړ اووه لوي ښاخونه لري چې له ټولو نه يې عثمان زي او اتمانزي لوى ښـاخونه دي .دكمـالزي هـم پـه دوڅانگو ويشل شوى دى چې دطورو اوسيدونكي مشران زي او دهوتي اوسيدونكي كشران زي دي .دكشران زيـو ځينې نورې څانگې سكندرخيل، ديگان خيل، سادي خيل، بار ه خان خيل، محمود خيل، بهايي خيل(باى خيل)،اورسـتم خيل دي . دمندړوبل ښاخ امازي دي چې دوه څانگې لري چې دولتزي او اسماعيل زي دي چې له دغو امازيو نـه يـوه څانگه دمهابڼ په غرونو دچمله وادي په ختيزو غاړو كې استوگنه لري او چارغولى دامازيو يو لوي كلى دي))[479]

د مندړو ددولتزيوڅانگه په كپور گړهي كې استوگنه لري .اتمانزي بياپه څلورو ښاخونو ويشل شوي دي. علي

---

478 لطيف ياد ، پښتنې قبيلې ۲۵۴-۲۵۵ مخونه، دپيښنورچاپ ، ۲۰۰۷ كال

479 حيات افغاني ، دډاكټر لطيف ياد ژباړه، پيښور ، ۲۰۹-۲۱۰ مخونه ، دپيښور چاپ ، ۲۰۰۷ كال

(c) ketabton.com: The Digital Library

زي : چې ددوی له نسله طاهرخيلي څانګه په ګند ګهر کې استوګنه لري او نور ښاخونه يې کنازي ، اکازي او علي زي دي بل دسدازي ښاخ دي چې په پنځو څانګو ويشل شوی دي چې په دوي کې عمر خيل ، مير احمد خيل او بهزاد خيل په هنډ ، صوابۍ ، مرغوز او کهلابټ کې اوسيږي همداراز دمندړو نور ښاخونه په لاندنيو ځايونو کې استوګنه لري[480]

1. اباخيل: په ګنډ ، زبده ، هنډ، صوابۍ او شاه منصور کې اوسيږي
2. عمرخيل: په کالا دره ، صوابۍ او مانيری کې اوسيږي .
3. بهزادخيل : په کهلابټ کې استوګنه لري .
4. خدوخيل :په پنجتار ، براکي ، توتابي وباجا او بام خيلو کې استوګنه لري .
5. رځړ: په پنځو څانګوويش لشوې ده ، ماني زي ، ملک زي ، اکوزي ، خضرزي آو محمود زي (ماموزي)
6. ماني زي : په يار حسين ، شيردره او يعقوبي کې استوګنه لري .
7. اکوزي : په دوبيانو ، سړه چينه او اسماعيليه کې استوګنه لري.
8. خضرزي : په شيوه، کالوخان اوشيره غونډۍ کې ميشته دي.
9. محمودزي (ماموزي) په نوي کلي ، شيخ جانا ، اسوټا او نارنجي کې اوسيږي .

په مندړو کې ستر تاريخي شخصيتونه او اتلان تير شوي دي چې مشهوريې خان ګجو بابا دی چې دمندړو او يوسفزيو مشرو.همداراز دهند مشهوررو هيله سردار نواب نجيب الدوله نجيب خان چې دهند دنجيب آباد سيمه دده دنامه له کبله مشهوره ده او دپاني پت په تاريخي جګړه کې داحمدشاه بابا ملګری و هم مندړپښتون و.[481]

دمندړو دود اودستور کټ مټ يوسفزيو پښتنو ته ورته دی او ويلای شو چې دا دواړه قبيلی سره له دی چې سره نږدې خپلوان دي ټول رواجونه يې هم سره يو دي.

ويل کيږي چې په ټوله پښتونخوا کې دمندړو پښتنو ټول شميرد دوه مليونو تنو په شاو خواکې دي.

148 مندوخيل

که چيرې دمندوخيلو دنسب شجره په غورسره تر څيړنې لاندې ونيسو نو جوته به شي چې دوی په غر غښتي پښتنو ورګډ يږي. مندوخيل دژوب دوادۍ په ختيز و برخو کې دګومل اوکندر ددريابونو په ختيزه برخه کې دژوب دښار او دهغه ترشاو خواسيمو پورې پراته دي . دژوب سيند له هندو باغ (اوسنی مسلم باغ) نه پيل اوشمال

---

480 http://historyofpashtuns.blogspot.com.au/2015/04/history-of-yousafzai-tribe.html

481 دمندړو پښتنو په اړوند زما (لطيف ياد) يادداشتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ختيزې خواته غزيدلی دی او دسرماغې تر څنګ دګومل د سيند سره يوځای شوی او دجنوب خواته يې مخه کـــړې ده .ويل کيږي چې دژوب دسيند اوبه دکر کيلې لپاره خوراګټورې اوبه دي چې له ځانه سره داسې مواد لري چې دکرنـــې لپاره ډيرښه او ګټور دي.[482]

تاريخ حيات افغاني دژوب دسيند او دمندو خيلو پښتنودسيمو په اړوند داسې ليکي:

هغه وياله چې دژوب له سينده بيله شوې ده نو ميداني سيمو ته بهيږي چې هلته غنم او نورې غلې دانې کرلـــې کيږي .همداراز دغه ميداني سيمه ښه څر ځايونه لري او درمو او څارويو دپوولو او څرولو لپاره هم ترې کار اخيستل کيږي . ددغې ويالې په دواړو غاړو دمندو خيلو کلي پراته دي. دژوب دوادي شمالي برخه دسيوناداغ دجنوبي برخې دغرنيو سيمو سره پوله لري او دګومل ددرې جنوبي غره کې هغه ځای چې دژوب ، بورې او سليمان غره په منځ کـــې پروت دی دبابړو او هريفال(هريپال) دښاخونو ځمکې دي. دژوب په ختيزه او سويلي برخه کې يوه شاړه او غير آباده سيمه پرته ده چې دايسوټ او موسی خيلو ښاخونه پکې خپلې رمـــې څـــروي . دژوب ســـيمه حاصلخيزه او زيـــاتره دنهرونو په ذريعه خړوبيږي.[483]

د ژوب سيند(۴۱۰) کيلو متره اوږدوالی لري چې په کجوري کڅ کې دګومل له سيند سره يوځای کيږي.

دژوب وادي يوه تاريخي سيمه ده چې مشهور چينايی سياح هيون تسنګ هم په ديارلسمې زيږديزې پيړۍکـــې له دې ځايه ليدنه کتنه کړې ده او په خپل يونليک کې يې دژوب دتاريخي وادۍ يادونه کړې ده .همداراز دګورګاني امير تيمور(مړ ۱۴۰۵ زيږديز) لښکرې هم دلته راغلي دي او دژوب ميړنيو پښتنو دژوب ددفاع اوســـاتنې لپـــاره ورســـره جګړې کړي دي . ايرانی نادرشاه (۱۷۳۶-۱۷۴۷ زيږديز)هم پردې سيمې يرغلونه کړي دي او ددې ځای پښتنو دايرلنـــي غليمانو سره هم په نره جنګيدلي دي.

ددرانی احمد شاه بابا (۱۷۴۷-۱۷۷۲ زيږديز)په وخت کې داسيمه دهغه په پاچاهی کې شامله وه او بيکر نيکه چـــې جو ګی زی پښتون و ديوه فرمان له مخې داحمد شاه بابا له خوا دژوب واکمن ټاکل شوی و.[484]

دژوب ډيسټريکټ(ولسوالی) بنسټ په ۱۸۹۰ زيږديز کال کې دانګريز رابرټ سنډيمن له خوا ايښـــودل شـــوی دي .دژوب لرغونی نوم هم اپوزي و، خو کله چې انګريزان په ۱۸۸۹ زيږيديز کال دې سيمې ته راغلل ددغه ځای نـــوم يې بدل کړ او فورټ سنډيمن نوم يې پرې کيښود. په ژوب کې زياتره منـــدوخيل ،کـــاکړ، شـــيرانی، ناصـــر ،داوي ، خوستي، لهون، ساپيان، بابړ او هريفال(هريپال) اوسيږي ، خو دمندو خيلو شمير پکې تر نورو پښتنو زيات دی.

دمندو خيلو قبيله په لاندنيوښاخونو ويشلې شوې ده:

کاريزي ، ايرب زی،اپوزي ،سون خيل ،ممي زي او شيخان، خوپه مندو خيلو کې دکاريزي ښاخ ددغـــېقـــبيلې

482 ډاکټر لطيف ياد ، پښتنې قبيلې ،۲۵۶-۲۵۷مخونه. دپيښور چاپ .، ۲۰۰۷ کال

483 حيات افغاني، دمحمد حيات خان تاليف، داردونه پښتو ته ژباړه دلطيف ياد. ۲۶۱ مخ ، د پيښور چاپ ، ۲۰۰۷ زيږديز کال

484 ويکيپيديا ، دژوب ډيسټريکټ (ولسوالي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشران پاتې شوي دي.په ژوب کې نن ورځ تقريبا پنځوس زره خلک استو گنه لري.

مندوخيل سپين زړي ، سپيڅلي ،ميلمه پال، دښو کړو وړو خاوندان او په پښتو او پښتونواله ټينگ خلـــک دي ددوی زياتره دودونه او رواجونه کاکړو ته ورته دي .زياتره خلک يې دکرنې اومالدارۍ په چارو بوخت دي ، خـــوله نيکه مرغه نن ورځ پکې دعلم او پوهې سره تړلي کسانهم پکې شته.

مندو خيلو دانگريزي تيري کوونکو پر خلاف له وياړه ډکې مبار زې کړي دي او تاريخي شخصيتونه يې پـــه خپله غيږه کې روزلي دي چې کولای شو ددغې قبيلې دکاريزي دښاخ دسيدال خيلو له څانگېنـــه دلانـــدنيوتـــاريخي شخصيتونو نومونه و اخلو:

سيدرحمت، ظريف خان ، خانان، اختر خان ، اکرم خان ، شيرخان او ازمير خانـپـــه دغـــو پورتنيـــوتـــاريخي شخصيتونو کې يو هم غازي ازمير خان و چې دمندوخيلو دسيدال خيلو څانگې ته منسوب و.نوموړی په ۱۸۹۳ زيږديز کال کې داخترخان په کور کې دې نړۍ ته سترگې پرانيستلې .د ازمير خان پلار ته دخان لقب دافغانستان دهغه وخـــت د واکمن سرا ج الملة والدين امير حبيب الله خان له خوا ورکړل شوی و. هغه وخت و چې ده په کابل کې دامير حـــبيب الله خان سره وليدل نو هغه ده ته يو جرمنی ټوپک هم دسوغات په توگه ورکړ او ده ته يې دخان خطاب وکړ.

سردار اختر خان بو زړور او بهادر انسان و. ده دانگريزي ښکيلاکگرو نه ژوره کرکه درلودله.دامير حبيب الله خان تر مړينې وروسته هغه د غا زي امان الله خان دليدلو لپاره کابل ته لاړ څو دامير امان الله خان سره دانگريزانو پـــر خلاف مشورې وکړي ، خو دبيرته راتگ په وخت کې دمکاوير په سيمه کې دخپل آســه راولويـــد او وفـــات شـــو. دده داتلوالۍ کيسې نه يوازې په ژوب کې مشهورې وې ، بلکې دده داتلواليو او ميړنتوب دکيسو نه د افغانستان پښتونخوا پښتنې قومونه لکه سليمان خيل ، خروټي ، مسيد او وزير هم خبر وو.

خان اختر خان اوپه تيره بيا دده زوی ازمير خان دانگريزانو پر خلاف دوياړه ډکې مبارزې وکړې ، خوازمير خان د ۱۹۱۹ زيږديز کال داکتوبر دمياشتې په يوولسمه نيټه دخپلو نورودريو ورونو هريو ه شاه مرادخان ، وزير خان او سردار خان په گډون دانگريزانو سره په جگړه کې دشهادت جامونه وڅښل. همداراز ددوی سره په دغه جگـــړه کـــې دده دولس تنه نور خپلوان هم شهيدان شول.[485]

همداراز دژوب دسيمې په چاکوند نومي سيمې کې دافغان -انگريز پـــه دريمـــه جگـــړه کـ ې چـــې دافغانســـتان دخپلواکۍ داتل غازي امان الله خان په وخت کې وشوه دژوب ډير شميرنور پښتانه هم شهيدان شـــول چـــې قـــبرونه او اديره يې اوس هم هلته شته دي.

په اوسني وخت کې دمندو خيلو دقبيلې مشهور کسان په لاندې ډول دي :

1. عبدالرحيم مندوخيل

485 گمنام مجاهد شهيد وطن غازي ازمير خان مندو خيل وشهيد برادران، دمنورخان مندوخيل مقاله په اردوژبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. نقیب الله مندو خیل
3. صالح محمد خان مندوخیل
4. شیخ جعفر خان مندو خیل
5. ملک شیخ محمد یار خان مندو خیل
6. صوبدار خیل مندوخیل
7. ډاکټر ایاز مندو خیل

149 مندوزي

که چیرې دمندوزیو دنسب شجره په غور سره ولولو نو جوته به شي چې دوی په خوړیانیو ورګډیږي اوله آره کرلاڼي پښتانه دي . مندوزي په پخوا وختونو کې دخپلې اصلي قبیلې نه جلاشوي دي ، دخوست سیمې ته تللي دي او هلته استوګنه لري .

مندوزي دخوست دولایت په لویدیزه برخه کې استوګنه لري. ددغې قبیلې لویدیزې خواته دځدرانوقبیله، جنوب ته یې دشمل سیند پروت دی چې اسماعیل خیل او مندوزي یې سره جلا کړي دي، ختیزخواته داسماعیل خیلو سره ګډه پوله لري او دشمال خواته هم دځدرانو دقبیلې سره نښتی دی.[486]

دمندوزیو دقبیلې زیاتره خلک دکرکیلې په چارو بوخت دي ، خو به دوی کې یو زیات شمیر خلک دولتی او سرکاري دندې هم لري.

مندوزي زړور، میلمه پالونکي او په پښتني ننګ او غیرت ټینګ او ولاړ خلک دي.

دمندوزیو دقبیلې ځینې نورې څانګې او ښاخونه په لاندې ډول دي:

حسن زي ، درې نومي ، شیایي خیل، اسماعیل زي او درې کوټي .[487]

150 منګل

که چیرې دمنګلو دقبیلې دنسب شجره په غورسره ولولو نودوی په اصل کې کرلاڼي پښتانه دي . د پښتنو

486 معلومات مختصر دربارّ اقوام وقبایل ولایات سرحدي کشور ،۶۲ مخ . دقومونو او قبایلو چاروو زارت ،د کا بل چاپ

487 ډاکټر لطیف یاد ، پښتنې قبیلې ، ۲۵۷ مخ ، دپیښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددوديزو شجروپر بنسټ منګل دکرلاڼ دزوی کودي ددويمې ميرمنې دويم زوی دی.

منګل دا فغانستان دپکتيا او خوستپه ولايتونو او همدارازدپښتونخوا د قبايلي سيمېپه کورمې ايجنسی،داورکزيو په ايجنسی او دهنګو په ولسوالی کې ژوند کوي .

هغه شمير منګل چې دپکتيا په ولايت کې ژوند کوی نو دوی ددغه ولايت په لاندنيو ولسواليو کې اوسيږي :

1. دجاني خيلو په ولسوالی کې
2. دډنډ او پټآن به ولسوالی کې
3. د سيد کرم په ولسوالی کې
4. دځاځيو په ولسوالی کې
5. دڅمکنيو په ولسوالی کې

هغه شمير منګل چې دخوست په ولايت کې ژوند کوي ددغه ولايت په لاندنيو ولسواليو کې ميشته دي :

1. دموسی خيلو په ولسوالی کې
2. دقلندر په ولسوالی کې
3. دځاځي ميدان په ولسوالی کې
4. دخوست په ښار کې

150.1 دپښتونخوا دکورمې په ايجنسی کې ميشته منګل:

هغه شمبر منګل چې دپښتونخوا د کورمې ايجنسی په قبايلي سيمه کې ژوند کوي نو دوی ددغې ايجنسیپه لاندنيو برخو کې اوسيږي :

1. تري منګل ، کورتري منګل، ګوبرانه ، حقداره ، ګيدو، سور سورنګ، تنګي ، پيواړ او شلوزان.
2. د هنګو دولسوالی په ټل کې .
3. د اورکزيو په ايحنسی کې .

سربيره پر دې ډير شمير منګل په کابل کې هم ميشته دي اويو شميرېې دسعودي عرب او دخليجپه نورو هيوادونو کې په غريبيو او مزدوريو اخته دي.

منګل د پکتياا و خوست ولايتونو دسترو پښتني قبيلو په ډله کې راځي . دمنګلو شمال ته ځاځي ، شمال ختيز ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې څمکني او مقبل او لويديزته يې توتاخيل او احمدزي او جنوب ته يې ځدراڼ او دخوست نورې پښتني قبيلې او ختيز ته يې سبري او مقبل پراته دي[488]

تاريخ حيات افغاني چې له نن نه ۱۵۰ کلونه دمخه ليکل شوی دی دمنګلو دقبيلې په اړوند داسې ليکي :

دځينو روايتونو پر بنسټ منګل تقريبا شپږسوه کلونه دمخه دهني دقبيلې سره يوځای دبنو په سيمه کې اوسيدل ، خو دشيتکو دقبيلې دغلبې په وجه يې دبنو سيمه پريښودله او دخوست او او دکورمې غرنيو سيمو ته راغلل او هلته ميشته شول چې تر اوسه پورې هم هلته ميشته دي.[489]

منګل زياتره دکر کيلې په چارو بوخت دي ،خودکرنې ځمکې پکې لږې دي .،نو ځکه دوی دځنګلونو دونو دسوداګرۍ اودچارتراشو دلرګيودخرڅولو له لارې چې په ودانيزواو تعميراتي کارونو کې ترې ګټه اخيستل کيږي خپله ګوزاره پر مخ بيايي.

منګل په پښتني ننګ او غيرت کې تکړه ، ميلمه پالونکي ، زړور او جنګيالي خلک دي. دافغانستان دخپلواکۍ په درې ګونو جګړو کې يې توري وهلي او ډيره ميړانه يې ښودلې ده .

دمنګلو خلک دعلم او پوهې سره هم زياته مينه لري . له همدې کبله ده چې نن ورځ په دوی کې تکړه محققين ، تاريخپوهان، دطب ډاکټران ، انجنيران، دولتی لوړ پوړي چارواکي او پوځي افسران شتون لري .دمنګلو دقبيلې په محققينواو علمي شخصيتونو کې دافغانستان دعلو مو اکيډيمۍ دنامتو غړو چې دافغانستان دتاريخ او دپښتو ادبياتو په اړوند يې زياتې علمي څيړنې کړي دي دښاغلي سر محقق نصرالله سوبمن منګل او ښاغلي سر محقق علي محمد منګل نومونه ديادونې وړ دي .

150.2 دمنګلو دقبيلې ښاخونه او څانګې

منګل په دوو لويو ښاخونو ويشل شوی دي چې يويې موسی خيل او بل يې جاني خيل نوميږي .

150.3 دموسی خيلو منګلوښا خونه او څانګې

ميرال خيل ، خجوړي ، وړه دړه ، ايکم، کونډي ، مرخزن، دارک، ايلم، سبوګی ، سلطان ، غوزک،بتي ، ورياخون، موګی ، کمال خيل.اني خيل ، ايب خيل،

---

488 معلومات مختصر دربار ه اقوام وقبايل ولايات سرحدي کشور، ۴۷ مخ ، دقومونو اوقبايلو چاروزارت، ۱۳۶۳ ليږديزکا ل ، کابل

489 حيات افغاني ، دډپټي محمد حيات خان ليکنه ، دلطيف ياد ژباړه ، ۳۲۶ مخ ، دپيښنور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

150.4 دجاني خيلو منګلو ښاخونه او ځانګې

سپيرګی دړه ، غوږه دړه، وړه سپيرګی ، لويه سپيرګی ، ستن خيل، المر خيل، ياري خيل، شخل خيل، فضـــــل خيل ، اګر خيل، اتمر خيل ، بابر خيل ، بوزي خيل ، ميا خيل، بلزی ، منزي ، بل خيل، خسی خيل ، قيمت خيـــل ، بګـــي خيل، خدوخيل، دودي خيل، باړي ، خوشال خيل، خوبي خيل ، براهيم خيل.[490]

دهغه رپوټ له مخې چې په ۱۳۵۴ ليږديز کال کې دپکتيا دهغه وخت د والي له خوا دافغانســـتان دپلان وزارت تـــه ورکړل شوی و په دغه ولايت کې دمنګلو دقبيلې شمير (۱۱۹۲۱۴) تنه ښودل شـــوی و .اوس چـــې دهغـــېمـــودېـنـــه دڅلويښت کلونو په شا اوخوا کې موده تيره شوې ده ښايی ددوی په شمير کې ډير زياتوالی راغلی وي .

151 موسی خيل

.موسی خيل په اصل کې کاکړپښتانه دي چې د غرغښتو پښتنو په ټولنيز ګروپ او ټبر پورې اړه لري .موسی خيل دکاکړو يو مشهورښاخ دي چې دغه ښاخ دسويلي پښتونخوا دبوري دتاريخي ناوې دموسی خيلو په تحصيل کـــې استوګنه لري . په ژوب ، لورلايی اوسيوۍ کې هم موسی خيل کاکړ ميشته دي .[491]

يو شمير موسی خيل په کندهار ، زابل او دغزني ولايت په شلګر کې هم استوګنه لري .[492]

دسويلي پښتونخوا دموسی خيلو دتحصيل موسی خيل ۶۱ کلي لري چې د ۱۹۸۸ زيږديز کال دسر شميرنې لـــه مخې يې شمير (۱۳۴۰۵۶) تنو ته رسيداوپه دغه تحصيل کې موسی خيل په لاندنيو ځانګو ويشل شوي دي :لهيرزی ، بيل خيل او مرغزاني. دموسی خيلو دودونه او رواجونه کټ مټ دنورو کاکړوپه څيردي .[493]

152 مومند

مومند د پښتنو دسړبن په ټولنيز ګروپ کې يوه ډيره ستره قبيله ده اوپه غورياخيلو پښـــتنو ورګـــډيـــږي .دغورياخيلو لوی نيکه غری يا غوريا نوميد. دپښتني ددوديزو شجرو پر بنسټ غوريا څلورزامن درلودل چې دولت يار ، خليل ، څمکنی(ځوکنی) او زيړانی نوميدل. دولت يار دوه زامن درلودل چې يويـــې مومـــند اوبـــلـــيـــې داود

---

490 ډاکټر لطيف ياد ، پښتنې قبيلې ، ۲۵۸ مخ، دپيښور چاپ

491 ډاکټر لطيف ياد ، پښتني قبيلې ، ۲۶۰ مخ ، دپيښورچاپ

492 پروفيسر ولی محمد خان سيال کاکړ، پښتو اوپښتانه په سهيلي پښتونخوا کې،۷۷-۷۸ مخونه

493 دموسی خيلو کاکړو په اړوند زما (لطيف ياد) ياد داشتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومید.[494]

مشهور گرامرپوه او دسنسکربت دژبې عالم پانینی هم دعیسی مسیح علیه السلام ترزیږیدو پنځه پیړۍ وړاندې دهمدغې قبیلې یادونه کړې ده او هغه یې دمدهومنت په بڼه لیکلی دی چې مقصد او مراد ترې هم دا مومند دي.

دتاریخي روایتونو پر بنسټ دمومندو لومړنی استو ګنځی غوره مرغه و چې وروسته له هغه ځـــایه دغزنـــي لویدیزپه مقر او قره باغ او اوسني زابل کې دترنک دسین غاړو ته ولیږدیدل .

بابر په خپل مشهور تاریخي کتاب توزک بابري کې چې په ۱۴۵۰ زیږدیز کال یې لیکلی و دمومندو

دقبیلې ذکر او یادونه کړې ده او لیکلي یې دي چې مومند دغزني په جنوب کې اوسیدل.کله چې بیا

ددوی په شمیر کې زیاتوالی راغی نو دوی له غزني نه کابل ته او بیا له هغه ځایه ننګرهار ته و خوځیـــدل اود خیبر دتاریخي درې پر لارې پیښور او ددوي داستوګنې په اوسنۍ سیمه کې میشته شول .

دمومندو هغه شمیر خلک چې په میداني او اوارو سیمو کې میشته دي هغوی ته کوز مومند او هغه مومند چې په غرنیو سیمو کې میشته دي هغوی ته بر مومند وایی ، خو په اصل کې دواړه یو مومند دي .شـــمال‌تـــه‌یـــې‌بـــاجوړ و لویدیز ته یې دکونړ سیند ، جنوب لویدیز ته یې دخیبر تاریخي دره او ختیز ته یې پیښور پروت دی.[495]

ویل کیږي چې داسلام دسپیڅلي دین تر خپریدو دمخه لوی کنیشکا هم ددوی داستوګنې داوسنۍ دسیمې په شاو خوا کې یوه موده اوسیدلی او یو شمیر بودایي راهبانو هم دلته ژوند تیر کړی دی.

152.1 په افغانستان کې میشته مومند

1. دننګرهار په ولایت کې

مومند دننګرهار ولایت په مومنددرې ، لال پورې (لعلپورې)، کامې ، باریکاب، لاچه پور ، غازي اباد، ګوشتې ، کوز کونړ ،د چپرهار ولسوالۍ د دولت زیو ، للمه ، تریلي ، غزوکلي او غور آباد په کلیواو همداراز په‌هـــډې ، باسول ، هزارناو .،ګردي ، ډکه ، شګې ، اړخي ، سورډاګ بتې کوټ، روداتو،بهسودو، شینوارواو دننګرهار په مرکز دجلال ابادپه بنارکې کې استوګنه لري .

2. دکونړپه ولایت کې :

دکونړدولایت مومند ددغه ولایت په مرکز اسعدآباد،پشد، خاص کونړ، سرکانیو ، نورګل او نرنګ کې میشـــته دي .

---

494 ډاکټر لطیف یاد ، پښتني قبیلې ، ۲۶۰ مخ ، دپیښنور چاپ

495 حیات افغاني ،د محمد حیات خان لیکنه ، دډاکټر لطیف یاد ژباړه ، ۲۴۰ مخ ، دپیښنور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. دلغمان په ولايت کې :

دلغمان په ولايت کې هم سرخکانو ته نږدې اتمرخيل مومند استوګنه لري.

همداراز دافغانستان په نورو ولايتونو لکه : بلخ ، سمنګان ، لوګر ، کندز ، هرات ، زابل، غزني او دکابل په شاو خوا سيمو کې هم مومند ميشته دي .يو شمير مومند په افغانستان کې دکوچيتوب ژوند هم تيروي .

152.2 په پښتونخوا کې ميشته مومند

په پښتونخوا کې ميشته مومند په لاندنيو سيمو کې ميشته دي :

دمومندو په ايجنسۍ کې :

دپښتونخوا دمومندوپه ايجنسۍ کې ډيرشمير مومند استوګنه لري چې ددغې ايجنسۍ مرکز يا هيڅ کوارټر غلنۍ ده .دمومندو دايجنسۍ لويديز ته افغانستان ، جنوب ته يې دخيبر ايجنسي ختيز ته يې پيښور او دير او شمال ته دباجوړ دايجنسۍ سره پوله لري .

دغه ايجنسي په فاټا کې شامله ده او شپږلکه خلک پکې اوسيږي چې زياتره يې مومند دي .

همداراز دخيبر او باجوړ په ايجنسيو کې هم مومند ميشته دي . دپښتونخوا په مرکز پيښور کې هم زيات شمير مومند استوګنه لري.

152.3 دپښتنو په شجرو کې دمومندو دښاخونو نومونه

کالا، يعقوب ، حسن ، مهلي ، عمر، مندو ، کوکو ، ميار ، موسى زي ، ترل، شجاع ، سليمان خيل ،مند رزي، غبازي ، امازي ، موسى زي ، ابراهيم، ابا خيل ، غازي ،متي زي ، احمد ، منډو، ايوب ، شابو خيل ، ساک ، تور ، بائيک زي ، لکا خيل ، پايخيل ، بهلول خيل ، داودزي ، مريم زي ، خواجه زي ، تاجوزي ، عمرزي ، باقي زي ، حا جي خيل ، عثمان خيل ، سدوخيل ، ابوزي ، اتمانزي ، اکازي حليم زي ، موسى خيل ، خوګاخيل ، ماما خيل ، نظر خيل ، باره خيل ، اتمر خيل ، عيسى خيل ، مټاخيل ، بوتو خيل ، مدوخيل ، ضرب على خيل ، بران خيل ، عيسى خيل ، شاه منصور خيل ، مورچه خيل ، سلطان خيل ، اټوخيل ، دريا خيل او نور...

152.4 په اوسني وخت کې دمومندو مشهور خيلونه

خويزي ، حليم زي (اليم زي) ، اتمانزي ، بايزي ، کوډاخيل ، کاچي ، اتمر خيل ، ترکزي ، نظر خيل ، عيسى خيل ، برهان خيل ، باره خيل ، موسى خيل ، خوګا خيل ، ميرو خيل ، بابازي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

152.5 دمومندو دځينو مشهورو خيلونو داستوګنې ځايونه

1. خويزي

خويزي دمومندو يومشهور خيل دی چې ختيز ته يې ګنداب . لويديز ته يې کوډاخيل او بابا زي او جنوب تـــه يې دکونړ سيند بهيږي .دخويزو ځمکې للمې دي ،دخويزو مشهور کلي دادي : محمد کور ، کنګ ، سم غابنـــی ، وچه ژوره ، ملافهيم کلی ، زناور چينه ، سور ابيلن او شين ورسک.

2. حليمزي (اليمزي)

دوی دبايزو په شمال ختيزه برخه په کمالي دره او ګنداو کې استوګنه لري او په مومندو کې دډير نفوذ او واک خاوندان شميرل کيږي.

3. اتمانزي

ددغې قبيلې ختيز ته دانشکول ، لويديز ته يې کندهاري ، شمال ته يې ددويزو غرونه او جنوب ته يې کمـــالي دره مو قعيت لري .داتمانزو ځمکه اواره ، خاورينه او للمي ده.خلک يې اکثره دکرکيلې له لارې خپله ګـــوزاره کوي او ددوی لوی کلي يخ ډنډ او هاشم کور دي چې ددوی ټول کلی ديخ ډنډ په نامه ياديږي .

4. بايزي

دا ځانګه دمومندو په قبيله کې ډيره مشهوره ده چې دمومندو دلمر پريواته خواته غرونو کې ميشته دي .

5. کوډاخيل

ددې ځانګې ختيز ته خويزي ، لويديز ته يې داتمرخيلودلبنکر کلی او جنـــوب تـــه يـــې بـــره دره مـــوقعيت لري،ددغه ښاخ خلکو دانګريزي ښکيلاکګرو سره ډيرې مبارزې هم کړي دي .

6. کاچي

دا دمومندو يوه ځانګه ده چې خلک يې زياتره دکابل او پيښور تر مينځ دسوداګرۍ دمالونو دوړلو راوړلو له لارې خپل ژوند تامينوي.

7. اتمرخيل

اتمرخيل دجړوبي درې په سهيل کې استوګنه لري .لويديزه څنډه يې د دوړخيلو سره نښتې ده .ختيز ته يـــې بابازي او کوډاخيل او شمال ته يې هم بابا زي پراته دي .ددوی مشهورکلي تورخيل، خنجرکلی، وتکـــی ، تتـــی، حاتم کلی، لبنکر کلی، قاسم کور، مته ، هرلي او مزرۍ چينه دي .

8. ترکزي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترکزي دتورګړي نه تر دانشکوله پورې دالیزیو او ترکزیو پوله ده او بیا ددانشکول نه تر متي پـــورې پـــه برابره لیکه پراته دي .

9. خواجه زي

دمندوجوړ او الکي کوهي نه چې الیمزو (حلیمزو) او ترکزو پوله ده تر خا پښن او اتمر خیلو پورې پراته دي .

10. نظرخیل

داتمرخیلو په جنوب کې دنظرخیلو قبیله میشته ده،ددوی سیمه غرنۍ ده او خلک یې په مالدارۍ خپله ګوزاره کوي .دد وی د کلیو نومونه په لاندې ډول دي : کوزکلی، برکلی،او دملا خیلو کلی.

11. بابا زي

بابا زي دبیدمنۍ او شمشاد په درو کې میشته دي .ددوی د سیمې ځمکي للمي دي او غنم ، اوربشې یې دکرنـــې پیداوار جوړوي.ډیر شمیر خلک یې دسوداګرۍ چارې هم پر مخ بیایي .

همداراز برانخیل ، عثمان خیل او مساخیل هم دمومندو مشهورې څانګې دي .

152.6 د مومندو مشهورې درې او ډاګونه

1. دګنداب دره

دګنداب په دره کې حلیمزي اوسیږي .ددې درې ختیز ته دکړپې دغونډیو لړۍ پرته ده .لویدیز ته یې دخاپښن غر پروت دی او جنوب ته یې دکونړ سیند بهیږي. ددې درې زیاتره ځمکې للمـــي دي . ددې درېلـــوی کلـــي دادي:

توره تیره ، شاتي کور، سور ډاګ ، ظفر غونډۍ او کټه سنګ.

2. دپنډیالۍ دره

په دې دره کې دترکزي دښاخ دعیسی خیلو او برهان خیلو څانګې استوګنه لري . دادره لکنډي ته وتلې ده پـــه دې دره کې للمي او آبي ځمکې هم شته او لوی کلي یې یخ ډنډ او هاشم کوردی.

3. کمال دره

په دې دره کې دحلیمزي دښاخ دپو شاخیلو او ابراهیم خیلو څانګې استوګنه لري . خلک یې زیاتره دبزګرۍ په کارونو بوخت دي او مشهور کلي یې اتو خیل ، غازي بیګ کور او کجشاه دي . په دې دره کې میتاخیل استوګنه لري چې په خوګا خیلو ورګډیږي .په دې دره کې دکرنې ځمکې لرې دي او خلک یې په مالدارۍ ګوزاره کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې ځای خلک دخپلو غرونو لرګي په کامه او کونړ کې خرڅوي . ددوی کلي سپین جومات ، نرۍ اوبه ، سپین تنګی ، باره خان ، څپري ، سربند او بیله دي. همداراز شونکړۍ دره ، جړوبۍ دره ، شالي هولي دره او ســلالا دره هم دمومندو دلویو او مشهورو درو نه شمیرل کیږي.

4. د دانشکول او یخدړنډ ډاګ

په دې ډاګ کې اتمانزي او ترکزي عیسی خیل مومند استوګنه لري چې ځمکې یې ښې او للمي دي.

5. بهي ډاګ

داډاګ (۲۴) میله اوږدوالی او بنځلس میله پلنوالی لري چې په دې ډاګ کې کوډاخیل ، خویزي او بایزي پراتــه دي.[496]

6. دسرکو ډاګ

دا ډاګ دخوګا خیلو او اتمر خیلو دغرونو دلمنو نه را غزیدلې اوپه دیرش میله اوږدوالي او شل میله پلنوالي د ګوشتې او خویزو سیمې ته ورغزیدلی پروت دی. په دې ډاګ کې خوګا خیل ، ماما خیل ، دوړ خیــل او لــبر شمیر اتمر خیل میشته دي .

152.7 د مومندو مشهور شخصیتونه او نومیالي

1. ایمل خان مومند چې دمغولو پر خلاف ستر مبارزو.
2. دپښتو ژبې نامتو شاعر رحمان بابا
3. دپښتو ژبې نازک خیال شاعر حمید مومند بابا
4. دپښتو ژبې لیکوال او ستر ملي شخصیت اروابناد وزیر صیب محمد ګل خان مومند بابا
5. دپښتو ژبې مشهور لیکوا ل او شاعر اروابناد قلندر مومند
6. ملي مبارز کاکا جي صنوبر حسین مومند
7. دهیواد دخپلواکۍ دلارې لوی مبارز غازي ماسل خان مومند(محصل خان)
8. د خپلواکۍ دلارې مبارز او دمومندو دقبیلې نامتو مشر سعادت خان مومند
9. مشهور روحانی مشر اودهیواد دخپلواکۍ دلارې سترمبارز مولانا امیر محمد چې دچکنــورپــه ملا صاحب سره یې شهرت درلود.

---

496 پښتنانه دتاریخ په رڼا کې، ۱۲۸ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

10. دپښتونخوا مشهور ليکوال اروابناد دوست محمد خان کامل مومند
11. دپښتو ژبې ليکوال او دمومندو ملي مشر اروابناد ميراجان سيال.
12. د پښتو ژبې نامتو ليکوال اروابناد استاد قيا م الدين خادم
13. د اعليحضرت محمد ظاهر شاه دواکمنۍ په وخت کې صدرا عظم اروابناد محمد موسی شفيق
14. افغان فضانورد ښاغلي عبدالاحد مومند[497]

153 مهمن زي (ممن زي- محمدزي)

مهمنزيو ته ممنزي او محمدزي هم ويل کيږي ، خو بايد دوی دهغو محمدزيو سره يو ونه ګڼل شي چې بارکزي درانيان وو او په افغانستان کې يې حکومت کاوه .مهمنزي يا محمد زي دپښتنو دسړبن په ټولنيز ګروبکې رلځي او دخرشبون نيکه دزوي ځمند اولاده ګڼل کيږي چې بيا د ځمند په اولاده کې دممنزيو يا محمد زيو ښاخ دشمير له مخې دځمند پر نورو ښاخونو زيات دی. مهمنزي(محمدزي) دځمند له پاتې ښاخونو تر وتلو او ليرد وړاندې ديوسفزيو دقبيلې سره يوځای د کندهار دارغستان له سيمې نه په ګډه سره وليږديدل او ديو سفزيو سره يوځای دکابل په پيښنو او واقعاتو کې شريک ول، خوله بده مرغه کله چې دوی دکابل نه دننګرهار خواته وکوچيدل نو ددوی او يو سفزيوتر مينځ ديوې لانجې پر سر جګړه ونښته چې په دغې جګړې کې يو سفزي پردوی بريالي شول.مهمنزي تر يوې مودې پورې په ننګرهار کې اوسيدل .کله چې ديو سفزيو مشهور مشر ملک احمد خان غوښتل چې له دلازاکو سره وجنګيږي نو مهمنزيو ته دننواتې په توګه ورغی او دهغو نه يې ددلازاکو په وړاندې په جګړه کې مرسته وغوښتله. مهمنزي هم په دې شرط له يوسفزيو سره يوځای شول چې داشنغر سيمه به دوی ته ورکوي چې مهمنزي تر اوسه پورې په چارسدې ، تنګي ، نوښار او پړانګ کې اوسيږي.[498]

مهمنزي په عمومي ډول دعلم او پوهې په وړانګو منور او متمدن خلک دي . دپښتنو ستر مشر فخر افغان خان عبدالغفارخان دمهمنزيو (محمد زيو) دقبيلې د اتمانزيو دڅانګې نه و.[499]

دمهمنزيو مشهور ښاخونه دادي : الياس زي ، بهوزي ، عمرزي ، باره زي ، نصرت زي ،اتمانزي ، تنګي ، رځړ او شيرپاو.[500]

دتاريخ حيات افغاني مولف محمد حيات خان يوسلو پنځوس کلونه وړاندې ددوي شمير (۸۰۰۰) کورنۍ ښودلی

---

497 دمومندو دمشهورو شخصيتونو او نوميالیو په اړوند زما (لطيف ياد) يادداښتونه

498 پښتني قبيلې ، ۲۶۶ مخ

499 د مهمنزيو (محمد زيو) په اړوند د(ډاکټر لطيف ياد) يادداشتونه

500 پښتانه دتاريخ په رڼا کې ، د ۱۲۹۳ مخ شجره

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دپښتونخوا د چارسدې په ولسوالۍ یا ډیسټریکټ کې استو ګنه لري.[501]

501 حیات افغاني ، ۲۴۷ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پای

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library